

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÇEPNİ AĞZI
(DİL ÖZELLİKLERİ-METİNLER-SÖZLÜK)

DOKTORA TEZİ

Zeynep ŞİMŞEK UMAÇ

Balıkesir 2011

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÇEPNİ AĞZI
(DİL ÖZELLİKLERİ-METİNLER-SÖZLÜK)

DOKTORA TEZİ

Zeynep ŞİMŞEK UMAÇ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN

Balıkesir 2011

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda 200512512001 numaralı Zeynep ŞİMŞEK UMAÇ'ın hazırladığı "Çepni Ağız (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)" konulu DOKTORA tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 08. 09. 2011 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan.....İmza.....
Unvanı, Adı-Soyadı
Prof. Dr. Ali Daymoz

Üye.....İmza.....
Unvanı, Adı-Soyadı (Danışman)
Prof. Dr. Gürer Gürberin

Üye.....İmza.....
Unvanı, Adı-Soyadı
Prof. Dr. Zeki Kaymaz

Üye.....İmza.....
Unvanı, Adı-Soyadı
Prof. Dr. Hatice Şahin

Üye.....İmza.....
Unvanı, Adı-Soyadı
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Durgut

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

.03/.10./2011
Enstitü Müdürü
(Unvanı, Adı, Soyadı)
Doç. Dr. Nispete GÜNEŞ YAĞCI
Nispete

ÖN SÖZ

Anadolu Ağızları üzerine yapılan çalışmaların tarihi XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanmaktadır. İlk dönem ağız çalışmaları daha çok yabancı araştırmacılar tarafından yapılmış olsa da, özellikle Dil Devrimi'nden sonra yerli araştırmacılar da dikkatlerini Anadolu halk ağızlarına yöneltmişlerdir. Türkçenin kendi zenginliğine dayalı bir yazı dili oluşturma çabasıyla, öncelikle halkın kullandığı sözcüklerin derlenmesi yoluna gidilmiştir. Son derece iyi niyetle yürütülen bu çalışmalar ne yazık ki amatör çalışmalar olduğundan, beklenen sonuçları vermemiştir, ancak Anadolu Ağızlarının zenginliğinin fark edilmesine vesile olmuştur.

Anadolu Ağızlarından söz derlemelerinin yanında metin derlemesi faaliyetleri de 1940'lı yıllardan günümüze devam etmektedir. Günümüzde, idarî il sınırları dikkate alınarak yapılmış pek çok ile ait ağız malzemesi bulunmaktadır. Teknik yetersizliklerin ağız çalışmalarını zorlaştırdığı günlerin geride kalmasıyla metin derlemelerinden daha sağlıklı sonuçlar elde edebilmek mümkün olmaktadır.

Anadolu Ağızları üzerine büyük emek vermiş araştırmacıların uzun zamandan bu yana üzerinde durdukları bir konu da Anadolu Ağızlarında görülen farklılıkların Anadolu'nun etnik yapısından kaynaklanıyor olduğudur. Gerek Anadolu'ya gelmiş bulunan Oğuz boylarının gerek Oğuz olmayan unsurların yüzyıllar içerisinde yaşadığı yer değiştirmeler, kaynaşmalar veya ayrışmalar birbirinden farklı pek çok ağız özelliğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Günümüzde idarî il sınırları dikkate alınarak yapılan pek çok çalışmada yörenin etnik yapısının ağız özellikleri üzerinde etkisi de değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada ise farklı bir yol tercih edilmiştir. Çepni boyunun ağız özelliklerinin tespit edilebilmesi için belli bir il sınırına bağlı kalınmadan Çepni boyuna mensup kişilerden derlemeler yapılarak ağız özellikleri buldukları yörelerden bağımsız olarak incelenmiştir.

Belli bir yerleşim yerinde bulunan bir etnik grubun ağız özelliklerinin incelenmesine yönelik çalışmalar bulunmaktadır ancak bir yöreyle sınırlı kalmadan, bütün Anadolu'yu kapsaması ve bir boyun ağız özelliklerini ortaya koymayı amaçlaması bakımından çalışmamız ilk olma niteliğini taşımaktadır.

Çalışmamızın bir bölge sınırına bağlı kalmadan bütün Anadolu coğrafyasını kapsıyor olması, pek çok iyi niyetli araştırmacının ve kaynak şahsın çalışmamıza katkıda bulunmasına neden olmuştur. Burada adlarını tek tek sayma imkânı bulamadığım bu kişilere ve derlemelerimiz esnasında bize gerek misafirperverlikleriyle gerek yaptığımız işe duydukları saygıyla yardımcı olan pek çok Çepni vatandaşımıza teşekkürü bir borç bilirim. Özellikle saha çalışmalarımızdaki katkıları için Prof. Dr. Ali Çelik'e, Giresun Valiliğine ait bir proje olan "Giresun Kent Kültürü" Projesi kapsamında yapılmış olan derlemelere ait ses kayıtlarını kullanımımıza sunan Doç. Dr. Erdoğan Altınkaynak'a ve bu projede görevli genç araştırmacılara teşekkür ederim.

Lisans yıllarımdan beri değerli akademik kişiliğiyle bana yol gösterici olan hocam Prof. Dr. Ali Duymaz'a; tez çalışmam esnasında katkılarını esirgemeyen sayın Prof. Dr. Zeki Kaymaz'a, karşılaştığım pek çok sorunun çözümünde bana yardımcı olan değerli arkadaşım Yard. Doç. Dr. Halil İbrahim Şahin'e teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında; hiçbir fedakârlıktan kaçınmadan yol gösterici olan, sabırlı ve anlayışlı tavırlarıyla her türlü kusurumuzu hoş gören, titizlikle çalışmamızı takip eden, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum hocam Prof. Dr. Gürer Gülsevin'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Saha çalışmalarında her türlü fedakârlıkta bulunarak bana her zaman eşlik eden ve tezimin yazım aşamasında sonsuz sabrı ve anlayışıyla çalışma azmimi her zaman canlı tutan, anlayışlı ve özverili eşim Mehmet Fatih Umaç'a ve manevî desteklerini benden esirgemeyen aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Zeynep ŞİMŞEK UMAÇ

Balıkesir, 2011

ÖZET

ÇEPNİ AĞZI (DİL ÖZELLİKLERİ-METİNLER-SÖZLÜK)

ŞİMŞEK UMACI, Zeynep
Doktora, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN
2011, XVIII + 565 sayfa

Anadolu'da yerleşmiş Oğuz boylarından birisi olan Çepni boyunun ağız özelliklerinin incelenmesi ve boy kimliğine bağlı olarak farklı yörelerde ortak özelliklerin bulunup bulunmadığının araştırılması amaçlanan bu çalışmada; Giriş bölümünde Çepni boyunun Anadolu'daki tarihine ve günümüzdeki yerleşimine kısaca değinilmiştir.

Çalışma; İnceleme, Metinler ve Sözlük olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. İnceleme bölümünde; Çepni boyunun günümüzde meskûn olduğu yerlerden derlenen malzeme ses bilgisi ve şekil bilgisi yönünden incelenmiştir. Bu bölümde elde edilen veriler "Sonuç" bölümünde değerlendirilmiştir. Beş ağız bölgesi tespit edilmiş ve metinler bölümünde, derlenen malzemeye ağız grupları belirtilerek yer verilmiştir. Sözlük bölümünde ise; Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmayan veya yazı diline göre farklı şekilde telaffûz edilen sözcüklere yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çepniler, Boysal Yapı, Ağız Özellikleri, Boy-Ağız İlişkisi.

ABSTRACT

CEPNI DIALECT (THE DIALECT PROPERTIES-THE TEXT-THE DICTIONARY)

ŞİMŞEK UMAÇ, Zeynep

PHD Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Adviser: Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN

2011, XVIII + 565 pages

In this work it is intended to investigate the dialect properties and to examine if common properties exists or not dependent with the ethnic in different regions for Cepni tribe which is one of the Oğuz tribe established in Anatolia; the history of Cepni, tribe in Anatolia and their localisation nowadays has been mentioned.

The work is consist of three main sections such as dialect properties, texts and dictionary. In the dialect properties part, the texts collected from their regions has been investigated in terms of fonetic and morphology. The outcomes of this part has been evaluated in the result section. Five dialect areas have been determined and in the texts part, when collected texts are listed this areas have been considered. In the dictionary part, the words which are not existing in the Turkish inscription and pronounced in different way have been listed.

Key Words: Cepnis, The Ethnic Structure, The Dialect Properties, The Relation of Tribe and Dialect.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	xvii
KISALTMALAR	xviii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	1
1.3. Önem	1
1.4. Varsayımlar	2
1.5. Sınırlılıklar	2
1.6. Tanımlar	3
1.6.1. Çepni Boyu	3
1.6.2. Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde Yerleşmiş Olan Çepniler ile İlgili Tarihi Bilgiler	3
1.6.3. Anadolu'nun Diğer Bölgelerine Yerleşmiş Olan Çepniler ile İlgili Tarihi Bilgiler	6
1.6.4. Günümüzde Çepni Yerleşimi	9
1.6.5. Çepniler'de İnanç	14
1.6.6. Çepni Gizli Dili	16
2. İLGİLİ ALANYAZIN	26
2.1. Kuramsal Çerçeve	26
2.2. İlgili Araştırmalar	28
2.2.1. Çepni Ağzları Üzerine Yapılmış Çalışmalar	28
2.2.2. Çepnilerin Tarihi Üzerine Yapılmış Çalışmalar	29
2.2.3. Çepni Kültürü Üzerine Yapılmış Çalışmalar	30
3. YÖNTEM.....	32
3.1. Araştırmanın Modeli	32
3.2. Evren ve Örneklem	32
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	32
3.4. Verilerin Analizi.....	33
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	35
I. SES BİLGİSİ	35
1. SESLER	35
1.1. ÜNLÜLER	35
1.1.1. ÜNLÜ TÜRLERİ.....	35
1.1.1.1. á :.....	35
1.1.1.2. à :.....	35
1.1.1.3. ã :.....	35
1.1.1.4. â :.....	35
1.1.1.5. ă :.....	35
1.1.1.6. ê :.....	36
1.1.1.7. ě :.....	38

1.1.1.8. ě :	38
1.1.1.9. í :	38
1.1.1.10. î :	38
1.1.1.11. ï :	38
1.1.1.12. ï̇ :	38
1.1.1.13. ĩ :	38
1.1.1.14. ó :	39
1.1.1.15. ò :	39
1.1.1.16. ô :	39
1.1.1.17. ú :	39
1.2.1.18. ' :	39
1.1.2. UZUN ÜNLÜLER	39
1.1.2.1. Birincil Ünlü Uzunlukları	39
1.1.2.2. İkincil Ünlü Uzunlukları ve İkincil İkiz Ünlüler	40
1.1.2.4. Yabancı Kökenli Sözcüklerde Ünlü Uzunlukları	43
1.1.2.4.1. Normal Süreli Ünlüye Dönüşenler	43
1.1.2.4.2. Uzunluğu Koruyanlar	45
1.2. ÜNSÜZLER	45
1.2.1. ÜNSÜZ TÜRLERİ	45
1.2.1.1. Ç	45
1.2.1.2. ç	45
1.2.1.3. F	45
1.2.1.4. ğ	45
1.2.1.5. 'g	46
1.2.1.6. h	46
1.2.1.7. ĩ	46
1.2.1.8. K	46
1.2.1.9. 'k	46
1.2.1.10. k	46
1.2.1.11. ŋ	46
1.2.1.12. ŋ	47
1.2.1.16. P	47
1.2.1.17. r	47
1.2.1.18. S	47
1.2.1.19. T	47
1.2.1.20. 'c	47
2. SES DEĞİŞMELERİ	48
2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ	48
2.1.1. KARAKTERİSTİK OLANLAR	48
2.1.1.1. Yaygın Olan Fonetik Eğilimler	48
2.1.1.1.1. Ünlü Uyumları	48
2.1.1.1.1.1. Büyük Ünlü Uyumu	48
2.1.1.1.1.1.1. Yazı Dilimize Göre Büyük Ünlü Uyumunun İleri Olduğu Durumlar	48
2.1.1.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda	48
2.1.1.1.1.1.1.2. Ek ve Edatlarda	51
2.1.1.1.1.1.2. Yazı Dilimize Göre Büyük Ünlü Uyumunun Geri Olduğu Durumlar	52

2.1.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda	52
2.1.1.1.1.2.2. Eklerde ve Edatlarda	53
2.1.1.1.2. Küçük Ünlü Uyumu	54
2.1.1.2. Belirli Bir-Birkaç Sözcükde veya Bölgede Görülen veya Belirli Bir Şarta Bağlı Olan Ünlü Değişmeleri	55
2.1.1.2. 1. Ünlü Türemeleri	56
2.1.1.2.1.1. Başta Ünlü Türemesi.....	56
2.1.1.2.1.2. İçte Ünlü Türemesi.....	56
2.1.1.2.1.3. Sonda Ünlü Türemesi.....	57
2.1.1.2.1.3.1. Cevher Fiilin Zarf-fiilinde Ünlü Türemesi.....	57
2.1.1.2.1.3.2. Edatlarda Ünlü Türemesi	57
2.1.1.2.2. Ünlü Düşmesi.....	58
2.1.1.2.2.1. İçte Ünlü Düşmesi.....	58
2.1.1.2.2.1.1. Sözcük Tabanında Meydana Gelen Ünlü Düşmesi..	58
2.1.1.2.2.1.2. Vurgusuz Orta Hece Ünlüsünün Düşmesi	58
2.1.1.2.2.2. Sonda Ünlü Düşmesi.....	58
2.1.1.2.2.2.1. Sözcük Tabanında Meydana Gelen Ünlü Düşmesi..	58
2.1.1.2.2.2.2. Ulama Sırasında Ünlü Düşmesi	59
2.1.1.2.3. Geçişme.....	59
2.1.1.2.4. Kalınlaşma.....	60
2.1.1.2.4.1. Sözcüğün Başında	60
2.1.1.2.4.2. Sözcüğün İçinde	60
2.1.1.2.5. İncelme	61
2.1.1.2.6. Yuvarlaklaşma.....	61
2.1.1.2.6. 1. Dudak Ünsüzleri Nedeniyle Oluşan Yuvarlaklaşmalar .	62
2.1.1.2.6.2. Yuvarlak Ünlüler Nedeniyle Oluşan Yuvarlaklaşmalar .	62
2.1.1.2.6.3. Ekin Eski Şeklinin Korunmasından Kaynaklanan Yuvarlaklaşmalar	62
2.1.1.2.6.4. Sadece Bir Bölgede Karakteristik Olarak Görülen Yuvarlaklaşmalar	63
2.1.1.2.7. Darlaşma	63
2.1.1.2.7. 1. Sözcüğün Başında Görülen Darlaşmalar	63
2.1.1.2.7.1.1. “y” Sesinin Etkisiyle Oluşan Darlaşmalar	63
2.1.1.2.7.1.2. Diğer Darlaşmalar	63
2.1.1.2.7.2. Sözcüğün İçinde Görülen Darlaşmalar	64
2.1.1.2.7.2.1. “y” Sesinin Etkisiyle Oluşan Darlaşmalar	64
2.1.1.2.7.2.2. Diğer Darlaşmalar	64
2.1.1.2.7.3. Sözcüğün Sonunda Görülen Darlaşmalar	64
2.1.1.2.8. Düzleşme.....	64
2.1.1. 3. Eskicil Şekillerin Saklandığı Örnekler.....	65
2. 1. 2. KARAKTERİSTİK OLMAYAN ÜNLÜ DEĞİŞİKLİKLERİ.....	65
2.1.2.1. Fonetik Bir Sebebe Bağlı Olarak Sadece Belirli Sözcüklerde ve Sadece Bir veya Birkaç Kez Görülenler	65
2.1.2.1.1. Ünlü Türemeleri	65
2.1.2.1.1.1. Başta Ünlü Türemesi.....	65
2.1.2.1.1.2. İçte Ünlü Türemesi.....	65
2.1.2.1.2. Ünlü Düşmesi.....	66
2.1.2.1.2.1. Başta Ünlü Düşmesi.....	66
2.1.2.1.2.1.2. Sonda Ünlü Düşmesi.....	66

2.1.2.1.3. Kalınlaşmalar	66
2.1.2.1.4. İncelmeler.....	66
2.1.2.1.5. Yuvarlaklaşmalar	67
2.1.2.1.6. Darlaşmalar	67
2.1.2.1.7. Düzleşmeler.....	68
2.1.2.1.8.Genişlemeler	69
2. 2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ.....	70
2.2.1. KARAKTERİSTİK OLANLAR.....	70
2.2.1.1. Yaygın Olan Fonetik Eğilimler.....	70
2.2.1.1. 1. Ötümlüleşme	70
2.2.1.1.1.1. Sözcük Başında Ötümlüleşme.....	70
2.2.1.1.1.1.1. Kalın Ünlülü Sözcüklerde	70
2.2.1.1.1.1.2. İnce Ünlülü Sözcüklerde	74
2.2.1.1.1.2. Sözcük İçinde Ötümlüleşme	77
2.2.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda Meydana Gelen Ötümlüleşmeler	77
2.2.1.1.1.2.2. Ekleşme Sonucu Oluşan Ötümlüleşmeler.....	78
2.2.1.1.1.3. Sözcüğün Sonunda Oluşan Ötümlüleşmeler.....	79
2.2.1.1.1.3.1. Ulama Sonucu Oluşan Ötümlüleşmeler.....	79
2.2.1.1.1.3.2. Gerileyici Benzetme Sonucu Oluşan Ötümlüleşmeler	81
2.2.1.1.2. Sızıcılaşma	82
2.2.1.1.2.1. Sözcük İçinde Görülen Sızıcılaşmalar	82
2.2.1.1.2.2. Sözcük Sonunda Görülen Sızıcılaşmalar	85
2.2.1.1.3. Ünlülerin Açıklığı Sebebiyle Oluşan Ünsüz Kaybolmaları... ..	86
2.2.1.1.3.1. Erime	86
2.2.1.1.3.2. Büzülme ve Derilme	91
2.2.1.1.3.3. Yutulma.....	100
2.2.1.1.4. Ünsüz Benzetmeleri	101
2.2.1.1.4.1. İlerleyici Ünsüz Benzetmesi	101
2.2.1.1.4.1.1. Yakın Benzetme	101
2.2.1.1.4.1.1.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Oluşanlar.....	101
2.2.1.1.4.1.1.2. Ekleşme Yoluyla Oluşanlar.....	102
2.2.1.1.4.1.1. Uzak Benzetme	103
2.2.1.1.4.2. Gerileyici Ünsüz Benzetmesi.....	103
2.2.1.1.4.2.1. Yakın Benzetme	103
2.2.1.1.4.2.1.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Oluşanlar.....	103
2.2.1.1.4.2.1.2. Ekleşme Yoluyla Oluşanlar.....	103
2.2.1.1.4.2.1.3. Ulama Sonucu Oluşanlar.....	105
2.2.1.1.4.2.2. Uzak Benzetme	106
2.2.1.1.4.2.2.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Oluşanlar.....	106
2.2.1.1.4.2.2.2. Ekleşme Yoluyla Oluşanlar.....	106
2.2.1.1.5. Ünsüz Değişmeleri	106
2.2.1.2. Belirli Bir-Birkaç Sözcükde veya Bölgede Görülen veya Belirli Bir Şarta Bağlı Olan Ünsüz Değişmeleri	107
2.2.1.2.1. Ünsüz Düşmeleri	107
2.2.1.2.1.1. Sözcük Başında	107
2.2.1.2.1.2. Sözcük İçinde	107
2.2.1.2.1.3. Sözcük Sonunda	109

2.2.1.2.2. Ünsüz Değişmeleri	109
2.2.1.2.3. Ünsüz Alternansı	114
2.2.1.2.4. Hece Tekleşmesi	115
2.2.1.2.5. Göçüşme.....	115
2.2.1.2.5.1. Yakın Göçüşme.....	115
2.2.1.2.5.2. Uzak Göçüşme	116
2.2.1.2.6. Örneksene.....	116
2.2.1.2.8. Benzeşmezlik	117
2.2.1.2.8.1. Yakın Benzeşmezlik.....	117
2.2.1.3. Eskicil Şekillerin Saklandığı Örnekler.....	117
2.2.2. KARAKTERİSTİK OLMAYAN ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	117
2.2.2.1. Fonetik Sebebe Bağlı Olarak Yalnızca Belirli Sözcüklerde veya Eklerde Yalnızca Bir/Birkaç Kez Görülenler	117
2.2.2.1.1. Ötümsüzleşme	117
2.2.2.1.1.1. Sözcüğün Başında Oluşan Ötümsüzleşmeler.....	117
2.2.2.1.1.2. Sözcüğün İçinde Oluşan Ötümsüzleşmeler.....	118
2.2.2.1.1.3. Sözcüğün Sonunda Oluşan Ötümsüzleşmeler.....	119
2.2.2.1.2. Ünlülerin Açıklığı Sebebiyle Oluşan Ünsüz Kaybolmaları .	119
2.2.2.1.2.1. Erime	119
2.2.2.1.2.2. Büzülme ve Derilme	119
2.2.2.1.3. Ünsüz Benzetmeleri	120
2.2.2.1.3.1. İlerleyici Ünsüz Benzetmeleri.....	120
2.2.2.1.3.2. Gerileyici Benzetme Yoluyla.....	121
2.2.2.1.4. Ünsüz Düşmeleri.....	121
2.2.2.1.4.1. Sözcük Başında Ünsüz Düşmeleri	121
2.2.2.1.5. Ünsüz Türemesi	122
2.2.2.1.5.1. Sözcük Başında	122
2.2.2.1.5.2. Sözcük Sonunda.....	122
2.2.2.1.6. Ünsüz İkizleşmesi	122
2.2.2.1.7. Göçüşme.....	123
2.2.2.1.8. Ünsüz Değişmeleri.....	124
2.2.2.1.8.1. Sözcük Başında Ünsüz Değişmeleri	124
2.2.2.1.8.2. Sözcük İçinde Ünsüz Değişmeleri	125
2.2.2.1.8.3. Sözcük Sonunda Ünsüz Değişmeleri	126
2.2.2.1. Ünsüzü Bozularak Telaffuz Edilen Sözcükler	126
2.2.2.1.1. Yanlış Telaffuz Edilen Sözcükler	127
II. ŞEKİL BİLGİSİ.....	128
1. EKLER.....	128
1.1. ÇEKİM EKLERİ.....	128
1.1.1. İSİM ÇEKİM EKLERİ	128
1.1.1.1. Çokluk Eki: +LA(r).....	128
1.1.1.2. İyelik Ekleri:.....	129
1.1.1.3. Hâl Ekleri	134
1.1.1.3.1. Yalın Hâl	135
1.1.1.3.2. Belirtme Hâli: +(y)I	135
1.1.1.3.3. Yönelme Hâli: +(y)A	137
1.1.1.3.4. Bulunma Hâli: +DA	139
1.1.1.3.5. Ayrılma Hâli: +DAn	140
1.1.1.3.6. Vasıta Hâli : +(I)LA(n)(A).....	141

1.1.1.3.7. Eşitlik Hâli: +CA	143
1.1.1.3.8. Türkiye Türkçesi Yazı Diline Göre Farklı Hâl Ekleriyle Kullanılan Yapılar	144
1.1.1.4. Tamlama: +(n/y)IN	145
1.1.2. FİİL ÇEKİMİ	148
1.1.2.1. BASİT ÇEKİMLER.....	149
1.1.2.1.1. ZAMANLAR.....	149
1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	149
1.1.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	151
1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman	152
1.1.2.1.1.3.1. I. Ağız Bölgesi	153
1.1.2.1.1.3.2. II. Ağız Bölgesi	156
1.1.2.1.1.3.3. III. Ağız Bölgesi.....	158
1.1.2.1.1.3.4. IV. Ağız Bölgesi	159
1.1.2.1.1.3.5. V. Ağız Bölgesi.....	161
1.1.2.1.1.4. Geniş Zaman:	162
1.1.2.1.1.5. Gelecek Zaman.....	164
1.1.2.1.2. KİPLER.....	168
1.1.2.1.2.1. Emir-İstek.....	168
1.1.2.1.2.2. Dilek.....	171
1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER	172
1.1.2.2.1. HİKAYE	172
1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi.....	172
1.1.2.2.1.2 Şimdiki Zamanın Hikayesi.....	172
1.1.2.2.1.3. Geniş Zamanın Hikayesi	174
1.1.2.2.1.4. Gelecek Zamanın Hikayesi	175
1.1.2.2.2. RİVAYET	175
1.1.2.2.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti	175
1.1.2.2.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti.....	175
1.1.2.2.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti.....	175
1.1.2.2.3. ŞART	176
1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	176
1.1.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı	176
1.1.2.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı.....	176
1.1.2.2.3.4. Gelecek Zamanın Şartı.....	177
1.1.2.3. EK-FİİLİN ÇEKİMİ	177
1.1.2.3.1. HİKAYE	178
1.1.2.3.2. RİVAYET	179
1.1.2.3.2.1. Ek-fiilin Rivayetinin Hikayesi	179
1.1.2.3.2.2. Ek-fiilin Rivayetinin Rivayeti.....	179
1.1.2.3.3. GENİŞ ZAMAN	179
1.1.2.3.4. Ek Fiilin Olumsuzu	181
1.2. YAPIM EKLERİ.....	181
1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER.....	181
1.2.1.1. Asıl Görev Değiştirici Ekler.....	181
1.2.1.1.1. Fiilimsiler	181
1.2.1.1.1.1. Mastar Ekleri.....	181
1.2.1.1.1.1.1. -İş.....	181
1.2.1.1.1.1.2. -mA.....	182

1.2.1.1.1.1.3. -mAk	182
1.2.1.1.1.2. Sıfat-fiil Ekleri	182
1.2.1.1.1.2.1. -(y)An	183
1.2.1.1.1.2.2. -(y)(V)cAK.....	183
1.2.1.1.1.2.3. -(y)AsI	184
1.2.1.1.1.2.4. -DIK.....	184
1.2.1.1.1.2.5. -mİş.....	185
1.2.1.1.1.2.6. -UbAn.....	185
1.2.1.1.1.2.7. -IK	185
1.2.1.1.1.3. Zarf-fiil Ekleri	186
1.2.1.1.1.3.1. Asıl Zarf-fiil Ekleri	186
1.2.1.1.1.3.1.1. -(y)V /-y.....	186
1.2.1.1.1.3.1.2. -(y)AlI.....	186
1.2.1.1.1.3.1.3. -(y)ARAK.....	187
1.2.1.1.1.3.1.4. -(y)ıCık	188
1.2.1.1.1.3.1.5. -(y)InCA	188
1.2.1.1.1.3.1.6. -(y)IncAk	189
1.2.1.1.1.3.1.7. -(y)InCI	189
1.2.1.1.1.3.1.8. -(y)IncIk	190
1.2.1.1.1.3.1.9. -(y)IncIZ /-(y)IncAz	190
1.2.1.1.1.3.1.10. -kA / -kAn / -kAnA.....	191
1.2.1.1.1.3.1.11. -mAdAn	193
1.2.1.1.1.3.1.12. -(y)IP	194
1.2.1.1.1.3.1.13. -sA + Şahıs Eki	195
1.2.1.1.1.3.2. Birleşik Zarf-fiil Ekleri	195
1.2.1.1.1.3.2.1. -An+A Kadar.....	195
1.2.1.1.1.3.2.2. -An + Ayrılma sonra	196
1.2.1.1.1.3.2.3. -AcAk+İyelik+A	196
1.2.1.1.1.3.2.4. -AcAk + İyelik + Bulunma	196
1.2.1.1.1.3.2.5. -AsI + Yönelme Kadar	196
1.2.1.1.1.3.2.6. -DIK +DAn sonra / kerı	196
1.2.1.1.1.3.2.7. -DIK + İyelik zaman / vakit	197
1.2.1.1.1.3.2.8. -DIk + İyelik gibi	197
1.2.1.1.1.3.2.9. -DIk + İyelik + Yönelme.....	197
1.2.1.1.1.3.2.10. -DIK + İyelik + Bulunma.....	197
1.2.1.1.1.3.2.11. -DIK + İyelik kadar.....	197
1.2.1.1.1.3.2.12. -DIK + Eşitlik	197
1.2.1.1.1.3.2.13. -DIK + İyelik + Vasıta	198
1.2.1.1.1.3.2.14. -DIk sıra	198
1.2.1.1.1.3.2.15. -mAz + Ayrılma Evvel / Önce	198
1.2.1.1.1.3.2.16. Görülen Geçmiş Zaman + Şahıs + mI.....	198
1.2.1.1.1.3.2.17. Görülen Geçmiş Zaman + Şahıs + mI dI	198
1.2.1.1.2. Çatı Ekleri	199
1.2.1.1.2.1. Oldurganlık-Ettirgenlik.....	199
1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan Çatı Yapan Ekler.....	199
1.2.1.1.2.1.1.1. -Dır	199
1.2.1.1.2.1.1.2. -T-.....	199
1.2.1.1.2.1.1.3. -dEr-	200
1.2.1.1.2.1.1.4. -IT-	200

1.2.1.1.2.1.1.5.-(V)r-	200
1.2.1.1.2.1.2. Ettirgen Çatı Yapan Ekler	200
1.2.1.1.2.1.2.1. -Dır-	200
1.2.1.1.2.1.2.2. -T-	200
1.2.1.1.2.1.2.3.-IT-	201
1.2.1.1.2.2. İşteşlik	201
1.2.1.1.2.2.1. -(I)ş-	201
1.2.1.1.2.3. Dönüşlülük	201
1.2.1.1.2.3.1. -n-	201
1.2.1.1.2.4. Edilgenlik	202
1.2.1.1.2.4.1. -(V)l-	202
1.2.1.1.2.4.2. -n-	202
1.2.1.1.3. İlgî Eki: +KI(n)+	202
1.2.2. KELİME YAPICI EKLER	202
1.2.2.1. Asıl Sözcük Yapıcı Ekler	202
1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	203
1.2.2.1.1.1. +Ar	203
1.2.2.1.1.2. +CA	203
1.2.2.1.1.3. +cAk	203
1.2.2.1.1.4.+cAlIk	203
1.2.2.1.1.5. +cAz	204
1.2.2.1.1.6. +CI	204
1.2.2.1.1.7. +CIK	204
1.2.2.1.1.8. +cII	205
1.2.2.1.1.9. +dE	205
1.2.2.1.1.10. +gII	205
1.2.2.1.1.11. +gInA / +gInAlI	205
1.2.2.1.1.12. +II	206
1.2.2.1.1.13. +IIK	206
1.2.2.1.1.14. +sIz	207
1.2.2.1.1.15. +rek	207
1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri	207
1.2.2.1.2.1. +A-	207
1.2.2.1.2.2. +al-	207
1.2.2.1.2.3. +dA-	207
1.2.2.1.2.4. +er-	208
1.2.2.1.2.5. +Ik-	208
1.2.2.1.2.6. +Kır-	208
1.2.2.1.2.7. +lA-	208
1.2.2.1.2.8. +lAn-	209
1.2.2.1.2.9. +lAş-	209
1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri	209
1.2.2.1.3.1. -Ak	209
1.2.2.1.3.2. -AlAk	209
1.2.2.1.3.3. -AnAk	210
1.2.2.1.3.4. -ama	210
1.2.2.1.3.5. -At	210
1.2.2.1.3.6. -CA	210
1.2.2.1.3.7. -ceme	210

1.2.2.1.3.8. -DI	210
1.2.2.1.3.9. -dÜç.....	210
1.2.2.1.3.10. -gAç.....	211
1.2.2.1.3.11. -gİç	211
1.2.2.1.3.12. -gIn	211
1.2.2.1.3.13. -I	211
1.2.2.1.3.14. -IcI.....	211
1.2.2.1.3.15. -(I)K.....	211
1.2.2.1.3.16. -Im	212
1.2.2.1.3.17. -ke.....	212
1.2.2.1.3.18. -KI	212
1.2.2.1.3.19. -mAç.....	213
1.2.2.1.3.20. -men.....	213
1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri	213
1.2.2.1.4.1. -AlA-	213
1.2.2.1.4.2. -Ar -.....	213
1.2.2.1.4.3. -k-	213
1.2.2.2. Görev Değiştirici Eklerle İsim Yapımı	213
1.2.2.2.1. -(A)cAk	213
1.2.2.2.2. -İş / Uş.....	214
1.2.2.2.3. -mA.....	214
1.2.2.2.4. -mİş /mUş.....	214
2. KELİME ÇEŞİTLERİ.....	215
2.1 . İSİMLER.....	215
2.1.1. İsim Çekimi.....	215
2.1.1.1. Çokluk (bk. 1.1.1.1.)	215
2.1.1.2. İyelik (bk. 1.1.1.2.).....	215
2.1.1.3. Hâl (bk. 1.1.1.3.)	215
2.1.1.4. Tamlama (bk. 1.1.1.4.).....	215
2.1.2. İsim Yapımı.....	216
2.1.2.1. İsimden İsim Yapımı (bk. 1.2.2.1.1.1.).....	216
2.1.2.2. Fiilden İsim Yapımı (bk. 1.2.2.1.3.).....	216
2.1.2.3. Görev Değiştirici Eklerle İsim Yapımı (bk. 1.2.2.2.).....	217
2.2. SIFATLAR.....	217
2.2.1. Vasıflandırma Sıfatları	217
2.2.2. Belirsizlik Sıfatları	217
2.2.3. Soru Sıfatları	217
2.2.4. Belirtme Sıfatları	217
2.2.4.1. İşaret Sıfatları	217
2.2.4.2. Sayı Sıfatları.....	218
2.2.4.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	218
2.2.4.2.2. Sıra Sayı Sıfatları	218
2.2.4.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları	218
2.3. ZAMİRLER	218
2.3.1. Kişi Zamirleri	218
2.3.2. Soru Zamirleri	219
2.3.3. Belirsizlik Zamirleri	219
2.3.4. Dönüşlülük Zamirleri	220
2.3.5. Zamirlerde Tamlama.....	220

2.4. ZARFLAR	220
2.4.1. Yer-Yön Zarfları	220
2.4.2. Zaman Zarfları	220
2.4.3. Niteleme ve Durum Zarfları	220
2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları	221
2.4.5. Görev Değiştirici Eklerle Zarf Yapımı	221
2.4.5.1. Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı	221
2.4.5.1.1. Asıl Zarf-fiil Ekleri ile Zarf Yapımı (bk. 1.2.1.1.1.3.1.)	221
2.4.5.1.2. Birleşik Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı (bk. 1.2.1.1.1.3.2.)	221
2.5. EDATLAR	222
2.5.1. Ünlem Edatları	222
2.5.1.1. Ünlemler	222
2.5.1.1.1. Ünleme Edatları	222
2.5.1.1.2. Seslenme Edatları	223
2.5.1.1.3. Sorma Edatları	223
2.5.1.1.4. Gösterme Edatları	223
2.5.1.1.5. Cevap Edatları	223
2.5.2. Bağlama Edatları	223
2.5.2.1. Sıralama Edatları	223
2.5.2.2. Denkleştirme Edatları	223
2.5.3. Cümle Başı Edatları	224
2.5.4. Son Çekim Edatları	224
2.6. FİİLLER	225
2.6.1. Fiillerde Zaman (bk. 1.1.2.1.1.)	225
2.6.2. Fiillerde Kip (bk. 1.1.2.1.2.)	225
2.6.3. Fiillerde Çatı (bk. 1.2.1.1.1.)	225
2.6.4. Fiillerde Olumsuzluk	225
2.6.5. Birleşik Fiiller	225
2.6.5.1. İsim + Fiil Yapısında Olanlar	225
2.6.5.1.1. İsim + eT-	226
2.6.5.1.2. İsim + ol-	226
2.6.5.1.3. İsim + kıl-	226
2.6.5.1.4. İsim + eyle-	226
2.6.5.1. Fiil + Fiil Yapısında Olanlar	226
2.6.5.1.1. Yeterlilik Fiili	226
2.6.5.1.2. Tezlik Fiili	227
2.6.5.1.3. Yaklaşıklık Fiili	228
DEĞERLENDİRME	229
SONUÇ	237
METİNLER	238
I. AĞIZ BÖLGESİ	238
II. AĞIZ BÖLGESİ	380
III. AĞIZ BÖLGESİ	422
IV. AĞIZ BÖLGESİ	458
V. AĞIZ BÖLGESİ	503
SÖZLÜK	508
KAYNAKÇA	558

KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ā	: uzun a
ē	: uzun e
ī	: uzun ı
î	: uzun i
ō	: uzun o
ō̄	: uzun ö
ū	: uzun u
ū̄	: uzun ü
ā̇	: kaybolmak üzere olan a
ē̇	: kaybolmak üzere olan e
ī̇	: kaybolmak üzere olan ı
î̇	: kaybolmak üzere olan i
ō̇	: kaybolmak üzere olan o
ū̇	: kaybolmak üzere olan u
ū̇̄	: kaybolmak üzere olan ü
â	: a-o arası ses
ê	: e-ö arası ses
î	: ı-u arası ses
ï	: i-ü arası ses
á	: a-e arası ses
í	: ı-i arası ses
ú	: u-ü arası ses
ó	: o-ö arası ses
ã	: damaksıllaşmış a
è	: kapalı e
ğ	: art damak g sesi
ħ	: art damak h ünsüzü
ħ̣	: gırtlak h ünsüzü
ķ	: art damak k sesi
Ç	: c-ç arası ünsüz
F	: f-v arası ünsüz
K	: k-g arası ünsüz
P	: p-b arası ünsüz
S	: s-z arası ünsüz
T	: t-d arası ünsüz
ŋ	: ŋg
ç̣	: ç-ş arası ünsüz
˘g	: g-c arası ünsüz
˘k	: k-c arası ünsüz
ŋ̣	: kaybolmak üzere olan n sesi
ɾ	: kaybolmak üzere olan r sesi
˘	: Arapça'daki "ayın" sesi
˘	: ünlülere gelen sertlik işareti

- + : Şekil Bilgisinde: İsimlere Bağlanmayı Gösterir.
- : Şekil Bilgisinde: Fiillere Bağlanmayı Gösterir.
Ø : Olmayan, Düşmüş, Kaybolmuş Sesi Gösterir.
() : Şekil Bilgisinde: Ekteki Sesin Bazen Kullanılıp Bazen Kullanılmadığını Gösterir.

KISALTMALAR

- bk. : bakınız
C. : Cilt
hzl. : hazırlayan
S. : Sayı
vb. : ve başkaları, ve benzerleri, ve bunun gibi

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Bu çalışmanın temel problemi, boysal (etnik) kimlikle ağız özellikleri arasındaki bağı araştırılmasıdır. Türkçe Sözlük'te etnik Sözcüksü "kavimle ilgili budunsal, kavimî" anlamlarına gelmekte ve kavim veya millet gibi daha büyük toplulukları akla getirmektedir. Bu yüzden Oğuz boylarını ifade etmek için "boysal" sözcüğü tercih edilmiştir. Çepni boysal kimliği diyebileceğimiz ortak kimliğe sahip kişilerin aynı ağız özelliklerini gösteren bir ağız konuşup konuşmadıklarının tespit edilmesi ve eğer ortak ağız özellikleri yoksa bunun nedenlerinin araştırılması çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Bu çalışma ile şu sorulara cevap bulunması amaçlanmaktadır

1. Tahmin edildiği gibi her boyun kendine özgü ağız özellikleri var mıdır?
2. Boy kimliğini korumuş olan bir topluluk, o boya ait ağız özelliklerini de korumuş mudur?
3. Bu boya mensup kişilerin, yerleşmiş oldukları bölgelerdeki komşu ağızlardan etkilenmeleri ne şekilde olmuştur?
4. Yerleşilen bölgelerdeki komşu ağızlardan etkilenilmiş olsa dahi özgün ağız özelliklerine dair özellikler korunmuş mudur?
5. Korunmuş özgün özelliklere bakarak "Özgün Çepni Ağızı"nı belirlemek mümkün müdür?

1.3. Önem

XIX. yüzyıl ortalarında başlamış olan ağız çalışmaları, bugün için nitelik ve nicelik yönünden önemli yol almış durumdadır. Ağız çalışmalarında üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da ağızların boysal yapıyla ilişkisidir. Belli bir yöreyle sınırlandırılan ağız çalışmalarında, tespit edilebilen boysal unsurların da belirtilmesi yapılan ağız çalışmalarının kalitesini arttıran unsurlardan biri olmaktadır.

Bu çalışmada, belli bir yöredeki boysal unsurlar ve bu boysal unsurların ağız özellikleri değil, Türkiye’de çeşitli yörelerde yerleşmiş olan Çepni boyunun ağız özellikleri incelenmiştir.

Çalışmamızda, Türkiye’nin çeşitli bölgelerine dağılmış olan Çepnilerden derleme metoduyla toplanan malzeme incelenmiş, aynı boyun ağzında korunmakta olan ortaklıklar ve oluşmuş farklılıklar ile bunların nedenleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Gelişen teknoloji ve iletişim şartları boy kimliklerinin ve ağız özelliklerinin hızla yok olmasına neden olmaktadır. Bu durum, günümüzde ağız çalışmalarının önemi ve gerekliliğini arttırmakta, bu çalışmalara ivedilik kazandırılmasını gerekli kılmaktadır. Halen boy kimliğinin farkında olan bir boyun ağız özelliklerinin incelenmesinde de bu bilinçle hareket edilmiş ve boy kimliğe bağlı bir ağız araştırmasıyla Çepni boyunun ağız özelliklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Anadolu Ağızlarının XI. yüzyıldan itibaren Anadolu’ya gelmiş bulunan Oğuz boylarının ağız özelliklerine göre şekillenmiş olduğu pek çok araştırmacı tarafından kaydedilmektedir. İşte bu ağızların müstakil olarak şekillerinin belirlenmesi, Anadolu ağızlarının geçirdiği oluşum sürecinin aydınlatılmasına ve yazı dilinin sağlıklı bir mecrada gelişmesine katkıda bulunabilecektir.

1.4. Varsayımlar

Oğuzların yirmi dört boydan müteşekkil olduğu kabul edilmektedir.

Anadolu Ağızlarının oluşumunda farklı boylara ait ağız özelliklerinin rol oynadığı düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışmada, Anadolu’nun çeşitli yerlerinde tespit edilen elli yedi Çepni yerleşim yerine gidilerek derleme yapılmıştır.

Derlemeler esnasında kaynak şahıslara gelenek ve göreneklerle ilgili sorular sorularak uzun süreli sohbetler oluşturulmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla metinlerde derleme yapılan Çepni köylerinin gelenek göreneklerine ait bilgiler bulunmaktadır. Ancak çalışmamızda çalışmanın ana ekseninden kaymamak için bu gelenek ve göreneklerin değerlendirilmesine hiçbir şekilde yer verilmemiştir.

1.6. Tanımlar

1.6.1. Çepni Boyu

Çepni adına ilk olarak Divanu Lügati't-Türk'te rastlarız. Oğuz maddesinde, Oğuzların yirmi iki bölük olduğu bilgisi verildikten sonra, bu boyların neler olduğu ve belgeleri yani damgaları sırayla verilmiştir. Çepni boyu bu boylar arasında yirmi birinci sırada sayılmıştır. (Atalay, 1998, 58)

Reşideddin Oğuznâmesi'nde de Oğuz'dan sonra yerine geçen Kün Han zamanında bilge İrkıl Hoca'nın tavsiyesiyle gelecekte ortaya çıkacak karmaşanın önlenmesi amacıyla Kün Han'ın ve beş kardeşiyle bunların oğullarının rütbesi, mesleği ve adının kararlaştırılması anlatılır. Oğuz'un üç büyük oğlu Bozoklar, diğer üç oğlu da Üçoklar diye adlandırılmıştır. Üç Oklar'dan Kök Han'ın dördüncü yani en küçük oğlu Çepni'dir. "Yağı olan her yerde durmayıp savaşılan" lakabıyla anılan Çepni'nin ongunu sunkurdur. Ülüşü sol karı yağrındır (Togan, 1982, 49-52).

Ebulgazi Bahadır Han'ın yazmış olduğu Şecere-i Terâkime adlı eserde de Oğuz boyları arasında Çepni de sayılmış, adının anlamı için "Çepni'nin manası cesur demek olur" ifadesi kullanılmış, damgasının şekli gösterilmiş ve kuşunun yani ongununun hümay yani devlet kuşu olduğu belirtilmiştir (Ergin, 51).

Ebû Hayyân tarafından Türk dili ile ilgili Mısır'da yazılmış Kitâbul-idrâk lisanil-Etrâk adlı eserde de Çepniler bir Türk boyu olarak tanıtılmıştır. Bu eser Çepniler'in o zamandaki tanınımlığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Çünkü bu eserde sadece Selçuklu hânedanını çıkarmış olan Kınıklardan ve bir de Çepnilerden bahsetmektedir (Sümer, 1991, 9).

Günümüzde Anadolu'da yoğun yerleşimleri görülen Çepnilerin Anadolu'ya geliş aşamalarını; Orta ve Doğu Karadeniz'e Yerleşmiş Olan Çepniler ve Anadolu'nun Diğer Bölgelerinde Yerleşmiş Olan Çepniler olarak iki bölümde incelenmesi uygun olacaktır.

1.6.2. Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde Yerleşmiş Olan Çepniler ile İlgili Tarihi Bilgiler

Oğuzlar, Orta Asya'da Aşağı Seyhun Irmağı boylarında yaşarken X. ve XI. Yüzyıl başlarında kendiliğinden İslamiyet'i kabul etmiş ve komşuları tarafından Müslüman Oğuzlar "Türkmen" adıyla anılır olmuşlardır. Bu Türkmenler, XI.

yüzyılda Horasan Devleti'ni kurmuş ve Selçuklu hükümdarı Alparslan'ın 1071'de Malazgirt Zaferini kazanmasının ardından Anadolu'yu kalıcı olarak yurt tutmaya başlamışlardır (Sümer, 1992, 9).

Doğu ve Orta Karadeniz'de bulunan Çepnilerin atalarının Anadolu'da varlıklarını gösteren ilk olay; Çepniler'in Trabzon Rum imparatoru Giorgi'yi 1277'de Sinop'ta yenilgiye uğratmalarındır. Moğollar'ın desteği ile Selçuklu idaresini elinde bulunduran Muiniddin'in, Moğollar'a ihaneti sonucu öldürülmesi, Karamanoğlu Mehmet Bey'in ayaklanarak Konya'yı ele geçirmesi gibi olaylar Anadolu'da büyük bir otorite boşluğu doğurmuştur. Bu boşluktan yararlanan Trabzon Rum imparatoru Giorgi, denizden saldırmıştır. Bu saldırı, gemilere binerek Rum ordusunu denizde karşılayan Çepniler tarafından püskürtülmüştür. Böyle bir başarı elde etmiş olmaları, daha o zaman Çepniler'in kalabalık ve teşkilatlı bir topluluk olduklarının işaretidir (Sümer, 1992, 13).

Bu Çepnilerle ilgili olarak Sümer, iki görüş ortaya koymaktadır.

Birincisi, hakkında fazla bilgi bulunmayan bu Çepni topluluğunun XVI. yüzyıldaki yer adlarına bakılarak Bolu ve Kastamonu yörelerini yurt tuttuktan sonra ilerleyerek, Bursa ve Kocaeli yörelerine gitmiş olabilecekleri şeklindedir. Çünkü XVI. yüzyılda Kastamonu Sancağı'nda altı, Bolu Sancağı'nda beş, Hüdavendigâr Sancağı'nda beş, Kocaeli'de de bir köyün adı Çepni olarak görülmektedir. Ancak bu Çepniler'in Sinop Çepnileri olduğuna dair herhangi bir delil bulunmamaktadır (Sümer, 1992-2, 35-36).

İkincisi de, Doğu'ya ilerleyerek Ordu ve Giresun'a gidip Bayram Bey idaresinde Hacıemiroğulları Beyliği'ni kurmuş olabilecekleridir (Sümer, 1992, 13).

Demir, Hacıemiroğulları'nın köken bakımından Dânişmendliler'e dayandığını, Dânişmendliler'in ise Oğuzlar'ın Çepni boyundan gelmiş olabileceğini belirtir (Demir, 2007, 51).

Hacıemiroğulları Beyliği'nin hâkimiyet sahasına; Ordu ilinin tamamı, Giresun'un kuzey bölümü, Samsun'un doğusu, Tokat'ın kuzeyi ve Trabzon'un batı bölümü girmektedir. Orta Karadeniz'in Türkleşmesinde önemli rol oynamış olan bu beyliğin halkını ağırlıklı olarak Selçuklular'ın bölgenin fethi için sınır boylarına yerleştirdiği Çepni boyuna mensup Türkmenler oluşturmaktaydı. Beyliğin kurucusunun tam olarak belirlenememesinden dolayı, beyliğin adı tarihî kaynaklarda

Bayramoğulları Beyliği veya Hacıemiroğulları Beyliği olarak geçmektedir (Demir, 2007, 52).

Demir, bu beyliğin tarih sahnesinde görüldüğü yıl olarak 1301 tarihini verirken, 1270 veya 1271 tarihinde Hacı Bektaş Velî'nin yakın dostlarından birisi olan Güvenç Abdal'ı Süme Kalesi'nin batısındaki Taşlıca köyüne buradaki Çepni Türkmenlerinin yerleşimine yardımcı olmak için gönderdiği bilgisini de vermektedir. Bu da 1301 tarihinden daha önce bölgede Çepni yerleşimi bulunduğunu göstermektedir (Demir, 2007, 55).

Hacıemiroğulları Beyliği'nin hakimiyetindeki bölge, 1427 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır (Demir, 2007, 82).

Osmanlı Devleti, Trabzon'a girdiğinde Çepniler Osmanlılar'a yardımcı olmuş, bu yüzden hizmeti geçen Çepni Türkmenlerine zeamet, tımar gibi dirlikler ve çeşitli görevler verilmiştir (Demir, 2007, 83).

Bölge Osmanlı idaresine geçtikten sonra, Bolaman Irmağı'nın batısında kalan bölüm Canik Sancağı'na katılmış; geri kalan bölüm de ikiye bölünerek Vilâyet-i Bayramlı ve Vilâyet-i Çepni adıyla anılmıştır (Demir, 2007, 82).

XV. yüzyılda Bizans müverrihlerinden Halkokondil, Trabzon'un doğusundan Amasra'ya kadar sahil şeridinde Çepniler'in yaşadığını bildirir (Sümer, 1992, 15).

Bostan çalışmasında, "Karadeniz Bölgesi'nde Çepniler" başlığı altında "Trabzon Sancağı Çepnileri, Canik Sancağı, Niksar, Çorum ve Amasya'da Çepniler, Kastamonu ve Bolu Sancaklarında Çepniler" başlıkları açarak ayrıntılı şekilde Çepni yerleşim yerlerini tahrir defterlerine dayanarak vermiştir (299-304).

Ordu ve Giresun yöresinde; başta Çepniler olmak üzere, Eymür, Avşar, Bayındır, Karkın, İğdir, Alayuntlu, Döğer ve Bayat olmak üzere Oğuz boyuna mensup pek çok oba yerleşmiştir (Sümer, 1992, 40).

Orta ve Doğu Karadeniz'deki Çepniler, XV. yüzyılın ikinci yarısının ortalarında tamamen yerleşik hayata geçmiş olarak köylerde yaşamaktaydı (Sümer, 1992, 45).

Şah İsmail'in İran'da Safevi Devleti'ni kurmasının ardından İran'a göç eden Türkmen toplulukları arasında Çepniler de bulunmaktaydı. Bu Çepnilerin tamamının veya büyük bir bölümünün Doğu Karadeniz Çepniler'i olduğu Sümer tarafından kaydedilmektedir. Fakat bu Çepniler çok sayıda olmadıklarından Varsak ve Turgutlu gibi küçük oymaklar içerisinde yer almış, daha sonra Safevi Hükümdarı Şah Abbas

döneminde (1590-1628) Hazar Denizi kıyısındaki rutubetli ve yaşamaya pek de elverişli olmayan Gilan yöresine sürülmüşlerdir Sayıca fazla olmayan bu Çepni topluluğuyla ilgili daha sonra kaynaklarda bilgiye rastlanmamıştır (Sümer, 1992, 40).

1.6.3. Anadolu'nun Diğer Bölgelerine Yerleşmiş Olan Çepniler ile İlgili Tarihi Bilgiler

Yukarıda da bahsedildiği gibi Orta ve Doğu Karadeniz'de en geç XVI. yüzyılda Çepniler'in yerleşik hayata geçmiş olduğu görülmektedir.

Konar-göçer Türkmenlerin arasındaki bazı Çepni toplulukları ise eski yaşantılarını daha uzun süre devam ettirmişlerdir.

1520'li yıllarda Halep Türkmenleri arasında üç grup hâlinde Çepniler bulunmaktaydı.

Birinci grup; Antep'in Kuzeydoğusunda Rumkale yöresinde bulunuyordu ve bunlar yerleşik hayata geçmiş durumda olduklarından "Oturak Çepni" olarak anılıyorlardı. Korkmazlı, Sarılı, Karalar, Şuayyıblu, Köseler obalarına ayrılmışlardı (Sümer, 1992, 16-17). Bu Çepnilerin, günümüzde Gaziantep'te bulunan Çepnilerin ataları olduğu açıktır. Günümüzde; Korkmazlı, Sarılar ve Köseler köylerinin bulunması ve buranın halkının kendisini buraya çok eskiden yerleşmiş Çepniler olarak tanıması da bu tarihi ilgiyi kanıtlar niteliktedir.

İkinci grup; Antakya'nın kuzeyinde Gündüzlü kazasında bulunuyordu.

Üçüncü grup ise; doğuda Diyarbakır-Mardin arasındaki bölgede bulunan Boz-Ulus Türkmenleri içerisinde yer alan küçük bir Çepni topluluğuydu.

İkinci ve Üçüncü grup, "Başım Kızdılu Çepni" olarak anılmaktaydı. (Sümer, 1992, 16-17).

Boz-Ulus Türkmenleri, yaşadıkları coğrafyanın olumsuzluğu ve çeşitli baskılar sonucu 1613'te Orta Anadolu'ya göç etmiştir. Bu tarihten sonra, Ankara Sancağı'nın Keskin kazasında bulunan Boz-Ulus Türkmenleri ve Halep Türkmenleri içerisindeki Çepni oymaklarının Rakka'ya sürülmeleri istenmiştir. Boz-Ulus Türkmenleri içerisinde bulunan Çepni oymağı Rakka'da iskân edilmişinden sonra burada daha önce iskân edilmiş akrabalarıyla birlikte başlarında Kantemir Kethüda olduğu hâlde kaçmışlardır. Bunlar daha sonra "Kantemir Çepnisi" olarak anılmışlardır. İskândan kaçan Kantemir Çepnileri; Bergama, Aydın, Saruhan ve Hüsrev Paşa Hanı taraflarına göç etmişlerdir (Bostan, 306).

Gündüzlü'de bulunan Başım Kızdılu Çepnileri'nin 1640-1648 yılları arasında; Adana, Saruhan ve Aydın vilayetlerine geldikleri bilinmekte fakat ne zaman, nasıl ve niçin geldikleri bilinmemektedir (Sümer, 1992, 121).

İskândan kaçan Kantemir Çepnileri ise, Balıkesir ve Bergama yöresine XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinde gelmişlerdir (Sümer, 1992, 123).

Bigadiç'in Elyapan köyünde Kâmil Ağazâde Hasan Çavuş'ta bulunan beratlar, orada bulunan Çepniler'in Kantemir Çepnisi olduğunu ispatlar niteliktedir (Akay, 1935, 7-9).

Akay söz konusu Kantemir Çepnilerinin Soma'nın on-on beş köyünde bulunduğunu belirtmektedir (Akay, 1935, 9).

Bugün, Batı Anadolu'da; Balıkesir, İzmir, Manisa ve Aydın'da bulunan Çepnilerin Başım Kızdılu ve Kantemir Çepnilerinin torunları oldukları anlaşılmaktadır.

Kantemir ve Başım Kızdılu Çepnileri, XVIII. yüzyılın ilk yarısında geldikleri; Balıkesir, İzmir, Manisa ve Aydın yörelerinde XIX. yüzyılın ilk yarısında yerleşik hayata geçmiş, yüz yıl gibi bir süre konar-göçer hayat sürmüşlerdir.

Balıkesir'de konar-göçer Çepni topluluklarına ilk olarak 1726 tarihli sicil kayıtlarında rastlanır (Bostan, 306).

Kantemir Çepnileri ve Başım Kızdılu Çepnileri Batı Anadolu'ya gelmeden önce, XV. – XVI. yüzyıllarda; Karesi Sancağında Giresun kazasında (bugünkü Savaştepe) bir tek köy bulunmaktaydı. Bu köy Karesi'nin fethine katılmış Türkmenler arasında bulunan Çepnilerin burada kalmasıyla oluşmuş olabilir (Sümer, 1992, 120) ya da menkıbelerde bahsedilen ve tarihî gerçeklere de dayanan 1263-1264 yıllarında Sarı Saltuk'la Dobruca'ya geçmiş ve oradan İsa Bey zamanında Karesi Sancağı'na gelerek yerleşmiş Türkmenler içerisinde bulunan bir Çepni cemaati olabilir (Köprülü, 2003, 80-81).

Aynı şekilde Hüdavendigâr Sancağı'nda bulunan yedi Çepni köyünün de Osmanlı fethine katılan Türkmenler arasında bulunmuş olması muhtemeldir (Sümer, 1992, 120).

XVIII. yüzyılda, bir önceki yüzyılda yaşanan başarısızlık ve toprak kayıplarının yükü halka ağır vergi yükleri getirmiş, halkın ekip dikmeyi bırakarak şehirlere göç etmesi köyleri harap durumda bırakmış , bu nedenler konar-göçer halkın bu köylere yerleştirilmesini ekip dikip vergi vermelerini gerekli kılmıştır (Halaçoğlu, 1991, 28).

Konar-göçerlerin yaylak ve kışlakları arasında gidip gelirken yarattığı huzursuzluklar da; bir iç karışıklık çıkması tehlikesini doğurmuş bu da iskânı gereklilik hâline getirmiştir (Halaçoğlu, 1991, 37).

Cengiz Orhonlu, Bursa ve Balıkesir havalisindeki aşiretlerin İskânı başlığı altında “1858-1864 yılları arasında Balıkesir bölgesinde –Edremit, Bergama- yaşayan aşiretler kırka yakın yerde köy haline gelmek üzere olan iskân mahalleri kurmuşlardır” demektedir. Yine aynı başlık altında Karesi bölgesindeki aşiretlerin en önde gelenleri olarak; Akçakoyunlu, Burhanlı, Caferli, Çepni, Hardallı, Karakeçili, Kılaz, Kubaş, Söğütlü ve Yaycı (Yağcı) Bedir aşiretlerini saymaktadır. Kubaş aşiretinin yirmi sekiz, Karakeçili aşiretinin on dört, Yaycı Bedir aşiretinin on beş, Çepni aşiretinin otuz altı ve Akçakoyunlu aşiretinin on bir parça halinde köyler civarında veya yaylak mahallerinde bulunduğu ve bir zaman sonra buralara yerleşmiş oldukları belirtilmektedir. Karesi ve Hüdavendigâr’daki iskânı Ahmet Vefik Paşa’nın idare ettiği de burada belirtilmektedir. (Orhonlu, 1987, 118)

Tacettin Akkuş’un 1840 tarihli temettuat defterlerine ve 1845 tarihli nüfus sayımı kayıtlarına göre meydana getirdiği Tanzimat Başlarında Balıkesir Kazası adlı çalışmasında 1845 nüfus sayımında tespit edilen bazı köylerin Çepni cemaatinin yerleşmesiyle oluştuğu görülmektedir. Bu köyleri ve köyleri oluşturan cemaatleri şöyle sıralayabiliriz.

Çınarlıdere Köyü: Çepni Derici cemaatinden 1 hane, 3 nefer bulunmaktadır. (Akkuş, 2001: 93)

Elyapan Köyü: Çepni Nebi Bey cemaatinden 4 hane, 10 nefer bulunmaktadır. (Akkuş, 2001: 98)

Güvem Köyü: Çepni Hayta Süleyman cemaatinden 11 hane, 34 nefer bulunmaktadır. (Akkuş, 2001: 100)

İnkaya Köyü: Çepni Deli Hasan cemaatinden 11 hane, 34 nefer bulunmaktadır. (Akkuş, 2001: 103)

Karakavak Köyü: Çepni Hardallu aşiretinden 12 hane, 47 nefer bulunmaktadır. (Akkuş, 2001: 107)

Karamanlar Köyü: Çepni Koca Alemdar cemaatinden 17 hane, 43 nefer bulunmaktadır. (Akkuş, 2001: 108)

Ortamandıra Köyü: Çepni Topal Battal cemaatinden 19 hane, 51 nefer bulunmaktadır. (Akkuş, 2001: 116)

Türkali Köyü: Çepni Tahtacı cemaatinde 12 hane, 47 erkek nefer bulunmaktadır. (Akkuş, 2001: 122)

Yeşilyurt (Çoraklık) Köyü: Çepni Uzunçubuklu cemaatinden 11 hane, 36 nefer bulunmaktadır. (Akkuş, 2001: 128)

İzmir, Aydın ve Manisa'da yerleşik hayata geçen Çepni topluluklarının da aynı zaman ve şartlar altında yerleşik hayata geçtiğini düşünmek yanlış olmaz. Yaylak veya kışlaklarından birisine yerleşmek mecburiyetinde bulunan Çepniler, tercihlerini yapmış ve bugünkü yerleşim alanları böylece bundan ortalama yüz-yüz elli yıl önce ortaya çıkmıştır.

Türkay, XV. –XIX. yüzyıllar arasındaki arşiv vesikalarına dayanarak; Çepni, Çepni-i Çunkar, Çepniyan, Çepnilü, Çepnibar, Çepni Kantemir ve Çepnihacılı adlarıyla anılan Çepni boylarının yerleşim yerlerini şöyle sıralar: Trabzon, Karesi, Sivas, Tokat, Aksaray, Urfa, Saruhan, Kefe, Karahisar-ı Şarkî, Kocaeli, Kayseri, Adana, Çıldır, Erzurum, Kars, Ahıska, Halep, Aydın, Kütahya, Akşehir, Canik, Hamid, İçel, Bozok ve Maraş, Karaman, Soma, Rumkale, Bilecik, Dimetoka, Mudanya. (Bostan, 2002, 307)

Anadolu'da çeşitli illere bağlı olan ve buldukları yerde tek bir köy hâlinde bulunan Çepni yerleşimlerinin tarihlerine dair tatmin edici bilgilere rastlanmamıştır. Ancak pek çok araştırmacının XVI. yüzyıldaki Çepni yerleşimine dair verdikleri listelerdeki yerleşim yerlerinin bu yerlerle uyması bu durumu açıklar niteliktedir.

1.6.4. Günümüzde Çepni Yerleşimi

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde Çepni Yerleşimi

Çepni yerleşiminin Karadeniz'de en yoğun olduğu ve Çepni kültürünün en canlı biçimde yaşadığı bölge; Trabzon'un batısında Beşikdüzü'nden başlayarak, Vakfıkebir ile Eynesil arasından Akhisar Deresi boyunca Ağasar adıyla anılan bölgedir (Çelik, 1999, 1). Bu yerler içerisinde Çelik tarafından, Çepni kültürü araştırması için en elverişli bulunan, kültür erozyonunun en az olduğu ve geleneksel yaşamı en iyi biçimde koruyan yerler olarak da; Düzköy, Kasımağzı, Dorukkiriş, Çamlıca, Sayvançatak, Sütpınar, Kabasakal, Simenli, Gökçeköy, Kuzuluk, Çamkiriş, Üzümlü, Karakaya Köyleri ve Geyikli Beldesi tercih edilmiştir (Çelik, 1999, 2).

Giresun'da tarihi bir Çepni yerleşimi olduğu açık olmakla birlikte, Çepni kültürünü ve ağız özelliklerini yaşatan yerlerin tespiti karmaşık bir durum almıştır.

Küçük, Giresun Çepni Kültürü adlı çalışmasında tarihi belgelerde –daha ziyade XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerinde- belirtilen yer isimlerini güncellenmesi gerekliliğini yerine getirmiştir (2011, 102-110). Küçük'ün ayrıntılı bir şekilde vermiş olduğu listedeki yerleşim yerlerini sıralayacak olursak elimizde şu şekilde bir liste oluşmaktadır.

Merkeze Bağlı Köyler

Uzgun Köyü	Seyyidköy	Güneyköy
Ülper Köyü	Yenicehisar Köyü	Çandır Köyü
Yukarı Alınlı Köyü	Güveç Köyü	Akçalı Köyü
Lapa Köyü	Gürköy	Çiçekli Köyü
Barça Köyü	Sarvan Köyü	Çandırçalış Köyü
Kayadibi Mahallesi	Köpekli Mahallesi	

Dereli İlçesine Bağlı Köyler

Kurtulmuş Köyü	Eğrianbar Köyü	Köknarlı Köyü
Uzundere Köyü	Güdük Köyü	İklıkçı Köyü
Çalça Köyü	Meşeliyatak Köyü	Bahçeli Köyü
Güce'ye Bağlı Köyler		
İlit Köyü	Çeğel Köyü	Gürağaç Köyü

Tirebolu İlçesine Bağlı Köyler

Aragenış Köyü	Ortacami Köyü	Belen Köyü
Boynuyoğun Köyü	Avcılı Köyü	

Keşap İlçesine Bağlı Köyler

Dokuztepe Köyü	Halkalı Köyü	Alataş Köyü
Düzköy	Karakoç Köyü	Sürmenli Köyü
Yolbaşı Köyü	Tepeköy	Yoliçi Mahallesi

Espiye İlçesine Bağlı Köyler

Güzelyurt Köyü	Avluca Köyü	Taflancık Köyü
Çalkaya Köyü	Çepniköy	Kurugeriş Köyü
Dikmen Mahallesi	KozköyMahallesi	Cibril Mahallesi

Adabük Mahallesi

Yağhdere İlçesine Bağlı Köyler

Demircili Köyü	Oruçbey Köyü	Sınırköy
Hisarcık Köyü	Ahallı Köyü	Günece Köyü
Kızılelma Köyü	Çağlayan Köyü	Umutbükü Köyü
Kanlıca Köyü	Tepeköy	Ortaköy

Akköy

Çanakçı İlçesine Bağlı Köyler

Deregözü Köyü	Sarayköy	Karlıbel Köyü
Karabörk Beldesi	Kuzca Beldesi	

Görece İlçesine Bağlı Köyler

İsmailbeyli Köyü	Boğalı Köyü	Karakeş Köyü
Aydınlı Köyü		

Şebinkarahisar İlçesine Bağlı Köyler

Gündoğdu Köyü	Suboyu Köyü	Topluağıl Köyü
---------------	-------------	----------------

Eynesil İlçesine Bağlı Köyler

Çorapçılar Köyü	Aralık Köyü	Dereköy
Kekiktepe Köyü	İsaklı Köyü	Belen Köyü
Kemerli Köyü	Balcılı Köyü	Kösemen Köyü
Kemaliye Köyü	Yarımca Köyü	Ören Beldesi

Rize İli ağızlarını hazırlayan Günay, ağız yörelerini tasnif ettiği bölümde I. ağız yöresi içerisinde Kalkandere, İkizdere ilçeleri, İkizdere ilçesine bağlı Güneyce, Çayeli ilçesine bağlı Büyükköy, merkeze bağlı İyidere, Derepaşarı, Gündoğdu ve Güneysu bucaklarını içine alan bölgeyi göstermiş ve bu yörenin çevresindeki ağız birliğinin oluşmasında İkizdere'nin boysal yapısının çekirdek rol oynamış olabileceğini, burada bulunan büyük ve köklü ailelerin Anadolu'nun Türkleşmesi'nde önemli rol oynayan oymakların bakiyeleri olabileceğini dile getirmiştir (Günay, 2003, 28).

Rize ilindeki derlemelerimizde, uzun yıllardır bölgedeki Çepni varlığı üzerine çalışmalar yapan Prof. Dr. Ali Çelik'in rehberliğinde İkizdere ve Büyükköy'den derlemeler yapılmıştır. Çelik yöredeki sülale adlarından yola çıkarak tespit ettiği kaynak şahısların Çepni boyuna mensup kişiler olduğu konusunda çalışmamıza kaynaklık etmiştir.

Batı Anadolu'da Çepni Yerleşimi

Bu konuda başta Sümer (1992) olmak üzere, Şahin (2004) ve Mutlu (2008) gibi araştırmacıların belirttiği yerleşim yerleri Batı Anadolu'daki Çepni yerleşim yerlerini büyük oranda isabetli olarak göstermektedir. Alan araştırması esnasında bazı yerleşim yerlerinin Çepni yerleşimi olmadığı, bazılarının ise idari yapılanmadaki değişiklikler sonucu farklı ilçelere bağlı olduğu veya farklı idari birlikler içerisinde olduğu görülmüştür. Buna göre Batı Anadolu'daki Çepni yerleşim yerlerinin güncel bir listesini verilmesi gerekmektedir.

Balıkesir ilinde bulunan Çepni köylerini şu şekilde sıralamamız mümkündür.

Merkeze Bağlı Çepni Köyleri

Aliağa Köyü	Aynaoğlu Köyü	Çukurhüseyin Köyü
Deliktaş Köyü	Düpecik Köyü	İnkaya Köyü
Kabakdere Köyü	Karamanlar Köyü	Kavakbaşı Köyü
Koruköy Köyü	Kuşkaya Köyü	Macarlar Köyü
Ortamandıra Köyü	Yeşilyurt (Çoraklık-Cinleralanı) Köyü	

Bigadiç İlçesine Bağlı Köyler

Akyar Köyü	Çiftlik Köyü	Elyapan Köyü
Güvemçepni Köyü	Kozpınar Köyü	Özgören (Yumruklu Çepni) Köyü

Sındırgı İlçesine Bağlı Köyler

Kocasinan Köyü	Malkaya Köyü
----------------	--------------

Susurluk İlçesine Bağlı Köyler

Danaveli Köyü	Gökçeören Köyü	Söğütlü Köyü
---------------	----------------	--------------

Kepsut İlçesine Bağlı Köyler

Armutlu Köyü

İvrindi İlçesine Bağlı Köyler

Soğanbükü Köyü

Balya İlçesine Bağlı Köyler

Değirmendere Köyü	Kocabük Köyü
-------------------	--------------

Manyas İlçesine Bağlı Köyler

Kalebayırı Köyü	Kapaklı Köyü
-----------------	--------------

Manisa İline Bağlı Çepni Köylerini şu şekilde sıralayabiliriz.¹

Saruhanlı İlçesine Bağlı Köyler

Dilek Kasabası²

Kemiklidere Köyü

Tirkeş Köyü

Turgutlu İlçesine Bağlı Köyler

Çepnibektaş Köyü

Çepnidere Köyü

Soma İlçesine Bağlı Köyler

Sarıçam Köyü

Ularca Köyü

İzmir İline bağlı Çepni köylerini şöyle sıralayabiliriz.

Bergama İlçesine Bağlı Köyler

Yalnız Ev Köyü

Narlıca Köyü

Tepeköy

Pınarköy

Karalar Köyü

Sarıdere Köyü

Kınık İlçesine Bağlı Köyler

Çaltıdere Köyü

Büyükoba Köyü

Arpadere Köyü

Arpaseki Köyü

Elmadere Köyü

Taştepe Köyü

Mustafa Kemal Paşa İlçesine Bağlı Köyler³

Sarıçalı Köyü

Dikili İlçesine Bağlı Köyler

Deliktaş Köyü

Tire İlçesine Bağlı Köyler

Çayırılı Köyü

Aydın'a bağlı bir tek köy ve onu bağlı mahalleler bulunmaktadır.

Söke İlçesine Bağlı Köyler

Sofular Köyü⁴

¹ Sümer'in çalışmasında Akhisar'ın Sünnetçiler ve Yatağan Köyleri de Çepni köyü olarak geçmektedir (1992, 127). Buralara gittiğimizde kendilerinin Alevi-Türkmen olduğunu ama kesinlikle Çepni olmadıklarını bildirmişlerdir. Çepni köyleri de bu köyleri Çepni olarak kabul etmemektedir.

² Çepni Harmandalı ve Çepni Muradiye Köylerinin birleşmesiyle oluşmuş bir belediyedir. Çepni Harmandalı ve Çepni Muradiye Mahalleleri bulunmaktadır.

³ Sümer Mustafa Kemal Paşa'ya bağlı köyler arasında Hamzababa ve Zeamet köylerini de saymaktadır (1992, 126). Zeamet Köyü Sünni bir Yörük Köyüdür. Hamzababa Köyü halkı da kendini Çepni olarak tanımlamamakta, Alevi-Türkmenleri olarak tanımlamakta ve Çepniler tarafından da böyle kabul edilmektedir.

⁴ Sümer'in çalışmasında Merkez'e bağlı Terziler, Söke'ye bağlı Sofular ve Helvacılar Köyleri gösterilmektedir (1992, 127). Günümüzde Sofular Söke'ye bağlı bir köydür. Terziler ve Helvacılar adlı mahalleleri bulunmaktadır.

Gaziantep İlinde Çepni Yerleşimi Şu Şekildedir:

Yavuzeli İlçesine Bağlı Köyler

Göçmez (Milelis) Kuzuyatağı (Miseyri) Sarılar
Bülbül Yarımca

Araban İlçesine Bağlı Köyler

Başpınar Hasanoğlu Gümüşpınar

Nizip İlçesine Bağlı Köyler

Köseler

Diğer Çepni Yerleşim Yerleri

Afyon-Hocalar-Çepni Köyü
Bolu-Mudurnu-Çepni Köyü
Bursa-Mudanya-Çepni Köyü
Çorum-İskilip-Göletçepni Köyü
Çorum-Kargı-Çepni Köyü
Kırşehir-Çiçekdağı-Çepni Köyü
Konya-Beyşehir-Üzümlü Köyü
Konya-Taşkent-Çetmi Köyü
Sivas-Gemerek-Çepni Beldesi
Yozgat-Boğazlıyan-Yazıçepni Köyü

1.6.5. Çepniler’de İnanç

Bu başlığın işlenmiş olmasının nedeni, Anadolu’da yaygın hâlde bulunan Çepni nüfusun birbiriyle ve çevresiyle iletişim ve etkileşimlerinde inançlarının belirleyici rol oynadığının tespit edilmiş olmasıdır. Kitlelerin birbiriyle iletişim hâlinde olmaları veya kopuk durumda olmaları; ağız özelliklerini korumalarında veya bazı özelliklerin kazanılmasında, bazı eğilimlerin de körelmesinde etkili olabilmektedir. Bunun dışında, herhangi bir inancın tercih edilip değerlendirilmesi kesinlikle konu ve çalışma dışındadır. Böyle bir amaç kesinlikle güdülmemektedir.

Anadolu’da Çepni boyu mensuplarının bir kısmı Sünni İslam inancını bir kısmı da Alevi İslam inancını benimsemiş durumdadır.

Günümüzde Orta ve Doğu Karadeniz’de yaşayan Çepnilerin derleme yapabildiğimiz yörelerde bulunanları Sünni İslam anlayışını benimsemişlerdir.

XVI. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış coğrafyacı Trabzonlu Mehmed Âşık, bu yörede yaşayan Çepnilerin Kızılbaş olduğunu ve İran Şahı'na tapar derecede bağlı olduklarını belirtse de bunun ispatlanabilir bir iddia olmadığı görülür. Çünkü Çepni köylerinde XV. ve XVI. yüzyıllarda Bekir, Osman, Ömer gibi isimlere sıklıkla rastlanır (Sümer, 1992, 50).

Ayrıca Giresun ve Kürtün'de yaşayan çok sayıda Çepninin de Giresun ve Ordu'da bulunan cami, tekke ve zaviyelerde hizmetinin bulunduğu, köylerde ve mahallelerde çok sayıda imam, hatip ve müezzin bulunduğu görülmektedir. XV. ve XVI. yüzyıllarda Giresun'un sosyal ve ekonomik hayatını inceleyen Fatsa, camilere, camilerin giderleri için vakfedilen mülklere yer vermiştir. (bk. Mehmet Fatsa, XV. ve XVI. yüzyıllarda Giresun-Sosyal ve Ekonomik Hayat, Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi-1, Ankara, 2010)

Çelik'in, Şalpazarı Çepni Kültürü'nü ayrıntılı biçimde işlediği çalışmasında pek çok yerinde Sünni İslam uygulamalarının izlerini bulmak mümkündür. Ramazan Bayramı ve Ramazan'ın işlendiği bölüm buna örnek gösterilebilir. (Çelik, 1999, 471-483).

Gülay'ın çalışmasında yer alan "Camiler, Hoca Mektepleri, Geyikli Kur'an Kursu" ve bu başlıklar altında işlenen "İmam-Hatipler, Hafızlar" gibi konular da Sünni İslam anlayışının hakim olduğunu göstermektedir (2001)

Karadeniz'de Alevi Çepni köylerine de rastlanmaktadır. Trabzon, Akçaabat'a bağlı Eskiköy ve Ordu'ya bağlı Gürgentepe köyleri üzerine yapılan çalışmalar bu köylerin Alevi İslam inancına sahip olduğunu göstermektedir. (Yalçın, Uysal, Dikeroğlu, 2005, 37-46).

Giresun'da yapılan derlemelerde pek çok Çepni'nin daha önce Alevi olduklarını sonradan Sünnileştikleri şeklinde bir inanca sahip olması oldukça ilginçtir. Giresun'da Dereli'ye bağlı Bahçeli köyü, Şebinkarahisar'a bağlı Suboyu, Esentepe, Topluağıl ve Ovacık köyleri Alevi İslam inancına sahiptir (Küçük, 2011, 396).

Alevi İslam inancını benimsemiş olan Çepniler ise, Balıkesir'e, İzmir'e, Manisa'ya, Aydın'a, Gaziantep'e bağlı Çepni köylerinde ve Kırşehir Çiçekdağı ilçesi Çepni köyünde bulunmaktadır.

Balıkesir, İzmir, Manisa ve Aydın'daki Çepni köyleri, hem gelenek göreneklerindeki aynılık hem aynı ocağa bağlı olarak aynı inanç önderine ve ocağa

yani “dede”ye bağı olmaları yönünden tek bir grup olarak incelenebilecek niteliktedir. Aralarında kız alıp vermeye dayalı akrabalık ilişkisi olan bu köyler de pek çoğu arasında düğün-ölüm gibi ilişkilerle gelip gitme olduğu pek çok kaynak şahıs tarafından belirtilmiştir.

Gaziantep’te bulunan Çepni köyleri de kendi aralarında kız alıp vermeye dayalı akrabalıklar oluşturmuşlardır ve bu köyler yakın ilişkiler içerisindedirler.

Batı Anadolu’da bulunan Çepni köyleriyle Gaziantep’te bulunan Çepni köylerini birbirine bağlayan ise aynı ocağa bağı olmalarıdır. Bu ocak Köse Süleyman Ocağı’dır. Gaziantep’in Nizip ilçesinde bulunan Bektaş Dede, Balıkesir, İzmir, Manisa ve Aydın’da bulunan Çepni köylerinin cem törenlerini yürütmek için buralara gelmiş ve buralarda tanınan bir dededir. Bu vesileyle Batı Anadolu’da bulunan Çepniler Gaziantep’in köylerindeki Çepnilerden; Gaziantep’te bulunan Çepniler de Batı Anadolu’da bulunan Çepnilerden haberdâr olmuş durumdadır.

Yukarıda bahsedildiği gibi, tarihî bilgiler de Batı Anadolu’ya gelmiş olan “Başım Kızdılu Çepnileri” ile daha XVI. yüzyıllarda yerleşik hayata geçmiş ve Antep’te Rumkale bölgesine yerleşmiş “Oturak Çepniler”in Halep Türkmenleri arasında bulunan oymaklardan olduğunu ortaya koymaktadır. Başım Kızdılu Çepnileri’nin neredeyse iki yüzyıl süren konar-göçerlik serüveni “Oturak Çepniler”le bu dinî bağı koparmamıştır. Bu bağı günümüze dek canlı biçimde gelmiştir.

Kırşehir Çiçekdağı Çepni köyü halkı da Alevi İslam inancına sahiptir. Kaynak şahıslardan alınan bilgilerden köyün dini ve geleneksel yaşantısının canlı bir şekilde yaşamadığı anlaşılmaktadır. Bu yaşantının canlı bir şekilde sürdüğü dönemde de cemaat önderi olan “dede”lerin Batı Anadolu’da ve Gaziantep’teki Çepnilerden farklı olarak Yozgat’ın “Dayıp” köyünden ve Çorum’dan geldiği bilgisine ulaşılmaktadır. (bk. IV-143 nolu metin) Bu da göstermektedir ki yörede bulunan tek Alevi Çepni köyü olan köy, çevredeki diğer Alevi köylerle etkileşim içerisine girmiştir.

1.6.6. Çepni Gizli Dili

Çepni Gizli dili ile ilgili bilgilere ilk olarak İsmail Hakkı Akay’ın 1935’te yayınlanan çalışmasında rastlanır. Bu çalışmada “Çepnilerin Başka Lisanları Var mıdır?” başlığı altında Çepnilerin kendine has şivesinden bahsedilirken, kendi aralarında konuştukları bir dil olduğundan da “Çepnilerin ayrıca bir lisanları vardır

fakat bu lisanı icap etmedikçe söylemezler” cümlesiyle bahsedilmekte ve bu dil gizliliğinden bahsedilmektedir (1935, 65).

Akay’ın verdiği cümlelerdeki sözcüklerin ve sıraladığı sözcüklerin büyük kısmı gizli dile aittir. Ancak bazı sözcükler ses değişimine uğramış veya yanlış telaffuz edilmiş, bazı sözcükler ise istihza ile benzetme yapımında kullanılmış sözcüklerdir.

Osman Bayatlı’nın 1944 tarihli çalışmasında Bergama’ya bağlı; Pınarköy, Narlıca, Tepeköy ve Yalınzev köylerinden derlenmiş gizli dil malzemesi bulunmaktadır (Kaymaz, 2003, 93).

Ahmet Caferoğlu ise Pallacı, Tahtacı ve Çepnilerin gizli diline dair çalışmasında bu dillerin “içtimaî diller” veya “hususî diller” olarak adlandırmanın daha doğru olacağını belirterek bu kavramın tanımını yapmıştır. Caferoğlu bu dilleri, *“dar çerçevede doğan ve konuşulan fakat geniş mânâ değiştirmeleriyle bazı yerli dil unsurlarıyla beraber aynı dil kâidelerine tâbi, katma, yakın veya uzak yabancı diller idiomlarıyla beslenen ve sadece anlaşma vasıtasından başka bir şey olmayan”* diller olarak tanımlar (1954, 41).

İçtimaî veya hususî diller, argodan farklı olarak müstakil bir dil malzemesi yaratmaya çalışırlar. Bazen sadece bir fikri başkalarından gizlemek için değil, bir topluluğun kendi içinde iletişimini sağlamak için kullanılabilirler. Ekler hariç yerli dil malzemesi kullanmamaya özen gösterirler. Sözcük hazinesi zengin değildir bu yüzden aynı Sözcüğe birden çok mana yüklenebilir, hatta birbirine zıt manalar yüklenebilir (Caferoğlu, 1954, 42).

Caferoğlu’nun elindeki malzeme; Çepnidere, Sarıçalı, Çepnibektaş, Ularca, Karaçam, Arpaseki ve Taştepe köylerinden derlenmiştir. Caferoğlu Çepni diliyle Abdal dili arasındaki benzerliklere bakarak, Çepni dilinin Abdal dilinden faydalandığını öne sürmüştür (1954, 43).

Balıkesir Çepnileri üzerine çalışmış olan Aydın Ayhan da, “Çepnilerde Ağız Farklılıkları” başlığı altında ağız ve söyleyiş farklılıklarına kısaca değinmiş ve Akay, Akpınar ve Bayatlı tarafından verilen sözcük listelerini vermiştir (1999, 142-149).

Zeki Kaymaz, Türkiye’deki gizli diller üzerine etraflı bir araştırma yapmış olduğu çalışmasında “Çepnilerin Gizli Dili”ni de incelemiştir. Çepni gizli dili üzerine daha önce yapılmış olan çalışmaları değerlendirmiş ve gizli dil malzemesini sağlıklı biçimde ortaya koymuştur. Bu çalışmada Çepni Gizli Dili; Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi,

Cümle Bilgisi ve Anlam Bilgisi yönlerinden incelenmiş ve bu yörelerden Derleme Sözlüğüne girmiş olan Sözcükler de verilmiştir (2003, 97-109).

Ali Duymaz ve Halil İbrahim Şahin'in "Balıkesir Çepnilerinin Gizli Dili" adlı çalışması, bu dilin yaşayan halk kültürü içerisindeki yeri üzerinde duran bir çalışmadır.

Bu çalışmada bu dildeki sözcüklerin menşeyini belirlemek amacıyla bir deneme yapılmıştır.

Yukarıda adı geçen çalışmalardan elde edilen sözcükler üzerine yapılan bu çalışma şu şekildedir.

“3. Balıkesir Çepnilerindeki Gizli Dilin Yapısal Özellikleri

3.1. Sözcük Yapısı

3.1.1. Benzetme Yoluyla Oluşturulmuş Sözcükler

Günlük konuşma dilinde yaygın olarak kullanılan bazı Sözcüklere Çepni gizli dilinde rastlıyoruz. Bu Sözcüklerle benzetmeye dayalı bazı birlikler kurulmuş veya tek bir Sözcük, bir nesneyi tanımlamak için kullanılmıştır.

3.1.1.1. Tek Sözcüklük İfadeler

Tek bir Sözcükyle bir nesne tanımlanmak istendiğinde, nesnenin bir özelliğini veya bir işlevini belirten bir Sözcüğün seçildiğini görüyoruz.

Örneğin Çepniler kendilerini faziletli yönlerini göz önüne alarak “ermiş” olarak isimlendirmişler. Bu Sözcük kullanımında “erniş-erniç” şeklini de almıştır. Kulakları belirgin bir hayvan olan eşek bu özelliği göz önüne alınarak “kulaklı”, hareket ederken ses çıkardığı için araba “öterce”, düz ovada yani yazıda dolaştığı için tavuk “yazıcı” olarak adlandırılmıştır.

Aşağıda vereceğimiz Sözcükler bu ilişkiye göre adlandırılmış görülmektedir.

Ermiş : Çepni

Haberci : Eşek

Hacar : Taş, diş. (Arapça’da taş anlamına gelen bu Sözcük “diş” kullanımı göz önüne alınarak burada tasnif edilmiştir.)

Kaya : Yumurta, yumurta yumurtlamak

Karamık : Zeytin

Kesici : Diş

Kulaklı : Eşek

Öterce : Araba

Saplıca : Armut

Sarıca : Altın

Sert : Kış

Yazıcı : Tavuk

3.1.1.2. Sözcük Grubu Şeklindeki İfadeler

Sözcük gurubu, “bir varlığı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak üzere belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş Sözcüklerden oluşan yargısız dil birimleri”dir (Karahan 2005: 39). Bu yargısız dil birimleri de Çepni gizli dilinde kavramları karşılayabilmek için kullanılmaktadır.

Gizli dile ait bir Sözcüğün nesneyle ilgili bir Sözcükyle tanımlandığı örnekler bulunduğu gibi (Örn. acı moy, gara moy, goca felek), günlük dilden bir nesnenin anlatılmak istenen kavramın bir özelliğini belirten bir Sözcükyle tanımlandığı örnekler de (Örn. Ağca koca, alça kuş, gara böcük) vardır.

Gizli dilde bir kavramı karşılamak için en çok kullanılan Sözcük grupları sıfat tamlamalarıdır. Bunun dışında Sıfat-fil gruplarına, kısaltma gruplarına, isim tamlamalarına ve birleşik fiil gruplarına da rastlamaktayız.

3.1.1.2.1. Sıfat Tamlamasıyla Oluşturulan Sözcük Grupları

Acı moy : Rakı

Gara böcük : Zeytin
 Gara moy : Çay, kahve
 Gara yer : Cehennem
 Gabak tepe : Deli
 Goca felek : İhtiyar adam, büyükbaba
 Goca kelle : Memur
 Goca tunatas : Büyük anne
 Yalnız yaprak: 1. Kimsesiz çocuk
 2. Sopa, yumruk, tokat (Kaymaz 2003: 109).

3.1.1.2.2. Sıfat-Fiil Grubuyla Oluşturulan Sözcük Grupları

Doğru giden : Domuz
 Sere gelen : 1. Küfe, Küfüm
 2. Elbise (Akay 1935: 68).

3.1.1.2.3. Kısaltma Grubuyla Oluşturulan Sözcük Grupları

Omzu kalabalık: Yüksek Rütbeli Asker

3.1.1.2.4 İsim Tamlamasıyla Oluşturulan Sözcük Grupları

Uğu gözü : Altın para.

3.1.1.2.5. Birleşik Fiil Grubuyla Oluşturulan Sözcük Grupları

Gut Geçirme- : Yemek yememek, aç olmak
 Yönü öte et- : Cemaatten çıkmak

3.1.2. Başka Dillerden Alınmış Sözcükler

Çepni gizli dilinde Arapça ve Farsça'dan alınmış Sözcükler bulunmakla birlikte bunlar büyük oranda değişikliğe uğramış, tahrif edilmiştir (Akay 1935: 67). Bunun dışında başka gizli dillerde yer alan bazı Sözcüklerin de Çepni gizli dilinde kullanıldığını görüyoruz.

Cedi : Keçi
 : < Arapça Cedy: "Oğlak" (Topaloğlu 1980: 42).
 Faraz : Beygir
 : < Arapça Feres: "At" (Topaloğlu 1980: 314).
 Felek : Çocuk, torun.
 : < Arapça Felek: "Yıldızın döndüğü boşluk, yörunge" (Topaloğlu 1980: 327).
 Hacar : Taş, diş
 : < Arapça Hacer: "Taş" (Topaloğlu 1980: 57).
 Meyyitlen- : Uyumak, ölmek.
 <Arapça Meyt "ölü". (Topaloğlu 1980: 319).
 Moy : Su
 : < Arapça Mâ': "Su" (Topaloğlu 1980: 420).
 Yezit : Yabancı
 : < Arapça, Emevi Devleti'nin kurucusu Muaviye'nin oğlu (Devellioğlu 2000: 1162).

3.1.3. Anlam Kaymasına Uğramış Sözcükler

Anlam kaymasına uğrayan Sözcükler, çeşitli Anadolu ağızlarında vardır, ancak Çepni gizli dilinde ise farklı anlamlarda kullanılmaktadır.

Acımık: Tütün, sigara; biber, soğan, sarımsak türünden şeyler

Balıkesir Çepnilerinin gizli dilinde "Acımık" tütün ve sigara anlamında kullanılmaktadır, ancak bu Sözcük diğer Anadolu ağızlarında şu anlamlara gelmektedir: 1. Çok sık dallı, acı ve fena kokulu bir yaban otu. 2. Çokça buğday tarlasında biten ve delice, karamık da denilen ot ve tohumu. 3. Sütleğen. 4. Peygamber çiçeği. 5. Merhamet. 6. İnsana sınıksız sarılan, sırnaşık kimse. 7. Az acı, acımsı. (Derleme Sözlüğü I: 50-52).

Çıngı: Gözyaşı

DS: 1. Kivılcım. 2. Sopa parçası, dal kırığı. 3. Parça, zerre. 4. Su tası. 5. Leke. (Derleme Sözlüğü III: 1180).

Dönerce: Saat

DS: 1. Tek demirli basit pulluk. (Derleme Sözlüğü IV: 1584).

Felek: Adam, çocuk

DS: 1. Kayığın kolayca yüzdürülmesi ya da karaya çekilmesi için üzerine donyağı sürülen ortası kertikli ağaçlar. 2. Topaç. 3. Felek, dünya (Derleme Sözlüğü V: 1841).

Kevik: 1. Ağz 2. Konuş veya konuşma.

DS: 1. İçi delikli, hafif, çabuk kırılabilen, yumuşak (taş vb. için). 2. Hevenk, sepet vb. şeyleri asmaya yarayan ağaçtan yapılmış çengel, çivi. 3. Kalburda kalan iri saman ve başak taneleri. 4. Çok zayıf, cılız. 5. İçine ot basılmış hayvan derisi. 6. Koç. 7. Lokma. 8. Aşırma, çalma. (Derleme Sözlüğü VIII: 2776).

Mutaf: Sakal, bıyık

DS: 1. Kıldan dokunan bir çeşit yaygı. (Derleme Sözlüğü XII: 4600).

Pırlangıç: Saat

DS: 1. Topaç. 2. Yeni uçmaya başlayan keklik, kuş yavrusu, palaz. 3. Ağaç kapı mandalı. 4. Çevik, zamanında iş yapan. (Derleme Sözlüğü IX: 3442).

Piren: Çatal

DS: 1. Hanımeline benzeyen beyaz çiçekleri güzel kokulu, kökünden kömür yapılan küçük bir ağaç. 2. Yakacak olarak kullanılan kuru çalı çırpı. 3. Su kaynağı. 4. Süpürge otu. (Derleme Sözlüğü IX: 3458).

Silik: Jandarma.

DS: 1. Islık. 2. Onursuz, şerefsiz (adam). 3. Hoppa, ahlaksız kadın. 3. Şımarık kimse. 4. Sapık. 5. Uysal kimse. 6. Geveze. 7. Karlı tepelerde yel etkisiyle açılan yerler, açıklık. 8. Yüz, çehre. 9. Fasulye Kurusu. 10. Kızkardeş. 11. Düdük. 12. Saygınlığını yitirmiş, sönmük. 13. Beceriksiz. 14. Ağaçsız, çıplak yer. 15. Kar dolarak dümdüz görünen çukurlar. (Derleme Sözlüğü XII: 4696).

Yeleğen: Çepni dışındakiler, yabancı.

DS: 1. Topraktan yapılmış su testisi. 2. İvecen, canı tez, telaşla oradan oraya gidip gelen. 3. Köpek. 4. Tazı, av köpeği. (Derleme Sözlüğü XI: 4232).

Yüyük: Jandarma, polis her türlü güvenlik görevlisi.

DS: 1. Sakalsız. 2. Yarık, yırtık, delik (Derleme Sözlüğü XI: 4330).

3.2. Cümle Yapısı

Cümle yapısında Türkçe cümle yapısına göre bir farklılık görülmemektedir. Cümle kurulabilmesi için genellikle gizli dil Sözcükleri yeterli olmamakta; bu Sözcükler normal Türkçe cümlelerin içine yerleştirilmektedir. Burada unutulmaması gereken husus, Çepnilerin ana dilinin Türkçe olduğu ve gizli dillerini sadece kendi aralarında ihtiyaç halinde konuştuklarıdır. Bu da bu dile ait Sözcüklerin Türkçe cümle yapısına uygun olması sonucunu doğurmaktadır. Balıkesir Çepnilerinin gizli dilleriyle ilgili tespit ettiğimiz cümleler şunlardır:

1. Acımık payıklama (Sigara içme)
2. Boz halandı (Yabancı geldi)
3. Ceye halanalım (Eve gidelim)
4. Çabuk aydın ol (Çabuk git)
5. Dabacı geliyi halan (Yabancı geliyor, kaybol)
6. Dönerce kaç halantı? (Saat kaç geliyor?)
7. Fazla kevikleme (Fazla konuşma)
8. Feleği hacarlayalım (Adamı taşlayalım)
9. Feleği meyyitlendirelim (Adamı Öldürelim)
10. Feleğin lingişi gerez (Adamın ayakkabısı güzel)
11. Felek acımık mezleyecek (Adam sigara içecek)
12. Gara yerin gıltına git (Cehenneme git)
13. Goca kelleyi halandır hersit mezleyelim (Memuru çağır yemek yiyelim)
14. Halan şu çocuğu haçmala gel (Git şu çocuğu döv gel)
15. Harfı sitkinleyelim (Koyunu keselim)
16. Kerzimeni aydın et, felek meyyitlenecek (Yatağı hazırla adam uyuyacak)
17. Kevik sallama dabacı geliyi (Fazla konuşma yabancı geliyor)
18. Nuharına vurdurma (Gözüne vurdurma)
19. Nuharlar kesmiyi, mantarlar mantarlamıyi (Gözler görmüyor, kulaklar duymuyor)
20. Şu acı moyu al da bir mezleyeyim (Şu rakıyı al da bir içeyim)
21. Şu tunatasa bak ne gerez (Şu kadına bak ne güzel)
22. Tinotozunu halandır (Kızını kaybet)
23. Yalazı halandır fındıklı geliyi (Silahu götür jandarma geliyor)
24. Yeken varsa biraz halandır (Para varsa biraz ver)
25. Yüyük halandı (Jandarma geldi)
26. Yüyük uçtu (Jandarma geldi)

4. Gizli Dil Kalıntısı Sözcükler ve Sözcük Guruplarının Listesi

Balıkesir Çepnilerinin gizli dilinden tespit ettiğimiz Sözcüklere ve Sözcük guruplarına yer verdiğimiz bu bölümde Sözcüklerin Türkçenin çeşitli sözlüklerindeki (Derleme Sözlüğü, Tarama Sözlüğü vb.) konumu da takip edilmiştir.

Acı moy: Rakı

Acımık: Tütün; biber, soğan, sarımsak türünden şeyler

DS: 1. Çok sık dallı, acı ve fena kokulu bir yaban otu. 2. Çokça buğday tarlasında biten ve delice, karamık da denilen ot ve tohumu. 3. Sütleğen. 4. Peygamber çiçeği. 5. Merhamet. 6. İnsana sınıksık sarılan, sırnaşık kimse. 7. Az acı, acımsı. Isparta, Zonguldak, Denizli, Erzincan, Ankara, Konya (Derleme Sözlüğü I: 50-52).

Akça kuş: Pamuk; süt, ayran ve yoğurt türünden şeyler

Aydın etmek : Hazırlamak, kurmak

TS: Güzelleştirmek (Tarama Sözlüğü I, 1995: 316).

Aydın olmak: Gitmek, kaybolmak

Boz felek: Yabancı

Cabıl: Yağ

Bergama Çepnilerinde “tereyağ” olarak vardır (Ayhan 1999: 147).

Cavra: Köpek, kurt

DS: Köpek. Bandırma-Balıkesir (Derleme Sözlüğü III: 867).

Bergama Çepnilerinde de “köpek” anlamında (Ayhan 1999: 147).

Ce: Ev

Cedi: Keçi

Cige: Ev

Çıngı: Gözyaşı

DS: 1. Kıvılcım. 2. Sopa parçası, dal kırığı. 3. Parça, zerre. 4. Su tası. 5. Leke. Uşak, Burdur, Aydın, İzmir, Manisa, Eskişehir, Çorum, Amasya, Iğdır, Yozgat, Kars, Ankara, Adana, Antalya, Muğla, Konya, Kıbrıs. (Derleme Sözlüğü III: 1180-1181).

Dabacı: Yörük, yabancı

Deli kevik: Gevezelik yapmak

Doğru giden: Domuz

Dönerce: Saat

DS: 1. Tek demirli basit pulluk. Denizli, Tokat, Eskişehir (Derleme Sözlüğü IV: 1584).

Eli Çakır: Hırsız

DS: Hırsız. Uşak, Isparta, Denizli, Aydın, İzmir, Kütahya, Eskişehir, Bolu, Gaziantep, Hayat, Antalya, Muğla (Derleme Sözlüğü V: 1716).

Erniç(ş): Çepni

Faraz: Beygir

Bergama Çepnilerinde “koyun” anlamındadır (Ayhan 1999: 147).

Felek: Adam, Çocuk

DS: 1. Kayığın kolayca yüzdürülmesi ya da karaya çekilmesi için üzerine donyağı sürülen ortası kertikli ağaçlar. Edremit-Balıkesir, Zonguldak, Kastamonu, Sinop, Samsun, Ordu, Giresun, Rize 2. Topaç. (Derleme Sözlüğü V: 1841).

Bergama Çepnilerinin gizli dilinde çocuk anlamı da vardır (Ayhan 1999: 146).

Fındıklamak: Silahla vurmak

Fındıklı: Asker

DS: Küçük kareli yerli dokuma kumaş. Konya (Derleme Sözlüğü V: 1853).

Finiki: Yumurta

Gabak tepe: Deli

Gara böcük: Zeytin

Gara moy: Çay, kahve

Geder: Eşek, kulaklı

DS: 1. Bağ çubuklarını toprağa daldırarak çoğaltma yolu, çelikleme. Niğde, Konya 2. Merkep Balıkesir, Eskişehir, Sivas, Yozgat (Derleme Sözlüğü VI: 1965-1966).

Bergama Çepnilerinde de aynı anlamdadır (Ayhan 1999: 147).

Gerez: Güzel

DS: 1. Defa, Kere, kez. İzmir, Manisa, Kastamonu, Çorum, Sinop, Trabzon, Gaziantep, Ankara, Niğde. 2. Uzun uzun öten horoz. Çanakkale. 3. Öç alma isteği, kin. Gümüşhane. 4. Çalınmış hayvan. Adana. 5. Şirin dilber, yosma. Eskişehir, Yozgat, Adana. (Derleme Sözlüğü VI: 2000, 2018).

Bergama Çepnilerinde “iyi” anlamındadır (Ayhan 1999: 147).

Goca felek: İhtiyar adam, büyük baba

Goca kelle: Memur

Goca tunatas: Büyük anne

Guş: Çepni dışındakiler, yabancı.

DS: 1. Kuş. Denizli, Bolu, Samsun, Kars, Yozgat, İçel. 2. Erkeğin cinsiyet organı. Yozgat (Derleme Sözlüğü VI: 2000, 2202).

Gut geçirmemek: Yemek yememek, aç olmak.

Haberci: Eşek

Hacar: Taş, diş

Bergama Çepnilerinde “Hacer” olarak geçiyor (Ayhan 1999: 147).

Haçmalamak: Dövmek

Halanmak: Gelmek, gitmek, kaybolmak, yok olmak, koşmak.

Hanta: Buğday

DS: Ağaçtan oyularak yapılmış, dört kulplu tekne. Burdur (Derleme Sözlüğü VII: 2276).

Harf: Koyun

Hersit: Ekmek

DS: Ekmek. Çepniler-Balıkesir (Derleme Sözlüğü VII: 2248).

Bergama Çepnilerinin gizli dilinde de kullanılmaktadır (Ayhan 1999: 146).

Hökel: Büyükbaş hayvan, dana.

DS: 1. Anlayışı kut olan. Eskişehir 2. Çobanların kullandıkları ucu topuzlu değnek, sopa. Mersin, Adana 3. Baş ağrısı ile başlayan nezle hastalığı. Adana 4. Sığır. Çepniler-Balıkesir (Derleme Sözlüğü VII: 2429).

Bergama Çepnilerinde “inek” anlamındadır (Ayhan 1999: 147).

Höstür: Deve

Kerzimen: Örtü, giysi, yatak

Kevik: Ağız, söz; sus, konuşma veya konuş anlamı da var.

TS: Saman. (Tarama Sözlüğü IV: 2458).

DS: 1. Hevenk, sepet vb. şeyleri asmaya yarayan ağaçtan yapılmış çengel, çivi. Çorum, Sinop, Samsun, Amasya, Tokat, Kayseri, İçel. 2. Kalburda kalan iri saman ve başak taneleri. Ankara, Konya, İçel, Antalya. 3. Çok zayıf, ciltz. Sinop. 5. İçine ot basılmış hayvan derisi. Maraş, Niğde. 6. Koç. Erzurum. 7. Lokma. Kayseri. (Derleme Sözlüğü VIII: 2776).

Bergama Çepnilerinde de “ağız” anlamında yer alıyor (Ayhan 1999: 147).

Keviklemek: Konuşmak, Gevezelik etmek.

Külef(p): Şapka

Kütür: Gavur

DS: 1. Küçük saç ekmeği. Ordu. 2. Olmuş karpuz. Bursa (Derleme Sözlüğü VIII: 3055).

Ling: Ayak

DS: 1. Dokuma tezgahlarında tarağı tutatn araç, tefe. Çanakkale. 2. Pirinç dövmeye yarayan tahta dibek. Kütahya, Giresun. 3. Merkezinden çıkan oka at koşulan, bulgur, yarma yapmaya yarayan değirmen. Eskişehir, Kayseri. 4. Dokuma cenderesi. Çanakkale, Kütahya, Eskişehir. 5. Kendir dövmeye yarayan su ile dönen dolap. Ordu. 6. Kaldıraç. Muğla. (Derleme Sözlüğü IX: 3079-3040).

TS: Bir çeşit tırıs yürüyüş. (Tarama Sözlüğü IV: 2789).

Lingiş: Ayakkabı

Bergama Çepnilerinde “ayak” anlamında var. (Ayhan 1999: 147).

Maniş: Yabancı

DS: Yürüyüş. Zonguldak (Derleme Sözlüğü IX: 3123).

Mantar: Kulak

DS: Hayvanların burunlarındaki tüysüz yer. Tokat. 2. Dericilikte tanen kırmakta kullanılan bir araç. İstanbul, Trabzon. 3. Çürük. Ordu (Derleme Sözlüğü IX: 3125).

Mantarlamak: Dinlemek, duymak.

Mas: Et

DS: Yoğurt. Sivas (Derleme Sözlüğü IX: 3131).

Bergama Çepnilerinde de vardır (Ayhan 1999: 146).

Meyyitlenmek: Uyumak, ölmek

Bergama Çepnilerinde “meyyitlenmek” şeklinde yer alıyor (Ayhan 1999: 148).

Mezlemek: Yemek içmek.

- DS:** *Yemek. Balıkesir. (Derleme Sözlüğü IX: 3177).*
- Bergama Çepnilerinin gizli dilinde “mezle” (yemek) olarak geçmektedir (Ayhan 1999: 146).**
- Moy:** *Su (Bütün içeceklere verilen bir isim)*
- Bergama Çepnilerinde yağmur anlamı da var (Ayhan 1999: 146).**
- Moylamak:** Ağlamak
- Moylamak:** İşemek
- Moy mezlemek:** İçki içmek
- Musluca:** Göğüs, meme
- Mutaf:** Sakal, bıyık.
- DS:** *1. Kıldan dokunan bir çeşit yaygı. Burdur (Derleme Sözlüğü XII: 4600).*
- Mutaflı:** Erkek
- Narlık:** Ateş
- Bergama Çepnilerinde “güneş” anlamındadır (Ayhan 1999: 147).**
- Nuhar:** Göz
- Bergama Çepnilerinde “nufar” şeklinde (Ayhan 1999: 147).**
- Nuharlamak:** Bakmak, gözlemek
- Nuharsız:** Kör
- Nuhlatmak:** Gizletmek
- Omuzu kalabalık:** Yüksek rütbeli asker
- Öterce:** Araba
- Paylık:** El
- DS:** *El. Balıkesir. (Derleme Sözlüğü IX: 3415).*
- Bergama Çepnilerinde de “el” anlamındadır (Ayhan 1999: 147).**
- Payıklamak:** Görmeden almak, çalmak
- Purlangıç:** Saat
- DS:** *1. Topaç. Isparta, Denizli, Antalya. 2. Yeni uçmaya başlayan keklik, kuş yavrusu, palaz. Kayseri. 3. Ağaç kapı mandalı. Ordu, Giresun. (Derleme Sözlüğü IX: 3442-3443).*
- TS:** *1. Bostanlarda kuşları ürkütmek için kurulan ve rüzgarla dönerek ses çıkaran fırıldak. 2. Ortasındaki iki deliğe bir sap iplik geçirilip uçları bağlandıktan sonra iki taraftan çekildikçe dönen kurs şeklinde bir çocuk oyuncuğu, fırıldak, topaç. (Tarama Sözlüğü V: 3194).*
- Pızatmak:** Susmak
- Piren:** Çatal
- DS:** *1. Hanımeline benzeyen beyaz çiçekleri güzel kokulu, kökünden kömür yapılan küçük bir ağaç. Çanakkale. 2. Yakacak olarak kullanılan kuru çalı çırpmı. İstanbul, Nevşehir. 3. Su kaynağı. Zonguldak. (Derleme Sözlüğü IX: 3458).*
- Piz:** İçmek
- DS:** *1. Yağsız, sinirli et. Adana. 2. Rakı. Samsun. 3. Keven bitkisinden elde edilen zamm. Malatya. 4. Ağaç zammı, reçine. Sivas. 5. Ucu sivriltilmiş demir. Niğde. (Derleme Sözlüğü IX: 3464).*
- Saplıca:** Armut
- Sarıca:** Altın
- Sere gelen:** Küfe, küfün.
- Sert:** Kış
- DS:** *Uzun süre kırlarda, köyden uzak kalarak yozlaşmış manda. Samsun. (Derleme Sözlüğü X: 3591).*
- Silik:** Jandarma
- DS:** *1. Onursuz, şerefsiz (adam). Denizli, Bolu, Sivas, Niğde, Konya, Adana, İçel. 2. Hoppa, ahlaksız kadın. Denizli, Niğde. 3. Şımarık kimse. Kütahya, Sivas. 4. Sapık. Sivas. 5. Uysal kimse. Niğde. 6. Geveze. Sivas, Kayseri. 7. Karlı tepelerde yel etkisiyle açılan yerler, açıklık. Tokat. 8. Yüz, çehre. Niğde. 9. Fasulye Kurusu. Erzincan. 10. Kızkardeş. Maraş. 11. Düdük. Erzincan (Derleme Sözlüğü X: 3634) 12. Saygınlığını yitirmiş, sönük. Niğde, Antalya. 13. Beceriksiz. Konya. 14. Ağaçsız, çıplak yer. Çorum. 15. Kar dolarak dümdüz görünen çukurlar. Çorum (Derleme Sözlüğü XII: 4696).*
- Sitkin:** Bıçak, çakı, makas; kesici, delici alet.
- Sözcük, Bergama Çepnilerinde de kullanılıyor (Ayhan 1999: 147).**
- Şirimli:** Şeker

Tonataz/Tunatas: Kız, kadın.

Bergama Çepnilerinin gizli dilinde de kadın ve ana anlamındadır (Ayhan 1999: 146).

Tufan: Tütün

Tufan mezelemek: Sigara içmek

Tuzluca: Peynir

DS: Kavrulmuş tuzlu nohut. Gaziantep. (Derleme Sözlüğü X: 4003).

TS: Tatlı, güzel. (Tarama Sözlüğü V: 3865).

Uğu gözü: Altın para

Uğur tanımak: İlk teşebbüste bulunmak

Yalazı çekirdeği: Tabanca mermisi

Yalazı otu: Tabanca mermisi

Yalazlı: Silahlı

Yalnız yaprak: Kimsesiz çocuk

Yazıcı: Tavuk

Bergama Çepnilerinde de var (Ayhan 1999: 147).

Yeken: Para

Yekenlemek: Para karşılığında satmak

Yekensiz: Parasız

Yeleşen: Çepni dışındakiler, yabancı

DS: 1. İvecen, canı tez, telaşla oradan oraya gidip gelen. Kocaeli, Çorum, Amasya, Edirne. 2. Köpek. Çanakkale, Denizli. (Derleme Sözlüğü XI: 4232).

Yezit: Yabancı

Yönü öte etmek: Cemaatten çıkmak

Yülük: Jandarma, polis, her türlü güvenlik görevlisi

DS: 1. Sakalsız. Sinop. 2. Yarık, yırtık, delik Ankara. (Derleme Sözlüğü XI: 4330, XII: 4826).

TS: Matruş, tiysüz. (Tarama Sözlüğü VI: 4761).”(Duymaz-Şahin, 2008)

Özellikle konar-göçer hayatın, yerleşik yaşayan köylülerin ekili dikili alanlarını tahrip etmesi ve inanç farklılıkları Çepniler ile yerleşik halk arasında bir uçurum oluşmasına neden olmuştur. Aynı şekilde güvenlik güçleriyle de sorunlar yaşanmış ve onlardan da sakınılması gerekli görülmüştür. Bu durum Çepnilerin kendilerinden olmayan herkese mesafeli bakmasına ve güvenmemesine neden olmuştur. Bu güvensizlik gizli dilin kullanımını günümüze kadar getirmiştir. Kimsenin anlamayacağı şekilde iletişim kurup “sırlarını kimseye açık etmeme” gizli dil kullanımının en büyük gerekçesi olmuştur.

Bu dilin tarihi ve nereden geldiği ile ilgili hem konuşanlar hem de araştırmacılar sağlıklı bir bilgiye sahip değillerdir.

Turgutlu’ya bağlı Çepnibektaş köyünden Şevki Kaya, Sünni kişilerin yanında bir şey konuşamayacağı zaman “dilce” konuştuğunu, bu dilin Orta Asya’da çok kurnaz olan Çepni boyu tarafından “o zamanın korkusundan” geliştirilmiş bir “şifre” olduğunu söylemektedir.

Kaynak şahsın bu dili “dilce” olarak adlandırdığı görülmektedir.

İzmir’in Mustafa Kemal Paşa ilçesine bağlı Sarıçalı köyünden Eşe Uyar da, yüz seneden beri bilindiğini daha öncesini bilmediğini ama artık bu dilin çok

kullanılmadığını ifade ettikten sonra, insanların yine de çocuklarına bu dili öğretmeye çalıştıklarını böylece Çepni gençlerinin de bu dili bildiğini söylemektedir. Gençlerinse komşu köylerle iyi ilişkileri bulunduğundan bu dili komşu köylerdekilere öğrettiklerinden şikâyet etmektedir.

Çepni yerleşim yerlerinde yapılan derleme çalışmaları esnasında bu gizli dile ait de bilgi toplamaya çalışılmıştır. Bu gizli dilin değişen yaşam şartları Çepnilerle diğer kişiler arasındaki iletişimin güçlenmesi, Çepnilerin gizlenme gereği duymadan ibadetlerini ve yaşantılarını sürdürebildikleri bir ortamın oluşması bu gizli dile olan ihtiyacı büyük oranda ortadan kaldırmıştır. Bu durumda sadece birkaç söz işlek biçimde kullanılır hâlde kalmıştır. Özellikle gençlerin artık bu gizli dile ilgili bilgi vermekten çekinmedikleri görülmektedir.

Bu gizli dil sadece; Balıkesir, İzmir, Manisa ve Aydın'ın köylerinde yaşayan Çepniler tarafından bilinmektedir. Gaziantep'te yaşayan Çepniler ise bu saydığımız illere giden dedelerinin buralarda böyle bir dil olduğunu söylediğini ama kendilerinin ve de dedenin bu dili bilmediğini söylemişlerdir.

Tarihi gerçekler, buraya gelen Çepnilerin Halep Türkmenleri ve bir kolu da Boz Ulus içerisinde bulunan "Başım Kızdılu Çepnileri"nin torunları olduğunu göstermektedir. Boz Ulus içerisinde bulunan Çepni kolu Rakka iskânından kaçarak "Kantemir Çepnisi" adını da almıştır.

Bu gizli dilin "Başım Kızdılu Çepnileri" tarafından bilindiği görülmektedir. "Başım Kızdılu" adında da görülen simgesel ifade tarzının bu gizli dili yaratan zihniyetle aynı zihniyet olup olmadığının ve bu dilin ne zaman ortaya çıktığının tespiti şu an için imkansız görünen bir konudur.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Anadolu, XI. yüzyıldan itibaren yoğun göçlerle bir Oğuz ülkesi hâline gelmiştir. Bu arada Oğuz olmayan unsurların da Anadolu'ya geldiği görülür ancak bunların oranı Oğuzlara nispetle pek az olduğundan Anadolu'nun bir Oğuz ülkesi olduğu gerçeğini değiştirmez.

Bilinen bu tarihî gerçek, Anadolu'da oluşan yazı dillerinin ve ağızların Oğuzca temelinde oluştuğunu göstermektedir. Ancak büyük kitleler hâlinde Anadolu'ya gelen Oğuzlar tek bir teşekkülden ibaret değildir. Oğuzlar dendiğinde Oğuz Hanın Bozoklar diye adlandırılan üç büyük oğlu ve bunların her birinin dört oğlu ve Üçoklar diye adlandırılan üç küçük oğlu ve bunların her birinin dört oğlundan bahsedilmektedir. Bu oğulların her biri, birer boyun atası olmakta ve birer boya ismini vermektedir (Togan, 1982, 49-52).

Anadolu'da farklı ağız özelliklerinin görülmesinin nedeni de işte bu farklı boyların varlığıdır. Bu boyların hepsi genel bir teşekkülün parçası olsalar da ağızları arasında küçük ses ve şekil farklılıkları bulunmaktadır.

Anadolu ağızlarında görülen çeşitliliğin bu boyların ağızlarındaki değişikliklere dayanıyor olduğu ile ilgili değerlendirmelerde bulunan ilk araştırmacı Zeynep Korkmaz'dır. Nevşehir ve Yöresi Ağızları (1994) adlı çalışmada bölgenin boysal yapısına tarihî bilgiler ışığında değinen Korkmaz, Bartın ve yöresi Ağızları (1994) adlı çalışmasında da aynı bilinçle hareket etmiştir. “Bartın ve Yöresi Ağızlarında Lehçe Tabakalaşması” adlı makalesinde de Bartın ağzının oluşumunda, Oğuz dil temelleri üzerine Kıpçak ve Türkmen unsurların bir araya gelmesiyle Anadolu sahasında hatta Bartın yöresinde bu kaynaşmanın oluşarak Bartın Yöresi Ağızlarının oluştuğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada Türkmen unsurlar denilerek, Avşar, Kınık ve Salur boylarının yöredeki varlığı kastedilmiş ve boyların ayrı ağız özelliklerine dikkat çekilmiştir (2005, 177-178).

Korkmaz'ın bu konuda daha sonraki adımı; Avşar, Salur ve Kınık boylarının bazı ağız özelliklerini verdiği ve ağız araştırmalarında boysal yapının araştırılmasının ne denli önemli olduğuna değindiği “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu” adlı makaleyi yazması olmuştur. Bu çalışmada; üç yüz yıllık bir zaman

diliminde Anadolu'ya kümeler hâlinde gelen ve kimisi Orta Asya'da alışık olduğu hayat düzenine göre yerleşik hayata geçen kimisi göçebe yaşayışını uzun veya kısa bir süre devam ettiren Oğuzların, Anadolu'nun boysal yapısında meydana getirmiş oldukları değişimin ağız özelliklerindeki farklılaşmaların temelini oluşturduğu açıklanmaktadır. Ağız özelliklerinin oluşmasındaki etmenlere, Anadolu Selçuklularının parçalanmasıyla oluşan iç karışıklıklara bağlı değişiklikleri ve XVIII. yüzyıldaki iskân siyasetinin boysal yapıyı yeniden şekillendirmesini de eklemek gerekir (1971, 22-23).

Bütün bu yer değiştirmelere ve karışmalara rağmen; boysal yapıdan kaynaklanan ayrılıklar zaman zaman korunmuş ve bu korumacılık ağız özelliklerine de yansımıştır. Küçük bir ağız bölgesinde bile farklı söyleyişlerin bulunabilmesi bunun en güzel örneğidir (Korkmaz, 1971, 24).

Ağız özelliklerinin araştırılmasında; tarihî, folklorik ve etnografik yönden yapılacak araştırmaların da bu çalışmalara eşlik etmesi, incelenen bölgelerin boysal yapısının ortaya konmasını kolaylaştıracaktır. Bu şekilde boylara ait diyalektolojik özelliklerin ortaya konulması da mümkün olacak ve bu çalışmalar daha verimli bir hâl alacaktır (Korkmaz, 1971, 32).

Gürer Gülsevin'in "Anadolu Ağızlarında Etnik (Boysal) Özellikler ve Çepni Ağızları Üzerine" (2009) adlı çalışması, hem ağız çalışmalarında gelinen noktada boysal yapı ile ağız özellikleri arasındaki ilişkinin sağlıklı biçimde kurulup kurulamadığının bir değerlendirmesini yapmış hem de çalışmamızın teorik altyapısını oluşturmuştur.

Gülsevin, Türkiye Türkçesi ağızlarındaki farklılıkların dört neden bağlı olabileceğini belirtir.

1. Boyların yerleşik hayata geçtikleri dönemdeki boysal farklılıklara dayalı olarak tarihî farklar süregelmiş olabilir.

2. Farklı bölgelerde farklı dönemlerde harekete geçen fonetik eğilimler değişikliğe katkıda bulunmuş olabilir.

3. Farklı yerlere yerleşmiş aynı boya mensup topluluklar, gittikleri yerlerdeki topluluklarla ilişkiye girerek farklı ağız ve kültür özellikleri kazanabilir.

4. Bazı ağız farklılıklarının oluşmasında bu nedenlerin bir kaçı iç içe geçmiş biçimde görülebilir (2009, 1068).

Anadolu'ya gelen boyların zaman içerisinde kimilerinin boy adlarını bırakması kimilerinin farklı boylarla bir araya gelip yeni siyasi birlikler oluşturmasının bu boyların ve boylara ait ağız özelliklerinin belirlenmesini güçleştirmektedir (Gülsevin, 2009, 1068).

Bu noktada Çepnilerin kendilerini günümüzde bile boy kimliğiyle tanımlıyor olmaları bu tür çalışmaların ilk adımı için tercih edilmelerinin nedeni olmuştur (Gülsevin, 2009, 1073).

2.2. İlgili Araştırmalar

Boysal yapının ağız özelliklerine etkisi üzerine çalışmalar son derece kısıtlı olduğundan Çepni ağızları üzerine yapılmış olan çalışmalar da son derece kısıtlıdır. Bunun yanında ağızlar üzerine yapılmış olan çalışmalar bir hayli fazladır. Konumuzun “Çepni Ağızları” olmasından yola çıkarak Çepnilerin tarihi ve kültürü üzerine yapılmış çalışmaları burada zikretmek yerinde olacaktır. Burada verilen çalışmalarda Çepnileri veya Çepni ağızını merkez almış çalışmaların verilmesine dikkat edilmiştir. Bunun dışında özellikle tarihî kaynaklarda Çepni boyuna çeşitli vesilelerle değinen pek çok kaynak bulunmaktadır. Burada bunlara değinilmeyecektir.

2.2.1. Çepni Ağızları Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Osman Esin'in 1972 yılında Ahmet Caferoğlu danışmanlığında hazırlamış olduğu, **Balıkesir Çepni ve Yörük Ağızları** adlı lisans tezi “Ses Bilgisi” ve “Şekil Bilgisi” gibi bölümler içermesinin yanında Çepnilerin tarihi, menşei, inançları, gelenekleri ve sözlü kültür malzemeleri üzerine de bilgiler vermiş bir çalışmadır.

Ali Tüylek tarafından 1974 yılında Saadettin Buluç danışmanlığında hazırlanan, “**Söke Çepni Ağızı**” adlı bir lisans tezi bulunmaktadır.

Ahmet Caferoğlu'nun, **Pallacı, Tahtacı ve Çepni Dillerine Dâir** adlı makalesinde Çepni Gizli Dili için örnek olan sözcük ve cümleler verilmiştir (1954).

Bernt Brendemon, **Trabzon Çepni Ağızı ve Tepegöz Hikayesinin Bir Çepni Varyantı** adlı makalesinde Şalpazarı'nda bulunan Çepnilerin ağız özelliklerine kısaca değinmiş ve bu yöreden derlemiş olduğu Tepegöz hikayesini vermiştir. (1996).

Zeki Kaymaz'ın **Türkiye'deki Gizli Diller Üzerine Bir İnceleme** adlı eserinde Çepnilerin Gizli Dili hakkında yetkin bir liste verilmiş ve inceleme yapılmıştır (2003).

Ali Duymaz ve Halil İbrahim Şahin tarafından hazırlanan, **Balıkesir Çepnilerinde Gizli Dil İzleri** adlı bildiride Çepni Gizli Dilinin yapısal özelliklerine geniş yer verilmiş ve bu dilin kullanım ortamları, kullanımını gerekli kılan durumlarla vb. ilgili tespitlerde bulunulmuştur (2008).

Hüseyin Kahraman Mutlu, **Balıkesir İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)** adlı, Leyla Karahan danışmanlığında hazırlanan doktora tezinde ağız bölgeleri boysal yapıyı dikkate alarak hazırlanmış bir ağız çalışmasıdır. Çalışmada; Türkmen Ağızları, Çepni Ağızları, Manav Ağızları ve Yörük Ağızları ayrı ayrı incelenmiştir (2008).

Gürer Gülsevin'in "**Anadolu Ağızlarında Boysal (Boysal) Özellikler ve Çepni Ağızları Üzerine**" adlı makalesi ağız araştırmalarında boysal yapı incelemelerinin durumunu değerlendiren ve Çepni Ağızları üzerine yapılacak olan çalışmada karşılaşılabilecek sonuçlar üzerine teorik değerlendirmeler yaparak çalışmamızın teorik alt yapısına önemli katkıda bulunan bir çalışmadır (2009).

Hüseyin Kahraman Mutlu'nun "**Balıkesir Çepnileri ve Ağız Özellikleri**" adlı makalesi ise Çepniler ve Batı Anadolu'daki yerleşimleriyle ilgili bilgiler verdikten sonra Balıkesir Çepnilerinin ağız özelliklerini sıralamaktadır (2009).

2.2.2. Çepnilerin Tarihi Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Faruk Sümer'in **Çepniler-Anadolu'nun Bir Türk Yurdu Haline Gelmesinde Önemli Rol Oynayan Oğuz Boyu** adlı çalışması Çepnilerin tarihini Anadolu'daki göçlerini ve yerleşme süreçlerini işleyen en önemli kaynaktır. Bu kitap, Türk Dünyası Tarih Dergisi'nde altı ayrı makale hâlinde yayınlanan Çepniler yazı dizisinin bir araya getirilmiş hâlidir (1992).

Aydın Ayhan'ın, **Balıkesir ve Çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacırlar** adlı çalışmasının ana başlıklarından birini Çepniler oluşturmaktadır. Çepnilerin Anadolu'ya gelişi, Balıkesir ve çevresindeki Çepnilerin bu yörelere gelip yurt edinmesi ve iskân süreci ve Kurtuluş Savaşı'nda Çepnilerin gösterdiği yararlılıklar belgeler ışığında incelenmektedir (1999)

Hanefi Bostan'ın, “**Anadolu’da Çepni İskânı**” başlıklı ansiklopedi maddesi XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerine dayanarak, bu yüzyıldaki Çepni yerleşimi hakkında bilgi vermektedir (2002).

Ali Çelik'in, “**Çepnilerin Anadolu’nun Türkleştirilmesindeki Yeri ve Önemi**” adlı ansiklopedi maddesi, Çepnilerin Anadolu’ya yerleşmeleri ve Doğu Karadeniz’in bir Türk yurdu olmasındaki katkılarını anlatmaktadır (2002).

Necati Demir'in **Hacıemiroğulları Beyliği** adlı çalışmasında da bir Çepni Beyliği olan Hacıemiroğulları Beyliği'nin Giresun ve Ordu yörelerindeki varlığından bahsedilmekte, beyliğin tarihi ile bilgiler verildiği gibi; bu beyliğe ait günümüze gelmiş sınırlı sayıdaki tarihi kalıntılar da tanıtılmaktadır. (2007).

2.2.3. Çepni Kültürü Üzerine Yapılmış Çalışmalar

İsmail Hakkı Akay'ın 1935'te yayınlanan **Çepniler Balıkesir’de** adlı çalışması; Çepnilerin tarihiyle ilgili bilgiler verse de daha çok sözlü kültür ürünlerine yer veren ve sözlü gelenekten gelen bilgiler ışığında Çepni ve Alevi kimliğine açıklık getirmeye çalışan bir çalışma olduğundan bu başlık altında değerlendirilmiştir. Çepnilerin inançları ve ibadetleri dışında, düğün, nişan merasimleri, cenaze âdeti, türkü, mâni gibi sözlü kültür ürünleri ve Çepnilerin Gizli Diline ait bilgiler sunan bir kaynaktır.

Ali Çelik'in, **Trabzon-Şalpaazarı Çepni Kültürü** adlı çalışması, Şalpaazarı Çepnilerinin sözlü kültürlerinin, doğum, nişan, düğün, ölüm gibi her türlü törensel uygulamalarını, giyim-kuşam, yeme-içme gibi bütün kültürel olguları değerlendiren, Şalpaazarı Çepni kültürünü ayrıntılı biçimde tanıtan bir çalışmadır (1999).

Abdullah Gülay'ın, **Ağasar Çepni Kültürü, Geyikli, Folklor-İnceleme-Araştırma** adlı çalışması Geyikli'nin sözlü kültür ürünlerine ve geleneksel uygulamalarına yer verirken, Geyikli'nin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı hakkında da ayrıntılı bilgiler veren bir çalışmadır (2001).

Halil İbrahim Şahin'in **Balıkesir Çepni Kültürü** adlı, Ali Duymaz danışmanlığında hazırlanan yüksek lisans tezi Balıkesir Çepnilerinin gelenekleri, sözlü kültürleri, inanç yapıları ve tarihleri hakkında bilgi veren ayrıntılı bir çalışmadır (2004).

Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisinin 35. sayısında Karadeniz Çepnileri üzerine birbirinin devamı niteliğinde üç makale yayınlanmıştır. Bunlardan birincisi

ve ikincisi Alemdar Yalçın ve Başak Uysal tarafından hazırlanmıştır. Üçüncü makalede söz konusu iki isme Güzzade Dikeroğlu da eşlik etmiştir. Bu makalelerden birincisi **Karadeniz Çepnileri-1: Taşlıca Köyü** adını taşımaktadır. Gümüşhane Kürtün Taşlıca köyündeki Güvenç Abdal Ocağı ile ilgili bilgi verilen ve köyün geleneksel yapısına kısaca değinilen bir çalışmadır. İkinci makale **Karadeniz Çepnileri-2: Eskiköy** adını taşımaktadır. Trabzon'un Akçaabat ilçesine bağlı Çepni-Alevi köyü olan Eskiköy hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Çevreye kapalı kalarak kültürel kimliğini korumakta olan bu köyün inanç ve gelenekleriyle ilgili bilgi verilmiştir. Üçüncü makale **Karadeniz Çepnileri-3: Şalpazarı-Gürgentepe** adlı makaledir. Alevi-Çepni köyü olan Gürgentepe'nin inanç yapısı ve geleneksel yapısı kısaca tanıtılmakta, Kazım Taşpınar Dede ile ilgili kısaca bilgi verilmekte ve köyde araştırmacıların da katıldığı bir cenaze erkânı anlatılmaktadır (2005).

Ali Duymaz, Mehmet Aça ve Halil İbrahim Şahin tarafından hazırlanmış olan **Balıkesir Yöresi Çepni ve Tahtacılarında Kamberlik Geleneği** adlı çalışmada, Balıkesir ve Yöresindeki Çepni ve Tahtacılarında kamberlik geleneği; “işlev”, “icra”, “icra ortamı” ve “repertuar” yönlerinden incelenmiştir. (2007)

Abanoz Küçük'ün **Giresun Çepni Folkloru** adlı, Ali Duymaz danışmanlığında hazırlanan yüksek lisans tezinde de Giresun Çepnileri ve geleneksel yaşantıları ile ilgili ayrıntılı bilgi bulunabilmektedir (2011).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, belirlenen bölgeden seçilen kaynak şahıslardan yapılan metin derlemelerinin analizine dayalı görgül bir araştırmadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada evren grubu Çepni boyuna mensup olan ve Çepni yerleşim yerlerinde ikâmet eden bütün kişilerdir.

Örneklem grubu ise Çepni yerleşim yerlerinde ikâmet eden kişiler arasından seçilen, tercihen okur-yazar olmayan veya eğitim düzeyi düşük olan kişilerdir. Örneklem grubu oluşturulurken ağız özelliklerini en bozulmamış biçimde kullanma oranı daha yüksek olan kadınlara öncelik verilmiştir. Bir yandan yaşı ilerlemiş kişilerin ağız özelliklerine daha bağlı kalacağı düşünülerek ileri yaşta kaynak şahıslar seçilmeye çalışılırken, bir yandan da gençlerin ağız özelliklerini devam ettirip ettirmediğini görmek için gençler de kaynak şahıs olarak seçilmeye çalışılmış ve böylece Çepni topluluklarının kadın-erkek, genç-yaşlı bakımından yapısını yansıtacak bir örneklem grubu oluşturulmaya çalışılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Çalışmada çok büyük oranda bizzat kendimizin derlediği metinler kullanılmıştır. Sadece II-103, II-104 nolu metinler Giresun Valiliğince Doç. Dr. Erdoğan Altunkaynak tarafından yürütülen “Giresun Kent Kültürü” adlı projenin ses kayıtları içinden alınmıştır. Bu çalışmada kişilerin ağız özelliklerinin belirlenmesi esas olduğundan; kaynak şahısların sorgulandığı veya sınıandığı hissine kapılmadığı diyaloglar oluşturulmaya çalışılmıştır. Sohbet konuları açılmaya çalışılırken kaynak şahsın rahatlıkla bilgi verebileceği konular seçilmeye çalışılmış, çoğu zaman sohbetin gidişatı kaynak şahsın isteğine bırakılmıştır. Derleme çalışmaları esnasında dijital ses kayıt cihazı kullanılarak ses kalitesinin mümkün olan en iyi şekilde alınmasına çalışılmıştır. Daha sonra kaydedilen ses dosyaları, kayıt yeri ve tarihi bilgileriyle dosyalanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizine geçilmeden önce derlenen ses kayıtlarının titizlikle deşifresi yapılmıştır. Bu ses kayıtlarının yazıya geçirilmesi esnasında Ercilasun'un "Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri" adlı bildiride ağız çalışmalarının transkripsiyonunda birlik sağlanabilmesi amacıyla önermiş "Türk Dil Kurumu Ağız Araştırmaları Transkripsiyon Sistemi" kullanılmıştır (Ercilasun, 1999, 43-48).

Derlenen malzeme, Ses Bilgisi ve Şekil Bilgisi ve Sözcük Çeşitleri olmak üzere üç ana başlık altında incelenmiş, bu üç ana başlık Değerlendirme bölümünde topluca ele alınmıştır.

Ses Bilgisi başlığı altında Ünlüler ve Ünsüzler olarak iki ayrı başlık oluşturulmuştur. Söz konusu ağız karakterize eden özelliklerle, sadece bir bölgeye ait özellikler veya kişisel kullanıma bağlı özelliklerin ayrı başlıklar altında değerlendirilmesi ağız çalışmalarının sağlıklı neticelenebilmesi açısından olumlu neticeler verecektir (Gülsevin, 2010, 18). Bu amaçla Çepni Ağızlarının sınıflandırılmasında "Ünlü Değişmeleri" ve "Ünsüz Değişmeleri" başlıkları altında "Karakteristik Olanlar" ve "Karakteristik Olmayanlar" başlıkları açılmıştır. Karakteristik olan ses değişimleri de "Yaygın Olan Fonetik Eğilimler" ve "Belirli Bir-Birkaç Sözcükde veya Bölgede Görülen veya Belirli Bir Şarta Bağlı Olan Ünlü / Ünsüz Değişmeleri" başlıkları altında incelenmiştir. Karakteristik Olmayan Değişimler de "Fonetik Bir Sebebe Bağlı Olarak Sadece Belirli Sözcüklerde Bir veya Birkaç Kez Görülenler" ve "Ünlüsü / Ünsüzü Bozularak Telaffuz Edilenler" başlıkları altında incelenmiştir.

Ses olayları gösterilirken Eski Türkçe döneminden beri takip edilen sözcüklerin Eski Türkçe şekillerinin gösterilmesinde Gerard Clauson'un An Etimological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish (1972) adlı sözlüğü referans olarak alınmıştır.

Şekil Bilgisi bölümü hazırlanırken, örnekler pek çok araştırmada olduğu gibi sıralanmış, karakteristik şekillerle karşılaşıldığında bu şekillerin tanıtılması amacıyla açıklamalara yer verilmiştir. Bu bölüm hazırlanırken incelenen eklerin fonksiyonları da göz önüne alınmıştır.

Sözlük bölümünün hazırlanmasında, yöresel sözcükler yanında, söyleniş biçimi yazı diline göre farklılık taşıyan sözcüklere de yer verilmiştir. Sözcükler mümkün olduğunca eksiz hâlde sözlüğe alınmaya çalışılmıştır ancak erime, büzülme ve derilme gibi ses olaylarının Çepni Ağızlarında yaygın olması bazı sözcüklerin eksiz hâlde alınmasını imkânsız kılmıştır. Bu sözcükler ekli hâleriyle sözlükte yer almışlardır. Sözlükte, sözcükler konuşmada geçtiği ve yörede kullanıldığı anlamıyla yer almışlardır. Sözcüğün anlamının tam olarak açık olmadığı durumlarda varsa Derleme Sözlüğündeki anlamı verilmiştir. Bu sözcüklerin yanında Derleme Sözlüğünden alınmış anlamın kullanıldığına dair bilgi verilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

I. SES BİLGİSİ

1. SESLER

1. 1. ÜNLÜLER

1.1.1. ÜNLÜ TÜRLERİ

Anadolu Ağızlarında bulunan ünlüler Mukim Sağır'ın makalesinde işlenmiştir (1997).

1.1.1.1. á : “a” ile “e” arası sestir.

bázi (IV-147, 3)

cenázede (I-33, 1)

çıkarıvámaz (V-153, 12)

fálan (I-11, 10)

haná (I-11, 2) (I-32, 13)

kerbáláde (I-3, 61)

merdivándan (IV-149, 32)

1.1.1.2. â : “a” ile “ı” sesi arasındadır. “y” sesinin daraltıcı etkisiyle ortaya çıkan örnekler olduğu gibi bundan bağımsız örnekler de vardır.

horásandan (I-56, 5)

varamáyon (IV-146, 57)

zâman (I-30, 46)

1.1.1.3. ã : Damaksıllaşmış “a” sesidir. “ñ” sesinin düşmesiyle ortaya çıkmıştır.

qã (I-44, 21)

saã (I-20, 31)

1.1.1.4. â : “a” ile “o” sesi arasındadır.

ânası (III-122, 9)

cemâata (III-124, 87)

1.1.1.5. ä : Kaybolmak üzere olan “a” sesidir.

burădan (I-2, 4)

ittikāti (I-2, 49)

meselā (I-5, 81)

zamānın (I-2, 49)

1.1.1.6. ê : Kapalı “e” sesidir.

Eski Türkçede “kapalı e” sesinin bulunup bulunmadığına dair tartışmalar, Orhun yazıtlarının ilk okunuşuna kadar gitmektedir.

Thomsen yazıtlardaki “beş, yer, yeti” gibi sözcüklerin ilk hecelerinde ünlüyü gösteren işaretin (𐰃) bazen bulunup bazen bulunmamasından dolayı dokuzuncu ünlüyü işaret ediyor olabileceğini öne sürmüştü fakat bu görüş Radloff tarafından reddedilmiştir. Thomsen daha sonra Yenisey yazıtlarında bulunan özel bir işaretin (𐰄) “kapalı e” sesini ifade edebileceği kanıtını sunmuştur (Ceylan, 1991, 151).

O günden bu güne “kapalı e” sesinin ayrı bir fonem olup olmadığına dair çeşitli görüşler ortaya atılmış, Tarihî Türk lehçelerine ve yaşayan Türk lehçelerine dayanarak “kapalı e” sesinin varlığı pek çok bilim adamı tarafından ispatlanmaya çalışılmıştır. Ceylan’ın çalışmasında “kapalı e” ile ilgili tartışmalara dair bilgileri kronolojik bir süreç içerisinde bulmak mümkündür.

Räsänen, Gabain, A. C. Emre, Minorsky, Arat, Ligeti, Mansuroğlu gibi daha pek çok bilim adamı bu konuda görüşler sunmuşlardır (Ceylan, 1991, 154-155).

Eckmann; Nehcü’l-Ferâdis’deki “üstünlü ye” yazılışı üzerinde durarak, bu konuyla ilgili önemli bir delil getirmiştir (Ceylan, 1991, 155).

Tarihi lehçeler dışında çağdaş Türk dil ve lehçelerinde de “kapalı e” meselesi üzerinde durulmaya değer bir konudur (Ceylan, 1991, 161).

Kocaoğlu; 2003 yılında yayınlanan makalesinde, Tarihî Türk Lehçelerinde bulunan “açık e – kapalı e” ayrımına dair deliller sunduktan sonra; ilerleyen zamanlarda yapılacak olan çalışmalarda Tarihî Türk Lehçeleri metinlerinin transkripsiyonlu metinlerinin hazırlanmasında Eski Türkçeden bugüne bütün dönemlerde varlığını kabul ettiği “ê” sesinin gösterilmesini umduğunu belirtmiştir (2003, 12).

Erdem ve Gül de Eski Anadolu ve günümüz Anadolu Ağızları bağlamında “kapalı e” meselesini ele almışlardır. Bu çalışmada da önce Tarihî Türk Lehçelerinde “kapalı e”nin durumu ile ilgili bilgi verildikten sonra, Anadolu Ağızları ile ilgili çalışmalar yapan araştırmacıların, ağızlarda tespit ettiği “kapalı e” kullanımları

ve bu araştırcıların bu sesle ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Yapılan değerlendirmenin ardından Türkçe kökenli ve alıntı Sözcüklerde “kapalı e” ile kullanılan sözcüklerin bir indeksi çıkarılmıştır (2006, 123-141).

Çalışmanın sonuç kısmında, Anadolu Ağızlarında sistemli bir şekilde belli sözcüklerde görülen “kapalı e” seslerinin Eski Anadolu Türkçesinde de bulunması gerektiği ve bu sözcüklerin Ceylan’ın Ana Türkçede de “kapalı e” ile yazıldığını söylediği sözcüklerle de uyuştuğu belirtilmektedir (Erdem-Gl, 2006, 142-143).

“Kapalı e” sesi epni Ağızlarında telaffuz edilen bir sestir. Transkripsiyonunda   şeklinde göstermeyi tercih ettiğimiz bu sesin kullanımıyla ilgili  farklı durum karşımıza çıkmaktadır.

Birincisi pek çok araştırcının Eski Türkçeden bugüne   ile söylendiğini düşündüğü seslerin   ile talaffuz edildiği örneklere rastlanmıştır.

d melernin (I-2, 3)

d ye (I-12, 30)

 ndi (I-28, 56)

n  (I-4, 8)

y r (I-2, 6)

y tmif (I-13, 1)

İkincisi Eski Türkçede   ile söylendiği savunulan Sözcüklerin yazı dilinin de etkisiyle kapalı değil açık söylendiği örneklere rastlanmıştır.

beş

demin (I-28, 8)

d rekden (I-45, 21)

eletiyoz (IV-129, 10)

endi (II-87, 35)

erir (I-38, 18)

 şidir (I-63, 98)

gece (I-30, 74)

keyik (IV-146, 68)

yedi (I-15, 3)

Üçüncüsü de Eski Türkçede   ile söylenmemiş bazı sözcüklerin   ile söylendiği örneklere rastlanmıştır.

bén (I-73, 1)
èttikden (I-9, 3)
év (I-46, 40)
èyi (I-8, 11)
èylesin (IV-147, 7)
herkêş (I-41, 20)
nèler (I-39, 35)

1.1.1.7. ê : “e” ile “ö” sesi arasındadır. Çok az bulunur.

dênur (IV-135, 8)

1.1.1.8. ë : Kaybolmak üzere olan “e” sesidir.

ëdillerdin (I-41, 56)
giyecëjünnen (I-1, 11)
ğótürëbilicine (I-5, 49)
kesësi (I-4, 9)

1.1.1.9. î : “i” ile “ı” sesi arası bir sestir.

başlıyi (I-2, 43)
dakıyi (I-2, 43)

1.1.1.10. ï : “ı” ile “u” sesi arasındadır.ï

yavrîm (IV-148, 97)

1.1.1.11. ĩ : Kaybolmak üzere olan “ı” sesidir.

ğaçırır (I-2, 30)
iznînlë (I-54, 30)
zamanînda (I-2, 37)

1.1.1.12. ĩ̇ : “i” ile “ü” ünlüleri arasındadır.

bilmiyî (I-34, 22)
ğastîçün (I-2, 31)
mîsafirleri (I-49, 17)
olîy (I-5, 85)
ölüyî (I-2, 46)
tutuyî (I-34, 22)

1.1.1.13. ĩ̈ : Kaybolmak üzere olan “ı” sesidir.

zenginnjüne (I-1, 13)

1.1.1.14. ó : “o” ile “ö” arası sestir.

köñlek > gómlek (IV-126, 12)

kötülük > kótülük (I-2, 22)

köylü > kóylü (I-1, 5)

tök- > dókeceksin (I-2, 42)

1.1.1.15. ó : “o” ile “u” arası sestir.

biliyóm (I-56, 13)

1.1.1.16. ô : “ö” ile “ü” arası sestir.

sôyle (IV-146, 30)

1.1.1.17. ú : “u” ile “ü” arası sestir.

dúün (I-1, 8)

kúserdin (I-5, 74)

súrgún (I-9, 11)

1.2.1.18. ’ : Gırtlaksı ünlüleri işaret eden sertlik işaretidir. Türkiye Türkçesi yazı dilinde ve ağızlarında yaygın olmayan bu ünsüz, Tuva Türkçesinde karakteristiktir. Bu konu, Ekrem Arıkoğlu'nun “Tuva Türkçesinde Gırtlaksı Ünlüler” adlı makalesinde incelenmiştir (2000, 543-547).

pi'nik (I-45, 35)

e'mekler (I-45, 4)

yala'lardan (II-91, 99)

erke'lerin (II-91, 91)

1.1.2. UZUN ÜNLÜLER

1.1.2.1. Birincil Ünlü Uzunlukları

Birincil ünlü uzunlukları; Yakutça ve Türkmence dışındaki bütün Türk lehçe ve şivelerinde kısalarak, normal süreli ünlüye dönüşmüştür. Yine de bu uzunlukların kısaldığı bazı lehçe ve şivelerde –özellikle ağızlarda- uzunlukların korunduğu örneklere rastlanmaktadır (Tekin, 1975, 35). Korkmaz'ın Güneybatı Anadolu Ağızları üzerine yapmış olduğu derleme çalışmalarında Eski Türkçedeki aslı uzunlukların izlerini taşıyan sözcüklere tesadüf etmesi, bu uzunlukların ağızlarda yaşıyor olabileceğine önemli bir delildir (Korkmaz, 1953, 199).

Çepni ağızlarında birincil ünlü uzunluklarının korunmadığı, bu uzun ünlülerin kısalarak normal süreli ünlüye dönüştüğü görülmüştür.

ac_ısan (I-70, 61)

soraydı (I-43, 4)

sag_olsun (I-64, 22)

bilezik (I-41, 10)

baya (III-123, 20)

seymen (I-68, 7)

1.1.2.2. İkincil Ünlü Uzunlukları ve İkincil İkiz Ünlüler

İki veya üç sesin birleşmesi ile oluşan ikincil ünlü uzunlukları Çepni ağızlarında karakteristik olarak görülmektedir. “ğ, h, r, l, v, y” ünsüzlerin yanlarındaki ünlülerin açıklığında kaybolmasıyla ikincil ünlü uzunlukları meydana gelmektedir.

ā

ārısına (IV-136, 44)

atlā (IV-147, 8)

bāçeden (I-21, 4)

bāşış (I-67, 23)

sādıcım (I-79, 67)

vā (III-126, 1)

ē

ēlen (I-46, 95)

ēsikli (III-116, 30)

şēde (V-151, 5)

ī

īsanlardan (I-39, 54)

yīdı (II-86, 18)

î

çekdîmiz (I-23, 3)

çökelî (II-108, 57)

ō

dōradırdı (IV-148, 129)

ōlak (I-59, 20)

u

bōdü mü (I-70, 56)

ū

ğoltūna (I-2, 30)

oldū (I-28, 52)

ũ

düşdũ (IV-141, 2)

yüSSũ (IV-146, 53)

aa

çaar- (I-21, 25)

dqaaldı (I-20, 21)

aá

saán (III-115, 48)

ae

şikāet (I-40, 55)

ai

aıyo (IV-138, 54)

uşain (II-84, 4)

aj

kepaınen (I-23, 8)

au

daul (I-22, 3)

ea

dealım (I-39, 11)

vereçam (IV-148, 107)

eá

beánmesse (IV-146, 15)

ee

eer (IV-150, 3)

yeenim (I-79, 39)

ei

deirmenin (I-56, 37)

ēirirdik (I-60, 11)

eü

deüşüg (IV-133, 1)

ěí

sěír (I-30, 17)

ıa

yanlıa (I-50, 15)

yayla (I-50, 15)

ıı

sādıın (I-11, 44)

sıır (I-76, 22)

ııı

vardıım (II-108, 35)

ia

intiıar (IV-148, 34)

ie

dibeciğ (I-39, 13)

terziliğ (IV-148, 107)

io

dior (IV-149, 50)

qa

bqallar (I-42, 42)

qu

dqudaki (III-114, 17)

yqudu (I-25, 2)

qö

bqön (III-116, 2)

qü

dqüş (III-114, 15)

sqüirme (III-119, 4)

ua

muarrem (IV-140, 27)

úu

dedúum (III-124, 72)

úú

dúún (II-97, 5)

üe

müendislerimiz (IV-147, 26)

üü

güüs (I-63, 90)

1.1.2.4. Yabancı Kökenli Sözcüklerde Ünlü Uzunlukları

1.1.2.4.1. Normal Süreli Ünlüye Dönüşenler

Yabancı kökenli sözcüklerdeki uzun ünlülerin normal süreli ünlülere dönüşmesi Çepni Ağızlarında yaygın olarak görülmektedir.

adedimiz (IV-136, 57)

alem (I-41, 54)

amanetleri (IV-137, 1)

ásvabını (I-67, 8)

aşığ (I-63, 101)
cemâlındadır (I-34, 19)
daved (I-46, 55)
dene (I-20, 77)
divaná (I-2, 38)
edet (I-5, 15)
ehtiyacını (IV-141, 32)
feneydi (I-30, 43)
gelişet (I-25, 30)
ğıyafatı (I-13, 17)
gideşet (I-25, 30)
hâlına (I-7, 4)
hanaykan (I-9, 4)
helen (I-40, 33)
idaramızı (I-9, 31)
ikrar (I-2, 10)
islah (I-28, 46)
isyanımız (I-9, 22)
itibaran (I-20, 24)
keremet (I-2, 44)
mefad_itti (I-20, 3)
meyhanacı (I-28, 49)
minasip (I-4, 8)
misáfirler (I-39, 23)
nahsibini (I-28, 46)
parā (I-36, 34)
paralamiyi (I-2, 47)
sayıbının (I-2, 44)
sede (I-46, 32)
şayıtlendiyse (I-2, 21)
târî (III-115, 56)
tariqattan (I-2, 15)

tāyin (I-20, 5)

yanı (I-2, 16)

yavıt (I-67, 83)

zatan (I-26, 27)

1.1.2.4.2. Uzunluğu Koruyanlar

Taban halindeyken uzunluğunu korumayan sözcükler, ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde uzunluklarını korumaktadırlar.

huzūruna (I-2, 12)

zamānına (I-2, 7)

1.2. ÜNSÜZLER

1.2.1. ÜNSÜZ TÜRLERİ

Anadolu Ağızlarında karşılaşılan farklı ünsüz türleri Mukim Sağır tarafından tanıtılmıştır (1997).

1.2.1.1. Ç : “ç” ile “c” arası ünsüzdür.

siyeÇ (I-13, 20)

vüÇut (I-34, 19)

1.2.1.2. ç : “ç” ile “ş” arası ünsüzdür.

ğaçmamış (I-32, 37)

hiç (I-28, 76)

üç (I-68, 57)

1.2.1.3. F : “f” ile “v” arası ünsüzdür.

aF edin (I-74, 21)

símF (I-36, 8)

uFag (I-54, 20)

1.2.1.4. ğ : Art damak “g” ünsüzüdür. Özellikle kalın ünlü yanındaki “k” seslerinin ötümlüleşmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Çepni ağzı için karakteristik bir ünsüzdür.

ğardaşımız (II-82, 3)

ğarışik (III-110, 27)

ğız (I-45, 44)

gomşu (I-71, 10)

1.2.1.5. ‘g’ : “g” ile “c” arası ünsüzdür.

‘gel (II-97, 14)

‘gelin (II-96, 4)

‘gör‘gülü (II-99, 5)

1.2.1.6. ħ : Art damak “h” ünsüzüdür. Çepni ağızlarında, özellikle kalın ünlülerin yanındaki “h” sesleri art damak “h” ünsüzü olarak telaffuz edilmektedir.

ħalı (I-61, 18)

ħarman (I-17, 1)

ħayvan (III-110, 4)

1.2.1.7. ħ : Gırtlak “h” ünsüzüdür. “k” sesinin sızıcılaşmasıyla ortaya çıkmış örnekleri bulunmaktadır.

aħşamdan (III-110, 82)

daħacaħsın (I-2, 42)

yoh (I-142, 1)

1.2.1.8. K : “k” ile “g” arası ünsüzdür.

isKan (I-19, 5)

Kaçarduk (II-104, 7)

Kapadırdın (I-7, 11)

1.2.1.9. ‘k : “k” ile “c” arası ünsüzdür.

as ‘kerlü ‘k (II-97, 11)

es ‘ki (II-99, 37)

‘kitabı (II-97, 1)

1.2.1.10. k̄ : Art damak “k” ünsüzüdür. Çepni Ağızlarında, özellikle kalın ünlü yanında “k” sesleri kalın telaffuz edildiğinden sık kullanılan bir ünsüzdür.

aḳlım (I-38, 18)

baḳ (I-41, 30)

ḳaya (IV-130, 17)

1.2.1.11. ɳ : Kaybolmak üzere olan “n” sesidir.

eɳ (I-15, 1)

sōɳra (I-13, 2)

zamanıɳda (I-2, 37)

1.2.1.12. ɲ : Damak “n”sidir. Çepni ağızlarında yaygın olarak kullanılmaktadır.

deɲize (I-28, 60)

ğonşulara (I-1, 7)

oɲa (I-5, 74)

öldürdüɲüz (I-32, 50)

öɲce (I-12, 3)

yeɲge (I-1, 2)

zeɲgin (I-1, 1)

1.2.1.16. P : “p” ile “b” arası ünsüzdür.

Panğa (I-41, 13)

Pazar (I-31, 43)

Pıɲar (I-76, 38)

1.2.1.17. ɾ : Kaybolmak üzere olan “r” sesidir.

çıɾkda (I-10, 11)

geɾekten (I-41, 96)

izlellerɾ (I-2, 14)

1.2.1.18. S : “s” ile “z” arası ünsüzdür.

herkeS (I-12, 29)

yaS (IV-138, 25)

yüSSü (IV-149, 53)

1.2.1.19. T : “t” ile “d” arası ünsüzdür.

kaTın (I-40, 73)

saTdık (I-21, 5)

Tarılabiliyin (I-40, 65)

1.2.1.20. ʿ : Arapçadaki “Ayın” sesidir. Gaziantep ‘de bulunan köylerde tespit edilmiştir.

ʿalışan (III-113, 7)

māʿ durdu (III-121, 90)

2. SES DEĞİŞMELERİ

2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

2.1.1. KARAKTERİSTİK OLANLAR

2.1.1.1. Yaygın Olan Fonetik Eğilimler

2.1.1.1.1. Ünlü Uyumları

2.1.1.1.1.1. Büyük Ünlü Uyumu

Yalın veya ek almış Türkçe Sözcüklerde; ilk hecedeki ünlünün taşıdığı kalınlık incelik özelliğinin diğer hecelerde de devam ettirilmesi kuralıdır (Korkmaz, 1992, 30). Günümüzde sadece Özbek ve Yeni Uygur Türkçelerinde bulunmayan, Türk dilinin en karakteristik ünlü benzetmesi olayıdır (Gülsevin, 2002, 21).

Yabancı kökenli sözcüklerin ilerleyici veya gerileyici benzetme yoluyla büyük ünlü uyumuna uygun hâle getirilmesi Çepni Ağızlarında yaygın olarak görülmektedir.

2.1.1.1.1.1.1. Yazı Dilimize Göre Büyük Ünlü Uyumunun İleri Olduğu

Durumlar

2.1.1.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda

2.1.1.1.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzetme Yolu İle

2.1.1.1.1.1.1.1.1.1. Kalınlaşmalar

adat (III-123, 34)

ahrata (I-11, 62)

ağça (I-1, 13)

arâzım (IV-145, 30)

ataş (I-76, 55)

aynan (I-56, 8)

balıkasıfda (I-8, 23)

çanağkalada (I-9, 5)

fakırlık (I-47, 1)
gazata (I-45, 44)
hanaykan (I-9, 4)
hanı (I-4, 1)
hayla (IV-139, 12)
idaramızı (I-9, 31)
kadıfadan (I-10, 6)
ğávur (I-63, 38)
kaýfa (I-11, 9)
ğıyafatı (I-13, 17)
ğıymatı (I-28, 2)
mezerlikte (IV-145, 120)
paķatların (I-60, 26)
paralamiyi (I-2, 47)
ıraħmatlıđ (I-39, 13)
sāfi (I-68,42)
taķlıtı (I-13, 29)
tana (I-9, 5)
vağıtı (I-42, 34)
yahnı (I-39, 32)
yanı (I-2, 16)
yānu (I-27, 1)
zahra (IV-134, 24)
zatan (I-26, 27)

2.1.1.1.1.1.1.1.2. İncelmeler

birez (I-56, 10)
cenezeye (III-116, 108)
ceseret (III-118, 6)
ceze (I-2, 28)
entere (I-22, 11)
eşkiyelere (I-32, 27)
evletine (I-54, 52)

fıyetli (I-30, 49)
gelişet (I-25, 30)
gideşet (I-25, 30)
helle (II-103, 19)
kenerinden (III-119, 56)
kilè (I-50, 10)
kireye (I-21, 6)
mezeri (IV-149, 60)
selemetini (I-75, 8)
sere (I-6, 6)
süleymenlerin (I-32, 27)
tekger (I-31, 31)

2.1.1.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzetme Yolu İle

2.1.1.1.1.1.1.2.1. Kalınlaşmalar

asaz (I-74, 12)
asbap (I-22, 9)
barat (IV-136, 19)
bayaz (III-127, 47)
comaat (II-82, 18)
safā (I-11, 99)
sıvazda (II-106, 6)

2.1.1.1.1.1.1.2.2. İncelmeler

būün (I-78, 8)
edres (III-113, 7)
entepli (I-42, 30)
esker (III-123, 14)
henifenin (III-117, 27)
heyli (I-63, 11)
mukem (II-82, 37)
nergele (I-63, 110)

sede (IV-148, 113)
sehebelikde (IV-145, 51)
teze (III-110, 133)

2.1.1.1.1.1.3. İki Yönlü Benzetme Yolu İle

ámanatı (I-39, 4)
barabar (I-79, 72)
camāta (III-122, 79)
keremet (I-2, 44)
mubaşşırı (I-30, 62)
müsavir (I-39, 30)
paygamberlik (I-9, 8)

2.1.1.1.1.1.2. Ek ve Edatlarda

Kök ve tabanlarda ilerleyici ve gerileyici benzetme yoluyla hem kalınlaşmalar hem incelmeler görüldüğü hâlde, ek ve edatlarda sadece kalınlaşmalar görülmektedir.

açıvamaz (V-153, 12)
asfattaķı (I-63, 14)
bol udu (IV-147, 29)
buyumuş (I-20, 98)
çocūķandan (I-1, 2)
çok udu (I-69, 21)
haldá (I-5, 6)
huysuz_udu (IV-140, 4)
ġafasındaġı (II-106, 34)
ġatilim (I-20, 83)
ġurbanınķını (IV-143, 75)
nasıysa (I-12, 8)
oydu (III-115, 2)
vaķtı (IV-148, 128)
var_ısa (I-2, 16)

varuḳa (II-107, 35)
yakın ıdık (I-25, 26)
yapacāısa (I-1, 14)
yapmayı ku (I-38, 60)
yunan ımış (I-9, 26)
zamankı (II-86, 17)

2.1.1.1.1.2. Yazı Dilimize Göre Büyük Ünlü Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

2.1.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda

ehbābın (I-28, 63)
emmá (I-70, 24)
arkıdeş (V-151, 36)
ayrenden (IV-117, 50)
büyug_udü (III-116, 27)
büdey (I-15, 5)
çaltık (I-31, 14)
dametlinle (I-50, 26)
dāvelerden (II-105, 3)
ğariyi (I-39, 3)
heyır (IV-148, 106)
heyvan (III-117, 28)
hormenli (I-13, 42)
islah (I-28, 46)
ķader (IV-149, 11)
ķayınlerim (III-116, 9)
kina (II-99, 22)
ulen (I-32, 46)
pınar (I-9, 29)
temam (III-123, 1)
turşiyi (II-108, 60)
zurneyle (I-2, 22)

2.1.1.1.1.2.2. Eklerde ve Edatlarda

- adini* (II-99, 49)
aķrabáye (V-151, 26)
bunce (IV-149, 54)
çaķamádilar (II-86, 19)
çıķartmıřlar (II-97, 4)
çiřçilūnan (III-124, 24)
dedūum (III-116, 7)
diláĝımı (I-61, 40)
ĝayinnáye (V-153, 38)
ĝaynanem (III-117, 44)
ĝaysi (IV-149, 49)
gelenānu (I-73, 101)
geliduk (IV-136, 41)
gelinnū (III-123, 45)
ĝótürürsaĝız (IV-145, 104)
ĝöremiyduk (II-104, 13)
impraturluıuni (II-97, 3)
istersánız (IV-145, 55)
ķaçıyler (I-22, 1)
ķaldi (II-95, 3)
ķarárince (IV-129, 7)
ķırılıyi (I-61, 4)
kizların (II-96, 4)
malátyedán (I-73, 34)
memleketımız (IV-141, 12)
merdivándan (IV-149, 32)
mezerçular (IV-148, 101)
Ŗütüduķ (II-99, 32)
oķutulmeyodu (V-153, 43)
olĪ (II-95, 14)
oraye (II-86, 9)

osmanli (II-95, 1)
oynaller (III-116, 30)
ödeyecânız (IV-145, 25)
seviysak (II-93, 5)
sizdâkınnarın (I-73, 13)
sölesâna (I-49, 12)
taçi (III-123, 41)
tanıdamēyoz (V-151, 4)
tarafi (II-98, 2)
tiktirurduk (II-99, 17)
toplıylar (I-50, 38)
ūraşcek (I-23, 7)
yakıştırameyacām (I-69, 7)
yapıylar (I-50, 43)
yardımleşmeyle (IV-138, 2)
yaşamācemiş (V-152, 11)
yazeller (IV-139, 40)
yerindáyidi (I-49, 27)
yiduğıdı (IV-135, 12)
yimāni (III-119, 11)
zorinen (I-39, 61)

2.1.1.1.1.2. Küçük Ünlü Uyumu

Türkçe Sözcüklerde ilk hecedeki ünlülerin düz veya yuvarlak oluşuna göre; ardından gelen hecelerdeki ünlülerin, düz ünlülerden sonra düz ünlü, yuvarlak ünlülerden sonra ise düz geniş ünlü veya dar yuvarlak ünlü olarak devam etmesi olayıdır (Korkmaz, 1992, 104).

Küçük ünlü uyumu Eski Türkçe döneminde bulunmaz. Batı Türkçesinin son devirlerinde ortaya çıkan bu uyum, Türkiye Türkçesi yazı dilinde yaygınlık kazanmıştır (Ergin, 1997, 72).

Çepni ağızlarında küçük ünlü uyumu yazı diline göre daha ileri durumdadır. Yazı dilinde dudak ünsüzlerinin (b, m, v, f) yanında yuvarlak-dar ünlülerle söylenen Sözcüklerden bazıları, düz-dar ünlülerle kullanılmıştır.

çeviriyeler (I-32, 33)
davıl (I-5, 22)
eyip (I-28, 16; IV-145, 12)
ğabil (I-40, 85)
ğarpız (I-45, 10)
hamur (IV-149, 55)
mektup (III-117, 8)
pamıkların (I-60, 26)
savırdım (IV-143, 20)
yavıS (I-5, 26)

Dudak ünsüzü yanında bulunmayan ve yazı dilinde uyuma girmemiş olan bazı sözcükler Çepni ağızlarında uyuma girmiş hâlde bulunur.

hātın (IV-145, 111)
veyahıt (IV-138, 3)

Yazı dilinde; dudak ünsüzleri yanında bulunmadığı hâlde küçük ünlü uyumuna uymuş olan sözcükler, Çepni ağızlarında da uyuma girmiş şekilde bulunur.

bilezik (I-41, 10)
çapıt (I-76, 15)
delig (I-73, 80)
enik (I-32, 17)
ēsikli (III-116, 30)
ğasıķ (I-67, 47)
gendi (I-61, 35)

Yazı dilinde uyuma girmemiş yabancı kökenli sözcükler de uyuma girmiştir.

doktur (I-50, 110)
motur (I-7, 2)

2.1.1.2. Belirli Bir-Birkaç Sözcükde veya Bölgede Görülen veya Belirli Bir Şarta Bağlı Olan Ünlü Değişmeleri

2.1.1.2. 1. Ünlü Türemeleri

Ses özelliklerine veya sözcüklerin birleşme şartlarına bağlı olarak sözcüğün önüne, içine ve sonuna ünlü getirilmesi olayıdır (Korkmaz, 1992, 161).

2.1.1.2.1.1. Başta Ünlü Türemesi

“r” ve “ı” sesiyle başlayan yabancı kökenli sözcüklerin önüne dar ünlü getirilerek söylenmesi Çepni ağızlarında yaygın olarak görülmektedir.

“r” Sesinden Önce

ereiz (I-30, 41)

ırbım (I-70, 17)

ırafig (I-70, 11)

ıraḫmatlıg (I-39, 13)

ıramazan (IV-139, 12)

ırātsizım (I-12, 18)

ırızası (I-54, 48)

ırızkıını (III-124, 77)

ıreçber (I-28, 44)

ırengi (III-116, 89)

ırezillık (I-61, 17)

ıruhuna (I-40, 80)

ırumlar (I-36, 14)

ırus (II-107, 27)

ülüzgar (I-63, 16)

ürüsümümüz (I-5, 15)

“ı” Sesinden Önce

ilāzım (I-72, 45)

ilimon (I-40, 92)

2.1.1.2.1.2. İçte Ünlü Türemesi

Çepni ağızlarında, yabancı Sözcüklerdeki iki ünsüz arasına ünlü getirilerek söyleyiş kolaylığı yaratılması yaygın bir durumdur.

alaman (III-116, 39)

bamıya (I-45, 1) (I-46, 106)

evveliki (I-5, 45)

hamızanıı (I-4, 1)

hazıreti (I-36, 30)

kilometire (IV-134, 9)

kompile (III-113, 24)

konturol (I-20, 80)

mesereflerden (III-113, 108)

meturu (IV-139, 17)

modarenmiş (III-115, 8)

orkestra (I-17, 6)

ürüsümümüz (I-5, 15)

2.1.1.2.1.3. Sonda Ünlü Türemesi

2.1.1.2.1.3.1. Cevher Fiilin Zarf-fiilinde Ünlü Türemesi

başlarıkana (I-29, 11)

çocūkana (I-68, 16)

depikene (II-93, 11)

derkene (I-36, 58)

derkene (IV-148, 60)

dókerkene (I-60, 22)

gelürkeni (II-107, 32)

goykene (IV-129, 7)

okuyârkene (IV-148, 139)

şey ikene (I-32, 4)

yaşındeykene (I-32, 5)

yaşlarındeyâkana (I-32, 11)

yatarğana (I-32, 35)

yinirkene (I-67, 44)

2.1.1.2.1.3.2. Edatlarda Ünlü Türemesi

hem > hemi (I-25, 9; I-61, 3-4; I-46, 94; I-45, 43)

kadar > kadarı (I-40, 51)

2.1.1.2.2. Ünlü Düşmesi

Çeşitli fonetik sebeplerle sözcüğün iç ve son seslerinde bulunan bazı ünlülerin düşmesi olayıdır.

2.1.1.2.2.1. İçte Ünlü Düşmesi

2.1.1.2.2.1.1. Sözcük Tabanında Meydana Gelen Ünlü Düşmesi

ahrata (I-11, 62)

boyna (IV-143, 1)

dağkada (I-31, 34)

kolge (I-25, 15)

toğmak (II-91, 72)

zahra (IV-134, 24)

2.1.1.2.2.1.2. Vurgusuz Orta Hece Ünlüsünün Düşmesi

demelernin (I-2, 3)

ğarnu (I-2, 46)

ğuzsu (V-151, 13)

kaynumun (I-31, 20)

nerde (I-2, 38)

sarlar (III-118, 8)

şivleri (I-27, 8)

yokarda (I-41, 2)

yuvruduğ (IV-135, 5)

2.1.1.2.2.2. Sonda Ünlü Düşmesi

2.1.1.2.2.2.1. Sözcük Tabanında Meydana Gelen Ünlü Düşmesi

acáp (I-36, 57)

bızağ (I-21, 31)

çingen (I-28, 66)

2.1.1.2.2.2. Ulama Sırasında Ünlü Düşmesi

- açıldı_mma (I-28, 2)*
bir_ki (I-21, 19)
dihe_rtesi (I-39, 22)
elli_kisini (I-40, 82)
fasülle_keriz (IV-141, 31)
kendi_mkânnâmızına (I-5, 23)
makine_taş (I-76, 13)
on iki_mam (I-74, 39)
oray_hindi (I-36, 64)
orta_siyadan (I-36, 6)
öyl_iş (I-40, 37)
yeñ_gelinner (I-30, 76)
yerd_işde (I-79, 33)

2.1.1.2.3. Geçişme

Genellikle birlikte kullanılan iki sözcükten biri ünlü ile bitip, diğeri ünlü ile başlıyorsa, bu sözcükler bir araya geldiklerinde sondaki ve baştaki ünlüleri birleşerek birbirine geçer. İki sözcüğün bu şekilde tek sözcük hâlini almasına geçişme denir (Gülsevin, 2002, 29).

- annennem (I-39, 13)*
bıbanne (I-26, 49)
burlara (I-30, 59)
cezēvinde (III-113, 52)
cumartisi (I-71, 3)
nası (I-2, 25)
nōlacağ (I-61, 17)
oraya (I-64, 16)
orlardan (I-64, 11)
ortakul (I-28, 4)

şura (I-26, 12)

2.1.1.2.4. Kalınlaşma

İnce ünlülerin çeşitli sebeplerle kalın sıradan karşılıklarıyla yer değiştirmesi olayıdır (Korkmaz, 1992, 160).

Özellikle damak ünsüzleri yanında görülen ö > ó ve ü > ú değişimleri; I., IV. ve V. Bölgeler için karakteristiktir.

2.1.1.2.4.1. Sözcüğün Başında

ó < ö

óküz (I-54, 31)

óğúne (I-61, 70)

ú < ü

ústüne (IV-146, 26)

2.1.1.2.4.2. Sözcüğün İçinde

ó < ö

dókeceksin (I-2, 42)

dóvüydü (I-30, 43)

ğóbēnde (I-66, 7)

góçebe (I-9, 15)

ğóñüllü (I-50, 83)

góre (I-7, 14)

góren (I-19, 16)

ğórpe (I-47, 17)

ğólge (I-25, 15)

ğómülüyo (IV-145, 118)

ğómür (I-52, 1)

ğópek (I-32, 31)

ğótü (IV-130, 3)

ğóylü (I-1, 5)

ğóyneke (I-22, 13)

ğózünün (I-7, 10)

sóütten (I-51, 1)

sóylemişik (II-99, 44)

ú < ü

çúnkú (I-9, 37)

dúünnerde (IV-163, 9)

dúnyaya (I-9, 8)

dúrustlúünde (I-2, 44)

gúdene (I-26, 53)

gúleş (IV-134, 28)

gúniin (IV-126, 12)

gúnüz (I-30, 74)

hókúm (I-9, 8)

kúraķ (I-36, 74)

kúserdin (I-5, 74)

súrgún (I-9, 11)

ústünden (I-2, 42)

2.1.1.2.5. İncelme

Sözcükte bulunan kalın sıradan ünlülerin, ince sıradan ünlü karşılıklarına dönüşmesi olayıdır (Korkmaz, 1992, 160).

e > a

emme (V-152, 5)

yene (I-67, 113)

yeņi (IV-148, 135)

i > ı

bişiriz (I-23, 3)

diñliyodu (I-72, 13)

siyrildi (III-116, 72)

2.1.1.2.6. Yuvarlaklaşma

Sözcükteki düz ünlülerin çeşitli fonetik sebeplerle yuvarlak ünlüye dönüşmesi olayıdır (Korkmaz, 1992, 162).

2.1.1.2.6. 1. Dudak Ünsüzleri Nedeniyle Oluşan Yuvarlaklaşmalar

Dudak ünsüzleri “b, f, m, p, v” kendilerinden önce veya sonra gelen düz ünlünün yuvarlaklaşmasına neden olabilir.

anacuvazım (II-108, 49)

benîm (II-108, 7)

böyük (I-1, 6)

bîrikmedim (I-31, 26)

çüftü (IV-118, 17)

dövløtøden (I-73, 90)

gendîmî (II-108, 7)

müsávir (I-39, 30)

övlere (II-102, 43)

puşara (III-116, 20; IV-137, 42)

savulu (I-2, 7)

yavuz (I-8, 22)

zubun (III-115, 1)

2.1.1.2.6.2. Yuvarlak Ünløler Nedeniyle Oluşan Yuvarlaklaşmalar

İki sözcüğün ulanarak birlikte söylendiği durumlarda; birinci sözcükte yuvarlak ünlø bulunuyorsa ikinci sözcükteki ünlüyü veya ünløleri yuvarlaklaştırabilir.

on_iki (I-5, 1; IV-146, 84)

o_zîmanda (V-153, 45)

2.1.1.2.6.3. Ekin Eski Şeklinin Korunmasından Kaynaklanan Yuvarlaklaşmalar

'kimdür (II-99, 58)

deüşüg (IV-133, 1)

dildür (II-99, 56)

elümden (II-107, 15)

nildür (II-99, 55)

sayguluydu (IV-133, 5)

2.1.1.2.6.4. Sadece Bir Bölgede Karakteristik Olarak Görülen Yuvarlaklaşmalar

Gaziantep'e bağlı Yavuzeli ilçesinin köylerinden derlenen örneklerde bu bölgede akrabalık isimlerinde meydana gelen yuvarlaklaşmanın karakteristik olduğu tespit edilmiştir.

bibo (III-114, 37)

dāzo (III-114, 37)

dedo (III-113, 61)

dedov (III-113, 62)

emmo (III-114, 37)

Bir Örnek de Kırşehir Çiçekdağı ilçesi Çepni köyünde tespit edilmiştir.

babo (IV-145, 26)

2.1.1.2.7. Darlaşma

Geniş ünlülerin daraltma etkisi yapan bazı ünsüzlerin etkisiyle dar ünlülere dönüşmesi olayıdır (Korkmaz, 1992, 159).

2.1.1.2.7. 1. Sözcüğün Başında Görülen Darlaşmalar

2.1.1.2.7.1.1. “y” Sesinin Etkisiyle Oluşan Darlaşmalar

uynarķana (I-46, 30)

uysam (II-83, 34)

2.1.1.2.7.1.2. Diğer Darlaşmalar

illah (IV-136, 31)

ilvanlı (I-22, 12)

iveli (I-54, 58)

óndan (I-20, 19)

ónu (I-6, 4; I-23, 3)

u (I-3, 1)

undan (I-1, 8)

urda (I-2, 12)

2.1.1.2.7.2. Sözcüğün İçinde Görülen Darlaşmalar

2.1.1.2.7.2.1. “y” Sesinin Etkisiyle Oluşan Darlaşmalar

‘y’ Sesinin sözcüğün içinde kendisinden önce veya sonra gelen geniş ünlüleri darlaştırmasına Çepni Ağzlarında yaygın olarak rastlanmaktadır.

biyaz (IV-146, 27)

biyenmiyim (I-54, 34)

epiy (III-113, 6)

hayıt (I-68, 54)

kaftıy (I-63, 112)

oriya (I-50, 74)

viya (I-40, 73)

ziytin (I-44, 24)

2.1.1.2.7.2.2. Diğer Darlaşmalar

bazin (I-29, 10)

bıbası (IV-126, 4)

cip (IV-149, 13)

civaplandırdım (I-54, 4)

ğıdar (I-40, 39)

niden (I-49, 6)

nirde (IV-149, 21)

sufra (I-13, 23)

suğanı (I-40, 54)

zıman (I-45, 3)

2.1.1.2.7.3. Sözcüğün Sonunda Görülen Darlaşmalar

erişti (I-6, 1)

2.1.1.2.8. Düzleşme

İlk hecede bulunan yuvarlak sıradan ünlünün çeşitli fonetik sebeplerle düz sıraya dönmesi olayıdır (Korkmaz, 1992, 160).

e < ö

depeye (I-20, 21)

2.1.1. 3. Eskicil Şekillerin Saklandığı Örnekler

Ünlü Düşmesine Uğramayan Sözcükler

doğuzana (I-39, 2)

Kalın Ünlüyü Koruyan Sözcükler

çızğı (II-101, 37)

Geniş Şeklini Koruyan Sözcükler

yörütmişler (I-70, 22)

Yuvarlak Şeklini Koruyan Sözcükler

artuğ (II-91, 54)

berü (II-101, 17)

bilezük (II-104,54)

çaruğ (II-97, 11)

çevürürdük (IV-134, 35)

Düz Şeklini Koruyan Sözcükler

ķaviştı (I-20, 22)

2. 1. 2. KARAKTERİSTİK OLMAYAN ÜNLÜ DEĞİŞİKLİKLERİ

2.1.2.1. Fonetik Bir Sebebe Bağlı Olarak Sadece Belirli Sözcüklerde ve Sadece Bir veya Birkaç Kez Görülenler

2.1.2.1.1. Ünlü Türemeleri

2.1.2.1.1.1. Başta Ünlü Türemesi

ikitabım (I-70, 17)

2.1.2.1.1.2. İçte Ünlü Türemesi

beyenēmiyeler (I-26, 14)

oğalak (I-70, 56)

süsüleller (I-30, 75)

tepsi (IV-135, 5)

2.1.2.1.2. Ünlü Düşmesi

Çeşitli fonetik sebeplerle sözcüklerin başta ve son seslerinde bulunan ünlülerin düşmesidir (Korkmaz, 1992, 159).

2.1.2.1.2.1. Başta Ünlü Düşmesi

ki (I-39, 7)

meci (II-92, 12)

velisi (I-46, 45)

2.1.2.1.2.1.2. Sonda Ünlü Düşmesi

yeŋ (I-26, 56)

2.1.2.1.3. Kalınlaşmalar

a < e

kraplarına (I-46, 26)

í < i

yaní

ı < i

kımn (I-39, 4)

2.1.2.1.4. İncelmeler

á < a

háyyan (I-26, 21)

tállálarıda (II-100, 27)

úlán (I-11, 9)

e < a

heyder (III-113, 84)

mesereflerden (III-113, 108)

i < a

çitiller (I-41, 49)

gine (I-48, 6)

imme (I-76, 48)

í < ı

mísír (II-108, 57)
yapíyi (I-2, 41)
yaşındayım (I-9, 2)
yazíyi (I-2, 41)

2.1.2.1.5. Yuvarlaklaşmalar

ó < è
órkekler (II-104, 10)

u < ı
çamaşuru (IV-126, 16)
salduş (II-108, 31)

î < ı
yavrîm (IV-148, 97)

ö < i
övtiyarlar (IV-130, 25)

2.1.2.1.6. Darlaşmalar

â < a
zâman (I-30, 46)

ü < e
ürüsümümüz (I-5, 15)

ò < o
sónra (I-20, 19)
sórcam (II-83, 43)
yókartı (I-20, 12)

u < o
ğufiyi (II-91, 106)
ğuyar (IV-135, 4)

ú < o
úlán (I-11, 9)

ö > ü
büyle (III-125, 2)
küfte (III-111, 1)

türiyenner (I-73, 39)

üyle (I-60, 2)

üylen (I-41, 49)

üyüdürdük (III-124, 47)

ú < ö

gúvercin (I-45, 9)

2.1.2.1.7. Düzleşmeler

a < o

kilā (I-67, 31)

kimyanun (I-6, 8)

ı < o

salını (IV-139, 21)

ö > e

bēyle (III-116, 59)

deşişiveriyi (I-41, 29)

eldi (II-95, 14)]

eylesi (I-4, 1)

şeyle (I-4, 7)

ê < ö

bēyle (I-4, 5)

ēyle (I-31, 36)

ı < u

bılaşık (II-99, 34)

dıman (II-102, 57)

dızlar (III-116, 87)

ı < u

aşîre (I-5, 10)

bîrada (I-45, 34)

pîzā (I-38, 66)

ı < ü

bîçen (I-67, 77)

mînasip (I-4, 8)

2.1.2.1.8. Genişlemeler

Geniş sıradan “a, e, o, ö” ünlülerinin dar sıradan “ı, i, u, ü” ünlülerinin yerine geçmesi olayıdır (Korkmaz, 1992, 160).

e < i

ehiyacını (IV-141, 32)

eyitmen (I-24, 1)

mēras (I-28, 53)

zeherlendi (I-28, 52)

è < i

gèderler (I-7, 13)

èşte (III-122, 73)

lèra (I-70, 49)

mèras (I-50, 108)

ó < u

bó (IV-137, 38)

şó (I-32, 2)

o < u

boğón (IV-145, 22)

bollara (IV-143, 79)

dodān (I-36, 52)

soğulıyı (I-57, 50)

şu > şo (I-32, 29)

yunan > yonan (I-38, 11)

ô < ü

hôğúm (I-9, 8)

ö < ü

hökmidermiş (I-63, 27)

hörmet (I-46, 98)

öleşmişler (III-112, 32)

2. 2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

2.2.1. KARAKTERİSTİK OLANLAR

2.2.1.1. Yaygın Olan Fonetik Eğilimler

2.2.1.1.1. Ötümlüleşme

Ötümsüz ünlülerin ötümlü ünlülere dönüşmesi, Oğuz grubu ağızlarının en karakteristik fonetik eğilimlerindendir (Gülsevin, 2002, 36).

Türkiye Türkçesi yazı dili pek çok Sözcükyi ötümlü hâle getirmiştir. Çepni Ağızlarında ise; Türkiye Türkçesi yazı dilinde ötümlüleşmemiş pek çok sözcük, Sözcük başında ve içinde ötümlüleşmiştir.

Çepni Ağızlarında ötümlüleşme karakteristik bir eğilimdir.

2.2.1.1.1.1. Sözcük Başında Ötümlüleşme

2.2.1.1.1.1.1. Kalın Ünlülü Sözcüklerde

Ötümlüleşme; en yaygın biçimde yanında kalın ünlü bulunan “k” seslerinin, “g” sesine dönüşmesinde görülmektedir. “k”lı şekilleri koruyan standart dilin aksine Çepni Ağzı neredeyse bütün kalın ünlülü şekilleri ötümlü hâle getirmiştir.

g < k

ğab (I-41, 93)

ğaba (I-63, 21)

ğabaranlar (I-20, 98)

ğabil (I-40, 85)

ğadırğáye (II-91, 18)

ğan (I-63, 45)

ğancīna (I-80, 47)

ğandı (I-2, 26)

ğānun (IV-147, 2)

ğar (II-102, 50)

ğardaşı (I-20, 77)

ğarı (I-1, 17)

ğarılmış (I-36, 57)
ğarışdırdı mı (I-25, 18)
ğarnı (I-63, 30)
ğarpız (I-45, 10)
ğart (IV-149, 17)
ğasnaķ (II-82, 36)
ğaş (I-13, 30)
ğaşık (I-67, 47)
ğatallar (I-67, 101)
ğatır (II-103, 4)
ğávur (I-63, 38)
ğavurmasız (I-28, 28)
ğaydı (I-30, 20)
ğaygılıya (I-79, 58)
ğayıntaya (I-67, 10)
ğaysıyı (IV-145, 88)
ğazannarı (I-1, 7)
ğazmışlar (I-25, 25)
ğazukbeli (II-106, 22)
ğılıyı (I-42, 34)
ğıran (I-36, 26)
ğırımđan (III-121, 12)
ğırmızı (IV-126, 29)
ğırřēhere (IV-146, 11)
ğısđanırdık (III-118, 61)
ğıvrışık (I-73, 78)
ğıyafatı (I-13, 17)
ğızdıruğuk (II-87, 27)
ğızıl (III-112, 26)
ğızılbaş (I-73, 83)
ğocāna (III-118, 24)
ğolaynan (I-54, 40)
ğolum (I-61, 3)

ğorkmazdın (I-72, 34)
ğorusun (I-14, 5)
ğoşşardık (IV-143, 18)
ğovallar (I-63, 108)
ğovuk (I-23, 45)
ğovuS (I-5, 25)
ğoyun (I-38, 67)
ğufa (II-91, 98)
ğulak (V-152, 6)
ğulpu (II-91, 49)
ğupa (I-39, 35)
ğuraklıkdan (I-63, 1)
ğurban (I-1, 6)
ğuriyi (III-116, 81)
ğurs (II-102, 10)
ğurşun (I-28, 46)
ğurt (I-2, 48)
ğurtlar (II-83, 26)
ğuruş (I-72, 31)
ğusğus (I-31-7)
ğusuyu (I-11, 27)
ğuş (I-2, 48)
ğuşşak (II-87, 10)
ğutlanıyo (I-50, 113)
ğutsal (III-112, 40)
ğuyar (IV-135, 4)
ğuyardık (I-13, 32)
ğuzğun (I-19, 12)
ğuzine (V-52, 40)
ğuzum (I-39, 18)

Türkiye Türkçesi yazı dilinde korunmuş bazı Sözcük başı “t” sesleri de ötümlüleşerek “d”ye dönüşmüştür.

d < t

dabancası (I-5, 54)

dabi (II-106, 34)

dağallar (I-30, 51)

dane (I-16, 5)

dapıysa (I-63, 104)

dārih (I-80, 15)

darlada (III-113, 4)

daş (I-9, 38)

daşırmuş (I-32, 27)

dıkmazlar (I-2, 21)

dırnām (IV-130, 11)

dorunu (I-41, 6)

dut- (I-1, 2)

duzlarık (I-6, 4)

Hem yazı dilinde hem de Çepni ağızlarında ötümlüleşmiş olarak bulunan,

t > d değişimine uğramış sözcüklerden bazıları şunlardır:

dıaldı (I-20, 21)

dııtdı (III-118, 20)

damlıydi (I-29, 11)

danişiyim (I-73, 99)

daşārdık (I-76, 23)

dıman (II-102, 57)

dıudaki (III-114, 17)

doğuz (I-69, 1)

doğuz (II-85, 5)

dokallardı (I-76, 52)

doğanırdı (I-23, 18)

doksan (I-11, 47)

dohıyp (II-91, 105)

dolu (I-36, 53)

domuz (I-28, 46)

doñanan (III-112, 42)

dovancıda (II-86, 15)

dönder (I-13, 26)

dõme (I-21, 11)

dūramış (II-83, 58)

durasıya (I-1, 8)

duvancınıñ (I-32, 6)

b < p

batlıcan (IV-146, 6)

bāzenden (I-59, 23)

c < ç

cocūm (I-20, 46)

corabı (I-10, 4)

z < s

zaba (IV-136, 50)

zalata (I-50, 43)

sıvazda (II-106, 6)

zopayı (II-106, 38)

2.2.1.1.1.2. İnce Ünlülü Sözcüklerde

Türkiye Türkçesi yazı dilinde; yanında ince ünlü bulunan ötümsüz ünsüzlerin, ötümlüleşmesi yaygın olarak görülmektedir. Standart dilde ilk sesi ötümlü hâlde bulunan bu sözcükler Çepni Ağzında da ötümlü olarak bulunmaktadırlar. Bunun yanında Çepni Ağızlarında standart dilde ötümsüz ünsüzle bulunan bazı Sözcüklerin de ötümlüleştiği örnekler bulunmaktadır.

g < k

genesi (IV-136, 54)

gişi (I-12, 17)

gitlemiş (II-83, 5)

gúççüktü (I-40, 89)

d < t

depeye (I-20, 21)

depmydi (II-90, 1)

dülbet (IV-149, 92)

Hem yazı dilinde hem de Çepni ağızlarında ötümlüleşmiş olarak bulunan sözcüklerden bazıları şunlardır:

g < k

gece (I-30, 74)

gelinîmne (I-1, 4)

geliyi (I-1, 4)

gendi (I-61, 35)

gereller (I-68, 44)

geşler (I-8, 8)

geşti (I-20, 4)

gettiriylar (I-1, 6)

geydirîler (I-5, 89)

gimin (I-13, 38)

gizlediğin (I-2, 26)

göştüler (IV-146, 82)

göyneklik (II-91, 90)

güüs (I-63, 90)

d < t

dēdi (I-28, 42)

değer (I-14, 5)

dēldi (I-1, 10)

dēller (III-117, 4)

demidden (I-79, 10)

demin (I-28, 8)

denḡ (I-39, 61)

denyişir (I-71, 7)

denişîdi (I-46, 81)

dērekden (I-45, 21)

dernek (I-1, 5)

devij (I-11, 44)

deviri (I-7, 2)

devrilüp (I-46, 97)

deye (I-32, 4)

deyi (I-12, 32)

deyi (I-42, 17)

dikellerdi (I-2, 2)

dilāğız (IV-145, 57)

diliyik (I-6, 4)

dinnemiş (I-57, 64)

dirik (I-1, 16)

dizerik (I-6, 5)

dört (I-11, 3)

döş (I-46, 71)

döşsek (III-114, 32)

dövüynosun (I-18, 3)

dúün (I-1, 8)

düğür (I-30, 16)

düşünde (I-45, 15)

b < p

bide (I-20, 28)

c < ç

cebiş (V-151, 17)

cember (II-87,11)

z < s

zebze (I-40, 35)

zefilde (II-97, 11)

zeroş (I-5, 9)

zümbül (I-73, 17)

2.2.1.1.1.2. Sözcük İçinde Ötümlüleşme

2.2.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda Meydana Gelen Ötümlüleşmeler

g < k

alışganlık (II-102, 54)

başğa (I-56, 20)

çığardın (I-41, 74)

çüingi (II-102, 91)

düşgün (I-2, 32)

düşgün (I-64, 14)

esgi (I-56, 5)

fağat (III-115, 2)

mutlağa (IV-149, 28)

nigâh (I-50, 94)

oğur (IV-126, 1)

seğadayiken (II-102, 10)

segiz (II-103, 12)

şapğayı (II-106, 35)

şegilde (I-5, 9)

şügür (IV-130, 2)

uğarı (II-105, 20)

vağıtı (I-42, 34)

yügseg (II-102, 42)

d < t

adak (I-20, 50)

budağ (I-74, 2)

gendi (I-61, 35)

işde (I-26, 12)

kündüzünü (IV-149, 7)

muhdarımız (IV-138, 34)

unudur muyum (I-21, 25)

yedi (I-15, 3)

b < p

abam (IV-149, 40)
çabutlardan (II-103, 13)
çebiş (I-44, 29)
çebniler (II-106, 19)
kerbiç (I-23, 4)
sebedi (IV-146, 45)
sobalarımız (II-101, 39)
tib (I-41, 4)
yabilış (II-106, 31)
c < ç
boncuk (I-26, 14)
gece (I-30, 74)
ğúvercin (I-45, 9)

2.2.1.1.2.2. Ekleşme Sonucu Oluşan Ötümlüleşmeler

g < k
böyügün (III-117, 16)
çocuga (III-123, 8)
ıslagıyla (IV-139, 45)
ğobdu (I-39, 28) [kop- (Clauson-580)]
topragın (III-124, 56)
d < t
adedimiz (IV-138, 57)
çapıdıla (IV-139, 46)
dördü (I-2, 24)
evletine (I-54, 52)
ğabadırlardı (IV-138, 52)
gediyi (I-31, 5)
hökmidermiş (I-63, 27)
sepedini (I-10, 10)
südü (I-8, 20)
b < p

dibeci (I-39, 13)

hebisi (IV-127, 18)

kübe (I-39, 68)

mesebe (I-63, 103)

yabdı (I-57, 45)

c < ç

acıkmış (I-20, 70)

avucın (I-2, 38)

gücümüzünen (I-81, 16)

kerpice (I-38, 20)

2.2.1.1.1.3. Sözcüğün Sonunda Oluşan Ötümlüleşmeler

bekmez (IV-146, 1)

dörd (I-39, 59)

herkez (I-72, 26)

ireng_ireng (III-123, 46)

kırg (I-42, 8)

sosyetig (I-56, 16)

uşag (IV-146, 31)

Sözcüklerin sonunda her hangi bir sözcüğe ulanmadan gerçekleşen ötümlüleşme örnekleri fazla değildir. Ötümsüz bir ünsüz ile biten sözcüğün; ardından gelen ve ünlü ile başlayan sözcikle birlikte telaffuz edilmesi, sözcüğün sonundaki ötümsüz ünlüyü ötümlü hâle getirir.

2.2.1.1.1.3.1. Ulama Sonucu Oluşan Ötümlüleşmeler

g < k

almag_için (V-151, 8)

āşığ_olan (I-63, 84)

ayag_altına (I-63, 92)

bag_orda (III-121, 32)

boncug_örüyoru (IV-145, 86)

büyükana (II-87, 15)
çok_eksi (I-56, 40)
çok_oldu (I-79, 22)
diş budağ_ovasındaymış (I-74, 2)
ekmeg_atallar (I-63, 67)
gitmeg_istemiye (II-91, 14)
göstermeg_için (III-122, 11)
güççüg_ölan (II-84, 18)
ilgokül (I-38, 49)
istimlag_oldu (I-52, 2)
kırğ_ikide (IV-147, 12)
lasdig_oludu (IV-149, 96)
meydanlıg_alanlıg_ora (I-76, 17)
orağ_ayı (II-82, 28)
tamamlamağ_için (III-120, 19)
tatbig_idellerdin (I-63, 107)
toprağ_ev (I-77, 11)
tüfeg_aldı (IV-145, 106)
yirmi beş gişilig_otobüs (IV-145, 103)
yog_o (IV-137, 2)

d < t

aid_olarak (IV-142, 3)
avrad_uşag (IV-146, 31)
dörd_ay (II-106, 11)
gid_ibrām (I-36, 71)
inad_olusan (IV-149, 30)
sohbed_ideller (II-102, 45)
tehdid_etdiler (IV-147,14)

yurd_idinmişler (I-70, 8)

b < p

heb_anğaraya (IV-146, 73)

ķaybeldi (I-26, 31)

c < ğ

aac_ıdı (I-13, 40)

ac_ısan (I-70, 61)

felc_ıldu (I-76, 49)

hic_eli (I-28, 77)

hic_olmazsa (I-11, 29)

ĩtiyac_ısa (I-67, 53)

sacıyak (II-108, 39)

z < s

bahız_idiyim (I-72, 53)

müderriız_ahmed (IV-147, 23)

2.2.1.1.1.3.2. Gerileyici Benzetme Sonucu Oluşan Ötümlüleşmeler

Ötümsüz bir ünsüzle biten sözcüğün arkasından gelen ve ötümlü veya ötümlüleşmiş bir ünsüzle başlayan sözcük, gerileyici benzetme yoluyla sözcüğün sonundaki ünsüzü ötümlüleştirir.

ĉog_ğurnaz (I-72, 88)

delig_ğomuşlar (I-73, 80) [telük (Clauson-498)]

ğörüşüb_buluşursak (I-31, 41)

heb_bu (I-32, 34)

ig_ğocasıydı (II-95, 8)

liralığ_ğadan (I-72, 74)

yoğ_ğızım (IV-140, 2)

2.2.1.1.2. Sızıcılışma

Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüzlere dönüşmesi olayına sızıcılışma adı verilmektedir (Korkmaz, 1992, 135).

Patlayıcı “k” ünsüzünün kalın ünlüler yanında sızıcılışarak “h” ünsüzüne dönüşmesine yaygın olarak rastlanmaktadır. Bu sızıcılışma olayında arka damak “h” sesi olarak kalmış, gırtlak “h”si ortaya çıkmamıştır.

I., III., IV., V. bölgelerde görülen $k > h$ değişmesi, II. bölgede görülmez.

2.2.1.1.2.1. Sözcük İçinde Görülen Sızıcılışmalar

h < k

açmıyacaḥsın (I-70, 32)

aḥacak (IV-148, 42)

aḥça (I-1, 13)

aḥşam (IV-134, 25; III-113, 82)

arḥa (III-117, 17)

çih̄tı (I-20, 16)

çoh̄luk (IV-148, 51)

daḥacaḥsın (I-2, 42)

doḥuma (IV-149, 99)

ḡaḥtı (II-100, 95)

ḡaynadiyoduḥ (IV-146, 1)

ḡırḥında (IV-148, 99)

maḥarna (I-40, 28)

oḥumuşumuz (IV-148, 1)

oḥuytu (IV-148, 47)

soḥtular (IV-145, 32)

taḥım (III-124, 79)

taḥsı (III-118, 63)

uṣaḥlar (IV-146, 63)

yaḥısan (I-5, 18)

yaḥmaya (IV-146, 31)

h < k

bahlāvi (IV-147, 42)

bıraḥmadı (IV-147, 38)

bilinşlidir (III-114, 16)

çocuhlarım (IV-146, 8)

meḥtup (IV-148, 114)

j < c

mejlisi (IV-147, 24)

ş < ç

Kapalı hece sonunda ç > ş değişimi Çepni ağızları için karakteristiktir.

aaşları (I-38, 14)

aştırdım (I-15, 4)

bişerdik (I-25, 10)

erkeşler (I-28, 29)

ğaş (I-13, 30)

genşler (I-19, 23)

geşti (I-11, 49)

góşüb (I-78, 19)

göşmez (III-112, 10)

harşlı (V-152, 22)

ileşberlına (I-28, 38)

işsiñ (II-102, 51)

ķılışlar (I-45, 24)

ķoşlar (I-73, 105)

köşek (I-38, 64)

miraşlama (I-12, 24)

oruşlar (I-56, 31)

pirinş (II-102, 18)

pirişden (I-39, 33)

saşda (I-20, 30)

seştî (I-2, 11)

suşdan (I-38, 42)

süzgeşte (II-102, 28)

y < g*biyendiler mi (I-30, 15)**ciyer (I-13, 38)**çāya (I-36, 75)**çiysin (I-11, 111)**deyerli (I-5, 72)**deyerliyidi (I-30, 48)**diyer (I-38, 31)**diyil (V-152, 5)**döyerdik (III-124, 47)**düyün (V-151, 25)**eyer (I-2, 15)**eyirip (I-9, 33)**eyitilmemiş (I-12, 2)**káyıdı (I-41, 7)**sıyılları (II-91, 17)**üyüdürdük (III-124, 47)**yayıyın (I-68, 38)***ğ < g***değer (I-14, 5)**öğsüz (IV-142, 31)**tüğleyen (I-5, 52)***y << g < k***dárlıyından (I-49, 28)**hindiye (I-5, 21)**seymen (I-68, 7)**tabayın (I-67, 47)**yörüyün (I-5, 47)***y < ğ***buyday (IV-141, 20)**niydeden (III-121, 69)***v < g***anacuvazım (II-108, 49)*

dövüydü (I-30, 43)
duvancını (I-32, 6)
ğúvercin (I-45, 9)
ķavırırık (IV-149, 58)
övey (IV-136, 119)
sovan (I-57, 17)
yuvruduk (IV-135, 5)
yıvardın (IV-143, 32)
v < g < k
buvaya (I-54, 24)
tavık (I-5, 3)

2.2.1.1.2.2. Sözcük Sonunda Görülen Sızıcılaşmalar

h < k
ah (I-1, 3)
artih (IV-147, 15)
bah (IV-147, 31)
bardah (IV-146, 88)
çoh (I-72, 91; V-154, 10)
ğavağ (IV-147, 27)
ğavağcılığ (IV-147, 27)
ķalmıřığ (IV-148, 8)
ķıtlığ (IV-147, 12)
pancarcılığ (IV-147, 27)
varlığ (IV-148, 51)
yığadığ (IV-147, 10)
yoh (I-36, 50; I-72, 91)
h < k
bah (I-40, 51)
çoh (IV-147, 41)
duvah (IV-149, 20)
ğayvancılığ (IV-147, 47)
uşah (IV-149, 33)

yoh (I-42, 12)
ş < ç
aş (IV-149, 35)
biğadış (I-7, 6)
heş (V-153, 44)
hiş (I-5, 90)
káš (I-38, 52)
koş (IV-148, 85)
muhtáš (V-153, 38)
oruş (I-5, 1; IV-146, 83)
saş (IV-129, 20)
suş (III-121, 63)
üş (IV-127, 4)

2.2.1.1.3. Ünlülerin Açıklığı Sebebiyle Oluşan Ünsüz Kaybolmaları

2.2.1.1.3.1. Erime

Sözcükteki ünsüzün kendinden önce gelen ünlünün açıklığında kaybolması ve ünlünün uzaması olayıdır. Uzayan ünlünün kısaltılmış hâliyle bulunduğu örnekler de mevcuttur (Gülsevin, 2002, 47).

Özellikle “ğ, h, k, l, n, r, v, y” seslerinin erimesi Çepni Ağızlarının karakteristik özelliklerindedir.

“ğ” Sesinin Erimesi

ā < ağ
āladım (II-82, 19)
ārdı (IV-136, 62)
ārisına (IV-136, 44)
bā (IV-146, 1)
bālarım (I-20, 46)
çālara (I-73, 2)
mādur (III-113, 12)
sā (I-40, 39)

sādīşları (I-41, 80)

sālam (I-64, 16)

sālīk (V-152, 18)

yāladım (I-54, 6)

yālaş (II-103, 21)

yāmır (I-29, 10)

ē < eġ

dēdi (I-28, 42)

ēlen (I-46, 95)

ēsikli (III-116, 30)

ī < iġ

yīdi (II-86, 18)

î < iġ

çînermiş (II-83, 49)

ō < oġ

cōrafya (I-56, 16)

dōradırdı (IV-148, 129)

ġarosmanōlu (I-56, 36)

ōlak (I-59, 20)

ū < oġ

dūramış (II-83, 58)

ūlum (II-83, 77)

ō < öġ

dōdürüyoş (IV-129, 10)

ū < uġ

būduy (II-87, 22)

ūraşıyık (I-31, 12)

“h” Sesinin Erimesi

ā < ah

allā (I-79, 68)

āmed (II-102, 102)

bāçeden (I-21, 4)

bāşış (I-67, 23)

ğāvaltı (II-92, 10)

māmud (II-83, 1)

rāmet (I-40, 84)

sabālēn (I-41, 49)

ē < eh

dērinde (II-104, 20)

mēmed (II-102, 102)

ī < ih

ītiyac_ısa (I-67, 53)

ō < oh

bōçayı (IV-146, 52)

ū < uh

mūtari (I-31, 52)

u < uh

mukem (II-82, 37)

“k” Sesinin Erimesi

ā < ağ < ak

ādan (IV-149, 5)

āşam (I-41, 19)

darālā (II-91, 89)

pāla (II-100, 89)

ē < eğ < ek

erkēse (I-70, 55)

ēşilerdik (II-87, 22)

sēmennerimiz (IV-148, 20)

ō < oğ < ok

çōla (I-41, 33)

yōsa (IV-146, 14)

ū < üğ < ük

yūseldi (IV-136, 45)

“p” Sesinin Erimesi

ā < al*ḵākiy (III-116, 74)**ḡāktı (IV-147, 41)***ē < el***ēcekleriyle (II-91, 80)***ō < ol***ōsun (V-152, 20)***ū < ul***vurūdu (II-95, 12)***“n” Sesinin Erimesi****ā < an***yāniş (IV-136, 16)***ī < in***īsanlardan (I-39, 54)***î < in***îsan (IV-148, 76)***ō < on***ḡōşu (I-23, 32)***ō < ön***ḡōnü (IV-146, 13)***ō̄ < ön***ḡōnünden (V-153, 11)***“r” Sesinin Erimesi****ā < ar***atlā (IV-147, 8)**ḡadā (V-153, 40)**ḡāşuki (II-107, 29)**vā (III-126, 1)***ē < er***örtēlēdi (V-153, 28)***ō < or***ōda (II-84, 3)*

şōrda (V-153, 4)

“v” Sesinin Erimesi

ā < av

kāga (II-97, 5)

ē < ev

çēre (I-81, 1)

sēmedim (IV-145, 96)

ō < ev

yōmiye (I-26, 23)

ō < ov

ğōmadım (IV-145, 40)

ō < öv

tōbe (II-105, 5)

“y” Sesinin Erimesi

ā < ay

būdā (I-20, 29)

ğāri (I-54, 13)

ē < ey

şēleri (I-13, 9)

ē < öy

bēle (III-116, 56)

ēle (I-39, 82)

ō < öy

bōlü (I-73, 102)

ū < öy

būle (IV-146, 18)

ūlesem (IV-148, 107)

2.2.1.1.3.2. Büzülme ve Derilme

İki ünlü arasındaki ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolması ve ünlülerin tek bir uzun ünlü veya ikiz ünlü hâline gelmesi olayıdır (Gülsevin, 2002, 51).

Özellikle “ğ, h, r, y” seslerinin iki ünlü arasında büzülmesi Çepni ağızlarının karakteristik özelliklerindedir.

“ğ” Sesi

V / VV < VğV

ā < ağa

ā (I-20, 70)

ābem (I-79, 23)

mārada (III-121, 98)

māzalardan (II-99, 17)

sārkene (IV-136, 54)

VV < aga

áám (III-115, 70)

qardır (III-117, 32)

qasar (II-86, 16)

çayy (III-117, 61)

doprāa (I-39, 8)

saaciyn (I-76, 42)

ā < ağı

adā (I-42, 26)

aşşā (I-20, 1)

āzımızdan (I-34, 12)

bāmlı (III-121, 13)

bāralağ (I-11, 23)

başbā (I-46, 41)

bayā (IV-147, 23)

bicāz (I-61, 6)

čanān (I-54, 6)

çārın (I-19, 5)
çolān (IV-141, 9)
dānik (I-56, 42)
durnāna (I-49, 32)
dodān (I-36, 52)
ğucānda (I-11, 6)
ķādımda (IV-136, 13)
orā (IV-143, 4)
sacā (IV-132, 1)
sāṇa (I-57, 2)
yapāları (I-23, 26)
yapulucā (I-50, 28)
yumānla (I-46, 8)

ē < aġi

tabēn (I-54, 6)

VV < aġi

aar (I-31, 28)

āat (I-67, 65)

aıyo (IV-138, 54)

baışlar (I-41, 28)

çardım (I-48, 23)

dānik (I-70, 27)

kāat (IV-150, 2)

uşaın (II-84, 4)

yā (I-68, 34)

ā < aġu

bızā (I-30, 28)

VV < aġu

au (II-101, 38)

ā < eġi

ekmā (I-7, 10)

göbā (III-116, 80)

yimā (IV-146, 22)

ā < eġe

eşşā (III-116, 57)

ē < eġe

ēr (IV-149, 30)

erkē (I-20, 84)

eşşē (IV-148, 138)

köpē (II-104, 14)

VV < eġe

beániyosa (IV-146, 12)

er (IV-150, 3)

leenner (II-101, 20)

yeenim (I-79, 39)

ē < eġi

berē (II-100, 56)

dēldi (I-1, 10)

deremene (II-99, 31)

dērmeni (III-124, 32)

dilē (I-42, 26)

ekmēn (V-155, 62)

ēlip (III-116, 47)

erkēn (IV-150, 3)

etēnde (I-32, 3)

ētīm (II-106, 6)

gelenēmiz (I-5, 14)

ġóbēnde (I-66, 7)

inēm (V-154, 16)

kepē (V-152, 23)

yemē (I-5, 8)

ī < eġi

çökelī (II-108, 57)

ēridik (I-41, 89)

gótürēbilicine (I-5, 49)

yirmi (I-9, 4)

VV < eği

belejnen (I-20, 86)

deermene (I-63, 64)

ējirdik (I-60, 11)

elēene (I-57, 22)

kepaĭnen (I-23, 8)

sejrde sejrde (IV-130, 19)

verceam (IV-148, 107)

VV < eği

deĭl idi (IV-149, 83)

ā < iğa

ğınā (I-56, 38)

VV < iğa

aaç (I-23, 19)

yanlıa (I-50, 15)

yayla (I-50, 15)

ī < iği

analīmdan (IV-148, 11)

cumālī (I-78, 24)

dolmalī (I-39, 67)

astalī (I-56, 33)

ğancīna (I-80, 47)

ğaşīn (II-103, 20)

sandī (I-57, 66)

sojracīmın (I-30, 9)

taylalī (II-82, 23)

yastīm (I-10, 10)

VV < iġi*ād_un* (I-11, 45)*d_alma* (I-51, 1)*sād_un* (I-11, 44)*s_ur* (I-76, 22)*vard_um* (II-108, 35)**ē < iġe***sünnülē* (I-70, 21)**VV < iġe***dibeciġ* (I-39, 13)*terziliġ* (IV-145, 107)**ī < iġi***beledī* (I-20, 86)*bildīmiz* (I-5, 14)*bilezī* (I-49, 24)*biricī* (I-39, 7)*çekdīmiz* (I-23, 3)*hepicī* (I-5, 79)*ibrī* (II-108, 36)*iştī* (I-20, 95)*ķamberlī* (I-12, 1)*musqiplīn* (I-34, 2)*nenecīm* (I-46, 69)*seştī* (I-2, 11)*yidīmen* (I-9, 19)**ū < iġi***çifçilūnan* (III-124, 24)*gelinnū* (III-123, 45)*yedū* (III-116, 1)**ū < iġi**

geldü (II-107, 16)

gözellü (III-116, 89)

VV < iğü

işünda (III-124, 61)

VV < iği

dedüum (III-124, 72)

VV < oğa

böallar (I-42, 42)

ō < oği

yōdu (III-117, 16)

VV < oği

yöudu (I-25, 2)

ō < oğu

ōlu (I-2, 34)

VV < oğu

böulmuş (II-102, 64)

çöudu (III-116, 11)

çöunly (I-33, 11)

döudaki (III-114, 17)

döuruydun (I-41, 28)

söug (II-102, 52)

söan (I-45, 8)

yöurt (I-50, 15)

VV < öği

üüdür (III-124, 41)

VV < öğü

döüş (III-114, 15)

güüs (I-63, 90)

söürme (III-119, 4)

yelöjünü (II-106, 5)

ū < uġu

çocūmlan (I-40, 67)

çolūyu (I-9, 3)

ġoltūna (I-2, 30)

ġovūna (II-83, 26)

oġumuşlū (III-116, 18)

oldū (I-28, 52)

ūrlu (I-29, 7)

VV < uġu

yūuruġ (I-57, 18)

VV < uġü

böön (III-116, 2)

ū < üġü

düşdū (IV-141, 2)

ġóklū (I-45, 12)

ķóylūne (I-8, 11)

yüssū (I-41, 52)

VV < üġü

dúún (II-97, 5)

“h” Sesi

V / VV < VhV

ā < aha

irātsızım (I-12, 18)

lāná (II-100, 66)

mālle (I-59, 10)

sān (II-82, 26)

VV < aha

sqán (III-115, 48)

ā < ahi

dezgā (I-41, 90)

sabānda (I-46, 39)

ā < ahi*ibrām* (I-36, 63)*sābi* (IV-138, 68)**ē < ahi***musēb* (I-65, 5)**VV < ahi***ibrāim* (III-112, 17)*musēibi* (I-35, 1)*saab* (I-79, 21)*sāibi* (I-35, 10)*zaar* (III-115, 8)**VV < ahu***yāhut* > *yāut* (I-70, 24)*yāhut* > *yaū* (I-56, 37)**ā < eha***şādetnāme* (IV-147, 33)**ē < ehe***cēnemin* (IV-145, 40)**ē < ehi***ğırşērli* (I-73, 56)*nevşērden* (III-121, 69)*şerden* (I-10, 10)**VV < iha***intiār* (IV-148, 34)**ī < ihi***tārī* (III-115, 56)**VV < uha***muafazalı* (IV-147, 17)*muarrem* (IV-137, 27)**VV < ühe**

müendislerimiz (IV-147, 26)

“r” Sesi

V / VV < VrV

ā < arı

bunnān (I-41, 35)

kendi_mkānnāmızına (I-5, 23)

okullān (I-56, 18)

ē < eri

şeylēn (I-32, 36)

“y” Sesi

VV / V < VyV

ā < aya

ḳazzāsı (I-28, 99)

şurā (IV-146, 2)

urā (II-107, 31)

yapmāsiya (I-34, 10)

ē < aya

orē (III-113, 74)

urē (I-50, 51)

VV < aya

bureá (I-39, 38)

olmaqánnar (I-61, 18)

oráá (I-54, 11)

VV < aye

şikāet (I-40, 55)

ā < eye

parā (I-36, 34)

ē < eye

derē (III-115, 44)

nerē (IV-142, 13)

süngülē süngülē (I-32, 41)

ē < eyi*gēyler (I-26, 36)***ī < eyi***dövmī (III-115, 7)**yīp (II-106, 16)***VV < eyi***īnej (II-99, 47)**sabaan (I-67, 41)***ō < eyü***bōdü mü (I-70, 56)***VV < eyü***bōüdükçe (III-116, 89)***ā < iye***hedā (III-117, 46)***ē < iye***deyesē (IV-143, 20)***ī < iye***dī (III-113, 120)***VV < iye***neetlenir (I-57, 42)**mevziē (IV-142, 6)***VV < iyo***dior (IV-149, 50)***ō < oyu***kōyuk (I-6, 2)***2.2.1.1.3.3. Yutulma**

Kapalı bir heceden sonra gelen ünsüzün kendinden sonra gelen ünlünün açıklığında kaybolması olayıdır.

Eski Türkçedeki “g” sesinin yutulması bütün Oğuz diyalektlerinde yaygın olduğu gibi Çepni Ağızları da bu genellemeye uymaktadır.

bulamaç (I-13, 31)

çapıt (I-76, 15)

darak (II-91, 75)

dolıyp (II-91, 105)

eyi (I-36, 13)

ğuraqlıkdan (I-63, 1)

ğurtarıyu (I-26, 28)

ileli (III-117, 1)

korķu (I-28, 7)

ķúraķ (I-36, 74)

yımurta (II-103, 23)

Çepni Ağızlarında “h” sesinin yutulmasına sıklıkla rastlanmaktadır.

ā < hâ

kiráčāne (II-91, 13)

müsafirāne (II-85, 13)

2.2.1.1.4. Ünsüz Benzetmeleri

İç seste yan yana bulunan iki ünsüzün veya son sesi ünsüz olan ve ardından ön sesi ünsüz olan bir sözcük gelen iki sözcüğün birbirlerine komşu ünsüzlerinin; iki ünsüzden birinin kendisine yakın boğumlanan öteki ünsüz tarafından tamamen veya kısmen benzeştirilmesidir (Korkmaz, 1992, 162)

2.2.1.1.4.1. İlerleyici Ünsüz Benzetmesi

2.2.1.1.4.1.1. Yakın Benzetme

2.2.1.1.4.1.1.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Oluşanlar

nn < nl

annadıyodu (I-9, 15)

annaşamadı (I-1, 9)

dinnemiş (I-57, 64)

ünnedim (I-79, 40)

yannuş (I-64, 15)

yn < ɲn < ɳl

göyneklik (II-91, 90)

göynüm (III-115, 40)

ğn < ɲn < ɳl

ğağnınıy (IV-138-35)

ll < ly

antallá (IV-138, 5)

balla (I-28, 41)

fasille (I-20, 24)

millar (I-46, 44)

millon (I-26, 23)

şş < nş

işşallah (I-20, 74)

2.2.1.1.4.1.1.2. Ekleşme Yoluyla Oluşanlar

nn < nl

böyunnaşiyi (I-41, 52)

bunnar (I-21, 3)

cannar (I-2, 24)

ğazannarı (I-1, 7)

gelinnîne (I-1, 4)

ħalkınna (I-5, 17)

insannardı (II-100, 19)

kendi_mkânnāmızına (I-5, 23)

nişannadılar (IV-148, 43)

nişannulandündan (III-115, 52)

onnā (IV-136, 52)

önnük (III-115, 1)

sevenneri (I-2, 2)

Seytinnikler (I-79, 2)

zeḡinnüüne (I-1, 13)

mn < ml

adamnarı (I-9, 18)

2.2.1.1.4.1.1. Uzak Benzetme

ş-ş < s-ş

şemşiye (II-108, 28)

2.2.1.1.4.2. Gerileyici Ünsüz Benzetmesi

2.2.1.1.4.2.1. Yakın Benzetme

2.2.1.1.4.2.1.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Oluşanlar

ll < rl

tallalardan (II-100, 27)

ss < ts

rahassızlandım (IV-147, 33)

zz < cz

ezzācıydı (IV-148, 13)

ss < ns

issannarın (I-2, 49)

nn < gn

inne (I-49, 22)

mm < hm

memmet (IV-136, 8)

tt < lt

attıa (I-23, 22)

gettir- (I-39, 64)

2.2.1.1.4.2.1.2. Ekleşme Yoluyla Oluşanlar

ll < rl

bastırillardı (I-38, 24)

çalıllar (I-1, 18)

deller (II-91, 3)

dëller (III-117, 4)
dikellerdi (I-2, 2)
diyollar (IV-148, 30)
ekellerdi (I-23, 31)
geliller (III-118, 10)
gideller (I-7, 14)
gidellerdi (II-91, 17)
gonuşullardı (II-90, 3)
hazıllallarmuş (I-57, 10)
ilaşlallar (IV-148, 83)
istellerdi (II-102, 67)
izleller (I-2, 14)
keseller (I-40, 25)
kitleller (I-57, 67)
kollar (I-40, 77)
kıltüller (IV-148, 3)
okutturullardı (IV-134, 40)
püskülleller (II-91, 17)
satallardı (I-38, 62)
tellik (IV-141, 24)
tiplidiller (I-56, 25)
toplaşılarmuş (I-57, 10)
urallardı (I-1, 13)
yapallar (I-22, 2)
yapallardı (I-38, 62)
yēkadıllar (I-40, 77)
yiller (I-28, 70)
yukallardan (II-102, 41)

Bazen komşu iki sesin arasında bulunan ünlünün düşmesiyle bir araya gelen iki sestem birinin diğerini benzeştirmesiyle gerileyici ünsüz benzeşmesi meydana gelmektedir.

bullarda (I-70, 2)
ollarda (I-24, 13)

dd < nd*demidden (I-79, 10)***mm < ğm***sammayı (IV-136, 5)***ss < ls***gessin (IV-147, 1)**ossun (I-56, 51)***çç < şç***aççı (I-51, 15)***Ss < zs***baSSı (II-100, 57)**olmasSa (I-38, 36)***ss < zs***beânmesse (IV-146, 15)***2.2.1.1.4.2.1.3. Ulama Sonucu Oluşanlar****s_s < r_s***bis_süre (I-23, 40)**bis_sürü (I-13, 13)***s_s < r_z***bis_sadece (I-72, 81)***b_b < p_b***olub_bitiyodu (IV-146, 22)**yakıb_bey (I-74, 7)***r_k > k_k***ne ğadağ kı (I-53- 6)***t_t > r_t***bit_toplandılar (I-54, 1)*

2.2.1.1.4.2.2. Uzak Benzetme

2.2.1.1.4.2.2.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Oluşanlar

b-p < v-b

asbap (I-22, 9)

2.2.1.1.4.2.2.2. Ekleşme Yoluyla Oluşanlar

z-c > c-c

acıcık (I-73, 4)

2.2.1.1.5. Ünsüz Değişmeleri

y < d

ayag (I-63, 92)

ayrılyi (I-26, 1)

boyası (I-18, 4)

boyuydun (I-60, 24)

böyük (I-1, 6)

éyi (I-8, 11)

ğayğılyıya (I-79, 58)

geydirîler (I-5, 89)

ğıyarım (I-40, 29)

ğıyı (V-152, 6)

ğoyuyuk (I-32, 47)

ğuyardıķ (I-13, 32)

ğuymuş (II-83, 58)

ğuyruk (I-39, 39)

kaynumun (I-31, 20)

ķuyulardan (I-25, 15)

üylen (I-41, 49)

yayacakşın (I-9, 35)

yaylî (I-50, 19)

2.2.1.2. Belirli Bir-Birkaç Sözcükde veya Bölgede Görülen veya Belirli Bir Şarta Bağlı Olan Ünsüz Değişmeleri

2.2.1.2.1. Ünsüz Düşmeleri

Sözcüğün içinde veya sonunda “r, n, l, f” gibi akıcı ve sızıcı ünsüzlerle “y, g, ğ, k, h” gibi sızıcı ünsüzlerin sızıcılaşarak erimesi olayıdır (Korkmaz, 1992, 162).

2.2.1.2.1.1. Sözcük Başında

“h” Sesi

- afta* (I-67, 2)
alına (I-1, 14)
anı (I-57, 9)
armanını (III-113, 19)
azır (I-25, 8)
emen (II-83, 64)
ep (III-113, 96)
er (I-9, 24)
eralde (I-26, 57)
erif (IV-149, 17)
erkeSin (I-57, 26)
üseyin (I-26, 62)

“y” Sesi

- ağlanırsak* (I-69, 13)
ıldacağsın (II-91, 53)]
oğarı (II-104, 58)
uğarı (II-105, 20)
uğarı (II-87, 2; II-108, 9)

2.2.1.2.1.2. Sözcük İçinde

“ı” Sesi

- ānaşamıyı* (I-26, 10)
at (IV-145, 73)

atmuş (I-2, 3)

azatsın (IV-143, 48)

daratdılar (I-45, 2)

ig (II-95, 8)

ķāķmıř (I-11, 30)

“f” Sesi

çüt (III-124, 24; IV-147, 17)

“h” Düşmesi

hekimandan (I-74, 3)

reisi cumur (I-63, 80)

teris (II-97, 11)

zeroş (I-5, 9)

“n” Sesi

ānařma (IV-126, 3)

biliçsiz (I-63, 70)

bizazlardan (I-9, 25)

geşler (I-8, 8)

ireçber (I-28, 44)

irekleri (I-46, 78)

isan (I-56, 49)

pirişden (I-39, 33)

“ŋ” Sesi

yalız (I-54, 42)

“r” Sesi

bişüdüklerimize (II-100, 41)

sōnadan (IV-148, 58)

“ř” Sesi

uvaklıymda (I-60, 33)

“t” Sesi

assubaylan (I-26, 51)

çifçi (III-110, 12)

dürüstü (I-72, 73)

gēniye (IV-131, 11)

gúnüz (I-41, 18)

hızmakárım (I-36, 22)

“v” Sesi

yukası (I-20, 29)

“y” Sesi

böle (I-12, 6)

fasile (IV-147, 43)

gāri (I-6, 5)

2.2.1.2.1.3. Sözcük Sonunda

“l” Sesi

deyi (I-12, 32)

“n” Sesi

úçú (I-47, 22)

yōsu (II-102, 71)

“k” Sesi

anca (I-73, 25)

galabalı (I-71, 6)

“r” Sesi

bi (I-1, 7)

nedi (IV-136, 28)

“h” Sesi

zaba (IV-136, 50)

“t” Sesi

çif (IV-148, 71)

dos (I-71, 3)

serbes (IV-149, 12)

turis (IV-145, 96)

üs (III-110, 24)

2.2.1.2.2. Ünsüz Değişmeleri

m < b

gimin (I-67, 34)

v < f

etravında (I-5, 79)

evendim (I-45, 14)

ğávur (I-63, 38)

ķavķas (I-9, 13)

kevinlik (I-5, 89)

lav (I-50, 69)

masrav (I-46, 44)

mıstava (III-121, 41)

müsavir (IV-145, 29)

sever (I-47, 20)

suvra (I-28, 78)

taravınan (I-73, 36)

túvek (I-41, 62)

y < h

cāyilim (I-73, 5)

ķayfa (I-58, 6)

müsavir (I-80, 8)

sayıbının (I-62, 6)

şayitlendiyse (I-2, 21)

şeyir (I-13, 21)

şeyit (I-36, 2)

Sözcük başında veya içinde “k” ünsülerinin özellikle ince ünlüler yanında g-c arası veya k-c arası bir ünsüzle telaffuz edilmesi özellikle II. Ağız Bölgesi için karakteristiktir.

Günay, Rize İli Ağızları adlı çalışmasında; k ve g seslerinin sızıcılaşmasının son aşaması olarak gördüğü bu seslerin V. ağız yöresi olarak değerlendirdiği Pazar, Ardeşen ve Fındıklı yörelerinde görüldüğünü belirtmektedir (2003, 88)

“g” sesi Trabzon’da yoğun olarak Araklı ve yöresinde ayrıca Sürmene, Of ve Hayrat ilçelerinde duyulmaktadır (Demir, 2006, 215).

“k” ünsüzü de yine aynı şekilde Sürmene, Arsin, Yomra ve Araklı çevresinde tespit edilmiştir (Demir, 2006, 233).

‘g < g

‘gelin (II-96, 4)

‘gelmişler (II-97, 2)

‘gidiyorum (II-96, 1)

‘gine (IV-145, 95)

‘gitmiş (II-95, 4)

‘göreslenmişik (II-99, 27)

‘göreslenmişik (II-99, 27)

‘görüysun (II-95, 23)

as‘gere (II-95, 4)

as‘kerlü‘günü (II-95, 2)

bugün > bu‘gün (II-99, 22)

‘k < k

‘kitabı (II-97, 1)

‘köy (II-95, 9)

‘köydenim (II-96, 2)

şimdi‘kinden (II-97, 5)

Eski Türkçedeki “ŋ” ünsüzü Türkiye Türkçesi yazı dilinde tamamen kaybolup dış ünsüzü olan “n” sesine dönmüştür. Çepni Ağızlarında ise; karakteristik özelliklerinden olan bu ses yaşamaya devam etmektedir. Bunun yanında yazı dilinin etkisiyle değişime uğrayıp dış “n”si olarak telaffuzu da son derece yaygın hâle gelmiştir. Çepni Ağızlarında “ŋ” sesinin iki çeşit değişime uğradığı görülmektedir. Bunlardan birisi “ğ” sesine dönüşmesi, diğeri “n” sesine dönüşmesi şeklindedir.

ğ < ŋ

bağa (I-63, 46)

düğür (I-30, 16)

ğóğüllü (I-30, 70)

oğa (I-67, 70)

oğu (II-104, 3)

oğun (IV-130, 17)

óğúne (I-61, 70)

saĝa (I-54, 22)

n < ŋ

andılar (I-39, 51)

annaşamadı (I-1, 9)

bene (III-116, 70)

benziyi (I-28, 101)

bınar (I-20, 100)

denişîdi (I-46, 81)

dırnām (IV-130, 11)

dinnemiş (I-57, 64)

sōna (I-2, 6)

yalınız (IV-137, 29)

yannuş (I-64, 15)

yüĝünü (III-123, 35)

y < ŋ

ķóyneĝ (I-22, 13)

l < n

dölümden (I-20, 26)

m << ŋ

Dudak ünlüsünden sonra gelen damak ünsüzü dudak ünlüsünün etkisiyle dudak ünsüzüne dönüşmüştür.

domuz (I-28, 46)

ĝomşuları (I-1, 12)

n < l

ķóyneĝ (I-22, 13)

m < n

çepmi (I-46, 59)

t < p

çetmi (I-70, 14)

b < m

mükembel (IV-149, 26)

s < ş

s ve Ő ünsüzleri “sızııcı, sedasız / tonsuz, katı, diş / diş eti” ünsüzü olarak tanımlanmaktadır. Ő ünsüzü için kullanılan “ön damak ve diş-damak” ifadeleri iki ünsüzün tanımındaki tek farklılıktır. TeŐekkül noktaları birbirine bu kadar yakın iki ünsüz arasında bu gibi bir deŐiŐmeden kaynaklı iki Şeklin ortaya çıkması kabul edilebilir bulunmaktadır. Ayrıca Buran, bu özelliğin Çağdaş Türk lehçeleri içerisinde Kıpçak grubu lehçelerinde daha yaygın görüldüğünü, bu deŐiŐimin yaŐandığı bölgelerde başka Kıpçak özelliği olarak nitelendirilebilecek özellikler de bulunduğundan bunun bir Kıpçak özelliği olarak düşünölebileceğini belirtir. (Buran, 2007, 126).

Ő > s deŐiŐiminin yaŐandığı yerler Buran tarafından tespit edilmiştir. Bu yerleşim yerleri; Tunceli, Kahramanmaraş, Malatya, Ankara ve Kırşehir illerinin bazı ilçe ve köyleridir. Bu deŐiŐim daha çok Alevi-Bektaşi Türkmenlerin ağızlarında görölmektedir (2007, 124).

Türkiye Türkçesi AĞızlarında Ő > s deŐiŐimine değindiği ve Çalış Beldesi (Haymana) AĞzının özelliklerini incelediği makalesinde Karahan; Ő > s deŐiŐmesini “araştırma bölgemizin en ilgi çekici” ünsüz deŐiŐmesi olarak tanımlamakta ve sözcük içinde durumu ne olursa olsun bütün Ő ünsüzlerinin s’ye dönüŐtüĐünü ifade etmektedir. Bu deŐiŐmenin çeşitli sebeplerle bazen yarım kaldığı ve ünsüzün diŐe yakın bir yerde boğumlanan s-Ő arası bir ünsüze dönüştüğü de Karahan’ın tespitleri arasındadır (2003, 49).

“Ő” Ünsüzünün “s” ünsüzüne dönüşmesi Gaziantep’in Yavuzeli İlçesine bağlı Göçmez ve Sarılar köylerinde ve Araban ilçesine bağlı Hasanoğlu köyünde karakteristiktir.

almıs (III-116, 6)

basına (III-116, 46)

bisüriük (III-117, 48)

bos (III-113, 9)

kürásin (III-113, 87)

seftáli (III-119, 13)

sennikçe (III-113, 129)

simdi (III-119, 2)

söyle (III-113, 52)

su (III-113, 23)

ş yerine s ünsüzünü kullanmayı tercih eden Alevi-Bektaşî Türkmenlerinin buldukları çevrelerde yadırgandığı ve bunun için tersten bir değişim yaparak bazen s ünsüzü yerine ş'yi kullandıklarının görüldüğünü Buran dipnotunda belirtmiştir (2007, 124). Buna benzer bir duruma Yavuzeli ilçesinin Sarılar Köyündeki 1924 doğumlu Elif Polat'ın ağzında rastlanmıştır.

ğurş (III-116, 15)

iştien (III-116, 21)

şüde (III-116, 28)

ş < s

“herkes” sözcüğünde görülen s > ş değişimi, yukarıda bahsettiğimiz ses olayından farklı olarak bütün ağız bölgelerinde rastlanabilen bir değişimdir.

herkeş (I-41, 20; III-118, 36; IV-146, 78)

f < v

fetfalı (IV-148, 23)

fışne (V-152, 20)

ğufa (II-91, 98)

hefde (II-107, 21)

ķayfa (I-11, 9)

sefiyesi (I-5, 93)

selfi (II-83, 31)

ufag (I-63, 13)

yufķa (II-108, 51)

m < v

mafād_iddi (I-79, 22; IV-146, 10)

g < y

gine (I-48, 6; III-113, 99; IV-145, 77)

y > v < y

ķóvlümüzün (I-73, 90)

övlence (II-82, 19)

2.2.1.2.3. Ünsüz Alternansı

r ~ l

belğamada (I-73, 16)
bilāder (IV-145, 56)
ğaralı (III-11, 24)
ğayli (IV-130, 24)
ğúleş (IV-134, 28)
ileşberlúna (I-28, 38)
tekler (III-116, 38)
tülbe (IV-146, 39)
ülüzgar (I-63, 16)
r ~ n
ğadan (I-72, 69)
ğúneş (IV-134, 29)
r ~ y
taylalī (II-82, 23)

2.2.1.2.4. Hece Tekleşmesi

çıkarıdıķ (I-1, 3)

2.2.1.2.4. Ünsüz İkizleşmesi

aşşā (III-114, 4)
güççük (I-8, 15)
yüSSü (IV-146, 53)

2.2.1.2.5. Göçüşme

2.2.1.2.5.1. Yakın Göçüşme

rb < br
ırbıkcısı (I-35, 9)
rg < gr
dorgu (III-124, 38)
urğaşdım (III-124, 24)
sk < ks
tiskinmek (I-26, 55)
şk < kş

eşkili (I-20, 28)

nl < lη

yanlız (II-100, 15)

lm < ml

çölmek (IV-135, 2)

melmeket (I-54, 11)

sb < ps

kesbitte (I-41, 34)

mş < şm

yamşaklıydık (IV-149, 87)

2.2.1.2.5.2. Uzak Göçüşme

r-l < l-r

ireli (IV-149, 60)

l-r > l-l < l-r

ileli (III-117, 1)

y-n < ny

göyun (I-38, 67)

v V y < d V g

**güveyi > güvēnin (II-102, 112)*

2.2.1.2.6. Örnekseme

Aslı şekillerinde dış ünsüzü olan “n” ile söylenen bazı sözcükler, damak ünsüzü olan “n” sesinin yaygınlığı sebebiyle, damak ünsüzü olan “n” ile söylenir hâle gelmiştir.

doņanan (III-112, 42)

giņe (IV-145, 77)

koņsu (I-45, 4)

oņara (I-68, 8)

yeņge (I-30, 76)

2.2.1.2.8. Benzeşmezlik

2.2.1.2.8.1. Yakın Benzeşmezlik

tm << pn

çetmi (I-50, 50)

2.2.1.3. Eskiçil Şekillerin Saklandığı Örnekler

Çepni Ağızlarında ötümlüleşme olayı karakteristik olsa da bazı Sözcük başı ünsüzlerin ötümlüleşmeden Eski Türkçedeki ötümsüz hâllerini korudukları görülür.

Sözcük Başında “k” Ünsüzünün Korunduğu Örnekler

kel- (I-72, 48)

keyik (IV-146, 68)

keysî (I-39, 39)

kibi (I-59, 22)

ķólge (I-25, 15)

ķóm- (I-20, 90)

köynej (I-16, 4)

ķúndüz (IV-149, 7)

Sözcük Başında “t” Ünsüzünün Korunduğu Örnekler

tā (III-124, 74)

tiken (I-73, 115)

tók- (II-97, 19)

2.2.2. KARAKTERİSTİK OLMAYAN ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

2.2.2.1. Fonetik Sebebe Bağlı Olarak Yalnızca Belirli Sözcüklerde veya Eklerde Yalnızca Bir/Birkaç Kez Görülenler

2.2.2.1.1. Ötümsüzleşme

2.2.2.1.1.1. Sözcüğün Başında Oluşan Ötümsüzleşmeler

ç < c

çeket (III-113, 135)

çepkenlerim (I-46, 71)

k < g

kaz (III-124, 61)

p < b

pacaya (I-46, 99)

pakla (I-37, 6)

pakmayız (I-72, 14)

pambık (III-113, 2)

pazlama (IV-148, 124)

pinecem (IV-149, 76)

pöldü (I-4, 4)

pütün (I-71, 8)

pı̇zā (I-38, 66)

s < z

sāten (I-27, 8)

sekeriya (IV-137, 1)

t < d

taḳḳa (I-67, 105)

tene (I-1, 1)

toktur (IV-146, 85)

tomatiz (I-6, 4)

tut (III-112, 39)

tükkan (IV-145, 35)

2.2.2.1.1.2. Sözcüğün İçinde Oluşan Ötümsüzleşmeler

k < g

bulḳuru (IV-143, 40)

ğastemi (I-14, 8)

iresillik (I-78, 10)

yüssük (I-46, 23)

p < b

fapriḳa (I-60, 28)

t < d

evlātum_ısan (II-108, 14)

karteşi (IV-139, 9)

2.2.2.1.1.3. Sözcüğün Sonunda Oluşan Ötümsüzleşmeler

k < g

küççük (I-9, 27)

tavık (I-5, 3)

s < z

ğıs (I-3, 4)

2.2.2.1.2. Ünlülerin Açıklığı Sebebiyle Oluşan Ünsüz Kaybolmaları

2.2.2.1.2.1. Erime

“f” Sesinin Erimesi

ū < öf

kūteyi (III-111, 1)

2.2.2.1.2.2. Büzülme ve Derilme

“f” Sesi

VV < VfV

sějír (I-30, 17)

“k” Sesi

V/VV < *VGV > VkV

VV << aka

çācaım (III-116, 62)

laqbı (I-31, 38)

VV << ika

deliānlılař (IV-130, 25)

“m” Sesi

VV < VmV

zāan (I-20, 83)

“ŋ” Sesi

VV < VηV

baa (IV-136, 18)

ee < aηı

yeēlerine (II-106, 14)

VV < eηı

deüşüg (IV-133, 1)

VV < öηü

ğóülsüz (IV-148, 41)

óü (II-99, 4)

VV < üηü

dúür (IV-149, 13)

“v” Sesi

VV < VvV

daul (I-22, 3)

oklıanen (I-54, 76)

2.2.2.1.3. Ünsüz Benzetmeleri

2.2.2.1.3.1. İlerleyici Ünsüz Benzetmeleri

ll < lv

helle (II-106, 19)

kg < kr

tekger (I-50, 29)

ll < nt

kelli (I-20, 79)

pp < pl

sapparı (I-68, 38)

rr < rh

terris (IV-134, 47)

mb < nb

zümbül (I-73, 17)

nn < nr

sonna (IV-134, 22)

2.2.2.1.3.2. Gerileyici Benzetme Yoluyla

m_m < m_b

diyim_men (IV-136, 12)

m_m < m_v

isim_mar (I-28, 74)

şam_mālisi (I-36, 80)

m_b < m_v

kızım_bar (IV-130, 15)

p_p > p_f

hep_piliz (I-38, 14)

n_m < n_b

orta_syadan_munnar (I-38, 1)

n_n < n_m

inanyın_nuska (I-61, 54)

2.2.2.1.4. Ünsüz Düşmeleri

2.2.2.1.4.1. Sözcük Başında Ünsüz Düşmeleri

Ulama Sebebiyle

bir_afta (I-28, 60)

doğuz_üz (I-56, 12)

ikindiye_adar (IV-143, 7)

sedef_astalī (I-56, 33)

yol_oğarı (II-91, 36)

2.2.2.1.5. Ünsüz Türemesi

2.2.2.1.5.1. Sözcük Başında

“h” Sesi

haba (II-91, 100)

haraba (I-77, 6)

hef (II-107, 21)

“y” Sesi

yesir (I-36, 17)

yev (I-56, 32)

yével(I-30, 18)

yılbada (I-10, 5)

yırmak (II-99, 36)

yimeci(I-30,10)

yit- (III-116, 37)

2.2.2.1.5.2. Sözcük Sonunda

“n” Sesi

diyor kin (IV-149, 1)

emin ol kin (I-63, 68)

“m” Sesi

halbukisem (I-38, 34)

ülesem (IV-148, 104)

uysam (II-83, 34)

2.2.2.1.6. Ünsüz İkizleşmesi

birikkiyi (I-1, 5)

böyyük (IV-149, 16)

dinnen (V-151, 5)

döşşek (III-114, 32)

duttaflar (I-4, 2)

gelinnâdim (IV-149, 35)

gettiriyeler (I-1, 6)

ğoşşardık (IV-143, 18)

ğuşşak (II-87, 10)

hâllolu (I-2, 35)

ittikâti (I-2, 49)

kessiyi (I-1, 7)

kossējdi (I-4, 3)

mubaşşırı (I-30, 62)

yanna (IV-136, 3)

2.2.2.1.7. Göçüşme

Yandaş Göçüşme

fl < lf

küfletine (III-121, 97)

vl < lv

evlan (IV-146, 68)

havl_ederiz (V-153, 6)

şavlar (IV-149, 99)

hm < mh

zehmeri (II-91, 9)

lb < pl

çilbak (III-117, 18)

rp < pr

torpağ (IV-136, 38)

hr < rh

mehremet (I-45, 58)

pr < rp

çipri (I-20, 80)

vr < rv

devriş (III-116, 84)

kivreleri (IV-148, 82)

yl < ry

ceylan (I-25, 8)

yr < ry

ceyran (I-78, 13)

ms < ms

ğimsına (I-40, 76)

2.2.2.1.8. Ünsüz Değişmeleri

2.2.2.1.8.1. Sözcük Başında Ünsüz Değişmeleri

m < b

men (I-23, 1; III-113, 8)

mesmele (I-5, 69)

mindallılar (I-42, 47)

v < b

varağa (I-63, 13)

variye (II-83, 46)

p < f

pağat (I-56, 8)

pasillasınnan (I-54, 60)

puzuliden (I-12, 20)

c < g

cucümlerlen (II-99, 36)

h < k

halbura (I-39, 29)

halçadan (I-61, 2)

hankıstıysa (I-76, 45)

harşıda (I-39, 45)

hazan (IV-149, 25)

n < m

nuska (I-11, 76)

ç < s

çeçilmiş (III-110, 38)

ç < t

çencere (I-47, 40)

çizer (I-39, 67)

2.2.2.1.8.2. Sözcük İçinde Ünsüz Değişmeleri

m < b

çelemi (III-116, 67)

ğ < ç

göçmüş (I-36, 79)

v < d

avıca (I-39, 4)

F < f

kaFası (IV-146, 38)

eFendim (I-38, 61)

h < f

sohu (I-11, 108)

ğ < g

dönüşmüyo (I-5, 90)

f < h

nofut (IV-141, 21)

silafı (II-95, 12)

urufuna (I-33, 9)

yāfit (I-67, 2)

v < h

pevlivannar (IV-145, 70)

yavit (I-38, 59)

n < k

çonça (I-61, 59)

ğ << k

koşusunu (I-6, 9)

n < l

minla (III-121, 41)

r < l

arnumıza (I-5, 48)

ura (II-83, 19)

y < η

karadeyizde (I-70, 28)

ķóyneκ (I-22, 13)

y < n

oħuytu (IV-148, 47)

ny < η

denyişir (I-71, 7)

v < p

ǔvkeye (I-50, 109)

ç < t

paçoz (IV-143, 19)

2.2.2.1.8.3. Sözcük Sonunda Ünsüz Değişmeleri

ç < ç

bqadiç (I-8, 14)

hiç (I-28, 76)

j < ç

sajda (IV-149, 47)

F < f

sınıF (I-36, 8)

ř < j

baraş (IV-134, 50)

k < η

dek (V-151, 40)

ř < t

aviş (I-57, 43)

2.2.2.1. Ünsüzü Bozularak Telaffuz Edilen Sözcükler

2.2.2.1.1. Yanlış Telaffuz Edilen Sözcükler

amantácli (I-45, 43) ‘avantajlı’

bahşit (V-153, 15) ‘bahşış’

mucétesini (I-45, 13) ‘mucize’

tenevizende (I-39, 2) ‘televizyon’

eslilē (I-28, 99) ‘eskiler’

öbür (I-65, 7) ‘öbür’

II. ŞEKİL BİLGİSİ

1. EKLER

1.1. ÇEKİM EKLERİ

1.1.1. İSİM ÇEKİM EKLERİ

1.1.1.1. Çokluk Eki: +LA(r)

Allomorfları: +lar, +ler, +lā / +lē, +nar, +ner, +na, +ne

Eski Türkçe döneminden beri isimlere, zamirlere ve çekimli fiillere en çok gelen çokluk eki +lAr ekidir (Gabain, 2000, 62). Bu ek Çepni ağızlarında da Tarihî Türk lehçe ve şivelerinde ve yazı dilinde kullanıldığı şekil ve fonksiyonuyla kullanılmıştır.

+lAr

çök^{lik}+ler basardık bōle derilere. (I-39, 65)

melek^{lan} şenollan almışık u+ları kameraya ha bōle. (II-99, 45)

gelin ^{kur}ban olayım

saç+lar+ıyın teline (I-37, 15)

+lā / +lē

Çokluk eki +lar ve +ler ek almadığı veya ünsüzle başlayan ek aldığı durumlarda erime yoluyla, ünlü ile başlayan ek aldığı durumlarda ise büzülme ve derilme yoluyla +lā / +lē hâlini alabilmektedir.

şimdi okul+lān da ayarı gāşdı. (I-56, 18)

bizim bayır+lāda geziyodun. (I-38, 68)

eskiden bu radyo+lā yoğudú. (II-99, 39)

bazı köy+lē deyişti. (V-151, 3)

+nAr

Yaygın karakteristik ses olaylarından olan nl > nn ilerleyici benzetmesi çokluk eki alan sözcüklerde de gerçekleşmekte ve ekin +nar / +ner şekillerini ortaya çıkarmaktadır.

gazan+nar+ı çattıyla. (I-1,7)

ū+nar anāşamıyı, un+nar gitmiş bizikin+ner ğalmış burda. (I-26, 10)

bizikin+ner ğalmış burda. (I-26, 10)

řimdi yeni yetmeleri tūriyen+ner biz epniyik diyeler. (I-73, 39)

beyle ipliklēni ħayvan+nar+ın yūğūnū ħayvannan getirirdik beyle elimize sarardık. (III-123, 35)

+nA

Hem erime /büzölme ve derilme hem de gerileyici ünsüz benzetmesiyle ekin + nā / +nē şekline geldiĝi örneklere de rastlanmaktadır.

yōnan+nā bizim bak kāřı da yaşamış. (I-56, 42)

bun+nān ĝuükleri ĝitsin dimiş. (I-41, 35)

r-l alternansıylay +lel şeklini almış bir örneĝe rastlanmıştır.

bu yapılmaz bu iş+lel diller. işlel (I-76, 41)

Fonksiyonları

1. Çokluk yapar.

bu memleket ne+ler+nen kurtarılmış. (IV-147, 8)

dıularda bi yer+lā var. (II-86, 12)

o iş+lē kayboldu. (I-26, 46)

2. “Sınıf, grup, kategori” yapar.

yōnan+nā bizim bak kāřı da yaşamış. (I-56, 42)

ĝelin+ner çekmez şincikin+ner öyle ĝaynanayı. (I-30, 45)

1.1.1.2. İyelik Ekleri:

İyelik ekleri, getirildiĝi adın karřıladıĝı nesnenin kime ve neye ait olduĝunu belirten ve adların adlarla baĝlantısını kuran eklerdir. (Korkmaz: 2003, 259)

epni aĝzında bu eklerin kullanımı, fonksiyon ve şekil yönünden yazı diliyle hemen hemen aynıdır. En büyük farklılık 2. teklik ve çokluk şahıslarda “ŋ” sesinin korunmuş olmasıdır. Ekleşmelerde ortaya çıkan çeşitli ses olaylarına ilgili şahıs çekimi anlatılırken deĝinilmeye çalışılmıştır.

1.1.1.2.1. Birinci Teklik şahıs Eki: +(I)m+

Allomorfları: +m, +ım, +im, +um, +üm

demek istediim o zamānın issannarının ittikāti. (I-2, 49

siz benim sır+uma erdiñiz. (I-36, 65)

benim beş çocuğ+um vā. (V-153, 1)

kaynana+m benim sâ duruyu daha. (I-50, 61)

Bir şahsa hitaben söylenen cümlelerin başında ya da sonunda cümle dışı unsur olarak kullanılan sözcüklerde 1. teklik şahıs iyelik ekine rastlanır.

bamıya ekiyik aba+m.(I-50, 1)

óndan sōna çocuum hepimiz yılın yapardık.

bizim eyitmen idi yavri+m. (I-14, 7)

Eksiz şekilde 1. teklik iyelik anlamı veren bir örneğe rastlanmıştır.

baba dirdi ki düünde gız beyenmek, baharda öküz beyenmek dērdi. (III-

114, 39)

1.1.1.2.2. İkinci Teklik Şahıs Eki: +(I)N+

Allomorfları: +n, +ın, +in, +un, +ün, +ıñ, +iñ, +uñ, +üñ

n

çepni senin deve+n almış almamış benim neyime. (I-2, 40)

sāde bi meselā gullanmadıñ bi elpise yeni elpise geyerdi. (I-67, 64)

ıñ

saklayıp gizlediñ huzuru mahkeme kendi+ıñ+e der. (I-2, 27)

o mecitten gaynana+ıñ gayınbaba+ıñ veya evin içerisinde yüz görümlüü

döşe;ine atmadı mı oña kúserdin. (I-5, 73)

dādan indirdik kuruyu

ālattık fatma karıyı

aldık gidiyik kızını

görmeyelim yüzü+ıñ+ü (I-5, 44)

hāmile oldüñ zaman gūnü geldī zaman geliydi.(I-30, 60)

gözünnen górdüñü yaıt kulaınan duydūnu hiç şe_yapmıyacēn. (I-70, 31)

burdan giderkene sā+ıñ+a düşüyü babam evi benim. (I-57, 2)

ayak_ucundan üç kere niyaz+ıñ+ı it dile. (I-61, 40)

başka bi emr+ıñ var mı. (IV-145, 128)

yat yatā üst+üñ+üle baş+ıñ+ıla. (IV-136, 50)

heç annamazlardı onu üzeri+η+e ne zaman düşdü. (IV-141, 1)

ğarn+ıñdan ne zaman çıkdı o zâman onu bilirdik. (IV-141, 2)

2. Teklik şahıs ekinin, +(I)y şeklinde görüldüğü örnekler de bulunmaktadır. Bu örneklerden birisi üzerine hiçbir ek almamışken diğerleri belitme eki ve tamlayan eki almışlardır.

sen ana+y+ın beledm bele;inen duruyon bu karn+ıy ne. (I-20, 87)

bizim babadan gelip ben senin ğız+ıy+ı gelin étmek istiyom. (II-108, 13)

gelin ķurban olayım

saçlar+ıy+ın teline (I-37, 15)

emmi_ölu af_idēsin laf+ıy+ın ortasına girdim. (I-73, 67)

şindi bu amıca+y+ın kókeni ordan kóse süleymannar dirler dede hoca oradan gelme. (I-73, 20)

ben de bunu anni+y+n, babi+y+n, bacılar+ın yanında yazdım didim.(III-112, 66)

Yönelme hali eki almış bir örnekte ny sesine rastlanmıştır.

şimdi bunda eli_ğye elinilen ğodūnu almıyacēyn. (I-70, 30)

1.1.1.2.3. Üçüncü Teklik Şahıs Eki: +(s)I(n)+

Allomorfları: +ı(n), +i(n), +u(n), +ü(n); +sı(n), +si(n), +su(n), +sü(n)

atmuş yetmiş metreye tabanca+sı olan tüfeı olan onu avlallardı vurullardı. (I-2, 3)

yedi tene -öl+u var amā beni hep+inden fazla seviydi.(I-11, 8)

terbiye+sin+nēn oynardın (I-28, 67)

kāveye indiğim zâman ķolayı masarlardı sandığ+ın+lan sarıyı ayrı ķara ayrı.(I-28, 18)

bi bakmış sâ yanında kendi tas+tın+dan yeni bi helvā ğarılmış dumanı çıkıp duruyı. (I-36, 57)

şindi söz gelim herif sigara pakad+ın+le söle çıkıyo. (I-45, 39)

sabānda yimek yapılrđı.(I-46, 39)

köylü dil+ıy+pe dedesine çocuk dedov geliy, dedov gidiy, dedov seni çārıy bule ünnerlerdi. (III-113, 62)

bu çepni köyleri hep+i+nin birbirine diyalogları var. (III-113, 32)

yarı+sı öldü yarısı duruyu işde.

atlā topu çeksin diye didi hayvannarın şeyini arpa+sı+nı kesmezlerdi didi ama insanın yēycēğ+i keserler. (IV-147, 9)

çanağkalenin şeyi var ayvacıy+l. (I-73, 68)

biriniñ ev+in+i şuraya yaptık. (II-82, 6)

bāzen oluyor sünnet dúún+ü de eski+zi gibi deyil. (IV-148, 87)

bu çakı+su var imuş, (II-83, 58)

3. Teklik iyelik eklerinin –özellikle k sesiyle biten bir ekten veya gövdeden sonra k > g > ğ > Ø değişmesiyle- erime veya büzülme ve derilme gibi ses olayları sonucu uzun ünlünün veya ikiz ünlünün içinde kayboldukları örneklere sıklıkla rastlanmaktadır.

undan sonra ertesi gün evlendī olanın evine inerkene bütün toplanırlardı. (I-5, 66)

üstüne üstlüjinnen duvā halı atılırdı. (I-16, 6)

Üçüncü teklik şahıs iyelik ekinin kullanımında “su” Sözcüğünün özel bir durumu bulunmaktadır. Bunun sebebi Eski Türkçedeki ünsüzün ek aldığı anda ortaya çıkıyor olmasıdır. (sub + ı > suvu > suyu) (Gülsevin, 2002, 83)

u dereden u su+yu getirsem suyu (II-100, 36)

3. Teklik şahıs iyelik ekinden sonra ünlü ile başlayan ek gelmesi durumunda ortaya çıkan “n” sesinin “y” sesine dönüştüğü örneklere rastlanmıştır.

babamıñ yan+ıy+a geldim. (II-102, 14)

Ünlü ile bitmediği halde 3. teklik şahıs iyelik ekini +sI şeklinde almış örnekler de bulunmaktadır.

dinen de bōle bi şey+si yoktur. (II-109, 1).

yā+yı alıyuduk. üzerinden yā+sını topluyuduk. (II-100, 50)

aradan hayla bi zaman geşti ğızı geçen sene ıramazandan üş ğún evel mi dört ğún evel+si mi evlendirdik. (IV-139, 13)

Cümle içerisinde 3. teklik şahıs iyelik anlamı verilse de ekin kullanılmadığı bir örneğe rastlanmıştır. Burada +I ekinin ulama neticesi kaybolduğu görülmektedir.

insannar bozulduy gibi cenabı allah öyle yapıtı. (I-28, 44)

1.1.1.2.4. Birinci Çokluk Şahıs: +(I)m(I)z+

Allomorfları: +mız, +miz, +muz, +müz; +ımız, +imiz, +umuz, +ümüz, +imüz

bizim ðle bi oruc+umuz var ki bu kúççüklerimiz dayanamadı halda dutan da var dutamayan da. (I-5, 6)

hiç mesela ata bindi^omüz o gün kına gecesinden itibaren büyüklere górdümüz zaman sesimizi hiç çıkarmak. (I-5, 63)

tütüin dikērdik ðle el+imiz+inen.(I-47, 49)

gendi+müz yapmışkanalık yāni bi de satıyuduk. (II-100, 39)

gaş tāne burda erkek+miz varsa cenāzenin başında duruşuz. (IV-138, 59)

“z” ünsüzünün “z-s” arası telaffuzuna da rastlanmaktadır.

biz büyüklerimiS giT dedm zaman hiç paķmayız giderdik. (I-72, 13)

+mIz ekinde “m” ünsüzünün düştüğü bir örnek tespit edilmiştir. Kişinin kullanımından kaynaklı olarak ortaya çıkmış, tekrar etmeyen bir örnektir.

tandırız olurdu ekmāmız tandırda yapardık. (IV-148, 122)

1.1.1.2.5. İkinci Çokluk Şahıs Eki: +(I)Nİz+

Allomorfları: +(i)nız, +(i)niz, +(u)nuz, +(ü)nüz, +(i)ņız, +(i)ņiz, +(u)ņuz, +(ü)ņüz, +(i)ņyız, +(i)ņyiz, +(u)ņyuz, +(ü)ņyüz, +(i)yız, +(i)yiz, +(u)yuz, +(ü)yüz, +(i)ğız, +(u)ğuz

+(I)nIz

itikat+ınız+ı da bozma ha diyi. (I-19, 32)

zenāat+ınız ne neyle gideşet neyle gelişet onu soruyon sen. (I-25, 30)

neyle górenekler+iniz neyle bir evlülükler+iniz gún+üniüz geşti. (I-46, 68)

tepe+nizin üstüne gidiyim demiş.(II-83, 8)

+(I)ņIz

eveli iç+iņiz+i paķlan sōna dış+iņiz+ı paķlān diyi. (I-73, 117)

dedelerden sonra on iki hizmet sāyibi var ya oķudunuz bilmiyom bilgi+ņiz var mı. (I-80, 25)

annıyorum dēdi+ņiz+i. (III-120, 25)

+(I)nyIz / +(I)yIz

tā böyükannelere çocuklara ebe+nyiz derlerdi ebe+yiz. (II-101, 51)

+(I)ğIz

ayā+ğız ğudúmlüymüş. (IV-145, 33)

ben ādet+iniz+i bilmem ben cāmu+ğızı yaptım. (IV-145, 22)

1.1.1.2.6. Üçüncü Çokluk Şahıs Eki: +LARI(n)+

Allomorfları: +ları(n), +leri(n), +narı(n), +neri(n), +larn, +lern

ğız ğardaş+ları+na ana+ları+nın dáyza diller. (I-30, 36)

dede ad+ları+ni goyuylar. (I-26, 63)

tekger gelmişler bağ bunnarın dede+leri. (I-32, 14)

kendi+lerine onnardan dizellerdin. (I-41, 65)

hindi kart basdırıllar akrabā+ları+na. (I-41, 67)

eski adamların şeyi núhus+ları soma yazıyı. (I-51, 7)

pantul+ları pantul, ceget+leri ceget. (II-87, 12)

+nArI(N)+

İlerleyici benzeşme sonucu “l” sesinin “n” sesine dönüşmesi sıklıkla görülmektedir. Bu durum üçüncü çokluk şahıs iyelik eklerinde de görülmektedir.

bu kóy bin sekiz yüzlü yılların son+narıñ+a ortalarıña dōru artık biğ sekiz yüz elli fālan. (I-44, 6)

bizim burda hasta rāsız oldu mu önce çevresi seven+neri akrabası dostu ep görmēye gelirler. (III-113, 95)

+lArn+

3. Çokluk iyelik ekinin üzerine ünlüyle başlayan bir ek gelmesi durumunda ortaya çıkan “n” sesi ile “r” sesi arasında kalan dar ünlünün düştüğü örnekler bulunmaktadır.

keçinin yavrusuna olak büyük+lern+e keçi ama anne olmamış büyük biraz. (I-44, 31)

küçük+lern+e de buzā dērler. (I-44, 33)

işte elbise+lern+i gendi elinne diker. (III-123, 37)

1.1.1.3. Hâl Ekleri

Türkiye Türkçesi Ağızlarında görülen hâl ekleri Ahmet Buran'ın çalışmasında fonksiyon ve şekil yönünden ayrıntılı biçimde incelenmiştir (1996).

1.1.1.3.1. Yalın Hâl

Adın çekim eki almamış ve nesne görevi yüklenmemiş hâlidir (Korkmaz, 2003, 23).

Cümlede özne fonksiyonunda bulunabilir (Durgut, 2004, 76).

inneler batmas. (I-5, 30)

büsbütün bina çıkıyı altından. (I-9, 27)

aha vilayet burda yakın. (I-24, 6)

māmud çok görkar ımış. (II-83, 1)

eskiden çamuş var ıdı. (II-101, 38)

pilavlan dövme yapılırdı. (III-115, 7)

1.1.1.3.2. Belirtme Hâli: +(y)I

Yükleme hâli olarak da adlandırılan bu durum, geçişli fiilin anlattığı eylemden etkilenen adın içinde bulunduğu durumdur (Korkmaz, 2003, 24).

Belirtme hâli eki, Eski Türkçede +(V)g ve zamirli şekillerde +nI şeklinde karşımıza çıkar (Gabain, 2000, 64).

Eski Anadolu Türkçesi döneminde +(y)I şeklinde sadece dar-düz vokalli olarak kullanılmıştır. Bu şeklin yanında Eski Türkçe döneminde sadece zamirlere gelen +nI şeklinin dar-düz vokalli olarak isimlere de geldiği görülür. Eski Anadolu Türkçesi döneminde eksiz kullanımın da belirtme hâlini ifade etmede kullanılmıştır (Gülsevin, 1997, 31)

Allomorfları: +(y)ı, +(y)i, +(y)u, +(y)ü

Anadolu ağzlarında ekli belirtme hâli yazı dilindeki şekillere uygunluk göstermektedir (Buran, 1996, 300). Çepni ağzları da bu genellemeye uymaktadır.

dikellerdin on+u. (I-60, 9)

ani deyelim ki sen gızın y+ı eyilikle düünüle altın ile inciyle tel ile duvāla verildükçe böle böle şey olur. (II-108, 6)

görmeyelim yüzün+ü. (I-5, 44)

beyle iplikl̄+n+i hayvannarın yüğüün+ü hayvannan getirirdik beyle. (III-123, 35)

yā+yı yoardım. (I-8, 25)

yaşım zāti olmuş on beş on altı+yı olmuş. (V-153, 47)

bi türlü bi şey deve+yı çekmiyī. (I-2, 47)

Ø

Özellikle üçüncü teklik şahıs eklerinden sonra kullanılan eksiz şekillerde “n” sesinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu belirtme hâli eki değil arkaik bir üçüncü teklik şahıs zamiridir ve zaman içinde eke dahil olmuştur. (Buran, 1996, 299)

kendi nasıysa karşıda adamın namusunu kıymetin o şekil görecek. (I-12, 8)

bayğışın devij sādıın gördüm. (I-11, 44)

ölü adıın kodun mu. (I-29, 3)

geliyler arabasınnan dovasıın ediy. (I-61, 44)

yeni olan bebeler bunnar hindi bi duz atar, āğzın yüzün her yanıın duz_ ilan öveleller her yanı duz olur. (IV-140, 11)

geri sararız kefene, kefēnin keseriz. (IV-143, 56)

o selē+y çibīndan örerdi. (IV-148, 126)

yāni ğafan bi şiyeye yormuydun. (II-100, 31)

Birinci teklik şahıs iyelik ekinin de ek almadan belirtme hâli ifadesi taşıdığı örnekler de mevcuttur.

ōretmēnerim çoğ_istedi okumam. (I-57, 5)

dutmuşlar elele işde teyzem dutub_almışlar. (II-102, 86)

Herhangi bir iyelik eki almadığı hâlde eksiz belirtme hâline örnek olabilecek ifadeler de bulunmaktadır.

ū ilkokul köylü yaptı. (I-38, 50)

herif göz doktor idi. (III-116, 16)

biribirileri görünce demişler ki nası senin arazın. (II-86, 2)

Belirtme eki görevinde +lê şeklinde kullanılan bir eke rastlanmıştır. Bu kullanım tek bir kaynak şahsın ağzından duyulmuş ve bir daha tekrarlanmamıştır.

gözler+lê ileşlerdi. (III-116, 17)

İki örnekte belirtme hâli ekinin “t” ünsüzüyle söylendiği tespit edilmiştir.
insan ölmüş kafasının tas+tu kalmış yani. (I-11, 26)

alığı tas+tu çantasına göyüj (I-36-59)

Belirtme hâli ekini +nı şeklinde söylendiği şu örnek ilgi çekicidir.

o māra+nı ğapadıllarmış. (III-115, 58)

Bu örnekte ekin Eski Türkçede zamirlere gelen belirtme hâli eki olduğunu düşünmek zordur. Tek bir kişi tarafından tek bir kez söylenmiş olan bu şeklin yanlış telaffuzdan kaynaklandığını düşünmek daha doğrudur.

Fonksiyonları:

Fonksiyonu yazı diliyle aynıdır. Fiilin belirttiği eylemden veya durumdan etkilenen nesneyi belirtir. Bu yüzden cümlede de nesne görevindedir. (Korkmaz, 2003, 277)

ca+a+yı da çimdirirler. (III-117, 61)

1.1.1.3.3. Yönelme Hâli: +(y)A

Adın fiile yönelme ve yaklaşma işlevi ile bağlandığı durumdur (Korkmaz, 2003, 24).

Allomorfları: +(y)a, +(y)e

sağlayıp gizlediğın huzuru mahkeme kendiğ+e der. (I-2, 27)

undan sonra ertesi ğün evlendi olanın eviğ+e inerkene bütün toplanırlardı. (I-5, 66)

burdan giderkene sāğ+a düşüü. (I-57, 2)

sözüm ğulāğ+a girmeS. (I-11, 90)

önce yanındaki+ne ikrām edilir. (I-35, 19)

maden+a dağı gitmezler.(I-53, 7)

küçükler+n+e de buzā dërler. (I-44, 31)

Sözcüğün sonunda yönelme hâli ekinden önce gerçekleşen ünsüz ikizleşmesi, ekin “+na” şeklinde karşımıza çıkmasına neden olmuştur.

burdan ğağtılā o yan+na gitti ğenşlē. (IV-136, 3)

o cāmi yapılacānda birāz bō yan+na çektiler. (IV-137, 38)

Ünlü ile başlayan ek aldığı hâlde ötümlüleşmemiş bir örneğe rastlanmıştır.

ben fındık+a ğarışmam dedim eme ha urda ēlenęe ediyim işte. (II-82, 10)

Erime veya büzülme ve derilme sonucu yönelme hâli ekinin “aya / eye” grubu içinde kaybolarak ā / ē sesine veya ikiz ünlüye dönüşmesine sıklıkla rastlanmaktadır.

kayfaa gitsem diyi sığara koķusu gelī diyi. (I-29,21)

bohça vardı ğayına ğaynatıya görümce akrabā. (II-107, 25)

ğazana ğazan diyuk, tencerē tencere diyuk, çalbırā çalbıra diyuk. (II-87,

6)

geçen gelen kamerā alıyı beni. (II-87, 30)

İki örnekte de belirtme hâli ekinin kullanılmadan yönelme anlamı ortaya çıktığı görülmüştür.

o zaman ğöre kaç para ödediyse. (I-19, 3)

evinin öñü diñelir taķsilē. (V-153, 10)

Bir örnekte yardımcı ses kullanılmış fakat yönelme hâli eki kullanılmamıştır.

bunnar kore+y dahildir. (I-63, 85)

yeni olan bebeler bunnar hindi bi duz atar, āğzın yüzün her yanın duz

ilan öveleller her yanı duz olur. (IV-140, 11)

Doğu Grubu ağızlarında ikinci teklik şahıs iyelik ekli isimlerde yönelme ve yükleme hâlinde seyrek olarak çıkan n ünsüzlü şekil ortaya çıkabilmektedir. Bu Doğu Grubu ağızlarında daha çok birinci, ikinci ve üçüncü şahıs zamirlerinin yönelme hâlinde ortaya çıkan bir durumdur (Karahan, 1996, 34-35).

Giresun’da ve Sivas’ta tespit edilen iki örnek bu şekildedir. Bu, Doğu Grubu ağızları içerisinde yer bulan komşu ağızlardan geçme örnekler olabileceğini düşündürmektedir.

orucün dut, dōru yol+ān get, kötülük yapma. (II-106, 32)

dedim kıza bu yan+an geldim ki çok iş. (IV-148, 50)

Fonksiyonları:

Amaç bildirir.

isteme+ye geliyeler ğayri dernek köylü birikkiyi. (I-1, 5)

Olaydan etkileneni bildirir.

goņşular+a kōyler+e yidiriyi. (I-1, 7)

“Kadar” anlamı katar.

kafaları götürēbilitin+e her ğadın bālardın öle eskiden. (I-5, 49)

Zarf-fiil görevinde kullanılabilecek Sözcükler yapar.

çocuk kırkı çıkan+a ğadarı iş yapman. (I-30, 54)

Cümle içerisinde kullanılan cümlelerin veya eksilteli cümleleri cümlenin ögesi hâline getirmekte kullanılır.

geçmiş olasın+a öyle varıllar. (I-67, 85)

eskiden eliny+e diliny+e belin+e meselesi vardı. (I-80, 2)

1.1.1.3.4. Bulunma Hâli: +DA

Fiilin belirttiği oluş veya kılışın mekânını bildiren adın içinde bulunduğu hâldir (Korkmaz, 2003, 24)

Allomorfları: +da, +de, +ta, +te

+DA

onnan tahsı+da onnan gelinnîne geliyi. (I-1, 4)

güzel bayırdı bizim bayırlā+da geziyodun. (I-38, 68)

Bulunma hâli ekinin düz-geniş ünlüsünün yerine düz-dar ünlü kullanıldığı örnekler tespit edilmiştir. Bu değişikliğin “y” ünsüzü yanında bu sesin daraltıcı etkisiyle gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca belirtme hâli ekinin ünlüsünün daraldığı bu örneklerde, sözcük ek-fiille çekimlenmiş ve cümlede yüklem olarak görev almıştır.

on yedi, on sekiz yaşın+dı+ydık. (III-124, 4)

nêrden bağsan ninem mesela ben ninemin öldüğünde on iki yaşın+dı+ydım. (I-32, 2)

ben atmış dört yaşım+dı+yım. (II-105, 1)

Yukarıda sözü geçen duruma uymayan bir örnek tespit edilmiştir. Bu örneğin tek bir kaynak şahıs tarafından ve bir kez söylendiği tespit edilmiştir.

millet duún salın+dı oynar güler ordan daılır. (IV-139, 22)

Bulunma hâli ekinden sonra aitlik eki +ki geldiğinde k > g > ğ > ø değişmesi sonucu bulunma hâli ekinin ünlüsünün açıklığında kaybolarak, aitlik ekinin anlamı bulunma hâli ekinin üzerinde kalmaktadır.

böyle muhtar mesele şu ğarşı+dā kóy senin şu taraf+dā kóy senin. (I-39, 25)

Eksiz olarak bulunma hâli eki anlamının verildiği bir örneğe rastlanmıştır.

trabzon öyle bi cami yok bugün. (II-85, 9)

Fonksiyonları: Yükleme mekan bakımından tamamlamak yanında, içinde bulunulan hâli de ifade etmek için kullanılır. Cümlede yer tamlayıcısı görevi yaptığı gibi ek-fiille çekimlenerek yüklem de olabilir.

seksen yedi yaşın+dı+yım. (I-69, 2)

biz douya göre doudan çok iler+di+yik, istanbula göre geri+dé+yik. (III-115, 73)

1.1.1.3.5. Ayrılma Hâli: +DAn

Fiilin gösterdiği oluş veya kılışın, ayrılma hâli ekini alan isimden uzaklaştığını gösteren durumdur (Korkmaz, 2003, 24).

Allomorfları: +dan, +den, +tan, +ten; +nan, +nen

+Tan

or+dan çekiliyi gelillerdi. (I-2, 6)

on+dan sonra bunla ayrılmaZ. (I-2, 13)

beni hepin+den fazla seviydi. (I-11, 8)

bi bakmış sâ yanında kendi tastın+dan yeni bi helvâ ğarılmış. (I-36, 57)

Yuvarlak-geniş ünlü bulunan bir sözcüğün üzerine getirildiğinde ekin ünlüsü yuvarlak-dar ünlüye dönüşebilmektedir. Bu durumun görüldüğü iki örnek tespit edilmiştir.

on+dun sonra gelini indirdi zaman eve girdinde mesmele çekiP adımını attında sesini u zaman çıkarırdı. (I-5, 69)

on+dîn sonra seni de istedî kimi hapse de yatırır. (I-45, 53)

+nAn

Ayrılma hâli ekinin, ilerleyici ünsüz benzetmesine uğrayarak nd > nn değişimiyle “+nan” şeklinde görülen bir şekline rastlanmıştır.

nişan+nan mişan+nan habarı yok. (III-115, 51)

Fonksiyonları:

Fiilin belirttiği oluş veya kılışın nereden başladığını belirterek cümlede yer tamlayıcısı yapmasının yanında; sıfat-fiil eklerinin üzerine gelerek zarf-fiil yapar.

bittik+ten kerî nişan uruylar. (I-1, 6)

cezâ olarak+dan onu ödeyecek. (I-2, 19)

düünü olmaz+dan bir hafta evel gızın çeyizini gız evi eskiden gız evi alâydın. (I-67, 48)

Bir nesnenin neyden yapıldığını anlatmak için kullanılır.

toprağdan bardak vardı. (I-16, 3)

su tasları vardın böyle demirden. (I-41, 96)

1.1.1.3.6. Vasıta Hâli : +(I)LA(n)(A)

Vasıta hâli eki alan adın fiilin belirttiği oluş veya kılışa aracılık ettiğini veya birliktelik ifade ettiğini bildiren durumdur (Korkmaz, 2003, 25).

Allomorfları: +(i)la, +(i)le, +(i)lan, +(i)len, +(i)lana, +(i)lene, +(i)na, +(i)ne, +(i)nan, +(i)nen, +n

Yaygın olarak kullanılan vasıta hâli ekidir. Gülsevin, bu ekin ile edatının ekleşmiş şekliinden farklı bir şekil olduğunu belirtir (Gülsevin, 1997, 69).

+(I)IA

şindi hep arabá+yle gidiyeler. (II-91, 19)

beniyle ilgilenmedi otuz dört senedir. (II-82, 8)

un+la ayân+la bastıyn. (I-7, 1)

bizim zamānımızda şindiki gibi ule kız+ıla olān+ılan ānaşma yōudu. (IV-126, 3)

toğmak da su+yula dönerdi. (II-91, 72)

hanı beygir+ile at+ıla çıkarık. (I-4, 2)

+(I)IA_n

öndan sonra el+ilen şe_ ediyik. (I-6, 11)

böyle altı Dane greb+ilen bōulurdu. (I-16, 5)

o memedaligilin dedesigilen orā geliyeler. (I-32, 39)

ğörücü usulu+ylen idi. (IV-126, 3)

bi yerilen de ilgimiz ilişkimiz olmadı. (I-73, 11)

+(I)lAnA

bi pir geldi verdi selam

elindeki yeşilene (I-11, 113)

üç kişi güc+ilene yerimden oynetti. (III-116, 73)

+(I)nA

hindiye gibi böyle davıl+na zurneyle sâvıştırma olaylarımız olmazdı. (I-5,

22)

burunkóy+ne çerkeskóyü ayrılıyı orda. (I-79, 7)

hanı geniş saha olursa motur+na sürüyün. (I-7, 2)

ince ipli+ne ejirilirdi, kirmenle ejridik. (I-10, 4)

ben kendim siyli+yne çıktım üç etdne atın üzerinde. (I-5, 56)

pirim ali+yne dâra durdum. (I-11, 101)

babasın+na amcası burdan indirir. (I-50, 46)

bizim böyle deliğanlılar+ına gızlar da oynardı garşılık. (I-46, 32)

óküz+ünen çift sürüyoduk. (IV-130, 34)

şöle gene birmaçı dakıydık u gülp+una omuzumuzda. (II-91, 105)

+(I)nAn

şekeri böyle yā+nan eridiyi. (I-21, 28)

gücün+nen yaptık. (I-38, 51)

halbura göyallardın üzüm+inen daıdıllardın. (I-39, 30)

gız zor+inen gıtdi mi olana bulurlardın gabahatı. (I-39, 61)

bi şey yok, omuz+nan sâda, öyle getirir. (III-124, 16)

aşşa köy+nen bizim suyumuz şebekemiz aynı. (III-116, 42)

yan yana oturmazdı büyüg+inen gızlar. (III-117, 18)

kim+inen gidip de oturuyun. (I-73, 123)

gendi çocuğu+ynen az bi arası var imiş. (II-100, 26)

yā+ynan bişirin bûdayı yāynan. (II-103, 20)

+n

Eski Türkçedeki +n vasıta hâli ekinin eksiz veya sadece dar ünlülü şekilleriyle yaşadığı görülür (Gabain, 2000, 64). Özellikle zamanı işaret etme

fonksiyonuyla kullanılan bu şeklin, işlek olmaktan çok kalıplaşmış bir durumda olduğu tespit edilmiştir.

uyumuycahsın hiç uyumuycān. kırk+ın adam bekliyecek seni. (II-103, 25)
undan soñracīm+ın arkasına bóyle gelin olusa daylesan bālallar. (I-30,

9)

rāhim bi çatlıyı ó zaman dar+ın gótürüyle beni. (I-61, 52)
benim ilk+ın nenemim çocū durmamış da bubam ónun için annemi almış.

(II-100, 10)

ikindi+n çocukları yüklenidik kóye énerdik gelidik. (IV-143, 8)
ğış+ın da yiyyoduğ. (IV-130, 34)

Fonksiyon:

Eylemin ne aracılığıyla yapıldığını gösterir.

bunu el+le eyirip kirmenle eyirip çul yapmak çuval yapmak eşē yapmak vardı. (I-9, 33)

āğzın yüzün her yanın duz_ılan öveleller her yanı duz olur.(IV-140, 12)

yukallardan şeyle geliyo boruy+ná. (II-102, 41)

Eylemin bir şahısla birlikte yapıldığını göstermekte kullanılır.

hiç bi tā karağollara gëttik yüzbaşı+ynan. (IV-147, 15)

1.1.1.3.7. Eşitlik Hâli: +CA

Allomorfları: +ca, +ce, +ça, +çe

kınık yallardık kepa_{in}en mi ne çıkardı tüyleri temiz+çe. (I-23, 8)

ğúl kımin verdí ámanatı ğúl kımı+ca kendi alsın. (I-39, 5)

geri de deri dızlar kimi eyi+ce+nē dızladım. (III-116, 87)

hamur yqurmuş gibi bezin arasına gör ğapadırlar saba+ça o eşkir. (III-119, 9)

hayvan késeller kararın+cá. (I-40, 73)

Fonksiyonları:

Eklendiği sözcüğe “gibi” ve “kadar” anlamı vermede kullanılır.

1.1.1.3.8. Türkiye Türkçesi Yazı Diline Göre Farklı Hâl Ekleriyle Kullanılan Yapılar

1.1.1.3.8.1. Belirtme Ekinin Yönelme Hâli Fonksiyonunda Kullanılması

biş yetmiş bir yıldırım beyazıddan savaşında yāni burlar+ı gelme. (I-70, 4)

kış+ı hazırlık işde fasilye ğuruduyoduğ. (IV-146, 6)

sevdiğün sen+i bakar. (II-104, 60)

ben bunu çocuklarım+ı da söliüyüm. (I-38, 40)

ben yarattıym gul+u doKus tǎnǎ nesne verdim diyi. (I-12, 35)

1.1.1.3.8.2. Yönelme Ekinin Belirtme Hâli Fonksiyonunda Kullanılması

eyer anamı babamı aşamam ben olan+a gene bulurum dirse onu da yapıyi.(I-57, 34)

ama kızın+a memur yaptın mı olan eviyle yarı yarıya giriycén. (I-49, 25)

1.1.1.3.8.3. Belirtme Hâlinin Bulunma Hâli Fonksiyonunda Kullanılması

Belirtme hâli ekinin bulunma fonksiyonunda kullanılması özellikle I. ve II. ağız bölgelerinde rastlanmaktadır.

Bulunma hâli yerine yaklaşma hâli çekiminin kullanılmasının yaygın bir durum olduğu ve bu durumun I. ve II. ağız bölgesi olarak belirttiği; Rize il merkezi, Kalkandere, İkizdere, Çayeli ilçesine bağlı Büyükköy, merkeze bağlı İyidere, Derepazarı, Gündoğdu ve Güneysu bucakları ile Çayeli ilçe merkezi ve yakın çevresinde bu durumun görüldüğü Günay tarafından belirtilmiştir (Günay, 2003, 111)

Bu çalışmada da bu kullanım değişikliği en yaygın biçimde İkizdere ve Büyükköy'den yapılan derlemelerde tespit edilmiştir.

ğapınığ öğü+ne gene ğayınbabası indirmelik veriydi. (I-78, 28)

orta dirēğn dibi+ne ataş yanıtı. (I-76, 54)

hamamlı+ya sarı recep var ıdı. (I-32, 43)

yanı bunlar çok eski bi çā+ya da deil. (I-36, 75)

ben evlendim on dört yaşı+na. (II-99, 1)

ha bu dere+ye ben şoferim. (II-95, 21)

iki danesi çorluya+dur. (II-95, 19)

bi dane de ev+e var. (II-95, 20)

işte velkü+ye var, çayeli+ne var, salaka+ya var, samsun+a var. (II-95, 18)

mesela benim babamun erazəsi var bu arka taraf+a. (II-99, 41)

1.1.1.3.8.4. Bulunma Hâlinin Ayrılma Hâli Fonksiyonunda Kullanımı

Bulunma hâli ekinin ayrılma hâli ekinin fonksiyonunda kullanıldığı iki örneğe rastlanmıştır.

kóy yerde āni+de bi şey ossun hemen bitersin. (I-40, 46)

hic_olmazsa aniy+de ölüyüm. (I-11, 29)

1.1.1.4. Tamlama: +(n/y)IN

Allomorfları: +(n)In, +(n)In, +(n)Iğ, +(I)yn, +Iy, +yIn, +ğn

Tamlama eki, eklendiği adla başka bir ad arasında ilgi kuran ad durumu olarak tanımlanmış ve genellikle “ilgi hâli” olarak adlandırılmıştır (Korkmaz, 2003, 23).

Tamlama hâlini diğer hâl ekleri arasında değerlendirmememizin nedeni, adı fiile değil başka bir ada bağlıyor olmasıdır.

Eski Türkçede tamlama eki +In veya +nIn şeklinde karşımıza çıkar (Gabain, 2000, 63). Eski Anadolu Türkçesi döneminde ise bu ek dar-yuvarlak ünlülü olarak bulunur ve küçük ünlü uyumuna uymaz (Gülsevin, 1997, 25).

Çepni ağızlarında, ekin eski damak “n”sini koruyan örneklerine sıklıkla rastlandığı gibi; yazı dilinin etkisiyle damak ünsüzünün diş ünsüzüne dönüştüğü örneklere de aynı sıklıkla rastlanmaktadır.

Ekin ünlüsü küçük ünlü uyumuna uygun hâle gelmiştir. Sadece II. ağız bölgesinde ekin küçük ünlü uyumuna uyumsuz hâli görülmektedir.

+In

kóy+ün içinden sevenneri gelirdi. (I-2, 2)

biz üstünde üç etēy+in telli ilbadaları vardı. (I-10, 6)

gelin ķurban olayım

saçlarıy+ın teline. (I-37, 15)

mesela benim babam+un erazəsi var bu arka tarafa. (II-99, 41)

bu ahmed yesevi dedīm adam hünkār hacı bektāşî veli+yin õretmeni. (I-74, 29)

õlan çocū olusa amcay+ın dedī gibi yaşar yine ğız çocū olusa başar olur işte. (I-29, 2)

heç kıza sorulmuyodu bile babay+ın anay+ın gōnū varsa veriyolardı. (IV-146, 13)

hanek vardı milelisde haneg+ın õlu. (III-121, 104)

şindi bu amıçay+ın kōkeni ordan kōse sūleymannar dirler dede hoca oradan gelme. (I-73, 20)

+n

2. teklik şahıs iyelik ekinin +y ünsüzüne dönüştüğü durumlarda üzerine tamlanan eki olarak +n ünsüzü gelebilmektedir.

eliy+n altında adam tutarsın oldu mu. (III-116, 79)

ben de bunu anniyın, babiy+n, bacıların yanında yazdım didim. (III-115, 66)

+In

herkes+in eviniñ önünđe bi fasulyelî ğadar bi pancarlî ğadar bi yeri var. (II-101, 28)

bi delik taş var aha baķ cem evin+in öĝünđe. (I-23, 44)

on+uñ uçún kōkden beri öyle gider ğıs taraftı serbes. (I-3, 4)

+nIn

nişan démeler+nin manası da bu. (I-2, 3)

+nIn

bu benim õlan hamıza+nıñ dúñününden sōna eylesi şe_etmedi. (I-4, 1)

bi ğadınun evine döndüm, işte bu+nun anası. (I-21, 22)

yastıyn altına ğorlar nevşe+nin. (III-117, 23)

biri+nin evini şuraya yaptık. (II-82, 6)

+(n)İğ

Damak “n”si olan ng sesinin ayrışması sonucu “ğ” sesinin tercih edilmesiyle ekin bu şekli ortaya çıkmıştır.

on+uğ+la yā yapardık. (I-13, 40)

şimdi ben şu kóy+üğ adamının çounu tanıyamıyorum. (I-28, 31)

ordan dedem+iğ orā ğacıylar. (I-32, 40)

on+uğğ için hazır geliyi millete. (I-57, 27)

o+nuğğ için gitmiyim. ayıı (I-57, 49)

müdüür+üğğ evin+iğğ öğüne bi göz ev yaptım. (IV-145, 106)

mūtar da elitim+iğğ ōlu benim. (I-41, 2)

ğapı+nuğğ öğüne gene ğayınbabası indirmelik veriydi. (I-78, 28)

+(n)(I)ny

Tamlanan eki alan sözcüğün ardından ünlü ile başlayan bir sözcük geldiğinde, bu iki sözcüğün ulanmasıyla birlikte tamlanan ekinin +(I)ny şeklinde duyulduğu örnekler bulunmaktadır.

bōle ğız+ıny evinde ceyiz yıkıyoduğ işte. (IV-126, 21)

burda babam+ıny evi çoudu. (III-116, 26)

ğırk ton daş+ıny içinde bi ton kómür geliyi. (I-52, 8),

gomşu+nuğğ evine bile gelemiydi. (II-124, 88)

+(I)yn

üç beş ev+iyn on eviyn aşşa su kenarında cevizleri. (III-115, 10)

onnar+ıyn içine bōle ğaş tene yapıcan. (I-72, 49)

+Iy

ben+iy+le ilgilenmedi. (II-82, 8)

babasın+ıy evinde bekliyi. (I-57, 30)

esas dedelerimiz+iy evi. (IV-136, 26)

allah+ıy emrini aııylár. (I-41, 52)

ben kayınbabam+ıy evine gittim. (I-46, 87)

bizde şindi babasın+ıy evinden gelen ğız iki ğún dúün yaparığ biz. (I-22,

1)

bu ormanda dedem+iy evi şo yokardayımış. (I-32, 29)

canım+ıy istediğ yapıyın sen benim dirdi. (I-20, 38)

öküzler+iy zabanı vardı. (I-23, 30)

+yIn

nine+yiñ evi olunca bura kimseler yok. (I-41, 1)

+ğn

orta dirēğn dibine ataş yanıyı. (I-76, 54)

Ø

ben+Ø annemi_ ilkiydim. (II-102, 1)

ben+Ø bir gızım vardı. (III-117, 6)

ben+Ø büyük ölüm gelmişdi. (II-102, 47)

ben+Ø bubam+Ø köyü durağ köyü idi. (II-100, 1)

burdan giderkene sāña düşüüyü babam+Ø evi benim. (I-57, 2)

*o adamı+Ø+ki de yunanistanın demegoh şehri varmış, oraya düşmüş.
(III-112, 48)*

Bazı örneklerde eke ait ünlü kullanılmış ama asıl ekin gövdesini oluşturan ünsüz kullanılmamıştır.

ben+ü de öleli yirmi yedi seneye yaklaştı. (III-116, 1)

götürür götürür çıkardırdım dam+ı basına. (III-116, 46)

Erime, büzülme ve derilme sonucu kendinden önceki ekin yapısının değişmesi sonucu tamlama eki sadece +n şeklinde görülmesine neden olmuştur.

onu biz höyücēn üstünde diyi beклиyi, su daşıyı bize görulardan. (I-32, 48)

şimdi okullan da ayarı gaşdı. (I-56, 18)

bunnān güççükleri gitsin dimiş. (I-41, 35)

esgi gadınnar o geçi+n gülünü eğirillerdi. (I-76, 52)

seni tērzilē veriyim sivasda teyzein yanında dēdim. (IV-148, 110)

1.1.2. FİİL ÇEKİMİ

Türkiye Türkçesi Ağızlarında görülen bütün fiil çekim ekleri, şekilleri ve fonksiyonları yönünden ayrıntılı biçimde Özgür Ay tarafından incelenmiştir. (2009)

1.1.2.1. BASİT ÇEKİMLER

1.1.2.1.1. ZAMANLAR

1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Fiilin anlattığı oluş veya kılışın söylendiği zamandan daha önce gerçekleşmiş olduğunu gösterir (Korkmaz, 2003, 584).

Eski Türkçede, ekin ünsüzü olarak “t” veya “d” kullanıldığı, şahıs ifadesini iyelik ekleriyle sağlandığı bilinmektedir (Gabain, 2000, 80).

Eski Anadolu Türkçesinde, ekin sadece ötümlü “d” ünsüzüyle ve 1. 2. şahıslarda dar-yuvarlak ünlüyle kullanıldığı görülür (Gülsevin, 1997, 88).

Çepni ağızlarında ise, ek daha çok ötümlü “d” ünsüzüyle kullanılmıştır, ünsüz uyumuna girdiği örnekler, yazı dilinin etkisiyle verilmiş ve sayıca az örneklerdir. Büyük oranda ekin küçük ünlü uyumuna uyduğu görülür. Uymadığı örneklere de rastlanır.

Şahıs çekiminde iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır. Sadece 1. çokluk şahıs için şahıs eki olarak “k” kullanılmıştır.

Fonksiyonları yazı diliyle aynıdır.

Birinci Teklik Şahıs: -DIm

evel atmuş altısına ūra+dım. (I-11, 38)

bu yolları ben aştır+dım, bu direk telefonları ben getirttim parayla yani.

(I-15, 4)

ş̄ōle bi c̄ğara al+dım ëniyodum. (IV-145, 95)

inē ben bi senedir altına varma+dım. (II-107, 95)

İkinci Teklik Şahıs: -DIN

yatır diye sor+duñ ya tekkeye gëderler burda. (I-7, 12)

benim işde demin gel+diñ āben ya onuñ işde bi tek ōlu var. (I-67, 74)

özünü boz+dun ħalbini boz+dun kendini bi daşuma+dın çok zor. (I-38,

46)

tekrar hoşgel+diñ diyelim dā sefā gel+diñ. (II-105, 1)

Üçüncü Teklik Şahıs: -DI

hindi onun adı ğız hamamı ğal+di. (I-20, 104)

şurda şarkışladan ħart gel+di. (IV-147, 1)

evel bōle deülüdün emmerek geşler git+ti ğurbete hep övtiyarlar kal+dı. (IV-130, 27)

ķanser başla+dı baķ civar köylerde. (I-48, 9)

Birinci Çokluk Şahıs: -DIK

erken evlendim lafın gelişi başımıza tul ko+duk. (II-99, 2)

dilekçede vē+dik biz de arkadaş annattıya. (V-151, 1)

Ekin sonundaki “k” ünsüzünün ötümlüleşmesi veya sızıcılışması sonucunda ekin farklı şekilleri de ortaya çıkmıştır.

burayı yaylayı mahkemeye ve+dig ormanıya. (IV-134, 18)

ġüçük kızım dúününü istanbulda yap+tlh. (IV-148, 65)

Küçük ünlü uyumuna uymayan örnekler daha çok 1. çokluk şahıs ile söylenmiş örneklerdir.

çok zebillikler çek+dük ya. (I-60, 9)

bu emmimizin ölunu aldık eme ifādık yani ne oldunu bilme+dük. (II-82, 2)

İkinci Çokluk Şahıs: -DINIZ

ne_apdınız siz ulen bizim adamımızı öldür+dünüz diyi osman beye. (I-32, 50)

yalnız evi geş+tiniz. (I-44, 15)

Eski Türkçede görülen geçmiş zamanının 2. çokluk şahsı damak ünsüzüyledir (Gabain, 2000, 80). Eski Anadolu Türkçesi ağızlarında da damak ünsüzü görülmeye devam etmiştir (Gülsevin, 1997, 89).

Çepni ağızlarında, damak ünsüzü kullanılagelen örnekler bulunduğu gibi, yazı dilinin etkisiyle diş ünsüzü kullanılan örnekler de bulunmaktadır. $\eta > g > \check{g} > y$ değişimi sonucu sızıcılışarak damak ünsüzü “ η ” yerine “y” sesinin kullanıldığı bir örneğe de rastlanmıştır. Bu durum iyelik kökenli şahıs eklerinde de tıpkı iyelik eklerinde olduğu gibi sıkça karşılaşılan bir durumdur.

ķamaşırlarımızı ķoprünün üstünden geç+tiyiz o dereye gider ta başı yōkarı. (I-20, 12)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -DIIAr

şimdi onu da ġısıkla+dılar. (I-52, 7)

Erimeye uğrayarak ekin sonundaki ünsüzün kendinden önceki ünlünün açıklığında kaybolduğu örneklere sıkça rastlanır.

kitapta yiri yok di+dilē ğaldır+dilā. (IV-128, 4)

bunnarı bize ĝóster+tiler. (I-73, 81)

1.1.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Bulunulan zamandan daha önce gerçekleşmiş olan oluşa ve ya kılışa; söyleyenin şahitlik etmediğini, söyleyenin oluş veya kılışı sonradan öğrendiğini ya da fark ettiğini bildiren bir zaman kalıbıdır (Korkmaz, 2003, 600).

Eski Türkçede daha önceden olmuşluk anlamı katan bir sıfat-fiil olarak kullanımı yaygındır (Gabain, 2000, 81)

Eski Anadolu Türkçesinde zaman eki olarak çok fazla örneği olmayan bu ekin sadece düz-dar ünlülü şekilleri mevcuttur (Gülsevin, 1997, 80).

Çepni ağızlarında, -miş ekinin zamir kökenli şahıslarla çekimlendiği ve ekin ünlüsünün küçük ünlü uyumuna uyduğu görülür. Ek bu hâliyle yazı diliyle paralellik gösterir. Yazı dilinden ayrıldığı en önemli nokta 1. çokluk şahsın “k” ile çekimleniyor olmasıdır.

1. teklik ve çokluk şahıslarda sonradan farkına varma veya sonradan öğrenme durumunda kullanılması dışında, II. ve III. Ağız bölgelerinde (Rize-Trabzon-Gaziantep) görülen geçmiş zaman fonksiyonunda da kullanımına rastlanmıştır. Eski Anadolu Türkçesi ağızlarında da bu ekin bu şekilde bir fonksiyon değişmesine uğradığı görülür (Gülsevin, 1997, 81).

Birinci Teklik Şahıs: -mişIm

bu dereye yedi sene minibüsçülük yap+muşım. türkiye hep gez+mişim kamyonla. irana da dokuz sene git+mişim. (II-95, 22)

babayı daha önceden şe_yap+muşım ama okul o sıralarda_açıktı. (I-73,

1)

ben al+muşım geymiyi. (III-115, 3)

ben ne nişanı ney ben ğarnımın ğaytındayım, acık+muşım. (III-115, 55)

İkinci Teklik Şahıs: -mişIn

zaman geçiyi bi sen arıda kal+muşsin. (I-2, 45)

suyu aşıma ğadar lahanalar sula+muşsin. (II-102, 41)

sen de sōliyin zamanında diyin ver+mişsin diyin. (I-45, 56)

Üçüncü Teklik Şahıs: -mİş

ķótülük de yapmazsa dellē zamanında bu yap+muş, nasip bōleymiş. (I-2, 33)

onu ğonuşduruP ne bileyim ki bule sanki ölüsü ölme+miş gibi oņa hissettirilmīdi. (I-5, 82)

Birinci Çokluk Şahıs: -mİşIz / -mİşIK

o zamanın devrinde bu sünniler bizi süre süre bu kavķas dālarından aydın taravından tā burdan çanaķķaleye ğadar gel+mişiz biz. (I-9, 13)

biņ sekiz yüzlü yıllarda biņ sekiz yüzlü yılların başlarında heralda gel+mişik. (I-44, 8)

anneme ‘gide ‘gele de ğalasına biz severek al+muşık birbirimizi. (II-99, 10)

İkinci Çokluk Şahıs: -mİşİNİz

şu yukarı in+mişiniz ya. (IV-136, 1)

ben ha bu ismāilin evine çık+muşınız a ora ocaķ eviydi. (II-108, 33)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -mİşIAr

şimdi bi ğovuk taş vardı böle deliklitaş diye öle ko+muşlar. (I-23, 45)

baķ çocū oldurdu oņa çok ğitdi o ğarı. çocuk bele+mişler orda. (I-41, 30)

1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman

Eklendiği fiilin gösterdiği oluş veya kılışın içinde bulunulan zamanda başladığını ve sürmekte olduğunu gösteren ektir (Korkmaz, 2003, 610).

Çepni Ağızlarında iki tür şimdiki zaman eki karşımıza çıkar. Bunlardan ilki yazı dilimizdeki şekille uyumluluk gösteren geniş-yuvarlak ünlülü –yor şeklindedir. Bu şekil, XV. yüzyıldan itibaren metinlerde görülmeye başlamıştır (Gülsevin, 1997, 98). İkinci ve Çepni Ağızları için yaygın olan şekil ise –(I)y(I) şeklindedir.

Şimdiki zaman ekinin Çepni ağızlarının sınıflandırılmasında önemli bir yeri vardır. Türkiye Türkçesi yazı dili yuvarlak ünlülü şimdiki zaman ekini kabul etmiştir. Çepni Ağızlarında ise yaygın olarak kullanılan ek dar ünlülüdür. I. ve III. ağız bölgelerinde düz-dar ünlülü şimdiki zaman eki, II. ağız bölgesinde yuvarlak-dar

ünlülü şimdiki zaman eki son derece yaygın biçimde kullanılmaktadır. Bu bölgelerde yuvarlak ünlülü şimdiki zaman ekinin kullanımına da rastlanmaktadır. Bu kullanım hem yazı dilinin etkisi hem de komşu ağızların etkisiyle yaygınlaşmıştır. Yine de bütün bu etkilere rağmen dar ünlülü şimdiki zaman eki kullanımı I., II. ve III. ağız bölgelerinde fark edilir derecede yaygındır.

IV. ve V. ağız bölgelerinde ise yaygın olarak yuvarlak ünlülü şimdiki zaman eki kullanılmaktadır. Bu ekin kullanımında yine komşu ağızların ve yazı dilinin etkisi göz ardı edilemez. Çünkü yuvarlak ünlülü şimdiki zaman eki kullanımı yaygınlaştığı hâlde dar ünlülü şimdiki zaman ekinin de kullanıldığı görülmektedir. Bu da Çepni Ağızları için ekin orijinal şeklinin dar ünlülü şekli olduğunu göstermektedir.

1.1.2.1.1.3.1. I. Ağız Bölgesi

Dar Ünlülü Şekiller

Erime veya büzülme nedeniyle “y” ünsüzünün eriyip, iki ünlünün birleşerek uzun ünlü veya ikiz ünlü oluşturduğu pek çok örneğe bütün kişilerde rastlanabilmektedir.

Birinci Teklik Şahıs: -(I)yIm / -(I)yIn

gid+iyim ben her sene deñize gid-iyim. (I-28, 60)

adam baq yemin ed-iyim. (I-34, 21)

şimdi de ben onu yapıp yiyēmi-yim. (I-20, 39)

onu kaqim baır-ıyım bacām bacām. (I-61, 8) [kak- (Clauson-609)]

ben gel+iyim iki altın dak-ıyın. (I-45, 41)

hiç bi iş yok yavrım gūnlük bence zāten hanı bitib dur-uyun. (I-79, 1)

ōlum sen bazardan yirsin dīm ben yimem. (I-54, 22)

İkinci Teklik Şahıs: -(I)yın / -(I)yIsIn

bōle allahdan ğarışdırdı mı saña sor-uyun da ben de şey böyle ğarışdırdı mu. (I-25, 19)

ayranı getir-ijn gel-iyin. (I-50, 16)

evet di-yin yaqut da oldu baq diyi. (I-45, 49)

mayasız tıplı-yın tıplı-yın sacıy_üstünde ğayrı öyle bişiridik mayasız. (I-76, 20)

bi çirpili gid-iyñ bi orā gidiydin. (I-41, 32)

dedeye gelemi-yisin. (I-38, 46)

kime yapmıyuku kazanamü-yusun. (I-38, 60)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(I)y(I)

şimdi deve çekip bi Zaman öl-üyi. (I-2, 46)

ertesi gün ulene yakın kāk-ëy bi gerine şey ò yay gibi olmuş yay. (I-11, 31)

atın üzerine bindirdiler bi gölumdən bi gişi dut-üi. (I-5, 57)

o çocuğ İstanbulda doçtora ğötür-üyyü bunu. (I-28, 88)

sen bakıver de di vardır orda gızım di-yi. (I-36, 50)

şimdi de konserve filan kon-uya yāni dolaba. (I-31, 10)

şekeri böyle yānan erid-iyi yap-ıy nası yapıysa. (I-21, 28)

beşinci yıldan al-ıy. (I-79, 53)

dana kesen dana kes-iy. öndan sōra kadayıf yapıł-ıyır ikincisi günü. bi de dıştan müsafir gelise şurdan tepekóylüler gel-ıyo. (I-50, 40)

Birinci Çokluk Şahıs: -(I)yIk / -(I)yIz

bel di-yik. (I-7, 3)

eskiden guruduyoduğ ya şimdi gurutmı-yuk. (I-6, 6)

şurda bayırda çadırdı geçin-iyik. (I-9, 15)

nakışlayıp koy-uyuk, süslü-yük, altının ayranını da kesik yap-ıyık, onu da kesik olarak sat-ıyık. (I-21, 10)

babalarımız gitdi geldi işte onu bilmi-yik. (I-73, 19)

hanı dúün eşyāsı almaya böyle gelin giysisi almaya balıkesire gid-iyiz öyle almaya. (I-42, 5)

İkinci Çokluk Şahıs: -(I)ynIz / -(I)yñIz

şimdi nere gitmek isti-yiniz siz armutluya mı isti-yiniz. (I-28, 92)

sarı çalı da mı çalı içindesiñiz dur-uyunuz derken sarıçalı galmış adı. (I-61, 26)

Kendi gendine gonuşurkan siz ne biçim padırdı-yñız mı ne gonuş-uyunuz deller. (I-61, 64)

neyl_elpise ğty-iyiniz önceden didi bize. (I-46, 68)

neden böyle yap-ıynız. (I-73, 71)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -(I)ylAr

hindi tanış-ıylar tanıştır-ıylar. (I-1, 9)

şimdi gelini hemen kevinlik gibi geydir-iler attı-yler taksiye. (I-5, 89)

toplaş-iler gel-ıylar bak-ıylar. (I-20, 101)

ondan sōra düjünden sōra baş boğ-uylar. (I-42, 40)

ule diy-ileri ule bizim hanı dihi bizden uvaqlar ÷le diyi. (I-47, 34)

burada bi hadise yapmışlar hadise yapıncık yerleş-ıylar bura. (I-74, 6)

Geniş Ünlülü Şekiller

Birinci Teklik Şahıs: -(I)yom / -(I)yon

kaynana kızını al-ıyom

hırsından çatla. (I-37, 6)

bağ bunu emin olun söylü-yom. (I-40, 52)

o gunnerden biráz de atmış beş yaşıdayım onnarı özlü-yom bayā onnarı.
(I-72, 11)

heb_böyle onu bili-yon yalnız kaçınıcı senede guruldu bilmi-yom çocüm.
(I-79, 56)

İkinci Teklik Şahıs: -(I)yon / -(I)yoñ / -(I)yosun

sen üstünde ğasıla ğasıla gid-ıyosun artık. (I-5, 60)

duzdan çıktıkda bi de ser-ıyon gurutuyu ondan sōra. (I-18, 2)

biz de onu sen de ġazan-ıyoñ verdemiz yer de ġazanıyo ġariben ; işi. (I-
52, 6)

sen gid-ıyosun okuntunu ver-ıyosun düjün sayibine. (I-48, 28)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(I)yo

nişan demenin manası da burādan gel-ıyo. (I-2, 4)

gelin ġaynanayna hiş dönüşmü-yo. (I-5, 90)

mubārek terleyip dur-ıyo. (I-62, 15)

bu ġuşu diyor kim çabuğ kesip gelirse benim di-yorü şeyim onda birinci
talebem o pekiyi derecesi. (I-74, 30)

Birinci Çokluk Şahıs: -(I)yoruz / -(I)yoK

tariqat üzerine bi şeyler uydurma gibi böle bi şeyler taslakca olarak yap-ıyozuz biz. (I-12, 7)

biz dedik madene açık oturuma gid-ıyoz şeye eskişehire. (I-48, 12)

bi göušta üç tene kadın otur-uyoz. (I-84, 6)

ikisini burda saıyog onnarı da yourd yapıyık. (I-54, 16)

İkinci Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Çokluk Şahıs: -(I)yolar

orda aç-ıyolar bak-ıyolar ki mubārek terleyip duruyo. (I-62, 15)

yulaf gibi öle bi şeyler çavdar gibi ek-ıyolar. (I-23, 29)

halkın yapabildm de işte çiftçilik yap-ıyolar. (I-44, 25)

o işi o kültürü götür-üyolar savun-uyolar. (I-80, 20)

1.1.2.1.1.3.2. II. Ağız Bölgesi

Dar Ünlülü Şekiller

Birinci Teklik Şahıs: -(I)yIm / -(I)yrIm

ğarı demiş ki elim hamur yuur-uyum ğapının ardına u sağ ses edeyim de get demiş ğarı. (II-83, 3)

ben yaşı-yım. (II-82, 4)

ha urda ēlençe ed-iyim işte. (II-82, 10)

bağ 'görüysun ha bunu bağ çalış-ıyrum. (II-95, 23)

belim çok ārı yapıy, gezemi-yrim. (II-96, 6)

o es'ki 'günlerimi o 'gelin olduım zaman 'günlerimi ozli-yrum. (II-99, 37)

ben şimdi kariyi verdim 'gid-iyirim şimdi eve. (II-95, 11)

suyunan ğabda oynasıñ ne bil-iyin. (II-102, 51)

İkinci Teklik Şahıs: -(I)y(I)sIn

u peynirin artuk bişürmi-ysün, peyniri ðlece gene maya atıysun. (II-91, 55)

baba nere gid-ıysin. (II-83, 8)

sen dedi bağ hiç mi dedi harf tanımı-yısın dedi. (II-84, 10)

unun yaını işde bişir-ıysin. (II-91, 52)

nerē gid-iyusun. (II-94, 1)

mesela ben biz yāni ne yerdük bil-iy musun. (II-99, 28)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(I)y(I)

ğızım başa gelmesin başa geldi mi çekil-iyi. (II-82, 16)

u Sözcük öle devam ed-iyu. (II-86, 5)

şindi kendir tel at-îy ya kendir olacağ ya. (II-91, 70)

*eyi bu pilden zorum yok da hastá oluyrum çok, belim çok ār yap-ıy.
gezemiyrim. (II-96, 6)*

*süzgeşte geçiriyoruz ya da mikserle şe yapıl-ıyır böyle ufağ yapıl-ıyır.
(II-102, 29)*

Birinci Çokluk Şahıs: -(I)yIk / -(I)yIz

niyse biz ava gid-iyuk demiş. (II-83, 15)

una ğaldır-ıyuk uğarı öle doku-yuk. (II-87, 2)

şindi yeniler biz daha aramı-yız. (II-91, 94)

fındıkla geçim sālı-yuk diyelim. (II-100, 5)

hepsini bir toplıyıp berāber inceğine bıçağla dōru-yuz. (II-102, 17)

İkinci Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Çokluk Şahıs: -(I)yIAr

*ōlēn arasıyla zabahın arasına ğuşluk de-yler, güneş çavdı, ğuşluk de-
yeler. (II-87, 33-34)*

*şindi hep arabáyle gid-iyler kimse kimseyi daha tanımıyı ğızım. (II-91,
20)*

*bi istanbıldan gelen alışğanlık heral illa bi denize girecğ diye gendilerini
şartlandur-iyler öle ossun diye illā. (II-102, 55)*

Geniş Ünlülü Şekiller

Birinci Teklik Şahıs: -(I)yom

*şimdi ben yanımda bi buçuğ yaşımda ilk uşām var, ğurbete gidiyom köye
gel-iyom nēyse. (II-84, 6)*

İkinci Teklik Şahıs: -(I)yon /-(I)yosun

ne ed-iyon urda, dimiş dev. (II-83, 42)

ğarışdırup ğarışdırup içine malzemesini ğoy-uyosun yālaş gibi yapıyusun. (II-100, 69)

gendü yetişmiyi bi de içi demizled-iyosun şimdi a şimdi findā yakın. (II-100, 77)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(I)yo

gelirke tā şēni hesaplı-yo. (II-83, 65)

şimdi bizim ôda tek bi ğız bi tek erkek uşaqın peşi sıra gid-iyö okumaya gid-iyö. (II-84, 4)

şimdi turşuyu millet poşette alıp yē-yö. (II-108, 59)

Birinci Çokluk Şahıs: -(I)yoZ / -(I)yoK

bi ğoşa üç tene kadın otur-uyoz. (II-84, 6)

o yanda güvende şeyi su getir-iyok. (II-107, 22)

babamın ğız ğardaşına hala di-yoruz. (II-102, 89)

kara cāhil olarak dur-uyoruz. (II-102, 5)

İkinci Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Çokluk Şahıs: -yolAr

mısır ekmēni dōru-yolar suya (II-108, 59)

1.1.2.1.1.3.3. III. Ağız Bölgesi

Dar Ünlülü Şekiller

Birinci Teklik Şahıs: -(I)yIm

ben davıla gittim mi geri gel-iyim. (III-117, 19)

Görülen geçmiş fonksiyonunda kullanılmış örnekler bulunmaktadır. Bunlar geçmişte yaşanan bir olayın anlatımında geçmektedir. Anlatıcının anlatımını zenginleştirmek için kullandığı görülmektedir.

ben bizim hanımın büyük bacısını isti-yim. (III-115, 33)

İkinci Teklik Şahıs: -(I)ysIn

yaltız ev ol-iyisin. (III-115, 17)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(I)y(I)

ōle dī gelmiş herifin ardına düşmüş. (III-116, 11)

oysa bazıları da söyli-yi onun yokmuş. (III-121, 46)

onnar bilmé-y. (III-125, 14)

fıstıın işi çok ol-iyi ama para etmi-yi. (III-119, 14)

dayı da aynı dayı deñişm̄n̄. (III-113, 63)

Birinci Çokluk Şahıs: -(I)yIk / -(I)yIz

şindi de asbapdan gâçacâk, ona buna ver-iyik de almiyeler. (III-117, 58)

onlā yirmi dört saat içiyi suyu, biz iki saat iç-iyik günlük. (III-118, 46)

aslında biz çepnice gonusmâ-yık yāni farkındalar heralde. (III-121, 93)

biz de iyi kötü hatırlı-yık. (III-125, 6)

İkinci Çokluk Şahıs: -(I)ysInIz

işte duvarları gör-eysiniz. (III-121, 29)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -(I)ylAr

suyu bırakmi-yler, onlā suyu aç-iyler. (III-118, 46)

onnar bilméy kullanmı-yılar. (III-125, 14)

yaza normal ama normalde yine yaz di-yılar. (III-113, 133)

Geniş Ünlülü Şekiller

Birinci Teklik Şahıs: -(I)yorum

artık o gadarl̄m̄ bilmi-yorum. (III-112, 59)

annı-yorum dediyizi. (III-120, 25)

İkinci Teklik Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Teklik Şahıs: -(I)yo / (I)yor

ó düştü yerde canlan-ıyo bi yeşer-iyor. (III-112, 50)

Birinci Çokluk Şahıs: (I)yoruz

İkinci Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Çokluk Şahıs: -(I)yolar / -(I)yorlar

antepte ikāmet ed-iyolar göç_ettiler. (III-113, 9)

o bakımdan burda yaşayamı-yorlar. (III-113, 124)

işte alevil̄ türkl̄ diyelim yaymak için gönder-iyolar. (III-112, 43)

1.1.2.1.1.3.4. IV. Ağız Bölgesi

Bu ağız bölgesinde dar ünlülü şimdiki zaman eki şekillerine rastlansa da genel kullanım geniş ünlülü şekillerden yanadır.

Dar Ünlülü Şekiller

Birinci Teklik Şahıs: -(I)yIm / -(I)yIn

ben de gendim ğór-üyük. (IV-130, 7)

nüfus kādımda nê varsa u bilme-yēn. (IV-136, 13)

u şeyi bil-iyin. (IV-141, 9)

nüfus kādı nerde nerden bil-iyin. (IV-136, 14)

benim de aḫrabālar var dışāda onnar gelise burda ğór-úyun. (IV-143,

81)

e ben de dīniyim bi şey diyemem. (IV-149, 32)

İkinci Teklik Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Teklik Şahıs: -(I)y(I)

ḫızım boluda dur-uyu. (IV-130, 6)

şindi de eken ek-iyī biçen biç-iyī. (IV-133, 12)

Birinci Çokluk Şahıs: -(I)yIk / -(I)yIz

ḫayvannarı sorsan inek sammayı bil-iyiz. (IV-136, 5)

-(I)yIk şeklinin sonundaki ünsüzün sızılışmasıyla ekin “ḫ” ünsüzüyle söylenen şekli ortaya çıkmıştır.

batlıcan gurud-uyuh. (IV-146, 6)

İkinci Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Geniş Ünlülü Şekiller**Birinci Teklik Şahıs: -(I)yom / -(I)yoN**

işde ben de bazı onnarın yanına var-iyom gel-iyom. (IV-130, 6)

ben de ḫóyde gez-iyom. (IV-133, 12)

gez-iyon geziyo dün de bahçayı felan suladım. (IV-145, 27)

torun var dayanamı-yoñ. (IV-148, 142)

İkinci Teklik Şahıs: -(I)yon / -(I)yoñ

annem didi esas çepniliyi sulüyor da dedi söz konuşlardan da anlamı-yoñ dedi. (IV-149, 4)

ne di-yoñ sen. (IV-136, 31)

denesini gázana göykene ḫarárince goy-yon yāni. (IV-129, 7)

ḫavırmayı icābında orda yemek yap-iyon, gel-iyon, getir-iyon, adı-yoñ, kes-iyon. (IV-145, 59)

Birinci Teklik Şahıs: -(I)yoru

yazma gómlek gólundan ne göpduysa ne müinasib isa akrabāsına göre deış-iyoru. (IV-139, 19)

iyi olusa olur amma burda şimdi bi doğtur getiriyorlar sünnetini yapıyorlar dikişini at-ıyoru. (IV-138, 55)

şindi ne dèllerse o ol-uyor. (IV-137, 52)

aynı üstü altı da ğadife fistan yap-ıyoru, ĝuşan-ıyoru. (IV-141, 29)

ĝırķ beş dakķa arayan çorumdan bi arkadaş var benim altımda da boncug ör-üyoru ranza çift ya. (IV-145, 86)

Birinci Çokluk Şahıs: -(I)yoZ / -(I)yoK

onu eletiyoz orda dudür-üyor, yıĝ-ıyor. (IV-129, 11)

hindi de bundan gey-iyoruz. (IV-141, 28)

ķız kardaşına abla di-yok, bibi di-yok, deze di-yok. (IV-145, 81)

İkinci Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Çokluk Şahıs: -(I)yollar / -(I)yolā

şindi gine al-iyollar onu. (IV-126, 14)

evden cenazeyi getir-iyolā, yıkı-yolā, kefenli-yolā. (IV-128, 1)

1.1.2.1.1.3.5. V. Ağız Bölgesi

Dar Ünlülü Şekiller

Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Geniş Ünlülü Şekiller

Birinci Teklik Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

İkinci Teklik Şahıs: -(I)yon

şindi nişanda daķı dak-ıyon. üş ğat urbayı al-ıyon. (V-153, 33)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(I)yo

geçiyeye gelince yavrısına ðlaķ den-ıyo. (V-151, 17)

oķu hālā veriliyo bi dā haricinde anos yaptırıl-ıyo. (V-151, 30)

ķôfôr düz-ıyo keydir-ıyo gelinnī gel-ıyo işte bitti. (V-153, 30)

Birinci Çokluk Şahıs: -(I)yoZ / -(I)yoK

izmire düş-üyor çepni di-yoz. (V-151, 4)

orlara gidip yaptırıp gel-iyor. (V-152, 25)

bu köyden ayrılma yüz hane arızlā di-yoz ya. (V-152, 27)

İkinci Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Çokluk Şahıs: -(I)yolar / -(I)yolā

bazı yerlerde deyolā işte de-yola. (V-151, 45)

o yana gittiñ mi yadırğa-yolā mesela filanca kişileden bunna dēlek. (V-151, 6)

bazı kişilē kutleyo ama uygunsuz kutle-yolā. (V-151, 19)

1.1.2.1.1.4. Geniş Zaman:

Geçmişten geleceğe uzanan geniş bir zaman diliminde gerçekleşen oluş ve kılışları içine alan bu kip, verdiği “her zaman” ifadesinden dolayı alışkanlıkları ve süregelen âdetleri, kurallaşmış uygulamaları ifade eden fiilin zaman ifadesini sağlar (Korkmaz, 2003, 637).

Eski Türkçeden bu yana geniş zaman anlamı -(V)r ekiyle verilmektedir (Gabain, 2000, 80).

Çepni ağızlarında da “-(V)r + Şahıs Çekimi” şeklinde çekimlenmekte ve yazı dilinde olduğu gibi ekten önce dar ünlüler gelmektedir.

Birinci Teklik Şahıs: -(V)rIm / -(V)rIn

hinci bak ğasteyi oku-rum. (I-14, 9)

taranamızı noıdu haşla-rım, robota vur-ārım susuz amā salça ğıy-ārım.

(I-40, 29)

bizden üçün mü? bekle-rin görüsen di. (IV-149, 102)

“r” ünsüzüyle biten bir sözcüğün üzerine geniş zaman eki geldiğinde grup düşmesine uğrayarak ekin kaybolduğu görülür.

buğın bir dıın olacaķsa ğetme yolunu ğónder-im ğetme öle şey öleydi.

(IV-148, 15)

İkinci Teklik Şahıs: -(V)(r)sIn / (V)N

evde çocūna bak-arsın otur-usun. (I-30, 54)

Erimeye uğrayarak ekin ünsüzünün ekin ünlüsünün açıklığında kaybolduğu örneklere rastlanmaktadır.

ğızım şimdi bī sünnü kıyüne varsan seslen-İsin hanımı çıkar. (I-70, 59)

Ekin sıradışı bir kısaltmaya uğrayarak sadece iyelik kökenli şahıs ekiyle temsil edildiği örneklere rastlanmaktadır.

çocuk kırkı çıkana ğadari iş yapma-n. (I-30, 54)

beyle toparlak toparlak şey _ eden yāını suvanın altınan ğavır-ın ğarıştır-ın güzel, çorba kimi olur. (III-117, 49)

at-ın süpür-ün süpürgeyle süpür-ün içini dışına at-ın ikindide öldür-usun ğayrı onu yığ-arsın geder bi sap dā çek-ersin. (IV-143, 26)

şindik _ keriyken yaı bas-an duzla-n, bas-an duzlā-n, ço;aldunça onu eridm-n süzen süzekte dururdun. (III-117, 54)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(v)r

gid-er onu cumartesi ğún sabālen neçtlen-ir kalk-ar onu bur-ur dibine de bi avış duz ğoy-ar ğurusun diye. (I-57, 42)

Erimeye uğrayarak ekin ünsüzünün ekin ünlüsünün açıklığında kaybolduğu örneklere rastlanmaktadır.

tarım da her şeyden yapā. (I-51, 9)

Olumsuzu –mAz ile yapılır.

atın üstünde bi iki ğún hiç sesini çıkar-maz kimseye. (I-5, 65)

Olumsuzluk ekinin –mAs ve –mAS şekillerine de rastlanır.

hayır deyil daha bir kimse kimsenin eşini şöle yanlış alevide bak-maS. (I-40, 53)

ğarşıya çıkısan bakısan evlerin uçları görün-mes. (III-116, 76)

yömmiyeynān insan geçinir mi geçin-meS. (I-54, 35)

Birinci Çokluk Şahıs: -(V)rİz / -(V)rİk

eskiden bayramda nerde kız çounly fazlaysa dümbek di-riz böyle koltukda toprakdan yapılmış deri geçirilmiş onnan māniler söylerdi ğızlar bayramda. (I-33, 12)

hindi inekden çekdmmiz zaman biş-iriz, süz-eriz temizce.(I-23, 3)

urfada bi köy var ğısas di-rik. (III-113, 45)

yqurus_sōna kepçesinnen. (I-40, 31)

onu yastına çal-arık neşenin. (III-117, 20)

çarşıdan ipini al-ıruk. (II-87, 2)

Grup düşmesine uğrayarak sadece şahıs ekiyle ifade edilen bir örneğe de rastlanmıştır.

anca cumartesi görüſüb_buluſursaĸ öyle bil-ik. (I-31, 41)

Olumsuzu –mAzIz ve –mAzIk ſeklinde yapıldığı gibi –mAk ſeklindeki olumsuzluk eki I. ve III. bölgeler için karakteristiktir.

mesela ali de-meziz, alı dëriz. yānu ſey olarak mehmet de-mezik māmēt derik. (III-120, 11)

bi ſey bāla-mazık, ġarıysa cember takıyık. (II-103, 35)

baĸ on ıkı oruſta bi soġan kaFası kes-mek canlı diye bi tavıĸ asla kes-mek, et asla yi-mek, yumurtadan canlı civciv çıkıyı diye asla yumurta asla yi-mek, inne dikim asla dik-mek, odun asla kes-mek, ġarı ġoca asla yat-mak, kesinlikle on ıkı ġın. (I-5, 3-5)

men ot yap-maĸ. (I-23, 1)

onnarı bil-mek biz eyle ſeyleri. (III-116, 29)

hindi ðlunu evereceġ_ossan köye git-mek diye ġadınnar. (I-76, 51)

biz köyce heĸ o ġün iſe ġet-mek. (III-114, 26)

onnarı ġatırımıza getirip sðli-yemek. (I-73, 25)

İkinci Çokluk Şahıs: -(V)rsINIZ

herkeſ dümbēni dümbek var ıdı, dümbek diyik bil-irsiyiz. (I-46, 35)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -(V)rlAr

ĸınayı getiriller yak-arlar (I-1, 18)

dúún yemē olaraĸ hepsini yap-ālar. (IV-147, 40)

o ſeyin içine salın içine ġótúrüller orda ġollar, yūrular (IV-143, 55)

südü bol olsun diyin diyo yidirüller içirüller. (II-103, 15)

Olumsuzu –mAzlAr ſeklinde yapılır.

eyer ki ben aldıysam onu ödemedēn o tariĸata beni sok-mazlar. (I-2, 19)

1.1.2.1.1.5. Gelecek Zaman

Fiilin belirttiği oluşun veya kılışın henüz gerçekleşmemiş olduğu ancak gerçekleşmesine kesin gözüyle bakılan durumlarda, fiilin zaman çekimini ifade eder (Korkmaz, 2003, 623).

XV. yüzyıla kadar işlek bir sıfat-fiil eki olarak kullanılan –(y)AcAk eki, bu yüzyıldan sonra gelecek zaman çekiminde de kullanılmış ve Anadolu

coğrafyasında yazı diline gelecek zaman eki olarak yerleşmiştir (Gülsevin, 1997, 103).

Yazı dilimizdeki gelecek zaman eki –AcAk şeklinin iyelik kökenli şahıs ekleriyle çekimlenmiş hâlleri Çepni ağızlarında da kullanılmaktadır. Metinlerde bulunan örneklerin neredeyse tamamı ekin gövdesinde bulunan “k” sesinin k > g > ğ > Ø değişimi sonucu, ekte görülen büzülme ve derilme olayıyla ekin uzun ünlü, ikiz ünlü ve uzunluğunu kaybetmiş ünlüyle söylenmiş hâlidir. Ek her zaman büyük ünlü uyumuna uymamaktadır.

Çepni Ağızlarında görülen bir diğer gelecek zaman eki –IcI /-UcU ekidir. Bu ek Adana, Hatay ve kısmen de Gaziantep Ağızlarında yakın geleceği karşılamak için kullanılmaktadır (Karahana, 1996, 147).

-AcAk Ekinden Gelen Şekiller

Birinci Teklik Şahıs: -(A)cAm

öl+ecem ğari derkene öteden bi arı inek çıkıyu bāralağ höñürelek geliyi.

(I-11, 22)

ben diyi bunu diyi büyük bina yap+acām. (I-20, 102)

dileğini ğurbanıñı getir+eceam saña. (I-61, 40)

ğarı ğağ dimiş ğapıya git+cēm dimiş. (II-83, 2)

İkinci Teklik Şahıs: -(y)(A)cAn / -(y)(A)cAksIn

Gelecek zaman 2. teklik şahıs ekinde büzülme ve derilme sonucu kalan ünlünün darlaşması sıklıkla görülmektedir. Bazı örneklerde darlaşan ünlünün yanında “y” sesinin ortaya çıktığı görülmektedir.

de-yceksin ki zamanında verilmiş. (I-45, 54)

Metinlerde geniş zamanın 2. teklik şahıs çekiminin daha çok; tavsiye, emir ve gereklilik belirtmek için kullanıldığı örneklere rastlanmıştır.

Tavsiye-Emir Fonksiyonunda Kullanılanlar:

annesi babası bunu al-acāsün bunla yaşı-ycāsun. (II-99, 7)

Gereklilik Fonksiyonunda Kullanılanlar:

hayvanın südünü kendin işle+yeceksin yourt yap+acaksın, yayıkda yay+acaksın, tereyāı yap+acaksın. (I-9, 35)

ğününi buldun mu hayırlı ğün dē+yecēn çık+ecēn. (I-25, 24)

hani ğara_hazan gibi kalıcı u evde mükembel kal-acēn. (IV-149, 26)

ta ireliye vardıñ mı saĝa dön-eceyñ. (I-28, 94)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(A)cAk

hindi didi yāmur yā-acak didi. (I-8, 16)

eskiden bāçalařda domatis ol-icák de yiyecik diye óna bakardış. (I-13, 6)

unudulmıyı unudulmācak. (I-32, 23)

himdi mařināde ğari o tulumla kim ūrař-cek yavrım. (I-23, 7)

Birinci Çokluk Şahıs: -(A)cAz / -(A)cAk

1. çokluk şahıs ekinde de –AcAĝız ve –AcAĝık şekillerinin büzülmesi ve derilmesiyle oluşmuş uzun ünlülü veya ikiz ünlülü şekillere rastlanmaktadır. Bu ünlülerden darlaşanlar da bulunmaktadır.

şindi ğurban kes-cez musēb olcaş bu bizim dāmadımız. (I-65, 5)

yā bu istasyona isim ver-ecēz, bu kóyün önde gelen adamı kimdiş dimişler. (I-19, 4)

nāpalım ğuzum buna da řúķúr neler ĝór-ecēk daha neler. (I-39, 83)

şindi de asbapdan ĝaç-acāk, ona buna veriyik de almiyeler. (III-117, 58)

şari şanginiz isterse kabul ed-icez. (II-95, 8)

İkinci Çokluk Şahıs: -(y)(A)c(A)NIz / -(y)(A)cAKsInIz

2. çokluk şahıs ekinde de büzülme ve derilme yoluyla ekin deĝişikliğe uğramış şekline rastlanmaktadır.

bi de burdan nasip nerē gid-ecēyniz. (I-28, 106)

şoca ustānın řakķı var isa bunu mecbur öde-yecānız diyo. (IV-145, 25)

2. çokluk şahıs çekiminde kullanılan zamir kökenli şahıs eklerinden –ñIz ekinde bulunan damak ünsüzünün “ĝ” sesine dönüşmüş hâline de rastlanmaktadır.

nēy_ēd-ecāĝız yavrım bunnarı. (IV-135, 14)

–AcAk ekinde bulunan “k” ünsüzünün sızıcılaştığı bir örneĝe de rastlanmaktadır.

ya bqa da bi cenaze olacaş ne yap-acahsınız. (IV-137, 35)

-IcI Ekinden Gelen Şekiller

Bu ek Eski Türkçedeki –gU sıfat-fiil ekinin üzerine +çI isimden isim yapma ekinin gelmesiyle oluşmuş bir ektir. Ek Türkiye Türkçesinde fiilden isim

yapma eki olarak kullanıldığı gibi, sınırlı olarak sıfat-fiil eki olarak kullanıldığı da görülür (Özmen, 1998, 555).

Pek çok araştırmacı tarafından –AcAk gelecek zaman ekinin düz-dar ünlülü şekli olarak düşünülmüştür. Ancak –AcAk gelecek zaman eki zamir kökenli şahıs ekleriyle çekimlenirken, -IcI / -UcU ekinin iyelik kökenli şahıs ekleriyle çekimlenmesi bunların iki ayrı ek olduğunu göstermektedir (Günşen, 2007, 763).

Özmen bu ekin; Adana'nın Yumurtalık, Ceyhan ve Kozan ilçelerinde, Hatay, Kilis, Osmaniye, Kahramanmaraş ve Gaziantep'in bazı yörelerinde kullanıldığını belirtir (1998, 555).

Günşen de yukarıda sayılan yörelerden göç etmiş Türkmenlerin bulunduğu Kırşehir'de, Türkmen Ağızlarında bu ekin bulunduğunu bildirir (2007, 763).

Çepni Ağızlarında bu ekin bütün şahıslarda çekimine rastlanmamıştır. Ancak özellikle II. Teklik şahıslarda ve I. çokluk şahıslarda kullanımı oldukça yaygındır.

İkinci Teklik Şahıs: -(V)(y)IcI(y)n

eskileri ölmüş ölenneri adını ğoy+acıyn mesela ğurban kes+eciyn. (I-29, 5)

bunların hepini yapacın amma ğafanı kesseler korkma+yicin yalan ğonuşma+yicin. (I-11, 13)

şimdi bunda eliñye elinilen ğodunu almı-yacèyn. (I-70, 30)

Birinci Çokluk Şahıs: -(y)(V)cIk

orağçı ğótür-ecik memedā deyerekden. (I-32, 40)

dedi olan dúın yapamācık elimizde yok dedi ğaçalım dedi. (I-61, 15)

e mecbur ged-eceyık. (IV-149, 70)

Ekin ünlüsünün dar-yuvarlak olduğu örnekler de bulunmaktadır. Bu örnekler daha çok Trabzon, Ordu, Giresun ve bu bölgelerin ağızlarından etkilenen bölgelerde görünmektedir.

hep gid-eciük de yalnız sıra benim_idin aldı elimden. (I-39, 9)

gel bakalım dēze biraz ğonuş-acük. (II-94, 1)

demışler ki biz bunu yi-yecük ama bi iş teklif edelim buna da edemezse yiyelim. (II-83, 12)

bi yāmur yāınca tallalardan seırde seırde geliyoduğ su kapıcūk sel gelır de bulanır diyi. (IV-130, 19)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -IcIklAr

Burada –IcI ekinin çekiminin –IcIIAr olması beklenirken k sesiyle genişletilmiş hâlde olmasında –AcAk gelecek zaman ekinin etkisi olduğu düşünülebilir.

ne yap-ıclıklar, yapacağ bi şiy_yoğ. (III-116, 33)

1.1.2.1.2. KIPLER

1.1.2.1.2.1. Emir-İstek

Günümüz yazı dilinde istek ve emir şekli için ayrı ayrı ekler bulunsa bile bunların hepsinin işleklik derecesi aynı değildir. Özellikle Eski Anadolu Türkçesi dönemine doğru gidildikçe bu ekleri müstakil şekilde gösterebilmenin imkansızlaştığı görülür. Bu dönemde bir ekin; hem dilek-istek, hem emir, hem gereklilik hem de temenni anlamı taşıdığı görülebilmektedir. Bu yüzden bu şekilleri ayrı ayrı eklerle gösterebilmek mümkün olmamaktadır (Gülsevin, 2002, 489). Günümüz Anadolu Ağızlarının, Eski Anadolu Türkçesi Ağızlarının devamı olduğu gerçeğini göz önünde tuttuğumuzda; bu ayrımın Anadolu Ağızları için de son derece zor olduğu ortaya çıkmaktadır.

Birinci Teklik Şahıs: -(y)AyIm / -(y)AyIn /-(y)IyIn

şöyle nāsı dé-yim sqa. (II-108, 11)

şimdi gızım şöyle annad-iyim. (I-70, 44)

öleceğim hic_olmazsa aniyde öl-üyyüm. (I-11, 29)

ğurban ol-iyim allah. (III-117, 29)

ben göyun ver-iyin, sen inek veriyin. (I-5, 67)

hasanın bu sıra er-eyin dersin

arştakı sultanı gör-eyin dersin (I-11, 60)

şindi buna teselleme getir-eyin. (I-45, 9)

kardeşim diyi ben şurdan diyi bi yasıl-ıyım su iç-îm de diyi, ondan kerı beni kesin ğanım ğatım size helal olsun kardeşim diyi. (I-20,1 91)

-AyIm ve -AyIn eklerinin büzülmesi ve derilmesi sonucu -Am /-An ve -Im şekilleri ortaya çıkmıştır. Bu şekillerin kimi zaman uzun ünlüyle kimi zaman da normal süreli ünlüyle söylendiği görülür. Bu büzülme hadisesi sonucu ekin ikiz ünlüyle söylendiği örneklere de rastlanmıştır.

öyle hanı panğaya para atıp da olana nişan_ed-im diye bakmazlar. (I-41, 16)

gel nazmi sağ ver-îm bi ev yeri. (I-64, 6)

öndan sora sölüm helvası olur. (I-67, 28)

verenner böyle ne bil-eim ya gızına sayıP çıkmıyo ya şeyine bālī deil sādık deil yāni. (I-62, 5)

ne yap-am bizler dskisi bi şey bilir midik. (III-117, 41)

bu yaşda bunu nası okud-en dedi. (V-150, 46)

antalyanın katmárını da deyiver-în. (IV-139, 39)

sağa diyi başka diyi sürücülerden al-ıyem de yidirik gayrı nāpak. (I-54, 23)

şimdî olanın dedî gibi lafını Kesme-yem. (I-38, 38)

babam bize böyle böyle dedi eme var-em bak-em ne var urda. (II-83, 48)

İkinci Teklik Şahıs: Ø

sen ğalk erkenden her şeyi yap. (I-5, 93)

üstüne nakış yaparsın bōle, yime de yanına yat. (I-8, 25)

bu seFer çepnili osman bey vur diyi yā. (I-32, 45)

darılma kınana

kızın bana sarıldı (I-17, 3)

Üçüncü Teklik Şahıs: -sIn / -sIn / -(y)A

git tälâda işi sen gör kızım evde ğâl-sın bōle meselâ. (I-5, 94)

hindi titriyiler allah ğoru-sun çocuklara belki birisi değer bi şey olur diye. (I-14, 5)

yardıma ne olusa olsun yā vurulacak mı eger hamas os-sun tamas os-sun almıyan os-sun çelik os-sun altın os-sun yav insan yardım şifre yardım. (I-56, 51)

işte allah bize acısın da yāmur yādır-sın gibi. (III-121, 83)

sal çocukları istedî gibi git-sin iş-sin, suynan ğabda oyna-sın. (II-102, 51)
allah dèrdik ğurban os-sun. (III-117, 29)

allah ğapılara bakıtma-sın ğuzum duyyun mu èle avıca ğomasın. (I-39, 4)

-(y)A şekli Eski Anadolu Türkçesi döneminde dilek-istek bildirme fonksiyonuyla kullanılmıştır (Gülsevin, 1997, 109).

Yazı dilinde işlekliliğini yitirmiş olan bu ek, ağızlarda ve bazı formel ifadelerde yaşamaktadır. Bu ekin ikinci ve üçüncü şahıslarda çekiminin işlekliliği kaybetmesi; özellikle tarihi dönem metinlerinde emir-istek fonksiyonlarının ayrı değerlendirilebilmesini olanaksız kılmıştır (Gülsevin, 2002, 37).

Örneğine rastlanan bu ifadeler kalıplaşmış yapıda dua cümleleridir.

bi anam vardı olmaz ol-áy. (III-117, 8)

allah birbirinizden ayırmi-ye. (III-116, 90)

allah rahmet eyle-ye adam öldü. (IV-134, 34)

Birinci Çokluk Şahıs: -Allm /-Alln /-(y)Ak

sizi biz keşgē ilet-elim hādin. (IV-129, 26)

bi sen söyle bi de ben

bak-alum dertlü 'kimdür (II-99, 58)

neticede uzatmālum. (I-19, 27)

bunu dutuyu bunu vermēlim. (I-41, 36)

hani ver-elin ğızı didiler. (I-50, 91)

derdik ki ölüm la bize de verin, yè-yek derdik, vermezlerdi. (III-118, 62)

sağa diyi başka diyi sürücülerden alıyem de yidirik ğayrı nāp-ak. (I-54,

23)

èyle ĝāk-ak da terzi bul-ak falan yoıdu. (III-123, 38)

dedesi deme-yek de devamlı o sülale orē kesermiş ğurbanını.(V-152, 10)

o zaan şöle rahat oturalım, bi çay ğāve iç-ek zamanınız vāısa. (III-122,

21)

yav işte buna da öbür ğüççük ğızı al-ak. (III-115, 37)

dēlim ki adamlar istedi şimdi şimdi öle ğörüşüp ğonuşmayla var. (II-108,

12)

bunu buraya ĝoy-ak. (IV-149, 71)

İkinci Çokluk Şahıs: -(I)n /-(I)ı

bindir-in atın incesine

selam söyle-n amcasına (I-5, 37-38)

şimdi yağunuz sıra biz yiduğıdı yavrım, şimdi bırağduğ, yın afiyet olsun.

(IV-135, 12)

çār-in gelsin bakalım. (I-19, 5)

kóylü görmesin oraya kóm-ün gelin. (I-2, 90)

çektirme-n beni diy dedem yā. (I-32, 44)

hiş bu kóy dā bi o devletlere sor-uñ özel sektöre sor-uñ. (I-52, 5)

bi de kesesinden gid-in çocuklarınızı bellíñ diye para verirmiş. (I-39, 55)

eveli içinizi pakla-n sōna dışınızı paklā-n diyi. (I-73, 117)

eyi ol-un, işde gōnşulan çekişme-n, namazın ğıl ðle deller. (II-103, 31)

demiş ki ölüm ölürsem ben ha şu ğırana varma-n. (II-83, 46)

o beşinin de altından ğumildatma-n hā dedim. (III-116, 64)

hele soğuk ná alırsınız, bi şeyler al-uñ. (III-120, 24)

beş yüzlü ed-iñ de demiş, çok görüksün demiş. (III-123, 50)

biñiniz bir ossun diyi biriniz biñ olmasın diyi dāl-uñ dāl-uñ gid-iñ. (I-73,

118)

okula gidiyim etme-n didiysem de küçü;üm dā dördden beşe geçtim. (IV-

148, 39)

İkinci Çokluk Şahıs: -sInlAr

bunnar toplandılar dediler bura bi cāmi yapalım bizi hic olmaSsa

gitdmmiz zaman taşlama-sınnar. (I-38-37)

eksiklerimizi yetirdiler kaynanam kaynatam nurda yat-sınlar. (IV-148,

60)

1.1.2.1.2.2. Dilek

Birinci Teklik Şahıs: -sAm / -sAn

keşke u ğúnler geri gelse de suyu gine daşı-san. (II-100, 30)

u zamankı zamanım olsa gine de aynısı bi çalış-sam u dereden u suyu

getir-sem, u dereye de git-sem çamaşırımı yıka-sam. (II-100, 35-36)

İkinci Teklik Şahıs: -sAn

İkinci şahıs ekinin seslenme fonksiyonundaki “a” ünlüsüyle kullanıldığı görülür.

sen ilkinden söle-sān a didi. (I-49, 12)

benim elime bak-san a. (I-47, 20)

teyzesinin yanına tēze sen de yap-san a dibleke demiş. (II-102, 24)

Üçüncü Teklik Şahıs: -sA

keşke o günner ol-saydı. (I-46, 83)

u zamankı zamanım ol-sa gine de aynısı_ bi çalışsam u dereden u suyu getirsem, u dereye de gitsem çamaşırımı yıkasam. (II-100, 35-36)

Birinci Çokluk Şahıs: -sAk

ah olsa da şimdi saña bi göster-sek. (IV-141, 25)

İkinci Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Çokluk Şahıs: -sAlAr

biyenmiyim deyi de indi gene tütün ek-seler daha iyi olurdu. (I-54, 34)

1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER

1.1.2.2.1. HİKAYE

1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi

Üçüncü Teklik Şahıs: -DIydI / -DIydIn

dünyá tarla yap-tyydın. (I-28, 50)

o zamannar yaşlılar okulu açıl-dıydı ya okul_ kutdular a. (II-102, 8)

Birinci Çokluk Şahıs: -DIydIk

sünet düünü yap-tyydık. (I-31, 2)

1.1.2.2.1.2 Şimdiki Zamanın Hikayesi

Birinci Teklik Şahıs: -(I)ydIm / -(I)yodum / -(I)yodun

çocukları kendim giydirip kuşad-ıydım. (I-47, 52)

ben ana baba o kadını bil-ıydım. (I-79, 23)

kapa olsa bile açıyodun ğabat-ıyodun yak-ıyodun (II-108, 40)

İkinci Teklik Şahıs: -(I)ydIn / -(I)yoduñ

gelinin çeyizinde halı alırdın kilim al-ıydın. (I-10, 7)

ceme oturunca biri ğurban kes-iyoduñ bacı ğardaş ol-uyoduñ işde bi şeye gir-iyoduñ. (IV-146, 80)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(I)ydI / -(I)yodu / -(I)ydIn / -(I)yodun

aile de tudup ğızım sen benim evlātımisan buraya verecēm seni di-yēdi. (II-108, 14)

arabayla gelürkeni ayamda çiseli-ydü. (II-107, 32)

anası babası bu sēír başlık parası al-aydı. (I-30, 17)

dūjünü olmazdan bir hafta evel ğızın çeyizini ğız evi eskiden ğız evi al-ıydın. (I-67, 50)

onnar bi deniş-ıdı. (I-46, 81)

bizim ğócebeler burdan büyüklerimiz annad-ıyodu. (I-9, 15)

filen yerde çadır ğurduğ de-yidin. (I-32, 2)

üşlü mezarlar da çık-ıyoduñ aynı apartman gibi üşlü yapallarmış. (I-56, 46)

baba sözü verdi mi tamam ver-iyudu öle nişan mişan işi yoğudu. (II-108, 20)

u zaman alırım di-yodu alıp ged-iyodu. (II-108, 22)

Birinci Çokluk Şahıs: -(I)y(I)dIk / -(I)yoduk

işte bu yā onnarı yap-ıyāduk. (IV-133, 11)

bi sān toım ekiyik yani yoğ ama ilerden yıl on iki ay yi-yüdük. (II-82, 26)

ama bizim ğúnümüzde o zaman bi de konuşmu-yoduk. (I-5, 62)

eskiden ğurud-uyoduk ya şindi ğurutmuyuk. (I-6, 6)

ayağlarımızı da yalnayağ gid-ıydik gece gederken. (II-103, 3)

İkinci Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Çokluk Şahıs : -(V)ylArdI / -(V)yolardı

onu on on beş ğün şuralara bōle bacağlarını diyneldilerdi, aç-ıylerdi ğuruması için. (II-91, 68)

evel yemekler yap-aylardı ğazannara büyük. (II-88, 1-2)

1.1.2.2.1.3. Geniş Zamanın Hikayesi

Birinci Teklik Şahıs : -(V)rdIm

yāyı yocardım. (I-8, 25)

fidanı yol-urdum. (I-47, 46)

2. Teklik Şahıs: -(V)rdIn / -(V)rdIn

dújür gel-irdin vermezse alınmazdı. (IV-149, 13)

eskiden mantı kes-erdin. (I-73, 28)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(V)rdI / -(V)rdIn

babaşóyde çoluk çocuk bayırda dur-ardı. (I-28, 9)

ondan sôra oldū zaman şerbet içil-üdü bizim şerbetimiz içilüdü. (IV-126,

6)

köyde inek ēlen-idü. (II-93, 3)

o zamanda geçi ğılı göyün tüyü satıl-mazdı. (I-9, 33)

böle hālī vaktı yerinde olannar mal kes-erdin. (IV-148, 128)

eskiden biz yedi sekiz on tene on beş tene tabi zengin olan daha çok dut-ardın. (I-1, 2)

üç ğún dújünümüz sür-erdin üç ğún. (I-4, 5)

eylence şeyi bütün kóy halkı üş-erdin. (I-5, 53)

bizim aşiretler bunu gey-erdin. (I-39, 41)

adamlar böyle bi boy otur-udun (I-5, 51)

Birinci Çokluk Şahıs: -(V)rdIk

çatma dirdik üş tene aaç yap-ardık böle ger-irdik onu. (I-13, 39)

onuñ içini kúlüne küllēdik. (I-7, 9)

ónda yaz-ardık gevrek yap-ardık. (I-13, 23)

ğışın ğaynad-uduk yi-rduk. (IV-135, 6)

dújün zamanı eski ādetimiz bi hafta eveli ôlan evi ğız evi masraf ğórmeye gid-erduk çarşıya. (IV-126, 19)

İkinci Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Çokluk Şahıs : -(V)rlAr

atmış yetmiş metreye tabancası olan tüfeji olan onu avlallardı vurullardı. (I-2, 4)

ğuran ğo-rlardı yastıyn altına, yastā çuvaldız sanç-arlardı neşşeye al mal gelmesin diye ānyin mi yā. (III-117, 25)

1.1.2.2.1.4. Gelecek Zamanın Hikayesi

Birinci Teklik Şahıs: -AcAkdIm

hani ben diyi öl-ecēdim bak yay gibi oldum. (I-11, 32)

ben saq di-ycādım emme ben bujün yukardaydım. (I-60, 34)

Üçüncü Teklik Şahıs: -AcAKDI / -AcAKDIn

onu u zaman eme eskiden her zabağ yayıl-acahtı. (II-91, 43)

bi sene kalınmayaydın hanı bu sene o da çık-acādın. (I-47, 9)

şimci ğayrı hindi ğāri hindi yāni yāmur yāmıyadın ekil-ecādın. (I-47, 15)

1.1.2.2.2. RİVAYET

1.1.2.2.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti

Üçüncü Teklik Şahıs: -(I)yomuş

o zaman düzköye gid-iyomuş o mezer düzköye cenaze.(II-86, 8)

1.1.2.2.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti

Üçüncü Teklik Şahıs: -Armİş

orda bi gez-ermiş ğórúk-mezmiş o, hızır diyeler óna. (I-8, 5)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -(A)rlArmİş

eskiden dújün yaparken şey toplaş-ıllarmış yemek hazılla-ıllarmış. (I-57, 10)

bak ninem mesela on üç yaşındeykene felan çadırnan babasığılnan karşıda o şeyin altında çadırla-rlarmış. (I-32, 6)

1.1.2.2.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti

Birinci Teklik Şahıs: -(V)cAmİşIm

sancağda yan-cāmışım. (I-60, 20)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(V)cAmİşIm

o yüzden şindi_ışte öle nolmuş senin çocün yaşamācemiş. (V-149, 11)

1.1.2.2.3. ŞART

1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Birinci Teklik Şahıs: -DIysAm

eyer ki ben al-dıysam onu ödemedem o tariqata beni soğmazlar. (I-2, 18)

Üçüncü Teklik Şahıs: -DIysA

eyer kadın gel-diyse bî adama dúün yapmaz.(I-40, 77)

1.1.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı

Birinci Teklik Şahıs: -(y)(I)sAm

her gún abdás almı-ysam. (I-11, 80)

İkinci Teklik Şahıs: -(y)(I)sAn

söz enārında altın inci ne gadar isti-ysan onnarı söylersin. (II-104, 18)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(y)(I)sA

atınan bura mesela olan evine gelince gayınbaba işde ver-iyise indirmelîni indikden kerî bi el sıkı atallardı. (I-78, 34)

Birinci Çokluk Şahıs: -(y)(I)sAK

olannar biz ne al-ıysağ oğu alırdı. (II-104, 3)

1.1.2.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı

Birinci Teklik Şahıs: -(V)rsAm

o işi şāp-arsam gótürür keserim. (I-20, 49)

hap at-arsam bunnan iki deynānen gidibilip gelîm. (I-61, 9)

şindi bunu yāniş kur-āsam bu makine didim dōne dōne nolum. (IV-136, 16)

İkinci Teklik Şahıs: -(V)rsAn /-(V)rsAn

e dedim beyle de ne belli ed-erseñ o olur. (I-26, 14)

şindikiler hepsi hepden biliyi hazırđan çal-arsan oynuyu. (I-26, 32)

duymaz uzā bil-meSseñ uzā gide-meSseñ uzaktan gelmezler. (I-61, 34)

burda müslüman túrk kōyü olarak eskiyi araştır-ursan bu çepni vā, bayat vā, kayı vā, kızılca vā. (IV-124, 18)

çadırı gerdirmeyi bil-irsen akmaz. (I-76, 54)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(I)rsA

hanı geniş saha ol-ursa moturna sürüyün ufağ bi parça olusa dürülüün.
(I-7, 2)

kıız beân-messe kıız beânmen dirse anası babası kâil olmuyodu. (IV-146,
15)

ōra gelini zamānına gel-İse anası babası şu zaman ekimde yaıt kıasımnda
şu ay gel der gününü kesellerdi. (I-2, 7)

Birinci Çokluk Şahıs: -sAk

ana baba bu ğızın ğarnı ne bizim böyüdü acár dî-sek ki ğarnı var kelli
kolları çipri gibi. (I-20, 79)

İkinci Çokluk Şahıs: -(V)rsAñIz

ulā nere ğötür-ürsağız ğötürün türkiye dēl mi yā. (IV-145, 104)

dikkat ed-erseniz şey yok, çimento falan yok, toprak. (III-121, 27)

Üçüncü Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

1.1.2.2.3.4. Gelecek Zamanın Şartı

İkinci Teklik Şahıs: -AcAsAn

evde herşey olur eyisi de olur bi evin kōtüsü de olur kıüsüp ged-ecēsen
geri merdivāndan adımıñı atamañ dedi. (IV-149, 32)

Üçüncü Teklik Şahıs: -(y)AcAsA

ne ğadar aħça zeñginnüüne ğóre herkeşin alına ğóre u zaman
yapağlardın aħçayı ne ğadar yap-acāısa. (I-1, 14)

ondan meselē o senin şartına da bālı ama nişan ğoy-acāsa mesela ama
altı ay soñra ama bi sene bi soñra bi nişan ğollar. (I-67, 5)

düürçü gider ol-acaħsa māķulsa allahın ismini anılır. (I-72, 59)

ol-ucāsa oluyu olmā-ycasa. (I-45, 49)

1.1.2.3. EK-FİİLİN ÇEKİMİ

Gabain, Eski Türkçe döneminden beri er-, bol- ve yer yer de tur-fiillerinin yardımcı fiil olarak iş gördüklerini ve bu fiillerin zarf-fiillerle değil çekimli fiillerle çekimlenip isimlere bağlandığını belirtmiştir (Gabain, 2000, 89-90).

Çepni ağızlarında da er- ek-fiilinin günümüze gelmiş şekli olan i- son derece sık ve işlek olarak kullanılmaktadır. Hikaye, rivayet ve geniş zaman çekimini burada işlediğimiz ek-fiilin şart ve zarf-fiil hâllerinin işlenmesine Asıl Zarf-fiil Ekleri başlığı altında yer vermiştir.

1.1.2.3.1. HİKAYE

Birinci Teklik Şahıs: (I)(y)dIm

ben güççü + üdüim, az şeyli+ydim. (III-116, 26)

ben annemi_ilk+iydim. (II-102, 1)

ben u zaman filan boyluydum da iri+ydim. (I-57, 4)

İkinci Teklik Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Teklik Şahıs: -(y)(I)dI / -(y)(I)dIn

kendi köyümüzde de var ıdın. (I-1, 2)

saygı var ıdı, sevgi var ıdı. (I-5, 63)

bulgur çevirillerdi daş var+dın bõle dönder daşı var+dın. (I-13, 26)

kardeşim pulis, erzincanda-ydı. (I-20, 4)

bu evler yok+dun ben yetmiş sekiz yaşındayım. (I-38, 17)

o zānda oğul yoğudu ama hindi oğul yoğ+dun da dedenin ardında bunun babasının çok gezdim. (I-25, 2)

ğumul udu, u da gene qaçdan oluyudu. (II-91, 59)

on beş sürü koyun var+dın. (IV-147, 45)

evel bõle deñil+üdüin emmerek geşler gitti ğurbete hep övtiyarlar kaldı.

(IV-130, 26)

Birinci Çokluk Şahıs: +(y)(I)dIk

biz de yakın ıdık. (I-25, 26)

yõdu günümüzde çok kötü bi günnerde+yüdük. (II-105, 3)

on yedi, on sekiz yaşındı+ydık. (III-124, 4)

ufāuduk. (II-107, 8)

İkinci Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

Üçüncü Çokluk Şahıs: Metinlerde örneğine rastlanmamıştır.

1.1.2.3.2. RİVAYET

Üçüncü Teklik Şahıs: +(y)(I)mIş

burası eskiden bizazlardan kalma bi kıy yani yunan umuş burlar. (I-9, 26)

bu ormanda dedemiy_evi şo yokarda+yılmış. (I-32, 29)

eskiden bu beş maAllenin mütarı bir imiş. (I-31, 52)

mndirir merdivenden arabaya bindirir, o+yumuş. (I-50, 49)

o gece havada hiç kıy yomuş. (IV-137, 33)

1.1.2.3.2.1. Ek-filin Rivayetinin Hikayesi

Üçüncü Teklik Şahıs: +(y)(I)mIşdI

çepni dáAlıdın urası türkmen+mişdi. (I-73, 112)

benim bābannem şeyde savaşda galmiş beyi bi kıızı iki ölu var+mişdi. (II-99, 6)

1.1.2.3.2.2. Ek-filin Rivayetinin Rivayeti

Üçüncü Teklik Şahıs: + (y)(I)mIşmIş

hatta mezarlıklar filan orda+yımışmış. (I-32, 7)

1.1.2.3.3. GENİŞ ZAMAN

Birinci Teklik Şahıs: +(y)Im / +(y)In

valla ben ıratsız+ım şimdi. (I-12, 18)

ben seksen dört yaşında+yım. (I-9, 2)

eyi+yim şükür bu_üne yaşıma göre eyi+yim. (III-124, 90)

oğur-yazarlım vā da ilkoğul mezunu+yın. (IV-126, 1)

hindik gelen deliAnlı var ya onuñ hanımı+yın gızım ben. (IV-140, 1)

ben seksen yaşında+yın. (IV-139, 30)

elli beş yaşında+yın. (V-153, 42)

küçüüm dā dördten beşe geçtim. (IV-148, 39)

İkinci Teklik Şahıs: +sUn

benim sen ölum+sun. (I-72, 42)

orda kâât fabriğası belki de haberin duymuşdur+sun kâât fabriğası var.

(II-102, 11)

sen o bizim çepni kóylerinde görüydür+sün. (I-46, 5)

Üçüncü Teklik Şahıs: +dIr

şimdi bak ikrar şöyle+dir bizde. (I-2, 10)

iki danesi çorluya+dur. (II-95, 19)

aşā yukarı on sene+dür de yapıp gönderiyo. (II-108, 46)

Birinci Çokluk Şahıs: +(y)Iz / +(y)Ik / +(y)Ak

bunuğ_ için benim zararım y_{ou}sa sizin bana zararınız y_{ou}sa issan+ız. (I-56, 55)

biz yörüüz. (I-68, 36)

iki gadın biz var+ık. (I-41, 1)

bi arada+yık. (I-31, 48)

yatim+ık ya biz onuñ bunuñ hayvanını gúdüp şē_ yaparķan askāre gidiyi.

(I-79, 25)

ule ule allaha şükür çok rahat+uk şimdi. (II-91, 108)

asıl böyüdümüz ev ha şu üst yanda, sınır dēştirmedġk, buralı+yık. (II-82,

1)

bizim buraya şindi ha buraya çepniler denince abimle ben+ık. (II-95, 16)

biz alevi kültürünü kabul eden insanlar+ık. (III-120, 1)

biz d_{ou}ya göre d_{ou}dan çok ilerdi+yık, istanbula göre geride+yık. (III-

115, 73)

biz yedi kardaş+ık. (IV-145, 12)

biz burda yalınız+ıh. (IV-145, 125)

biz gırşdhere bālı+yıh. (IV-146, 11)

genc+ek nētcen. (IV-138, 74)

İkinci Çokluk Şahıs: +sInIz / +sInIz

sarı çalı da mı çalı içinde+siñiz duruyunuz derken sarıçalı galmış adı. (I-61, 26)

bileydir+síniz belki öle işde. (I-81, 12)

Üçüncü Çokluk Şahıs: +dIRIAR

büyüköy biraz vahşi tipli+diller. (I-56, 25)

1.1.2.3.4. Ek Fiilin Olumsuzu

Ek-fiilin olumsuzu “değil” edatının herhangi bir zamanda çekimlenmesiyle yapılır.

oraniñ halkı sâdan soldan gelme hanı òle bi belli asâlet sâhibi değıller yâni. (I-62, 2)

öyle yerilecek bir kişi deyil yanı.(I-63, 4)

kin peşinde deyildir. (I-33, 18)

bizim ev bura deyildi. (I-49, 27)

1.2. YAPIM EKLERİ

1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

1.2.1.1. Asıl Görev Değiştirici Ekler

1.2.1.1.1. Fiilimsiler

1.2.1.1.1.1. Mastar Ekleri

1.2.1.1.1.1.1. -İş

Eski Türkçe döneminde bütün ünlülerle kullanılan bir ek olmuştur (Gabain, 2000, 55). Eski Anadolu Türkçesi döneminde sadece düz-dar şekilleri kullanılmış, işlek ve yaygın olmamıştır (Gülsevin, 1997, 122).

Çepni ağızlarında ekin dar şekilleri kullanılmaktadır. Yazı dilinde daha çok kalıcı isimler yapması yaygınken, Çepni ağızlarında bunun dışında kullanımı da gözlenmiştir.

herkeşin ayarlayabil-iş+i u kendini dúün yapmasına nası hazırlayabilişe. (I-3, 1)

al-iş+ıma ver-iş+ime göre her şeyi öğrendim kendi kendime gelip gittim yeri. (I-25, 4)

çok eyiydin dóğ-üş yodu, çek-iş yodu. (I-39, 17)

bu köyün ğurul-uş+u çok_ esgi. aşşā yoğarı yüz yüz elli senelik duy-uş+uma. (I-72, 2)

bunnarın gımi öl-üş olmadı. (I-79, 30)

1.2.1.1.1.1.2. -mA

Eski Türkçede çok seyrek görülen ve daha çok sıfat yapmaya yarayan bir ek olmuştur (Gabain, 2000, 53). Eski Anadolu Türkçesi döneminde de çok az kullanılmış bir mastar ekidir (Gülsevin, 1997, 122).

Çepni ağızlarında yaygın ve işlek olarak kullanıldığı söylenebilir.

iste-me+ye geliyeler gayri dernek köylü birikkiyi. (I-1, 5)

hindiye gibi bōle davılna zurneyle sāvıştır-ma olaylarımız olmazdı. (I-5, 22)

hinci bük-me yaparık. (I-20, 33)

her eviñ bi sqan dōra-ma+sı olur deller dōru. (IV-149, 101)

“y” sesi ekin düz-geniş ünlüsünü dar-düz hâle getirebilmektedir.

tenēyi aralaştır-mı+ya bunnarnan tenesini aralaştırmıya, bunnarnan urğaşırđık. (III-124, 70)

1.2.1.1.1.1.3. -mAk

Eski Türkçede soyut ve somut isimler yapmak için kullanılmıştır (Gabain, 2000, 53). Eski Anadolu Türkçesi döneminde de en işlek mastar eki –mAk eki olmuştur (Gülsevin, 1997, 122).

unu di-mek istiyĩm de yarım pöldü goçağarı. (I-4, 4)

bizim en büyük suçumuz onlara göre hazreti peygambarın āilesini Tut-mak, onları sev-mek başka bi şeyimiz yok. (I-9, 22)

1.2.1.1.1.2. Sıfat-fiil Ekleri

Sıfat-fiiller, zaman ve hareket kavramını koruyarak isim hâline gelen ve bir ismi niteleyen fiil gövdeleridir (Ergin, 1997, 334).

1.2.1.1.1.2.1. –(y)An

Anadolu ağızlarında yaygın bir biçimde kullanılmaktadır (Üstüner, 2000, 52). Eski Anadolu Türkçesinde de işlek olarak kullanılan bir sıfat-fiil ekidir (Gülsevin, 1997, 124).

Çepni ağızlarında da yaygın ve işlek olarak kullanılmaktadır.

atmış yetmiş metreye tabancası ol-an tüfeji olan onu avlallardı vurullardı. (I-2, 3)

evlen-en+ler de bunu dinler. (I-2, 27)

sağa suyu da işte imam hüseyinin kerbelada yezit taraFından su verilme+yen şeitlerini orda oâ lânet okuyarak o sağa suyundan herkeS birer yudum içer şükür allaa dëye. (I-12, 28)

o_{ku}an zatan kóyde de pek kimse kalmadı yāni gi-den gitdi yāni birer ikişer gişi ğaldı. (I-26, 27)

kaş-an giyemezdi yāni mesela seni sevdim kaçtım peşine o ‘gelünlük Ögiyemezdi. (II-99, 20)

eski medreseyi şey yıkmış izzet erten de-yen+de bi öretmen. (II-97, 21)

bi malnan ileşberden zeygin_idi mal daşı-an adamnar. (I-76, 28)

1.2.1.1.1.2.2. –(y)(V)cAK

Anadolu Ağızlarında yaygın bir şekilde gelecek zaman çekiminde ve sıfat-fiil görevinde kullanılmaktadır (Üstüner, 2000, 31). Eski Anadolu Türkçesinde de en işlek gelecek zaman sıfat-fiili durumundadır (Gülsevin, 1997, 123).

Çepni ağızlarında da yaygın ve işlek biçimde kullanılmaktadır.

üiş tene bālan-icek yeri var onu iplerlen o şeylere qaçlara bālıydın. (I-21, 15)

sana ol-ucak yanlışıkları bana olucak yanlışıkları yapma diyo. (I-38, 44)

hindi ölunu ever-eceg_ossan kóye gitmek diyi ğadınnar.(I-76, 50)

hâlâ var burda hemen hemen yeni bat-acak durumda. (III-113, 64)

anca kendini idare ed-icek zebze. (IV-138, 15)

1.2.1.1.1.2.3. –(y)AsI

Yazı dilinde de Anadolu ağızlarında da çok işlek olmayan bir ektir (Üstüner, 2000, 74). Eski Anadolu Türkçesi döneminde de çok işlek olmayan “ikinci derecede işlek” olarak nitelenen bir ek olmuştur (Gülsevin, 1997, 124).

Çepni ağızlarında da yaygın ve işlek bir kullanıma sahip değildir. Sınırlı örneklerde rastlanmıştır.

onnar u zaman ver-esi varsa veriyi, vermi-yesi var isa. (II-104, 15)

māmud çok gorkar umış. āşam oldu yène ğapıya gid-esi gelmiş. (II-83, 1)

1.2.1.1.1.2.4. –DIK

Yazı dilinde de Anadolu ağızlarında da en yaygın ve en işlek sıfat-fiil ekidir (Üstüner, 2000, 94). Kendisinden sonra bir iyelik eki getirilerek kullanılmaktadır. Bu kullanım şekli ve yaygınlığı Eski Anadolu Türkçesi döneminden beri devam edegelmektedir (Gülsevin, 1997, 123).

Çepni ağızlarında da ek son derece yaygın ve işlektir.

ko-duk+larını istemem yarın öbür gün bozuk atallar gülām duyar dedim. (I-32, 24)

şükür allaha ver-düğ+ü emre verdüğü ömre bin kere şükür yavrım. (I-39, 1)

sāde bi meselā ğullanmadıyn bi elpise yeni elpise geyerdi. (I-67, 64)

sev-düğ+ün seni bakar. (II-104, 60)

Örneklerin büyük bir çoğunluğunda iyelik eki ile birleşen ekin erime veya büzülmeye uğrayarak, uzun ünlülü veya ikiz ünlülü hâle geldiği görülmektedir.

demek iste-dijm o zamānın issannarının ittikāti yanı bir şeye ittikāt edersen her şey olur. (I-2, 49)

kimseye mesela ğözünnen ğór-dū+ñü yaıt kulaynan duy-dū+nu hiç şe yapmıyacén. (I-70, 31)

dō-duy+na inanacın bi de ölümüne inanacın. (I-45, 59)

çocuk gitmiş bōle asılmış ğarının etdnden unun yemek ye-dū yere gidüyü gibi. (II-84, 8)

erkeklēn giy-dū çapulıyidi. (II-87, 12)

şindi bu köselerin isminin nerden gel+d̄ini dediniz, bunun pek şeyi yok.

(III-119, 105)

bugün sekzen beş yaşımdayım ne di-diümü bilmeyom.(IV-130, 2)

bu üç kişinin gel-d̄ü boy çepni boyuymuş yāni. (IV-127, 14)

1.2.1.1.1.2.5. –mİş

Anadolu ağızlarında yaygın ve işlek olarak kullanılmakta olan bir ektir (Üstüner, 2000, 147)

Eski Anadolu Türkçesi döneminde de çok işlek bir sıfat-fiil ekidir (Gülsevin, 1997, 123).

Anadolu Ağızlarında, büyük ve küçük ünlü uyumuna uyan bu ek çeşitli ses olaylarına bağlı olarak şekil değişikliği göstermez (Üstüner, 2000, 147). Çepni ağızları da –mİş sıfat-fiil ekiyle ilgili olarak hem yaygınlık ve işleklik hem de şeklinin korunması yönünden diğer Anadolu Ağızlarıyla benzerlik gösterir.

bizler eyitilme-miş eyitim görme-miş öğretim görme-miş kendi kendine yani bi saz ozanıyla mesela çalışmış biz bunun gibi bir kamberlik yapıyoruz. (I-12, 2)
úğün-müş hazırca geliyi. (IV-143, 35)

1.2.1.1.1.2.6. –UbAn

Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik bir zarf-fiili olan -UbAn ekinin sıfat-fiil görevinde kullanıldığı bir örneğe rastlanmıştır. Örnek akıcı diyaloglar esnasında değil, Edebiyat öğretmeni olan kaynak şahsımızın katkısı ile tespit edilmiştir.

mahallenin ol-uban çocū eve doldu. (II-89, 24)

1.2.1.1.1.2.7. -İK

Fiilden isim yapım eki olan –Ik ekinin sıfat-fiil yaptığı bir örneğe rastlanmıştır.

öyle gonan gon-uk yerde galmış yāni. (I-26, 19)

1.2.1.1.1.3. Zarf-fiil Ekleri

Cümlede yüklem olan fiilin hareketini vasıflandırmaya yarayan sözcüklerdir. Zarf-fiillerde fiilin bildirdiği hareket, bir şahsa ve zamana bağlanmaz (Ergin, 1997, 338).

1.2.1.1.1.3.1. Asıl Zarf-fiil Ekleri

1.2.1.1.1.3.1.1. -(y)V /-y

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de günümüzdeki kullanımıyla hemen hemen aynı şekilde geçmektedir (Gülsevin, 1997, 130). Çepni ağızlarında yazı diliyle aynı fonksiyonda kullanılmaktadır. Daha çok ikilemelerde kullanılmaktadır.

gettim de okuma-y okuma-y onu da unuduyoz. (IV-126, 1)

sen üstünde ğasıl-a ğasıl-a gidiyosun artık. (I-5, 59)

*oyna-ya oynaya-ya ğül-e ğül-e giderdik Şen Çakrak toplanırdın bule herkeş.
(I-5, 87)*

unla ayānla basıyın toprağı devir-i devir-i veriyi. (I-7, 2)

ordan dedemi işde ğötürüyle ora ğarağuŐa ğadan süngülē süngülē. (I-32, 41)

adam akıllı yaz-ıye yaz-ıye yazeller. (IV-139, 40)

ğaripler de-y bizim bi sülale var. (III-120, 8)

bir ğún ğal-a loğma dökülüüŐ. (I-20, 71)

doğtur yokdu yā yörü-ye gidiyuduk. (II-103, 2)

Şindi o bostannarda boyān de-yi bi ot biterdi. (IV-137, 46)

ayıphtyolardı nişanı bozdu de-ye ayıphtyolardı. (IV-146, 58)

-(y)V zarf-fiil ekinin ünsüz türemesiyle oluşmuş bir Şekli de bulunmaktadır.

südü bol olsun di-yin diyo yidirüller içirüller. (II-103, 15)

1.2.1.1.1.3.1.2. -(y)AII

Eski Anadolu Türkçesi döneminde seyrek olarak görülen bir ektir (gülsevin, 1997, 127). Çepni ağızlarında yazı diliyle aynı fonksiyonda kullanılmaktadır.

oğul üç sene dört sene mi oluyu burā yapıl-alı oğul. (I-28, 3)

biz dúün yap-alı on beş yirmi seneye yakın oluyu. (I-31, 1)

şuralarda öyle bi şey yok yani benim aklım er-eli yokdun. (I-63, 18)

hanı on seneyi geşti buradan oğulu ğapan-alı gelmiyi. (I-42, 23)

ğurbet çığ-alı aşşā uğarı bizim bu tarafda otuz sene anca var. (II-105, 20)

benü de öl-eli yirmi yedi seneye yaklaştı. (III-116, 1)

Görülen geçmiş zaman ve şahıs ekiyle çekimlenmiş sözcülerle birlikte – All zarf-fiil eki almış bir fiil birlikte kullanılması olağan bir durumdur. Bir örnekte zarf-fiil ekinin bu birlikte kullanımın etkisiyle şahıs eki aldığı görölmüştür.

ben hortlubedim dōdum dōalım dedim. (IV-136, 20)

1.2.1.1.3.1.3. –(y)ARAK

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yaygın olarak görölmeyen bir zarf-fiil ekidir (Gölsevin, 1997, 131). Günümüz yazı dilinde son derece yaygın ve işlek olan bu ek, Çepni ağızlarında da yaygın ve işlek olarak kullanılmaktadır. Çepni ağızlarında ekin daha çok ayrılma hâli ekiyle genişletilmiş şekillerine rastlanmaktadır.

cezā ol-arak+dan onu ödeyecek. (I-2, 19)

öle deme ayıp_olur di-yerek+ten şimdikiler kimi ebe diyi kimi bıbanne diyi. (I-26, 48)

bizim kayınçıyi da muhtarlığa iki ğún ğal-arak+dan muhtarlığa çıkardı millet. (I-50, 64)

davul çal-arak+dan gelini ğötürürlerdi şeye ğuvēnin_evine. (IV-134, 30)

allaha özümü bālı-yarak+dan temiz ħr meydanına temiz çıkararakdan bu kalbe ya allah ya bismillah dirdim bāşlardım yīkamaya. (I-73, 97)

r > l değişimine bağlı olarak ekin yapısında değişiklik meydana gelmiştir. (Karahana, 1996, 209).

biz zabah namazına gelin ol-alak+dan ğaynanam ğaynatam müslüman insannardı namaz ğıllardı. (II-100, 19)

bi de şöle kenárlarına çarp-alak+dan ezeller. (II-100, 65)

işte türkler orta asyadan çıkınca yavaş yavaş gonaqlaya ğon-alak yıllarca sürmüş. (III-112, 2)

meselâ ben afedersin benim aklım er-elek sünnet oldum. (IV-138, 49)

ölecem ğari derkene öteden bi arı inek çıkıyü bār-alak höñür-elek geliyi. (I-11, 23)

konşu tarafından geliyodu orda toplum ol-ulak yiniyodu. (V-152, 4)

o yana gittiñ mi yadırgayolâ mesela filanca kişileden bunna dēlek. (V-151, 6)

Bir örnekte r > n değişimi sonucu ekin –AnAk şekline rastlanmıştır.

ğırkle-yenek serp-enek serp-enek anasına serpeller çqayı da çimdirirler.

(III-117, 61)

–ArAk zarf-fiil ekinin –An sıfat-fiili görevinde kullanıldığı ve bir ismi nitelediği bir örnek bulunmaktadır.

irāfık de-yerek bi paşa var imuş. (I-32, 9)

1.2.1.1.1.3.1.4. –(y)ıCık

–IncA zarf-fiil ekiyle aynı fonksiyonda kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yaygın olarak görülen –(y)IcAk ekinin düz-geniş ekinin, düz-dar hâle geçmesiyle oluşmuş olması muhtemeldir. (Gülsevin, 1997, 125)

mendili ğapdı mı ama ondan ya para ya bāşiş alıllar bāşişi almı-yıcık da o mendili bayraqdara vermezler. (I-67, 23)

1.2.1.1.1.3.1.5. –(y)InCA

Eski Anadolu Türkçesinde “–(y)IncAyA kadar” anlamı taşıyan bir zarf-fiil ekidir (Gülsevin, 1997, 126). Çepni ağızlarında günümüz yazı diliyle paralel olarak “–DıĝI zaman” anlamı taşımaktadır.

yılan yörüyemiği yörüyemi-yince onun içine istifra ediyi. (I-11, 26)

geçinemēcek olmı-yınca sattı yanı hayvan da çok az ğaldı yanı. (I-26, 22)

benim çocuklarım iyi de sâ sol bak-ince. (I-40, 39)

elinden bir şe le edip de ēlip de yerden bi şey al-unça gederdi. (III-116, 47)

o ğuriyi, ğurid-unça da geri lapádan düşiyi. (III-116, 81)

birikdir-ünce on- on beş gün bir hafta u bişecekdi. (II-91, 86)

bu sefer de pambık ekilmi-yice pambık para ediyor. (III-113, 3)

biribişileri gör-ünce demişler ki nası senin arazın o da demiş ki benim arazım biraz sazaķlı demiş. (II-86, 2)

yılını yaşını doldur-unça kurbana uygun geldī anda da şişek ismini alır. (V-151, 14)

mezara ğonunca millet birik-ince evet ğle olurdu. (IV-148, 100)

ğünü gel-ince kesilir idi. (IV-148, 100)

okutmá-yince ne _ ětcen o zımında aranmadından boyum böyüyünce ğretmene gösterivēdi. (V-153, 45)

ord git-tünçe alamana mekineyi kaldırmış. (III-116, 39)

1.2.1.1.1.3.1.6. -(y)IncAk

Eski Anadolu Türkçesi döneminde nadir kullanılmış bir zarf-fiil ekidir (Gölsevin, 1997, 127) Anadolu'nun ve pek çok yerinde ve özellikle Orta Anadolu'da yaygın bir sıfat-fiil ekidir (Karahana, 1996, 213). Çepni ağızlarında da yaygın ve işlek değildir.

yaz-ıncak ne faydamız olur. (IV-133, 16)

ğardaşım gel-incek de ben āladım sızladım istemiyim dedim. (IV-146, 55)

1.2.1.1.1.3.1.7. -(y)InCI

-(y)InCA ekiyle aynı fonksiyonda kullanılmıştır. -(y)InCA ekindeki "A" ünlüsünün "I"ya dönüşmesiyle oluşmuş olması muhtemeldir.

eskiden kendimizde çtkmı-yıncı yinmiydi. (I-6, 7)

buraya yonan řē _ yap-ıncı o yol üstünde o zamanda yonan orda raat vermemiş. (I-38, 13)

abbasiler ó haşimilere biad ed-ıncı řam _ malisi vardı muaviye emevi kısmı da onu tutuyūdu. (I-36, 80)

hemen orda lokma dāıl-ıncı yemek yok. (I-35, 16)

ana baba dimi-yıncı ne bilsin cāhil bi adam çoluķ çocuk. (I-28, 98)

baņa bi ğupa çay ğupası şeker vēr de al-ıncı veriyim dırdik. (I-39, 35)

kaç-ıncı oluyu da kadın ğımsına olmaS. (I-40, 75)

ben tabi çocuklar evden gid-inci iki kişi satın ekmek filan yapıyım. (I-46,

3)

yerleş-incu burda bi yakıb_bey varmış. (I-74, 7)

biz urmanın baştan aşşa ayları domuzları ğouştur-uncı gelip ha bunu yer. (II-83, 23)

1.2.1.1.3.1.8. -(y)IncIk

-(y)IncA ekiyle aynı fonksiyonunda kullanılmıştır.

úsúller eski-yincik yeni yapıdralım didi gelinim. (I-41, 5)

nikah ol-uncuk çıktı. sôra gene dört gün düün yaptılar. (I-50, 4)

duy sen de duy biz kaybol-uncuk böyle gonusuyuk gímilerden. (I-61, 61)

burada bi hadise yapmışlar hadise yap-uncık yerleşiyular bura. (I-74, 6)

1.2.1.1.3.1.9. -(y)IncIZ /-(y)IncAz

Bu ekin; Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde seyrek görülen ve -(y)IncA anlamını taşıyan, -(I)cAgAz ekinin Anadolu ağızlarında yaşayan şekli olduğu düşünülebilir (Gülsevin, 1997, 127). Ek Çepni ağızlarında yaygın kullanılan bir ek değildir. Sadece I. bölgede ve II. bölgede geçen ek, yaşı oldukça ilerlemiş olan kaynak şahısların konuşmalarında tespit edilmiştir.

-IncA ve -IncI şekillerinin -z (-Az?) eki ile pekiştirilmiş şekli olması da muhtemeldir. Güneybatı Anadolu'dan Erzurum ve Artvin'e kadar geniş bir coğrafyada kullanım sıklığı son derece düşük olsa da bulunan bir ektir (Karahan, 1996, 211).

sôra gel-incíz eyer ki ben mencilisten uzak ben bir çoşşunun ırzına, gelinine, namusuna, şerefine göz attıysam bu şayitlendiyse bu da tariğattan düşeller tariğata dıkmazlar. (I-2, 19)

mesela şimdi bu söylen-incez babamızıñ anasına ebe diyiz. (I-70, 44)

o su gid-incez harab_ oldu. (I-56, 41)

o muyandızı ölmüş bi gâzâ mı geçirmiş o ormanı kókléd-incis. (I-76, 14)

onu da kóylü çoğ_ ol-uncuz altıveriiler. (I-76, 38)

unda bi darı kesiyin darı ol-uncus. (I-76, 30)

şindi bu rus harbiná gid-incez bu ôli kemide eldi. (II-95, 14)

eve qariyi almā kalk-incaz evün sâyibi araya girdi. (II-95, 12)

1.2.1.1.1.3.1.10. -kA / -kAn / -kAnA

Ek-fiilin zarf-fiil çekimi iken şeklinde olmaktadır. Çepni ağızlarında ise karşılaşılan örneklerin neredeyse tamamında baştaki “i” sesinin düştüğü ve – kA(n)(A) şeklindeki ekin görüldüğü tespit edilmiştir. Bu zarf-fiil eki diğerlerinden farklı olarak zaman çekimi yapılmış olan sözcüklere gelir. En yaygın olarak da geniş zaman çekimi yapılmış fiillere gelerek, geniş zaman ifadesiyle anlatılan oluş ya da kılışın gerçekleştiği zamanı fiile bağlar. Yazı dilinde büyük ünlü uyumuna girmemiş olan ek-fiilin zarf-fiili Çepni ağızlarında uyuma girmiştir.

-kA

habalarımız simsiyah oluyudu bizim daşır+ka böle buracıklarımız ıslanıdu. (II-91, 101)

on altı sene ama kapıdan berü gelür+ke böle garşısında kandillerdük. (II-101, 17)

una aga aga derken benim beyim de amcaları gonuşur+ka u da aga deniyodu. (II-102, 93)

sac sac üstüne guymuş çığa+ka düşmüş bi golu gırılmış garının. (II-83, 79)

adam urda+yke inek bahtım. (II-84, 17)

gidiyo mu hemen at geli+ke uşak gardaşlarının ölüsünü içerde seniyo, gidiyo içeri olan. (II-83, 53)

çok dik idi yamaç böle gider+ke güvende dellerdi. (II-91, 30)

elin çıkır+ka işte gene alıyolar, gelinin yüzüne atıyolardı onu. (II-108, 30)

yaşına varu+ka diive oluyo artık. varuğa (II-107, 35)

-kAn

böyle çocū+kandan beri yeşge olurlardın. (I-1, 2)

tekger gezer+kân bi dā düşim mi bi de bu sol gölum gıriliy mi hemi çıkıyı hemi kırılıyi üç yerinden sabā ğadar bāırıyım. (I-61, 3)

zamanda o zaman şey demiş ki erbağan, erbağan başbakan+kan heralde. (III-118, 15)

kızlarımız biri geli+ken derhal ayā kaḫmalıladı. (III-117, 17)

sen yi sen yi çok yi dellerdi çocuk emdir+iken. (II-103, 16)

mesele ben o amcam ölü+ken yürmi yaşlarındaydım. (III-112, 55)

araba yōu+kankı ğatır hayvannarı vardı. (II-103, 4)

biz geler+ken yörüyer+ken geldik yürüyerek geldik. (IV-149, 21-22)

-kAnA

undan sonra ertesi ğün evlendm olanın eviñe iner+kene bütün toplanırlardı. (I-5, 67)

ölecem ğari der+kene öteden bi arı inek çıkıyu bāralaḫ höñürelek geliyi. (I-11, 22)

satar+kana hindi diydik kóyde pillik. (I-30, 29)

ben okuyar+kene ilkoğulda okuyarkene benim büyük ablam kaştı. (IV-148, 32)

baḫ biz o tarafda merada duru+kana babakóyde hiç étsiz ğavurmasız ev ğalmazdı. (I-28, 27)

acáp bu kimiğdir filan der+kene herkes kılan çekilip gidiyi. (I-36, 58)

baḫ ninem mesela on üç yaşinde+ykene felan çadırnan babasığılınan karşıda o şeyiñ altında çadırlarlarmış duvancınıñ_ altında. (I-32, 5)

ninem sekzen yedi yaşında öldü ben şey_ikene baḫ. (I-32, 4)

altıbarmağıluda diy ki bu seFer dedem heb_bu ğorularda yatar+ğana su getirmiş. (I-32, 35)

bi yāmır yāsa bazın yeñi başlar+kana yüzüne bir iki damlıydı. (I-29, 11)

ben çocū+kana bilene var ıdın yani öyle o alıylar ıdı yāni. (I-68, 16)

annem loḫma dóker+kene bi alev alıvermiş tamam. (I-60, 22)

çōcūm yinir+kene de keşğē gene böyle bi büyük şeyin içinde yinirkene (I-67, 44)

eveli atınan giderdik_ gelin atdan ener+kene dillerdin onu ne veriyin diyi. (I-39, 77)

o kırmızı alı da üstünden atılırdı uynar+kana. (I-46, 30)

denesini ğazana ğoy+kene karárince ğoyyon yāni. (IV-129, 7)

ordan da geli+gene túrkü çarı túrkü çarı okulu unuduyolā. (IV-136, 29)

ğızını ister+káne o ğadan altın bilezik yapacıyn o ğadan altın yapacéyn bazarlığa ğatiyeler. (I-76, 10)

şu ğoca ğól vardır çavdara gider+kene. (I-79, 58)

uradan işde horan dep+ikene gelinin evine götürülerdi. (II-93, 11)

kızlarım daha sōna oldu der+kene öbürleri de uyle hepimiz bi yere ayırdılar bizi. (IV-148, 60)

Dar şekilli şimdiki zaman ekiyle çekimlenmiş olan sözcüğe gelen zarf-fiil ekinin ünsüzü ötümlüleşmiş ve “-gene” şeklini almıştır.

āşamdan yıurdunu alıp yol_okarı yiyi+gene gidellerdi. (II-91, 36)

Bir kaynak şahısta ek –kanalık şeklinde tespit edilmiştir. Burada zarf-fiilin üzerine gelmiş isimden isim yapım ekiyle ek yığılması olduğunu düşünmek mümkündür. Bu örnekler Ordu ilinde tespit edilmiştir. Daha önce bu eki Ordu ilinde tespit etmiş olan Demir de, ekin –kAn ekinin genişlemiş şekli olabileceğini belirtmiştir (Demir, 2001, 153).

yāmızı gendimüz yapmış+kanalık yāni bi de satıyuduk. (II-100, 39)

tenceden alıp ğuyar+kanalık kepçe diyuruk. (II-100, 42)

-I pekiştirme ekiyle genişlemiş olan (Karahan, 1996, 217) bu örnekte ünsüzün de ikizleştiği görülür.

üç günnük evli+ykenni işde üçüncü gündü heralda üçüncü günde boğuldu. (II-102, 65)

arabayla gelür+keni ayamda çiseliydü saplanmış orada çamura saplanmış. (II-107, 32)

Ekin sonunda “n” sesi türemesi görülen bir örneğe de rastlanmıştır.

ben gelin olu+kanan uştu keyilirdi ğırmızı. (V-153, 26)

1.2.1.1.3.1.11.-mAdAn

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde –mAdIn şeklinde yer almaktadır (Gülsevin, 1997, 127). Günümüz yazı dilinde ekin fonksiyonunda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Ekin ikinci ünlüsü düz-dar değil düz-geniş olarak kullanılmasıyla; –mAdAn şekli kullanılır hâle gelmiştir.

eyer ki ben aldıysam onu öde-meden o tariķata beni soķmazlar. (I-2, 18)

ķızı memur yap-madan hanı kızın memur ol-madan veriyin bi kōye o zaman hepisi sana ayit. (I-49, 24)

böyle āzına sesten-meden ğınıla geldik. (I-54, 72)

babamız gel-meden yemek. (I-72, 89)

dōdu ayına gününe var-madan dōdu öldü. (II-105, 11)

1.2.1.1.1.3.1.12. -(y)IP

Eski Anadolu Türkçesi Döneminde sadece yuvarlak ünlülü şekilde kullanılmıştır (Gülsevin, 1997, 133). Çepni ağızlarında günümüz yazı diliyle paralel fonksiyonda ve şekilde kullanılmaktadır. Çepni ağızlarındaki ötümlüleşme eğilimine bağlı olarak ekin ötümlü şekillerine de sıklıkla rastlanmaktadır.

sakla-yıp gizlediin huzuru mahkeme kendine der. (I-2, 26)

undan sonra tekgeri dú;ünnen al-ıp gidiyeler. (I-1, 8)

ondun _ sonra gelini indirdm zaman eve girdmnde mesmele çek-iP adımını attında sesini u zaman çıkarırdı. (I-5, 69)

bizim mesele şimdi başka bi yerden gel-ib de bize bi şeyimiz yokdur yāni aynı soydan. (I-70, 68)

işde ğaynatıyık şişeleri cam şişelere ğoy-ub ğaynatıyık. (I-57, 13)

ben bazarın yurdunu āzıma būyle bōyle ed-ib de barmāni deir-ib de āzıma. (I-54, 18)

şimdi yaz oldu mu fırınnara ğoy-yĭp nohudunan maya ğuru-yĭp datlı maya yapıyız. (I-78, 6)

sōra gelin ata bin-ib de geldmnde ğapınığ _ öğüne gene ğayınbabası indirmelik veriydi. (I-78, 28)

hiç bi iş yok yavrım ğünlük bence zāten hanı bit-ib duruyun. (I-79, 1)

tekrar üstüne pirinş bulğur ğarıştıri-yĭp bişiriyoruz. (II-102, 18)

dutmuşlar elele işde teyzem dut-ub _ almışlar. (II-102, 86)

şöle yinel-ib bi attın mıydı yerden bi göbek aldın mıdı epey bi müddet gederdi. (II-106, 36)

urda var-ib oturuyu ikimĭz berāber. (II-84, 19)

1.2.1.1.3.1.13. -sA + Şahıs Eki

Dilek ifadesi taşıyan bazı sınırlı kullanımlar dışında şart eki ile çekimlenmiş fiiller cümlede yüklem görevi üstlenmezler. Yüklem gerçeğleşmesinin şarta bağı olduğunu ifade ederek “nasıl” sorusuna cevap verirler.

Bu yüzden şart eklerinin fiil çekimi bahsinde değil de zarf-fiiller bahsinde incelenmesi daha uygundur (Gülsevin, 1990, 279).

şindi unutmışum unutma-sam sölerdim gene. (II-90, 6)

dolu ver-sem içer misin (I-11, 104)

yaylacılık o çoğ_eksi var ımış amma o daha oğuzca di-sem olur yanı. (I-63, 16)

eskiden bi inne alacag_ol_sak beş yere getmemiz lâzım ıdı. (IV-137, 19)

bunların hepini yapacın amma gafanı kes-seler korkmayicin yalan konuşmayicin. (I-11, 13)

Şart zarf-fiili olan –sA ek-fiilin de üzerine gelebilir.

ondan sonra nası+san sazınan ev yaptık. (I-68, 49)

üzüminen daıdıllardın kaç evde müsávir var+ısa. (I-39, 30)

üle+sem ben seni terzilē verece;am. (IV-148, 107)

şurda şarkışladan kart geldi ki gessin sā+sa şeref aylını mürācat itsin diyi. (IV-147, 1)

1.2.1.1.3.2. Birleşik Zarf-fiil Ekleri

Bazı ekler aslen zarf-fiil eki olmadıkları hâlde kurallı biçimde ekler olarak veya bazı edatlarla gruplar oluşturularak fiillere eklenir ve cümleyi zarf yönünden tamamlayan sözcükler oluştururlar. Bu eklere birleşik zarf-fiil ekleri adını verebiliriz (Gülsevin, 2000, 2).

Çepni Ağızlarında bu eklerle yapılmış pek çok örneğe rastlanmıştır.

1.2.1.1.3.2.1. -An+A Kadar

çocuk kırkı çık-an+a ğadarı iş yapman. (I-30, 54)

gene övkesi in-ey+e ğadarı bir ay kırk ğún böle sen de ğomşu geliyin. (I-45, 55)

1.2.1.1.1.3.2.2. -An + Ayrılma sonra

dalı kesil-en+den sōra o içinden hısrı temizleniyi yāni zor bir iş bu fındık işi de zor bi şi. (II-100, 75)

biş-en+den sōra yavaş ataşda bişiy_ ya bişenden sōra onun bi kepçesi vardır. (II-100, 63)

1.2.1.1.1.3.2.3. -AcAk+İyelik+A

kaşaları götürēbil-ici+ne her ğadın bālardın öle eskiden. (I-5, 49)

hani evlen-ecē+ne yakın işte ğız tarafı olana bi ğysi bi şiyeler alırdı. (III-122, 19)

1.2.1.1.1.3.2.4. -AcAk + İyelik + Bulunma

o cāmi yapıl-acān+da biráz bó yanna çektiler. (IV-135, 38)

1.2.1.1.1.3.2.5. -AsI + Yönelme Kadar

bi sene iki sene her neyse o ğız dur-asıya ğadarı duruyu. (I-1, 8)

biri bi suç işlerse o suçun ğakmğati ne ise onu meydana gel-esiye ğadarı izleller. (I-2, 14)

beni on bir yaş yaşı-yasıya ğadarı “gel úlán bura otu ğucama” diyidi. (I-11, 9)

bize ğov ğōlamāsıya, diñ diñlemēsiye, dilini ğaybetini yapmāsıya, zina yapmāsıya, haram yemiyesiye. (I-34, 10)

bēle avçalanacā zamana şeklini al-asıya ğadarı o yerde ğurur. (I-57, 20)

zāten bi su doldurup gel-esiye azal bi saat geçer. (IV-143, 11)

süpürkesine var-asıya ğadā aldım. (V-153, 40)

bi sene iki sene her neyse o ğız dur-asıya ğadarı duruyu. (I-1, 8)

1.2.1.1.1.3.2.6. -DIk +DAn sonra / kerı

tabı allahın emrini anıylar bit-tik+ten kerı nişan uruylar böyük çok. (I-1, 6)

teplemeyi böle kabarı yaz-dık+dan kerı saç kızdıktan kerı atardık. (I-23, 22)

pilav bişerdi bit-tük+ten sōna. (IV-126, 7)

1.2.1.1.1.3.2.7. -DİK + İyelik zaman / vakit

o ğún kına gecesinden itibaren büyüklere ğórdümüz zaman sesimizi hiç çıkarmak. (I-5, 64)

hāmile oldūñ zaman ğünü geldm zaman geliydi doım yaptırdı. (I-30, 60)

ne zān kınamız diünümüz olduy_zaman biz o zaman birbirimizi bilirdik. (I-23, 41)

kaştıy vakıt olan evine geldi mi bi ğún yaparık dūünü. (I-22, 3)

1.2.1.1.1.3.2.8. -DİK + İyelik gibi

insannar bozulduy_gibi cenabı allah öyle yaptı. (I-28, 44)

1.2.1.1.1.3.2.9. -DİK + İyelik + Yönelme

sayan sayar da gene de artık gençler dışarda durduuna kıoyılar yā. (I-40, 42)

hindi yaz ğünü oldūna herkeş bayırlardadır. (I-41, 20)

hemen bariyo onu aldı+na bi içiyi hōp tepesi üstü gidiyi. (I-11, 30)

ğarı işemē camadanı bırakıp da gettine olan camadandan çıkmış da eşşek dikenini bu çakısu var imiş. (II-83, 57)

bi müddet sonradan uymadıye ordan dōru bi herkes bi kalabalık adamlarla berāber gendi kıoca evine geliyo artık. (II-92, 2)

1.2.1.1.1.3.2.10. -DİK + İyelik + Bulunma

duzdan çık-tık+da bi de seriyon ğurutuyu ondan sōra. (I-18, 1)

1.2.1.1.1.3.2.11. -DİK + İyelik kadar

benim ğardeşlerim annem babam beni sevdiyi ğadarı musēbimi de çok sever. (I-40, 68)

1.2.1.1.1.3.2.12. -DİK + Eşitlik

böüdükçe irengi gözelleşti. (III-116, 89)

ayrıca bi belli para almadıkça gelini yörük bindirmez yāni. (III-123, 26)

1.2.1.1.1.3.2.13. -DIK + İyelik + Vasıta

onu öyle tene duttugunnan bıçāınan keserdik duttugunnan (III-124, 46)

2)

unlar gettiyne hemen bi  acın ğovuna girmiş. (II-83, 25)

undan devler get-tin n başına bi ğuyu ğazmışla doldurmuş çorbayı ureye. (II-83, 18)

selfi  acını çekmiş aşada ğoyverd nen t  dereye inmiş bu. (II-83, 32)

1.2.1.1.1.3.2.14. -DIK sıra

eli boş gelmezdin ğoņu ğomşu o usta b ar-dık sıra. (I-28, 81)

1.2.1.1.1.3.2.15. -mAz + Ayrılma Evvel / önce

d j n  ol-maz+dan bir hafta evel ğızın çeyizini ğız evi eskiden ğız evi al ydın. (I-67, 48)

gelin almazdan önce mevlit okuduluyo.(V-151, 27)

1.2.1.1.1.3.2.16. Görülen Geçmiş Zaman + şahıs + mI

gelin hediye yi topla-dı mı ondun   sonra gelini indirdm zaman eve girdmnde mesmele çekiP adımı att nda sesini u zaman çıkarırdı. (I-5, 68)

so;udacdn ule olacaķ y  soutma-dın mı y  fışkırır delirir deri. (I-8, 20)

ben de şey böyle ğarışdır-dı mı ya yılan çıkar ya soulcan çıkar. (I-25, 18)

orda biyen-diler mi anası babası d ğ r geliydi. (I-30, 15)

ta ireliye var-dıı mı sağa d necey . (I-28, 93)

onları yuurdun mu öyle bir şeye  şki-di mi alıyın. (I-46, 8)

1.2.1.1.1.3.2.17. Görülen Geçmiş Zaman + şahıs + mI dI

 ld  ğ n cen ze gömülmeye gedil-di miydi bi şey kesmiyeler mi  anı. (III-114, 31)

sabah namazına ğit-ti mi di ğ valtı vaktine geliydi. (II-92, 10)

mesela unu bi makin  uf dedi m  di alıp g t r yo u boş olanı. (II-106, 5)

1.2.1.1.2. Çatı Ekleri

Fiile gelerek, cümlede özne-nesne ve fiilin birbirleriyle olan ilgilerini belirleyen eklere çatı ekleri denmektedir. Gramer kitaplarında çatı ekleriyle ilgili bir birlik bulunmamaktadır. Bu konuda pek çok gramer kitabını incelemiş bulunan Yücel'in çatı ekleriyle ilgili tanımı; "Bizce çatı, özne ile fiilin gösterdiği iş veya oluş arasındaki bağlantıdır" şeklindedir. Yücel söz konusu bağlantının da çatı ekleriyle kurulduğunu belirtmiştir. (1999, 170).

1.2.1.1.2.1. Oldurganlık-Ettirgenlik

1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan Çatı Yapan Ekler

1.2.1.1.2.1.1.1. -Dir

hindiye gibi bõle davılna zurneyle sāviş-tır-ma olaylarımız olmazdı. (I-5, 22)

atın üzerine bin-dir-diler. (I-5, 57)

kendi kendini yetiş-tir-miş bir gişi olarak hiç ustam yok. (I-12, 17)

işte allah bize acısın da yāmur yā-dir-sın gibi. (III-121, 83)

ocakta ğız-dir-uduk hamuru atarduk. (II-87, 27)

bu golunu şeyle ettim, boşan-dir-dım. (III-116, 61)

1.2.1.1.2.1.1.2. -T-

bõle şî iderik duzlarık guru-d-uruk gışlık. (I-6, 4)

ğızım şurda dudāmu ısla-d-acam vardır bi damla dij. (I-36, 51)

hep oranın adamnarı bütüin kazannan aş ğayna-d-ırlar yörüükler. (I-8, 17)

kaynanalar ne çocuk dıurmuş ne çocuk böyü-t-müş. (I-14, 4)

onu squ-d-uyuk. (I-21, 8)

onu on on beş gün şuralara bõle bacaıklarını diynet-d-ilerdi. (II-91, 68)

ne biliyim ki beğ torpil atılır patla-d-ılır atılır. (II-102, 46)

kızar-t-malık biber guruduruk. (I-6, 5)

1.2.1.1.2.1.1.3.-dEr-

dóvmeynen ğaymak dónüü dón-der-iyin ğaymā. (I-76, 35)

bulgur çevirillerdi daş vardin bōle dön-der daşı vardin. (I-13, 26)

1.2.1.1.2.1.1.4.-IT-

neye burā fesat toprā atılmış beni ğork-ud-uyollar dēmiş. (IV-137, 26)

beni salmadılar çocuklara bak-it-tular. (I-60, 4)

allah ğapılara bak-it-masın ğuzum. (I-39, 4)

1.2.1.1.2.1.1.5.-(V)r-

tenini tenime deĝrmedim. (I-20, 85)

hanı çok kóyden ğız ğaç-ır-an çok. (I-57, 35)

tadını da ēyice karar edeller piş-ir-iller. (IV-148, 90)

1.2.1.1.2.1.2. Ettirgen Çatı Yapan Ekler

1.2.1.1.2.1.2.1. -Dır-

ğoşulara kóylere yi-dir-iyi. (I-1, 7)

şimdi gelini hemen kevinlik gibi gey-dir-iler attıyler taksiye. (I-5, 89)

ezzarıyı da bulduĝ geldik diyi ezzarıyı ben nasıl em-dir-ecem, ğadi emdirdik diyi ben nasıl ğusturacam ulan diyi. (I-11, 35)

óndan sónra bizim o ğayınpederin tarladan bi su kaz-dır-dılar. (I-20, 20)

ğuran okut-tur-ullardı şindi o işler onnar ğalktı. (IV-134, 40)

ğız evinde bi ip daĝā ger-dür-ülerdi. (IV-127, 24)

üç üniversite bitit-tir-dim çocuĝa. (I-72, 29)

aĝçı getiriyular yemek yap-dur-uyular. (II-100, 55)

ben ğızlarımın ikisini óle ğo-dur-dum. (V-153, 36)

1.2.1.1.2.1.2.2. -T-

bizim ğóçebeler burdan büyüklerimiz anna-d-tyodu. (I-9, 15)

beni böyük geçir-t-miş bile bile noğus káıdini böyül-d-üüler de. (I-41, 37)

üç üniversite biti-t-tirdim çocua. (I-72, 29)

dedem silah yakala-d-mış tüfek yakalamış. (III-113, 128)

öldüjünde gızım işte yatır-d-ırlız. (IV-143, 49)

ordan şeyini çuka-d-dılar dosyasını çıkaddılar. (IV-145, 50)

ya bi duz basıveridi afedersin yarasına ya bi veyahut bi tütün basıveridi yatır-d-ırladı. (IV-138, 53)

ondân sōra indığı zaman evel zamanıñ şeyi gelin söyle-t-meliK yapallar. (I-67, 13)

1.2.1.1.2.1.2.3.-IT-

o toprağın üstüne toprağı berk-id-irdi. (III-124, 57)

1.2.1.1.2.2. İşteşlik

1.2.1.1.2.2.1. -(I)ş-

Ortaklaşalık

köylü onu dernek topla-ş-tı onu getirdi köye. (I-20, 18)

köyceğ oyna-ş-ıllar zıplaşıllar. (I-50, 27)

Karşılıklılık

benim bēy buradan gidiyi orda işde tanı-ş-ıyık. (I-39, 50)

merkeblerimizi ne biri birine geçirydik didi ne de bāda-ş-ıydık. (I-73, 85)

1.2.1.1.2.3. Dönüşlülük

1.2.1.1.2.3.1. -n-

hindi ağ çarşafa bürele-n-iyō onnan taħsıda onnan gelinnmne geliyi. (I-1, 3)

ben destiyi sırtuma sar-ın-ırdım. (I-20, 10)

ule dolaba göyoğ eskiden yok ğuru-n-uyodu şindi dolaba gonuyo. (IV-146, 7)

1.2.1.1.2.4. Edilgenlik

1.2.1.1.2.4.1. -(V)l-

*loḳman hekim zamanında adam ule bi ḫastalıa dut-ul-muş ki bi baḳmış
loḳman hekim ḫazretleri otların biri de sallanmıy. (I-11, 18)*

*arnumıza altın dakı-l-ıdın üst üstüne onun dülbentler bāla-n-ırdın. (I-5,
48)*

girebişenden dik-il-irdin una ilvanlı ilvanlı. (I-22, 12)

*bu ḳóyün gur-ul-uşu şeyi yani bu dedem gelmiş evel dā önce bu
ḫayvannarna gelmiş. (I-26, 5)*

1.2.1.1.2.4.2. -n-

eskiden kendimizde çıkmyıncı yi-n-miydi. (I-6, 7)

bi ğún evveli aḫşam ğınasını sürerik topla-n-ırık. (I-5, 18)

1.2.1.1.3. İlgi Eki: +KI(n)+

dede kendi bile yemeden önce yanındakine iḳram edilir. (I-35, 19)

gelinner çekmez şincikinner öyle ğaynanayı. (I-30, 45)

valla sünnet de eskikini dutmaz yāni. (IV-138, 47)

İlgi eki Çepni Ağızlarında büyük ünlü uyumuna uymaktadır.

öbürküsiü çerkesḳóyü var burunḳóyne çerkesḳóyü ayrılıty orda. (I-79, 7)

*zamanını buldun mu arasındaḳı sıklıḳları al da biraz seyredilir. (III-109,
2)*

k > g > ğ > y deĝişimi sonucu ortaya çıkmış örnekler de bulunmaktadır.

*hindiye gibi bōle davılna zurneyle sāvişturma olaylarımız olmazdı. (I-5,
21)*

hindiye gibi óretmen dejl idi. (I-14, 7)

1.2.2. KELİME YAPICI EKLER

1.2.2.1. Asıl Sözcük Yapıcı Ekler

1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

1.2.2.1.1.1. +Ar

Sayı isimlerinden dağıtma sayı isimleri yapan ektir (Ergin, 1997, 169).

beşer (IV-147, 46)

birer (I-12, 29)

1.2.2.1.1.2. +CA

Örneklerin bazılarında eşitlik hâlinin izlerini görmek mümkündür.

ağça (I-1, 13) ‘ak gibi’

sabahça (II-102, 100) ‘sabah gibi’

Bir grupta birlikteliği belirten –cAk ekinin ünsüzü düşmüş şekli olan bir örneğe de rastlanmıştır.

köyce (III-114, 26) ‘bütün köy olarak’

Küçültme ve sevimlilik ifadesi katan –cAğz ekinin anlamını yüklenmiş bir örneğe de rastlanmıştır.

bunce (IV-149, 54) ‘buncağz’

1.2.2.1.1.3. +cAk

Zamanın yakınlığını veya kısalığını belirtmek için kullanılmıştır.

āşamcağ (II-82, 17)

şimdicek (II-100, 2)

Bir grupta birlikteliği belirtmek için kullanılmıştır.

elticek (I-79, 30)

ğardaşcağ (I-79, 29)

köyce (I-50, 27)

Alet ismi yaptığı örnekler de bulunmaktadır.

kolcağ (IV-149, 83)

oncağ (I-5, 78)

1.2.2.1.1.4.+cAlık

bayramcalık (I-8, 1)

dişcelik (I-67, 101)

güzelcelik (IV-139, 37)

ķırķcalık (I-67, 87)

1.2.2.1.1.5. +cAz

Küçültme, sevgi ve merhamet gösteren –cAğIz ekinin, büzülme ve derilme sonucu oluşmuş şeklidir.

buncāzı (II-83, 29)

ğızçāzım (III-116, 46)

ğulpcāz (II-91, 104)

kericāzım (I-47, 39)

1.2.2.1.1.6. +CI

Bir mesleği yapan veya mevcut duruma katılımda bulunan kişilere ad yapan bir ektir.

bekçi (I-32, 47)

dúünçüye (I-39, 29)

dūürçü (I-72, 58)

düşmancılık (III-113, 50)

ğózçü (I-66, 10)

hízmetçi (I-5, 59)

1.2.2.1.1.7. +CIK

Küçültme ve sevgi ifade eden adlar yapan, işlek bir ektir (Ergin, 1997, 163).

azcuk (II-100, 49)

bícık (I-26, 25)

biricī (I-39, 7)

hepicī (I-5, 79)

höyücēn (I-32, 48)

ķapçık (I-13, 33)

şeycik (I-20, 99)

yavriçım (IV-148, 49)

yuvarlacık (II-91, 64)

yüksecükteydi (II-91, 22)

1.2.2.1.1.8. +cII

Bir şeye düşkünlük mânâsı veren, işlek olmayan bir ektir (Ergin, 1997, 175).

paracıl (III-122, 10)

1.2.2.1.1.9. +dE

kındelik (I-46, 76)

1.2.2.1.1.10. +gII

İlgi ifade eden işlek olmayan bir ektir (Ergin, 1997, 178).

altıbarmağıl (I-32, 34)

amcamgilin (I-26, 6)

anamgil (I-54, 9)

babasığılınan (I-32, 5)

dedesigilen (I-32, 39)

gayınnasigile (V-153, 37)

memedaligilin (I-32, 39)

yengemgil (I-50, 109)

1.2.2.1.1.11. +gInA / +gInAll

Daha çok eklendiği Sözcüğe eşitlik anlamı katarak zarf yapmada kullanılır. En çok kullanıldığı yerler Ordu, Giresun, Trabzon, Artvin ve Malatya'dır (Alkaya, 2009, 53).

Özellikle Ordu, Giresun, Trabzon ve Artvin yörelerinde görülen örneklerin Kıpçak lehçelerindeki kullanıma paralellik göstermesinden dolayı, ekin Kıpçakça bir unsur olduğu düşünülmektedir (Alkaya, 2009, 59).

bölegine (II-106, 34)

çokgine (II-101, 44)

ğalungene (II-91, 48)

güzelgine (II-101, 21)

güzelgineli, uzungineli, şeyligineli (II-100, 64)

incegine (II-102, 17)

küçükünü (II-102, 38)

yâlgın (II-102, 71)

1.2.2.1.1.12. +II

Eklendiği ada; kendinde bulundurma, sahiplik veya aitlik anlamı katan işlek bir ektir (Ergin, 1997, 159). Günümüz yazı dilinde olduğu gibi Çepni ağzlarında da son derece işlek olan bir ektir.

ğafalı (III-117, 7)

kýlü (I-1, 5)

rāmatlí (I-11, 10)

saygulu (IV-133, 5)

1.2.2.1.1.13. +IIK

İsimlerden, yer, alet, topluluk isimleri, soyut isimler ve sıfatlar yapan son derece işlek bir ektir (Ergin, 1997, 155). Çepni ağzlarında da son derece işlek olarak kullanılan bir ektir. Ünsüz benzeşmesiyle –nIk şeklini aldığı örnekler de bulunmaktadır. Üzerine ünlü ile başlayan bir ek aldığında k > ğ > ÷ değişmesiyle erime ve büzlme sonucu uzun ünlülü veya ikiz ünlülü hâle geldiği örnekler de mevcuttur.

alevilik (I-35, 10)

geyimlüğüne (III-114, 42)

iplîne (I-10, 4)

ķamberlik (I-12, 1)

ķızartmalık (I-6, 5)

küllük (II-91, 62)

öyleliklen (I-26, 12)

üstlüjinnen (I-16, 6)

zeytinnikler (I-50, 8)

1.2.2.1.1.14. +sIz

Eklendiği adın ifade ettiği özelliği bulundurmama, sahip olmama anlamı verir. Günümüz yazı dilinde olduğu gibi Çepni ağızlarında işlek olan bir ektir.

ittikaTsiz (I-2, 50)

1.2.2.1.1.15. +rek

Günümüzde yaygın olamayan, benzerlik gibilik ifadesinde kullanılan bir ektir (Ergin, 1997, 172). Tespit edilen Sözcüklerden birisi bu tanıma uygunluk göstermekte ve “ince gibi” anlamı taşımaktadır. Diğer örnekte ise ekin “ama” edatına getirildiği görülmektedir.

emmerek (IV-130, 26)

inceyrek (II-91, 48)

1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

1.2.2.1.2.1. +A-

Olma veya yapma ifade eden fiiller yapan, işlek olmayan bir ektir (Ergin, 1997, 181). Çepni ağızlarında pek fazla örneğine rastlanmamıştır.

ganamasından (I-20, 6)

türeme (I-47, 30)

1.2.2.1.2.2. +al-

Genellikle sıfat görevinde kullanılabilen isimlerden fiiller yapan, çok işlek olmayan bir ektir (Ergin, 1997, 181).

azaldı (I-56, 1)

gocaldık (IV-143, 22)

kısaldı (I-24, 7)

1.2.2.1.2.3. +dA-

Tabiat taklidi sözcükler yapmada işlek kullanılan bir ektir. Öte yandan isimlerden fiil yapmakta da kullanılır fakat bu kullanımı çok seyrek.

bādaşıydık (I-73, 85)

padırdıyınız (I-61, 64)

1.2.2.1.2.4. +er-

Sadece renk adlarından fiil yapımında işlek olan bir ektir (Ergin, 1997, 256).

qardır (III-117, 32)

everir (I-2, 34)

1.2.2.1.2.5. +Ik-

Olma ifade eden fiiller yapan bir ektir (Ergin, 1997, 183).

birikkiyi (I-1, 5)

gözükmiyi (I-20, 82)

1.2.2.1.2.6. +Kır-

Tabiat taklidi fiil yapımında kullanılmıştır.

fışkırır (I-8, 21)

1.2.2.1.2.7. +IA-

En işlek isimden fiil yapım ekidir. Hemen hemen her çeşit ismin sonuna gelebilir (Ergin, 1997, 180).

añlaşır (I-46, 22)

dileycen (I-45, 33)

gısıkladılar (I-52, 7)

ıslansın (I-36, 52)

işlekdi (I-38, 13)

topla (I-63, 33)

ünleller (I-67, 10)

zıplaşiyler (I-50, 30)

Ekin üzerine “y” sesi ile başlayan bir ek geldiğinde, ekin ünlüsü düz-dar ünlüye dönüşmektedir.

kefenliyolā (IV-128, 1)

1.2.2.1.2.8. +lAn-

İsmin üzerine +lA eki almış şekilleri kullanılmayan sözcükler bu başlık altında değerlendirilmiştir. Bu şeklin, +lA isimden fiil yapma eki ile -n- fiilden fiil yapma ekinin birleşmesiyle oluştuğu açıktır.

büreleniyō (I-1,3)

ilgilenmedi (II-82, 8)

canlanıyo (III-112, 50)

yaşlanmış (III-115, 24)

ayaklanma (III-121, 8)

1.2.2.1.2.9. +lAş-

İsmin üzerine +lA eki almış şekilleri kullanılmayan sözcükler bu başlık altında değerlendirilmiştir. +lA isimden fiil yapma eki ile -ş- fiilden fiil yapma ekinin birleşmesiyle oluştuğu açık olan bir şekildir.

eyileşmiş (I-19, 30)

yerleşmiş (II-106, 20)

ortaklaşma (I-67, 50)

paylaşırdın (I-72, 42)

yardımlaşma (I-78, 14)

olgunlaşan (III-112, 41)

yirleşmiş (I-30, 1)

birleşiyi (I-63, 25)

1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri

1.2.2.1.3.1. -Ak

Fiilin gösterdiği işi yapmaya yaran alet veya o işten etkilenmiş nesne adı yapımında kullanılan işlek bir ektir.

dönek (II-102, 67)

oturaqlī (IV-148, 22)

1.2.2.1.3.2. -AlAk

çökelék (I-13, 40)

1.2.2.1.3.3. –AnAk

gelenēmizde (I-9, 1)

deynek (I-61, 8)

1.2.2.1.3.4. -ama

oturama (I-5, 50)

1.2.2.1.3.5. -At

gelişet (I-25, 30)

gidişet (I-25, 30)

1.2.2.1.3.6. –CA

İşlek olmayan bir ektir.

ēlençe (II-82, 10)

geçincemizi (I-9, 32)

1.2.2.1.3.7. –ceme

Yazı dilinde “sürünceme” Sözcüksinde örneği bulunan işlek olmayan bir ektir (Ergin, 1997, 198).

geçincemesine (I-47, 14)

1.2.2.1.3.8. -DI

bitindisinde (I-67, 71)

karaltıya (IV-134, 8)

toplantı (I-73, 87)

1.2.2.1.3.9. -düç

Tek örneğine rastladığımız bir ektir. Örnekteki sözcükte; cenaze, ölümlük, kişinin ölmesi üzerine düzenlenen tören anlamları bulunmaktadır. Bu ek fiile bu anlamları katmıştır.

öldüç (III-113, 100)

1.2.2.1.3.10. -gAç

Nesne yapan, işlek olmayan bir ektir.

salınğaç (I-33, 10)

1.2.2.1.3.11. -gIç

Nesne yapan, işlek olmayan bir ektir.

sallanğıç (I-59, 17)

1.2.2.1.3.12. -gIn

Fonksiyonundaki büyültme ve aşırılık manasıyla çok yapan veya çok olan anlamı katan işlek bir ektir (Ergin, 1997, 189).

bişgin (IV-141, 15)

düşgün (I-64, 14)

1.2.2.1.3.13. -I

İşlek bir fiilden isim yapım ekidir. Fiilin belirttiği kılış veya oluşun ortaya çıkmasıyla oluşmuş nesnelere adını yapmada kullanılır.

bişî (I-40, 21)

dürü (I-7, 1)

ğorku (IV-137, 24)

soku (III-110, 85)

takı (V-153, 14)

1.2.2.1.3.14. -IcI

Eklendiği fiilin belirttiği eylemi sürekli yapana ad olmak üzere sözcük türeten, işlek bir ektir.

alıcısı (I-31, 30)

yapıcı (IV-137, 50)

yıkıcı (I-67, 55)

1.2.2.1.3.15. -(I)K

Fiilin gösterdiği eylemden etkilenmiş, o eylem sonucu ortaya çıkmış adlar yapmaya yarayan işlek bir ektir (Ergin, 1997, 188).

denişig (I-56, 20)

ġatik (I-54, 77)

ġıyık (III-116, 83)

ġidik (III-117, 12)

işlekdi (I-38, 13)

kalık (II-103, 36)

kesiK (I-21, 11)

tePikler (I-12, 22)

yayıġ (I-13, 39)

1.2.2.1.3.16. -Im

İşlek fiilden isim yapım eklerinden biridir.

çıkım (I-71, 3)

dikim (I-5, 4)

gelim (I-70, 72)

geyimliġüne (III-114, 42)

ġırım (III-121, 12)

kestirimden (I-39, 10)

sepim (IV-143, 29)

sürüm (I-73, 50)

yerleşim (I-36, 20)

1.2.2.1.3.17. -ke

İşlek olmayan ektir. Yazı dilinde de kullanılan –gA ekin ötümsüzleşmiş şeklidir.

süpürkesine (V-153, 40)

1.2.2.1.3.18. -KI

Fiilin gösterdiġi hareketle ilgili nesnelere yapmakta kullanılan bir ektir (Ergin, 1997, 189).

çalġı (I-26, 30)

ġatkılı (I-25, 12)

ġörgü (I-72, 10)

yadırğı (III-117, 45)

1.2.2.1.3.19. –mAç

İşlek olmayan bir ektir.

bazlamaç (IV-129, 21)

Ekin sonundaki ünsüzün sızıcılaşmasıyla oluşmuş bir örnek de mevcuttur.

döndermeş (I-46, 62)

1.2.2.1.3.20. –men

İşlek olmayan bir ektir. Yeni Sözcüklerin yapımında kullanılan bir ektir.

eyitmen (I-14, 7)

öretmen (V-153, 46)

1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

1.2.2.1.4.1. -AIA-

Fiilin anlamında çok büyük değişiklik yapmayan, daha çok pekiştirme fonksiyonunda kullanılan bir ektir.

duraladı (IV-137, 13)

1.2.2.1.4.2. -Ar -

kızartmalık (I-6, 5)

1.2.2.1.4.3. -k-

Fiilin ilgili olduğu nesnenin pasifliğini anlatan bir ektir. Bu yönüyle çatı eklerine benzemektedir.

görükümü (I-7, 15)

1.2.2.2. Görev Değiştirici Eklerle İsim Yapımı

1.2.2.2.1. -(A)cAk

geyecek (III-117, 3)

yiyecek (II-100, 34)

1.2.2.2.2. -İş / Uş

dóğüş (I-39, 17)

ğuruluşu (I-72, 2)

1.2.2.2.3. -mA

burması (I-57, 39)

çatma (I-13, 38)

ğanamasından (I-20, 6)

gesme (III-117, 16)

örme (I-38, 19)

tapılama (III-118, 56)

1.2.2.2.4. -mİş /mUş

oğumuş (IV-148, 1)

2. KELİME ÇEŞİTLERİ

2.1 . İSİMLER

2.1.1. İsim Çekimi

2.1.1.1. Çokluk (bk. 1.1.1.1.)

sabaqā ğadan mesā cem bitesiyē ğadan o ğózçü+lē oturmas yatmaz dolaşır. (I-66, 10)

yenge+ler biniyodu öle biniyolardı. (IV-146, 46)

2.1.1.2. İyelik (bk. 1.1.1.2.)

1. tk. yaşım (I-48, 4)

2. tk. öl+uñ, ğız+ıñ (I-76, 2)

para+n+ı (I-63, 91)

3. tk. bacı+sın+da (I-70, 35)

ana+sı (IV-123, 4)

kitab+ı (II-97, 1)

1. çk. zaman+ımız+dakı (II-101, 29)

2. çk. itikāt+ınız+ı (I-19, 32)

3. çk. dede+leri. (I-32, 14)

seven+neri (III-113, 95)

2.1.1.3. Hâl (bk. 1.1.1.3.)

teneyi qor çevirir idi, un edellerdi. (III-124, 33)

ğózünnen ğórdüñ+ü yaıt kulaınan duydün+u hiç şe_yapmıyacèn. (I-70, 31)

bizim zamānımızda biz işte çayıra giderdik. (II-93, 2)

ben madende de çalıştım. (I-7, 6)

bizi kılış+dan derğah+tan geçiriler böle annadın mı.

2.1.1.4. Tamlama (bk. 1.1.1.4.)

onnar+ın göziünüğ_öñ+ünde dāmat denizde boylmuş. (II-102, 64)

o şey+in altında çadırlarlarmış duvancı+nuñ_ altında. (I-32, 6)

türk ama bun+uğ_ içinde alāvi de olur. (I-70, 18)

2.1.2. İsim Yapımı

2.1.2.1. İsimden İsim Yapımı (bk. 1.2.2.1.1.1.)

altısar (I-46, 91)

oncak (I-5, 78)

kırkcalık (I-67, 87)

gūlpcāz (II-91, 104)

tarihçi (IV-127, 1)

şeycik (I-20, 99)

paracıl (III-122, 10)

ķūndelik (I-46, 76)

bıbamgil (V-153, 42)

ğalngene (II-91, 48)

üzüntülü (IV-128, 3)

yağlık (I-5, 95)

ittikaTsiz (I-2, 50)

inceyrek (II-91, 48)

2.1.2.2. Fiilden İsim Yapımı (bk. 1.2.2.1.3.)

dönek (II-102, 67)

oturama (I-5, 50)

ēlençe (II-82, 10)

geçincemesine (I-47, 14)

toplantı (I-73, 87)

öldüç (III-113, 100)

salıngaç (I-33, 10)

sallangıç (I-59, 17)

düşgün (I-64, 14)

dürü (I-7, 1)

yapıcı (IV-137, 50)

yayıq (I-9, 35)

bqum (I-46, 26)

süpürkesine (V-153, 40)

sayğı (II-107, 10)

bazlamaç (IV-129, 21)

eyitmen (I-14, 7)

2.1.2.3. Görev Değiştirici Eklerle İsim Yapımı (bk. 1.2.2.2.)

geyecek (III-117, 3)

dóęüş (I-39, 17)

çatma (I-13, 38)

oğumuş (IV-148, 1)

2.2. SIFATLAR

2.2.1. Vasıflandırma Sıfatları

böyük gelin (II-100, 25)

demir çencere (I-16, 1)

ğümüş kuşak (I-13, 9)

ipekli puşu (III-123, 45)

üs taraf (III-113, 24)

yeni yetme (I-73, 39)

2.2.2. Belirsizlik Sıfatları

bi at (I-23, 42)

bi sene (II-104, 4)

2.2.3. Soru Sıfatları

nasıl cāyillik (I-69, 7)

2.2.4. Belirtme Sıfatları

2.2.4.1. İşaret Sıfatları

bu çetmi aşireti (I-70, 19)

şu kóy (I-73, 33)

o yan (II-91, 31)

böle hızmát (II-101, 22)

ş̄le bi şey (IV-134, 6)

2.2.4.2. Sayı Sıfatları

2.2.4.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

dört can (I-2, 10)

elli dört haná (I-11, 3)

on yedi sene (I-15, 2)

2.2.4.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

birinci gún (I-39, 21)

ikinci pazar (III-113, 76)

üçüncü kóy (I-44, 16)

beşinci sınıf (IV-148, 41)

yedinci harf (II-84, 11)

2.2.4.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

birer odası (II-101, 14)

ikişer dilim üçer dilim (I-54, 16)

dörder tâne düjürçü (IV-138, 44)

2.3. ZAMİRLER

2.3.1. Kişi Zamirleri

	Birinci Teklik	İkinci Teklik	Üçüncü Teklik	Birinci Çokluk	İkinci Çokluk	Üçüncü Çokluk
Yalın	ben (IV-138, 5)	sen (I-2, 45)	o (I-17, 2)	biz (I-19, 15)	siz (I-21, 20)	onlar (I-9, 8) onnar (I- 25, 20)
Belirtme	beni (I-30,	seni (I-32,	onu (I-45,	bizi (II-83,	sizi (I-67,	onları (I-9,

	22)	32)	20)	16)	108)	22) onnarı (I-60, 25)
Yönelme	bana (I-61, 14) baña (III-115, 69) bene (III-113, 70)	sana (I-45, 49) saña (IV-141, 24)	oña (I-5, 75) oã (I-2, 5)	bize (I-9, 6)	size (II-83, 27)	onlara (IV-126, 25) onnara (I-32, 28)
Bulunma	bende (I-28, 9)	sende (IV-145, 117)	onda (III-116, 53)	bizde (I-22, 1)	*sizde	onnarda (I-50, 17)
Ayrılma	benden (I-20, 1)	senden (I-41, 58)	ondan (I-77, 1)	bizden (I-47, 36)	*sizden	onlardan (I-13, 10) onnardan (I-73, 100)
Eşitlik	bence (I-79, 1)	*sence	*onca	*bizce	*sizce	*onlarca *onlarca
Vasıta	bennen (I-67, 15)	seninle (II-83, 20)	onnan (I-1, 3) onunlan (IV-146, 45)	*bizimle *bizimne *bizle *bizne	siznen (III-116, 2)	onlarla (IV-137, 43) onnarnan (I-78, 1)

2.3.2. Soru Zamirleri

nası senin arazın. (II-86, 2)

neden olmaz. (I-33, 16)

2.3.3. Belirsizlik Zamirleri

kimisi yavuz oluyu (I-8, 21)

selam verdim hepisine (I-11, 98)

hepine ver bunu didim. (I-67, 109)

herkese bi kuş vermiş. (I-74, 29)

herkeş yatıyo. (I-74, 38)

biri bāarasında biri yanımızda. (I-76, 17)

bu hüseyin dedmmiz şey ibrahim ethem soyundan gelen birisi yāni. (III-121, 79)

2.3.4. Dönüşlülük Zamirleri

dā kendime sāyip çıkamıyım (II-102, 76)

yāmızı gendimüz yapmışkanalık yāni bi de satıyuduğ. (II-100, 39)

2.3.5. Zamirlerde Tamlama

depeköyde benim teyzem vardı. (II-102, 78)

ben bunna gonusurkana dilimizde senin müsēp diyim. (I-41, 43)

şurdan bi dere geçiyo onun ismi karadere. (I-44, 10)

asfaltın aşşasında bizim zeytinnikler. (I-50, 9)

sizin mantınızı başına hiçbir taraf. (IV-149, 49)

dayım var benim kāmil ā onuñ evine yemek yiyecekmiş. (I-20, 70)

2.4. ZARFLAR

2.4.1. Yer-Yön Zarfları

aşşāda böle bi ev dā var böle iki katlı. (I-21, 5)

burdan tūrkü çārı tūrkü çārı yoğarı çıkıyomuş. (IV-136, 29)

2.4.2. Zaman Zarfları

āşam hayvannarı bağdılar mı gideller. (I-41, 19)

sabālen işde gelin çıkardı. (III-123, 21)

ğurbanunķını ikindin yeller iramazanda cāmudan çıkđılar mı herkez ğayrı ma;allesine toplanı yelle birer ğurān oğullar ğāğallar gedeller. (IV-143, 74)

şimdi ne yanna gidiyoğuz. (IV-145, 126)

hinci bağ ğasteyi oğurum. (I-14, 9)

çocuğlar hindi kibar gonusullar. (I-47, 33)

2.4.3. Niteleme ve Durum Zarfları

çimdirdim geri de deri dızlar kimi eyicenē duzladım. (III-116, 87)

evel böle deülüdün emmerek geşler gitti ğurbete hep övtiyarlar aldı.

(IV-150, 26)

2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları

orda biraz almışlar. (I-40, 10)

şimdi onu biz biraz yitirdik. (I-80, 11)

yeşi acık isemeye başladı mı birezcik böle üçüçük böyle damlaydı. (I-29, 12)

unu da pek sevmeyiz biz alışdımız için. (II-102, 33)

2.4.5. Görev Değiştirici Eklerle Zarf Yapımı

2.4.5.1. Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı

2.4.5.1.1. Asıl Zarf-fiil Ekleri ile Zarf Yapımı (bk. 1.2.1.1.1.3.1.)

baş-a baş-a alış didi. (IV-136, 17)

beyim öl-eli sekiz sene oldu. (IV-130, 9)

valla biz orayı bi türbe ol-arak ğazmışlar anam bi türbe ol-alak. (I-25, 25)

mendili ğapdı mı ama ondan ya para ya bāřiř alıllar bāřiři almı-yıcık da o mendili bayraqdara vermezler. (I-67, 23)

öl-ünce+ye ğadar o masiyatı dutar dutar, dutmazsa cezesini kendi eker. (I-2, 28)

o su gid-incez ğarab_ oldu. (I-56, 41)

dödu ayına ğününe var-madan dödu öldü. (II-105, 11)

hindi nerdē alem şeyde hindi ēlem ğór-üb de gidiyi. (I-41,54)

dūürçü gider olacah+sa mākul+sa allahın ismini anılır. (I-72, 59)

belediyelik ol-uncuk olmaya başladı burası. (I-75, 1)

2.4.5.1.2. Birleşik Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı (bk. 1.2.1.1.1.3.2.)

yedi yaşına ğadarı ğurban keseller yedi yaşqana ğadarı.(I-30, 68)

gelin eve gel-en+den sonra üş dörd ğarı bi yandan asallardı. (II-103, 30)

- kaşaları götürēbil-ici+ne her ğadın bālardın öle eskiden. (I-5, 49)*
o cāmi yapıl-acān+da biráz bó yanna çektiler. (IV-137, 38)
*sabağa ğadan mesā cem bit-esiye ğadan o ğózçülē oturmas yatmaz
dolaşır. (I-66, 11)*
*o zahra geldikten sōna bi ğazırlık o ğún aĥřam kına yaķallardın. (IV-
134, 24)*
*eve ğirdiĝi zaman şu eve ğirdiĝi zaman ğoĝu ğomşu hiç eli boş ğelmez.
(I-28, 75)*
insannar bozulduy_gibi cenabı allah öyle yapıyı. (I-28, 44)
hic_ ekmek yimedmne sabālen iki bardaķ çaylan ğitdik. (I-54, 73)
duzdan çık-tık+da bi de seriyon ğurutuyu ondan sōra. (I-18, 1)
*benim ğardeşlerim annem babam beni sevdiyi ğadarı musēbimi de çok
sever. (I-40, 68)*
her çimdikçe duzlu su çalarıķ. (III-117, 34)
eli boş gelmezdin ğoĝu ğomşu o usta bğar-dık sıra. (I-28, 81)
ĝelin almazdan önce mevlit okuduluyo. (V-151, 27)
*aĥřam yemd yi-dik mi inan bule susuzlıķdan on iki ğún inan bule nası
oluruķ bule zeroş oluruķ o şegilde canımızdan ĝeçerik. (I-5, 8)*
cenaze ol-du mí dí işte ğideller. (III-118, 33)

2.5. EDATLAR

2.5.1. Ünlem Edatları

2.5.1.1. Ünlemler

2.5.1.1.1. Ünleme Edatları

- ulen insan insana silah atar mı. (I-28, 23)*
yā ulen o bizim bekçi ğoyuyuķ onu biz höyücēn üstünde diyi. (I-32, 47)
ura ğardaşım. diy, demiş bu dereden. ura nere ğettin, demiş. (II-83, 32)

2.5.1.1.2. Seslenme Edatları

benim bu kız şu beriki ev dā o kız şimdi ankarada ya gışın geldi baa. (I-46, 66)

herkes taşıniyo ya o yüzden galanna da yalnız dī fazla ekemiyolā yāni. (IV-132, 7)

2.5.1.1.3. Sorma Edatları

nerden annadım onu biliy min. (I-36, 75)

ğına yaharken heç dinlemiyoy mu. (IV-146, 36)

allah gapılara bağıtmasın guzum duyyun mu ele avıca gomasın. (I-39, 4)

ne sattın çucūna düşünmediñ mi gelece için torununa düşünmediyñ mi. (I-72, 77)

2.5.1.1.4. Gösterme Edatları

işte buna kartal gelip hani bu kocaman kuşlar var yakına gadarı yuvası var ıdı. (I-45, 27)

ışde şu sizin döndünüz virajdaydı esgi okul. (I-56, 12)

aha şu ev onun bura. (I-73, 10)

aha bu iplikleri eerdik. (II-103, 17)

2.5.1.1.5. Cevap Edatları

evet; gözleri, kirpikleri, burunları, āzları, elleri, parmakları otuS iki farz insanın vüçutundadır diyum. (I-34, 20)

hayır darılamıyosun. (I-40, 66)

2.5.2. Bağlama Edatları

2.5.2.1. Sıralama Edatları

geleneklerimiz işte öteden beri örf ve ādet yörük çepni yörük geleneği. (I-80, 1)

gātiller yedi ile on dört sene arasında tariķata giremez. (I-74, 20)

2.5.2.2. Denkleştirme Edatları

ķaynana var ya onu bālardı eniştenin ķardeři veya birisi o da para alıdı.
(II-97, 19)

yāni şeylere zayıf kişilere veyahut da fākir kişilere çok yardım edeller.
(IV-138, 3)

unu bu arķamızdan dē mesela yarım saatlik yerden olsun veyahut yala'lardan ğazanlarla daşırdık. (II-91, 100)

ya istededük ya istetmezduk. (II-93, 6)

mesela bizim köy, köselerle sarılar ya da göçmez biri birini tutmaz. (III-121, 18)

dedeye en yakın pire en yakın amma bacı olur amma derviş olur. (I-35, 17)

2.5.3. Cümle Başı Edatları

ama çocukla yaylada daha raat. (II-102, 51)

amma hayvannara yaklaştıy;n mi bāırır yāni. (I-27, 13)

emme řindi beř on sene öñce herkeř derin dondurucu alıyı yazdan sebze ğoyuyŁ. (I-13, 3)

fakat sınıF sınıF ayırmışlar. (I-36, 8)

oysa bazıları da söyliyi onun yokmuş. (III-121, 46)

meerse bütüin onun saydıının başı yalan ımuş. (I-11, 14)

2.5.4. Son Çekim Edatları

osmanlı döneminde alevilē ğarşı oldukları için hep gizlemişleş. (I-27, 2)
onun_üçün buranın adamıla bu tarafın adamı ömür boyu sazaķlı dēr. (II-86, 3)

benim büyük olan ha bura ğadar açık beyle bure siyrildi. (III-116, 21)

2.6. FİLLER

2.6.1. Fiillerde Zaman (bk. 1.1.2.1.1.)

2.6.2. Fiillerde Kip (bk. 1.1.2.1.2.)

2.6.3. Fiillerde Çatı (bk. 1.2.1.1.1.)

2.6.4. Fiillerde Olumsuzluk

Eski Türkçe döneminden bu yana –mA- eki olumsuzluk eki olarak kullanılmaya başlamıştır (Gabain, 2000, 59).

Çepni ağızlarında da olumsuzluk ifadesi en sık biçimde –mA ekiyle yapılmaktadır.

üstüne nakış yaparsın bule, yime de yanına yat. (I-8, 25)

öyle hani Pançaya para atıp da öyle altın almazlar kıy yerde bizim. (I-41, 13)

biz bu cāmiyi başkıyla yapmadık. (I-38, 37)

beyaz gelinnik geymedim ben. (I-41, 46)

Sorma edatı “mI” ile de cümleye olumsuzluk anlamı verilebilmektedir.

susuz yerde ğavağ biter mi. (I-20, 39)

nedir insan birbirine ğurşun atar mı canım. (I-28, 46)

bu okul çocukları verilir mi. (I-50, 76)

beş baş noş bi de ben varım altı baş noş öyle ya el_émēnnen geçinir mi bu ğızım. (I-54, 35)

Olumsuzluk eki almış bir cümleye soru edatı getirilmesi cümlenin anlamını olumluya çevirmektedir.

hiş dimiş ben kabağdereli olur da almamıyım. (I-21, 21)

“ne ne” edatıyla da olumsuz cümle yapılan örneklere rastlanmaktadır.

ne karpız kesiliyi ne ğóklū kesiliyi. (I-45, 11)

o ğoyunun südü ne Tatlıdır ne acı. (I-11, 56)

2.6.5. Birleşik Fiiller

2.6.5.1. İsim + Fiil Yapısında Olanlar

2.6.5.1.1. İsim + eT-

çukurhüseyin istasyonu oldū yerde beş altı hane dedem adı hüseyin oraya iskan etmiş. (I-19, 2)

orda duvā etmişler. (I-54, 62)

tabi kabul etmezler. (IV-142, 12)

ruslar bizi tehdid_etdiler. (IV-147, 13)

2.6.5.1.2. İsim + ol-

öle deme ayıp_olur diyerekten şimdikiler kimi ebe diyi kimi bıbanne diyi. (I-26, 48)

sen eyi olusan insannar eyi olur. (II-100, 86)

yirmi yaşında gelin oldum. (II-105, 13)

çok da bize memnun oldular. (III-113, 14)

2.6.5.1.3. İsim + kıl-

adam baķ yemin ediyim, namaz kılyı, oruç tutuyı adam otuS iki farzı bilmiyi. (I-34, 21)

mihek taşı vādır namazı kılınır. (V-152, 1)

2.6.5.1.4. İsim + eyle-

halka yidirmesi urufuna deysin allah kabıl eylesin. (I-33, 9)

zuhur eyledi óndan imam hasan ile imam hüseyin. (I-36, 33)

rāmet eylesin allah ğabil_etsin. (I-40, 87)

2.6.5.1. Fiil + Fiil Yapısında Olanlar

2.6.5.1.1. Yeterlilik Fiili

ġardaşdan daha ileriye. ġardeşine toķat atabiliyin ġardaşına laf sōliyebiliyin Tarulabiliyin. (I-40, 65)

hā ġadın kaķabilir.kaķabilir (III-116, 65)

bizim şeylerimizi de dikkate alabilirsiniz baķ. (III-125, 16)

ħayvanı olanlar yonca, yulaf, fī vesaire şeyler ekebiliyolā. (I-44, 26).

Olumsuzuz

çevresi ójun açaç dolu da kesemek. (I-20, 41)

o adam tariqata giremeZ. (I-2, 16)

hindi tanışiylar tanıştiriylar annaşamadı mı da ben annaşamadık bunna yuva kuramağ diyeler. (I-1, 10)

şindi bu dizlerimin ārisına bi yere gidemeyon āriyo kımıldıyamıyon. (IV-136, 44)

şindi bilemiyim. (II-90, 5)

bazı köylē deyişti de biz de bazı yerlēde biz kendimizi tanıdamēyoz. (V-151, 4)

kúsüp gedecēsen geri merdivāndan adımıñı atamağ dedi. (IV-149, 32)

onnarı biz kafamıza alamağ. (I-73, 27)

gatiyen yapamağ biz dir içinden. (I-76, 40)

2.6.5.1.2. Tezlik Fiili

maddi manevi durumu olan okuduyu da çocuklar da hindi pek Pire de bi şey de veriverince okumuyveriyi. (I-26, 27)

sen bakıver de diğ vardır orda gızım diyi. (I-36, 50)

askeri hastanenin beynine iniveriyin. (I-24, 7)

biz de şunu deyik şunu deyik deye gafa çalışmıyı gonusuvelmişlē ondan ondan işte öyle. (I-61, 66)

oğlanēn bi açı açıviriz. (I-54, 76)

teyze didi her gün ben mi gelcem de sağ gösterivecem işde didi. (IV-136, 17)

istersanız giderken allah izin verise bi ūrayverin. (IV-145, 55)

amma hindi biştiinde burā yıkıvriler paçoZ dayadıklarıyla paçoZ atallar arabaya dolduruveriller. (IV-143, 19)

sana sordū sorulardan öyle cevap verivir. (IV-138, 72)

2.6.5.1.3. Yaklaşıklık Fili

teplemeyi böle kabarı yazdıktan keri saç kızdıktan keri atardık.(I-23, 22)

DEĞERLENDİRME

Çepni ağızları üzerine yapmış olduğumuz derlemelerin sonucunda elimizdeki malzemeyi incelediğimizde; bütün yörelerde ortak olan özelliklerin yanında, yörelere göre farklılıklar gösteren bazı fonetik ve morfolojik özelliklere de rastlanmıştır. Ses bilgisi alanında bütün bölgelerde karşılaşılmış olan ortak özellikler hem ünlü seslerin hem ünsüz seslerin bahsinde karakteristik olan özellikler başlığı altında verilmiştir. Bir ses veya şeklin birbirinden farklı kullanımları ise ağız bölgelerinin tasnif edilmesinde yol gösterici olmuştur. Sadece bir bölgede görülebilen özellikler göz ardı edildiğinde üç ses bilgisi ve bir şekil bilgisi verisi; ağız bölgelerinin tasnifi için temel alınmıştır. Bu özellikler şunlardır:

1. ö ve ü ünlülerinin yerine özellikle g, k, d ünsüzlerinin yanında ortaya çıkan ó ve ú seslerinin kullanılıp kullanılmaması.
2. Eski Türkçe Döneminden bu yana var olan damak n'sinin nğ şeklinde kullanılması veya iki ayrı sese ayrılarak “n” veya “g” şeklinde kullanılması.
3. Arka damak ünsüzü olan k sesinin, gırtlak ünsüzü ħ ünsüzüne dönüşmesi.
4. Şimdiki zaman ekinin geniş-yuvarlak ünlülü veya dar ünlülü hâlde bulunması.

Bu tasnif ölçütlerine göre ağız grupları şunlardır.

	o-u /ó-ú	n / ŋ	k > ħ	Şimdiki Zaman Eki Dar / Geniş Şekilli
1. Ağız Bölgesi: Balıkesir-İzmir-Manisa-Aydın illerinde bulunan Çepni köyleri	ó-ú	ŋ	Karakteristik	Yuvarlak-Dar
2. Ağız Bölgesi: Trabzon-Ordu-Rize-Giresun-Gümüşhane illerinde bulunan Çepni köyleri	ö-ü	N	Seyrek	Düz-Dar
3. Ağız Bölgesi: Gaziantep ilinde bulunan Çepni köyleri	ö-ü	ŋ	Karakteristik	Düz-Dar
4. Ağız Bölgesi: Kastamonu-Çorum-Konya-Kırşehir-Sivas illerinde bulunan Çepni köyleri	ó-ú	ŋ	Sadece Kırşehir için kurallı – Yaygın	Geniş
5. Ağız Grubu: Afyon ilinde bulunan Çepni köyleri	ö-ü	ŋ	Çok seyrek	Geniş

Çepni ağızları üzerine malzeme toplanmaya yeni başlanılan dönemde Gülsevin'in bu araştırmanın teorik altyapısının oluşturulmasına yönelik yaptığı çalışmada; çalışmanın sonucunu değerlendirmede kullanılacak veriler ile ilgili bir değerlendirmesi olmuştur. Buna göre; sadece bir bölgede veya sadece belli bölgelerdeki Çepnilerde bulunan ortak ağız özellikleri tespit edilecek ve sadece bir bölgede de olsa Çepni ağızında bulunup, komşu ağızlarında bulunmayan özelliklerin belirlenmesiyle, Çepni ağızlarına has özelliklerin belirlenmesi mümkün olabilecektir (Gülsevin, 2009, 1074).

Bu amaçla Çepni köylerinin bağlı bulunduğu illerin genel ağız özelliklerini ağız bölgelerine göre tek tek değerlendirdiğimizde şu bilgilerle karşılaşmaktayız.

Birinci Ağız Bölgesi

Birinci Ağız Bölgesi olarak değerlendirdiğimiz Çepni yerleşimleri; Balıkesir, İzmir, Manisa ve Aydın illeri sınırları içerisinde bulunmaktadır. Çalışmaya konu olan Çepni Ağızlarının durumunun belirlenebilmesi için söz konusu illerin ağızları üzerine yapılmış çalışmalara bakmakta fayda vardır.

Birinci Ağız Grubu içerisine giren iller, Karahan'ın Anadolu Ağızlarını tasnif ettiği çalışmasında Batı Grubu Ağızlarının I. Alt Grubu içerisinde yer verdiği bölgelerde bulunan yerleşim yerleridir. (Karahan, 1996, 150).

Manisa, izmir, Aydın ile ilgili olarak Korkmaz'ın "Güneybatı Anadolu Ağızları" adlı çalışmasından yararlanmak yerinde olacaktır.

Korkmaz tarafından, "yarı açık- orta yuvarlak ünlü" olarak bahsedilen ünlü (Korkmaz, 1994, 8), Birinci ağız bölgesi için karakteristik olan ó ünlüsüne; "geri mahreçli u ünlüsü ile ön mahreçli ü ünlüsü" arasında oluşmuş kalınlaşmış ü ünlüsü (Korkmaz, 1994, 7) de yine karakteristik olan ú ünlüsüne karşılık gelmektedir.

Yine Korkmaz, Birinci ağız bölgesi için karakteristik özelliklerden gösterdiğimiz damak n'si ünsüzünün, Güney-batı Anadolu ağızlarında korunduğuna değinmektedir (Korkmaz, 1994, 57).

ķ > ħ / ħ değişmesinde örneğini gördüğümüz "tonlu gırtlak sızıcısı ħ" için Korkmaz bölgenin aslî ünsüzü olmadığı, buralara adacıklar hâlinde yerleşmiş Türkmen gruplara ait bir özellik olduğunu ve kaybolmak üzere olan bir ses olduğu bilgisini vermiştir (Korkmaz, 1994, 58).

Balıkesir Ağızları üzerine yapmış olduğu çalışmada Mutlu, Balıkesir Çepni ağzı yanında, Türkmen, Manav ve Yörük ağızlarında da η sesinin korunduğunu ifade etmektedir. (Mutlu,2008, 115)

$\kappa < \eta$ değişmesi ise Çepni ağızlarında karakteristik, Türkmen ve Yörük ağızlarında ise seyrekdir (Mutlu, 2008, 182).

Güney-Batı Anadolu Ağızları adlı çalışmada İzmir, Manisa ve Aydın iline ait örnek olarak verilen metinlerde şimdiki zaman ekinin geniş ünlülü şekilde olduğu görülmektedir. (Korkmaz, 1994)

Balıkesir ili için; Türkmen, Yörük ve Manav ağızlarında geniş ünlülü şekiller yanında dar ünlülü şekillerde bulunmaktadır. Ancak düz-dar ünlülü şeklin yoğun ve sürekli olduğu örnekler sadece Çepni ağzında bulunmaktadır (Mutlu, 2008, 298-312).

Birinci ağız bölgesinde özellikle $\kappa > \eta$ değişmesinin ve düz-dar ünlülü şekilli şimdiki zaman ekinin Çepni ağızları dışında yaygın olmadığı görülmektedir.

İkinci Ağız Bölgesi

İkinci ağız bölgesi olarak değerlendirdiğimiz Çepni yerleşimleri; Trabzon, Ordu, Rize ve Giresun illeri sınırları içerisinde bulunmaktadır.

İkinci Ağız Grubu içerisine giren Trabzon, Ordu ve Giresun illeri ağızları, Karahan'ın Anadolu Ağızlarını tasnif ettiği çalışmada Batı Grubu Ağızlarının V. Alt Grubunda (Karahan, 1996, 164), Rize ili ağızları ise Kuzeydoğu Grubu Ağızlarının I. Alt Grubunda yer almaktadır (Karahan, 1996, 103).

Demir, Trabzon ve Yöresi Ağızları üzerine yapmış olduğu çalışmada Şalpazarı ve Beşikdüzü ilçelerinin büyük bölümünü içine ağız bölgesini "I. Ağız Yöresi" olarak adlandırmaktadır. Bu bölgeyi Çepni yerleşimi ve Çepni boyu ağız özelliklerini gösteren bir bölge olarak kabul etmektedir (Demir, 2006, 109).

\acute{o} ünlüsü Trabzon yöresi ağızlarında sık duyulan bir ünlü olarak tanıtılmaktadır (Demir, 2006, 150). Aynı şekilde \acute{u} ünlüsünün de I. ve II. ağız bölgelerinde daha çok da k ve g seslerinin yanında duyulduğu bilgisi verilmektedir (Demir, 2006, 155).

Damak n'si ise; Trabzon yöresi ağızlarında son derece nadir görülen, yerini n;g sesinin parçalanmasıyla oluşmuş, diş n'si ve "g" seslerine bırakmış olan bir sestir (Demir, 2006, 221).

ķ > ħ değişmesi Trabzon İli Ağızlarında I. ve II. ağız yörelerinde nadir görölen bir ses olayıdır (Demir, 2006, 249).

Şimdiki zaman eki ise Trabzon yöresinde dar ünlölü şekillerin bulunduğu şekillerin yaygın olarak kullanıldığı görölmektedir. Bu şekiller ayrıntılı bir şekilde Demir tarafından incelenmiştir (Demir, 2006, 357-374).

ó ve ú ünlülerine Ordu ilinde de rastlanmaktadır (Demir, 2001, 75).

Ordu ilinde, ŋ sesi Tokat ve Sivas ili ağızlarının tesiri duyulan bölgelerde nadiren duyulmuş, diğer bölgelerde tespit edilememiştir (Demir, 2001, 79-80). Tokat ve Sivas ili ağızlarının tesiri altındaki III. Ağız Yöresinde bulunan; Mesudiye, Aybastı, Gököy, Gürgentepe, Kabataş, Korgan, Kumru, Akkuş ilçeleri ve Çamaş ve Çatalpınar İlçelerinin güneyinde kalan ilçeler anlatılmak istenmiştir (Demir, 2001, 48).

ķ > ħ değişmesi, Ordu yöresinde nadir görölen bir değişmedir (Demir, 2001, 87).

Ordu ili ağızları incelendiğinde hem dar ünlölü hem de yuvarlak ünlölü şimdiki zaman eklerine rastlanabilmektedir (Demir, 2001, 120-124).

Günay, Rize ili ağızlarını incelemiş olduğu çalışmasında; bu çalışma için derleme yapılmış olan yerlerden biri olan İkizdere ilçesini I. ağız yöresi, bir diğeri olan Büyükköy ilçesini de II. ağız yöresi içerisinde değerlendirmektedir. I. ve II. Ağız yörelerinin önemli ölçüde benzerlik gösterdiği de yine Günay tarafından belirtilmiştir (Günay, 2003, 28-29).

ö > ó değişmesinin Rize ili için karakteristik bir özellik olduğunu belirten Günay (Günay, 2003, 66), ü > ú değişmesinin de Rize ili ağızları için “istisnasız ve kesin” bir kural olduğunu belirtir (Günay, 2003, 67).

ķ > ħ değişimi Rize ağızlarında rastlanabilmektedir ama bu konuda sınırlı örnek gösterilmiş ve yaygın olduğuna dair her hangi bir not düşölmemiştir (Günay, 2003, 89).

Günay’ın çalışmasında, “Geniz n ünsüzü” olarak adlandırılan damak n’sinin Rize yöresinde sadece III. ağız yöresi olarak adlandırılmış olan bölgesinde seyrek olarak duyulduğu ifade edilmiştir (Günay, 2003, 77).

Rize ili ağızlarında şimdiki zaman eki olarak hem dar ünlölü hem de yuvarlak ünlölü şekilleri görebilmek mümkündür (Günay, 2003, 135).

Giresun ili ağızlarında hem ó hem de ú seslerine rastlanmaktadır. Ancak bu seslere düzenli olarak rastlanan bölgeler, Çepni yerleşim yerleri olan bölgelere mesafesi bulunan Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk ilçeleridir (Demir, 2009, 149-151).

Giresun ili ağızlarında η sesinin duyulma sıklığının az olduğu da Demir tarafından bildirilmektedir (Demir, 2009, 174).

ķ > ħ değişmesinin ise, Giresun'un güneyinde Tokat'ın güney kısımlarının ağız özelliklerinin etkisiyle ortaya çıkmış olabileceği belirtilmekte ve bunun Giresun yöresinin II. ağız bölgesi için karakteristik olduğu ifade edilmektedir (Demir, 2009, 185).

Giresun ve yöresi ağızlarında şimdiki zaman ekinin hem dar ünlülü hem de yuvarlak ünlülü şekillerine rastlamak mümkündür (Demir, 2009, 230).

II. ağız bölgesinde komşularında yaygın olarak görülmediği hâlde –η sesinin bulunduğu ve ķ > ħ değişiminin yaşadığı örneklere de rastlanmaktadır. Bunlar boysal ağız özelliklerinin bir devamı olsa gerektir.

Komşularında görülen ö ve ü ünlülerindeki kalınlaşma ise Çepni ağızlarında neredeyse tamamen terk edilmiştir.

Üçüncü Ağız Bölgesi

Üçüncü ağız bölgesi olarak değerlendirdiğimiz Çepni yerleşimleri; Gaziantep ili sınırları içerisinde bulunmaktadır.

Üçüncü Ağız Grubu içerisine giren Gaziantep ili, Karahan'ın Anadolu Ağızlarını tasnif ettiği çalışmasında Batı Grubu Ağızlarının VII. Alt Grubu içerisinde yer verdiği bölgelerde bulunan bir yerleşim yeridir. (Karahan, 1996, 171).

Aksoy, Gaziantep İli Ağızları adlı çalışmasında “Fonetik” bölümünün başında “Özel Sesler”i verirken kalınlaşmış bir ö veya ü sesinden bahsetmez. damak n'sini ise “geniz n'si” adıyla verir ve “η” işaretiyle gösterir (Aksoy, 1945, 8-12).

Aksoy tarafından “K fonemi, ilk heceden sonraki bir hecenin başında olup da kendinden sonra kalın vokal gelirse çok vakit ħ” olacağı belirtilmektedir (Aksoy, 1945, 39). Antep ağızında Arapça ħ sesinin bazen Türkçedeki h gibi değil de daha geriden ve boğaz kısılarak Arapçadaki gibi söylenmektedir (Aksoy, 1945, 11) Ayrıca sızıcı boğaz sesi olan ħ de Gaziantep ağızında kullanılmaktadır (Aksoy, 1945, 12)

Şimdiki zaman eki ise Gaziantep İli Ağızlarında düz-dar ünlülü şekildedir (Aksoy, 1945, 156).

Gaziantep Çepni ağzıyla Gaziantep ağzının neredeyse iç içe geçmiş hâlde olduğu görülür. Ayrılıklar yok denecek kadar azdır.

Dördüncü Ağız Bölgesi

Dördüncü ağız bölgesi olarak değerlendirdiğimiz Çepni yerleşimleri; Kastamonu, Konya, Kırşehir, Çorum ve Sivas illeri sınırları içerisinde bulunmaktadır.

Dördüncü Ağız Grubu içerisine giren Kastamonu Tosya, Çorum Kargı Ağızları Batı Grubu Ağızlarının IV. Alt Grubunda (Karahana, 1996, 161), Kırşehir ve Sivas Gemerek Ağızları VIII. Alt Grupta (Karahana, 1996,175) ve Konya Ağızları da IX. Alt Grupta (Karahana, 1996, 177) yer almaktadır.

d, g, ğ, k, n, t ünsüzlerinin yanında, ö ünlüsünün kalınlaşmasıyla o ile ö arası bir ünlü olan ó sesinin ortaya çıkması Sivas ve yöresi ağızlarının genel özelliklerinden birisi olarak belirtilmiştir (Demir, 2006, 88). Aynı durum ü ünlüsünün kalınlaşarak ú ünlüsüne dönüşmesinde de geçerlidir (Demir, 2006, 91).

Sivas ve yöresinde, n;g seslerinin bölünüp başka seslere dönüşmesinden dolayı, damak n'sinin duyulma sıklığı azdır (Demir, 2006, 116).

Sivas yöresinde ağızlarında bölgelere göre duyulma sıklığı değişse de k > h değişmesine rastlanmaktadır (Demir, 2006, 128-129).

Sivas ili ve yöresi ağızlarında hem dar ünlülü şekilli hem de yuvarlak ünlülü şekilli şimdiki zaman eklerine rastlamak mümkündür (Demir, 2006, 175).

Kırşehir ve yöresi ağızlarında; k, g, ğ, h, η ünsüzlerinin yanında bu seslerin kalınlaştırıcı etkisiyle ö ve ü ünlülerinin kalınlaşarak ó ve ú ünlerine dönüşmesine rastlanmaktadır (Günşen, 2000, 21-22).

Kırşehir ve yöresi ağızlarında damak n'sinin kullanımı neredeyse Eski Türkçedeki hâliyle devam etmektedir (Günşen, 2000, 54).

k > h değişmesi kurallı olarak görülmektedir (Günşen, 2000, 66-67).

Kırşehir ve yöresi ağızlarının genelinde şimdiki zaman eki yuvarlak ünlülü şekildedir. Sadece Ulupınar ilçesinde düz-dar ünlülü şekilli şimdiki zaman eki kullanılmaktadır (Günşen, 2000, 135-137).

Caferoğlu'nun Anadolu Ağızlarından Toplamalar adlı çalışmasında, Kastamonu yöresinden toplanmış olan malzemede kalınlaşan ö ünlüsünün "o" ile

gösterildiği ve damak n'sinin kullanımının yaygın olduğu görülmektedir. $k > h$ değişimi ise hem Türkçe kökenli hem yabancı dilden alıntı Sözcüklerde oldukça yaygındır. Şimdiki zaman ekinde düz-geniş veya yuvarlak-geniş şekilli örneklerle rastlanmaktadır (Caferoğlu, 1994, 3-80).

Yine Caferoğlu'nun çalışmasında yer alan Çorum vilayetinden derlenmiş metinlerde; g, ğ, k seslerinin yanında “ö” ünlüsünün kalınlaşmış olduğu ve damak n'sinin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. $k > h$ değişimi örnekleri rastlanmaktadır. Bu metinlerde geçen şimdiki zaman eki de yuvarlak-geniş ünlülü şekildedir (Caferoğlu, 1994, 137-152).

Karahan'ın Anadolu Ağızlarını tasnif ettiği çalışmasında; Batı grubu ağızları içerisinde yer alan Konya'nın merkez ilçelerinin bazı yörelerinin Batı grubu ağızlarının alt gruplarından VII. alt grupta, Ereğli ve VII. gruba giren bölgeler haricindeki yerlerin ise IX. alt grupta yer alır (Karahan, 1996, 117). Bu gruplardan VII. alt grubun özellikleri arasında; $ó / ú$ ünlülerine az rastlanması ve η, g, h ünsüzlerinin karakteristik olması sayılabilir (Karahan, 1996, 171). Derleme yapılan köylerin bağlı bulunduğu ilçelerin dahil olduğu alt grup ise IX. alt gruptur. Bu grupta $ö > ó / ü > ú$ kalınlaşmalarına nadir olarak rastlanır. g, h, η sesleri bölgede duyulan seslerdir ve şimdiki zaman eki yuvarlak-geniş ünlülü şekildedir (Karahan, 1996, 177).

Bu bölgelerdeki Çepni Ağızlarının içinde bulunduğu bölgenin genel ağız yapısına büyük oranda uyum sağlamış olduğu görülür. İçinde bulunulan yörelerin ağız özelliklerinden farklı olarak epey yaygın olan düz-dar ünlülü şeklindeki şimdiki zaman eki boysal ağız özelliklerinin bir devamı olarak düşünülebilir.

Beşinci Ağız Bölgesi

Beşinci Ağız bölgesinde yer alan Afyon ağızları da Batı Grubu Ağızlarının I. Alt Grubu içerisinde sıralanmıştır (Karahan, 1996, 150).

Afyon merkez ağzında $ö > ó$ değişmesi veya $ü > ú$ değişmesi şeklinde bir kalınlaşmaya rastlanmamıştır (Boz, 2006, 50).

Damak n'si Afyon merkez ağzında da tespit edilmiştir (Boz, 2006, 37).

$k > h$ değişimi Afyon merkez ağızlarında sadece yaşları çok ileri kimselerde ve seyrek olarak tespit edilmiştir (Boz, 2006, 82).

Afyon merkez ağzında şimdiki zaman eki geniş ünlülü şekilde bulunmaktadır (Boz, 2006, 104).

Derleme yapmış olduğumuz Çepni köyünün ağız özellikleri çevresinde bulunan komşu ağızla benzerlik göstermektedir.

SONUÇ

I., II. ve III. Ağız Bölgeleri, Çepni yerleşiminin yoğun olduğu bölgelerdir.

Özellikle II., III., IV. ve V. Ağız Bölgelerinde incelenen özelliklerin komşularıyla paralellik göstermekte olduğu görülmüştür.

I., II. ve III. Ağız Bölgeleri Çepni Ağızlarını temsil eden temel ağız bölgeleri; IV. ve V. Ağız Bölgeleri ise buldukları bölgede tek olan yerleşim yerlerinden oluşan, komşu ağızların yoğun etkisi altında kalmış ikinci dereceden ağız bölgeleri durumundadır.

I. Ağız Bölgesine ait belirleyici özelliklerin, komşularında görülme sıklığı oldukça azdır. Komşularında seyrek görülen pek çok özelliğin Çepni Ağızları için karakteristik olduğu gözlemlenmiştir. Bu da I. Ağız Bölgesini diğer ağız bölgeleri içinde farklı bir yere oturtmaktadır.

Araştırmamız göstermektedir ki Çepni Ağızlarının özgün özelliklerinin belirlenmesinde sadece dil verileri yeterli olamamaktadır. Tarihî kaynaklar Karadeniz’de bulunan Çepnilerin en geç XV. yüzyılda yerleşik hayata geniş bir kitle hâlinde geçtiklerini ve yöredeki hâkim inanç olan Sünni İslam inancını benimsemiş olarak geniş kitlelerle etkileşim hâlinde bulduklarını göstermektedir. Bu da Trabzon, Ordu, Giresun Ağızlarıyla Çepni Ağızlarının iç içe geçmiş durumda olmasını açıklar niteliktedir.

Aynı şekilde Gaziantep yöresinde bulunan Çepnilerin de en geç XVI. yüzyılda yerleşik hayata geçtiği ve bölge halkıyla kaynaşarak, paralel ağız özellikleri gösterdiği görülür.

Batı Anadolu Çepnilerinde ise durum biraz daha farklıdır. Uzun süre konar-göçer hayatı devam ettirmeleri ve yörede Sünni İslam anlayışı hâkim durumdayken Alevi İslam inancını benimsemiş olmaları Balıkesir, İzmir, Manisa ve Aydın’da bulunan Çepnilerin hem ağız özelliklerini hem gelenek ve göreneklerini daha iyi muhafaza etmelerine neden olmuştur.

Bu çıkarımlara dayanarak, tarihî bir Çepni Ağızı var ise bunun yaşayan ağızlardaki en iyi temsilcisinin Balıkesir, Manisa, İzmir ve Aydın’ın Çepni köylerinde konuşulan Çepni Ağızı olduğunu öne sürmek yanlış olmayacaktır.

METİNLER

I. AĞIZ BÖLGESİ

BALIKESİR'DEN DERLENEN METİNLER

- I-1 Konuşan : Gülçehre Ayhan (1927 Doğumlu)**
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Akyar Köyü (2008)
Konusu : Gelin Çıkması, Kız İsteme, Nişan, Kına Gecesi.

Gelin Çıkması

- 1 eskiden biz yedi sekiz on tene on beş tene tabi zengin olan daha çok dutardın, kendi kıyımızda de var ıdın. böyle çocukından beri yenge olurlardın. atınan çıkarıdık duvānnan gelini. hindi aḡ çarşafa büreleniyō onnan taḡsıda onnan gelinnine geliyi.

Kız İsteme

- 5 istemeye geliyer ḡayri dernek kıylü birikkiyi. tabı allahın emrini anıylar bittikten kerı nişan uruylar büyük çok. ḡuzu ḡurban gettiryler kessiyi ḡazannarı çattıylar. ḡoḡşulara kıylere yidiriyi. bi sene iki sene her neyse o ḡız durasıya ḡadarı duruyu. undan sonra tekgeri düñnen alıp gidiyer, eskiden böleydi. hindi tanışiyler tanışturiylar annaşamadı mı da 10 ben annaşamadık bunna yuva kıramak diyer. şindi òle eskiden òle dēdi.

Nişan

- hindi ḡız tarafına òlan tarafı ḡiyecēñnen ḡurbanınnan gelirdin. ḡazannarı çatallardın bōle. ḡonuyu ḡoḡşuları toplarlaḡdın o zaman ḡonulā ḡoḡşulā yirdin. nişan urallardı. ne ḡadar aḡça zenginñüne ḡöre herkeşin alına ḡöre u zaman yapaḡlardın aḡçayı ne ḡadar yapacāısa. bilezik buazına 15 tabı altın o ḡünnerde bōle. ḡoḡşuları akrabalar böle aḡça dakıylar tabı ḡız kendi zengin olan çok veriyi ceḡiz dirik biz.

Kına Gecesi

- kınayı getiriller öteden òlan evinden beş on tene ḡarı gelin ḡız gettirī.

tabı indi ÷le deĵ. ileenle alıllar birikiller t¸rk¸ s¸leller yaĵarlar ınayı s¸reller b¸le. ına b¸le oluyo.

- I-2** **Konuşan** : **Kamil Ayhan (1927 Doĵumlu)**
 Derleme Yeri : **Balıkesir-Bigadiç-Akyar (2008)**
 Konusu : **Nişan Eĵlencesi, İkrar Verme, Dedenin Verdiĵi**
ĵ¸tler, Nişan Bozulması, Bir Hikaye.

Nişan Eĵlencesi

- 1 nişan dedik mi eskiden esāsı ř¸yleydi. toplanırdı dıştan
 akırabālarından ¸y¸n içinden sevenneri gelirdi. bi nişan dikellerdi. nişan
 demelernin manası da bu. atmiş yetmiş metreya tabancası olan t¸feĵ olan
 onu avlallardı vurullardı. nişan demenin manası da burādan geliyo.
 5 dikellerdi teneke gibi oā y¸z metreden kim urdu oā bahşiş verillerdi, atış
 yapallardı. yemek yapılıyo ondan s¸na ordan çekiliyi gelillerdi. y¸r
 iellerdi savulu gidellerdi. s¸ra gelini zamānına gelĵse anası babası şu
 zaman ekimde ya¸t asımında şu ay gel der ĵ¸n¸n¸ kesellerdi. o ĵ¸n alıp
 gidellerdi.

İkrar Verme

- 10 şimdi baĵ ikrar ř¸yledir bizde; ikrarlı alınacaĵ d¸rt can olur. iki
 onun eşi olur yani iki de seçi adamın olur ider d¸rt tāne m¸sahipleri gider.
 munār dedenin huz¸runa urda niyāz ideller oturullar ¸t nasiat verir, ikrarı
 alınır. ondan sonra bunla ayrılmaZ. biri bi suç işlerse o suçun ĵaĵıĵati ne
 ise onu meydana gelesiye ĵadarı izlelleş. her iki taraf sulu taraf suçsuz
 15 taraf bir araya gelir bunu eyer tariĵattan da d¸şeller. o adam tariĵata
 giremeZ. suçu var _ ısa suç yapTıysa. yanı suç mesela bizde bu şudur:
 senin biş malını aldıysa bu meydana geldiye o dedenin pirin huzurunda
 bunu soruşturur araştırır. eyer ki ben aldıysam onu demedem o tariĵata
 beni soĵmazlar. cezā olaraĵdan onu ödeyecek s¸ra gelinciz eyer ki ben
 20 mencilisten uzak ben bir oņřunun ırzına, gelinine, namusuna, şerefine
 ĵ¸z attıysam bu şayıtlendiye bu da tariĵattan d¸şeller tariĵata dıĵmazlar.

Dedenin Verdiĵi ĵ¸tler

haram üzerine yimeyesiye, kötülük yapmayasıya, almayasıya eline beline diline bu ŐeŐilde  t nasihat verir. o nasihat her seneden her seneye meydana çıkar onların dördü. sorur dede der ki nassınız h o cannar der, nası biliysiniZ bu cannarı. iyi bilirik. dede der ki, u zaman bittahakk m der, 25 erenler ęandı Şah da ęandı, saklayıp gizlediĭn huzuru mahkeme kendiğe der, velhasıl  t nasihat verir gider. evlenenler de bunu dinler ölünceye ęadar o masiyatı dutar dutar, dutmazsa cezesini kendi eker.

Nişanın Bozulması

d nen olusa da ille de bu Şart deĭ ki, bak mesen ęızın öte yandan 30 birisi ęolt na giriy r caydırır başka birisine ęaırır. onun cezası anası babası da eker. kendi de bi zaman tariĭata giremeZ. ęaŐtı_ n nişanlısı ya bu yüzden tariĭata giremeZ. düşgün olur, ęarŐı taraf davacı oldu mu giremez ölünceye. kötülük de yapmazsa dell  zamanında bu yapmış, nasip b leymiŐ. baĭmıŐ o da  lanı everir onun  lu da gelin çoluk ocuk sayibi 35 olur r zı olur biri birinden ondan sonra hallolu gid .

Bir Hikaye

Şimdi bu musĭa öteden beri tarihlerden beri var. eskiden çadır zamanıĭda birisinin devesi dorumu almıyo yani yavrıyı almıyı. gidiyi 40 musĭa nerde musĭa var diyelim ki bir avucın içinde. divan  adam gidiyi oraya variyi. hocaya durumu anladıyı adam hocadan oĭ o devirde.

 le epni, epni senin deven almış almamış benim neyime alsa 45 bilmem neyime almazsa bilmem neyime yazıyı eline veriyi musĭa yapıyı. işte bunu daĭacaŐsın suyunu üstünden dökeceksin. geliyi epninin adama geliyi o musĭayı doruma daĭıyı. baŐlıyı bu sefer deve dorumu almaya. iş onda diĭ iş keremet devenin sayıbının d r stl nde o hocanın yazd ndan 45 deĭl. zaman geçiyi bi sen aırda almıŐsın bi o aırda develer bu Şekilde gidiyi. Şimdi deve çekip bi Zaman  l y . deveyi ŐiŐiyi ęarnı bi türlü bi Şey deveyi ekmiyi yanı paralamıyı. m med_ nın getirdi musĭa bunun buazına gitti. gidip musĭayı alıyı deveyi it yimeye baŐlıyı köpek ęurt ęuŐ yimeye baŐlıyı. demek istediĭm o zam nın issannarının ittik ti yanı bir

50 şeye ittiķaT edersen her şey olur. ittiķaTsiz zaten bi şey olmaz.

- I-3 Konuşan : Neriman Ayhan (1961 Doğumlu)**
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Akyar Köyü (2008)
Konusu : Örnek Cümleler.

Örnek Cümleler

1 “herkeşin ayarlayabilişi u kendini düün yapmasına nası hazırlayabilirse.”

“hiç kız tarafı bi şey yapmiyi bizim hep olan tarafı yapar her şeyi her masrafı. onuñ uçún kıókten beri öyle gider ğıs tarafı serbes.”

- I-4 Konuşan : Gülçehre Ayhan (1938 Doğumlu)**
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Akyar Köyü (2008)
Konusu : Düğün, Kız Çeyizi.

Düğün

1 bu benim olan hamızanını düününden sōna eylesi şe_ etmedi. hanı beygirile atıla çıkarık güreş duttaşlar böyle at yarışmasında böyle bütün kıy kössērdi. dışTan da gelillērdi. iki gün güreş at yarışmaları böyle eskiyi unu demek istiyim de yarım pöldü gocağarı.

5 üç ğún düünümüz sürerdin üç ğún. bir ğún güreşi böyle bi ğún nişanı çalgısı yidirme içirme böyle toplantısı üç ğún davul zurna çalardın beyle şeyle.

Kız Çeyizi

nē mınasip ğördüler kendilerine alıllar işleller yapallar veriller öyle yapallar çeiz. o da muhādır olan kesēsi müseit olannar.

- I-5 Konuşan : Selimiye Ayhan (1955 Doğumlu)**
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Akyar Köyü (2008)
Konusu : On İki Gün Orucu, Nina Söylemek, Nina Örnekleri, Eskiden Giyim, Oturama, Gelin Çıkması, Yüz Görümlüğü, Eski Günler, Gelin-Kaynana İlişkileri.

On İki Gün Orucu

1 biz on iki ğún oruş tutarıķ üş tene de soñradan dutan olur kendi ğönlü

seven dutar gónlü sevmeyen on İki de bırakır. baK on İki oruşta bi soan
kaFası kesmek canlı diye bi tavık asla kesmek, et asla yimek, yumurtadan
canlı civciv çıkıyı diye asla yumurta asla yimek, inne dikim asla dikmek,
5 odun asla kesmek, ğarı ğoca asla yatmaK, kesinlikle on İki ğún. bizim ðle
bi orucumuz var ki bu kúççüklerimiz dayanamadı ğalda dutan da var
dutamayan da. on İki ğún su diye hiç asla bi şey içmek. şehit mi şehit
giderik. aĥřam yemē yidik mi inan bule susuzlıKdan on İki ğún inan bðle
nası oluruK bule zeroş oluruK o şegilde canımızdan geçerik.

10 on İki ğún soĥra aşire aşımızı burdumuz zaman o ğún aĥřam işte
orucumuzu bozarıK. o ğún de içmek, ertesi ğún içerik suyumuzu. on beş
dutan da olur gónlünden dutmayan da olur órayı da bilemem. muharrem
ayında on İki ğún kendi orucumuz ney _ ise ibabedimiz górenēmiz
gelenēmiz bildimiz öyle dutarıK.

Nina Söylemek

15 indi ğına gecesinde biz gelini edet ürüsümümüz epeçeli bi ğıza kına
dúün dernek yaparız. ondan sóra bi toplumumuz olur büyük. kóy ĥalkınna
ğızımıza eline bi ğına sürerik. ona ana ğınası dērik. bi ğún evveli aĥřam
ğınasını sürerik toplanırıK. kóy ĥalkı berāber oturuK. āzı yaĥıřan kişiler
oturur nināmızı söylerik. tabı u zaman bizim arkadaşlarımız var ıdın üş
20 dört tane gelin olurduK berāber üç beş onun bildi çıkardı, üç beş benim
benim bildim üç beş senin bildin güzel bi şey çıkardı ortaya. hindiyi gibi
bðle davılna zurneyle sāvıřtırma olaylarımız olmazdı. kendi _
mkannamızına bi iş çıĥardıĥ ortaya.

Nina Örnekleri

eviniĥ öü ceviz
25 cevizin dalı ğovuS
ālama kıızım ālama
bizim ölumuz çok yavıS

ni ğadınım ni (döner döner üş dört seFer tekrarlarsın bunu)

30 geyd^{ij}in hatlas kızım
inneler batmaS
bizim ölumuz yalnız yatmaz
ālama kızım ālama

35 bal^fkesirden aldık telini
a^qyardan aldık gelini
ālama kızım ālama
bizim gitti^{ij}in olan pek yavıS

40 bindirin atın incesine
selam söylen amcasına
amcası kızı salı^klamaya gelmezse
söyleyin gelinin yengesine

dādan indirdik kuruyu
ālattık fatma ^qarıyı
aldık gidiyik kızını
görmeyelim yüzünü

45 **Eskiden Giyim**
evveliki bizim günümüzde giysiler yok. bizim günümüzde üç etekler
olurdun. sonra b^qazımıza altın da^kma olayları olurdu b^ole. aynı aleviyen
yörüyün hemen hemen edet ürüsümleri aynı. b^qazımıza altın da^kma olayı
arnımıza altın da^kıldın üst üstüne onun d^ulbentler bālanırdın. ^qafaları
götürēbilocine her ^qadın bālardın öle eskiden.

50 **Oturama**
şimdi oturama diyince b^ole ^qadınlar bi boy oturudu. adamlar böyle bi
boy oturudun. oynayan orta yere bi ^halka ^qorlardı büyük bi meydanda
oynayan tü^gleyen orda tü^glerdi. oturama diye ^qoy ^halkı tüm oraya gelirdi.
oturama dirlerdin ^qa. eylence şeyi bütün ^qoy ^halkı üşerdin. silahı
dabancası olan gelirdi ^qavurga yakardı. şimdi herkeşde silah var pat diye

55

bi atan yok.

Gelin Çıkması

ben kendim siyliyne çıhtım üç etene atın üzerinde. üstümde bõle şey geçirdiler kırmızı duak. atın üzerine bindirdiler. bi gölumdan bi gişi dutüj, bi gölumdan bi gişi dutüj gelin düşmesin diye yeñgem oluyu. atın başını çeken ayrı bi gişi oluyu oh üş tene sana hıżmetçi. sen üstünde ğasıla ğasıla gidiyosun artık, çok ğüzel. şimdi gelinler takşıya attiyler ğuzu gibi hadi bakalım.

ama bizim ğúnümüzde o zaman bi de konuşmuyoduğ. saygı var ıdı, sevgi var ıdı. hiç mesela ata bindiñmüz o ğún kına gecesinden itibaren büyüklere ğórdümüz zaman sesimizi hiç çıkarmak.

atın üstünde bi iki ğún hiç sesini çıkarmaz kimseye. gelin gidiyi diye saygı sevgi varıdı büyük. undan sonra ertesi ğún evlendi olanın eviñe inerkene bütñn toplanırlardı. ben ğoyun veriyin, sen inek veriyin, ben büyük altın veriyin, sen küçük altın veriyin. gelin hediyeı topladı mı ondun_ sonra gelini indirdi zaman eve girdmnde mesmele çekip adımını attında sesini u zaman çıkarırdı.

Yüz Görümlüğü

daha benden önce bi büyük büyük ğümüşler var ıdı mecit dirlerdi. hemen hemen bu tapla kadarıydın u o zamanda o çok deyerli bir şeydin altınna bir ğörülürdün. o mecitten ğaynanañ ğayınbabañ veya evin içerisinde yüz ğörümlüü döşejne atmadı mı oña kúserdin oña ğonuşmazdın. o sağ yüz ğörümlüünü veresiye kadar oña hiç ğonuşmazdın yani bõle dilsiz gibi.

Eski Günler

ölü oldu mu biz bu kıoy halkanında kırk ğún sufra ğótürürdük. şimdi gene var da u ğadar yüksek deñil. şimdi ölümler adamlara oncağ gibi geli;i. şu kıoyde ölü oldü zaman şu kıoy halkının hepici bi yere toplanıydın ölü sajbinin etravında kimi çay kimi ğāve kimi yemek kırk ğún qa taşıydın. evinde yattıydın. bayannar meselā ğadının ğiranda yattıydın arkadaşlık ediydin. onu ğonuşduruP ne bileyim ki bõle sanki ölüsü ölmemiş gibi oña

hissettirilm \underline{m} idi. Şimdi ls ly bağıyın bir gün varıyın iki gün varıyın ertesi gün hiç.

85 bağıyın adam djn olıyı djnnde gidiyin. orda iki oynayıp geliyin ertesi gün varmuyın. bizim o zaman le değil idi. vay gelinin başını telliyik. oynaya oynaya gle gle giderdik Şen Őađrak toplanırdın ble herkeş. vay gelinin başını yapıyık, vay geline bi güzellik taha bi zen gsterik. Şimdi gelini hemen kevinlik gibi geydiriler attıyler tağsiye. iki boya tamam.

Gelin-Kaynana İlişkileri

90 Şimdi zellik bi Şey var. gelin ğaynanayna hiş dnŐmyo, hiş ses yok. bağ himdi bu benim gelinim mesel Şu kızmıdan daha deyerlidir bağ. o zaman bizi gelin değil de ble ne biliyim bi eşŞek satın almış gibi yani ble gelin eviņ içinde sefiyesi düşük bi ğişi gibi geline sen ğalk erkenden her Şeyi yap, git tlda işi sen ğor kızmın evde ğasın ble mesel

95 kıyınvldeler hiş yani ble gelini mesel bu yağlığ neden ble yani ylıyı bilene kevŐidebiliydim, Şu kızın Őurası neden açık ek circorunu rt, Şimdi gelinler hiş.

I-6 Konuşan : Gülten Dolan (1932 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Güvemçepni Köyü (2008)
Konusu : Kış Hazırlığı, Tarhana

Kış Hazırlığı

1 mantı yapıyık, mantı mağarna yapıyık, erişti undan kendimiz yapıyık, ğiŐlıđ yapıyık, kyk, erişti içine yumurtuyna sütüne ğariŐtiriyık taranamızı bulgurumuzu.

ğiŐlıđ diliyik tomatizleri. ble Şi_iderik duzlarık ğuruduruğ ğiŐlıđ nu dizerik ipe. kızartmalık biber ğuruduruğ. hindi pek yapmıyık ğari. eskiden ğuruduyoduğ ya Şindi ğurutmuyuğ. yaz ğiŐ Şindi serede ıktına bulunuyu. eskiden kendimizde ıkmıyıncı yinmiydi.

Tarhana

Yrdunu ğatıyı tranasına ğore yedi sekiz on oğka yurd

mayalıyık, içine baharatı kimyanını ğarabiberini tarana koņusunu yumurta kırıyık, noıt ğaynadıyık, eziyik. hepsini bōle onun ğaynanā ğardı mı ununa onu ayrı ğarıyık bi çuvala ğoyuķ. o mayalanıyı, eşkiyī. ondan sonra elilen şe_ediye. çarşafı bezlerin üstünde uFaķ uFaķ ğırıyık. öyle hazır oluyo.

I-7 Konuşan : İsmail Hakkı Dolan (1932 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Güvemçepni Köyü (2008)
Konusu : Serbest Konulu, Ekmek Yapımı, Fırıl Dağı
Serbest Konulu

1 mesela dürü. kürek şeklinde bōle dürü var. şōle ufaķ. unla ayānla basıyın topraı deviri deviri veriyi. hanı geniş saha olursa moturna sürüyün ufaķ bi parça olusa dürülüyün. bel diyik bel, belliyin ondan sonra çapayna inceldiyin o toprakları işleme ğalına geldi mi ondan sonra iş meydana geliyi.

5 benim işim ölçülmez. ben madende de çalıştım, madene de gittim zamanında. yer altında çalıştım. şu şiyde salmanlı diyler bıadış mıntıķasında orda çalıştım, maden işçilī yaptık, boraşit çıkıyī.

Ekmek Yapımı

10 eskiden bōle tepelek saç vardı. onuı içini kılüne kılledik. odunu vuruduķ. odunun kōzünün üstüne onu ğorduķ. ekmā yakmasın diyi onun kılünü özerdik onu Kapadırdın ó ısındı mı onda yapardıķ ekmā.

Fırıl Dağı

15 baķ ğatırma düşürdün sen ğıdırēllez diyince. yatır diye sorduı ya tekkeye ğederler burda. bi tekke var büyük fırla diye bi dā var. urda kendine ğore yatır diye ismi geçiyim. urda gideller ğayvan keseller ğuzu. ğıdırēllez ğünü burdan ğörükmüyü valla yatani bilmiyim. eskiden yatır diye geçiyi ismi. ğıdırēllez ğünü bi çıkallar orá ğuzu ğötürüller burdan. urda o ğayvanı keseller ğoņuya ğoņşuya daıdırlar orda. araba çıkımıyı yōrüye yōrüye.

I-8 Adı Soyadı : Eşe Sıdar (1931 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Güvemçepni Köyü (2008)
Konusu : Eski Günler, Köyün Yukarısındaki Tekke Hakkında, Bir Anı, Yağ Yapımı

Eski Günler

1 eskiden bayramda bayramcalık yapıyordın. bayramda çok oynarlardın öle. düünde oynarlardın öle. ondan sonra gönşuya varılır. hindi yok, zaman döndü.

Köyün Yukarısındaki Tekke Hakkında

5 gittik. dede var derlerdin eskiden. adını gören mi var. orda bi gezermiş görükmezmiş o, hıızır diyeler öna. görükürmüş ö da her bir insana görükmezmiş. hıdırrellez de gidiyeler, kurban kesiyeler yemek daıdiyeler. bñle yāmır yāmadı mı hayır yapallar burda bezleme yapallar unu daıdıllar. eskiden gidellerdin düün yapallardın oynallardın kızlar geşler. su gótürülerdi suyu yok taā.

Bir Anı

10 ben bi dikiliye gittik biz bi. çaput bālamışlar, bi de ben de buadış şeyine kōylüne gittim. ben de mezārlik vağ orda çeşme vağ. mezārlikda eyi yapmışlar bi Taş varmış Taşı getirmiş yerine komuşlar yakmışlar. halılar var kilimler var herşeyler var hiç bi şey yanmadan öle galmış, yörükler vağ orda bōadiç tarafında duruyı.

15 beni bi güççük torun vardı. hiç bñle bi sıcak var. almanyadan geldi anasıdı babasıdı. hindi didi yāmır yācaak didi. hiç bulut yok. bi yāmur yādı bi yāmur yādı. hep oranın adamnarı bütün kazannan aş gaynadırlar yörükler.

Yağ Yapımı

20 yanlık vardı, yanlık da yaparlardı. deriden deriden yanlık dirlerdin una. südü çaldın mı yourd oludu. sōudacēn ule olacağ yā sōutmadın mı yā fişkirir delirir deri. sōuğ yapmayecen de orta onuğ derecesi vardı, dereceynēn oluyı. kimisi yavuz oluyı dövme yā ayrıanı yavuz oluyı. ben yapardım balıkasışda yā benim birinci giderdi. yā yapıydım ben

satıydım boadıçta birinciye giderdim. balıkasırda da birinciye giderdim.
 yanı yavuz yapardım. yāyı yoardım. üstüne nakış yaparsın bōle, yime de
 25 yanına yat.

I-9 Konuşan : Hüseyin Özdemir (1923 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç- Kozpınar Köyü (2008)
Konusu : Çepniler, Eskiden Geçim

Çepniler

1 şimdi bizim yaşantımız gelēnēmizde meselā hiş devletten bi şey ben
 seksen dört yaşındayım hiş devletten bi şey beklemeden kendi gucūmla
 kendi şeyinle burda kendi çolūyu çocūyu idare _ ettikten sonra bi de
 devlete yardım edersin. bizim burası otuS hana otuS hanaykan yirmi altı
 5 tana şejt var. şindi çanaqqalada filistinde bilmem nerde orda burda. bunlar
 o zamandan beri. bizim gelēnēmiz biz alāviyiz. zamanla bize şindi hazreti
 muhammed öldükden sonra ehli beyite hazreti muhammedin āilesini ehli
 beyti kōkūnū kesip dūnyaya onlar hōkūm sürecek yanı paygamberlik
 yapacaklar. biz de bunu onların didi yere gitmedik biz de peygamberin
 10 arkasından gittik. o zamandan bu zamana ğadar orta _ syadan buraya
 sūrgūn geldik. buradan gelmişler orta _ syadan gelmişler. ğaradeniz
 tarafından osmanlılar o zamanın devrinde bu sūnniler bizi süre süre bu
 kavkas dālarından aydın taravından tā burdan çanaqqaleye ğadar gelmişiz
 biz. benim daa dedemiş yaptırdi ev burda duruyu. şurda bayırda çadırdı
 15 geçiniyik sırf göçebe. bizim göçebeler burdan büyüklerimiz annadıyodu.
 balıkesirin gazi_osman paşa dēnen yere çadır ğurmuşlar oturmuşlar oraya.
 balıkesirin halkı demiş ki onnara adam lazımmış belediyeden fēlan
 gidelim bu adamnarı getirelim buraya yerleştirelim. onnara varmış onnar
 da zamanınāa çok darbe yidinen onnar ōle di diye gece ğaçmışlar ordan.
 20 bak şindi bu dālarda her tarafda var sōra sōra bu zamana gelmişiz.

bizim en büyük suçumuz onlara ğöre hazreti peygamberin āilesini
 Tutmak, onları sevmek başka bi şeyimiz yok. ne devlete ğarşı bi isyanımız

var ne devletle bi ũrařmamız var.

şimdi burası buranın er taraFı eskiden ky. benim şurda bi tarla var.
25 bũsbũtũn bina ıķıyı altından. burası eskiden bizazlardan kılma bi ky
yani yunan ımiş burlar yunan ımiş sonradan kerı buradan bizimkinler de
gelmiş burlara yerleşmiş. benim şindi kũk ōlun ğarısı yunandan
avrupadan.

şindi burda ta bizaņzlardan ğalma bi eşme vardı, pınar kzpınar o
30 Çeşmenin adını almış.

Eskiden Geçim

biz yaz aylarında tarlada ğayvancılıkda bũtũn idaramızı toplar
geincemizi ğorduk. ğış ayına girdik mi bizim kadınlar o zamanda geçi ğılı
ğoyun tũyũ satılamazdı yanı satılmazdı. bunu elle eyirip kirmenle eyirip
ul yapmak çuval yapmak eşe yapmak vardı. ğayvanın sũdũnũ kendin
35 işleyeceksin yurt yapacaksın, yayıkda yayacaksın, tereyı yapacaksın.
sırf kendi idaranı bu yoldan. biz de tereyıdan başka y yinmezdi. afyon
ekerdik, afyonu satallardı. tereyı yiřlerdiņ ũnkũ ğayvanın da bi şeyi var
d daş ğayvan şimdiki gibi bi çuval ğayvan yemine elli milyon para verip
de ğayvan bakmak değil. ğayvan kendi kendini idare_ederdi hem sağbini
40 idare_ederdi hem kendini idare_ederdi.

I-10 **Konuşan** : Leyla Özdemir (1930 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Kozpınar. (2008)
Konusu : El İşleri

El İşleri

1 ul yapardık solurdu. kirmenle eğridik, ışıkda da eğridik, çok ince
eğridik. desen yok, ğarıķ ğarıķ, bu ğırmızı bu ğok bu sarı byle kuralı yok
da kendimize ğore naķıř diye değil de. bel baı onluķ baı yapardık. bel baı
onluķ baı dirdik q. ince iplıne eğrilirdi, kirmenle eğridik. corabı çok
5 ōrũrdũk. coraba naķıř krsan işte. ũ etēnen yılbada dirdik biz ũstũnde ũ
etēyin telli ılbadaları vardı kadıfadan uhadan. siye derik byle başlıklar
kırmızıdan aldan duvak olurdu. gelinin çeyizinde ğalı alırdın kilim alıydın.

ğız kendi oyalar boyalardı onu. kendi kendine çoraplar işlerdi. yazmı _
işlerdi. onluk baı dokurdu. gerisini de babası halısını kilimini keçesini de
10 yorganını yastını şdrden alırdı, sandını sepedini şerden alırdı. onnar
kendilerine çorap yamşak yapardı. bel baı dokurlardı onluk baı dirdik.

I-11 **Konuşan** : Muharrem Yıldırım (1935 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Kozpınar Köyü (2008)
Konusu : Geçmiş Günler, Bir Hikaye, Şiirler,
Geçmiş Günler

1 şimdi benim ben böyle nine mine bilmem. ebem beş yaşındaydım.
ebem bana beş deyiş yanı nefes bir mıraçlama otuS iki haná öğretti. o
zaman kıy elli dört haná sayıyım sayıyım elli beş olmıy. elli dört haná ve
bunu ben hem oynuyordum hem söylüyordum. o zamandan beni dedeler
5 öne gelen İtiyarlar emme askerliğini etmeyen bir genç ihtiyar yanına
sokülmaS sokülmiyolar ama ben hep İtiyarların gücanda dedelerin
gücanda öle büyüdük biz. çok önemli bi adamım arkadaşım vardı amat
emmi. bu adamıñ yedi tene ölu var amā beni hepinden fazla seviydi. beni
on bir yaş yaşıyasıya ğadarı “gel úlán bura otu gücama” diyidi. kayfa falan
10 yok o zaman rāmatlı anam bunnara kāve pişirirdi. o zaman çay fālan da
yok kāve var. bana şunu yanı öğretti. bu adam bana şunu öğretti. baķ derdi
dünyadaki ğayrımeşürün hepini sayıyidi bana. yarın büyüdün bunların
hepini yapacın amma ğafanı kesseler korķmayıcın yalan ğonuşmayıcın
yaptım ulan diyecin derdi. meerse bütün onun saydıının başı yalan ımış.
15 yalanı ğonuşamayan onu biz de yapamadık. adam böyle beni on bir yaşına
ğadarı ben ondan sonra beş altı didi altı bitti pepe oldum. yedi yaşına
girdim pepe oldum. otuz beş sene ğonuşamadım.

Bir Hikaye

loķman hekim zamanında adam öle bi hastalıa dutulmuş ki bi
bakmış loķman hekim ğazretleri otların biri de sallanmıy. adama

20 demişkiñe evladım senin derdine derman yok, senin hastalına bi şifa falan
 yok demiş. adam diyelimkine o bizim korunun başı gibi bi daa çıkmış,
 oturmuş kendi kendine düşünür ümü, ölecem ğari derkene öteden bi arı
 inek çıkıyū bāralağ höñürelek geliyi. bi ezzāra çıkıyū ki iki insan beli
 kalınlıında hemen inejn arka ayāna bi kement atıyū emmeye başlıyū. inej
 25 emiyi emiyi bırakıyū ine;i, inek gēdiyi. orada o zamanın insannarından bir
 insan ölmüş kafasının tasta kalmış yani. yılan yörüyemiyi yörüyemiyince
 onun içine istifra ediyi biraz yanı ğusuyu. ğusuyu yılan gidiyi. adam bakar
 ırmış boyna ama, adam adam ōle düşünüyū bi. len diyi nasıl_ olsa benim
 derde derman yok ölecem hic_olmazsa aniyde ölüyüm. hemen barıyo onu
 30 aldına bi içiyi hōp tepesi üstü gidiyi. bi uyuyu, ertesi ğún bi kākmiş ki
 ertesi ğún ōlene yakın kākēy bi gerine şey ō yay gibi olmuş yay. hemen
 orda bu dōru loğman hekime gēdiyi. hani ben diyi ölecēdim bağ yay gibi
 oldum. –úlán ölüm otur ben annadiyim saā diyi. arı_inē ben nerde bulıyım
 ölüm. hadi inē buldum diyi, ezzarıyū da bulduğ geldik diyi ezzarıyū ben
 35 nasıl emdirecem, hadi emdirdik diyi ben nası kusturacam ulan diyi.

Şiirler

Şiir

.....şehrini seyran eyledin
 şark kōşenin yetmiş yedi yolu var
 evel atmış altısına ūradım
 on birinin türlü tavrı halı var

40 yedi ğapı açılır arşın katında
 dördü zaıredir üçü batında
 orada biri var hağğın ğatında
 üç yüz atmış altı yeksán kolu var

45 bayğışın devij sādın ğórdüm
 karınçanın ğōe ādın ğórdüm

bir anadan beş kız doduun gördüm
bir babanın doğsan doğuz ölu var

50 doğsan doğuz ölan ne yedi işti
beş kızın lebinden günlere geşti
ölanın birisi deryaya düştü
dahi oynar yüzer derin gölü var

55 birinin dörderi var ben de gızım der
birinin altı_anası var ben öksüzüm der
bir göyunun on güzusu var ben de yozum der
o göyunun memesi yok südü var

60 o göyunun südü ne Tatlıdır ne acı
oñun oña göre var ihtiyacı
merder bahçasının üç gül acı
her birinin on altışar gülü var

60 ĥasanın bu sıra ereyin dersen
arştakı sultanı göreysin dersen
ahrata imanla varayım dersen
..... diri varma ölü var

2. Şiir

65 sen ádamı ĥakír görme
ádam zülbünurdur hoca
bu dünyaya gelen herkes
ĥak indinde birdir hocam

70 kimde ne var kimse bilmez
önce_ölenler sonra ölmez

aşekâr etmeye de gelmez
bu konularımız sırdır hocam

75 şu adamda neler saklı
cahillerin ermez aklı
sen mi haklı ben mi haklı
helbet bilen vardır hocam

hileyne nüşka yazanların
büyüleyip bozannarın
döru yoldan azannarın
akıbeti nardır hocam

80 her gün abdâs almıysam
câmilere girmiysem
beş vakıdı kılmıysam
bir sebebi vardır hocam

85 saltanatı savunanlar
gerçeklerden sayılanlar
cennet diye avınanlar
senin gibi mardır hocam

90 senin buna aklıñ ermeS
gözün bakâr lağın görmeS
sözüm gulâñña girmeS
çünkü kafan çok dar hocam

95 devriş kemal der inanma
adam denmeS her adama
müslümanlık kolay amma
insan olmak çok zor hocam

3. Şiir

vardım kırklar ğapısına
 yüzüm sürdüm yapısına
 selam verdim hepisine
 safa geldin can dediler

100

yüzüm sürdüm içeri girdim
 pirim aliyne dāra durdum
 ğūnah kusurumu elime aldım
 ğūnahın yok az didiler

105

dolu versem içer misin
 serden baştan geçer misin
 gizli sırlar açar mısın
 gizli sıra sus dediler

110

sohu gel meydanda oyna
 özünü paķ eyle eyle
 yedi yıl ğazanda ğayna
 dā çıysin can dediler

115

bi pir geldi verdi selam
 elindeki yeşilene
 āzı divit dili ğalem
 aha deyim yaz dediler

I-12

Konuşan : Hüseyin Dinmez (1936 Doğumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Elyapan Köyü (2008)

Konusu : Kamberlik, Kamberin Görevleri, Dini Konulu,

Örnek Cümleler

Kamberlik

1 ben yıllardan beri bu kamberli yaptım aslında kamberlik değil bu.
 gerçeğinde kamber hazreti ademin kamberi vardır. bizler eyitilmemiş
 eyitim görmemiş öretim görmemiş kendi kendine yani bi saz ozanıyla
 mesela çalışmış biz bunun gibi bir kamberlik yapıyoruz. bunlar nedir
 5 bunlar yörenin halkın gelişmesinden yaút gidişatından bi şeylere uygun
 olarak tarikat üzerine bi şeyler uydurma gibi böyle bi şeyler taslakça olarak
 yapıyoruz biz. yalnız kamber demek faziletini bilecek, haleti şerefini
 bilecek kendi nasıysa karşıda adamın namusunu kıymetin o şekil görecek,
 kamber demek bu demek. iki sazı eline alıp da herkes kamber olamaz
 imkansız o. ben aşım deyip de onlar aslında hak aşu başka, herkes saz
 10 çalar, o yerden bu yerden konuşur saz çalır o ayrı hak aşu ayrı. hazreti
 peygamber buyurmuş ki benden bana inen kuranı redd edecekler nazile
 edecekler. benden sonra demiş yedi tane hak aşu gelecek, onların sözü
 ebedel kұrandır demiş. bak kim bunlar hacı şah atāyi pir sultan bile
 15 girmiyi bak yenimi, nesimi unuttum ben bunu yedi tane aşık bunlar hak
 aşu. şimdi efendim ben size mesela demin dedim ya eyitilmemiş eyitim
 görmemiş kendi kendini yetiştirmiş bir gişi olarak hiç ustam yok kendi
 kendime. valla ben ıratsızım şimdi

20 yā mesā atāyidan, pir sultandan, kul himmetden bunlardan derledik
 topladık. pir sultandan, kul himmetden, atāyiden, puzuliden mesā
 bunlardan.

Kamberin Görevleri

25 kamberin görevi bu arkadaş bismillā diyip gurbanı tepikler sazınla
 barābar sözünle barābar o gurban gider başka hizmete girer. tarikatde de
 gene kamber devam eder miraşlamaya girer. miraşlama otuz iki hanadır
 otuz iki beyittir. onları bitirir öndan sonra semā girer, şey bittikten sonra
 sema geçilir. semā biter hazreti imam hüseinin mersiyesi gelir. o da biter
 imam hüseinin yas matemı gelir. o da bittikten sonra saķa suyu gelir. saķa
 suyu da işte imam hüseinin kerbelada yezit tarafından su verilmeyen
 şeytlerini orda qā lānet okuyarak o saķa suyundan herkeS birer yudum içer

şükür allāa deye, geçmiş olsun şükür allāa der tariqat bu.

Dini Konulu

30 iñsannarda cenabül allā doKus nesne vemiş. bu doKus nesnenin diyi
 üzerinde doKus nesnenin ikisi üzerinde o_ sonra benim kulum deyi diyi.
 sen bundan yoKsul ğaliyi, yoKsul ğalmış_ sen bundan. ben bunu ayriyáttan
 bana bi vahī mi geldi bunnar. hayır. rabbilallah öle buyuruyi ben yaratdım
 ğulu doKus tână nesne verdim diyi. kin, kibir, buuz, adāvet, kākahayla
 35 ğúlmek, fitnelik, fesadlık, zinālık bunnardan uzak dur diyi yani. şeytán
 ayriyetten sende şeytán yok. şeytán nedir senin nefsendir şeytán. bunnarı
 sen başka yerde şeytán arama. şeytán seninle barābar geziyi.

I-13 Konuşan : Güher Bilgiç (1934 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Elyapan Köyü (20. 04. 2008)
Konusu : Eski Günler

Eski Günler

1 eskiden ğış hazırlı ney. eskiden ğızım ben yetmiş dört yaşıdayım.
 tarana yapardık, bulgur yapardık, öndan söñra maKarna keserdik. eskiden
 bunnarı yapardık. emme şimdi beş on sene öñce herkeş derin dondurucu
 alıyı yazdan sebze ğoyuyó. aynısını yapıylar da kıraklarınadı zebze
 5 yapıylar. şimdi yaz ğış tomat yēniyi. beş on senedir. eskiden bāhçalařda
 domatis olicák de yiyecek diye óna bakardık. böle kilim doKurduk iplere
 yere Korduk, çul dirdik oā biz. eskiden böle öğümüze Kuşak doKurduk
 böle uzadırdık, oā önlük baı dirdik. başımıza böle ğümüş daKardık, bizim
 buranın şēleri. oā depelik dirdik. öndan sonra belimize ğümüş kuşak dirdik
 onlardan şimdi yoK ğari. böle grep dirdik yazma bunun adı şifon diyik
 10 şimdi. eskiden baş örtüsü dirdik, yālık dirdik, bulgurlu yālık dirdik eskiden
 böle ipekli şeyler alırdık, bulgurlu yālık dirdik hindi de şifon diyik, yazma
 diyik yamşak diyik bis _ sürü adı var. eskilerden bunlar var benim
 hatırımda ğalanlar bunlar.

15 üç etek vardın, öndan sonra böle ğumyan eski ğumyandan dikedik

burlarna şey yapardık. üç etek vardı, siyli onları giyerdik şimdi öle şalvar geyiyik. gelinin giyafatı da aynıydı. gelinnerin giyafatı aynı böyle önlük başı. öle yapallardı şi_öle dël. başına dağılanlara böyle şey duvağ dilerdi, al duvağ siyeÇ dilerdi. böyle gümüşden onu dağarlardı. al duvağ yapallardı, beline böyle guşak yapallardı eskiden öleydi. hindi al duvağ kağıt gayrı beş on senedir yok. beyaz gelinlik geyiyo aynı şeyir usulü oldular. şimdi eskiden bi şey ğalması ğızım.

tāta suvra vardı büyük. önda yazardık gevrek yapardık, mağarna keserdik, ekmekleri saç vardı eskiden saçda bişiridik. şimdi de maşınğaya diyik, biz hani maşınğada yapıyik.

bulgur çevirillerdi daş vardın böyle dönder daşı vardın. bulgur yapallardın kendimiz çekerdik. duzu kendimiz yapardık. duz daşı vardı böyle. duzu diri getirillerdin biz de kendimiz böyle daş vardı deniz daşı ha bunun tağıtı önda böyle sürterdik. şimdi onlar geşti ğari bunla benim dediğim bundan ğaş sene önce.

keçi derisini güzelce böyle şey yapardık un bulamacı yapardık böyle. onun içine ğuyardık yatırırdık o durdu mu onu ğüzel yolardık temizlerdik. öndan sonra çamdan kağıç getirdik. çam ğabū ğırmızı ğırmızı böyle onu ğaynadırdık. onu duzla o deriyi durdururduk. bir ay iki ay deriyi ağı pağı böyle yolardık. hiç tüy ğalması bembeyaz böyle. öndan sonra duza bi yatırırdık. bi ay iki ay da duzda durdu. öndan sonra ğaynadırdık o çamı çam ğapçıklarını ğırmızı oluyu ya. şimdi bi yatırırdık kıpqırmızı olurdu ciyer gimin. öndan sonra onu yürerdin. çatma dirdik üş tene ağı yapardık böyle gerirdik önu. önda yayık yapardık, bişek dirdik, yanlık bişē dirdik. bi ağıcıdı böyle kertmeli bu ğadar ağı. onuğla yā yapardık, çökelēk yapardık, kesriē yourd yapardık. eskiden çok bolluudu hindi de bolluğ da hindi her şey hormenli.

Derleme Yeri : Balıkesir-Merkez-Karamanlar Köyü (2008)

Konusu : Serbest Konulu, Okuma-Yazma Öğrenmesi

Serbest Konulu

1 bağ kaynanam var ıdı benim. tam doksan altı yaşında öldü amma
bıçanın böyle ardı da keserdin öñü de keserdi. hindi nerde gaynanayı bilen
gaynatayı bilen var a yavrım. hindi gelinler kaynana gayrı. kaynanalar ne
çocuk doğurmuş ne çocuk büyütmüş. hiç dāda dāda büyütmüş. hindi
5 titriyiler allah gorusun çocuklara belki birisi değer bi şey olur diye. yok öle
hiç öle dēl gelinler gaynana.

Okuma-Yazma Öğrenmesi

bizim eyitmen idi yavrım. hindiyi gibi öğretmen değil idi. pat çat
biliyim gene yazmasını okumasını. devam ederim devamlı gāstemi
bırakmam. herālde üç seneyidi öğrendim. hinci bağ gāsteyi okurum.

I-15

Konuşan : Rıza Çiçek (1931 Doğumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Yeşilyurt Köyü. (2008)

Konusu : Serbest Konulu

Serbest Konulu

1 eñ eski ismi cinleralanı, öndan sonra çoraqlık, öndan sonra yeşilyurt.
şimdi yeşilyurt.
seksen üçte öndan sonra on yedi sene yaptım yani. bu yolları ben
aştırdım, bu direk telefonları ben getirttim parayla yani.
5 būdey, arpa, çavdar, nohut, bakla hepsi ekiliyi.

I-16

Konuşan : Gülbeyaz Karakurt (1935 Doğumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Yeşilyurt Köyü (2008)

Konusu : Eski Mutfak Aletleri, Eskiden Giyim

Eski Mutfak Aletleri

1 çencere, demir çencere kalayladırđık, onda pişiridik, alümiyomlar dā
yeni çığdı. hindi şey var gayrı çelik çencere. toprak gōveç var ıdı.
Sebzeleri böyle gōveçde yapardık. toprağdan bardağ vardı.

Eskiden Giyim

Köynej var ıdı, üç etek var ıdı, peşgiri var ıdı, şalı var ıdı, üstünde

5 ılbadası var ıdı, duvā var ıdı, böyle altı Dane grebilen boıurdu, üstüne üstlüjnnen duvā halı atılırdı, bunları hepsini biz yaptık.

I-17 **Konuşan** : Can Taşkın (1991 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Yeşilyurt (17. 05. 2008)
Konusu : Bayraktar Manileri, Bayraktarın Görevleri
Bayraktar Manisi

1 ıarman yeri yarıldı
 ıaynanam bana darıldı
 darılma ıaynana
 ıızın bana sarıldı

Bayraktarın Görevleri
 5 bayraktar orda düjünü organize ediyor. orda ıılavuzluk yapıyor gelen misafirlere. düjün esnasında davulculara felan orkestıra ekibine o kişiden sorulur. ıomşu köye kız almaya gidildiğinde toprak bastı falan parası diyolar onlarda anlaşma yapar. köye gelirken işte maniler felan yaıar. onun topladı gençler bayrak altına gelir. en önde bayraktarlar gider. başka da bi şey yok böyle.

10

I-18 **Konuşan** : Sultan Gündoğdu (1945 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Bigadiç-Yeşilyurt Köyü (2008)
Konusu : Yanlık Yapımı

1 **Yanlık Yapımı**
 o deri nası olur yavrum. bi sene iki sene duzun içinde duruyü. duzdan çıktıkda bi de seriyon ğurutuyu ondan söra. ıam ıabünü getiriyosun dövüyosun, ğaynattın mı içine ama sıcak ğoymuyon, soıuk onn içine ğoyuyun, onun boyası güzel ııkıyı.

I-19 **Konuşan** : Müslüm Demirkan (1931 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Merkez-Çukurhüseyin Köyü (2008)
Konusu : Köyün Adı, Kuzgun Dede Yatırı, Bir Anı.
Köyün Adı

1 çukurhüsejn istasyonu oldū yerde beş altı hane dedem adı hüseyin
 oraya iskan etmiş, ettikten sōra devlet demiryolu işgal ediyi geçiyi.
 arazisini ikiye bölmüş geçmiş ve ödemiş o zaman göre kaç para ödediyse.
 istasyona isim vericek demiş. yā bu istasyona isim vericēz, bu kōyün önde
 5 gelen adamı kimdir demişler. burayı isKan eden hüsejn. çārın gelsin
 bakalım. dedem gelmiş. beni niye çārdınız, diye sormuş. seni çārmamız
 bura senin arazini devlet demiryolu işgal etmiş, şimdi bu istasyona isim
 koyacāz. kōyün adı ayva kısu o zamana göre. şimdi demiş etrava bakıyı,
 tepeler var, daın arasında adın ne amca senin demiş. hüsejn. yazın
 10 çukurüsejn. yanı kōyün ismi burdan geliyo. dört beş hane tren işgal edince
 dedem göç ediyi buraya. beş altı hane şimdi oldu yüz elli hane.

Kuzgun Dede Yatırı

şurda guzgun dede diye bir depenin üzerinde oraya ziyarete gideller,
 mum yakallar efendim, hayvan adak yapallar. er kişi olarak biliniyo.
 büyüklerinde duydūna göre bilen yok. temelini kimin ne oldūnu bilen yok.
 15 mārifetini biz duydūmuza göre habire gidiyu işte böyle aktarılyo. bilen
 gören yok ne oldūnu.

Bir Anı

kōyümüzde bir şahıs allah rāmet eylesin şimdi şu an da yok da,
 askerde bir yüzbaşıya hızmāt eri o zamanda var ıdı hızmāt eri oluyu.
 gelince almanyaya gitti adam. almanyada çalıştı. yüzbaşı balikesire geliyo,
 neticede gāveye çıkdılar bi akşam konuştuk sohbət yaptık. dedim ki ben
 20 yüzbaşıya söz aldım. yaşlı adamlar var kōyümüzde o anda kāvede. dedim
 eskiden böyle yaşlılar hasta oldu mu hocaya koştururdu muska için şimdiki
 genşler de doktura koşturū. bunun hangısı dōru dedim, doktur oluyu
 kendisi o yüzbaşı. tam yerinde bi soru aştın bana dēdi. şöyle cevaP verdi.
 25 bi hoca dedi ilkokuldan hoca olup çıkıyo, dokturda otuz sene kırk sene
 okulu çalışması var, arada farkı sen bul dedi. sōra da döndü bana dēdi ben
 doktorum günde on gişi on beş gişi mayāneye geliyi. neticede uzatmālım.
 bi kōylü kadını mayāne olmuş, aqlında şu galmış, gāynadıp içeceksin.
 reçete veriy_ya git al bunu. o da reçeteyi kaynatmış dokturun annattına
 30 göre bi şişeye doldurmuş onu bitesiyē gadarı içmiş eyileşmiş, reçetenin

suyunu içmiş eyileşmiş. doktora teşekkürü gidiyi. böyle insannar da var diyi itikâatınızı da bozma ha diyi.

- I-20** **Konuşan** : **Dilber Solak (1932 Doğumlu)**
 Derleme Yeri : **Balıkesir-Merkez-Çukurhüseyin Köyü (2008)**
 Konusu : **Eski Günler, Hamur İşleri, Yatır, Ağıt, Nebi Dede, Kız Hamamı**

Eski Günler

1 şimdi gızım ben atmış altı yaşadım. benden önce yoktu. tã aşşã derede bi su var. ben burda gelin oldum. bir iki katlı ev var o benim babamın evi. annem mefad_ itti. babam kırk iki yaşında mefad_ etti. kardeşim pulis, erzincandaydı, şimdi izmire hemen hemen on seneyi geşti tãyin geldi. dört sene oluyu bi õlu vardı yürmi dört yaşında ta böyle

5 yõretmen çıkacaktı, mide ğanamasından sizlere ömür gitti.

ben çok kúççük evlendim, annem babam sãdı, evlendijimde annem babam sãdı. on üç yaşında mı on dört yaşında mı evlendim ben çok kúççük evlendim. beş tane çocuk var. ondan sonra ta aşşã derede bi çeşmemiz var, ben destiyi sırtıma sarınırdım. omzuma da gene bi desti alırdım. ta ben o dere den getirirdim buraya. çamaşırlarımızı kóprünün üstünden geçtiyiz o dereye gider ta başı yókarı. o dereye giderdik, arkamıza bi ğazan sarınırdık, ataş yakardık, üstüne ğorduk, suyu ğaynadırdık, öle bi şey yakardık onun üstüne banyamızı da yapardık, çamaşırları da yıkardık dere den ama temiz su dere. ondan sonra derede bizim kayınpederin tarlada

10 bi su çıhtı. kóylü para dernēn topladı. õndan sõpra şu bak karşıda kavaqlar ğörünüyu. ğavaqların olduu yerde bi su var çok datlı su. kóylü onu dernek toplastı onu getirdi kóye. o su gitti, arıza yaptı. arızayla şe_ yapmadılar, ilgilenmediler. õndan sonra bizim o kayınpederin tarladan bi su

15 kazdırdılar, karşıya depo yaptılar depoya bi su kazdırdılar. karşıya depo yaptılar depeye her eve daaldı, öyle kóye su geldi, herkeş şimdi huzura kavıştı.

hindi sen benim ğöyünnüĝnü bir ay sonra gel ğór. yarından itibaren

25 ekmeye başlācam. domat, fasille, bamya, salatalık, karpız, bostan hepsini
ekeceḡm. šurdan baē böyle te o damın yanına ġadarı benim burası. hemen
hemen bi dölümden fazla yer hepsini ekeceḡm.

Hamur İşleri

şimdi ġızım şöyle bi şey var, somun ekmē. böyle tapılama yaparık,
eşkili ekmē dirik ona. büyük büyük böle yazarık ince bide gibi bide bide
adı bide. tapılama dirik biz ona işte. bi de būdā yuēası açarık, ekmek
30 būdānın ekmē, budāy_ ekmē. yuēa onu bişirik saēda. ben senin geleceḡni
bileydım onların hepsini saē yapardım. benim kendi ölüm bana öyle diyi.
anne diyi neler yer içerim diyi senin yemeklerini diyi ben unutamıyım
diyi. hinci bükme yaparık, būdā_ yuēasının arasına ġoruē onu, çökelik
ispanaē, baē benim burda çeşmenin ayānda var su otu dirik gerdeme ġazı
35 yaprā toplarık onu ġarıştırı dōrarık, içine nane atarık, kekik atarık. benim o
şeydeki izmirdeki olan işte subay olan hindi yeni cumartesi pazarı
kuruluyo orda oēurdu. şimdi oēuldan geldi mi devamlı yapardım o
bükmeyi. ah anneciḡm dirdi canımıy_istediē yapıyım sen benim dirdi ama
şimdi de ben onu yapıp yiyēmiyim. ben onu yaptım mı hemen o ġarşıma
40 çıkıyı, imīmden geçmiyi.

Yatır

çevresi oēun aēaç dolu da kesemek. kestirmez zaten. şu yaylacık
köyünden bi tanesi kesmeye kākımış, baltayı böle bi kere ġaldırıyı vuruyu,
bi da kaldırıyı vuruyu adam hemen bu āzı bu arēa tarafa dönüveriyi. ta
orda ġalmış felē olmuş. yok anlatılıyi deēil ben biliyim, tanıyım biliyim,
45 yedi sene adam çekti. onuē için biz o yatırın saēını solunu kesmek hiç.
benim cocūm olmuyu ben giderim ona bi yazma bālarım. ya allahım bana
bi hayırlı evlat ver dērim. sözüḡm ben bi işe gidēcem, umutsuz gidiyim. ya
güzel allahım ben bu işe gidersen sana bi ġuzu ġurban getireceḡm diyin ona
bi ya ġuzu adayın ya bi tavık adayım. o işi şāparsam ġötürür keserim, orda
50 pişiri taşırı yedirim, adaē adanıyo.

Aēıt

yúēümü yúkleđim yavrım tülü deveye

55 ھاÇ_èyledim gidiyi engin ovaya
 yemin èttim gelmem
 ben ğayrı buraya
 yünksek kaldırırılar benim salımı
 belime bālallar acem şalı mı
 ben soramadım annem sorsun
 senin yaman ğalını

60 susuz yerde ğavaķ biter mi
 yapraķsız dalda bñlbñl öter mi
 ötse bile o da senin yerini dutar mı

 ğam yime ğónñl ğam yime
 bu da gelir bu da geķer

65 ķóprüye vardım ķóprü yıķıldı
 ğınalı gelin suya dóküldñ
 geķ yaştan bizim boynumuz da bñküldñ
 ğam yime ğónñl ğam yime
 bu da gelir bu da geķer

Nebi Dede

70 macarlar ķóyñ dirler, macarlar ķóyñnden gezmeden gelirmiş. dayım
 var benim ķāmil ā onuğ evine yemek yiyecekmiş. acıķmış. ğara fāyık onun
 ğanı mı on adım ğala ūrunu basmış geķmiş. ķāmil ā dimiş, ēy bu ķadın kim
 dimiş nebi dede. o ķadın dimiş ķukurĥüseğinden dimiş ğarının ğızı dimiş
 dudumāmmet dērdik biz ķóyde onun ğızı dimiş. ya ķadın dimiş sen benim
 buğñn ūrumu kestın geştın, ben de senin işşallah yarın sabah dimiş
 75 talğını mı ğırırın dēmiş. o gece yataķda uyumuş ğalmış ölmüş. ķāmil ādan
 bunu duydum.

Kız Hamamı

 şimdi o ğız ğamamı ğızın yedi dene ğardaşı varmış. ğız böyñmiş on

80 sekiz mi yirmi mi yaşamış, gızın ğarnı böyümüş çıkmış. kardeşleri demiş;
 ana baba bu gızın ğarnı ne bizim böyüdü acár diseek ki ğarnı var kelli
 kolları çipri gibi. napacık biz bunu. bakalım bi mayane ettirelim konturol
 ettirelim. mayanada konturolda hiç bi şey gözükmiyi. baba diyi biz bunu
 muayana ettirdik konturol ettirdik bi şey gözükmiyi. biz bunu temizleyicik
 kesecik. o zaan gız diyikine; kardeşim ğanım ğatlım size ittiim hizmet
 85 yaptım hõrmet helal olsun kesin faakat ben bir erkē kaırılıp baķmadım,
 tenini tenime deermemdim, bir erkejn elinden dutmadım, elimden
 dutturmadım, ben anamın beledī belejnen duruyum der kız.

yok diyi sen anayın beledī belejnen duruyon bu karnıy ne diyi.
 babası dimiş ki bunu kõye sezdirmeden bi mecene dāın başında yerin
 altında kesin. yedi kardeşin namısınlan oynuyu. kesin bunu diyi. kõylü
 90 görmesin oraya kómün gelin. orda da bi su varmış o kiraz dedimiz su.
 kardeşim diyi ben şurdan diyi bi yasılıym su içim de diyi, ondan kerı beni
 kesin ğanım ğatlım size helal olsun kardeşim diyi. ben bi yalnız su içiyim
 diyi. yasılıyo bõle üç kere su içiyi, kardeşim benim içimden bi õürtü geldi
 diyi. ē õür bakalım ondan da rahatlaş diyi. bi õürüyü dört tane yılan. yılan
 95 hemen āzından çıkan suyun içine gitmiş, o işti suyun içine. āzından çıkan
 suyun içine, āzından çıkan suyun içine gidiyi. gızın ğarnı ğaybolmuş
 gitmiş beline deermiş, beline deermiş ğalmış gızın ğarnı. kardeşim ne
 oldu sana? e kardeşim işte benim ğarnımda ğabaranlar buyumuş. baba diyi
 100 hadi gözlerin aydın bizim gızımızda diyi hiç bi şeycik çıkmadı. dört tane
 yılan varmış diyi. nerde bu. filan yerdeki bıardan su işti, õürtü yaptı diyi.
 yılan āzından çıktı, suyun içinde ğaldı. toplaşiler geliyeler bakiyeler. yılanın
 dördü de orda ğalmış. ben diyi bunu diyi büyük bina yapacām, bina içine
 alacām diyi bu suyu. yapıylar binayı, binanın içine alıylar suyu. hindi onun
 adı gız hamamı ğaldı. şifalı su.

I-21

Konuşan : Neslihan Fidan (1949 Doğumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Merkez-Kabakdere Köyü (2008)

Konusu : Serbest Konulu, Tereyağ Yapımı, Bir Anı, İnek Sağma

Serbest Konulu

1 yok okula gitmedin, annem göndermedi. duttu da gızıldım okul yoktu bu kıoyde. biz bi zeytin toplamayā gittidik okul yapılmış.

5 bunnarın anası çalışmayā gitti iki evin torunu bunnar. óbürüsü de bi hasta bi hasta onlan ūraşıydım. bāçeden geldik, fasille kıómdük geldik. benim hayvan vardın, hayvannarı saTdık. buraya bu evi yaPdık. aşşāda böyle bi ev dā var böyle iki kıatlı. orda o damımızı da kireye verdik. orda ev olānın birine verdik.

Tereyağ Yapımı

10 südü pişiriyik ataşda ğaynadıyık, onu souduyuk, yout yapıyık, çeviriyók onda yā yapıyık. üstünün yāını alıyık, çanaqlara yıkıyık nakışlayıp kıoyuyuk. süslüyük, altının ayranını da kesik yapıyık, onu da kesik olarak satıyık. önceden dōme yapıydık aslında o eyi deil. şimdi eyi, şimdi temiz. deridendir o, çamın kıabunlan yapıydık. o derileri bóyle ğoyaK yapıydık hayvanın derileri. şimdi dā temiz geliyi bana. o zaman saat iki de üşde kıākıydık. onu biz böyle üş tene de aaç var, aaçlara kıoyuluydu. o derilerin böyle şeyleri var, üş tene bālanıcek yeri var onu iplerlen o şeylere aaçlara bālıydın. içine de aynı böyle aaçtan şey var onlan öle. döve döve yapıydık.

Bir Anı

20 ha bi adam belediye otobúsında çalışırımış. biz ovaya böyle ebeğumeci dirler onnarı kıazmaya giderik. arabaların bir_ki tanā almamış. birisi yaşlı olan almış. dimiş siz kıaba kıderedensiniz. hiş dimiş ben kıaba kıdereli olur da almamıyım. bi o kıoye gittim cipinen dēmiş. bi ğaldım ğarda dimiş. bi ğadının evine döndüm, işte bunun anası. iki ölu var ımış dirmiş, beni orda ekmekledi, kıuru yavan ne bulduysa yidirdi. ğeç idin de dirmiş. çocukunun birine de dēdi dirmiş, beyi de dışıdaymış dirmiş, git dedeni çağar gel, bu adam bizde yatsın didi dirmiş. hiç ben bunu unudur muyum

25

30 dirmiş, ğar fırtına dirmiş. işte o bunun anası. bi şekernen yādan datlı yapardın. adı balbaşı, balın da başı. bunun anası da ğúlfer idin, ğúlfer gibi yapan yok dirlerdin. şekeri böyle yānan eridiyi yapıy nası yapıysa, böyle şey gibi yapıy böyle hoşmerim gibi südürürdü. tereyānlan şeker bi de su. böyle o aynı etmā bi şey yaptıın vaķıt sünüydü.

İnek Sağma

ha bi de biz eskiden bi_hünerimiz vardın baķ. bızak indn altındaki yavrısını böyle ayāna öñ ayaklarına bālardık ule saardık ind. böyle otururduk da, ind;i duşşarıķ dirdik ona bi de biz. böyle bālıydık öñ ayaklarına buzayı.

I-22

Konuşan : Gülten Deniz (1958 Doğumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Merkez-Kabakdere Köyü (2008)

Konusu : Düğün Geleneği, Eskiden Giyim, Gelinlerin Giyimi

Düğün Geleneği

1

kaçıyler ya ta ona bi bizde şindi babasınıy_evinden gelen ğız iki ğún düün yaparıķ biz.ğún yapallar. babasınıy_evinde nişanlı duran ğıza iki ğún düün yaparıķ biz. kına gecesi olur iki ğún daul çalınır. kaştıy vaķıt olan evine geldi mi bi ğún yaparıķ düünü. çeyizli gelene iki ğún. hem kına yakılır hem orda yemekler yapılır. böyle biz ğazannarı çattıydık. böyle bütün kóy hepsi yimek ğótürür evine. biz de çeyiz verenler çok veriy. bu evde ne varsa hep ğız evi alıyı.

5

Eskiden Giyim

10

ķazannarı sarınıydık derelere çamaşır yıķamā gidiydik, çamaşıra asbap diydik. ķazaķ diydik, sıkman diydik. böyle basmadan dikiydik o sıkman ıdı. aynı böyle kısaydın da ha böyleydi. fistan diydik, dikiydik, entere diydik entere.

Gelinlerin Giyimi

girebişen sıkman diniydi, girebişenden dikilirdin una ilvanlı ilvanlı. kumaş don, siylı, kóynek öyle diydik. başına gireP, üslúk alınıydın. onlar

battı ğayrı. böyle böyle ğümüş siyec var ya onları da dağıylardın başına.

- I-23** **Konuşan** : **Gülfidan Otoman (1944 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Balıkesir-Merkez- Deliktaş Köyü (2008)**
Konusu : **Yağ Yapımı ve Yayık, Eski Günler, Köyün Adı**
- Yağ Yapımı ve Yayık**
- 1 men ot yapmağ, onu başka etraf yakın kıoyler yapıyı bağ. biz kesik yā gibi yumurta gibi bi şeyler satarız.
- hindi inekden çekdımız zaman bişiriz, süzeriz temizce. onu bişiri kaynadır souduruz. kanınama çalarız yquurd olur kerbiç gibi onler. ikisini
- 5 koy birini koy her neyse yayın ne ğadar aldıy zaman onu o_ ara himdi mağınáye eskiden tulum yapardık. himdi mağınáde ğari o tulumla kim ūraşcek yavırım. bi de o koyun derisiyne ūraşmak kim ūraşacak onu. koyun derisi yapardık. kınık yallardık kepağnen mi ne çıkardı tüyleri temizce. onu
- 10 bi boyag vardı. çam kabı dirler onu inceldirdik kabı. boyag yapardık. onu üç ğun içinde o yāyı şiyi tulumu alırdın. undan sōna haftada ovarđık. onu haftada zıppırı nene gibi olurdun u tulum. ondan son yayık yapardık. bişek vardın içinde, bişdilen yayardık böyle.
- biz çömçe diriz yā almak için kepçe diriz yine ağan. tahta kaşık
- 15 gibi büyükleri olur böyle yā almak için. onun içine alıyız yā küpün içinde ıralıyız onu. yā olduktan kerı onu daha büyük yapıyız. óndan sonra yekēip çanā koyuyoz.
- Eski Günler**
- cencerelere kalay yapardık, bakır kullanırdık. bakır onu kalayladırđık buz gibi kalaylı oldu mu çencereşdi mi mesele doğanırdı.
- 20 aynı bu biçimde ağ tātadan yapırdık. bi de saç olurdun büle yuvarlak şiy saçı gibi hindiyi yapıylar tüpün üstünde onun gibi yapardık böyle yazardık bu ekmd iderdik. tepleme derdik, teplemeyi böyle kabarı yazdıkdan kerı saç kızdıktan kerı atardık. bi attıa bi üstüe bi de öüne indiridik kızarsın diye.
- 25 bi de somun dirler. bi somun diye böyle normal biletlere yazardık, onu

aynı çipri yaçar fırına süpürüdük.

eskiden yapāları yekeridik eviridik, herşeyleri doquma yapardık.

30 koyun vardı, ineklerimiz vardı öle, leşberlik var öle. būday, misir hindi bi sıra qarpız, bostan bunnarı ekiler. yulaf gibi öle bi şeyler çavdaq gibi ekiyolar.

öküzleriy zabanı vardı. bi çit öküz erkek dana vardı. zabanımı böle sürerlerdin. öndan sōna bi onun için ekellerdi, sürdükten kerı yaz dönemi geldi mi elimizde elli oraq var böle. gonu gōşu birbirimize gider biçer idik. öndan sōna çocuum hepimiz yı;ın yapardık. böle yıın yapardık. ekinneri 35 toplardık. yıından sōna öküzlen getirilerdin. öküz dirlerdin öna. yıardı böle sıradan böle yıardık saā sola ortası meydan geniş qalıdı. öndan_ son bi dā o kıyün daıdırdık. bācān boşalttın mı sā sol yatırıyı aynı bi qara yazırı gelirdik. öndan sōna ğari öküzle düvenne sürürdük.

40 hindi biz nişanlanıdıq sözlendimiz zaman hindi hiç olanın yüzünü görmezdik. bilirdik tabi kıyülü birbirimizi bilirdik, biz nişanlıdan qaçardık. bis_ süre nişanlı durduq. hiç nişanlı böle görmezdik birbirimizi. ne zān kınamız düünümüz oldu_ zaman biz o zaman birbirimizi bilirdik. o zamanda kına yapılırdın. bi at üstünde binerdik, biz atanan geldik biz buraya.

Köyün Adı

45 bi delik taş var aha baq cem eviniq öğünde. bu cem evidir baq cem evi bu. şimdi bi govuq taş vardı böle deliklitaş diye öle qomuşlar. eskiden beri böle gidiyi. benim aqlım ereli duydüm yere göre adımı deliklitaş qomuşlar.

I-24

Konuşan : Ahmet Demir (1923 Doğumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Merkez-Ortamandıra Köyü (2008)

Konusu : Eğitim Durumu, Köyün Adı.

Eğitim Durumu

1

oquduq o zamanın bahrinde hoca dutardık, eyitmen hoca dutardık eski eyitmenlerden. altı ay bi oqudum dört ay da bi oqudum.

Köyün Adı

5 orta mandıra isminde ğalmış ama orta mandara kıyü burası. bazı yerde işte mandıra demek yanı bol mallı zengin bi yer mandıra. böyle
 5 dimişler ama burda aynı o kıyün ismini kıomuşlar. bu kıyü orta mandıra kıyü bu. aha vilayet burda yaķın ā bizim. yarım sātte varıyı kesin. askeri ğastanenin beynine iniveriyin. ğayvan boldu, süt boldu. kııaldı ğayvan. evvelce ğayvanlara yem vermek yoktu. bayırda yayılırdın, çok temiz südü kııkardı, tereyaı kııkardı, eti çok sālıklı oludu. şimdi bu ğayvanları eti
 10 bile yinmez yani. ğatkılı yem veriliyi veriliyi, süt mandıraya gidiyi. işte şimdi ğurban içinde kıyülerde daha bayır ğayvanı var. bayırda yayılan ğayvan var. çok çok mıllet ordan alıyo. bizim kıyüde yok. ğonaķını, ivrindi, balya ollarda bulunuyu, şimdi bullarda yok.

I-25

Konuşan : Güher Demir (1926 Doğumlu)**Derleme Yeri : Balıkesir-Merkez-Ortamandıra Kıyü (2008)****Konusu : Serbest Konulu, Yeşil Dede Yatırı, Örnek****Cümleler****Serbest Konulu**

1

sekzen iki helen yaşadım. amıcam üç yaş büyük benden. yetimim ben. anaċim yalnız ıdı. o zānda oķul yuudu ama hindi oķul yoğdun da dedenin ardında bunun babasının çok gezdım. her yerleri şey _ ittim, alışıma verişime ğöre her şeyi ğrendim kendi kendime gelip gittim yeri.

5

çocuklar hep dışdaydın, çocukları gezdik geliboluya gitdik, iskenboruya gitdik, izmire gitdik, kimi ğretmen, kimi hemşeri anam.

10

herşeyi yapardıķ biz. yuķa ekmá iderdik. yuķa ekmānın yuuruğu. şey de hindi ceylan var anam işte böreklik alıylar balıkesirlerden ya azır azır aynı öylesi.çoluķ çocuk yetişirken hemi baķ öle dālara giderdik oraķ bişerdik. ğayvanlarımız vardın sāmaya giderdik südünü veridik. hindi herşeyi maķına sāyı anam maķına var. kesik yapardıım, tereyā yapardıım öle ğatkılı ğatkısız o zān buzdolabı helen yuudun bu eski kiremitlerin üstünde.

anam hindi şey var ceylanlıya o eskiden çatma var idin çatma. kıaķtıķ

15 mı kólge neresi serin yerde so¼uk kuyulardan su getiridik yayardı¼
erkenden.

Yeşil Dede Yatırı

yeşil dede didin mi, bu bayıra çıkarsınız siz çıkmasını bilirsiniz. öra
çıkılıyo orda ev isteyen, çocuk isteyen, böyle allahdan ğarışdırdı mı saña
soruyun da ben de şey böyle ğarışdırdı mı ya yılan çıkar ya soulcan çıkar
20 ya böcük çıkar onu müdema āzına atıca¼. ev isteyen çocuk isteyen ada¼
adiyi. sen onnarı soruyon geçmişleri. ba¼ burdan biz hıdırelleze gidiyik.
sizin ordan dāa çıkması dā iyi olur.

hıdırellezde de git, cume _ āşamı ğünde git, cumārtesi ğünde git.
25 ğününü buldun mu hayırlı ğün dēyecēn çıkēcēn.

valla biz orayı bi türbe olarak ğazmışlar anam bi türbe olala¼. sana
anladıyım, biz de ya¼ın ıdı¼. kóyler azıdı evler ya. o dede o dedeye cuma
a¼şamından cuma davıllan zurnaynan geçerde, hindi yollar ğapandı
geçemēyler.

Örnek Cümleler

30 dā siz bilmezsiniz uva¼sınız.
bizim zenāatı soruyon sen, zenāatımız ne neyle gideşet neyle gelişet
onu soruyon sen, anlıyım ben anlıyım.

evli böyle yan teknesinde yordu¼ biz. sonra ileān dedik alımiyon
aldı¼, ba¼ır aldı¼. hindi ğayri laylom çıktı laylon ileānda.

I-26 Konuşan : Durdu Çakır (1965 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Susurluk-Danaveli Köyü (2010)
Konusu : Köy Hakkında, Düğün, Akrabalık İsimleri,
Serbest Konulu

Köy Hakkında

1 bu kóydenim. gó¼çērene bu öbür yoldan gidiliyi. Şu orda yol ayrılıyi
ba¼ o çeşmenin yanından óbür tarava gidiliyi. gó¼çēren söütlü de var orda
aynı par¼a. onlar aynı maalle sayılıyi aynı. bir mūtardlarını bir dikiy_unnar
aynı.

5 bu kıyün ğuruluşu şeyi yani bu dedem gelmiş evel dā önce bu hayvannarna gelmiş. bura ğuruluşu o oğulun oldū yere benim amcamgilin oldū yir oraları. oğula dedem bāış yapmış hani onda dedem anı kıyü o geliyi dā önce danalarna böyle geliyi o diyi bōle şey diyi anı ğuruyò. anı gelişi o gelişi bi dā topladır ya bi de hanı biz yörük gelmiş yörük gidiyi_

10 ünar anāşamıyı _ unnar gitmiş bizikinner ğalmış burda. danaveli dinen dedem benim dedemin babasının onuñ hanı şeyine getirmiş yāni o ğurmuş yāni. danalarna gelmiş işde şura ğonmuş işde _ oraya. öyleliklen hanı kıyün adı da dedemin babasının adı ğalmış. hanı o sebeplen danaveli diyi. bāzen beyenēmiyeler de e dedim beyle de ne belli edersen o olur. ya boncuğ ya cincik dimiş di mi. önemli olan belirle.

15 çadırlan gelmiş heólde o şeyden gelmişler. annem annadırdı bu horasan taravından gelmişler. dedemiğ _ annesi flan işde o taravdan gelmişler. ğalışı işde ölelikle ğalmış anı annem. bu _ orasan taravından gelmişler. o taravdan gelmiş ğonmuşlar. öyle ğonan ğonuk yerde ğalmış yāni.

20 hāyvancılık var. hāyvan da pek yok yāni satdılar. geçinememek olmıyınca sattı yani hayvan da çok az ğaldı yani. işe gidiyi ğadınnar on millon on beş millon yōmiyeē gidiyi. ğışın da aylak. nāpcağ ki çocuklar okuyan olusa anneyi babayı ğurtarıyo. okumıyan olusa okuy da be ğülüm bıcığ da okuyu. ğücü yeten okuduyu ğücü yetemeēn okumuyu. maddi manevi durumu olan okuduyu da çocuklar da hindi pek Pire de bi şey de veriverince okumuyveriyi. oku;an zatan kıyde de pek kimse kıalmadı yāni ğiden ğitdi yāni birer ikişer ğişi ğaldı. oku;an anayı babayı ğurtarıyo.

Düğün

30 düünner aynı yapılyu aynı. eskiden türküyne şarkıyna yapılyıdı. eski ğünner çalgı felan getirmezdik biz öyle. türkü sōlerdi böyle aynı şeydekinner gibi. onnar kıybeldi artık eskidi. gene eskikinneri biliyi sōliyidi şimdikiler hepsi hepden biliyi hāzırdan çalarsağ_ oynuyu. eskiden

dújn filan bizim bu şey oluyudu anı böyle çalıylardın dümbek çalıylardı
 öyle oynanıydı. şimdi ekip getiriyler. yemek oluyu. aynı eski oluyu da
 35 giyim eski giyimleri filan böyle gızlar geyiyi şeyde okullarda geyiyler.
 düjünerde gene aynı bu gelinnik gēyler şey gēyler. himdi o ğınalık var.
 onnardan giyyi. alıylar ğına gecesinde öyle giydiryler şimdi. bizim
 giyindimiz gibi giyinmiydi eskiden. şey _ geyerı hanı bu giyyiler ya
 telēonda bule burda önjünden de peşkir vardı bōle büyük o _ gumaşlardan
 40 giyellerdi. hep öyle giyellerdi. bōle her tara _ pullu öyle giyellerdi. eski
 kıyafet işte bule üç kıyruk dirler bōle giyyiler ya u telli telli ıbadalar var.
 ha _ böyle onnardan giyyiler. bi de ayrıyetten böyle parlağ ha unnardan
 giyyilerdi. var şimdi kine de kimi sattı. bōyle mecit dirler bōyle mecit var.
 gızlar giyyiyi şeyde ekip oyunda giyyiler. televizonda aynı şey öyle giyyiler
 45 yani. gene batmadı geyiyler de şimdikiş normalde giymiş.

Akrabalık İsimleri

o işlē kayboldu. hala bibi diyelerdi amca diyeler şimdi emmi diyeler.
 deyen var gene emmi dēyen var. şimdikilē doğannar amca diyi. nineye ebe
 diyeler. öle deme ayıp _ olur diyerekten şimdikiş kimi ebe diyi kimi
 bıbanne diyi. nē var biz gene ebe dirdik kıy yerde. kimi diyi diyen var
 50 yāni ebe diyen var.

Serbest Konulu

iki gızım bi ölüm var ıdı. kıızlar gitdi evlendi assubaylan. olan da
 istanbulda, o da astsubay.

hayvan ğüdene deli diyeler hindi. geçi vardı eskiden. para ğazandın
 nerde olusa ekmek gidiyin. yapmıylar şimdi artık kayli bilen de yok.
 55 tiskirmek var şey var ondağ için yapmıylar.

biz u işte kırk elli sene u ğarşıkı u dāda yeñ _ geldikdik işte ordan.

eskiden mesela durdu, durna ēsmi eralde bağ ğalınca arap ismiymiş
 herhalde. dedem işde eskiden hep öyle bizim dört _ tāne kıız kardeşimiz var.
 kimine durdu ğoymuş kimine bādad koymuş. o eski heralde bi anlamı
 60 varmış. arap adıymış heralde o. kimine turna ğomuş işde şindikiler

göymüveriyi.

eskiden üseyin göyülür ep. şimdi konmıyan gene göyuyu dede adlarını göyüylar. mesela hasan üseyin adı çok konur bizim. o isimleri çok koyuylar.

- I-27** **Konuşan** : **Necati Karan (1954 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Balıkesir-Susurluk-Danaveli Köyü (2010)**
Konusu : **Serbest Konulu**

Serbest Konulu

1 şimdi bu gerçek yāni armutlu da öyle gókçeren de. osmanlı
döneminde alevilē ğarşı oldukları için hep gizlemişler. gizlilikden dolayı
da topluma açılınca kúltür nāmına bi şey ğalmadı. eziklikden dolayı
benlīni yitiriyo. bilmedī bi şey var orda insan özüyle yaşamalı kimliğiyle
5 yaşamalı. ben ne ğadar alevi deyilim desen ben sağlamadım gerçē de cāhil
insannar sağlar.

10 bağ şimdi meselā bunna benim ğonuşma şīim hayatta dutmaz. bu
hālā daha eski kúltürel ğonuşmayı ğonuşma şivleri uygundur. sāten burda
eyitim olmadī için siz incelemeye de kağsanız soruşturmaya da kağsanız
siz gerçek bilgiye benim dediimden dışarda bi şey bulamazsınız.

bu hayvannar bizlerden daha akıllı gibi geliyo baa bazı hayvannar.
bağ şimdi bu neler yapsağ burda ellemez. amma hayvannara yaklaştıyın mı
bāırır yāni. ısırmaz yine de git der yāni. bizden dā iyi düşünebiliyō yāni.

- I-28** **Konuşan** : **Eyüp Kaya (1929 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Balıkesir-Susurluk-Gökçeören Köyü. (2010)**
Konusu : **Eski Günler, Serbest Konulu, Bir Yakını
Hakkında, Miras, Düğün Geleneği, Köyün Göreneği, Eşinin Sağlık
Durumu Hakkında.**

Eski Günler

1 bizim zamanımızda oğul yodu yani kóylünün kór kóylü. soğradan
keri açıldı mma ğıymatı yok. oğul üç sene dört sene mi oluyu burā

yapılalı okul. bura yeni yapıldı şeye gidiyidi çocuklar arabayna kóy arabasına ömerkóye gidiyerdin. susurlu a gidiyerdin liseye. orta okul da
5 burda hindi lise de urda okuyular.

hindi hayvanı _ oldu mu eskiden şöyleydi. şimdi gitmiyi millet. hindi bu millette bi hışım _ var korku var pekağa zamanı. himdi dāda barındırmazlar. ben kendim mesá baba kóy var. baba kóyde çoluğ çocuk bayırda durardı. yedi yüz elli kıl keçi vardın bende. hindi dālara gitmeye
10 korkuyum ben. şey kótu zaman kótu insannar kótu kótüleşti. bundan yirmi yirmi beş otuz sene _ evel orda o dāda durar çolüm çocüm. yarı burda évde bakacak kalı. annem vardın o evde durardın urda. yedi yüz elli keçi vardın bende. paranın sayısını bilmezdim. külodüma elimi soğtüm zaman para dolar. ana himdi insannarın kór zamanıydın. hindi dāda adamı barındırmazlar. baba kóye indiğim zaman uçarak beygiri hayvanım vardı at
15 uçardın uçar. baba kóye indiğim zaman gelillerdín de eyib _ ā geldi diye beygiri alıllardı arpa verillerdín. kāveye indiğim zaman kolayı masarlardı sandığınlan sarıyı ayrı kara ayrı. kimden bu eyib _ ādan iç bakalım. kolayı içtiler mi helva tıngırını getirillerdín. tāın helvasını dilim dilim
20 kesellerdin. yi bakalım. öleydín. öle günner geçirdim ben. hiç ömrüme gitmesin yirlerdi böyle. bi bereket vardın. bereket bereket vardın ğardaş. şimdi insannar kótüleşti. televizonnárda izliyisiniz belki pekağa o askerlere zavallı askerlere kırılırlar. ulen insan insana silah atar mı.

saya yapırdım keçilere de. yetmiş dölüm sekzen dölüm. saya derik
25 biz yānı ğuruluğ hayvana. hindi o çadır eskidendin _ o. bunun babasının çadırı vardın da ğarşıda bayırda. o bayır kızılıcık var o bayırda ğarşıda.

bakım bi de bakım bakacaksın. bak biz o tarafda merada duruğana baba kóyde hiç étsiz ğavurmasız ev ğalmazdı. hayvan vardın. çünkü yedi yüz elli keçi vardı. erkekler vardın erkekler. dana gibi gibi erkekler vardın. satardık da paranın sayısını bilmezdim. hanı o günnerim.
30

şimdi ben şu kóyüğ _ adamının çunu tanıyamıyım. eskilerden yeñiler tanıyamıyım. ğanından ayırabilsem ayırıyım yānı. bunnan ikimiz

durardık o bayırda biz gece.

35 “suyumuz yalnız çok güzel. şimdi suyumuz şeyde suyumuz sarıgız
bayırı dirig_ ora garşı bayırda. su ordan geliyi. ordan çıkardılar suyu da.
suyumuz çok eyi.”

“burası alavı kıyü.”

Serbest Konulu

40 himdi kıardaş şimdi bütün milletin ileşberlıyna bu zarar. güzlüklere
yānı güzlüklere. bağ de ben garşıda yirmi beş dönüm yer var fı ekdidik
hayvannara. ğurudu çürüdü gitdi. ot yanı ot tohum yapıyı öyle koruğ
yapıyı. hayvannara veriyik balla yapıdırıp hayvannara veriydik yanı.hindi
gitdi yāmur çürüttü. yāmur da dēdi mi simsiyah çürüyü. ylaf biçdirdik de
ben dē herkeş millet öyle. yāmur çürüttü. bütün ileşbere zarar bu hiç yaz
ğoremedik ki ğış ğünü gibi aynı. ireçber olmayınca nerden yiyeciğk.
45 insannar bozulduy_ gibi cenabı allah öyle yapıyı. bozuldu. insannarın
nahsibini kesiyi. nedir insan biribirine ğurşun atar mı canım. domuz avlar
gibi avlıylar askeri. azdı insannar azdı. islah_ediyi yānı.

Bir Yakını Hakkında

50 zamānyına vādetmiş dimişkine allah bağa bi olan versin de dēmiş
meyhanacı ossun ğumarcı ossun dimiş. ta didi de çıktı. dünyá tarla
yaptıydın. babası ölünce o altından girdi kıumara bastırdı. vāditmiş
zamanıyla allah da onun didiğini yapıdı. bütün hiç bi şey ğalmadı. ğumara
basdı. kendi de zeharlendi . ne oldü mēçul zeharlediler.

Miras

55 mēras yokdur bizde mēras. bu alevi neslinde mēras yokdur. bi tenesi
burda meras_ aldı kıaynanasından kıayınbabasından. bağ danaveli var.
danaveli kıoyüne gitdi dutunamadı gene burá geldi. burdan kıākı armutluya
gitdi armutluda dutunamadı. ğaracāören_ endi bi yörük kıoyüne yörük
kıoyünde dutunamadı. kepsuda gitdi. kepsuddan durđutlu dirler manısa
tarafında. ora gitdinde ölüsü dirisi çolünün çocünün bi yurdu mekání yok
60 mēras almadan.

gidiyim ben her sene deñize gidiyim_urda bir_afta on ğün ğahıym

órda onuñ_evinde.

Düğün Geleneği

düğünü şimdi eveli hayvanını hazırlarsın etlik. herkeşe okuntu verisin. kóyde kaç hana varsa mahallede dış kóylerde ehbābın varsa okuntu gönderisin. filan tarihında düğün yapacām ben. o günde onnar hep gelir. 65 ben burda tam beş tene altı tene düğün yaptım. sünet düğünü gelin düğünü. tā aqsardan giderdim iki tene çingen ğızı getiridim amma hiç böyle geldiği zaman millet tērbiyeliydi. terbiyesinnen oynardın. oynardın çekili oturdun ya öyleydin. o zaman öleydin. hindi insannar ğardaşım kótüleşti. 70 şimdi ossa şimdi sıkı mı öyle getirip kóçek te çingen ğızını bura düğün alıp oynat adamı yiller valla.

ğoyun kesellerdin ğoyun ğoç. şu dalda asallardın. bi ğún dē, bi ğún çalmıyu davıl. yirmi dört sahat iki ğún düğün oluyı iki ğún.

durdu, Fatma, neslihan, zeynep hep böyle ğonurdu isimner. şimdi çeşit isim_mar. 75

Köyün Göreneği

hindi mesela bir ev yapdır. eve girdiği zaman şu eve girdiği zaman ğoñu ğomşu hiç eli boş gelmez. hayırlı uğurlu ossun yurdun mekánın dirler. hic_eli boş gelmezler. heralda bi şey getiriller. mesela geldi zaman ğoñu ğomşu bi sūvra atallar yiller. 80

hindi ustalar mesela çatı çatıyın yaıt beton atıyın üstüne. orta yere bi direk dikellerdin ustalar. filan ölu filan ğoyunu var bilmem nerede. sürüsü var söylerdi kafadan. eli boş gelmezdin ğoñu ğomşu o usta baardıksıra. yāni bizim kóyümüzde böyleydi eskiden gelenek hindi yok. her kóyün bi gelenē var. eskiden iyiydin. hindi hepisi kalktı.

Eşinin Sağlık Durumu Hakkında

ömrü uzun ossun çocün işde ğuççük olanın şeyiyle yaşa. hindiye biz ikimiz de çokdān ölürdük. bağ bunun boynunda ğuaterre amaliyat oldu askeriyede. kadın halından amaliyat oldu. himdi ğarnı şiş. anğaraya gitdi. izmire gitdi. ıstanbıla gitdi hiç faydası yok. o çocuk ıstanbılda doğtora 85

90 gtry bunu. bu senne bile gider diye. amaliyat olusan diye sen masada galısın diyeler buna. byle gidiyi ynı.

rnek Cmleler

askerlğı anara meltepede yaptım. yirmi drd _ ay yaptım ben askerlğı yirmi drd_ay yaptım.eyiydin bizim gnmzde askerlik byle.

“şimdi nere gitmek istiyiniz siz armutluya mı”

95 “burda armutluya gitdin mi bu yol dru gidiyi. ta ireliye vardın mı sağa dneceyın.”

“benim aklıım erdi erele muhtarlı buraya. ora mahalle kyn mahallesi ynı.”

mesele şimdi baņa sen neysin hanđı şeysin yle dimezlerdin. ana baba dimiyinci ne bilsin chil bi adam oluğ ocuk. ana baba ynetecek.

100 “ebeğmeci, kzzsı, ondan sonra eslil neler neler yimez olu mu ddan.”

“aynı benziyi dndye. gk gız. o şeyde malatyada. gcası astsubay orda. tyin ora ıķdı.”

105 “tereyaı iki gısım olu. biri yayık var ıdı. amdan fıı diller.”

“baķ şurda şır da var baķ bada soğanın br tarafında. d siyah siyah duruyı şır dirik biz ona. arap saı diyeler bzı kimi ok yerde onu.”

“bi de burdan nasip ner gidecyniz.”

I-29 Konuşan : Neslihan Kaya (1934 Doğumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Susurluk-Gkren Ky. (2010)

Konusu : Doğum Geleneği, Eski Gnler, rnek Cmleler

Doğum Geleneği

1 ocuk olusa oņa krban keseller. krbansız kmazlar. lan oc olusa amcayın dedm gibi yaşar yine gız oc olusa başar olur işte. falan felan uydurulur gidilir. l adın kdun mu şimdi bile şu an şimdi mesele deden var dedeğ ld. dedeyın adını gyacaķsın. eskileri lmş lenneri adını gyacıyın mesela grban keseciyn. hayır olsun. yaşı uzun olur. gelen 5 heb _ mesele geldiği gnşular elinde mesele bylebi şeylerden geliller. hayırlı rlu olsun yaşı uzun olsun. oturullar sofraya yemek yirler.

Eski Günler

demin didiniz ya çadır diye iki tene çadır var ıdın. birinde yememiz bişerdi. birinde biz yatarдық. kat kat yataklar bōle burları. çadır didiğin
 10 bōyle uzun. dört kulaqlar bōle dışarda bālı. bi yāmır yāsa bazin yeñi başlarķana yüzüne bir iki damlıydı. kibarsa damla ama bi dā yok. yeñi acıķ çisemeye başladı mı birezcik bule çüçücük böyle damlaydı. benim yaşda kimse yok bu kōyde. sana ben söylüyum valla yok. hepsi bir öldü. şimdi neden zebillik yoksulluk. başından bünyesiz.

Örnek Cümleler

15 o subay ōlan dēdi ki gelip gidip duruyu. baķ dedi baņa didi bura;a didi bir_ēv olacak didi. ev benim adıma olacak didi. benim üstüme olacak. haydi öyle ossun baam. şunu soņradan yapırdıķ şuraya. onu yapan adam bi laflar oķudu üstüne çıķdı. ona bi gōmlek aldıķ. asdı üstüne. bi atlat içine ustasına.

20 sātān o tip şeyler hiç bilmez. sātān kayfe bilmez asla. sığara içmez. kayfaa gitsem diye sığara kōkusu gelī diye. kayfaya gitmī.
 bizim çocuklar ābimīn hanımına gelinbi diller. bacı diller.

I-30

Konuşan : Esmā Göl (1934 Doğumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Manyas-Kapaklı Kōyü. (2010)

Konusu : Kōyün Geçmişi, İmece ve Bayram, Kōyün Geçimi, Akrabalık Adları, Eski Günler, Eskiden Hamilelik, Yatır, Dügün, Gelin Alma

Kōyün Geçmişi

1 şey zamanında yirleşmiş bura. ēveldeñ seferbērlık olmuş itāt _ eskerlikleri o zaman bu kōye yerleşmişler. ĥorasandan gelmişler. o zaman bura yerleşmişler. o zaman gelmişler.

İmece ve Bayram

5 ēveldeñ misir gırıydıķ. mısırları ekiydik bōyle kōçannarını kırıydıķ. her kōyden bōyle gızları topluydıķ. onnarı bōyle sıraya dizilirlerdi. şarkı söylüyler idi. misiri soyuyular ıdı. ērkek çocuklar karşılarına oturuylardı gızlarıñ. gızlara sōmek atıylar ıdı. dūñ olsun hepsi bōyle toplanırlar.

televizendeki gibi böyle telte gurunurlar. kemer guşanıllar beline. biz
 10 ünnük bağ dirik. undan sonracımın arkasına böyle gelin olusa daylesan
 bālallar öyle yapallar. mısıra yimeci toplallar. kızları topluyduğ biz imeci
 dirik. ğızlar böyle sıraya dizilirdi böyle mısırı soyallardı. imeci olullardı
 bōün. türkü şarkı söyllelerdi. evel zamanda hindi kaçtı yok. türkü çarıllar
 ıdı şarkı söyliyeler idi.

yimeci de beyeniylardi. bayramda bayram yapallardı. böyle dümbek
 15 çalıllardı. orda biri birini beyenillerdi. orda biyendiler mi anası babası
 düğür geliydi. gidiydi vermezlerse ğaçıydi. var ıdı kaçma. olan kıızı
 ğótürüydü. anası babası bu sēır başlığ parası alaydı. hindi yok. hindi kaçtı
 yēvelden var ıdı eskiden. hindi kaçtı. kaçsa da indi gitse de almıylar eveli
 zamanda. evelden alıylardı şindi yok. türkü şarkı söyliyelerdi ğunduram
 ğaydı daşdan evleri var atbaşdan çok söyliyeler idi.

20 bayramda ama o askere gitdiydi. biz de bayram yapıydığ. dümbek
 çalıydığ böyle o da_askerden ğeldi. o beni bēyendi ben onu bēyendim ğadi
 baçalım yallah kaşdığ.

Köyün Geçimi

ğoyun yapallar. inek yapallar. benim çocuk emekli uretmen. hindi iki
 tenele kaldı. birini satdı. hindi iki düvesi bir inē var. ğayvancılığ yapallar.
 25 işe gidellē çalışılıā. domatız toplamaya gideller kólülük bu. tāuđ yapallar
 böyle pillik yapallar. hindi biz pillik dirik türkçemiz böyle bizim. inek
 yavruladı mı bızā dırık, böyüdü mü dana dırık. biz pillik dırdık o zaman
 pillik yavrısı yapar ıdığ. satarđana hindi diydik kóyde pillik.

Akrabalık Adları

hindi ğala dēr. evelden bibi dıydik hindi gene bibi de diy babamızın
 30 kıız kardaşına.amca diyik emmi diyik. hincik ekseri yeñiler amca dir. biz
 ēvelden eski zamanda emmi dayı tiyzá böyle diydik. annanna babanna
 hindi babāna diniyu. biz dede ebe diydik evelden dimiyik biz de yok bizde
 dimek óyle. biz babānaya babāna diller çocuklar. biz ebe diydik dede
 35 diydik. hindikiler böyüyenner babāna böyükbaba ánne bōyle diller. ğız
 ğardaşlarına analarının dáyza diller.

Eski Günler

40 yeni geldik işleri biz yapıydık. ekmek édiydik, yuğa yapıydık. evelden mısır unu var ıdı. mısırın ununu üğüdüp geliydik. óndan tašta ekmek yapıydık. ónun pastasını yapıydık. biz yapıydık. keçilerimiz var ıdı. sâıydık peynir atıydık. gidip sâıp geliydik biz yapıydık. ğayınbabayna ğaynanamız ellemiyeler ídi. onnar evde onnar érejz idi. gelinner çocuklar yapıydı. ğoyunnarımız var ıdı. geçilerimiz var ıdı.

45 feneydi ğayınbabayna ğaynana. canı ğızdı mı ğaynana dóvüydü evelden. hindi yok. bizim ğúnümüzde ğaynana dóvüydü. indi gelinner yapmıyıķı gelinner çekmez şincikinner öyle ğaynanayı. eskiler çekiydi. o zâman kıórlük var ıdı.

50 şimciki zaman çok eyi. hindiki eyi de o zamanın ğalı dihi başķaydı. o zaman daha eyiydi. okonomit az ıdı deyerliyidi. hindi okonomite deĝer vermiyeler. her şey fiyatlı o zaman. tek liraynan bazar yapıp geliydin. şincî nerdē tek parayna bi simit alınlıyı_hindi. o zaman para dēyerliyidi. bizim dúünde çok altın daķallar geline çok. davıllar cazlar söyler, gelinner oynar, adamlar oynar, gelin oynadıllar ortada. cazına davıl bi yanda caz bi yanda öyle dúün yapalla.

Eskiden Hamilelik

55 kırķ ğún hiç bi şey yapmayı. çocuk kırķı çıkana ğadarı iş yapman. evde çocūna bakarsın oturusun. yēltin var ısa o da evin işini yapar. kırķ ğún oturusun evde bebek olduĝu zaman.

60 o zaman kıóy ebesi geliydi bura o zamanın ğúnünde bizim ğúnümüzde. eskiden kıóy ebesi geliydi. kıóy ebesi do;um yaptııydı. hindi ğastānaya giderik. hinci burlara bile dē. bandırma manyasa gidiyeler. bizim ğúnümüzde kıóy ebesi geliydi. kıóy ebeleri geziydi. ğāmile oldūn zaman ğünü gelidm zaman geliydi do;um yaptııydı. gelip her ay geliydi. şey var ıdı kıóyün şeyi var ıdı mubaşşırı var ıdı. onna gelip geziyeler idi otuz sene evelisi.

Yatır

65 uzakta ğónen tarafında var. sinan baba dirik. ora gideller. çocuk yaşamadı mı orda okudullar. mum ğótürüller. ğoraz ğótürüller orda okudullar. orda geliller ğurban keseller. adaķ adallar. yedi yaşına ğadarı

ğurban keseller yedi yaşaana ğadarı.

Düğün

70 davıl dutuylar yemek yapbıylar. her kıy toplanıyı bu seFer dümbek yapıylar. ğalabalık oluyu. el öpdürüyer. para veriyyer. altın dakıylar. olan evi yapıyı. ğoğüllü verise kız evi yapıyı. kız evi de yapıyı. ğaçarsa ğız evi yapmıyı olan evi yapıyı.

hindi düünne uzaqтан aldı mı ğına gecesi düün salonunda olur. ğına gecesi olur düün salonunda burda kıy düünü olur. gelenek ğosteriyyi ya kıylerde gelenek. ille olacağ ğünüz, gece ğünüz.

Gelin Alma

75 taqsıları dizeller. taqsıyı süsüleller. arqası arqasına dizelenir. gelinner yeñ_gelinner yeñge biner taqsıya. gelinin yanı başına yeñge olarağ kıyleri bóyle bi gezdiri geliller düüt düüt düüt taqsıla. taqsıyyi süsleller öyle. öğüne geçeller bahşış alıllar. hindi bayraq bizim çocukları evlendirdmmizde evelden düğür gidiliydi. ğız nışanlanıydı. babasınıy evine gelirken davılına bayrāına alınıydı. hindi o baraq yoğ. bayrā ğaldırdılar. bayraq bi düşdü dā 80 ğayrı bayrā ğaldırmadıla. bi dā bayraqlı düün yapmadıla.

I-31 Konuşan : Gülizar Budak (1965 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Manyas-Kapaklı Köyü (2010)
Konusu : Serbest Konulu, Kış Hazırlığı, Köyde Tarım, Düğün, Çepni Köyleri

Serbest Konulu

1 biz düün yapalı on beş yirmi seneye yaqın oluyu. sünet düünü yaptıydığ. ben kırk beş yaşındayım. kıomşuyuz aynı kıomşuyuz. ben ilkoğulu bitirdim. benden öncekiler de bitirmiş. ninenin yaşı atmış atmış beş yaşında olannar oğula ğirmiş. atmış beş yaşında fazla olannar oğula ğirememiş olmamış.

5 o ğara ğorāz bağ o siyah olan ğediyi o da gelmez bura. çocukları ketiyyi çocuklar kıorqıyyu ya çocukları ketiyyi.

Kış Hazırlığı

turşu yaparız. herişte yaparız. tārına yaparız. ğuşğuş yaparız. biz de

10 göşgös deller. bulğur yaparız. onnardan yaparız. şimdi de kónserve filan kónuya yāni dolaba. önceden kónserve yapıydık şişelerde. hindi de dolaba derin dondurucuya dolaba yapıyık oraya koyuyuk.

onnarna ūraşıyık hayvana bakmağla ūraşıyık. işe gidiyik iş oldu mu. işe gideyik işten geldik mi evin_işini yapıyık.

Köyde Tarım

15 domatıs, pancar, mısır, bŭday, no;ut her şey ekiliyi. çaltık var. şu aşşa indin mi ova hep çeltikdir. çeltik var her şeyden var. her malsŭldan ekiliyi emma bayıra no;ut ekiliyi. mısır ekili bayıra yulaf, arpa unnar ekiliyi. aşşā ovalara pancar, domatiz onnardan ekiliyi.

Düğün

20 benim çocukların biri askerden geldi. biri de uzman çavış büyük. o daha yirmi üç yaşında. iki ōlan ne zaman beyenillerse o zaman dŭĭn yapacıjk. kafaya gōrlarsa dŭĭn yapacıjk. ŗurda işde kanyının dŭĭnŭ oldu bir ay önce. bir ay oluyu olmuy çok zor. on on beş tene hayvanna dŭĭn yaparız. yemek oluyu. no;utlar, pilavlar, hoşafklar her şeyden yemek yaparız. bāzen içkili olur, içki veriller. o zaman daha masraf oluyu. aşçı yemek yapar. bizim burda dŭĭn aır. altın da yapılıyı yapılıma mı. altını ōlan taraFı da yapar gız taraFı da gōnşular da yapar. seven gōnğlŭnden rāzı olan gōnğlŭnden geçen altın yapar. en aşşā hiç geline birikmedim dese yüz tāne altın.

30 kına gecesi oluyu. gelin alması oluyu. ta sonunda aar dŭĭn de oğlan evinde oluyu. oğlan evinde olmak mecburdur. en aar dŭĭn de oğlan evinde oluyu. bi gece gına gecesi oluyu. ordan gelin alıcısı oluyu. onu da gene oğlan evi yapıyı. tekger bi aar dŭĭn de oğlan evinde oluyu gelin gelince oluyu.

Çepni Köyleri

35 biz işe gidiydik o çepniler kōyŭne gidiydik. bandırmanın çepniler kōyŭ var ya. kırk beş dağğada gidiydik. kalebayırından dā uzak orası. kōyŭn adı çepniler. biz de bilmiydik. biz de işe giderken işe gitdik o zaman ōrendik çepniler kōyŭymŭş o. o kōy ŗyle yazıyı levhasında çepniler

ķóyü yazıyı.çepni ķóyü deyil. çeltikli ķóyü de çepniler ķóyü diyeler. öyle bi laabı ğalmış.

40 biz başka yeri bilmek. biz burda oldu mu bi ķapaķlı, bi de çal maalle,
 hekim ķóyü biz böyle biribirimizi biliriz. ķalebayır da bize uzak gelir. anca cumartesi ğörüşüb _ buluşursak öyle bilik. şimdi onnar da ğónene gidiyi Pazar şimdi hiç ğörüşemiyik hiç bālantımız yok. bu çal maallesesi ōsun, hekim ķóy ōsun biribirimizin dú;ününe gideriz, cenāzesine gideriz. çal mahallesi, hekimķóy onnar daha ğalabalık bizlerden. bizim bu üç
 45 mahalleye bedeldir hekimķóy. o çal ma;allesi çal ķóy de ōle böyükdü. bizim üç maalleye bedeldir onnar. biribirimizin dú;ünnerine giderik. biribirimizin cenāzesine de giderik. biribirimizden ğız da ālıp veririk. bi aradayık. işe berāber buluşuruk. dú;ünümüz berāber olur. ablalarımız orda. mesela ben öbür tarafdān gelin geldim. mesele bu ninenin ğızı birisi hekim
 50 ķóyünde birisi daşbaşı ķóyünde dērim. ğanı bule biribirimize alışveriş yapıyık. biribirimizle aynıyık. deyişik bi şeyimiz yok. eskiden bu beř maallenin mūtarı bir ímiř. onnar sonradān kerī ayrıldılar.

I-32

Konuşan : Salih Özdemir (1931 Doğumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Manyas-Kalebayır Kōyü (2010)

Konusu : Kōyün Kuruluşu, Kōyün Gelenekleri, Eski Günler, Adlarla İlgili, Dedesiyle İlgili

Kōyün Kuruluşu

1

nērdēn baķsan ninem mesela ben ninemin öldüğünde on iki yaşındıydım. filen yerde çadır ğurduķ deyidin. babam deyidin şo çalbayırın etēnde çadırı geydik deyidin. ordān aldılar beni on üç yaşında ğız deye diyidin. ninem sekzen yedi yaşında öldü ben şey_ıkene baķ ninem
 5 mesela on üç yaşındeykene felan çadırnan babasığılınan ķarřıda o řeyiņ altında çadırlarlarmış duvancınıņ _ altında. ğatta mezarlıķlar filan ordaymışmış. hesab_ēt şimdi o zamandan mesela sekzen yedi yaşında mafād_iddi. o da on üç yaşında olduķlarından başsediyi bana. ben on iki

yaşımdaydım. öndan sōra ğuruluyu burası. ırāfık deyerek bi paşa var ımış.
 10 o yerleşdiriyi burā. ğōcebe ğalında geziydi ondan sonra yerleştiriyiler
 burā. nenem hemen işte on yedi on sekiz yaşlarında yıkana. bi kısmı da
 ğónenden o şeydeymiş. ğókçesuyu ora gezmeē giderdik diyu. onnar orda
 yerleşmişmiş. sekiz ğānā olarak yerleşmişler burā sekiz ğānā. bi kısmı
 kaçmış gitmiş burdan. tekger gelmişler bak bunnarın dedeleri. başka yere
 15 gitmişler bu balıkesir tarafına. tekgerden gene gelmişler bura yerleşmişler.

Köyün Gelenekleri

ğasta sayrımıza böyle çok samimidir. ğastamıza sayrımıza böyle
 birbirine, bi yerde askerden gelene idene enik çocuk ğadınnar böyle hep
 gider. yalnız mesele dūün olacak kız filan getirdi dē mi herkeş loğumla
 gelir. loğum getiri geli gelene geçene tutallar.

Eski Günler

20 salıra gidiylerdi oğumā. bak burdan bayırdan yayan yapıldak. salıra
 gidip geliylerdi. bi de alektirikle ellerinde geç ğaldı çocuklar deye biz hep
 çocukları bekliydik. tepelere çıkıydık yāmırda suda. şimdi vasājt.

Adlarla İlgili

25 unudulmayı unudulmācağ nesli uyandırmak eskileri. bak benim
 adımlı ğomadı çocuklar mesela. koduklarını istemem yarın öbür gün bozuk
 atallar ğulām duyar dedim. torunun çocū oldu şimdi koy ba o da koyuyum
 dimedi.

Dedesiyle İlgili

30 eşkiyelere su daşırmiş altı barmağ diyerek. süleymenlerin kerīme
 onnara su getiriyi. burdan yalnız nābiy çerkezler. orağçı deye geliyler. bu
 ormanda dedemiy _ evi şo yoğardayılmış. burdan türk eşkiyelerine silah
 kullanıyı üç kişi birden. çağırcaıymış onnar. dedemiy _ ora _ ğaçıylar.
 dedeme diyler ki dut kōpeni diyler kōpek saldırıyı. dut kōpeni diyler ömer
 seni vuruğ kōpē dutmazsan diyler. dedem iki tenesini biliyi ismini veriyi
 bi tenesini vermiyi. bilemiyi ismini. ğaçıylar onnar burdan çeviriyler biri
 de sensin diyler dedeme. altıbarmağğılda diy ki bu seFer dedem heb _ bu
 35 ğorularda yatarğana su getirmiş. o çeşmeden onnara su daşırmiş. dedeme
 ordan bu seFer şeylēn biri de sensin deye ğatta babam ğaçalım dimiş orā

misir var ĩmiş bu ğavağlĩn yanında. ğaçmamış ne ğaçıcām dimiş yā.
 hemen geliyeler dedeme bōyle bōyle demek birini bilemiyin, biri de sensin
 diyler orağçı diye geliyeler amma o memedaligilin dedesigilen orā geliyeler.
 40 ordan dedemiğ_orā ğaçıylar. orağçı ğōtūrecik memedā deyerekden. ordan
 dedemi iřde ğōtūriyeler ora ğarağuřa ğadan sūngūlē sūngūlē. ğepnili
 mēmed beye gelimiş o. osman beye yā dedem orada diy ki bu seFer şey
 var ıdı. ğamamlıya sarı recep var ıdı. sarı recebe diyiler. ğektirmen beni
 diy dedem yā. bilmem kaç yerine sūngūlē sūngūlē. ğektirmen diyi ona diyi
 45 ki bu seFer ğepnili osman bey vur diyi yā. orda furuyu dedemi. bu seFeri
 de ne_aptınız diyi bōyle bōyle. ulen diyi altıbarmağ dinen sūleymennerin
 kerimin mustafa fēlen ne_aptınız siz deyi. yā ulen o bizim bekçi ğoyuyuğ
 onu biz hōyūcēn ũstūnde diyi. bekliyi, su dařıyı bize ğorulardan. ora ğoru_a
 geldī zaman dedem onnar heb su daşır. ne_apdınız siz ulen bizim
 50 adamımızı ũldũrdũnũz diyi osman beye. bağ o da ğekti soğra diyi babam.
 felğ oluyu o da ğekiye.

I-33

Konuşan : Bayram Gōktař (1968 Doğumlu)**Derleme Yeri : Balıkesir-Manyas-Kalebayır Kōyũ (2010)****Konusu : Cenaze Adeti, Hıdırellez, Efelik****Cenaze Adeti**

1 o da vardı ğurban kesilirdi cenāzede. ũlen taraf kesiydi. aslında ona
 şey diniydi. mesela ũstũne ğurban kesildi adamığ_darıdır o. ceme girmiş
 adamığ _ darıdır yanı son loğmasınıdır ama ona ũyle dēnmedi son
 zamanda. ğazmacıla mezarcıla yiyecek dendi. o deyişdi adı. asıl ũnceden o
 5 adamı son loğmasıdır adamığ_o. artığ dũnyāda ğalışıp onuğ_iğin kesiyi.
 kesilmiyi o yoğ oldu gitdi_işde o ādet bir o. sōna onun kellesi yenmez.
 onuğ kellesi de gōmũlũr son loğması olarak. kellesi ciğeri yenmez. ğanı bi
 adamın dārıdır o. ceme erkāna girmiş kişinin soğ loğmasıdır. son
 ğazancının yenmesidir. ğalkā yidirmesi urufuna deysin allah ğabil eylesin.

10

Hıdırellez

mesele eskiden hıdırillez olurdu. kıızlar salığaç ğurardı. işde ğarşıda

15 deliĝanlılar dururdu. bi ādetdi o. eskiden bayramda nerde kız çunlıy fazlaysa dümbek diriz böyle koltukda topraĝdan yapılmış deri geçirilmış onnan māniler söylerdi ĝızlar bayramda. bu da yok oldu gitdi. kızlar deliĝanlılara māni söyler o şekil bu da bitdi. televizonu sīdiydi bunnar çokdı gençlik bitdi.

Efelik

çepnilerde efe olmaz. neden olmaz. hep kinci deyildir. hep demokrat insan oldū_çin ne zarar verir. zarar verirlerse sazını ĝonuřturmuřtur yāni kinci deyildir. yüzülmüştür, asılmıştır. kin peşinde deyildir. devrimci haĝ aramıştır hep.

I-34

Konuşan : İsmail Işık (1930 Doĝumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Sındırgı-Kocasinan Köyü (2008)

Konusu : Musahiplik, Otuz İki Farz.

Musahiplik

1 musēiplik dört bař bir miħbar olmaĝdır, dört başı bir itmekdir. şimdi müsaiplikde ilk etapTa musaıplın amaçları şudur. biz ilk etapTa ilk girdimiz zaman ceme bēlimize kırmızı bel bālıyarak medet mühlet diyerekten dedemizin pirimizin yanına iletiyolar. biz bacı ĝardař bōle dört 5 bař bir oluyu miħbar oluyu. bizi kılışdan derĝahtan geçiriler bōle annadın mı. geçirdikten sonra biz ōndan sonra bize iĝrar verdiriler yani iĝrar dolusunu içiriler, yemin ediyin. “iĝrarımla bilirim, erenlerin kerter ĝuluyum, ali bahçasının da ĝonca ĝuluyum” yani iĝrar veriyiz. iĝrar verdimiz zaman ōndan sonra musaıplik başlıyı. bize ĝov ĝōlamāsıya, diĝ 10 diĝlemēsiye, dilini ĝaybetini yapmāsıya, zina yapmāsıya, haram yemiyesiye. örf ve adetlerimize alevilın temellerine indimiz zaman bōyle āzımızdan ĝōtū ĝūfūr çıĝtı zamanlarda hāřā bir insana ĝōtū söz sarfettimiz zaman bizi dař asarlardın boynumuza. kefēn gibi bōle řey geydirirlerdin bize ceza verirlerdin bize. ĝadınnarın dillerini yaĝarlardın. biz mahkemeye inmeden önce mahkememizi burda ĝuruyduĝ.

15

Otuz İki Farz

20 otuS iki farz insanın ben ule diyom otuS iki farzı soruyolar bazen. otuS iki farz nerde diyom ben adama soruyum otuS iki farz diye teyemmülün şartı gusulün şartı imanın şartı islamın şartı bunu sayıyı bana. bunlar tamam diyi. hayır, otuS iki farz insanın vüÇutunda cemâlındadır diyu. evet gözleri, kirpikleri, burunları, āzları, elleri, parmakları otuS iki farz insanın vüÇutundadır diyum. adam bağ yemin ediyim, namaz kılıyı, oruç tutuyı adam otuS iki farzı bilmiyi. nerden hāsıl oldūnu bilmiyi.

I-35 **Konuşan** : **Hasan Ali Yaşar (1958 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Balıkesir-Sındırgı-Kocasinan Köyü (2008)**
Konusu : **Musahiplik Töreni, Cemde Hizmetler, Cemle İlgili, Bayraktar Manileri.**

Musahiplik Töreni

1 musējbi dört kişi burıya getirī. ilk suledīmiz söz “ey cemaat size koç kuzu kurban getirdim alır kabul eder misiniz?” üç kez yeminle soruluyo “alır kabul ederiz” ondan sonra pirin dergahına geliyo, pir yeminimizi veriyo. “er gördüm pir meydanına geldim” diyò, “er hak mı” diyò “hak”, “pir hak mı” “hak”, “komşu hakkı hak mı” “hak”diyò. “gözünle gördüünü 5 kalb _ evinde sır edeceksin, haram yemēyeceksin, zina etmēyeceksin, kimseye kòtülük düşünmēyeceksin” ondan sonra da pirin önüne geçersin, pir ikrardan geçer ve toplumun içine girilir.

Cemde Hizmetler

10 on iki hizmetçisi vardır. kapıkulu, gözcüsü, mercancısı, ırbıkcısı, süpürgeçisi, kırbancısı, loşcusu, kşabı on iki tane alevilikde hizmet sajbı vardır. bu on iki hizmet sajbı tam olmadan cem tutulmaz. saat on ikidir, yıl on ikidir, insan vücudunda görüken delik on iki tanedir, on üç çıkaramaz.

Cem İle İlgili

gökden indi gazi
yerden aldım niyazi
15 elde zincir yok gözde terazi
mümin müslüman oldunuz mu hakkınıza razı
hemen orda lokma dāııncı yemek yok, o ifade verilir. dedeye en

yağın pire en yakın amma bacı olur amma derviş olur dede kendi bile yemeden önce yanındakine ikrâm edilir ondan sonra herkes rahatlıkla öle

20 yer, her şey orda izinli.

Bayraktar Manileri

avluya basamadım
basıp ta yasamadım
güzel senin sevini
ciğerimden kesemedim

25 penceresi alçaktan
kan damlıyor bıçaktan
senin gibi güzelleri
hiç indirmem kucaktan

30 çarşıdan aldım bakır
yosmam gözlerin çakır
o çakır gözlerine
kurban olsun bu fakir

I-36 Konuşan : Durmuş Işık (1947 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Sındırgı-Kocasinan Köyü (2008)
Konusu : On İki Gün Orucu, Çepnilerin Balıkesir'e Gelişi, Duvaz, Hacı Bektâşi Veli, Çoban İbrahim Yatırı, Hisaralan Kaplıcası, Örnek Cümleler

On İki Gün Orucu

1 biz bu muharrem ayını şey_ için tutuyöz. imam hüseyini kerbâlâde şeyit edildî_ çün onun mehtamını tutmak için. kandan geleni yemeyiz, candan geleni yemeyiz, katkısız su içmeyiz annadın mı. yirmi dört sâtden yirmi dört sâte zeytinle bozarız orucumuzu suyla bozmayız. muakkağ kesinlikle on iki gün su içsen dahi içine bi katkı katacağsın.

Çepniler'in Balıkesir'e Gelişi

çepni boyları orta_ sıyâdan gelmiş şimdi bizanslar burdan súrúldükten

sonra bunlara mesken hakkı tanınmış, herkeş mesken olma mecburmuş.
fakat sınıf sınıf ayırmışlar. şu sıra demiş meselâ konyada galacak, şu sıra
kütahyâ, bizi de balıgesire düşürüle. yani burdan başliyi yaşantı burdan
10 başliyi. boylar da artık biri orda galıym biri orda galıym darmadânik oluyu
böyle oluyu.

şindi biz orta_şiyadan geldikten sonra balıkesiri idari_iden karasi
bey sajp çıkıyı daıdiyi çepmileri eyi yerlere veriyim. kepsutta işte galan
urumlar şindiki çete gibi bi çete guruyu el altından türkleri öldürecekler
15 gibi. çepni sajp çıkıyı buña. çepni hakkında gelemiyi bu terörün. konyaya
bildiri, konya yardım gönderi, savaşa giriyler şindi orada yenik düşüyü
bizansların içinde galanlar urum. şindi bunlarda kızlar yesir galıym. kızları
aliyi bizim çepmilere daıdiyî. olan evëremiyi bekâr ya gozpınar, ellapan,
inçaya, akyar, güvemde yok, bi de şu kırkaaç tarafına beriliyi daıdiyi
20 kızları. şindi bunlar yerleşim düzene geçtikden sonra yabancıyla evlenmesi
yasağ yok efendim evlenmedik diyi yalan söyleyi. peki bu kız ne burda o
gelin muçu nedir o muçu bu benim hizmetçim demek. şindi buradan git
beş on kôy vardır hepsi muçu muçu muçu tâ şiyeye gadar gider işte böyle.

Duvaz

25 güduret kandilinden parlayan
muhammed alinin nurudur vallah
zuhur edip güheri gıran
elinde sülfiğar alidir billah

30 elinde sülfiğar altında düldül
öñünde Kamberi dilleri bülbül
hazîreti fatma cennette bir gül
bir bildik bir dedik hağ sebilullah

35 zuhur eyledi öndan imam hasan ile imam hüse;in
ónların nurundan ziyalandı din
kırk parâ bölündü zeynelabidin

dutarız mâtebin haspinallah

imam cafer ile muhammed

.....

tariqat ehliyle cismimiz yūduq

múmine ğaldı beytullah

40

tāġı nāġı imamların civānı

ḡasan aliyle askerın mehdi divanı

vaqıt tamam oldu

ġónder allah allah

verāniyim niyazım var üstaza

45

elimde hüccāt-ı ayn-ı ġaza

binbir donlan baş ġósterdi murtaza

bir bildik bir dedik ḡaḡ sebilullā

Hacı Bektaş Veli

dā šeye geliqken bu anadoluya geliy de harman sürürmüş ġızınla
anası. ġızım diyi šurdan baā bi su ver diyi. hacı beктаş dede su ġalmadı
50 yoḡ yoḡ dēyi. sen baqıver de dij vardır orda ġızım diyi. anası da diyi ki
yoḡ dede yoḡ dij. ġızım šurda dudāmı ısladacam vardır bi damla dij, hadi
ġızım git doldur da al da gel diyi be varsa sırkıp da dī dodān ıslansın dēyi
geliyi desdi dopdolu ana dolu ana dolu dēyi. baḡ ben size dēdim diyo
burası da anadolu dij.

55

Çoban İbrahim Yatırı

ó hızmeqarımış orada. āası šēe gitmiş, hacıya gididiyi. āasının namaz
kılarkana canı helvā istemiş, selamı vėrdikten sonra bi baqmış sā yanında
kendi tastından yeni bi helvā ġarılmış dumanı çıkıp duruyi. acáp bu
kimiğdir filan derkene herkes kılan çekilip gididiyi. baqıyi ġaliyi tas o da
alıyi tastı çantasına ġoyuđ zaman oluyu geliyi bizim diyi filanca tas nerde
60 diyi ibrām ġótürdü gitti yataqda diyi qayun başında da onun bi šeyi
varmış onu diyi ibrām ġótürdü gitti. ibıram da geliyi hızmeqarı ibiram

65 çanā naptın diyi ānın ğarısı soruyu o zaman di;i ki sana gelmedi mi diyi
 āsına sana ğönderdim ya diyi, helvā ğönderdim orağa diyi o zaman anlıyı ki
 70 ó keramat onda oldūnu anlıyı. o zaman bu iş meydana gelince ben
 gidecem diyi bana izin. itme dutma yalvarıylar. siz benim sırama erdiñiz
 ben giderim. salıklıylar bunu. bu gidecek bi de ó ğüvercin oluyu bi uçuyu
 o gidiş gidiyi. yalnız benim diyi bu partisi nereye düşerse oraya bi türbe
 yaptıdır diyi. palto oraya yoğardan bi şey düşüyo onun cübbesi midir ney_
 ise artık o ğünün ahkemi oray_hindi türbesi var. bu böyle bunun öyküsü
 var.

Hisaralan Kaplıcası

şindi orağ biçerkene gid_ibrām su doldur gel demiş ibrām iki kere üç
 kere gidiyi yorulıyı. yav demiş ben çıkarayım buraya suyu da demiş, ondan
 için ğadının birine bi başlık tepelik istiyi. ğadın da veriyi tepelī. tepelīn öle
 onu kúrağ yapıyı, bi ğazıj, su fışkırlıj işte o su ordan geliyi.

75 yanı bunlar çok eski bi çāya da dejl. nerden annadım onu biliy min.
 bin doğuz yüz elli de ben geldim askerden bağırcılā başladım. bağır
 getirip ğötür m bu hikaye onların orda çıktı dā didi ibrāmın didi o
 ókuzleri bāladī ğalkalar duruyu didi. ev ğöçmüş bağtım ğalkalar ğakğat
 duruyu amme ev ğöçmüş. o zaman annadım yeni çā oldūnu bunun.

Örnek Cümleler

80 “abbasiler ó haşimilere biad edinci şam_malisi vardı muaviye emevi
 kısıımı da onu tutuyūdu.”

“bu savaşıta hatta peyğambarın dişinin birisi şeyit bilene düşüyü.”

I-37

Konuşan : Veysel Duran (1992 Doğumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Sındırgı- Kocasinan Köyü (2008)

Konusu : Bayraktar Manileri

Bayraktar Manileri

demirğapı sürgülü

açması bir türlü

benim sevdiim kız

1

kocasının gülü

5 domates biber paçla
 çaynana kızını alıyom
 hırsından çatla

10 dolmuş geliyor dolmuş
 dolmuşun rengi solmuş
 dolmuşun içindeki kız
 benim yârim olmuş

15 geline bak geline
 kına yakmış eline
 gelin kurban olayım
 saçlarıym teline

bisikleti durdurdum
 mavi boya vurdurdum
 şu gelen kıza
 bir bakışta vuruldum

I-38 Konuşan : Ahmet Gündüz (1933 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-İvrindi-Soğanbükü Köyü (2010)
**Konusu : Köyün Geçmişi, Dini Konulu, Köyde İlkokul,
 Köyün Ekonomisi, Hayvan Adlandırmaları**

Köyün Geçmişi

1 valla şimdi bu köğün yerleşmesi ortayadan_munnar göç ediyi bursa
 söğüde toplanıylar atalar. ordan daılıylar bu alevi soyu. bunnara eskiden
 göçebe derlerdi. göçebe şeklinde devesinnen malınnan mandırasınnan
 hayvannan orda göç olarak merkezi ordan. toplanıy daılıylar ordan. şimdi
 5 ğabile ğabile bunnar. kimi oray_yerleşiy kimi buray_yerleşiy kimi kaçıyi

ķóye yerleşiyi ðle bi yerleşme.

10 ķóyün yeri bura dēyildi bizim. aslında aşşasıydı. yolun boyunca döndün yerde beklemenin_urda. burada bi hāne var ĩmiş u zaman. yunan zamanında bi hāne burda işde köçebe ģalinde dururmuş. bi hāne şu karşıda dururmuş. orda diyelleri de ordaymış yani. herkezin orda bi yerleşmiş ormanın içine dedelerimiz babalarımız artık buraya yonan řē_yapıncı o yol üstünde o zamanda yonan orda raat vermemiş. yol var ıdı orda bule yol dēyil de ģara yolu vardı bōle bi işlekdi yāni. barınamıyınıcı napalım dimişler bura a;aşlıkdı bura hep_piliz aaşları vardı daha düne ģadar.

15 yunandan kaçıldi için bura geldiler. bōle bi yerleşme olmuş biz de onu sürdürüp gidiyiz.

20 bu evler yokdun ben yetmiş sekiz yaşımdayım. altı yaşımdan beri aklım erir. bōyle bi ev durum yokdu. bizde çıbıkdı çalıdan bōle üstü sazdan kiremit de yokdu. işte uFağ çalıdan çırpıdan ev yapılmış. örme örüylerdi buduyulardı. çıbık yapıylardı. öndan sōna kerpice döndüler. kerpiç kesdiler tūla şeklinde imece ģalinde. vaķtı olan onu yaptı. öndan sōna dērken kiremitler çıkdı. ocaķlarda kiremit çekdiler_üstüne u sazlık ģaldırdılar. saz da deyil de bōle kimisi de çavdar sapı falan vardı onnardan örtellerdi bastırıldardı. su da girirdi onun_içine tavan yokdu bōle. bōyle bi

25 zebillik vardı.

ģóçme bizde işte ģóçme yokdu. o ģóçmeler vardı da bizim burda yok. ödemiş taraflarında. onnar ģóçellerdi. burda gidellerdi ama burda yokdu. bizim burası Sāten sonra sonra toparlandılaş herkesin ģayvanı ģoyunu vardı.

30 şimdi bizim o_eskiden deve çokdu bizde. deve şimdi o zamanın tırı. tır sayılırdı deve. deveden başģa bu dāları işleyen yokdu. deveciler diyer ķóylere ģitdji zaman bunnarı dışlıylardı. onnar da gene deveciler de zeņgin tabaķasıydı yāni. çepmi alevi bunnar işte şule olur buyle olur

35 Һalbukisem Һimdi ũrendiler ama iş işden geşdi. urlarda Һonaqlama
yapıylar. bunnara ūiy ҺoŐtermiyler. bunnar toplandılar dediler bura bi cāmi
yapalım bizi hic_olmaŐsa gitdimiz_ zaman taŐlamasınnar. biz bu cāmiyi
başkıyla yapmadık Kendimiz yaptık.

Dini Konulu

40 Һimdi ōlanın dedm gibi lafını Kesmeyem. dedecilik oŐ iyi bi ūey. bu
burası da allān_ evi āma alevilik Һadan iyi bi ūey_ yok. denedim ben
bunnarı ama yapana yanı. ben bunu ocuŐlarımı da sōlũyũm. ben sōledim
gene sōlũyũm baş ille onu yapabilmek. buraya Һimdi evlādım buraya dē
ordan her suşdan meŐhur adam gelebiliyo burda ҺoŐrũlmũyo emma hoca
dimiyiki sen bu suçu da yap dimiyi. u da Һurandan oŐuyı sana. sana
olucaŐ yanlıŐlıŐları bana olucaŐ yanlıŐlıŐları yapma diyo. o da Һurandan
oŐuyı ama baŐŐa sũnniler olsun bunu yapıyı da geliyo burāa. dedeye
45 gelemiyiŐsin. ōzũnũ bozdun Һalbini bozdun kendini bi daŐımadın çok. zor
yanı bunun cezasını ekiyisin. allahlan senin aranda oluyı ama gene
ekiyisin bunu.

Kōyde İlkokul

50 ilŐoŐul kırk altı kırk yedilerde yapıldı burā. kırk yedi kırk sekizlerde.
ben ō zaman Һocaman deliŐanlıydım. sırtımızlan su daŐıdık. ũ ilŐoŐul
kōyli yaptı Һũcũnнен yaptık. ūurda ҺarŐıda kireç sōndũrdũk su çekdik
sırtımızna oraya ilŐoŐul yaptık. gitdi benim yaşıtlar bi kāŐ tānesi gitdi ama
az bi gitdi. ben gidemedim fākirlik vardı.

Kōyũn Ekonomisi

55 Һimdi git bu ivrindiye gitdiŐyiz mi o ivrindinin tā altına Һadan
giriyon Һimdi o dereboyunda hem en Һiyetli yerleri arazi var alındı.
gũŐlen alındı alıŐmaŐlan. işde oraya Һadan gidiyin.

60 bende on tāne on beş tāne inek oluyudu en azıŐdan on tāne. Һimdi bi
tāne var. ũretemiysin para yapmıyo. ũrũnũ parayapsa yerimiz var.
dolduralım inē saŐalım. başına yavut bi adam Һoyalım Һũcũmũz yetmezse.
kime yapmıyũŐu Һazanamũyusun. o zaman keÇi vardı, Һoyun vardı, inek
vardı, deve vardı. eFendim bunna vardı. bunnarın sũdũ de o zaman kesik

yapallardı, tereyā yapallardı, satallardı. pazara gótürü satar bōle geçinillerdi ama kır bereket vardı. şindi öyle deyil.

Hayvan Adlandırmaları

65 deve yavrusuna köşek deller. o köşek büyüdü mü ona semer vurular alıştırılā o da yük alır.

Bızā deller dana deler. hindi pızā deller.

goyun geçi çoğdu. her evde en azından on beş yirmi tāne elli tāne falan yüz tāne olurdu. güzel bayırdı bizim bayırlāda geziyodun onnan geçim sālıyodun.

I-39

Konuşan : Nazmiye Doğan (1922 Doğumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-İvrindi-Soğanbükü Köyü (2010)

Konusu : Serbest Konulu, Düğün Geleneği, Eskiden Giyim, Ziyaret Yerleri, Eşiyle Tanışması, Eski Günler, Örnek Cümleler

Serbest Konulu

1 şükür allaha verdiği emre verdiği ömre bin kere şükür yavırım. dokuzana ya bir kaldı ya iki. eñ_ yaşlı benim. tenevizende gördüm bi goça gariyi yüz otuz yaşamış. yüz otuz yaşayacām yanı. allah gapılara bakıtmasın guzum duygun mu ele avıca gomasın. gül kımin verdi_ amanatı gül kımica kendi alsın.

5

biri İstanbulda bōn gelecek hurşut geliyi bōn. şaa böyle ne şey çektirecēm bağ. biri burhaniyede olanın biricm öldü_ ki sene oluyu. işde o beni böyle yaptı o çocuk yaptı beni. elli dört yaşında doprāa gōndu. hep gideci_ük de yalnız sıra benim_ idin aldı elimden. gitme ölüm didim kestirimden öjüme geşdi sıramı aldı napıjm.

10

ben buralı de_ alım ki ben düpecikden geldim. hanı eski günler guzum. balle dōumluyum ben balle. benim sülālem İstanbulda himdi. anam irahmatlığ ölmüş de annennem beni büyötmüş beni. onnar da dibeci_ e gōç geliyi. hindi kalmadılar zāti yā. torunun torunnarı işde İstanbulda onnar da. en büyük kız benim altmış beşi goyup altmış altıya gidicek.

15 hıdırellezde oldu hıdırellezde gelicekler boön onnar geliyi.

çok eyiydin doğuş youtu, çekiş youtu, hırsızlık youtu.
birbirimizden alıdık veridik. hindi o yoğ_o guzum gayrı. hağ hasiyet kahtı
gitdi. evlat babayı tanımyi ne deyebilirim bi şey diyemem kí. nerde o
günner yavrım.

Düğün Geleneği

20 dört gün düün oludun dört gün. birinci gün davılcı geliydin
düğünçüler geliydin. ertesi gün gelin çıkıydın. dihe _ rtesi gün işde
âdetimizi yapıydık bõle. gına gecesi gün şeyler geliyi misâfirler geliyi.
ertesi gün yiyyi içiyi gidiyi. böyle muhtar mesele şu garşıda kóy senin şu
tarafdâ kóy senin. böyle yazılıydın onnar geldí;ı vahtı. hep kabul iderdík
evlerde galıydın. düün _ evinden sufra geliydin, gecelik geliydin,
25 yiyilerdin, üzüm geliydin, pasta geliydin. hindi inceldi de inceldi. inceldi
de gobdu gayrı gobdu.

düünçüye ekmekden sõra fırında pasta yapallardın da halbura
goyallardın üzümnen daıdıllardın kaç evde müsâvir varısa. himdi yok o
guzum.

30 kavurma, yahını, pilav, keşgek, nohut. keşgek de kağdı gayrı dël mi.
himdi pirişden yapıylar pilavı. bulğurdan yapardık eveli gazannarınan.
âdet õleydin.

neler var ıdı guzum neler. baña bi gupa çay gupası şeker vër de alıncı
veriyim dırdık. alıdık da veridik hindi u yok. kimi üzüm gevelerdin
35 üzümüne yirdin kimi şeker somurudun şekerinen içerdin çayı. kayhaya bal
atılırdın pek şeyleri bureá yapışırdın.

Eskiden Giyim

onnar battı guzum o keysiler battı yok şimdi. eveli üç guyruk var
ıdın. kóyneğ var ıdın biyaz huyandan bağ ben bunu gömiyim bõlesi var
ıdın. işte bu bõlesi geyerdin eveli. bizim aşiretler bunu geyerdin. bule
40 geyerdik don dırik. hindi eskilerden hiçbir bi şey galmadı. şarpa dirik

bunnar eveli y \ddot{u} du. depemizden b \ddot{a} larık goca goca \ddot{u} sl \ddot{u} kl \ddot{e} r oludun. y \ddot{a} lık
diydik ip \ddot{a} kli y \ddot{a} lık diyd \ddot{i} k.

Ziyaret Yerleri

t \ddot{a} kke var \mathring{h} ar \mathring{s} ida \mathring{h} idirellezde gidiyler hep birden. t \ddot{a} kke dirik
45 \mathring{c} etlemikli t \ddot{a} kke d \ddot{i} rik \mathring{g} ar \mathring{s} ida depede. orda yatır var diyler i \mathring{s} de o \mathring{n} a gidip
ziy \ddot{a} ret _ \acute{e} dip mum yakıylar, ad \ddot{a} nı adıylar, \mathring{g} urban kes \ddot{i} yler, yediriylar,
i \mathring{c} iriylar.

E \mathring{s} iyle Tanı \mathring{s} ması

zeytine g \ddot{i} tdik de buradan pi _ key aha bizi dibecikden aldı g \ddot{i} tdi.
benim b \acute{e} y buradan gidiyi orda i \mathring{s} de tanı \mathring{s} ıyık. iki sene so \mathring{n} ra g \acute{e} ldiler allah_
50 emri andılar g \acute{e} ldik i \mathring{s} de.

ball \acute{a} taraFında hi \mathring{c} gitdiniz mi uralarda bi \mathring{s} eyler var m \ddot{a} denner var.
babam orda \mathring{c} alı \mathring{s} mı \mathring{s} eveli. buradan bi ordan o \mathring{k} om \ddot{u} r deresinden o
d \ddot{a} lardan \mathring{i} sanlardan i \mathring{s} çi dutmu \mathring{s} . bi de kesesinden gidin \mathring{c} ocuklarınızı
bell \acute{i} ğ diye para verirmı \mathring{s} urda \mathring{c} alı \mathring{s} ırmı \mathring{s} babam. i \mathring{s} de urda
55 \mathring{k} om \ddot{u} rderesinde annemi g \acute{o} r \ddot{u} yu. urada n \ddot{a} sip urdan alıy \acute{i} . ball \acute{a} ya gidiyler.
ben altı aylı \mathring{k} ana \acute{o} lm \ddot{u} \mathring{s} . ba \mathring{g} a \acute{a} nnennem ba \mathring{k} mı \mathring{s} b \acute{o} y \ddot{u} tm \ddot{u} \mathring{s} . g \acute{o} rmedim
annemi de g \acute{o} rmedim hi \mathring{c} .

kendi \mathring{g} ızlarımın ikisini g \acute{o} n \ddot{u} ll \ddot{u} verdik. ikisi \mathring{g} a \mathring{s} dı. d \acute{o} rd \mathring{g} ız d \acute{o} rd \ddot{u}
 \acute{o} lan sekiz tene benim.

\mathring{g} ızinen \acute{o} lanın g \acute{o} nl \ddot{u} deng _ olusa bi \mathring{s} ey yok. \mathring{g} ız zorinen g \ddot{i} tdi mi
60 \acute{o} lana bulurlardın \mathring{g} abahatı.

Eski G \ddot{u} nler

sacın \acute{u} st \ddot{u} nde \mathring{s} ipit bazlama s \acute{a} cın _ \acute{u} st \ddot{u} nde t \acute{a} tada yazardık. hindi
fırında oluyu \mathring{g} ayrı. unda bi \mathring{g} a \mathring{s} ık terey \acute{a} getidik unda y \acute{a} lardık bi tas ayran.

\mathring{c} okelikler basardık b \acute{o} le derilere \mathring{c} okelik basardık burcu burcu
65 \mathring{k} o \mathring{k} ardın b \acute{o} yle. hindi g \acute{o} s \acute{e} rve var. eveli \mathring{g} urudurdu \mathring{k} . \mathring{g} ururdun hindi \mathring{g} ayrı
dolap _ var po \mathring{s} ete \mathring{g} oyup atıyın \mathring{s} i \mathring{s} e \mathring{y} e \mathring{g} oyup \mathring{g} aynadıyın. ipe \mathring{c} izer dolm \acute{a} lı
bile ipe \mathring{c} izer \mathring{g} urudurdu \mathring{k} b \acute{o} yle. \mathring{k} avırma yapılrđı k \ddot{u} be \mathring{g} oyulurdun toprak
k \ddot{u} be \mathring{g} oyulurdun. b \acute{a} zı k \mathring{i} \mathring{s} a deg _ gelidin \mathring{g} urban b \acute{a} zı da yaza deg _ gelidin.

b \ddot{u} day ıslardık da oldu \mathring{u} v \acute{a} kı \mathring{t} bule sıcakda oldu \mathring{u} v \acute{a} kı \mathring{t} \mathring{c} ıkarıdık. on

70 ğún on beş ğún durudu. onu yur yayķar sıķardıķ. aPbaca iķi bōyle onu bi torbaya ğoyardıķ temiz sūzūlūrdūn.

eveli ğōvelek ğún bōle ileĝen ķalıdın. ōĝun sesi dinnerdin biricik baŗĝa yoķ. bōle mane sōlerdin ūş dōrd ķeŗit. hiķ ķalmadı manes aķlımda yavrım ķalmadı. o zaan ĝına yanāķana oynanmazdın. ōyle ĝına yandıķdan sonra oynanırdın. ĝına yanardın ōndan sonra.

eveli atınan giderdik_ gelin atdan ēnerkene dillerdin onu ne veriyin diyi. o zaan ĝayınnası ĝayınbabası inek varısa inek veridin, ĝayvan varısa ĝayvan, talla varısa talla veridin. gelini ēyle indirirlerdin.

Örnek Cümleler

80 yeņge dēniyō ĝayrı ĝuzum o da ķaķdı gelimi kırķda bi dēniyō. abla ede.

“ķartlar yapardın ĝartlar anlıyannar. ēle doķtur moķtur mu vā.”

nāpalım ĝuzum buna da şūķūr neler ĝōrecēk daha neler.”

I-40

Konuŗan : Durdu Atıcı (1943 Doĝumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Balya-Kocabūk Kōyū (2010)

Konusu : Kōy Hakkında, Hıdırellez, Kıŗ Hazırlıĝı, Eski Gūnler, Cem, Musahiplik, Niŗan Bozmak, Dūĝūn Geleneĝi, Cenaze, Örnek Cümleler

Kōy Hakkında

1 ŝimdi balıkesir merkez kōylerinde de var bir ķaķ tāne ķepni kōyleri. kōcabūk olsun soĝanbūkū olsun. bizim aŗŗa yoķarı o kōylernen ōrf ve ādetlerimiz biribiriņi tutar yānı. ķoķ bōyūk dēyiŗik bi ŝey yoķ. aynı diyebilirim o kōylernen. bizim burda zāten bize yakın ķepni kōyū de pek
5 yoķ. manyasın kōyleri var. ķalebayırı kōyū var manyasın benim bildiĝim ķadarıyla. ķapaķlı benim bildiĝim ķadarıyla. eskiden devecilik varıŗıŗ. devecilikle nakliye ŝeyleri varıŗıŗ araba yol ŝey olmadıĝından. bizim kōyūn kōkeni bizim bildmmiz ķadarıyla adana ceyĝandan ķalkıŗ gelmedir. ūķ ħāne mi beŗ ħāne mi ordan ķalkıŗıŗlar develernen manyasın ĝōkķesu
10 diye bi kōyū var ŝey ĝōnenin ōrā gelmiŗ yerleŗmiŗler. orda biraz ķalmıŗlar.

eskiden ovalara pek şey yokmuş sivrisinek bilmem ne annadın mı şey olunca tarım olmayınca ordan kalkmışlar. burda da eskiden fransızlar zamanında şurda bi kómür mādēni var bizim. bu kómür mādēni sāyesinde acaba develernen iş olur mu gibisine gelmişler burāá. gelmiş yerleşmişler yerleşmiş kalmışlar işte burda.

15

valla unu pek bilmiyim ben ama ěskiden deyirmen çokmuş. bu çay geçiyu şimdi u çay boylarında dere boylarında kóy deyirmenleri varmış eskiden. ondan mı kaldı artık deyirmendere işde. o çepni kóyleri bizim buraya kómürdere derler. şimdi kómür ocā oldū için burda.

Hıdırellez

20

hıdırillez yapılır. bak hıdırillez olcek işde. muħdar yapıyı yapıdırıyı. gene didīm gibi pilavı yapallar. bişī açallar dókeller çok yapallar ama çok mancılık oğallar tanışma. her yerden mancılıktan heb _ bu kóylerden geliller çok bol yapar burası. hayvan keseller. kóylü toplar. hayvanı alır onu keseller. nuhut yapallar, ayran yapallar, yemek bol olur. haşlama olur yapallar pilavını atallar çok yapallar. hemen herkeş sófrayı orda yer.

25

kimileri su dókeller birbirilerine. kimi öyle yapar muabbetine hıdırellezde.

Kış Hazırlığı

salça yapallar. maħarna keseller kesme. tarana yapallar. taranamızı noıdu haşlarım. robota vurārīm susuz _ amā salça ğıyārım, biber ğıyārım, yaını atārım, kekik atārım, o kimyen denilen tozlardan undan atarım öyle onu ğarıştırır ğaynadırım bi _ inci. yorus _ sōna kepçesinnen. serēriz robata vurur ğuruduruz.

30

hep badılcan biber ğuruduruğ hep. helen dā ğuruduyuğ da. benim gelinnerim ğurutmayı dā çok seviyer. o bāçadan çıkıyo ya kendi bāçemizden. nere gitsin yazık unu bāçeden çıkmış. zebzeyi helen daa biz eşimlen yaz ğış satın alırız. yapamam ki gelinner çalışıyo hep. kimse baa yapamıyo o ğadar. geliller ama yemē melen yapar geldiler mi ama öyl _ iş yapamazlar aylarca durmağ lāzım.

35

Eski Günler

şimdi saygı ğalmadı ğızım. benim çocuklarım iyi de sâ sol bakınca
 40 hayır artık ihtiyarlara yok. benim çocuklarımız iyiydi iyi de zâten.
 beyimden çekiniller ule saygılıdır iyidir çok. sayan sayar da gene de artık
 gençler dışarda durduuna kopyıylar yâ.

bi yere gidilcek ğaynanaynan gidersin. şimdi üyle deyil. ben bakıyım
 çocuklarım istedi yere hemen de salarım zâtê. asla öyle ğapalı dutmam.
 45 herkeş Kendini ğorusun o ğadar. herkeş her yere gider.

kóy yerde anide bi şey ossun hemen bitersin ama adam orda bakıyı
 şeırde seslenmez. giderim gezerim ankaraya çok gitdim dâ uzaklara
 tokatlara çok gezdim. öyle aleviler daha bālıydın çok birbirine bālıydın
 gene bālı da o_ğıdar deyil. kimseyen ğız alıp vermez kendi şeyine verir.
 50 şimdi gidiyer anam. eskiden bizim ğünümüzde üleydi şimdi kuşak açıldı.

Cem

ō cem sürme aynı bi hacıya gitmiş kdarı diyeri var. bağ bunu emin
 olun söylüyom sana daha diyerliki cem sürmek . onu kótü mani sanıylardı.
 hayır deyil daha bir kimse kimsenin eşini şöle yanlış alevide bakmaS.

bu suğanı kopardın. bu suğanı kopardın ama bunu kopardmācaksın.
 55 yeminlisin izinsiz almak yok. bu izinsiz almış diye şikāet etse tartışma
 çıkar. neden ule ossun. eski insannar öle bi orda ölüm oldu. bi dâ ondan
 sonra cem gelmedi dede gelmedi. cem sürülmedi ondan sonra.

ona işkence yapallar. daş asallar boynuna bi saat bekleyecensin.
 cezānı çekecin o ğadar. mesela ne_olacak böyle himdi var uğur kesmek
 60 öjünü kesip geçmezler bekleller geçersin öyle geçeller. herkeş öyleydi.
 cezā öndan keseller. yaıt de orda bi tartışma ossun. biri suşlu ossun. öteki
 adamın suçu yok. oña da daş asallardın. heybeyle bekledillerdi onnarı.
 cezāsı ó. o işkence ona yeter derdin öyle. kimse zāti yapmaz.

Musahiplik

ğardaşdan daha ileriye. ğardeşine tokat atabiliyin ğardaşına laf
 65 sōliyeabiliyin Tarılabiliyin. ama musēplen. hayır darılamıyosun. ben
 musēbim musēb_olalı kırk altı sene oluyu. hellen dâ lāmızın üstüne laf

yok. onun çocukları benim çocūmları ğardeş. benim ğardeşlerim annem babam beni sevdiyi ğadarı musēbimi de çok sever. o da onun olmuş oluyū. ben de onun akrabasının ğızı olmuş oluyum artık. kimseye laf yok öyle.

70

Nişan Bozmak

ayıplallardı ğızım. neden olsun derdi. neden onun _ ğururunlan oynadın. neden zamanda çok düşünüydin deller. öyle fazla ireli gitmezdi.

Düğün Geleneği

75

nout pişer, keşkek yapılır ğavırma yapılır. haşlama herkeş yimiyo ya ğavırma. hayvan kēseller kararınca. mesela beş tene mesela viya_ altı yedi tene keseller. yemek veriller. kına gecesi olmadan olmaS_ Saten. kaTın olusa düün olmaS kız giderse düün yapallar aleviler öyle. kaçınıcı oluyu da kadın ğımsına olmaS. eyer kadın geldiyse bi_ adama düün yapmaz.

Cenaze

80

o ğún oña cenazeyi yēkadıllar kollar. bi boy yemek. deflediliyi mesele gidicekler gideller. onnara bi yemek hazıllallar yemek verillēr. işte can helvası dēller kararlar ondan. oldū ğadarı yemek yapallar. yiye yir akrabaları yimeS üzülür yiye yer. uruhunu deysin diye veriller. hep okudullar. yedi ğún okudullar. onnar akşām hep yiyecek veriller. yedisi ğún yemek veriller mevlit oluyu okudullar veriller. ğırkıyı yaparız. elli_ kisini yaparız hep yemekli ama. veren veriyi vermeyen fākir olan nāpsın yardımları. benim annem öldü balkesir taraFında hepsini yaptık. rāmet eylesin allah ğabıl_etsin.

85

ķurban kesip u mezārdan gelennere verilirmiş şindi yok. üzüntümüzü mü yapcaz yemek mi yiyecek diye unu kesecek var kesemiyecek var diye kaldırdılar.

Örnek Cümleler

90

ķaşdıķ nerde vercek ordan burayā. ğüççüktü tabi ğüçük çocuk verilir mi. aracılınan ğaşdıķ. annaşdıķ öyle.

“ayranı yayıyın yāını alıyın. öbürkünü ğazana ğoyuyun ocā ğoyuyduz atıyın. ilimon tuzu atıyın. dolu dolu olu. ğüzel olur.”

- I-41** **Konuşan** : **Gülşen Ergenç (1950 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Bahkesir-Kepsut-Armutlu Köyü (2010)**
Konusu : **Serbest Konulu, Bir Köylüsüyle İlgili, Okul, Eski İsimler, Musahiplik, Eskiden Giyim, Nişan, Düğün, Akrabalık Adları, Araç-Gereçler, Çocukluk Günleri**

Serbest Konulu

1 iki kadın biz varık gel nineyiñ_evi olunca bura kimseler yok. biz iki kadınık gel. mütar da eltimiğ ; ölu benim. yoğarda evleri vā iki tene gelini vağ. eltım var gene acık orta yaşlı bizden böyük.

5 eskiden de gene böyük evdin bizim burda da. eski tibidin de bākdık úsüller eskiyincik yeñi yapıdralım didi gelinim. gelin bu benim. bunun dorunu var üş tene. biri balıkesirde okuyu bunun ölunun. dersāneye gitdi bağ hindi onun da káyıdı gelmiş.

 üş dene ğız da benim var. biri somada biri izmirde biri çiyli de oturuyu. bi de ölum var. ölum da bu da gelinim.

10 gelin gelmez ki öyle ille bilezikler dolacak. gerdannıklar olacak öyle. çok istiyi. para birikdirmiyi. para elde durmuyu da hindi adamıñ hayvannarı var. danaları besliyi onu oğlana besliyim diyi. onu sattıyı onnan altın alıyó. öyle hani Panğaya para atıp da öyle altın almazlar kóy yerde bizim. hayvan hindi beklediyler satiyler. hayvan da biraz para yaptıydın işde. ondan öyle altın yapıp koyuylar. öyle hani panğaya para atıp da ölana nişan_edim diye bağmazlar. hayvan çok bizim bu kóyde hayvan.

20 ğāve ğapalıdır bizim ğünüz. hindi herkeş hayvandır. erkekler ğadınnar bayırda mal ğúderler. kimse yoğdur. āşam hayvannarı bağdılar mı gideller. hindi yaz ğünü oldūna herkeş bayırlardadır.

Bir Köylüsüyle İlgili

25 tedāvi yapıdılar ğocağarı ğótürdüler. toğtorlara da ğótürdüler. altı yedi tene oldu yaşadı bi tene be. babasının adını ğodular. yaşadı o ama o yaşayandan sonra tekrar bi tāne yine ğız oldu o öldü. bi tāne nasıysa yaşadı. altı yedi tāne öldü kadının ya. iki aylık oluydun ölüydün. üç aylık olup ölüydün. altı aylık oluydun. biri vā ya bi yaşında öldü. öyle oluydun. kimi oldu mu ölüydün kimi baya bi yaşıydın. hareketi duruydun çocün.

olasıya ğadan da ğadın yaptı be. ölüydün senesine varmadan gene doıuruydun ğarı. allah bi tene baışlar baıa diydin. ğalım bu ölüyi bunun derdi ğalıyı dimesi hiç. ğareketsiz deışıveriıı çocuk.

30 baı çocuk oldurdu oıa çok gitdi o ğarı. çocuk belemişler orda. mesele şey _itmişler. hep orā gidiyidi o ğarı. oradan hiç umudunu kesmedi. bi çirpili gidiyn bi orā gidiydin.

Okul

benim ğünümde oldu. çōla fākirlikden babam vermedi. u zaan kesbitte bi yaşlı nōutçu vardın. ona dimiş babam böyle böyle dimiş. benim dimiş bi Pölük çocuk var. artık yedi sekiz teneydi on tene. bunnān ğúççükleri gitsin dimiş. bunu dutuyu bunu vermēlim. beni büyük geçirtmiş bile bile noıs káıdini böyüldüyle de. benim ğünümde vardın şey okul.

Eski İsimler

zōhrē, ğúlüzár, Fatma, ğatice böyle ğonulurdun. şimdi dē de önceden çok ğonan isimner onnar. şimdi artık ālem öyle isimleri beyenmiyi. 40 önceden ğorlarmış. ğúlüzar, ğúlřen eski isim bunnar. ğasan, üseyin ōle ğonurdu. her türlü isim var erkeklerde. sinan, böyle eski adları ğollardı kerem. yok hindi onnar ğayrı.

Musahiplik

ben bunna ğonuřurķana dilimizde senin müsēp diyim. hindi sen ben bunnan müsayip oldum mu senin müsēp diyim. dilimizde ōle ğonuşuruk. geşler daha dutğulu hepsinin var. genelde geşler diyi zāten.

45

Eskiden Giyim

ben üç etek geydim. beyaz gelinnik geymedim ben. üç etek geydirdiler. bi de telli telli şeyi vardın onun sende falan duruyu dā.

Nişan

eski nişan şöyle olurdun. aynı sabahtan şeydenner gene aşçı dutallardın. ğazannarı çitiller. óndan sōıra üylen olurdun. sabalēn erken sōlellerdin yarın nişan var deye. u_ ğún āřam kayve içiliydin ğanı nişan 50 ğünü āřam. sabā da nişan oluyu. ó_ ğún āřam toplallar ğāvede allah emri anıyı, iki düğür bōyunnařıyı, allahıy_ emrini anıylár, yüssū ğızlan ōlanı

diñeldiyler barmaklarına dağallardın. bizim günümüzde çou da hiç
 görmeden gidellerdin nişanlısını. hindi nerdē alem şeyde hindi ėlem görüb
 55 de gidiyi. yemek veriyler yüssükleri dağallardın. öndan sōñra şey _
 ėdillerdin. hindi öyle nerde hindi eskiki şeye ġayrı girmiyler.

ana baba verdi mi bura gidecīn dirdin. ora deli de ossa o çocū
 giderdiñ bırakmazdın. hindikinner ne. baqtın mı ben senden yaramazdın
 bırakıveriyi. evelden bırakān yōudu. kaderim derdin çekerdin. burda
 60 kaderim diyen yok.

bi teneke qorlardın böyle ġarşıya o tenekeye şey_ atallardın. bóyle
 tāğ tāğ avcı olannar ġayrı şey_ atallardın. túvek atallardın. kim vurarsa oġa
 bahşış verillerdin. benim nişanı öyle yaptılar. hindi nişanı öte beri alılar,
 geysi alılar, altınarı tağallar. ġafalarına ġollardın ġalburun_ içinde nişan
 65 getirillerdin öyle. eskiden böyle böyük altınar vardın. kendilerine
 onnardan dizellerdin öyle getirillerdin başta. başlarına ġoyub da onnar
 ġayrı ġeşdi yapan yok.

Düğün

hindi kart basdırıllar aqrabālarına. eskiden ġapı ġapı toplanırdı.
 mēndil verilirdin o zamannarda şeker verilirdin. birez şeker dağdıllardın.
 70 oğuntu diydik oña. aqrāmālarına ġómlek alıyer ġeysi alıyer. hanı öyle
 şeyler alıylar şeyler deyişiyi.

eskiden üç ġún oluydun. sabahtan öylen sabahtan ġayvannarı
 kesellerdin. evelden bizim günümüzde öyleydin. o ġún olan evine davıllar
 geliridin. üç ġún davıllar çıġardın ġız. keşgek dōvüyledin. bayraqtar
 75 seçiylerdin ġeşler.

o zaman getiriller olan evinde ġayvannarı keseller. qazannarı çitīller.
 aşçıları getiriller. davılcılar geli. öylen ġınası ġótürüller davıllan ġız evine.
 ġeşler oynar baırıllar. seymen dirik o ġeşler öyle ġótürüller. gene ertesi
 ġünde almaya gideller. gene o ġún āşāmde gene aynı ġız evinde ġına
 80 yağallar ġızın_y_eline. sādīşları vādır ġızlān oynallar orda. ėrtesi ġún ġayrı
 almā gideller böyle āşām üstü davıllan seymennen. bārır içilir ġeşler. kız
 evinden bi çıkalılar o zaman ġayrı şey_ deller. tağsı yavaş yavaş gider.

öndan sōñra getiriller oynallar.

Akrabalık Adları

85 önceden diyelerdi amma artık öyle hanı eski şey onnar. eskiden öyle bibi diyelerdin. emmi, ebe, dede öyle. himdi babanne. benim torunnar babanne diyi baña. ebe dimezler. emmi dirdik eveli biz amcalara. emmi, bibi dirdik. bizden soñralar dimiyi ğayrı. amıca, ğala öyle diyi.

Araç-Gereçler

90 demir bakırlar vardın böyle böyük. geçiler vardın. geçilerden kılları kırkırdın böyle kirmennen ēridik onu yapardıķ böyle. şeyin başına hálí doķullardın hálí dezgā kimi öyle şeye geçirydik. başına geçiydik. kirkit dirdik böyle bi şeynen başına geçiydik. doķuyduķ onu öyle şeylere yazılıydın.

95 demir ğabıdın hinçij o naylan ğaplar çinkeler onnar beyenmezlerdin. onnardan yimek yimezlerdin eski adamnar. onnar ğussusu ğalaycı gelirdin. bo_ón seninkine ğalaylardın yarın ba_a. ekmek veridik aş veridik. o ğablar pırıl pırıl olur geşçekten ğüzel olurdun. su tasları vardın böyle demirden. pındır pındır olurdun bi ğalaylan.

Çocukluk Günleri

dedelerimiz mesel iderdin bize öyle. evelki adamnar onun bi de tūrķúsünü söylerdin. yaşlılar ğüzel arzı ğambar.

100 annadırdın dedem bizi oturdurdun da mesel_ iderdin böyle. dışarı çıkmasın diye. bize çocuklar çok gezmesin diye şurda bi şey var dirdin bārın dirdin. fosraķ vardı neye o ğortlaķ dirdin. insannar öldü mü ğortluyo dirlerdin. eski adamnar ğorķudurdun. eskilerin yüzüne yinirdin ekmek hindi her şey berbad hēr şey ğarışık.

I-42 **Konuşan** : Yıldız Ergenç (1927 Doğumlu)
Derleme Yeri : Balıkesir-Kepsut-Armutlu Köyü (2010)
Konusu : Serbest Konulu, Köy Hakkında, Yatır, Cem, Dışarıdan Kız Alma, Düğün, Eskiden Giyim

Serbest Konulu

1 benim üş tāne var işde üçü de ōlan kız yok. ğazır kız getirecek onnar bana.

5 şehirde gitsek de pazarı burda ya bizim. perşembe günneri oluyu ya pazar. genelde ora gidiliyi. hanı dúün eşyāsı almaya böyle gelin giysisi almaya balıkesire gidiyiz öyle almaya. kepsut ufağ yer. aradımız şey bulunmaz. onun_ için balıkesire önemli bi iş oldūunda ora gidip geliyor.

10 fākir kıkara oldun mu zāten evlenmek gūç_ artık. benim gardeşimin gızını aldı. otuz kırğ tāne bilezik böyle iki kolları dolu. ufağtı gız on altı on yedi yāşında. mecbur verdi o da nāpsın. altın, ondan sonra bilezik, ondan sōra o şeylerden set yapıylar. altınsız gelmiy ki.

15 kōy kōy yaşantısı, şeyir şeyir yaşantısı. her şeyin yaşantısı ayrı. artık kōyün de bi farkı yoğ. bulaşık makinası kōyde de var. çamaşır makinası kōyde de var. televizon her şey sāde bi farklı olan hayvan var sādece başka bi tarla işi var bi de. artık tarlaya da ğadınnar gitmiyu makinaynan oluyu. şimdi bizim burda yesyeni ev _ vardı. eski diye gōçürdük biz yeniden çocuklar büyüdü evi yenileyelim hanı çocukları evlendirip çıkarmadan deyi evi yeniledik. hanı o ğadar eski bi ev deyildi aslında. tekrardan haydi yeni olsun deye gōçürdük tekrardan.

Kōy Hakkında

20 atmış hāneyiz ama ço;u evler de kapalı kimse yoğ boş evler. ev sayısı var ama boş. ço;u izmire sa;a sola gitdi. fazla ĩsan yoğ yaşayan burda. gençde yoğ fazla işte. artık çocuk da yapmiyeler işte. yirmi yirmi beş tāne hepsi çocuk var lıseli falan. onu da bi araba gōtürü. hanı on seneyi geşti buradan oğulu ğapanalı gelmiyi. ğāve yaptılar artık. oğul da yeni olduydu. bozdu kōye kāve yaptılar senelerce boş durdu.

Yatır

25 şu aşşa kōyde var tekke. tekke dedesi var. aha urā gidiyeler bizimkinner. çocū olmayannar, bi dilē olannar, adā olannar gidiyo_ora. en yakın o. şu gōkçeören vā demirkapıdan gelirken orda da çirpili vā. kırmızı bayraklā asılı. māvı bezler bālı. orda böyle şeyi var yoluğ _ üstünde. mumlar yakıylar adak adıylar. başka yoğ unnadan başka burlā da yoğ.

Cem

30 işte nāci dede geliyi iki sene üç seneden bārı. evelden entepli geliydin o yandan. antepden geliydin bekteş dede geliydin. bergamadan

geliydin. artık şu yakından geliyi kavağbaşıdan. on sene mi beş sene mi uzmanlıkda görev yapmış. babası da dedeymiş onun. süleyman dede.

Dışarıdan Kız Alma

35 beş vağıtı gılıyı ābimin gelin amma ne_yaPacıın. olannan annaşmış. mecbur geçen yıl dúün yapıdı aldı. geçinecek onnar. yabancıya gidiyeler de veriyler de alıylar da. artık önceki şey yok. òle önceden verip alınmıydı. ille de ayırım olmasın. ınsan ınsandır. dayımın gelin de şeyden bak karadenizden. olannan annaşmış. çok da güzel annaşıyeler şimdi. annaşıdıktan sōra mesele yok.

Düğün

40 ondan sōra dúünden sōra baş boğuyular. ertesi gününe şey diyler ona duvağ açma diyler. yenden yemek oluyu ertesi gün. akrabāları gelir. gelinin başını boğallar süsleller. geline şey dağallar altın burdan buraya gadan altın dağallar. çeşit böyle tülbentlerde böyle şe_yapallar. gelini süsleller oynallar yeniden böyle. gelin çerez dağdır. ordakinnerin ēlini öper. para dağallar o çok güzel oluyor. dúünden ertesi gün oluyor. şimdi 45 gene yapılyo o duvağ şeyi ya.

Eskiden Giyim

mindallılar hele artık o dúün şeyleri artık öylesinden yapıylar. önceden böyle simli etekler oluydu. –öyle don oluydu ayā lastikli. şimdi 50 artık öylesi giymiyi mindallılar var çeşit artık. onnarnan süslüyüp püslüyler dúün sabahı hanı başını büyük onnan. onnan daha güzel oluyu. bi gelinnik oluydu kıyde o geziydi. artık herkes kendine elbise gibi gelinnik alıyu. gelinnik bi çok para deyil. önceden adı bōyükdü onuñ. gelinnik bi tāne iki tāne gelinnik olurdu. bizim zamannarımızda öyleydi.

I-43

Konuşan : Gülizar Narin (1959 Doğumlu)

Derleme Yeri : Balıkesir-Kepsut-Armutlu Köyü (2010)

Konusu : Örnek Cümleler

Örnek Cümleler

1

ne_anladacām_kine, ben ne_y gördüm ki ben göyun gütmeden başğa bi

ķârım yok. inek ğútmeden ğoyun ğútmeden başğa bi ķârım yok benim dāda.

5

“onu ğoca ğarılara soraydı ya ben ne bilirim onu anca yaşlı kişilere sorarsın.”

“bura gelsene hele bu bağa ne soruyu.”

İZMİR'DEN DERLENEN METİNLER

I-44

Konuşan : Ali Engin (1950 Doğumlu)

Derleme Yeri : İzmir-Bergama-Tepeköy. (11.04. 2009)

Konusu : Çepni Adı Hakkında, Köyün Tarihiyle İlgili, Çevredeki Çepni Köyleri Hakkında, Köyün Geçimi, Hayvan Adlandırmaları

Çepni Adı Hakkında

1

aslımız orta _ asyadan hanı kuraklık yüzünden tarihlerde geçer gelmişiz ya tā orta_syadan buralara ğoğ etmişler. ğoğ edenler oğuz hanın oğulları üş tane var ımış. işte çuhadır, oğuz, ğökhan fālan gibilerde birisinin ismi de çepniymiş. biz çepniden üreme oldumuz için bizim ismimiz çepni kalmış artık.

5

Köyün Tarihiyle İlgili

bu ķoy bin sekiz yüzlü yılların sonnarına ortalarına dōru artık biņ sekiz yüz elli fālan. ğoğcebe olarak da yaşıyorlar ımış o yaylada bu yaylada. etrafdaki dālarda yaylalarda çadırlarda yařıyolā sōra gelmişik biņ sekiz yüzlü yıllarda biņ sekiz yüzlü yılların başlarında heralda otuzlarda kırklarda o zaman yerleşmişler. ķaradere tepekōy idi. şurdan bi dere geçiyo onun ismi ķaradere. ķaraderenin yakınında yakınında oldū _ için eski o osmanlı döneminde buraya ķaradereye bālı gibilerden ķaradere tepekōy demişler ama şimdi artık gerek kalmamış. ařā yukarı otuz kırķ seneden beri yalnız tepekōy geçiyo, ķaradere şivesi ķaktı yani.

10

Çevredeki Çepni Köyleri Hakkında

15

yalnız ev ķoyü, narlıca, pınarkōy. yalnız evi geçtiniz. bu ikinci ğoy. üçüncü ķoy çamķoy o çepni değil. bi qu arkasında hemen iki kilometre

20 arkasında bitişmnde bi köy var narlıca o da  epni köyü. daha ilerde pınark y var buralarda bunlar. pınark y pıynark y demişlerdir.pıynar a;üç ismi. pıynar bir kaç tane a ç ismi. pıynarın bi tane yaprakları var bule tiftikli tiftikli dikenli dişli pıynar deriz biz ona. bi tane de düz yapraklı var. onu  ayvanlar yiyo, kuzular f lan d larda olur o. o  düz pıynar deriz. a ç atlandırmalarımız büyüklere normal a ç ku uk a  lara da toru  diyoruz biz. burda bizim bildmmiz zeytin a  ları var. ayvalı  gibi büyük d jl ama kendi oranına göre var yani ziytin a  ları.

25

Köyün Geçimi

 alkın yapabildm de işte çiftçilik yapıyolar. başka bi Şey yok. buyday, darı deriz mısır.  ayvanı olanlar yonca, yulaf, fm vesaire Şeyler ekebiliyol . tütün işi var idi ama idi Şimdi yok artı .

Hayvan Adlandırmaları

30 ilk d muş keçiye keçinin yavrusuna  la  b y klerne keçi ama anne olmamış büyük biraz  la lıktan çıkmış artı   ebiş diyoruz ona biz. ineklerde yalnız indn dişisine o  ebiş imsali o buz  olmayana d ve d rler büyüklere zaten inek derler. ku uklerne de buz  d rler.  rkek olusa biraz büyükçe olusa ona dana d rler.

I-45

Konuşan : Cemil Aktürk (1939 DoĒumlu)

Derleme Yeri : İzmir-Bergama-Tepeköy. (2009)

Konusu : Serbest Konulu, Köydeki Yatır Hakkında, Cezene Kayası, Takı Adeti, Nişan,  rnek Cümleler

Serbest Konulu

1 Şindi herkeş bamıya ekiylar  ndan s ra elinden geldm gadar  ayvancılık yapıylar  ayvancılı da daratdılar d ları sürdüler.

 indi gızım bi de Şu durum var. u zıman bereket vardı. u zıman e'mekler ko uydi. Şindi söz gelimi bu ko şu d  fırında b _e'mek yapıydı
5 burcu burcu ko uydi. e git diyim ben buna o go şu diyim somun ekm  yapmış diyim ya tapılama yapmış diyim getir yiyelim undan diyim. Şindiki ebmekler avrupa mı gübreden mi ko miyi. undan s ra yimeklerin dadı yok. söz gelimi işte bu sarımsa , s an, marul bunnar oluy_amma ila _la.

10 şindi buna teselleme getireyin. şindi evelden gara güvercin üstüne çalışıydın. ondan sonrana avrupa gübresi. domatis, garpız bunnar evelden maşsulde mevsiminde yinirdi. şindi bak hiç kesilmiyi. ne karpız kesiliyi ne góklü kesiliyi. hayvana da hormon atiyler şindi.

Köydeki Yatır Hakkında

15 bunu yeni yaptılar bunu. şindi bunu tabi mucetesini tabi ki ura da görmüşler evendim düşünde görmüşler. bir saşallı bir subay diyler, bi yüzbaşı diyler. tabi burada da bole şeylere düşenner düşünde görüy. diyi yāni öteki karşıda da ali rıza baba diyler buna konşu dede diyler. burda bērtlenli baba diyler bunnarın isimlerini hep böyle duyardık. şindi bu yeşil türbede eski türkçe yazılar var. bilmem kaç sene olmuş işte burd yatır olmuş. nereden gelmiş nereden şeyit düşmüş yesir mi düşmüş sefer şeyinden mi nereden onu bütün şindi bu o saşallı hoca yine o bilir.

Cezene Kayası

25 bizim bu şindi bu sol ddrekden bi büyük kaya var. bu büyük kaya cezēne kayası diyler buna, ufaş kayası diyler. bu işte çok kutsal bu bilmem ben dünyaya geldimden evendim bizden önceler gelecek ben bildim bileli bu kaya hep kutsal. üzerinde kılışlar felan bulundu. haşerler kemerler bulundu. dolaplar çıkıy. bunnar işte bu harābe nereyi gösteriyo ama nerenin şeysi. işte buna kartal gelip hani bu kocaman kuşlar var yakına gadarı yuvası var ıdı. oraya gelir konardı yavrulardı o kartallarda şindi gitti kuşlar amma marazdan mı gētti yōsam ilaştan mı gētti bütün kuşlar hep çekildi çekildi gētti.

30 dilek türbenin önüne bālanır. undan sōra sindi söz gelim bu āşlar burda da var. bu çblemik var burda dilek āşları diyler bāliyeler. burada adānı keseller, ondan sōra istek sen ne istersen hepsi yerine getirir. undan sōra bi kanal kıytu da dilēni dileycen, bi niyazını edēcēn.

35 şindi gızım bizim birada herkeş perşembe günnerde gideller yatırda ziyaretini yapallar. piknik yapallar. herkeş bi kolundan koştū bi şey alır. ordan bunnar işte elinden ne koptuysa diy ki ben diyi bi diyi horoz getirecām diyi, keselim diyi. o diyi burdan bi karpız götüreyim, o diyi bi fanta götüreyim diyi. o diyi ki bi şı orada güzel bişiyi.

Takı Adeti

40 şindi çok gidiyi. şindi söz gelim herif sigara pağadinle sōle çıkıyo.
 düüne evendim altınından tut parasına ğadağ söz gelim sen gettiryin bi
 seksenlık, ben geliyim iki altın dakıyın. sārı lira yāni altından başka yüzer
 lira da para veriyin. on bin lira masraf ittiyse kırk milyon lirayla herif
 amantācli. hemi kız alıyi, hemi çalgı çalıyi, hemin evine ceyiz alıyo. amma
 45 şu var ğız evi ğazata uçuruyo ğayri. şindi ğızım bağ söz gelim olan evi
 kazanıyo.

Nişan

nişan oluydu ğızım. şindi nişannar şöyle oluydı. şurut bālıylardı.
 şurut bālıylardı ğún bālıylardı. söz gelim diyi geliy diyeler. işte ben diy ki
 filan ğızı diy ben istiyim diyi. tamam diyi. bu ğızı istiyim. neyse söyliy.
 olucāsa oluyu olmāycasa. evet diyin yaüt da oldu bağ diyi, ben sana diyi
 50 iki sene diyi müddet veriyum diyi. iki sene diyi müddet. sen de toplanırsın,
 ben de toplanırım diyi, ğún geldi mi sen amanetini alırsın, ben de işime
 bakarım. amma söz gelim ğünü gelmeden yok kaçırdın yok acalā_ettin mi,
 darbe ittin mi ne sana cehiz ne masraf. ondön sonra seni de istedi kimi
 55 hapse de yatırır. deyeceksin ki zamanında verilmiş, işte şu olmuş, bi ıkrar
 diyin, işte şunu bi şurut bāladın diyin, gene övkesi_ineye ğadarı bir ay kırk
 ğún böyle sen de ğomşu geliyin. sen de suliyin zamanında diyin vermişsin
 diyin, bu olmuş diyin, cahillikde diyin almış gitmiş. yaüt da diyin sen bu
 işe boyun eyecēn diyin. e mehremete geliyi.

Örnek Cümleler

“dōduyna inanacın bi de ölümüne inanacın”

I-46 **Konusu : Gönül Aktürk (1942 Doğumlu)**
Derleme Yeri : İzmir-Bergama-Tepeköy. (2009)
Konusu :Ekmek Yapımı, Mutfak, Evlenme Geleneği,
Eskiden Giyim, Yeni Gelin Olduğu Günler

Ekmek Yapımı

1 şimdi ekmē anamızın babamızın ğúnünde hamırı yuurdun mu
 tahtada bezdirme yapardırık annemğıl. unlā gene de ölmeden yer fırınarı

var. bak benim bu fırın var ya. ben tabi çocuklar evden gidinci_iki kişi
 5 satın ekmek filan yapıyım. tapılama, yūka. sen o bizim çepni kıoylerinde
 görüydürsün amma uralarda ekmē maşandıra diyi. unnarda tāta da
 bezdirme yapıylar. bule tātada saç var ya benim bu mutlaka da var saç. ben
 senede birki kere de gene bu yaz sezanında badılcan yimēnin yanında
 yāpiyım. onları yuurdun mu öyle bir řeye ēškidi mi alıym onun yumānla
 10 tātanın üstünde tapılıyıp tapılıyıp sacın üstüne. kabarık kabarık çok güzel
 oluyu. aynı ramazan bideleri gibi oluy_o çok güzel oluy_unlar. önceden
 biz undan yapıydık.

Mutfak

önceden işde toprak çencerelerde yemeklerimiz öyle oluydu. bak
 şindi ben toprak çencesinde bişirdim yimē.

şimdi peygamberlerin ölüm ve doım günlerinde de gidiyik_hanı biz
 15 şimdi birer tane koruzu aldık mı yirmi_iki nisanda az uzaklarda yatırlarda
 çeşme önünde bişiriyik, daha bi geşler yapıyı bize yimek yapıylar. hanı ne
 gadarı da dirsek urda lokma yapıly. un helvası karılıy. kıoylük usulü_
 önceden öle lokma dökülüyü. su başında oluyo bi toplandı.

“önceden emekli öretmenler geliydi bize. böyle hanı alıydı sizin gibi
 20 bi bilgi alıydı. geliyer idi de gonoşup gidiyer idi. bizine biraz da
 otururlardı ā bu bahçenin çiçeklerin dibinde.”

Evlenme Geleneği

bazı anlaşır kaçılıydı alıp kaçırıydı. bazen öyle hanı nişan diyik
 yüssük, kıpe daķılırdı. bazen düün olurdu. bazen de düün olmazdı. biz de
 25 ona ne dirlerdi biliy mi_sen görmüşsündür o çepni kıoylerinde baş bā
 dirlerdi. hanı önceden altınlar var ıdı baş altınları. unları unlardan
 daķılıllardı kıraplarına boım boım üç etek giyyidik. gelinnik olarak
 beyazlık yodu. hanı beyaz gelinnik yoktu bizde. üç etek var ıdı. sarı
 üslükler var bilirsiniz ya sarı üslükler unnarı atallardı. unnar bālanırdı.
 şimdi pullu allar var ıdı u zaman. u üslü bālayınca altınlarla kırapları
 30 daķınınca o kırmızı alı da üstünden atılırdı uynarķana. önceden bule caz

miz yodu. turukuleri kendimiz solerdik genuşler. unnar soler oynardık. ámma biz bule sede ğadın ğadına del. beraber oynuyuduk. ğaçma yodu hani. kimse kimseden ğızını ğarısını ğıskanmazdı. herkeş dumbdni
 35 dumbek var ıdı, dumbek diyik bilirsiyiz. o dumbekleri çaldı mı hanı bu turukuleri kendimiz çekip sulerdik. o dumbdn önünde oynanırdı. sora sora ğayrı artık incelendi. cingán ğarıları gelirdi. onnarı tuttular, o dumbekciler gelirdi. ondan sora caza başlandı ğayrı.

geşleri gelirdi kına gecesinde oynanırdı. sabānda yimek yapılırdı. év
 40 év davetiye solenirdi. bu hanı gelin yimd, buyrun gelinin başı bālandı diye. hanı başbā yime var, gelin diye herkeş yir gelirdi. para konurdu bi de. gelinin dirim alını önüne koduu mu herkeş ne elinden ğoparsa orá para atıydı alın üstüne. üle bedā yinmiydi. bizde duün dumbek yapmak_ için sen on millar masrav itmişsin belki elli millar alıyı.

bi ğız şimdi nişan oldu mu duünu olacauğ. duünunden iki ğun velisi
 45 kaç akraban var. yetmiş kişi mi, yetmiş kilo helva. o helva yetmiş kilo helva daulıyı kız evinin akrabalarına. o ğayrı kimisi masa sandálla, kimisi buzdolabı, kimisi televizon alıyı. kimisi çekyatauğ alıyı hanı. kıza işde dauım alıylar. ğayrı yorgan yüzü, döşek_ yüzü dirkene havlı dauımlarını hep ğız tarafları yüklüyü alıyı. amma yarın seninde olacauğ seninki de ole
 50 oluyü. bizim çepni koylerinin adaletleri bole. alacalar koyü var, çam koyü var böyle. duün ediyler de birer tabauğ getiriyler o eve olan ğız evine. ountu dirler ona. sen duün ediyin şeker dauıyı duüne hanı ountu. onnar napıyo_ o koylü. o getiriyi bi tabauğ getiriyi ya bi sini getiriyi veriyu_ ona. biz gidiyik ore duüne bizi de daved_ ediyler, biz para dauıyık, bizler para veriyik. onnar oyle bi şı hanı bilmiyi ámmá bizim bu alevi çepni koyleri
 55 birbirine böyle. yalnız ev koyü var, zeytinli mahalle var. burda karşıda sarıdere koyü var. bizim tepeuğ var, narlıca, pıynarkoyü bu koyler alevi çepmi koyü bunnar. bizimkileri böyle.

bulgur diyuuğ hanı pilavlık, onnarı dauş var ıdı. dauşlarda kendimiz

60 çekiydik böyle. kim düün yapacak ğaynadırdı bulguru beş on teneke, herkeşler birikiydi. o daşda dövülüyodı. böyle döndermeşli u daşlarda dövülüyodu_ u. u bi de eleniydi kepekli hanı bulgur önceden keşgekli düün oluyodu. bulgur pilavınan hayvanın da işte etlerini parçalayıp onnarna bişerdi o da.

Eskiden Giyim

65 benim bu kız şu beriki ev dā o kız şimdi ankarada ya ğışın geldi ba;a diyi nene diyi õretmen istiyi didi önceden sizin didi neyle ğörenekleriniz neyle bir evlülükleriniz ğününüz ğeşti dedi. neyl_elpise ğıyınız önceden didi bize. nencim üç etek giyiyık dedim. üç etekte altında humuyannar var. humuyannardan kóynek altınāydı. önümüze kırmızı peşkirler

70 ğuşanırdık biz. çepkenlerim dösleri açık olurdu. üstünden böyle biz de ona döşçelik dirler. o çepni kóylerinde bilmem hiç duydunuz mu? bursadan da ipeklerden de onun döşçelini dikedik. altınarı daķınınca burdan böyle ipekden saķandırık dirdik ona pullar döşenirdi. şimdi onnardan türkmenderde var. televizenlerde görüyon ya buraları pullu. onun iki

75 deseni var ıdı. birisi kundelik için giymeye devamlı, düünlerde bayramlarda giydiklerin ipekli. onun kundeliklere giydimiz çam ğumaşı dirlerdi ona. kararlı ğurtlu irekleri. şimdi alaylık giydimiz yeşil sekizli ğırmızı ğumaş. alaylık düünnük bayramlık gezmeye giderken giydimiz õlesiydi. çiçek baş çiçekleri beyaz böyle de yeşilli pempeli renkliydi. biz

80 altınların üstünden daķdımız da böyle. onnar bi denişdi. kızlar şey bālanırdı yazmalarını bālanırdı ama unnarda gelin oldu mu u altın daķılacak ğayrı. her ğün için daķıyı unu ğayrı. işini ğücünü yimēni yapıdın mı başın aynanın başında bõ olurdu tamam. birbirine gelir giderdin. kraplarına berabar ama o ğünner nerde ğaldı. keşke o ğünner olsaydı.

85 bizim elpiselerimiz giydimiz elpiseleri biz şimdi televizinlerde görüyük.

Yeni Gelin Olduĝu Günler

bu eve ğelmedim ben kayınbabamıy_evine gittim. biz beş tene gelin

idík. ikisi biz gelmeden ikisi ayrıldı. ben iki tenesinle geçindim altı sene. kayınbabam kimin beyi askârden geldi hemen una bir ev yapardı. hadi sen ayrıl gayrı derdi, unnar ayrılırdı. amma bi tanesinle altı sene geçindim, bi
 90 tanesinle iki sene geçindim. ikimizin de dörder beşer altışar sene hanı çoluk çocuk filan olmadı. tütüncülük yapardık. bol tütün yapardık, çalışırdık. ikimiz beraber yõmiyeye giderdik. kendimizin zeytinneri var, zeytinneri toplardık. hemide bi arkadaş olarak hem iki elti geçinir gidârdık.
 95 onun da çoluk çocuk yok benim de. çalış çalış, giyin gez, yi iç ėlen, ėlenidik. biz kayınbabamızdan görkuyduk. yānda birer bardak su içemezdik. yānda devrilüp yatamazdık. şimdikileri sen şimdikilerini bilirsin kendin. ne kaynanayna ne kayınbabayla geçinir. ne hõrmet ider kaynanaya kayınbabaya. önceden soba yokdu. bacada ataşı dolduru pacaya odunu dolduruydu kayna kayınbaba, siz gidin öteki evde ısının gayri dirdi.
 100 unnarın yanına varamazdık, disiplin var ıdı. yimā yidik mi unnar bize emir verecek biz çay içecik.

böyle fırında kaşardık gece ekmeklerimizi yapardık. çorbalarımızı bişirir, zeytine giderdik. ne günler ne zorluklar çektik, tütüner dikdik. çoluk çocuk böyüttük. hayvanna ũraş. şimdikilerine ne var. onnar yi yi yat.
 105 gayri tütün de yok, pamık da yok. bu sene belki bamıya da ekilemeyecek.

I-47 Konuşan : Gülizar Gencer (1943 Doğumlu)
Derleme Yeri : İzmir-Bergama-Narlıca Köyü. (2009)
Konusu : Serbest Konulu, Bamya Ekimi, Yõredeki Yenebilen Otlar, Akrabalık Adları, Eski Günler

Serbest Konulu
 1 ben üç ay gadarı gittim. tütüncülük var ıdın, ondān sōna faşırılık var ıdın. üç aydan sōna annem babam oşutmadı. tütüne gōnderdi beni. oşula gittim, pıynarkōye gitdik biz. bizim çõumuz benim guralar gitmedi. hani erkek çocuklar belki gidebilir de kız çocukları gitmedik. tābi vaktisi olan gōnderdi. biz şindi benim kendim oşumadım _ ıçú adam oşumadı _ ıçú
 5 hindi ben iki tene torun oşuduyún. biri çeşmede beş yıllı oşudu. allah ömür uzun olusa avrıpāya gitmek taraftarı var. sıtaş gōrecek avrıpada.

hindi orda hindi birisi de liseye gidiy. lise üçe gidiy. bi sene kalınmayaydın hanı bu sene o da çıkacādı.

10 geçimimiz ğızım bamıya ekiyik, eskiden tütün ekiydik, şinci bamıya ekiyik. bamıya ğúnlúk bamıya işte. o da bazar harçlı çocuklara harçlık. hanı hiç öle bi şeyimiz yok, tapulu bi gelir gider. bi tarlamız bi zeytinlijmiz yok. hanı zeytin var da tabi kimi anca kendi şeyinde ğöre kendi geçincemesine ğöre. öle yā mā çıkartıp satmıyo hanı.

Bamya Ekimi

15 şimci ğayrı hindi ğāri hindi yāni yāmır yāmıyadın ekilecādı. tarlasında su olan suluy. sulamıyan da tābi çabık gelip geçiy. yerinde su olan suluyū. erken eken fiyatlı gidiy biraz fiyatından ğazanıy. ğörpe ğalan tābi iki millona iki buçuğ hanı dihi_erken erişdirirsen beşe ğadarı gidiyi. bamıyanın şöle bi eziyeti var, alerci yapıy. kaçınma hanı elde. benim elime baksana hele o neyle bu neyle. ilk sever ekmmiz bamıya kırmızı bamıya diyik biz kırmızı çıktı. o şegilde eldiven giydik anam bule su topladı. su toplıyınca bulece işte kabardı kākıtı böle. onu_úçú de beş seneden beri hanı devam ediyi bağ.

Yöredeki Yenebilen Otlar

25 hindi biz turp otu diyık, develik diyler hanı bu yabancı olanlar biz ebe gomeci diyık, onlar develik diyler. çāşır dirik hanı bu ürünlerden çok bilirık. ağkız var, böle sarmaşıklar var. bizim geçincememizin yarı çou bayırdan, yalan yok ottan. böle tapılı yerlerimiz filan yok, olanın var.

Akrabalık Adları

ebe dirik, ikisine de ebe dirik. anamın ğız ğardaşına deyza dirık, dayı dirler, bibi.

30 şimciki töremeler yalānız oğumaya gittiklerü _ üçün hindiki yeni türemeler babāne dēr, hāla dēr. hindikileri dihi kibarca ğonuşu. hanı bizim eskiden gelişmemiz bizler dirig _ onu. bibi, dayza böyle dirik. çocuklar hindi kibar ğonuşullar. oğullar burda lisesi var, dediñn kimi burda

35 orta okulu var, ilkökulu var, hepsi gayrı ayaklarında. òle diyileri ule bizim
hanı dihi bizden uvaqlar òle diyi.

Eski Günler

alet hiç bi şeyimiz yodun. e tabi hindi bugün fasille bişirik, noıt
bişirik. aynı o zamannardan da var ıdın aynı bunnar. bulgur, zeytin bunnar
vardın emme şinci dihi fazla.

40 kullandımız dıvan undan kericāzım demir halatı, demirde bişiriydik,
toprak çencerede bişiriydik. e şimdi camları çıkdı dihi madenleri çıkdı.
bacada yimek yapıydık, sonra bõle fırın bile yodun. bule göca fırın bile
yodun. tábi ben bázlama yapıydım, bázlama yapıydık, her gün yapıydık.
bizim zamanımız gitsin de gelmesin. çok kótúydün bizim zamanımız.
yalánız ki bõle çok hastalık yodu. himdi hastalıklar çoaldı.

45 şimci sabah olsa bildijn kākardık. fidanımızı geliştiridik. fidanı
yolurdum. basdırdık kúfelere çocukları giydiridim. bi tek arabamız var
ıdın. beygirinen onnara dolduruduk. hepsini tarlaya icarlama tarla alırdık.
tarlaya gider onnar oynardın ācın dibinde biz tütün yapardık. tütün
dikērdik òle elimizinen. bule maķıná bile yodun. hindi maķıná var tütün
dikmeye anam o günner gitsin de gelmesin. kaynana yodun, kayınbaba
50 yodun, kendim yapıydım çamaşırı, kendim yēkeydim. çocukları kendim
giydirip kuşadıydım.

I-48 Konuşan : İbrahim Yoldaş (1935 Doğumlu)
Derleme Yeri : İzmir-Bergama-Pınarköy. (2009)
Konusu : Köyün Geçimi, Köydeki Maden Hakkında,
Eşinin Vefatı, Düğün

Köyün Geçimi

1 ilkten tütüncülüktü temeli, tütün silindi. tütünden sōra biraz
pamukçuluğ. hem arazisi olan pamukçuluğ yaptı, yapanları yumiyecilik
yaptı. ondan sōra zeytine geldi. pamuk da bitti. bamyacılık yapıyı herkeş

5 üçer beşer dönüm. yaşım yetmiş dört dā bōle gūnner yaşamadım. tamam ne grizler geçirdik ama bōle bu ğadar da. ğırsal bölgeler napsın burası verimli gine. zeytini var, bamyası var, ğayvancılı var, idare oluyu çok şükür. gene de kimseye muhtaç da olmuyoz amma ayak yorganı geçmēcek, geçti mi ayak kesilir.

10 **Köydeki Maden Hakkında**
 kanser başladı bağ civar köylerde. ekseri bir de ağşları meyve tutmamā başladı. ben köylüyü şeyde gittim kütahyāyī gittim. kütahyayı giderken orda bi o köyün imamıyla balıkesire giderkene buluştuk. siz nerē gidiyorsunuz, şurdan burdan, biz dedik madene açık oturma gidiyoz şeye
 15 eskişehire. bağın didi, élinizden geleni yapın dedi. bizim köy dedi, bizim köyün ismi bağır dedi. üç yüz hane dedi. bütün köyler dedi, yüzde yetmişi kanser oldu dedi. bu sefer ney fakültesi dedi, şimdi hatırlamıcam köyü kaldırdılar dedi. bizde vişnecilik var dedi. bizim vişne ağşları dedi, bıçak keser gibi tepelerine bule sıradan kurudu dedi.

20 **Eşinin Vefatı**
 ğızım yattık, ağşamdan yedik, içdik, televizyon seyrettik, saat dokuz buçuğda yattık. on birde dışarı çıkdım. tuvalete gittim geldim bi bağtım yatā bizim, tenekelerle su dökülmüş sandım. bi bağtım şule bi yokladım neneyi, ben eyiyim bana deyme dedi, sallama kafamı dedi. kucağlayıverdim sol taraf bağtım bayā tutulmuş. çabuğ dedim, hemen küçük olāna hemen çardım, annen ölüyo dedim. hemen araba getirttik
 25 bergama acilde, kan fitiğ atmış.

Düğün
 düün başlıyo. yemekler oluyo düün evinde tabi. oğuntu daılıyo bir hafta evel, herkese göre şeker veriliyo. sen gidiyon düün başladı mı salı günü başlar yaıt da cuma günü başlar. memur olusa cuma günü başlar. sen gidiyosun oğuntunu veriyosun düün sayibine. elli veriyosun yaıt da yakın olusa tağı tağıyosun. iki yüz elli üç yüz bir milyara ğadarı altın götürü.

I-49 **Konuşan : Gülnur Yoldaş (1970 Doğumlu)**

Derleme Yeri : İzmir-Bergama-Pınarköy. (2009)

Konusu : Sağlık Problemleri, Düğün, Çeyiz, Serbest Konulu, Örnek Cümleler

Sağlık Problemleri

1 ben kendim bile ganser hastasıyım altı seneden beri. otuz bir yaşında
ganser hastası akciğer ganseri. beş altı seneden beri savaş veriyiğ.
dişlerden diş kalmadı. çok savaş verdik hanı. şimdilik iyiyiğ. çok genç
tuttu. ben ne diyim madenden herhalda diyim. yeşilyurtta tedavi gördüm.
5 hanı çok mücadele tıpın en son tedavisini kullandı doktorlar. çok da
genşler öldü yanımda, çok da genşler öldü. yaş otuz otuz beş. niden didim
bi gün doktora niden otuz otuz beş. biz de onu araştırıyık ya didi. meme
kanserinden öldü narjica bizim yaşta bi gelin gurtulamadı. bu bölgede çok
çoğaldı. hanı genç idi otuz dokuz yaşında öldü.

10 tütüncülüyne üraşdik, tütüncülük yaptık. ba;a doktorlar diyi ki –
neden diyi, neden sen sigara mı içtin. ben sigara içmedim, tütün yaptım
didim. sen ilkinden sölesāna didi. eltiyne beraber bi buçuk iki ton tütün
yaptık devamlı.

Düğün

15 üç gün dört gün kıylüler toplanıyo. orada bi akşam çay bardānla biri
çay içer. bir gün gala loğma dökülüüyü davul gelmeden bir gün gala loğma
dökülüy. bi gün öncesi dana kesiliy. ertesi gün davul geliyi. çok yakın
akrabaları toplanıp geliyi, ikincisi günú dışardan misafirleri geliyi.
sonuncusu gün de davılına kız almaya gidiliyi. kız evine kızını alıyın. kına
gecesi oluyu, dú;ünün ikincisi günú kız evine gidiliyi erkes. orada oynanıy,
o dúün evi kapanıy.

Çeyiz

20 olan evi bi yatağ odasını alıyı olan dağımı. gerisi hep gıza ayit.
inneden iplē gadarı. şimdi bu deyişiyi. sen gızını memur yaparsan
dışardan bi memura verirsen gızını, ben kızımı memur yaptım diyi, goluna
dağdım altın bilezm. ben az yapacām diyi. kızını memur yapmadan hanı
kızın memur olmadan veriyin bi kıoye o zaman hepisi sana ayit. ama kızınığa
25 memur yaptın mı olan eviyle yarı yarıya giriycen.

bizim ev bura deyildi. bizim ev kıoyün orta yerindāyidi. kıoyün

ortasındayidi. ev dârlıyından hanı dar ıdı avlı, iki kişiye ayit idi. kayınbabamın kardeşinin çocukları da galabalıydı. ordan çıkmak zorunda galdık. bureye geldik yaptırdık. ben burada yukarda galdım. gayınpederim indi eltiyne.

Örnek Cümleler

“dırnāna daş deymesin”

I-50 **Konuşan** : **Gülnihal Savaş (1974 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **İzmir-Bergama-Sarıdere Köyü (2009)**
Konusu : **Ekonomik Faaliyetleri, Tereyağ Yapımı, Düğün, Çepni Köyleri ve Akrabalıklar Hakkında, Akrabalık Adları, Ailesi Hakkında, Kız Kaçırma, Çeyiz, Miras, Hıdırellez**

Ekonomik Faaliyetleri

1 bamıya ekiyik abam. hayvan var her evde üçer dörder beşer. süt satılıyi, sütçü geliyi. kimi kesmik tereyā yapıly. peynir yapmıyık biz tereyā yapıyık. bugün pazara gôtürüldü, izmir bazarda. öndan sōra bugün bazara gidildi zaten. kesmm tereyāsı pazara gitti. çok gittiler bugün bazara. benim adam bugün bazarda. hardal filizi diyeler onu gôtürüy, eşim bugün 5 urā turb_otu gôtürdü. ıspanak gôtürdü, soan gôtüdü, yeşil so;an, sarmaşık gôtüdü. bilir misiz sarmaşık bilmiyim bule uzun uzun. dādan toplanma. zeytin gôtürdü. yā yapılr. burda deyil zeytinnikler bizim ovalarda, aşşalarda, asfaltın aşşasında bizim zeytinnikler. yā çok çıkmaz olu mu on 10 tona kadarı yā çıkarıyer. bizler fakırık az çıkıyı. iki yüz kilè, yüz elli kilè òle yemeklik góre. zeytinimiz çıkıyı_ışte zeytin gôtürdü gitti eşim. zeytin yā gôtürdü gitti, süt gôtürdü, kesmil tereyā gôtürdü gitti.

Tereyağ Yapımı

südü bişiriyim abam, o sqıdıyım bi banyo suyu gibi olacağ yāni çalınma şeklinde. ona biraz damızlık nasreddin hocanın damızlık hesabına 15 dönıyi. qa biraz yqurt kıtıyım, o tutıy. öndan sōra yayıa goyiyim yanlıa. öndan sōra da ayran yapıly. ayranı getirin geliyin. bi bağ gazannar var bağ gōriyin mi bağ. onnarda çökelek oluyu. onnarda da ocağda kıaynıyi. bi tarafı yā olıy, bi tarafı çökelek olıy. onu o kúplerde biriktiriyik. haftada

20 yedi tane mi yaylm sekiz tane mi yaylm artık hayvanına göre. ordan
yālıklara göyuyuk. bu bezlerin tülbetlerin beyazları oluyu. onnara
göyuyuk, izmirde bugün satılıy. tülbent dèniyi, şehir yirde tülbent dèniyi.
bizim kıoyde bölesi yālık dèniyi, yazma dèniyi.

Düğün

25 ilk gün bi kız gece elbisesi giyiyi, o gelin giden kız. gece elbisesi
giyiyi renkli. kızın neyle artık şeyine bālı. ister severse kırmızı giyer,
severse mor giyer.ikincisi günü de köföre gidiyi bizim burdan bergamıya
gelin. gelinnē orda güzelce giyer dametlinle ikisi köförlenir gelişler. o gün
kına gecesi olur. kıoycek oynaşillar zıplaşillar. ikincisi gün kınası olöyi.
ertesi günde gidiyi. gelinnm kına yapulucā vakit çıkarılıy. bi kat elbise
giyiyi. kınasını vuruyi, ertesi gün tekger sabahla geri giyiyi gelinnēni.
30 ertesi gün gene günüz akşama ğadarı zıplaşiyler. ilk gün olan evinde oluyi,
ikincisi gün kız evinde oluyi. ertesi gün akşama ğadarı oynaşiyler. akşam
gidiyi kız.

öndan söra gidip geliyik, cuma gün oluyu. perşembe gün gelin biniyi
bizim burda. cuma gün oluyu. cuma günde de burası göstermiyi kıızı. biz
cuma günü de şey _ yapıyık, gene yemek yapıyık, kızın hanı şey oluyu.
35 söna millete şey _ yapıylar, yayın ediyler. ertesi gün yemēni yapıylar,
ğuzusunu kesiyler kızın. kız olan kız geldi diye işte böyle ğurban kesiliyi.
gene de milleti topliyler yimēni yidiriylar. dört gün yemek ilk günü aqlına
ne geliy dünyadā pişiy. ikincisi günde kuru fasille pilav yapıliy. kuzu
kesiliy, dana kesen dana kesiy. öndan söra kadayıf yapıliyır ikincisi günü.
40 bi de dıştan müsafir gelise şurdan tepeköylüler geliyo. bizim akraba
pıynarköylüler narlıcalılar geliyu bizim akraba oluyu.onnar da geldiler mi
etli patatis yapıylar yāni zalata yapıylar müsafir geldi diye. otuz sene
evelisi keşgek hanı yapılmış bi dā yapılmamış. otuz sene olmuş yāni biteli.
eskiden yapılymış, şimdi yapılmıy.

45 babasınna amcası burdan indirir. şurıya taksi dayaniy. babasınna
amcası merdivenden indirir. amcası ossun dayısı ossun artık bi ğonşusu
olsun fark _ étmez. yalnız babası yanında bulunur. indirir merdivenden

arabaya bindirir, oyumuş.

Çepni Köyleri ve Akrabalıklar Hakkında

50 vardır sizin o balıkesirde çetmi kóyü. bizim çünkü akrabalar da var
urda. kavağbaşları var, şey ne diyler anam ure gittiyiz bizim gittmmiz kóye
çukurhüseyin. benim akrabalar var urda. ben aynı kóyün içindeyim. aynı
kóyün içine de gelin geldim. bizim dedelerimiz ebelerimiz hanı urdán
gelin gelmiş bureyá. bizim sülale diyelim bizim bureye şey diyler, benim
55 gelin geldiim sülaleye çolağlar diyler. bizim çolağların yānı nenesi ordan
gelmiş, annadın mı. anne ordan gelmiş oğun _ için biz annenin kırnını
güdüyük, oraya akraba diye gidiyik.

Akrabalık Adları

60 bize teyze diyler dışta da biz burda dayza diyik. hala dinmiyi bibi.
babanneye ebe diyik, dede diyik. annanneye babanneye de ebe diyik.
eltiye bacı diyik.

Ailesi Hakkında

65 on sene kaynanamına bir durdum. kaynanam benim sā duruyu daha.
on sene evelisi benim abimine benim ğayınça muhtarlı;a çıktı. benim en
büyük ābim altı ay evelisi ben muhtar olacām diye kóyde laf _etti. bizim
kayınçiyi da muhtarlıa iki ğún ğalarakdan muhtarlıa çıkardı millet. o
yüzden ben ābime attım. benim adam da abime attı, kardaşını bıraktı. sōra
65 kóyce dedikodu yaptılar. vay senin evin içinde gelin oluğ kayınçasına attı
diye õrettiler. öteki eltinin yanına gitti u da. benim kaynanam sā daha
duruy, gitti burdan yalnız. bağ dün geldi halimi hatırımızı sordu. lav _
ediyi, muabbet çay kayfamızı içiyi ama uraya gidiyi.

Kız Kaçırma

70 bi de abam arkadaş yokdun buna oğula gitmeye bizim burdan ğördün
işte geldim lafa biz lafa diyik yoldan. asfalttan burıya ğadarı çocuk yāyan
gidip geliyi tek başına. arabamız yok. üç kilometre diyik biz orıya. üç
kilometre yayan gidip geliyi. orıya ğadarı çocū ğötürürüm ya kendim
gelmēye korkuyum. orman içi ya yayan gelmēye korkuyum.

75 kız kaçırma da var bizim burda. sürüme şe de var. bu oğul çocukları
verilir mi. aslında verilmez ama çocūnu geliyo bi tanesi ğötürüp gidiyi.

hükümetlik oluyun, ğarağolluğ, mahkemelik oluyun. hayat bitiyi. hayâtın
 yâni çamıra yıktırılıy. o yüzden adam ğorğiy. bu ğóyün insanı yapıy.
 mahkemelik oluyun, ólúmlúk oluyun ólúmlúk. bi tanesi hani bağ dē urda
 80 sürüdü. ğız anasınna zeytinnē gitmiş zeytin sıyırmáyá. anasını bālamışlar
 ğótürmüşler ğızı. üstelik bi de anasına da vurmuşlar. çocū bile var.
 babasına dimiş beni artık napacēn alıp da dimiş ğız kime verebilirsin
 dimiş. ğónüllü de var. o zaman mahkemelik olunmuy. ōlan evi gine düün
 yapıyı ğızı. ōlan evi aynı dört ğún yapıy. bizim burda düünsüz ğız yok.
 85 epsine dışdan gelene işten gelene ep düün var.

ben kendim ğaştım. babamına adam mahkemelik oldu. on iki sene
 mapıslık verdiler adama, benim adama. zorna kaçırıldı biraz
 ğalabalığlardım. on iki sene mapıslık verdiler eşime benim. babam dedi;
 ğóylümüzün dedi, yüz yüze bağıyık dēdi. bizim dedelerimiz ğocalarımız
 90 var, onnarı getirdiler geldiler yaşlıları. didiler; on iki sene bi genç yatmasın
 didiler. hani verelin ğızı didiler. ğızı verelin didiler, yatmasın mapusta
 didiler. beni babam geri aldıydı. ben kırğ ğún babamın evinde durdum.
 gene burıya artık ğónüllü verdiler. ondán sōna da nikah ettiler. yıldırım
 nigāhı ettiler beni hükümette sōra eşimi çıkardılar. nikah oluncuğ çığdı.
 sōra gene dört ğún düün yapıdılar. ben babamın eviñden geldim ammá
 95 gelin. eşyamına cēyizimine geldim.

Çeyiz

çekyat yapıylardı. dolap, buzdolabı yok. beyaz eşya hiç yokdun yâni
 bizim zamanımızda. bir kaç ğalı, bir kaç yorğan, bir kaç yastık, dikiş
 makinesi, işte çanak, çölmek, ğazan böylesi oluydu. şimdi bizim ğóyde
 bütün çeyizleri ğız, ōlan şu şekil evleri yaptıriyi sadece. ğız dünyáde ne
 100 varsa ğótürüyi. dünyada ne tağım varsa, beyaz eşya, ğalısa varsa ğótürüyi.

altın yok bizim burda ğónlüne ğalmış bi şey. ğónlüne ğalısa yüz altın
 dağ, ğónlüne ğalısa hiş dağma, bi dene dağ istersen sarı lira. ğulāmda
 ğúpeden yapıylar yalnız birer tane. yüssük yapıylar, saat. zor itmiyi ğız evi
 şunu yapacān diyi de zor itmiyi.
 105

Miras

sonunda babası anası öldükden keri alan alıyo. ğóye gelen alıyo _

abisinne geinmiyen ęız ęardeřlerinne geinmiyeni o koye geliyi alıyı. almaz olu mu alan alıyı. ama mēras yok burda mēras yok. biz almıyık mesela. ama ābim ile yeņgemgil bağarsın vkeye getiri bizi alıruğ da.

110 memur çok yalnız koyde. subay var, doğtur var, dışdan gelen rütmen ęızlar var. bizim doğtur bağ dayımın lu oluyu benim. dışdan getirdi geldi ęızı rütmen.

Hıdırellez

115 bayramlar gibi ęutlanıyo. ęuzu kesiliyu bizim burda. ęalkęar ęuzu keserik. yir içerik, yatırlara giderik. ęızlar eyleniyi, ęadınnar lāf_ ediyi. ağşam oldu mu evde oturup durmuyı ki bi ęapıya gidiyin oturmaya.

I-51 **Konuşan** : **Salman şahan (1962 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **İzmir-Kınık-Arpaseki Koyü (2010)**
Konusu : **Köy Hakkında, Düğün**

Köy Hakkında

1 esasına bağarsan bunnar bursanın sütten daılma. doğudan geliyer. bursanın süt koyü var ordan da bu taraflara.

5 burası zāten bin doğuz_üz on dördden beri yeni burası. eski köy dē burası. tarihi köy dē. on dörd on beř sıralarında ęonmuřler burē. adır hālinde gelmişler. ana bayısı sütten geliylē. sütde ortağ şeden geliy. köy olarakdan önce somaya bālıymıř. manısaya bālıymıř burası. şimdi kınıa bālandı tabi. eski adamların řeyi nūhusları soma yazıyı. dedemiņ babamiņ soma yazıyı dā.

10 tarım da her şeyden yapā. būdā, tütün, pamık, mısır, tomata bunnarı hep yaPdık. hayvan og_ eskiden oędu. şimdi tabı orman şeyleri de ęısıtlandı. nūhus biz de ęalabalıdı. bizim köy kınıa ęaętı. yüz tānesi kınıa ęaętı. kınığta var yüz hāne. řu anda yüz elli hāne vardır.

Düğün

15 üç gece üç ęünüz aldırıydık esgiden. üç ęün alıydın çalgıcı. börek yapallardın yazallardın. şekerli börek yapallardın. Çok hayvan kesellerdin.

ķavırmayı biz ķavırma dirik. sini ķıķarıllardın eskiden ĥanı bōle. Şindi aķçı getiriyle. tabılaylan Şindi dutuyu veriyi ũç yũz millon lira aķçı geliyi.

- I-52** **Konuşan** : **Muharrem Kurt (1952 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **İzmir-Kınık-Arpaseki Kōyũ (2010)**
Konusu : **Kōy Hakkında**

Kōy Hakkında

- 1 bu ķōyũn geliri aķ iyi _ idi. ķōmũr toplũydun ĥalk. Şimdi bi ũzel gũvennik sistemi geldi. ũzel gũvenlikler soķmuyo. artı bu tarlalar istimlag_ oldu. pislik saasından toplatmıyolar. ķōyũn geliri bundandı. tarlalar istimlag_ oldu. milletin gelip gidecek yeri yok. ķōmũr topluydun ona da el
- 5 ķoydular. ĥırsızlıęı yok. hiş bu ķōy dā bi o devletlere soruĥ ũzel sektōre dā bi ĥırsızlıęı yok. aķpten ķōmũr topluydu. biz de onu sen de gāzanıyoĥ verdēmiz yer de gāzanıyo gāriben_ işi. Şimdi onu da gıslıkladılar. gırķ ton daşıyı iķinde bi ton ķōmũr geliyi. beş yũz kilo onu ayırmıyler bile. onna degabaj sahasına dōkũyũ. o aķıķan ķōmũrũ topluyduķ.

- I-53** **Konuşan** : **Cevdet Yıldız (1961 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **İzmir-Kınık-Arpaseki Kōyũ (2010)**
Konusu : **Dede Hakkında, Cenaze**

Dede Hakkında

- 1 Şimdi bizim dedemiz geliyi antepden ossun bu Şeyden ossun. antepden geliyi bekteş dede de geliyi. o bōyũkobaya gidiyi ekseri. burada cememiz de var burada. ķavaķbaŐından gelir bu balıkesirin gavaķbaŐından gelir dede. dedemiz var orda.

Cenaze

- 5 mevlit de oķu. dedeyi getiriller oķudullar. Şeyinde yerinde oķudullar. cezenesinde oķudullar. mezarı biz yabancıya gāzdırmaķ ķōyũn ne gādaķ ķı ĥalkı varsa hepisinin eli deyecēķ. madena daĥı gitmezler. hiĥ bi yakaya gitmezlē.

- 10 ķırķ gũn et yimezlē. eline gına yakılmaz. dũ;ũn yapmazlar ĥanı bōyle akrabası Şey olannar. tıraŐ olmazlā ķırķ gũn tıraŐ olmazlā. ķırķı aķıķtı mı

ķóyü gene toplallā ħayvan kesellē. yedilik ħayrını yapallā, loķma dōkellē.

- I-54** **Konuşan** : **Zōhre Yıldırım (1936 Doğumlu)**
 Derleme Yeri : **İzmir-Kınık-Elmadere Kōyü (2010)**
 Konusu : **Bir Anısı, Serbest Konulu, Ekonomik Durum, Akrabalık Adları, Evlenme Geleneği, Beyoba İle İlgili Bir Anısı, Yemekler, Örnek Cümleler**

Bir Anısı

- 1 gene aha böyle Şeyden geldi anęaradan geldi. böyle bit_toplandılar.
 hatta da ben de ğatıklı bōrek yapıyim. bi geldiler yamacıma oturdular.
 çocuk nası olur, nası duzlanır. nası çocuk duzlanı mı. ben de didim ki
 duzlanmasa koķar didim insanōlu didim ep civaplandırdım ben. nene dēdi
 5 yerinde ğonuşuyı lafı didi. ordan ğayrı bōrē yapdım. tereya;ınnan bi
 yāladım. bi çanān içine ğodum tabēn içine. hepsine ikişer dilim üçer dilim
 daıddım.

Serbest Konulu

- ben bu ķóyden dēelim. ben ğaraçamda dōdum. somanın ğaraçam
 ķóyünde. bi buçuk yaşında gelmişim buraya. buraya ğoç_itmiş anamgil.
 burada ev yaPdırmışlar burda ğayrın burda durdum burda bōyüdüm ben.
 10 oráá gene gidiyim melmekete canım. amcamıñ_ōlu var, ğardaşım var, ğız
 ğardaşımın çocukları var. onnarın yanına gidiyum.

- ħayvanımız ço;udun bizim hindi ğāri dedengil öldü miydi ħayvam
 miyvan ğayrın hindi oğlan üç_inек dereltdi. işte üç_inē gelivir gidivir
 15 baķıveriyik işde. onun da kimi dana (yağdı) bıraķdı gitdi. ikisini burda
 saıyog onnarı da yourd yapıyık. yaurd oluyu ğatık oluyu.

- ħayvanıñ Şeyi datlı ğadar bi Şey olmaz. hindi bazarda yourt geliyi.
 ben bazarın yourdunu āzıma būyle bōyle edib de barmānı deķrib de āzıma.
 elle kendim yapacām kendim yiycēm. kendim ğórdüm o_ōyle yapacam.
 öyle alıřdıķ. ēndi bazan benim bi uFag ōlanı işde onun_yanında duruyu.
 20 ana diyi yourd sūt kıalmazsa ğayrın diyi bazardan yirik diyi. ōlum sen

bazardan yirsin dīm ben yimem bazardan y \ddot{u} rt. saĝa diyi başka diyi s \ddot{u} r \ddot{u} c \ddot{u} lerden alıyem de yidirik ĝayrı nāpaĝ. yimiyim ben.

25 himdī ĝızım ĝoyuna iri ĝayvana bi yaşında buvaya geldi de doĝdu mu piĝeye doĝdu diller. o torĝl \ddot{u} na do \ddot{u} yo ĝayrı. iki yaşında do \ddot{u} yo ĝayrı. bizim bi sene b \ddot{o} yle birer yaşında birer yaşında buvaya geldi ikişer yaşında do \ddot{u} rd \ddot{u} . aynı er inēn buzāsı kimi oldu yā olmuy \ddot{u} . onnan baĝacmn ĝayvana. ĝayvana baĝmaĝ.

Ekonomik Durum

30 t \ddot{u} t \ddot{u} n yapardıĝ, b \ddot{u} day ekerdik. bizim yapmadımız ĝalmadı ĝayrı de hindi daha evelin hep satın yiyıdık. ekerik biĝerik tabı allāın izniy \ddot{e} ekerdik. \acute{o} k \ddot{u} z var ıdı. \acute{o} k \ddot{u} z \ddot{u} nen s \ddot{u} r \ddot{u} d \ddot{u} k deden \acute{o} k \ddot{u} z \ddot{u} nen s \ddot{u} r \ddot{u} d \ddot{u} . onun \acute{o} ld \ddot{u} m \ddot{u} yetiş sekizen tene hindi yapmıylar ĝayrı. hindi her şey ĝolayl \ddot{u} n dilā ĝızım.

35 biyenmiyim deyi de indi gene t \ddot{u} t \ddot{u} n ekseler daha iyi olurdu. y \ddot{o} mniyeynān insan geĝinir mi geĝinmeS. \ddot{u} ř tene \mathring{c} ocuĝ var. benim oĝlum bi de ĝanımmınna kendi var. beş baş no \ddot{u} s bi de ben varım altı baş no \ddot{u} s \acute{o} yle ya \acute{e} l _ \acute{e} mēnnen geĝinir mi bu ĝızım. geĝinilmez dē mi. ĝasta olacına d \ddot{u} ř \ddot{u} ne \mathring{c} in. ben didim \acute{o} yle t \ddot{u} t \ddot{u} n ekin yavrularım didim. ekmediler nāpam ekmiyec \ddot{u} k didiler. hiĝ bi şey ekmediler. t \ddot{u} t \ddot{u} n m \ddot{u} t \ddot{u} n ekmediler y \acute{o} miye \mathring{c} alışıylar. ĝıymatı yoĝ elin_ işi ĝolaynan olmaS. eskiden ne dillerdin eski ısanlarımız ĝ \ddot{u} ndelik dillerdin \mathring{c} eli \ddot{u} n dibi delik dillerdin. melmeketi de ĝazansan adam başına duruy \ddot{u} . yal \ddot{z} indi saĝa bi melmeketi de \mathring{c} alışsa o virdiĝi para saĝa y \acute{o} miye parası \mathring{c} oĝ gelir ĝ \acute{o} z \ddot{u} ne. ben biliyik biz heb _

40

45 biliyik de hindi bilmiyik ĝayrı.

Akrabalık Adları

babamı_ ĝız ĝardařına ne d \acute{u} r \acute{u} k bibi d \acute{u} r \acute{u} k. emmi, tēze dirik, dayı dirik. ebe dirik işde babamızı \ddot{u} _ anası ebemizdir. eci var. eci olma mı. anamı \ddot{u} _ anasına. herkeş şeyini dilini ĝırmaz. dayımızın ĝarısı ona gelinbi dirik.

Evlenme Adeti

50 eski zamanda istersen anaynan babanın ırızası oldu mu istersen isteme onu viriller. hindi \acute{o} yle dē ĝayrı. \acute{o} lanna ĝız ĝonuřacaĝ annařıcaĝ

öyle veriyulā ğayrı hindi ule ğayrı.

55 bizim burda bağ bi ğız ğaşdı öte kıyde işde mahallede beş bin lira para aldı. evletine şu ğadarcık bi şey yapmaz. yapmayı yapmayı ğızım yapmayı. yapıyı diye yalan söylemiyelim. allah yılanı yaratmış da yalanı yaratmamış.

hindi ğayrın çalgıynan yapılar. bizim zamanımızda öyle çalgıynan çok öle yapmazlardın.bazan halı vağtı hani şeyde oldu mu davul çaldırırlardın. hindi öyle dē ğayrı caz çaldırıylā.

60 yimek vēriyer. iveli sene sünet yaptı. hindi burda ğuzu aşınna bi beş tene hayvan bi çuval piriç aldık. pasıllasınnan pirincinnen nohudunnan hoşafınnan irmüñnenn ne elkeç_ise ğoca kıün eskerini aırladık. dördünü kesdik açıcı dutuyuk tabı.

Beyoba İle İlgili Bir Anısı

65 bizim burda birinin gelininin çocū olmuy. hamzababaya gitmişlē. orda duvā etmişler orda hayvan kesmişler bilmem ne_ etmişler olmadı. hamzababayı bilmiyim de yalnız şeyi beyóbayı biliyim. aksar beyoba. gitdim böyle şey varıdın. bizim kıyde bi ğadın benle felç_ oldu. şu ğadarcık ayakğabı şu ğadar üç kere böyle āzına ğötürdü. şu ğadarcık da bi daş mermer daşı üç kere de onu öpdürdü.behriz veriyim ben sa;a didi. ebeğómeçi yeyecİN dēdi. duzsuz dēdi yuğa ekmek yeyecİN dedi. yuğa 70 yapıdıcİN. inek yıurdu yiyecİN dedi başka bi şey yimeyicİN. bi de toz böyle bi şeyin içinde bu tozu da didi yalayácİN. ğötürükene ğonuşa ğonuşa gitdik biz. gelikene bi yatdı bu sol bacāmığ_ üstüne hiç kıpırdamadan böyle āzına sesteneden ğınığa geldik. ğınığda bi içiyi o ğübü istifá_ etdi. hemen mendil vardı. mendilini aldı yüzünü sildik. hic_ ekmek yimedİne 75 sabālen iki bardağ çaylan gitdik hic_ ekmek. geri geldik hemen ğınığda bile durmadık eyleşmedik. beyobayı o zaan ğórdüm.

Yemekler

yapıyık biz himdi böyle sac_ oluyu saçda. oklıanēn bi açıcı açırız. içine ğatı ğoruz. büyük yapıyık_ onu. ğayrı tereyaında yālayıp yillē. ğatık

80 y \ddot{u} rddan olur. y \ddot{u} rdu ayrıran yaparı \mathring{q} . terey \ddot{a} ını alın \ddot{u} st \ddot{u} nden onu ataş \ddot{a}
g \ddot{u} ru \mathring{q} . ataş $\ddot{ı}$ da g \ddot{a} ynadırı \mathring{q} .

bezdirme diller ona o g \ddot{u} zel oluy \ddot{u} .

fasıllay $\ddot{ı}$ ezerdirı \mathring{q} Şişeye basarı \mathring{q} . g \ddot{u} nserve diller ona. badılcan fasılla
biber badılcanı da buyle dolama kimi yapallar \ddot{u} yle yapallar b \ddot{u} rkleller.
 \ddot{u} yle g \ddot{u} llar tomataynan beraber.

I-55 **Adı Soyadı** : **H \ddot{u} seyin \ddot{O} zmen (1952 Do \mathring{g} umlu)**
 Derleme Yeri : **\ddot{I} zmir-Kınık-Elmadere K \ddot{u} y \ddot{u} (2010)**
 Konusu : **\mathring{C} etlemik Tekke**

\mathring{C} etlemik Tekke

1 Şurda var biz \mathring{c} etnemik tekke diyiz. orası cen \ddot{a} ze g \ddot{a} bıl_itmez. bi g $\ddot{ı}$ Şi
g \ddot{a} bıl_itmiŐ. onu yaşlılar dedi bizim. cen \ddot{a} zeyi g \ddot{u} t \ddot{u} r \ddot{u} g \ddot{u} mm \ddot{u} Őler hemen
bakallarmıŐ tabutla getiri g \ddot{u} rarlarmıŐ. onun meşereti \ddot{u} yle diyler.

I-56 **Konuşan** : **Nevzat Mete (1955 Do \mathring{g} umlu)**
 Derleme Yeri : **\ddot{I} zmir-Kınık-B \ddot{u} y \ddot{u} koba K \ddot{u} y \ddot{u} (2010)**
 Konusu : **K \ddot{u} y Hakkında, Bir Anısı, Karaosmano \mathring{g} lu
K \ddot{u} pr \ddot{u} s \ddot{u} , Serbest Konulu, \ddot{O} rnek C \ddot{u} mleler**

K \ddot{u} y Hakkında

1 vall \ddot{a} burası azaldı. burası y \ddot{u} z elli h \ddot{a} ne fılan \mathring{k} aktı en azından
Şehirde. azaldı adı b \ddot{u} y \ddot{u} k beş mahalle. biz \ddot{u} st mahallemiz var. bu
 \mathring{k} aradeniz hes \ddot{a} bı \mathring{k} aradeniz de b \ddot{u} le.

5 vall \ddot{a} b \ddot{u} y \ddot{u} goba adı \mathring{c} ok eski. bizim aslında geliş yerimiz de irandan
gelme. h \ddot{u} rasandan gelmeyiz biz. orta_sya o \mathring{g} uz han boylarından \mathring{c} ok esgi
 \mathring{k} \ddot{u} y \ddot{u} z biz. pek de bizim kemdi bizim ol \ddot{a} rdan \mathring{c} epni olan bizim t \ddot{u} r \mathring{k} \mathring{c} epni
de bi elmadere var bi de biz varız hanı. \ddot{u} zl \ddot{u} Şu himdi arpaseki denişik
 $\Ő$ \ddot{u} le denişik aynan yolumuz erk \ddot{a} nımız pa \mathring{g} at ak \mathring{r} aba olarakdan b \ddot{u} le ak \mathring{r} aba
b \ddot{a} lılı yakınnı \mathring{k} olarakdan b \ddot{u} y \ddot{u} gobannan bi de elmadere var. bi de g \ddot{u} m \mathring{k}
taŐdepe var birez.

10 biz bu \mathring{k} \ddot{u} y \mathring{c} o \mathring{g} _eski. en eski o \mathring{q} ul burda oldu. otuz_ \ddot{u} Öde oluy \ddot{u} . bin

doğuz_üz otuz_üşde. işde şu sizin döndünüz virajdaydı esgi okul. şimdi orası kıy gona oldu. atmış yedide ben biliyom. bu yeni okul oldu. bizim zamanımızda okumak disiplinliydin. on bir tene öğretmen vardın burda. 15 elmadere de bura geliyordu. artı kitabları biz o zamannar çanta bazar sosyedig yok. annemiz çanta dikiyodu. yurttaşlık, cörafya, tarih, din dersi vesäre vesäre. şimdi okul işi basit. şimdi okula gitsem okurum amma şimdi okullān da ayarı ğaşdı.

şimdi bu dayın bāalanlı didim. bunnarın bile şivesi bizi dutmaz. bi 20 denişig. bizim gene bi baş olur. yeni nesil gene bi başga. dā eskiden şindi bu arpaseki kıyü aynı bildi gibi ğonuşur inceltmez muabbeti mesela. şindi okul şindi çaldı. yaşlı kalmadı zāten. mesela bizim köyde bi adam var. ğāliba seksen yedi yaşlarında en yōkari maallede.

Bir Anısı

bundan otuz sene evelisi ben öküz çifte koşuyodum öküz. bu 25 bergamanın köyleri ve bu madra denir. büyüköy biraz vahşi tiplidiller. onnar daha bi geç gerizekālī yerine ğöre. bi köye yol girdin mi jandarma arabalarını zor seçiyi mezrayā girdi mi. motusikletlen java motusikletlen öküz baqmā gitdim. ben orā gece gitdim. arkadaş başka köydeymiş. geçen sene o köye hayvan almā gitdim. gündüz cāmı avlısında adamı tanıdım otuz yıl sonra. gece ğördüm. adama gitdim sen yusuf dēel misiniz dedim. 30 şōle bağdı bana. yusufum sen beni nerden tanıdın. yav didim oruşlar köyünden gece didim yevdeymişsin öküzü satcan mı di sordüm adam dēl mi sen. allah allah dedi. otuz yıl sonra ama ne olmuş adam bu sedef_astalī diyoz ya bōle eller meller biraz bōle. otuz yıl sonra yā ben o zaman yirmi altı yaşımdayım. benim çok hāfızam şey_der.

35

Karaosmanoğlu Köprüsü

ğarosmanōlu diye manisada bi bey varmış u zamannar. belki siz biliyin duymuşuñuzdur ya u balıkesirde bu u dejrmenin az altından mı açık su ordan geliyu. şurdan bi ırmağlar şu ğördünüz çay açık gidiyidi su ğnā ğadarı. ğını orda sulanıyo_o zān ğarosmanōlu zamanı diye duyduğ. o

40 kemer çoğ_ eski işde o zamandan beri babam da bilmez dedem de bilmez.
eskimiş o. o su gidincez harap_ oldu. bizim burda çok yónan çok durmuş.
bizans paraları yónannā bizim bak kâşı da yaşamış. dānık ğınık oldū gibi
yunanmış. sürüp çıkardan sonra kókü kesilmiş mesela. benim durduum
yer burlar bu boaz elmadere ğaradereye ğadarı yonanın mezarları çıkar.
aynı bu ğuzine soba gibi sā sol örme taş üstü kapatma. üşlü mezarlar da
45 çıkıyodun aynı apartman gibi üşlü yapallarmış.

Serbest Konulu

şimdi bu atatürk zamanında da bizim yolumuz soğāmız gizli
ibabetimizi görüyomuş. yav şimdi diyelim herkesin ibābeti serbes. her
doşumuz ādemle havvadan gelir isan olarak doğduk. bak ne didi israil hiç
kimse beyenmedi. yardıma ne olusa olsun yā vurulacak mı eger ğamas
50 osson temas ossun almıyan ossun çelik ossun altın ossun yav insan yardım
şifre yardım. buna zulum olmaz. sen zeñginnīne efelenip ğüvenmemesi
lāzım. bir ğün olur da bitersin meselā. ne laflar bizde hızlı gidenin önüne
durulmaz. acemiye yular vurulmaz. acemi diye de beygir ata deller meselā.
bunuğ_ için benim zararım yousa sizin bana zararınız yousa issanız. zāten
55 şeyde şekil bile deyişig_ issannarın mesele yā. bunuğ_ için bu ortamı sālani
sālanmaz bilemem.

I-57 Konuşan : Selvi Güngör (1972 Doğumlu)
Derleme Yeri : İzmir-Kınık-Büyükoba Köyü (2010)
**Konusu : Kendisi Hakkında, Serbest Konulu, Tarhana,
Kız Kaçırma, siĝil, Günlük İşler, Çeyiz Alma**

Kendisi Hakkında

1 gitdim ama üçüncü sınıfa ğadarı. evimiz uzakdın. o büyü_ köprü var
ya aşşāda. burdan giderkene sāña düşüyü babam evi benim. orda
oturuyduk. buraya kóye geliydim. ben u zaman filan boyluydum da
iriydim. ordan şey ğaldım ama okumam çoğ_ iyiydin. õretmennerim çoğ_
5 istedi okumam. çok ğanı babama anama çoğ_ ısrar itdiler okut bunu diye.

nasīb_ama eyle ğaldık yarım ğaldık.

Serbest Konulu

berāber oturannar da var ama ayrı alıylar hindi ayrı yapıdırıylar.
zaman deydışiyi tabi cānım eskiden aynı eve alıllarmış. zaman çok
10 deyişdi. eskiden yapallarmış ama ani benim zamanımda öyle bi şey yok.
eskiden dúün yaparken şey toplasıllarmış yemek hazıllallarmış. anı iki ğún
önce üç ğún öncesi yūkāyı yapallarmış, ekmek yapallarmış ama hindi yok.
parayı viriyler aşcı dutuylar. hazır her şey paraynan zaman çok deyişdi.

15 kónserve yapıyık. işde ğaynatıyık şişeleri cam şişelere ğoyub
ğaynatıyık. dolab_olan poşete dolduruyu. televizonda her şey ğórlü ya.

Tarhana

biber ğaynadırık ona ğırmızı salçalık biber olur. ğırmızı salçalık
biberlerden bi kilo alırık hanı ununa ğóre. yōurd, nohut, patadis, baharat
atarsan, sovan dört beş baş sovan dōrarık. nohutnan beraber onu bibernen
ğaynadırık. öyle yūuruk. bi akşam hanı yūuruk onu bi ğún bekler. ondan
20 kerı onu ğuşbaşı yaparık bōle seririk çarşafın üstüne kurudük. bēle
avçalanacā zamana şeklini alasıya ğadarı o yerde ğurur. o bi saatde ona
şey _ yaparsın avçalarsın hazırlanı. domatis isterse herkes istēne ğóre.
tāranayı elek diyik biz eski dilimizi ğonuşiyim ben sā elek diyik. elēene
alırık. ona ğóre işde elēenden ğeçirili. hanı ince istersen ince bāzen diri
25 yapıylar hanı büyüğ_ oluyu. kendi istēne bālı. bulğur ğaynatıydık ama
hindi ğaynatmıylar. onu ğaldırdılar eskiden ğaldı o. hazır alınıyi ama
neyden ğaynaķlandı gene biliyin mi mādene gidiliyi. erkeSin eşi mādene
gidiyi hiç boşda erkek yok kōyde onuğğ_ için hazır geliyi millete.
yōmiyeye gidiyeler. yōmiye diyik amele çalışmaya gidiyi.

Kız Kaçırma

30 bi tānesi ğaşdı yeni işde. ğasım ayı mıydın neydin ğaşdı ğız ğönüllü
ğaşdı. ğaçınca ğızı geri getirdiler. babasınıy_evinde bekliyi. öyle de olan
var. istemedi bi yere gitdi mi getiriyi evinde beklediyi. üç sene beş sene
bekletiyó_onu istedi eyer ğız yerime gidecēm, gitdiim yerde başğa yerde

35 düjün yapmazlar dirse o ğızın kendine bālı dirse yerine gidiyi. eyer anamı babamı aşamam ben ōlana gene bulurum dirse onu da yapıyi. öyle olan da var. hanı çok k̄óyden ğız ğaçıran çok. başlık parası yok ğaldırdılar. eskiden varmış ama var ama yok. bizim k̄óyde ğaldırdılar eyle başlık parası alan yok. zaman herşeyi zaman ğósteriyi. hini yok öyle bi şey.

Sıgil

40 eski k̄ocağarılar gelenēne ğórenēne ğóre şey_ yapıylar. bunu toruğ burması yapıylar. duz atıylar üstüne. anı çam fidanının toruğ diyik biz ona kendi dilimizi ğonuşuyık. cumartesi olunca ya salı ğún onun bi ğünü vardır. onu gider ufağ bi fidānı kendi gider ha bu mesele bunuğ_ elinde var ya. gider onu cumartesi ğún sabālen ne;etlenir k̄alkar onu burur dibine de 45 bi aviş duz ğoyar ğurusun diye. o ğuruyunca bu da ğuriy o şekil. inanç işde öyle bizi inandırdılar biz de yapıyık ama geçiyi gerçekden de geçiyi.

ğaplumbāya taş atarsa bu öyle çıkarmış. bence gene yabdı bu çok vurdu. eyer dāın başında oturan insan yapmışdır. onu o o şegil çıkmışdır. k̄urbādan deyil ğaplumbā oynarsa çıkıyı diyeler.

Günlük İşler

benim ğoyunnarım var. pēynir yapıyım onuğ_ için gitmiyim hindi 50 ben. peynir yapıyım ben satıyım. bu ayıñ işde temmuz ayında soña erir. erken soğulıyi geçi gibi olmyi inek gibi olmyi. yavruladī zaman érken d̄oğar ğoyunnar. geçi gibi olmaz. geçi şubat ayında mart ayında başlar d̄ómaya ama ğoyunnar aralığda k̄asımda o aylarda başlar d̄ómaya. temmuz ayınā ğadarı da işde bu ay düşdü bile südü. ğoyunun süt kiloları düşdü. bir 55 ay öncesi ğıbi verdıı südü hindi vermiyi. ot yidin o zaman yeşil otlar. k̄uruyunca otlar ğoyun soğulur.

yirmi bir yaşında evlendim. en böyüg_ ölüm on altınığ_ içinde. ortan_ ölüm on dördüñ içinde.

60 tütün ekmiyik de çalışmaya gidiyik. tütün işi oluyu. domatiz toplamaya gidiyik. yazın aylak durmıyık hiç. şimdi bile pamuğ çapasına gitdiler sabaleyin. biz ğoyun var diye bi de ustamız vardın.

ben neyle ğayvan ğoyunum var ya akşam onuğ_ için sāmaya gidiyim

ben. unnarı oturup da televizyon haberine bakmıyım. gündüz de zāten kendi işimde akşama gadar peynir yapıyım. su getiriyim. yemek yapıyım dē hiç bakmıyım televizona. işde göñşular dinnemiş de balıkesir izmir yaşlı yarın bugünden için eyle söylediler.

Çeyiz Alma

sandī olur gelinin. onu bi hafta öncesi gelini almadan bi hafta öncesi düjünden o sandī almaya gidiyeler işde arabaylan. o gelinin sandīmı kitleller. gız tarafı ğapısını kilitleller. ordan elli mi istiyece yüz mü istiyecek kendi isteyine bālı ğayrı. ordan para alılar ona göre. gelini de kapatıyeler gene geliniñ önüne ip de bāliyler o ādetimiz süriyi.

I-58 **Konuşan** : **Menekşe Gören (1948 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **İzmir-Dikili-Deliktaş Köyü (2009)**
Konusu : **Evlenmesi, Kız İsteme, Nişan**

Evlenmesi

1 yirmi yaşında evlendim. ğaçma olayı da oluydun, görúcú usulüylen de. zaten biz aynı kóylú oldumuz için gorúcú usulüylen. yāni bule işe gidiydik. iş taanda ğonuşuyduğ tanışıydık. kaçan göçen de oluydu, göñüllü olan da oluydu. ben göñüllü aldım eşimle beraber birbirīmizi istiyidik.

Kız İsteme

5 önce mesele bi aracı olur o aracılar ister şeyler verillerse evlerine gideller isteller çayını kayvasını içeller söz alıllar. gız tarafı gelin diyi gelin didiler mi rızasını alınca gidiyeler göñüllü.

Nişan

10 herkes durumuna göre yapıy_ışte. bohça gönderme oluyu, çay ğayve oluyu. yemekli olüy. aynı hayvan kesiyler ilk önce çay ğayvesini içiyler sōna işte aynen kına gecesi olüy.

I-59 **Konuşan** : **Zöhre Çetin (1957 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **İzmir-Dikili-Deliktaş Köyü (2009)**
Konusu : **Köyde Geçim, Peynir Yapımı, Cenaze, Hıdırellez, Örnek Cümleler**

Köyde Geçim

1 geçim neyle olucağ tütün ekiydik. torbalı tarafına gidiydik. tütünün bitince zeytin toplamağa gidiydik. aynı yōmiyeye dikiliye gidiydik paraynán. bamya ekiliyi, zeytin oluyu. sofraya zeytini oluyu. inek peynirini beyenmíyık satın alıyık. onu da südünü sütçüye veriyık.

Peynir Yapımı

5 ğazannarna aynı ateşe ğoyardık, mayasını atardık. ateş işi ğoca ğazannarna ateşe ğoyardık. sōna da tuttu mu da ğalıp ğalıp ğoyardık ğalıplara. sōna da ğayvan şeyine basardık tulumuna.

yāyı hinci ceyranlı yayık yayıylardın. ó zāan kuba vardın toprakdan sallıya sallıya olduruydun.

Cenaze

10 biz dört kōyúk aynı dört kōy toplanıyı. dört tane ayrı ayrı mālle var. her mālle toplanıyı. aynı yíkanıyı. üç ğünde biz ateş derik yíkadı yerde ateş yakılıyı. akşam millet toplaniyi çaylaniyi. bi ğún çay veriyler, pastaynan kōla veriyler. bi ğún peynirlen loğma yaparlar.

15 cenaze evinin ğalı vakti iyi olusa şey olusa kōmmeye gidenlere cenaze ğanı ğótürenlere yemek yapıylar, kuzu kesiyler, loğma yapıylar, helva yapıylar. kuzma ğumburtusu diyolar bizim burda.

Hıdırellez

20 hıdırellezde çocuklara sallanğıç kururlar. tekgeri çocuklara yumurta kuyadırlık. bu papatya derik o ottan atarık. inme ölağ kesen ölağ keser. ğuzu kesen ğuzu keser, datlı yaparık. herkes evinde kutlar emme herkes ğuzu ölağ kesiy.

Örnek Cümleler

“gelinin giydm üç ğuyruk. aynı uzun üç kınat. altın dağılıy.”

“lastik çizme giyilirdin bunun kibi. ayakğabını nerde ğorúyuk. eskiden böle nerde. sofraya bezini bile bazenden dikedik biz. böle sofraya tepsiyi yokdun. tātā vardın, biz ayaklı tātā dervedik, börek yapardık.”

I-60

Konuşan : Sultan Gören (1952 Doğumlu)

Derleme Yeri : İzmir-Dikili-Deliktaş Köyü (2009)

Konusu : Eski Günler, Bir Anısı, Kilim Dokuma, Örnek

Cümleler

Eski Günler

1 gitmedim oğula ben oğul vardın _ eme benim bubamıñ annesi
 yokdun, bubası yokdun. e çocuklar vardın ó zaman üyle şeylê kolaylıklar
 yokdun. üzeri üzerine çocuklar oluydun. beni salmadılar çocuklara
 bakıttılar. annem işlemeye gidiydin, babam işlemeye gidiydin. fākirlik
 5 vardın o zāman para ne arasın gızım. iki buçuk millona zeytin toplamāya
 gidiyoduğ bademliye yatılı. o zāman para yok ki. o dē şeyler vardın beş
 kuruş derdik biz onnara kúçük kúçük. onnarnan ne alırsan o. bazara
 eşşēnen gidiydik. burdan dikiliye dādan hemi de dādan. çok zebillikler
 çekdik ya. deriden çarık yapallardın dikellerdin onu. öylesi giyyidik. onı_
 10 da giyen giyyidi giyemiyen ayaklarına tikenner batıydın. derilerden
 itiyarlar dikiydin. bize de dikiydin. çorap örüydük. yünü kendimiz ējirirdik.
 göyun çoudun o zāman. göyunnardan ējirirdin annem onu. yáykardın,
 ējirirdin onu.

15 bu mälle de hasır doquylardın azmağdan sazdan. evler de sazlandı.
 her sene bālıylardın er sene. onu da bahar geldi mi avlular yok. avlu
 kapıları bilinmiydin, yapılmıydın. onnar da bahar geldi mi eşşekler yiydin,
 inekler yiydin onu. onuğ üzerine tekgeri gidiylerdin.

Bir Anısı

20 babam beni ule almış kaçmış ya. sancā gömuşlar bule sazın içine.
 annem bayram loğması dókermiş. yanmış benim annemin_evi. babam da
 beni almış sancağdan gaçmış dışarı. sancağda yancāmışım. peynir
 tulumları vardın dī, goynumuz çoudun dī, peynir tulumları yandı dī, o
 şeyler yandı dī. annem loğma dókerkene bi alev alivermiş tamam.

Kilim Dokuma

25 annem kilim doquydun. palaz diyelerdi, kilim diyelerdi çizgi çizgi.
 onnarı boyuydun annem. boyuydun onu. çeşit çeşit boya yapıydın. onnarı
 boyuydun. ondan sōna onun tezgā vardın. tezgānda annem onnarı
 doquydun. boya alıydık pağatların içinde bōle boyası. pamıkların boyası
 vardın, yúñlārin boyası ayırdın. onnarı satın alıydık.

bōle annem ēriydin onu. çekirdēni sōna çıkdı, faprika çıkdı. hep bōle

30 annem uzadırdın onu. pamī bōle sündürürdün. bōle sıralardın ayāmızın
 üzerine. onnarı bōle çekirdáklerini elimizle çıkarıdık hep. akşamnarı
 oturuşana televizon yok, ıradè yok, ışık yok. nerè gitcen. onnan eylenīdik
 ğari çekirdek ayıqlīdik.

Örnek Cümleler

“yirmi sekiz ev vādın, benim uvaklımda yirmi sekiz ev.”

35 “ben sağa diycādım emme ben buün yukardaydım.”

“turb_otu var, develik var, akğız var.”

I-61

Konuşan : Eşe Uyar (1931 Doğumlu)

Derleme Yeri : İzmir-Mustafakemalpaşa-Sarıçalı Köyü (2009)

Konusu : Sağlık Durumu, Evlenmesi, Köyün Tarihi
 Hakkında, Cenaze, Hamza Baba Yatırı, Çocuk sahibi Olması
 Hakkında, Muska, Gizli Dil, Bir Köy Hakkında, Örnek Cümleler

Sağlık Durumu

1 hini ben bu tahtı yanım yousalıncık yatā ağarışkan böyle eviň içine
 düşüy bu da ayām kırılıyi halçadan onu ameliyet yeşilyurtda ameliyet
 oldum. tekger gezerkán bi dā düşim mi bi de bu sol gölum gırılıy mi hemi
 çıkıyı hemi kırılıyi üç yerinden sabā_ğadar bāırımı. bu olan ğaldırıyi
 5 beni bi yattım mı belim gırıldı belim gırıldı ğaldır beni ğopar beni. böyle
 olan dahi ğızım yok çöcum. kızım yok bicāz bu olan var. bunun torunnarı
 çocukları hinci ben kaldım evim yok arada ğaldım.

burdan alıp oturdüm yerden şunnarı siz deyne onu kaçım bairımı
 bacām bacām. hap atarsam bunnan iki deynānen gidibilip gelim hap
 10 atmazsam temelli yürüyemiyim.

Evlenmesi

bizim işte kaç sekizen yaşında sekzen sene eveli kızlar okumazmış
 yazdırmadılar okutmadılar öyle cahil ğaldık. ben on altı yaşında evlendim.
 bu kıydenim bu kıyden evlendim.

ē ğaçarak hālī vařtı olan dūún ediyi. bana nişan oldu. dedi olan dūún
 15 yapamācık elimizde yok dedi ğaçalım dedi. ğaşdık sırtımızda asbabınan bi

ayağgabınnan ğaldık. adam vardımız yer fāKir biz baba evi fāKir. fāKırlık işte böyle irezillik nōlacağ çōcum.

20 ğalı vaqtı olannar dūın ediyi nişan ediyi alıy. ğalı vaqtı olmağannar ğaçırıyí bi toplantı yapıy. ğalı vaqtı olannar dūın edilí. nişan dağıy almağannar ğaçırdı mı bi ğadın toplantısı yapıyılar işte bu. kōylúk yerde fāKırlıkde bu.

Kōyün Tarihi Hakkında

25 beş ğāne gelmiş burā. bu taraftan dedeler şeyinden melmeketinden gelmişler burā ğonmuşlar beş ğāne. o beş ğāne oğlundan ğızından üremiş ğitmiş. dışardan evlenmiş kimi kimi burdan evlenmiş iş_düremiş ğetmiş. üç yüz ğāne mi bu kōy.

çalı ormanní_ımış bura. sarı çalı da mı çalı içindesiñiz duruyunuz derken sarıçalı ğalmış adı. yoğarıda ğamzadede var.

Cenaze

30 napılıyı toplanıylar. cenāze evine kırk ğún yemek ğötürüylar oturuylar. arabaynan ğötürürler cenazayı. ilk öldüğünde helva ekmek yediriller mezardan gelince. ya kırkında keseller toplıllalar yediriller. yılında ellisinde yılında kesellē yapallā. o_ğarşıdan kōyden ařřā kōyden geliyer. yakın o kōylerden de geliyer yabancılardan da geliyer tanıdıklā geliy. tanındı mı gidiyi. burdan da oña gidiyer yakın kōylere.

35 duymaz uzā bilmeSseñ uzā gidemeSseñ uzağtan gelmezler. tabi gendi_ínsanıñ_olusa uzağta gelin giderse duyacağ eviniñ_ínsanınnan gelecek.

Hamza Baba Yatırı

40 Kurbanıñı da ada bu dilāımı ğabul getirdin mi ğurbanı getirecēm dēdem de. üç kere dolaş niyazını yap. başık_altından ğeçme. bule üç kere ayak altından dolaş başık_ucundan böyle ğeçme. ayak_ucundan üç kere niyazını it dile. dileğini ğurbanıñı getirece;am saña bu dilāğımı ğabul ğeçirisen de ğabul ğeçer. yirmi sene olmuyó bu şeyde manısada bi gelin tanıdığ buğada ğoñşulardan tanıdığımış ğanı gelip ğederken tanışmış. o ğoñşuda deyi ki gel deyi seni ğötürüyüm deyi ğamza babağ bağlayım deyi

olur seni çocu olur mu olur. geliyer arabasinnan dovasın_ ediy ğurbanını
45 adıyı. bi olan veriyi. olunna doım ediyi ğurbanınnan getirip kesiyi.

Çocuk Sahibi Olması Hakkında

ben de ğaracaahmat var bi ovada oña gitdim. hani üş dört dene oldu
yaşamadı oña bālandım. bi ğaracaahmat kodum adını. ğurbanını ğötürdüm
hastalandı o da yaşamadı. sonra bilişsin hüseyin oldu. bu yaşadı
musķaynan şeynen ondan sonra.

50 bi çaā olanımış o da olamadı. e Kır ebesi var eveli. ğötürmüylerdi
Kır ebesinnen yaşlıları doım ittiryi. ne bilir. e olmadı. rāhim bi çatlıyı ó
zaman darın ğötürüyer beni. bakıylar çocuk ólü deyer bu manısaā
gidemez dēyer durğutluda. urda ğayrı ameliyet_ēdiyler alıylar şeyi.

Muska

dede geliyi tanıdık musķa yapıyın dēyi. oña inanıyın_ nusķa yapıyı.
55 ğören ğörüyú ğördük.

Gizli Dil

acımıķ deyik zeytine acı deye acımıķ deyik. moy deyik suya. ekmā
bi şey deyelerdi. suya moy diyiler. böyle ğonuşurlardın da hani şey_
iderdin bu ğonuşmaları da sölellerdin. aralarında böyle bu Sözcükler de
geçerdin. çonça da ğonuşılmuyı ğayrı o dille de onuñ hani eviñ_ içinde
60 uFaķ çocuklara kendi insanı anladıy_ yanı. duy sen de duy biz
ķayboluncuķ böyle ğonuşuyuķ ğímilerden.

yüz seneden beri gelişmiş. öteyi bilmiyık ğayrı. bura gelinci
insannarımız hinci ameleye ğıdiyi ordan zeytin topluyi kiraz topliy da
arasında Kendi ğendine ğonuşurķan siz ne biçim padırdıyñız mı ne
65 ğonuşuyunuz deller. biz de şunu deyik şunu deyik deye ğafa çalışmıyı
ğonuşuvelmişlē ondan ondan işte öyle.

Bir Köy Hakkında

onnar toplanır_ ımış beş altı hānede bi ķurban keselmiş. kesdú
ğurbanın da kemúını biz de öyle de;á ğuyu ğazallar ķópek kedi yemez.
ğuyu ğazallar yedikden geri ğuyuya ķómeller. kedi ķópek yemez. onnar
70 toplandı yedi mi beş altı ev ğurbanını kesen ķópein óğúne atallarmış.

Örnek Cümleler

Hoşgeldin sefâ geldiñ.

yalnız mı geldiñ?

evelden tütün vardın üzüm vardın pamuk vardın. hinci onnar ğayboldu. bi şey dışarda çiçák işi var. yāmır olmıyı ekin bitmiyi.

I-62

Konuşan : Hüseyin Uyar (1958 Doğumlu)

Derleme Yeri : İzmir-Mustafakemalpaşa-Sarıçalı Köyü (2009)

Konusu : Serbest Konulu, Hamza Baba

Serbest Konulu

1

oranıñ halkı sâdan soldan gelme hanı òle bi belli asâlet sâhibi deĝiller yâni. çepni kıoyü deĝil. burası çepni. çepni kıoyü şu bekdaş var çepnidere var. unnar manisaa baĝlı. burası izmire baĝlı.

5

tahtacılar da hepsine verildi. çeşit millete de giden var. gene soyuna ırkına sayib_ insannar gene vermiyo ğolaynan. verenner böyle ne bilejm ya ğızına sayıP_ çıkmıyo ya şeyine bālı deĝil sâdıķ deĝil yâni. ırkına sayıP_ çıkan sünniye çepnilikte alevilikde bi yol erķan cem örf_âdetleri var buna sayıP_ olan inşan bunu ğöz öñüne alan insan ğolaynan sünniye ğızını vermez ama kiminín ğızını seviyo ğaçıyo annaşıyo bişeyler oluyo öleliklen.

Hamza Baba

10

şimdi hamza babaya şöyle ben saña izah_ edeyim. hamza baba doķuz yüz yıl önce orayá gelmiş ermiş bi evliyâ yâni. kendisi ordu kıomutanıymış zamanında. türbesini falan ĝór baķ gez. o türbesinden beş yüz metre aşışâda bi kıayalıklar var orayá o zamanın askerleri getiriyo cenâzesini. askerler diyo bu diyo tabutta yok mu acaba tabut diyo çok hafif biz buna diyo bi baķalım. orda açıyolar baķıyolar ki mubârek terleyip duruyo. onnar bi rivâyete ĝóre ölü ölür mü onnar ermiş bi evliya. ahâ diyo mâdem ki diyo siz benim âırlımı istediniz diyo orda bi âırlımı veriyö. türbesinnen orası beş yüz metre kırk_ ĝünde çıkarıyolar şeyinin türbesiniñ_ oldü yere. çok büyük bi ermiş zât bi evliyâ. milyonlarca insan geliyo bi yaz sezonu orda iki binin üzerinde kıurban kesiliyo. türkiyenin her yerinden insannarın

20

almanyadan bāzılarının rúyasına giriyo. herkese açık yāni ihtikaT_eden inanan herkese orası açık. herkesin de góñlüne göre temiS ğalbine göre herşeyi de veriyó yāni. kimi yatılı geliyi kimi ğalıyo. her sene gelen her sene gelmek istiyo. ğúzel bi yer şirin bi yer iyi bi yer yāni.

I-63 **Konuşan** : **Mehmet Yılmaz (1930 Doğumlu)**
 Derleme Yeri : **İzmir-Kınık-Arpaseki Köyü (2010)**
 Konusu : **Köyün Tarihi Hakkında, Sağlık Durumu ve Bir Anısı, Kore Şiiri, Sigara Şiiri, Serbest Konulu**

Köyün Tarihi Hakkında

1 çepni boy demek orta_sya yanı ğorasandan ğuraqlıktan susuzluğdan gelmiş yāni bu kınık ğanığ oğuz túrklerinde. iran üzerinde yedi çadır bursaya geldi. bursadan buralara dağılmış. ğalanı orda her yerde çepni var yāni. çepni çoğ_eski aşiretlerden yani. öyle yerilecek bir kişi deyil yanı.

5 kóyümüz önce fağır ídí. bu teknik şimdi her şeyi gósterdi bize. didilerSe bóyle bi şeyler ğatırımıza gelmezdin. eşşeklen öküzen ğayvancılığlan yayladan geldi böyle bura bu. bura oturdumuz_ev kalem kóyün toprādır. kalem kóy şurda bóyük bi kóydür çoğ_eski tārihi kóydür kalem kóy. burdan onnar ārındılar. biz burā on ev, yirmi ev, yirmi ev
 10 oldūnu biliyim buranın. bu ğadarı sıklıkda şimdi kóyümüz. çadır çoğ_eski çadır. çadıra benim kłım ermez. babamıñ da heyli zor erir. eski yani dedem bilir çadırı. babamıñ babası bilir çadırı bilir çadırı. biz bilemek biz çadırdaki eyleşmedik. böyle ufag kendimize göre bi ğaliyle varağa yani varağa diriz biz. çünkü aynı asfattağı beklemler gibi düşeydin yanı. üzerinde ya böyle
 15 bi saç oludun ya bi çavdar sapıyla eFendim böyle üstüne odun gullardın ülüzgar atmaması için böyle yaşadık yani böyle ğünneri górdük yani.

 yaylacılık o çoğ_eski var ımış amma o daha oğuzca disem olur yanı. şuralarda öyle bi şey yok yani benim aklım ereli yokdun. ben sekzen yaşındayım. otuz doumluyum yanı bin doğuz_üz otuz doumluyum. ben
 20 öyle bi şeylere ermedim. yanı duydūmu górdūmu seksen yılından bu yanı sor bana ne var ısa sor, bilirim yanı. öyle teknik yokdu. hep ğaba ğüşlen.

25 çadırılığ bak şurda bi çadır var yani bi çadır da burda var. bi çadır da burda iki iki üç dördüncü beşinci altıncı yedinci sekizinci onuncu çadır var ıdın burda çadır. biri orda biri orda. yanı o çadırlar birleşip burda yani bi baş oluyu. o çadırlar burda birleşiyi burda. galem kóy toprā didim sana bura. galemkóy çoğ _ esgi bi kóy yāni tārihi bi kóy. galemkóy cumālī camísına ğadarı hōkmidermiş yani o ğadarı zirāati var ımış. şurda maallenin ğarşısında allah _ ekber depesi var. ezenini orda okurmuş.

30 şimdiki yaşantıyan o zamanķı yaşantı ğıyas _ idilmez. her şeyde ulaşımda ossun yiyim de ossun giyimde ossun. yāni bizim birimizin ğarnı tok osun gerimizin ğarnı aç ıdı. emin ol böyle bak. bi ağaya bağlıydık. bi ağa var ıdın. iki ağa var ıdın. bunda birez servet var ıdın. onuñ orānı biç, onuñ ğarmanını döv, onuñ demedini topla yani böyle o āların kólesi idik. daha dōrusu şimdi kólelikden kurtulduk. şimdi allaha şükür yani şu ğún inkār idilmez. benim baba tarafım cahildi fağat anne tarafım kültürlüydü. 35 benim anam ularcadan yetimlerden.

eskiden bizi birez de yanlış ğörüyledi. ğanı afedersin bi böyle bi ğāvur ğörmüş gibi ğörüyledin. o şekilde yani.

Sağlık Durumu ve Bir Anısı

40 benim aslında kendi aslında ularcada anamıñ _ dayısı yüz yirmi beş yaşında öldü. ben kendim de doğtora çıkdım. saklamayıcıñ didim. konyalı bi doğtorum var bana yalan ğonuşmayıcıñ ne var ısa ben de söyleyeciñ söylemezsen ben ölürüm. ben avrupadan ilaç getirdirim. neden zeñginnimde dējl eşiim dostum akrabām çok didim. telefon alov dedim zaman bana ilaç gelir didim. söyleyecēn. tahlildeki geldi didi bi akciyer filimi, bi ğalb ğırafı bi de ğan başka bi şey istemedi. tahlile girdi saat iki de 45 geldi. vardık. memet yılmaz bağa aır şarta ğoştun beni didi. seni de ben a;ır şarta ğoşacām didi. ana tarafın kaç yaşında ölüyü baba taraFın kaç yaşında ölüyü. baba taraFım yetmiş beş sekzeni bulan zor didim ben. ana taraFım yüz yirmi beşe ğadarı gidiyi. üç yaş da ben veriyim saā didi. yüz yirmi yediye yaşıyacın dedi. bana bi moral. ben o zaman şey idim yani bi moral 50

beni iki_üz gişinin içinde bastónu da atdım oyuna kaçtım. bağ kan didi ne
 ğadarı ordaki anđaraya telefon itdim didi. hocalarım var didi yanđ istanbula
 da telefon itdim hocalarım var didi. her şey şanda belli olur dimiş. o ğadarđ
 geç şan var sendeki o ğadar didi. çandır didi insanđ yaşatan didi yanđ ömür
 55 veren çandır didi.

şöyle ben kendi düşüncem şöyle canım bal istemez suan ister. suanı
 yirim. yani canımın_istedđini yirim ben. canımın_istemedđini yimem. bal da
 ğoysan pirzula da ğoysan yimem. canım neyi istiyi. domata, domata yirim.
 60 böyle yani.

biz şöyle yaşadık hiç öyle bazardan bi şey alma yok. mercimē
 kendimiz ekerdik yapardık. bi hemen çok deyil. hemen kendimize ğöre.
 nohudu kendimiz yapardık. bulğuru kendimiz yapardık. bũday unu o
 zaman sarđ bũday yimemize imkân yokdun yani. bũday unu kendimizde
 yoksa da ğomşudan alırdık paraynan. deermene bi teneke de undan
 65 yapırdırdık. tãbi çamır aşı çamır yapallardın. böyle mantđ yapallardı.
 maşarna yapallardı. el şeyinнен yani öyle yaşadık.

şimdi bi fırın ekmeg_ atallardın eskiden fırına yer fırınına bizim.
 böyle şokusundan emin ol kin o ğarşılarda duramazdın. burcu burcu
 70 şokardın. şimdi hiç bi ekmek řokmđyđ. avrupa ğúbresi atmadan fazla
 bilişsiz avrupa ğúbresi atmadan hiç bi şeyde yanđ lezet yok disem olur.
 ğörüntüsü çok.

Kore şiiri

ğüller açmış derede
 sevgilim var geride
 türk askeri aslan gibi
 75 çarpışıyor şorede

cevşeler geldi
 sıra sıra dizildi
 gözlerimizden kanlı yaşlar süzöldü
 řorá şarbi çıkınca memleketi görmekten de ümüdümüz kesildi.

80 celál bayar reisi cumur oldu geçti başa
türk ordusu binner yaşa
türk ordusunun gönüllü koreye gidişi
yazıldı koredeki dağ taşta.

aşığ_olan mähirdir
85 bunnar korey dahildir
bu destannarı yazan izmir vilāyatının kınık kazasının arpaseki
kóyünden
mehmet yılmaz isminde bi şāhirdir.

Sigara Şiiri

90 siğara elinde yaparsın çalım
çene de tambur çalır güüs de kemanı.
öğsürük geldiği zaman vermez amanı
paramı ayag_altına alma efendim.

95 kóylü siğarasının parası azdır
bafra siğarasını cebinde gezdir
kendi elinle mezarını gazdır çolü çocü evden bezdir
parañı sokā saçma efendi.
altınbaş siğaraları siğaraların başıdır
heniz bunun_ismini dā çoqları yeni ēşidir.
hırıldayan kelekli davar gibi tiryākinin döşüdür.
parañı ayag_altına alma efendi.

100 ali gúrbüz benim çocuqlu;umda ali gúrbüz isminde bir aşığ söylemiş
bunu. ben dinneyenden dinnedim. ben cahil adamım ama bilgi sor bana.

Serbest Konulu

kamber túrkücü deyildir. millete bir şey öğreticidir ama halkı mesebe
dapıysa halkı kitaba dapıyda gurana dapıy. gurandan bi şey gösterecek
hazreti muhammedden hazreti aliden hazreti hasandan hazreti üsēnden

105 efendim ömerinden bekirinden osmanından bi şey gösterecek orda guranda
onu. tatbig_idellerdin yani böyle türkü çarınma böyle yanlış gonusma yok
olamaz. govallar hemen hemen govallar. sen din adamımıñ şeymin.
söliyeceksin peygamberiñ hadisinde ne varsa söliyeceksin. ben bi yere
110 girdim. bi didigodu olmuş. nergele içme;e gidiyum kınıkda. bize bi kötü
gonuşma oluyu. bana olmuyu da bi güler ümüdün bi şey davası geçmiş.
öyle bi kötülük gulāma duydum. kafıyı topladım. burda bi gıçımın gıblasını
afedersiñ bilmeyen biri sağa da gonusur sola da gonusur. bi şey bildm de
yok. sana kızılbaş şey bilen böyle cahil adamlar mı. bugün bunu bi millm
eytime sorun, bi kaymakama sorun, bi tahsilli doktura sorun bu sözü
115 gonusmaz didim.

I-64 Konuşan : Nazmi Yerkök (1937 Doğumlu)
Derleme Yeri : İzmir-Tire-Çayırılı Köyü (2010)
Konusu : Köy Hakkında, Cenaze, Akrabalık Adları

Köy Hakkında

1 köy elli senelik falan şeye bālıydı. burda yakında bi köy var
karatekke ona bālıydı. ordan muhtarlık alındı buraya geldi elli senelik.
goyun geçi var ımış. deve var ımış çocūum çadırda gara çadır. köyün
yavrım burada guruluşu bu işde. bunun dedesi yani en zengin bun_dedesi
5 bu yerler gördün yerler bunun dedesinin. bu köyün oldū yerler hep saa
gelmiş. gel nazmi saa verim bi ev yeri, yap bura bi ev. ona dimiş gel
verim. ismail ā ver baa bi ev yeri. öyle öyle köylüyü toplamışlar buraya.
okulu yaptırmış.

10 burası küçük bi yir alevi köyü yāni. daha dōrusu toparlanma. bizim
şeyimiz balıkesirden gelme. u_ tarafdān gelmeyiz biz. orda macarlā var
beyoba var hani o taraflardan orlardan kopup gelme bu taraflara. bi
kısmımız o şu salihli tarafında. hep daılmış sonradan kerı toparlanmış
yani. bi kısmımız sökede duruyu bizim hālā. unnarda akrabā.

15 şimdi düşgün didimiz bi olay var meselā. eğer ki hata yaptıysan
giremiyin. yanniş bi hata yaptıysan. o şeyin kurallarına uygun olcek yāni

orē giren insanın eli dili beli sālām olıcaķ. Çok sālām yāni. gūzel bi olay ama faķat didīn gibi artıķ Őartlar.

20 eski ismi epnilerdi sonra kerı Çayırılı mūtarlıķ ayırınca. belki unnarın nūfusları bilmiyom ama benim bilene yazıyı ķarateke epni ķoyū yazıyodu.

Cenaze

sen yemek yapıyın mesela buĒun benim öldū ya sen getiriyin. bi tabaķ yemek getiriyin. hem baŐın sag_ olsun diyin hem yemek getiriyin. o getiriyi o getiriyi bōyle var Őey_den de var.

25 ķırķı yapılıyı. sene doldū zaman ĥayrını yapılıyı bunnar yapılıyı ōcūm.

Akrabalık Adları

bibi dillerdi ĥala dillerdi. erkek ķardeŐine emmi emice amca, teyzeye dāza dellerdi. ebe deller.

I-65 **Konuşan** : Haydar Yıldırım (1953 DoĒumlu)
Derleme Yeri : İzmır-Tire-Çayırılı Kōyū (2010)
Konusu :Serbest Konulu

Serbest Konulu

1 vallā kōy bizim yakın bi tarihte ķuruldu. eskisi var. eskisi yōrūk olarak yani epni yōrū olarak nerde sulaķ yeller var merālar hep oralarda ķonaķlamıŐlar. Őōle ismail ā dedimiz Őahıs bizim geliyo bura, o buralardan yer alınca bura iflik ķurmuŐ. o da bizim aķrabā.

5 Őindi Ēurban kescez musēb olcaķ bu bizim dāmadımız. ben de musēbliyim bu da musēbli. Őindi Ēurban kescē zaman mesele cemde beŐ yūz bunun ōmūr masrafları var. bi Őeyleri var. altı yedi yūz millon birez de bundan ekonomik bozuķ oldūndan gidemiyo. sen Ēuzu alıp kesemeyēn, o Ēuzu alıp kesemēye, dedeye para veremēye iŐde yāni.

10 ebeĒumeci var. ondan sōnra ĥardalotu diyoz biz turbotu. aĒĥaĒız

I-66 **Konuşan** : Ali Yerkōk (1946 DoĒumlu)
Derleme Yeri : İzmır-Tire-Çayırılı Kōyū (2010)

Konusu : Eski Günler**Eski Günler**

1 eskiden bizim şimdi buralarda hayvancılık meşhurdun. göyun geçi
davar sürülür. davar diye geçiyodu. herkes malı olan mesela nerde
toplanırlar üç beş kiş nerde bol büyük merā var sulak yer var.

5 biz eskiden cem dutallarken çocuklümüzda otuz sene önce kırk sene
önce dedeler geldm zaman cem dutudū zāan musāip yapıyodu. şey _
ediyoduğ korkuyoduğ. korkuyolardı büyüklerimiz gözçü var yasaktı. şimdi
istanbulun göbēnde cem dutuyo adam. terete gösteriyo resmen. o cem _
evleri izmir ossun istanbul ossun o ne māllesi gāzi māllesi mi istanbulun.
ne mutlu o zāman biz çepni dimeye korkuyoduğ yāni. ben aleviyim
10 demeye korkuyoduğ. şimdi televizonnar açıklıyo.işde bōle gözçü oluydun.
sabaā ğadan mesā cem bitesiyē ğadan o gözçülē oturmas yatmaz dolaşır .
o bināyı dolaşır kirmennen dolaşır vere geleni gideni.

I-67 Konuşan : Kevser Yerkök (1940 Doğumlu)

Derleme Yeri : İzmir-Tire-Çayırılı Köyü (2010)

**Konusu : Düğün Geleneği, Çeyiz, Kına Gecesi, Sünnet,
Doğum Geleneği, Bir Anısı, Mutfak, Örnek Cümleler**

Düğün Geleneği

1 önce ğızı isterik düğürçü gider. böyük kōy yaşlılarımız Kider.
kāvesini içeller. ondan bi afta üç ğün sōra yāfit biz sahal hayvanı dirik
diller. biz bi ğuzu alırık. ğız evine gōtürürük. orda onu keseller. yemek
çārıllar yimēni yeller. onuñ nişan şeyini yüssünü söz yüssünü dağallar.
5 ondan meselē o senini şartına da bālı ama nişan goyacāsa mesela ama altı
ay soñra ama bi sene bi soñra bi nişan gollar. ama çalgılı amma şeyle bi
nişan gollar. nişandan soñra da düñümüzü yaparık. gidelller gelin
āsvabını keseller çocūm davılla. üç ğün üç gece düñ yapallardın burda üç
ğün. ondān sonra gelini alıllar atınan gezdiriller. ondān sona indiriller.
10 inerkene ğayıntaya ünleller geline ne verecīn. attan inmez gelin. hanı ama
tarla ama bi ine;in var_ısa bi inek ama bi neyin var_ısa geline atdan

15 inmeden onu verecek ğayınta. ondān sōra indġġ zaman evel zamanıñ şeyi
 gelin sōyletmeliK yapallar. ğayıntaya ğonuşmaz. ğayınta ama buna ama
 yüssük ama bi bilezik ama bi beşli ne yaparsa ğücü ne ise onu yapar gelir.
 ona sōyletmelik diller. ğızım elimi öp bennen ğonuş diller. ğayıntaynan
 ğonuşmaz. o amanetini verdi mi ondān soñra ğonuşur. aha bizim ādedimiz
 eskiden böyleydin ama şindi şindiye gelince şindi sosyeteleşdiK_ kepimiz
 çōcūm.

20 ğanı nerde olusa ora bi ğonağ ğonullarmış çocūm orda o sabā ğadan
 çalgıyı davılı çalılar. sabān gene devam ideller kıyüne yitişillerdi.

bayraqdar öñden gider. arğadan da böyle bayannar ğol ğola önden
 erkekler arğadan bayannar.

25 mendili ğapdı mı ama ondan ya para ya bāşış alılar bāşışı almıycık
 da o mendili bayraqdara vermezler. eski ādetlē şindi ama denişdi ğayrı
 çōcūm şindi nası şehirlerde nasıl_ısa şimdi ūyle.

dūñümüzde bi ğuzu keseller mi ğuzu kesen ğuzu keser. ğücü olan
 dana keser. ondan sōra çōcūm nohutlu yimēmiz olur iç etli. ondān sōra
 musağkası olur. ondān sōra sulim helvası olur, çorbası olur, pilavı olur anı
 hoşaf olur. bunnar muğakğak dūñde her şey olur. dā hatırıma da gelmedi
 30 yemekler de var çōcūm her şey yemēmiz bol olur. keşgek o başda zāten.
 mesele yirmi kilā būdaya yirmi kilā da dana_ēti ondān sōra onun içine
 amma üç tāne ama ğücün ne ise tavığ ğöğsü olarağdan sāde tavığ ğöğsü de
 ğatallar. ğani eti bol olacağ. ille bol olacağ eti çōcūm kilası kilasına. o
 zaman keşgek sağız ğimi olur ğayrı böyle. önce onu çōcūm o eti et var ya
 35 dana etini önce bi ayrı bi ğazanda hafif haşlarsın. onun kefi kef deller onuğ
 içinden çıkan u şeyini pisliklerini üstünden onu alırsın. suyunu dókersin
 ondān sōra o eti çıkarıllar. hafif haşlallar. o eti çıkarıllar başğa bi ğazana
 ğollar amma üç kila amma beş kila zeytinyā ğonuyó. onnan o eti hafif
 ğızartma şeklinde ğollar. ondān sōra ğaynanan būdayı içine ğatallar. onnan
 40 beraber ğaynaya ğaynaa būdaynan beraber sağız ğimi olur ğayrı. ondān
 sōra saba;an kılınca iki dene büyük bi şey kepçe iki tāne erkek onu
 dóverek o keşgē dóve dóve dóve böyle etinen būday ğanı içinde ğallolur.

hiç yanı bölünmēcek şey olmācaķ saķız ğimi olur. 6ndan s6ra yinirkene de
 45 66c6m yinirkene de keřĝē gene b6yle bi b6y6k Şeyin i6inde ama bi
 tencerenin i6inde sāl6a ĝollar yā zeytin yaĝı. onnan onu adam aķıllı g6zēl
 ĥallolasıya b6yle kızardılar. onnan her keřĝē ĝoyd6 zaman tabaķlara
 tabayın 6st6ne ondan birer ikişer ĝařıķ ĝollar.

6eyiz

6eyiz ādedimiz işde ĝızı şindi nişan_ iddik ya. nişan_ itdik nasib_
 50 olusa d6j6n6 olacaķ. d6j6n6 olmazdan bir hafta evel ĝızın 6eyizini ĝız evi
 eskiden ĝız evi alāydım. şindi ortaķlařma. ben kendim ĝızım hindi izmire
 benim iki tene ĝızım var izmire orā verdim. āsından zesine ĝadar her
 Şeyini ben aldım 66c6m. mobila daķımlarını 6ndan s6ra 6amaşır
 makinesini buzdolabını bi eve ne itiyac_ısa hebisini ben kendim 66c6m.

55 taraflarına meselā o ĝız eviniņ ka6 Kardeşi var_ısa ĝardeřlerine ama
 elbise ayagĝabı onnarı isteller. eski ādetlerimiz 6ok ĥanı yıkıcı. şindi
 kıسادan ĝıza ne -itiyac_ısa o olur. 6lana da ne itiyac_ısa o olur. şindi
 anlaşmalı. meselā 6lan_ evi yataĝ_ odası daķımını alır. 6ndan s6ra
 kıyolasını ney_ ise itiyac onu alır. şindi 6yle anlaşmalı yapıylar ĝayrı
 66c6m.

Kına Gecesi

60 ĝına gecesinde 66cum şimdi d6j6n olacaķ ya meselā cumartesi g6n6
 gecesi ĝına gecesi olur. ĝıza ĝına gecesi g6n6 bi şindi mindallı diller ya
 yeni 6ıķdı. ondan elpisesi Şeyini alıllar. elpisesini alıllar 6alĝı 6alıllar
 ideller. ĝına gecesinde başka bi elpise keyellerdi 6yle fantāzeli bi Şey dēl.
 65 sāde bi meselā ĝullanmadıyn bi elpise yeni elpise geyerdi. 6ndan s6ra
 ĝızın eline ayaĝına ĝınalar yaķallardı. annesi gelirdi ĝayrı ālardı. oņa āat
 Şeyi yapallardı ney_ ise 6alĝıda 6alannar. onun āat Şeyini de annası da
 boynuna sarılır ālardı ĝına gecesi g6n6.

70 oynallar ĝınasını yaķarķana b6yle ĝāri ĝızlar etrāfında şindi daha
 Şey. birer dene her ĝıza birer 6ember veriyyār şehirlerde de var bu.ondan
 oĝa ondan oĝa tepside kına. 6ndan s6ra ĝızı ortaya oturdullar 66c6m. tam
 bitindisinde ĝızın başına ĝollar. ĝızın sādece avcına yaķallar azcık. az

ayaqlarının ucuna ğollar ādet olduğu için. hindi eskiyi gimi öyle çoğ ğına
mına yapmıylar ğayri. sādece avcına az az.

Sünnet

75 benim işde demin geldiñ āben ya onuñ işde bi tek ölu var. onuñ
sünnetini yaptık. benim dāmad_o. sünnet dúñünü davullu istersen çöcüm.

80 öndan sōra çocū ħanı kestikten sōra herkeş gelir çocüm oña geçmiş
olsun. ney_ise bitçen nasılsa beş on elli yüz ne verisen ħanı şeyine atallar.
o var ya başında çocün şeyi ya sünnet şapkası diller. onu ora ğollar çocün
kenarına onun içine ālem gücü ney_ise geçmiş ösun çöcüm der arasına
atallar.

Doğum Geleneği

85 eskiden sen gidersin ğomşu olarakdan ğızım geçmiş ossun. çöcün
yaşı uzun ossun öyle diller ğücün ney_ise bi daķım ya bi elpise alıllar
çocūa yavıt da bi gider bi iki metire bi şeyler alıllar hediye. geline anā
doğum yapana bi ğutu loķum pasta yapıdırıllar. geçmiş olasına öyle varıllar
öyle gideller.

90 şindi yapıylar ğayrı kırķcalık diller çöcüm. töre denişiyi bu. bak şindi
kırķında böyle üç ğún böyle benim evde senin evde kırķı çıktı ğún böyle
gezdiriller çöcū. bizim burda öyle olmaz. kırķında mesele bi yemek
yapallar. ğayrı eyer atalarımızın bi ismini ğollarsa babasının dedesinin bi
ğuzu keseller çöcüm. helvasını yapallar. öndan sōra büyük baya bi yemek
yapallar. aynı dúñün yemē gimi hepsini buyur_ideller köyün. yemēni
yidiriller çocünün ismini öyle ğollar. eskiden de var şindi de var. yemekli
öyle ğollar ama ölen bi atalarının babasının dedesinin neyse ismini ğāri ölü
olarakdan ölü ğaldırıylar.

95 o ğayrı kendinin onuñ içinden gelen merā. ħanı içinden gelen merā.
öyle bi merā oldu mu işde ğuzu keseller helvasını yapallar. bayı dúñün
yemē gibi yemek yapallar yidiriller. öyle ama gelenner de ħanı şeye çocün
yemēne gelenner de elinden geldm ğadan amma kaç para verillerse
ğóñlünden para veriller yeme gelenner de.

100 dişi çıkınca da bulğur ğaynadıllar. içine o bulğurun içine darı

ğatallar. òndan sòra para ğatallar. dişcelik diller diş çıkana dişcelik. òndan sòra ondàn ğomşulara verirsin. ħanı o bulğurdan birer şeyi verirsin birer tabağ. ğúcü olan içine para ğatar. tabā öyle boş getirmezler.

Bir Anısı

105 tam ben de çöcüm bõle yaını aldım yayı indirecēdim ğayrı. bir bey arabadan indi. kızım didi bi tağğa didi. o zaman dāya gençim daha çok sene oldu ama. ne var ābe buyur dēdim. enkinden didi bi bardağ didi ayrılarından ğoyabilir misin didi. içindeki ħāmile didi canı çekmiş. ne dımek ābe didim. hemen vallā çöcüm inan allah sizi inandırısın bi ğova doldurdum. bi de su bardā vidim. hepsine arabanın içinde kim var_ısa
110 didim hepine ver bunu didim. çöcüm benim evim yol üstü ya o zaman yol da böyleydin evim. çok aş doyurdum helal olsun.

Mutfak

115 eskiden ğóveçinen ğóveçde bişiridik ocağda. şindi ħattā o ğóveç yemēni insannar yine arar. o ğóveç yemē hiçbir şeyin ne tũpdeki dadı olũr ne almiyon da ne paslanmazında hiç yoK. ğóveřde yapılan yemēn dadı hiç bi şeye uymuyu çöcüm.

120 bağır tencere ğóveç eskiden şey mi biliyini böyle paslanmazı şu bu yeni moderēn şeyleri mi biliniydi. evimizde bildiğın gibi eskiden böyle ħalı kilim mi var çöcüm. bi dene eski zamanıñ daha eski zamandan böyũk biz de ğıl palaz dillerdi. böyũk geçi ğılından olma. evin_içini bi yazardın boydan boya. evin dũrt köşesini böyle minderlerinden döşellerdi. arğalarına yasdığlar öyle sıralanırdı şiy_yasdığları öyle oturullardı. òndan sòra ocağlı şimdi řõmine diller ya ocağ başında ocā yağallar vurullar kũtũğũ öyleydin.

I-68 Konuşan : Dursun Yerkök (1936 Doğumlu)

Derleme Yeri : İzmır-Tire-Çayırılı Köyü (2010)

Konusu : Evlenme Geleneği, Sũt Ürünleri, Çadır Hayatı

Evlenme Geleneği

1 aha gidiyeler orda bi şey kirālıylar. dũñ şeyi kirālıylar. orda dũñ yapıylar. bizim eskiden öyle ādedimiz öyle dēyildi ki burda kóy dũñü yapallar. mesele uzağdan gelirse mesele diyelim tā sókeden bile atınan

5 getirillermiş bura gelini sókeden aydından. aydın neresi burası neresi. akşam oldu mu orda alılırmış yāni burē yetişemedi halde.

gelini ata bindiriller ya. oylū mesele ne adan dūjūn Őeyi var isa Őey yapallardı. bōyle seymen dellerdi oa yāni bayraqtar vādı bayraı Őeydēren. mesele birisi o sōna bayradar oara sonra dūjūn sonunda gelin oa bāŐiř verir. o gelin olan oa bāŐiř verir.

10 Öyle yapalar bayrāa mendil bālıllar. ya o mendili aparlar adınnar. adınnar yani ērkekler yapmaz onu. adınnar yapar onu. ērkekler Önden gider bōyle bayrāınan adınnar da aradan gider. biri birini bōyle bālallar, mendili aparlar.

15 daha Őnce Őey bile vardı hatta para da vardı. hindi hālen daha bu urt taraflarında varmış ya yāni Őey diller oa ne diyerler oa başlık parası. hindi bizde bizim de var ımış eskiden o. Őindi yok āri bizde o. ben ocūana ben yetmiş dōrt yaşındayım. ben ocūana bilene var ıdın yani Őyle o alıylar ıdı yāni. ne adan başlık ister istemeye gitdīn zaman ızı ne adan başlık ister unu istemeye gitdīn zaman ızı ne adan başlık ister mesela 20 onu ollar. ney ne yapaca altın ne adar altın ister onu yapallar. eyer būtūn Őartlarını orlar.

aynı onunda mesele sūnet atınan geziy ya indm zaman sūnet olacā zaman oa da babası oa da aynı bōyle mesela ātdan inmez. aynı gelin gibi 25 oa da sūnetcelik deller. oa da mal yani var ama tarla verir amma mal verir. oa da yani Őyle o da o Őekilde olur aynı gelin gibi.

Sūt Őrūnleri

30 biz yanlı dēriz oa. ısır keiden o sene onu yūzdū mū derisini yūzdū mū ondān sōna duzunan bu am abıqları vardı ırmızı o am abıqlarını dōveller. suyuna o deriyi atallar. onun iine duzunan o deriyi de atallar am abīnın iinde. o deri nası olu biliyın ıbgırmızı olur bōyle. ondan sōra onun iinde yōurdu attın mı onun iine biřek deller oa biřek deller. ondan olan o ayran ayrı yaı Őstūne ıar. yaını alırsın Őstūnden yaını aldın mı onun Őstūnden dibinde ayranı alır onun ayrı. dōve dōve dōve dōve bi alırsın bi dā dōversin bi dā alısın. bi dā dōversin

35 ya' bitinceye gadā. yaını aldın mı tencereye gıtdın mı dibine ayrıanı galı.
o ayran nası oluyò biliyon mu çam gabūndan olu ya mis gibi koğar o
ayran. hindi o yayık yoğğayrı. o yörükler yapar. biz yörüüz.

üş tene mesele böyüg aaşdan olur. üş tene böyle onuı içinde olur o.
bālallar onu mesele onun şeyleri vardır. yayıyın sapparı vardır. sapını
40 oraya buraya yapallar. büyük çakma vardır yani boyun yetdiği gadar oraya
bālıllar. onu bōle düpdüz durur. aynı keçinin şeyi gadan durur o. ondán
sōra yōurdu gatallā. onnan şey_diller onu.

Çadır Hayatı

çadır bunun dediği gibi geçi gılından olur. sāfı geçi gılından olur.
başka türlü Sāten yāmur ona yāni geçer óbür şeylere geçerdi. kıldan
45 yapallar onu. üş kere dört kere bōle gereller onu. onu içinde şey_deller
yaşallardı yāni. ondán sōra da o yörük işi bitdi mesē yazlık yaz şeyine
kışlık gış merasına hayvancılık işimiz buydu yāni. ben yetmiş dört
yaşındaydım. o devirlerde beş altı yaşlarındaydım yani o zaman yetmiş
sene eveli. yetmiş sene önce. sōna o çadır hayvancılık işi bitti. ondán sōnra
50 biz evleri buraya mekân dutduk. kōy yōudu yāni hā. ondán soñra nasısan
sazınan ev yaptık. saz bildiniz saz góllerde saz yok mu. ondán mesele
direk dikeller aynı ev şeklinde onuı ustaları var. sımsığı bālar üstünü
istersen bi sene yāmur yāsın. geçmez onuğ_altına. ataşı da ortasına
yağarız. öyle o şegilde yemē de orda yapardı gadınnar. biz de orda başında
55 ısınırdık. o da bitdi. ondán soñra da hayıt. ondán soñra başladı. onnan
sePet ördükleri gibi o şekilde yaptılar. onu da içinden sıvadılar. ondán
soñra güzēlce sıvarlar onu.

şimdi çadır işi o zamannarı iki hāne üç hāne böyle yavut da dört beş
60 hāne en fazla böyle yazın mesele nerde o meselē davar ya da hayvancılık
oraya gidellerdi. orda çadırı gırarlardı. ondán sonra gışın gış şeyine
gidellerdi. orda üç beş hāne orda üç beş hāne orda o şegilde yaşamışlar
Sāten. burda iki tāne ev vardın burda. şurda bi ev var ismail ā dellerdi öldü
ya o esgilerden. onun başına gay_birikmişler. buraya köy yapmışlā mekân

dutmuşlā buraya.

MANİSA'DAN DERLENEN METİNLER

- I-69** **Konuşan** : **Hüseyin Karabacak (1922 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Manisa-Soma-Ularca Köyü (2009)**
Konusu : **Serbest Konulu, Eski Günler**

Serbest Konulu

1 hüseyin ğarabacak bin üç yüz otuz doğuz doğumluyum. seksen yedi
yaşındıym. bu kıyde dōdum bu kıyde böyüdüm bu kıyde yetişdim.
şimdiki durumumuz bōyle. şimdi eskiden mallımız çōdu. mallık
yapardık. alaman ğarbında ben askerdēydim. alaman ğarbi dōrt buçuk sene
5 biz askerlik yaptık traqyada çorluda.

o zaman öyle. ben bildim anladamıyacām. anladım disen de
yakıřtırameyacām.

hindi baq nasıl cāyillik. hinci ben dā imzāyı zor atıym. burda
eyitmen vardı o õretmen bi şey yōdu. aqçam o zaman ıdı. mektep orda
10 maallim dillerdi bi maallim var ıdı. burda soğra enistitütde burda ētmen
geldi. ētmen de gece mektebine gıtdik. bi oqur-yazar õrenebildik.
imzamızı heç bi şey yok.

Eski Günler

şimdi eskiye ağlanırsaq çōk biz çōk zebillik çekdik yaşandıq biz bu
zamana ğadarı. atatürk bizi ğurtardı. bu dūnyaa geldik. hindiki millet
15 herkēř kendini beyeniyi. büyük küççük bilmiyi. sayđı sevgi yok. biri biren
_ ğıryı. geçen duyduq biz. ben bilmiyim ğórmedi de böyle annadıylar
nerde mu kıyde biribirinin sūlālesin kesmiř. beyle hindilik buranın ise
durumu bu. geçim yok. bunnarı yeni yeni yaptırıym burda dam. baq topraq
örtüyüdu bizim evleri dā ule aha da leylanla örtülü baq. orda benim
20 ğocağarı var. domatizma var, şiyetik şey var, şeker var.

tütün de çōk udu. meyvā öte beri şimdi onnarı ğaybitti.millet şimdi
tütünne idāre oluyu. tütün vađ ileřberlik de yapıylar. tarlā, arpalar, būdālar

eken olan ekiyi. Keçisi olan Keçi, göyünü olan göyün. bi sığır yapıylar üş dört unna idāre oluyun. başğa bi şey yok yavrim.

- I-70** **Konuşan** : **Adnan Yete (1951 Doğumlu)**
 Derleme Yeri : **Manisa-Soma-Ularca Köyü (2009)**
 Konusu : **Köyün Kökeni, Çepniler Hakkında, Akrabalık İsimleri, Ekonomik Durum, Ularca Adı, Hayvan Adlandırmaları, Köyün Görgüsü Üzerine, Dedelik**

Köyün Kökeni

1 gızım bizim buraya kókümüz hırasandan malazgirt zafarından gelme. biz bulların soñradan kerı gelme. anı buranın dedelerimiz işte bi malazgirt zaferinde biñ yetmiş bir yıldırım beyazıddan savaşında yāni burları gelme. daha evelden böyle işte buñ burda yarın orda böyle góçebe

5 olarak gezellermiş ama bu o zaman yāni bullarda bursa vālisi varmış āmad rafıg paşa. o dimişkin böyle böyle herkez dimiş ki oldū yere gonacak dimiş yāni başka yere gitmiyecek. işte bizim kóy de işte o zaan kóy hanı buraya gonmuşlar. işte bullarda yer yurd idinmişler. burda galınmış yāni.

zāten gızım burlarda balıkesir daha eveliden yani osmanlı zamanında vilāyet deñilimiş il deñilimiş. burlar şeye bālıymış. bursaya bālıymış. bursa vālisi ahmed_ırafıg paşa hani bizi buraya şe_yapıyı yerleşik geçittiriyi. o zāman demek balıkesir il dēlmiş yani il olsa balıkesir vālisi dillerdi. bağ demek burlar zamanca bursanınmış burlar.

Çepniler Hakkında

15 şimdi burda biz somanın iki çetmi kóyüyüz. bi garaçam bi garaçam bi burası yani. bu bergamaya geç piynar kóy, depekóy, yalnız evler orlarda da var.

20 bizim ırabbim allah nebim muhammed ikitabım ğuran dinim islam. biz oğuz boyundan gelme yāni túrk ama bunuğ_ içinde alāvi de olur, sünnü de olur. bu ğaradeñiz yöresinde bizim bu çetmi aşireti daha çokdur. onnarın bazı yerleri sünni olan da var. bunnar da ani bin dörd yüz yavuz sultan selim çaldıran savaşında solğırım diye kaçmıyannar sünnülē dönmiş. kaçannar eski genelek górenē yürütmüşler işde. bizim

dédelerimiz de kaçmışlar yani. ölüm korkusuna bayır daa daşa kaçmışlar emmá çetmi demek birine yā;ıt bi alávı demek yāıt bi sünnü demek de
25 deyil. túrk demek yanı bi túrk boyudur yanı bu.

çetminin olmadı yir karada yok. her yerde vardır. zātın türkiye genelinde de çepni boyu çokdur ama şimdi bunnar daanık. balıkesirde de var, karadeyizde de var, izmirde de var, manısada da var, her tarafda var yanı çepni. bu çanaqqaláda da var.

30 e şimdi bunda elin ye elinilen godunu almıyacéyn. kimseye mesela gözünnen górdüñü yaıt kulaınan duydunu hiç şe_ yapmıyacén. kimsenin örtülüsünü açmıyacağsın. afidersin kimsenin ırzını tanımayacağsın. e bu da döruluktur.

Akrabalık İsimleri

35 bizim şimdi babamızın bacısına bibi diller. anamızın bacısı dēze diller. emmimizin ğarısına gelinbi diller. anı bizim yanı bizim bu dil anı tam eskiden gelme yanı kókten gelen bu ama buraya gelince meselā hala, tēze, yeñge, amca. biz de yokdur öyle bi şey yani. aynı gelenek aynı görerek bizim.

40 şimdi bizim dilimiz aynı bağ demek ki didiğim gibi bizim kókümüz meselā horasandan gelme. ordākı dilimiz nasıl böyle konuşuluyosa şimdiki de aynı neyde konuşuluyo. emmi, dāyı, gelēnbi, bibi, bācı, kimi bāzı yerde bācısının ufāna ne diyerler. bacıñ_ ufāna helá bunnar ğız ğardeş bizde bācım. büyüğe de küççüğe de bacım.

45 şimdi ğızım şöyle annadiyim. mesela şimdi bu söylenincez babamızın anasına ebe diyiz. burların yerlisi nene diyi. şimdi anamızın anasına eci diyiz. bu işde bizim ana dilimiz böyle gelmiş böyle gidiyi hani.

Ekonomik Durum

50 zanaat yok. tahsil yok. napcez ğızım o zaman çiftçilik ğızım para yapıydın. şimdi çiftçilik para yapmeyò. şimdi būdanın kilası dört yüz yetmiş lera, ğúbrenin kilası iki millon lira. bi torba ğúbre elli kila gelir torbasını yüz millon liraya alısın.

Ularca Adı

ularca yani ğumrahlığından yani suyun ğumrahlığından çok bol

olduğundan. işte ununda başında büyük çınarlar var. çınarın öñü aşşa
yokarı iki metre kalınlık kıturunda ululūndan işte ularca deye yani ordan
gelme yani.

Hayvan Adlandırmaları

55 inēn yavrısına şe_ yaptı mı buzā dinir. sonra erkēse dana diller.
dişiyse düve diller. keçinin yavrısına oğalağ diller. bōdü mü çebiş diller.
sōra da keçi diller. göyunun yavrısına ğuzu diller, şişek diller. böyüdü mü
toklu diller.

Köyün Görgüsü Üzerine

60 ğızım şimdi bm sünnü kıoyüne varsan seslenmsin hanımı çıkar. işde
saa didim yok dēr. bizde öyle yokdur yāni. bizde gidin kim olusa ossun
yāni ister ben olıyım ister olmıyım yāni bizim hanım misāfir eder yāni ac_
ısān ğarnını da doyurur, çayını da şe_ yapar. yāni şey gelecē zaman misāfir
de alırız. bizim örf ve ādetimiz bu şekildir yani ama bi ben dēl hani
genelimiz yani böyledir yani bizim.

Dedelik

65 aslında ğızım bizim kıókümüz dedemiz antebden de geliyi
ğavağbaşından da geliyi. aslında ğavağbaşı dēl de bu yalnız evler ordan.
onnar aynı kıöse süleyman ocā. bizim hocalarımız ehli beyit soyundandır
yani. bizim mesele şimdi başka bi yerden gelib de bize bi şeyimiz yokdur
yāni aynı soydan. bunnar hūnkār hacı bektāşın mūritleti odur. hūnkār hacı
70 bektāşdan diplama alır berat alır hanı bizim şeyimizi bunnar yapar. bizim
hocamız bunnardır yani. bize gelib de başkası bi hocalık bi şeylik yapamaz
yāni. şimdi gelim bi sünni hocası bi urum da geçse beş sene üç sene neyse
ğuran ğursunu okur. bi imamlık yapar ama bize yapamaz yani. bizim
soydan gelir yani. bunnar ille hūnkār hacı bektāşın dergahından ğörölüp
75 sorulacak ordan. eline diline beline sadığ_ olacak yani.

I-71 **Konuşan** : Aynur Demir (1965 Doğumlu)
Derleme Yeri : Manisa-Soma-Ularca Köyü (2009)
Konusu : Düğün Geleneği, Cenaze Geleneği
Düğün Geleneği

1 zātın vardın on beş yirmi gün önce bi düün olayı geçdi. bizim
 düünneriniz genelde içkili olur. maabbetli olur. o zaman görçen. cumādan
 başlar. cumartisi pazar çıkım olur. hani gelin alınır ya. üç gün eş dos hısım
 akraba üç gün gelini alırız. burdan bu caddeden köyün öbür caddesinden
 5 böyle kalabalık yüz iki_yüz gişi davılla. ekim yirmie dōru gelecin burda.
 ya_u_zān galabalı cemiyetler oluyu burda davılla.

Cenaze Geleneği

o yöre yöre denyişir bak çepni köyleri alevi köylerinde. şimdi bizim
 karaçamı var. öldüğü zaman hayvan keseller pütün yemek veriller. bak
 bizim burası da sāde bizde yokdur u yimek kırkında hayvan keseller. bütün
 10 ğonu ğomşu daıdılar. gene bōle şeyde mezarda hayvan kesmezler.

Konuşan : Şevki Kaya (1945 Doğumlu)
Derleme Yeri : Manisa-Turgutlu-Çepnibektaş Köyü (2009)
Konusu : Köyün Kuruluşu, Eski Günler, Çocuklarıyla
 İletişimi, Akrabalık Adları, Yemek, Kız İsteme ve Düğün, Serbest
 Konulu, Dilce, Örnek Cümleler

Köyün Kuruluşu

bu köyün guruluşu çoK _ esgi. aşşā yoğarı yüz yüz elli senelik
 1 duyuşuma. benim babam yüz dört yaşında oldu. onnan benim çok bule
 konuşurdum. burda on hāne vardın burda. şimdi oldu iki yüz hāne oldu bu.
 aslında muhtarlık karşı ırlamaz köyünnen ırlamaz köyünden ayrılma. bin
 dokuz yüz otuS iki senesinde. burası on ikili on iki erkān orası kimde
 5 alevilik bektaşilik çok farklı farklı şeyler. bizimkim burda bizim on iki üç
 de mahsum pağlar on beş.

kuruluşu bunun bin dokuz_üz işte ırlamazdan ayrılma. bin dokuz_üz
 otuz_iki senesinde ayrıldı ayrılış tārihi. ordan on hāne dēelim o zaman
 10 evler bōle düzgün bi şeyler yohtu. ekonomik görgü yoğdu görgü yōdu. o
 günnerden birāz de atmış beş yaşındayım onnarı özlüyom bayā onnarı.
 neden ó zamanın insannarında bi sayğı sevgi bi medenilik bi şey vardın
 diñliyodu. şindi torun beni diñlemiyu. biz büyüklerimiS giT dedī zaman

hiç paķmayız giderdik. Şimdi kim kime. babasını diŐlemiyo neymiş avrupa
 15 birliŐe girecez işte insan haķları var. dāda işte çadır ule bi Şeyler var. var
 imiş demek ki ordan ayrı beķtaŐ ismini Şurda bir hāne vardın. işte ōrdan
 geliyo onlar haŐımlarına Şimdi burda dāım dāımdır. mesele benim soyum
 bıdılar. ęıllüler ayannar ayanar sūlālesi iŐte ebesi daęda ęōebe
 20 yōrüklerinden geliyo. işte burda burda bi hāne oluyo. o hānenin Şeyine işte
 sen de gel sen de gel beş altı hāne oluyo. ondan sonra işte baķ ũrüyüp
 geliyo. orta_Şiyadan gelme burası aslında.

benim mesele aķrabālarım ķarŐı kōyde sarıçalı hamzababada bıdılar.
 aķrabām orda. burda iki hāneyiz biz. balıkesirde var macarlar da filan var.
 ora gelmiş adam. onların yarısı namazda. yarısı namazda onların.
 25 onnar on iki erķānlı deyil ki. biz bunnara aķırlı deriz biz ōā tam deyil.

Eski Gūnler

işte Şurda ũ beş sene eveli herkez de be atınan dōdum atınan
 ōlũrũm. atı da alıŐtırıyoduķ biz mesele. onun sırtından para ęazanıyoduķ.
 ben arpacılıķ yaptım. burdan turęutluya ęētdim. hep dırnaķlarımlan
 dırnaķlarımlan ęēldim. ũ ũniversite bitittirdim çocuğa. gũnde iki seFer
 30 dōrt seFer turęutluya giderdim odun satardım bilmem Şey. para yokdu.
 yirmi beş ęuruŐ birikdirirdim bōle. az evelde sōyledim ya bi sayęı sevgi
 vardın. o parayı harcanmazdım getirirdim babama teslim_ıderdim.

ben hayvan oķ ęũtdũm inek. yitmiş dene sekzen tene sũt inē vardı.
 gece ęorķmazdım hiç. on bir yaşında dālar da inek ęũtmeę giderdim. ō
 35 bereketler tuluklar vardın. dā saklıyom unu hālen dā ōle o tulū. annem
 ıraħmatlıķ bu çamın ķabı;ından çekerdin. ekilirdin o nası onuğ ayranını i
 baķalım. mis gibi bezdirme yapılırdın. sāde yāını sũrerdik oņa amma o
 sāde yāınan bu sāde yāının arasında dālar var. hayvancılıķ vardın o
 zamannar burda. o sāde yālarını sũslerlerdin annem ıraħmatlıķ. on beş lira
 turęutluya ęōtũr hemen elimden ķapallardın. temiz ne ęũzel. Şimdi hiç bi
 40 Şeyin hayatın dadı duzu yok.

Çocuklarıyla İletişimi

benim sen ōlumsun ikimiz ęardeŐik dērdim sorunları paylaŐırdım.

aha şöyle bi hayal defterim vā öle yazılı. onunda yaz işte şu günlerde şu
 olmuştur. bu günlerde şunnar olmuştı. bunnarı unutma tārīhlerini de at.
 45 yarın sana ilāzım olu.

Akrabalık Adları

bizde dā var ebemiz dedemiz. şindi şeye dıŝa ğāŝı benim ana diyu
 baba şindi öteki türlü buba babadır anadır anne. yēni sözcükler. nine işde
 soñradan keldi bōle ebe ebe o benim ebemdir.

Yemek

onnarıyñ_ içine bule ğaş tene yapıcan meselā otuz kaç günlük bir
 50 haftalık yirmi tene yapallar bōle atallar. fırına atallar kıpkırmızı olur.
 tarhana çorbası çok güzel olur. bulğur domatlı da domat da bol olusa güzel
 olur.

biz herşeyimizi hazırlarız. kendimden bahızııdiyim ben yapıyosam
 yüzde sekseni de yapar. salçamı yaparım domatı kurudurum. öle güzel
 55 bahçeden bōle ilaç milaç atılmadıķ. bamyamı gōlgede kurudurum. fasilleyi
 kendim hanımlar şey_ yapallar hanımlar kōnserve gibi şeyler o aızları
 banthı onnarı yapallar.

Kız İsteme ve Düğün

bi bōüklere danıŝılır. bōüklere danıŝmadan olmaz kesinlikle. dū;ürçü
 gider olacaħsa māķulsa allahın ismini anılır. öndan soñra veriyōsa nişan
 60 yüssük taķallar. nişan yüssü taķallar. öndan soñra kendi aralarında maddi
 maddiyete bālı ne zaman alınır ne zaman şey_ olur onu ğonuşurlar. öndan
 soñra turgutluya gider eşya beyenilir. soñra yemekliyse yemekli eskiden
 yemekliydin. şimdi hafife ğaçıyolar. yemekli doyunca ğadar bi sünet
 dūjününe sekiz on tene hayvan kesilirdin.

65 eveli eskiyi konuşuyom. ğali vaķtı eyi_ ise o zamanķı nüfus az ıdı
 yerler yemek yerler. o gelinini eyer ne yapacaķsan onnar gider verir teslim
 ider tekrar eskiden ata biniliyodu. eski gelenēmize ata gelin de ata
 biniyodu. sünet çocū da ata biniyodu. o zaman bu kıadan deyil meselā
 yirmi beş otuz ğaneydin. ev ev gezilirdin atılan. bir mutluluk vardın bi

70 şeylik vardın hani.

Serbest Konulu

böyüklerimizde iş yok. himdi bu kıy zengin idi. benim herşeyim açık. burda çok zengin kişiler vardın çok. o zengin kişiler hep maceraa düşdü. en fâkir bu kıyün en fâkiri de benim babamdı amma çok dürüstü. bu kaç para bi lira bi liralığ ğadan yaşardı. iki liralığ ğadan yaşarsan irezil olusun. hayat bu. hayat eyi de devam ediyö kıttü de devam idiyo.

75 çok kızarım ben āşa yōğarı kırk seneden beri bunuğ içindeyim. ne sattın çucūna düşünmediğ mi gelece için torununa düşünmediyğ mi. hep iştiler iştiler iştiler. bu bektāşiler eskiden şimdi yok. eskiden bektāşiler çok içermiş. o insannar ğazanmış torunnar oğullar satmış. ben babamdan bir şey ğalmadı. herşeyimi hayatımı kendim ğazandım. öndan da gurur duyuyom. bis sadece ba evin yerini vermiş teşekkür idiyom kendisine. sā olsun yokmuş.

85 birez de anaynan babadır ayle eyitimi çok önemlidir. ayle eyitimi olmadık kişi ne ğadan da şey yapsa o şımarıktır o bir şeylerin kıymetini bilmez.

Dilce

şimdi mesela sünnü ben bi şey ğonuşacām onun yanında ğonuşamiyom dilce ğonuşurum. dilce deriz biz. orta asyada bu çepni boyu çoğ ğurnaz çoğ aklıllı bi insannarmış. o zāmanın ğorgusundan bu dilceyi yetiştirilmiş şifreyi yetiştirilmiş.

Örnek Cümleler

90 “babamız gelmeden yemek.”

“ben de çoğ ben de şimdi yüz dönüm arazi var amma insan yoğ.”

I-73

Konuşan : Nergis Yalçınkaya (1939 Doğumlu)

Derleme Yeri : Manisa-Dilek Kasabası-Çepni Muradiye Mahallesi. (2009)

Konusu : Ailesi Hakkında, Eski Günler, Çepni Köyleri Hakkında, Düğün, Bir Anısı, Cenaze Geleneği, Yatır, Serbest Konulu

Ailesi Hakkında

1 bēn annemi doğuz yaşında kaybetmişim. babayı daha önceden şe_ yapmışım ama oğul o sıralarda_ açığıtı. benim çālara gelerek oğul oldu. o zaman on beş yaşına girmeden beni ēverdiler kaçırđılar gelin oldum. şimdi o hiç gitmedim. acıcık oğumuşlığıı ossa her şeyi kafada tutarım. zır cāyilim. benim annem babam olmadığı için aldılar ğaşđılar ama oğulnan
5 bir ilgim olmadı olaydın acıcık eyiydin ama olmadı.

bir yaşında ğörümce ğalıyi iki yaşında adam ğalıyi öşsüz öksüze verdiler. evlendik çığığık çoluğ çocuğ sābı olduğ doğuz tāne. altı kısım dördü ölüm. biri vefād_eddi. ikisi mefād_iddi. biri daha iki sene üş sene oluyı felçten öldü. aha şu ev onuğ bura. ben ayrıldım ora o ayrıldı.
10

ğülmedik ğülmedik ğızım bi yerijlen de ilgimiz ilişkimiz olmadı. işte bōyle apar topar gidiyik bu dūnyadan.

en bōyük kıızımın dört dāne. sizdāķınların birinin bir ölu bir kıızı var. unnardāķının altı tāne torun, üş de şu karşı merterlerde var. üş de burda var on iki. iki de manisādaki kıızda var.

15 sen āsāleti kōkü sorucağ olduğdan kerı belğamada nāzım hoca vardın. o nāzım hocanın babası gel balıkesirde zūmbül ā vardın. onnar bizim epöz akrabamız ama gidip gelmezđik. babalarımız gitdi geldi işte onu bilmiyik.

şindi bu amıcaýın kōkeni ordan kōse süleymannar dirler dede hoca oradan gelme. ğuru deriyi sürükleTen amma şindi nesiller dōndü. ó başka u da asaletli yerden soylu sopluyerdendir amma işte.
20

Eski Günler

şimdi şöle var ğızım hani ilk temsil āşe fatma eşe dudu bōyle isimleri gomuyler. şimdi ğayri hepsi televizyenlerdāķı şindiki isimler daha başka. onnarı ğatırımıza getirip sōliiyemek. biz anca esmā dudu āşe fatma senem
25 bōle eski hürü dudu bōyle isimler ķullanılıyi. şimdiki zamannarın asirleri daha bi başka. onnarı biz kafamıza alamāķ.

eskiden mantı keserđiđ. maķarla keserđiđ bōle şeyler yokdun. ilāneler pıransalar turplar daha önceden vardın onnar da öyle daha özel

30 yemekler ky yerlerinde bilinmiyidi. eski işler trana bulgur yle Şeyler geiydi.

epni Kyleri Hakkında

bi bura var epni olarakdan hiç içimizde ğarişık bir kimse olmadan Şu ky var. trkmemiz var aşiret trkmeleri de onnar da yollu soğaklıdır dedlidir. krtler var maltyedn gelme br kyde ğarişık. 35 epniyken biribirine ğız aldılar ğız verdiler ğarişıldar. do;up byme buraları. bir dedelelerinin dedeleri ğo geliyi maltye taravından ğanı atatrkn srgn old sıralarda geliyer bura yerleşiyler. hindi onnara da krt dimiyler trkm dimiyler epni diyler. krşeherden gelme trkm ddmizin asleti. Şimdi yeni yetmeleri triyenner biz epniyik diyler deyiller. geçmişe baċacak olursa bizim yolumuza soċmıza erknimize 40 giremezler. herkeşin ayrı kkeni ayrıdır. kimi irandan gelme kimi arapdan gelme ama onnar daha neden. acık yazmışlım oċumuřluyum olsa ble Şeylere oċ ċafa vırırdım oċ ğonuşmak arardım ben dutamıyım ğızım.

şimdi şle bir durum var ğızım. eskiden baċ adam diy ki benim kkm diyirandan geldi diyir babamın kk sllesi diyir. benim Tzemin 45 ğocası var şimdi bu adamın annesi ne krd old belli ne alevi olduyru belli yalnız dokuz yaşında trkiyeye geliyi rmeni kızı. trkiyeye geliyi. trkiyede bu evleniyi. ilk adamından iki kızı oluyru adam ly. bunun ğzellne ıċarmıyılar dışarı br ğaynına alıyılar ord_amma burda deyil. ondan sna o da ly. ċarının aklı başına geliyi. u atatrkn srm 50 zamannarında istanbuldan bu yanına ğ _ ediyi. ğşlar var bura kenrımızda trk ky. u ğayışlardan u krtler var işte maltyeden gelme krtler. unnarın yanına hısıl _ oluyru. ċatıyen burada ċadına yafit krt ğızıydın yafit ttacı ğızıydın yafit trkmendidin Filan dinmedi. ld ğitdi ğadın ermanı ama şimdi luna sor benim babamın kkeni iranlı diyir bi d 55 dimiyi. ğırşrli benim gelin trkm ğızı. şindiki bu gelin trkm ğızı. ddeleri ğırşrden gelme. salihli de bunnarın ddelerinin ğamberleri var. ali hoca diyler ğabazlı kynde oturuyru. ğabazlı da ğariřıċtır baċ snnyken alevi ğariřıċ arpalı bdalı. işte z be z szme epni olarakdan

60 burda bizim kymz var. burası var hrmandalı gene ğarışık. bi muradiye maalle. şimdi tabi mhtarlar maalle oldu ğayri.

Dğn

aķřam kına gecesı olr. b ğn toplantısı haydi aķřama biter. am eskiden kz arabalarinnan ktk kzıķladın. davıl yannarında dvydn. keşgekler kruluydun. bir hafta dn ediydin.

65 baķmıylar bilene dn m oluyı ne oluyı baķmıylar bile hiĉ. aha bğn toplantımız var. bu ky br kye giderdin. br ky bura gelirdin.

Bir Anısı

emmi_lu af_idsin lafıyın ortasına girdim. biz ĉanakķalenin şeyi var ayvacıyı. ayvacıyın da bi kzsı var. byle ky amma cavur ğnnerinde yapılmış. evler hep işlemeli byle şeyli. trkn askeri bi ayrı cavurun askeriniğ lmesi bi ayrı. her cumadan cumaya trkn mezarının başında maĉ _ ediyler. neden byle yapıyorsunuz, burası trk bu nuh peyğambarın da hnı ğırılıp ĉanakķale boazında hrb_ oldu ğırıldı didiler ya unnarın trbeleridir değiz. bir ğadın mezarı bi ğız ĉoc mezarı var. byle oturmuş bizim ğız gimi bir af_idsin cavur ğadını krnı eline almış, ķalenin kapısının zına oturmuş krn okuy. didim ordaķılarına biz de girebilir miyik dur didiler. krnını bitirdi klķdı o ğızınan o mezara zıyard_iddi. undan sra giddi. buraları niye ğazdınız byle didim antiķa buluyuķ didi. biz antiķaynan geĉiniyik burada didiler bağa. byle ğıvrışık ğıvrışık mezarlerin başlarına byle aĉığ ğomuşlar iĉine şe_yapmışlar sini. sinilerin stnde tezgh şişeler. o cavur mezerlerinin iĉini delig_ğomuşlar. 75 bizim deyil. bunnarı bize ğstertiler. bilirsin mecT diye bi krt vardın. ld himdi o allah rmet_ylesin. alevilmn kitabını siz keşke ben de ğızılbaş ossam alevi ossam diyi ben de ĉepni olsaydım yaradanım. bizim didi kyinen didi alevi ky yaķındır. ne ğız alıydık ne ğız veriydik. merkeblerimizi ne biri birine geĉiriydik didi ne de bdaşıydık. şindi didi 85 arası da dzlendi.

Cenaze Geleneği

şindi ğızım toplantıda cenzeyi ğadınnar bekler oturur. rkeklerimiz

ayrı odada oturullar bekleller yarrdımçı olullar. aqşámdan öldü mü sabası
 morq var. eveli tabıtun üstünde yıkanıydın. böyle avlılarımıza şey geriliydin
 90 morg _ arabası geldi dövletden suyu içinde şeyi içinde. kövlümüzün
 kadınları birbirimizden korkmuyuk yıkıyık. halk içinde çıkarıyık
 cemáatin şeyine ule gótürüller gabristannıya. öteki gıylē hastānelerde öldü
 mü orda yudurlar yıgadırlar gücü güvveti olan olmayannar bura getirir.
 kıy halkımız yıkar. temsil misal olarakdan bizim bu amca ölumuz oluyū.
 95 gayınpederin şeyi oluyu amıcamın hanı musāplıktan musāp gardaşı olıyı
 yakınık. ben çok giderdim cezene yıkamaya amā bilgim kitabım yok.
 allaha özümü bālıyarakdan temiz er meydanına temiz çıkararakdan bu
 kalbe ya allah ya bismillah dirdim bāşlardım yıkamaya.bilmediklerimi
 hocaya danişiyim. mevtāya nasıl eyle olur. sādān mı girilir soldan mı
 girilir. böyle onlardan da teciribe alırım sölyenlerden.

100 kırk peygambarlarımızın işde gelenānı gōrenānı yapallar. o
 mezarlıları evini yapana bir bölü kuzu hayvan kesilir. onları kadınlar
 bişirir taşıır çıkarır erkeklere. kadınlar yimiye erkeklere mezarını
 yapannara. üçü gün tekger yemekler olur loqmalar çekilir. yedisi gün aynı
 olur. yirmisinde elli_kisinde gene koşlar kesilir. gazannar kurulur. tekger
 105 yemek çıkar. mefāt için ölenin üçürü haq ona kesiliyi. evde kesilir. kazma
 kúpürtüsü denilir. mezarını yaptıracın elli gün atmış gün sōna temsil bi
 sene sōna oña ayırdan mezarda kesiyin. orda pişirip daşırıyın. yapan
 adama yidirisin böyle orda mezarlıkda u ayrı yenili.

Yatır

110 belediyenin öjünde var arap dede. işte bu dört yüz hāneymiş bu
 harmandalı dört yüz hāne. bi arap çocū dünyeye geliyi. çıkıp geliyi dilençi.
 çepni dáálıdın urası türkmenmişdi. geliyi allahın emrinen senden benden
 un istiyi. hadi pis çingene diyiler un_ossa kendimiz yiyecek ekmek osaa
 kendimiz yiyecek. biñiniz bir olsun diyi, biriniz biñ olmasın diyi gidiyi. bir
 tiken ācının dibine yatıyı. onā ğarının biri mal çevirmeye gidiyi. bi baksa
 115 ki istiyen arap çocū. yā diyi un ekmek istedi ne tez ölmüş. undan sōna onu
 alıylar yıkamaya. eveli içiñizi paqlan sōna dışınızi paqlān diyi. biñiniz bir

120 ossun diyi biriniz biñ olmasın diyi dālın dālın gidiñ. dā;ıla dā;ıla buralar
filan hep onnarındın. zaman zaman zaman zaman herkeş góçüp gidiyi otuz
hāne. otuz hāne höyle böyle diye kırka elliye atmışa anca bindiler bütün
dāıldılar giddiler.

Serbest Konulu

125 beyim öleli on beş sene oluyu. dedenin yanına oturup da dedem baña
bilgi ver diyemezsin. kiminen gidip de oturuyun. uyle şimdi yollu soķaklı
mirli müsāplı adamnar ölüyü darana istiyler. ğurban ğuzu kesilirkene onuñ
dar hayvanı da kesiyi. hindi darına seniñ müsābın yamacında arnacında
müsābın olmadı mı dıķmıyler. ķavġa oluyu. yollu soķaklı olacın, temiz
olacın, dürüs olacmın da ġarşındaki eşin dürüs olacaķ baş ķóşeye oturusun.
öteki giyle ħarb_idiyler dıķmıyler.

I-74 Konuşan : Ruşen Akbaş (1941 Doğumlu)
Derleme Yeri :Manisa-Dilek Kasabası-Çepni Muradiye
Mahallesi. (2009)
Konusu : Köyün Tarihi Hakkında, Cem, Hacı Bektaşi
Veli

Köyün Tarihi Hakkında

1 bizim burası bin sekiz yüz otuzlarda burda hiç bi şey yokdu. bu
ġarabölüklüler diş budaġ_ovasındaymış. ħacılılar yaķalıda bu ġāveciler de
bizim sülāle içindeymiş. buranın gelişi bi ġısmı malatya hekimandan bi
kısmı ķars ardahan küçük hındış ķóyünden ayrılma. bi ġısmı sivas
5 ķanġaldan gelme. buranın sülālesi üç yerden gelme. çadırla gelmişler
buraya. burada bi ħadise yapmışlar ħadise yapıncıķ yerleşiyular bura.
yerleşincu burda bi yaķıb_bey varmış. yaķıb_bey de miş ki gelin ġazzi
çaķalım buraya orda bu gezmeyelim çadırla buraya ķóy yapalım. asfat
yakın demiryolu da yakın dēmiş. buraya ķóyü yerleştırmışleş. bin sekiz
10 yüz kırġ_altılarda kırķ beşlerde. o zaman burda hiç kimsē yok. bizim
burası ķóy deyil boş arazi.

şimdi asaz tarih şu yıldırım beyazıtı balım sultan musāp yaptı. balım
sultan istanbula ġeldiinde kırķ bir pāre top attı. istanbul yeni çeriler yüzde

15 sekseni bektāşi anlı selim sōna yıldırım beyazıtı öldükten sōra o anlı selim denen zalım bizim bu alevi milleti biraz yaramazdır. ba zebur iin tevrat iin incil iin uran haı_ iin dōrt kitabı seven bir adamdır ama pek de iyi bi millet dēyil annadım adarıyla.

Cem

20 zīna ve livat yollarına sapmıř olannar, aylesine ihānet_ miř olannar, haram yimiř olannar, ikrarlı ız almıř olannar, yol bozannar, sınır bozannar, ātiller yedi ile on dōrt sene arasında tariata giremez. bu yedi ile on dōrt sene arasında tariata gelip benim usurum ūnahım aF_ edin diye yalvarısa cem erenlerine cem erenleri orūzcūye, delilciye, postacıya, babaya, dēdeye, rahpire, pire sorun. kır aa, kır damla an, kır torba boynunda tař, kır daa ayakta durur. ondan sōnra cem_ evlerine bi daha sorulur. ierdeki bu ūnahımı huzurunuzda ekmiřdir. 25 bunu aF_ edelim mi etmeyelim midir cem ; erenleri. ordaki cema;at aF_ ederse tariata öyle girilir.

Hacı Bektaşı Veli

orasanda ahmed yesevi azretleri _oretmen. bu ahmed yesevi dedim adam hūnkār hacı bektāřm veliyn uretmeni. kır tāne uř getirmiř. herkese bi uř vermiř. bu uřu diyor kim abu kesip gelirse benim diyorū 30 řeyim onda birinci talebem o pekiyi derecesi. bizimki hacı bektāřm veli azretlerimize ufarak bōle bi övercin yavrusu sūt bēyaz amma onu vermiř. herkeř kesmiř getirmiř. nerde uyuda kesmiř derede eviņ_ iinde soata adam órmedik yerde. o uřu ořuya ořuya geri getirdi geldi. ahmed yesevi azretleri soruyor hacı bektāřm veliye. ben allahın órmedm 35 yeri bulamadım ocam diyor.

ba bu darının üstünde kim diyor ıPlegāh namazı ılısa benim pirim odur. herkeş yatmış darı batıyomuş. herkeş yatıyo. hacı bektāřı veli azretleri bi atıyo on_ iki_ mam aşına on_ iki defa postur ediyo amma darının_ üstünde hi batmadan. tamam diyo.

40 bōle bi sopa varmış elinde aradut. orasandan bi atıyo bu sopa

neréye düşerse senin mekânın mükerrermin ora. ora gidecêksin kırşehri işte oraya. hacı beктаşa geliyo. o dutdan ben belki on defâ dut yidim. dut dâ canlı duruyo ölmüyo.

I-75 **Konuşan** : **Hüseyin Kökten (1962 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Manisa-Dilek Kasabası-Çepni Muradiye Mahallesi (2009)**

Konusu : **Muradiye İsmi Hakkında, Hasan Dede**
Muradiye İsmi Hakkında

1 belediyelik oluncuğ olmaya başladı burası. muradiye valla ben dünyeye geldi geleli de dedemizden babamızın şeyden beri öyle devamlı kökten beri geliyo.

Hasan Dede

5 ona da şemdi böyle çöcū olma;an benim çöcūm olmuyo diye üş dört sene mesele şe_yapıyı. çöcūu olmayan geliyo bura bālanıyı ediyi. öndan sōna aradan mesele kırk gün elli gün sōna hāmile galmış diyi. öndan sōna devamlı kaç yaşında çöcūyū yedi yaşında. yedi sene yedi yaşında bi de selemetini kesiyi.

10 buna bi zarağ yapıdıın zaman var ya bunun bi dalını gırdıyın zaman ha gırıp da mesela gurumuş da gırıp da aşşā dibine goyarsan bunu yānı ziyārata gelenner hayvan oña keserken bişirisen bi şey olmaz. alıp da evine gōtürdü zaman adamıñ_ocānı söndürüyo.

15 şu adamnar benim hālamın hāla diyik biz bibi filan diyidik ya. hālamıñ arazisi olan. şindi bu adam getirmiş gelmiş hep bura mezere gadarı adam bura pulluğ sūrmüş. şu anda da benim hālamıñ çöcuğlarınıñ gızlarınıñ bir dene çöcū yoğ olmuyo. evlendi adam gocası bırağdı çöcūn olmuyo diye. neden o dedeniñ şeyine şeyapmalı. şuraya şeye gadarı Kompiler süriyiler.

AYDIN'DAN DERLENEN METİNLER

I-76 **Konuşan** : **Arzu Özcan (1926 Doğumlu)**

Derleme Yeri : Aydın-Söke-Sofular Köyü (2010)

Konusu : Evlenme Geleneği, Serbest Konulu, Eski Günler, Çadır, Örnek Cümleler

Evlenme Geleneği

1 eveli eveli dışarı hiç ğadınımız zennemiz ğızımız ğız vermiylerdi. hindi öluş okuyu ğızın okuyu. kendi buluyu annaşıyı gitdiler dışarıda çok gitdi.

5 düünnerimiz ğúzel olurdu. sayrı_yirlerde üç ğún yapardığ düünü üç. bizim buranın bazarı sali her İtiyacımızı ordan ğörüyük. dana kesiyuğ. aşcı dutup geliyin. ğayrı her yemēnnen içğısinnen üç ğún düün yapāla_öyle. hiç gelen adam yimesi içmesi düün sābından.

nişanı bir arağa gelmezdi. biribirinden ğaçardı evelden. hindi annaşıp da varıylar.

10 ğızını isterkāne o ğadan altın bilezik yapaciyn o ğadan altın yapacēyn bazarlığa ğatiyeler. başlığ parası yok. ğızın oluyu geliniğ oluyu ğayrı altınnar.

Serbest Konulu

15 ormanı kesince makina _ taş aldı orda söndürdüler. o muyandı zı ölmüş bi ğazā mı geçirmiş o ormanı kókledincis. kókletmese de burdan geçse ímkānı var ille bu ormanı. inanmamış adam inancı yqumuş.

şēirde durmağ_ğızım elinde işin olmayınca zor. ya evin olacağ ev almağ da zor evi de alamıylar. olannarın iki denesi bizim sókede. biri bāarasında biri yanımızda.

Eski Günler

20 ekmē sac _ ekmē yapardığ. ilkin mayasız yapılırdı maya yqudu. mayasız tıplıyın tıplıyın sacın_ üstünde ğayrı öyle bişiridik mayasız. sonra sonra tepsiyeye ğatdığ tepsiyen bişiridik.

çok zor işler var_ıdı. sıır bizim sıır anam hepimize malcıydığ da mal çok daşardığ. ğoca ğoca öküzlerimiz var_ıdı. öküzleri kiráya veridík. öküzünen sürülüyü tarlalar ya motur mu var. kiráye veridik. işde ne ekiyse darı ekiyse darı, būda ekiyse būda. bāarasına ğorduk ambara. ordan

25 gidellerdi hayvannan su dejrmennerinde. hindi her şeyler gızım ilaşı.
yidiğin meyvası zebzası hepsi ilaşı. iş yōdu iş de yōdu eveli. bi malnan
ileşberden zeñgin _ idi mal daşıñan adamnar. ileşberin para yo;udu
ileşberde. parā_etmiydi. ó sóke ovasına bi_at darı ekellerdi. başka ekmá bi
30 şey yok. pamık ne ekemiylendi. e millet de işe gidemiye. unda bi darı
kesiyin darı oluncus.

ķoca ķoca tātadan yanlīmız var_ıdı yanlık dōvmeē. onnan yōurdu
dōv ğaymak çıkardık onnan ğaymānı. öte _ an kesik olurdu çókelek
diyveririz. çok zor işimiz varı çocūm çok. o ğuvanın dolusu yōurd
dōvmeynen ğaymak dōnüyü dōnderiyin ğaymā. hindi maķına var
35 yapıveriyi.

pınar var_ıdı ullarda Pınara gidiyin. bazı buluyun bazı bulmuyın.
onu da kōylü çog _ oluncuz aliveriyler. hem temiz dēl _ idi. kōpek de
geliyidi eşşek de gelib içiydi. hindiki suyumuz temiz.

40 hindi baķ o geline laf_it bu lafı. ğatiyen yapamak biz dir içinden. bu
yapılmaz bu işlel diller. eliñi çamaşır yēkeyin, yannī dōüyün, sığır
saaciyn, on on beş bōzā var bir evde her evde. bu sālacak heb o süt
sālacakda bişecek damızlığ_atıb yōurt yapacēyin. iş çok himdi bi şey mi
var. her ğún olacak iş bu gızım bu her ğún.

45 in ufağ _ olan ħankısıysa ğaynana ğayınbaba ónnan duracak. hindi
öyle dēl. hindi gelin ğaynana ğayınbaba istemiye gızım geşler. biz ğaynana
ğayınbaba yānda ğaynanamız ğayınbabamız yanımızda öldü. biz baķdık.
başka ōlu ğızı da var_ıdı_imme unnar ayrıldı gitdi bizim yanımızda ğaldı.
ğaynanam ıcık felc_ oldu iki sene felc_ oldu. kendi yōrūemedi. hani helal
hoş_ossun baķdık. irezil yapmadığ hiç. hindi ōlunu evereceğ_ossan kōye
50 gitmek diyi ğadınnar.

Çadır

esgi ğadınnar o geçin ğılımı eğirillerdi. ikiye büküyle onu doķallardı.
şeyi var_ıdı tātadan aletleri. kendi doķallardı çadırı. çadırı gerdirmeyi

bilirseñ_akmaz. üş tene direk var. bi baş bi de ortada. orta dirēğ;n dibine
 ataş yanıy. orta dirēğ;n dibine ataşı yaqardıq. ekmē yemek onun dibinde
 55 oluyu ğışın ğayrı. hem ısınıyım hemi ekmāk yemāk ediliyi. eveli böyle
 halı kilim mi var. keçe var ıdı özel keçeler var ıdı. hasırı yazallardı üstüne
 keçe. bi qapısı oluyu böyle bi ğöz. kiremidi onu bunu neylen getireciyn
 bura yol mu var. yol yok.

I-77 **Konuşan** : **Veli Özcan (1920 Doğumlu)**
 Derleme Yeri : **Aydın-Söke-Sofular Köyü (2010)**
 Konusu : **Köyün Geçimi, Örnek Cümleler**

Köyün Geçmişi

1 burda bi terzi oturmuş zamanında terziler dē onuñ ismi ondan ğalmış
 deller burā. bir_ki_üç binā vardı burda yıqıq. orda terzi oturmuş.

 babam on beş yaşındāymış burā geldīinde. u vaqıtlerde burlara
 yerleşmişler. ben yōumuşum.

5 patıka yol hayvannan gidip geliyoduq bazara. deve de çoudu. o
 zeytinneri deve çekerdin dālardan. bira bu harabalar çıkınca deve māni
 oldu ğārı. iş ğalmadı deveye.

10 ovaya ğoç yapardıq ğoç. ovaya hayvan otlatmā. orda hayvan
 otladıyn otlānı alıylar. çitli;e gidiyin orā. mal başına para alıylar orda.
 orda altı ay duruyñ. sonbaharda burā çıkıp geliyon ğayrı çadırnan burā
 çıkıp geliyin. çocuklūmuz öyleydi. ondān sōra ev yapmā başladılar. toprağ
 _ev yapıldı önceden. direk diren toprak vardı burda. o toprak su aqıtmazdı
 üstüne dōkellerdi. tuz atallardı önceden duz aqıtmazdı.

Örnek Cümleler

15 ğól var ilerde ğól var ğórdünüz mü orā. orda bi büyük orman āacı
 vardı belden ğalın böyle. ona çapıt bālallardı. adaq adallar ora keseller
 amma bu yol geçdi mi onu aldı geçdi.

 ğól var ğólün başında ha böyle meydanlığ_alanlığ_ora.

 önce bi söz ğayvesi içilirdi. ondan sonra nişan yapılırdı. çalgılı nişan
 ğollardı vaqtine ğöre herkez.

- I-78** **Konuşan** : **Elif Beyit (1950 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Aydın-Söke-Sofular Köyü (2010)**
Konusu : **Eski İşler, Gelin Alma**

Eski İşler

1 doğuz ayar bulğur ğaynadırdık. ayarları var ya onnarnan
ğaynadırdık. bi de onun daşı var ıdı deyirmen daşı. onnan çekellerdi
dolduru ğollardı ğışlık.

5 fırınnarda yapıyı şindi noutdan maya ğuruyuğ. onnan şindi
fırınnarda oluyu ekmek. ilk eski ĩsannar yuğa yapıydı. şimdi şimdi gene
ğışın saç_ekmē yapıyız. şimdi yaz oldu mu fırınnara ğoyyıp nohudunan
maya ğuruyıp datlı maya yapıyız. öle yapıyık.

10 ekmák dá ğünlük buün ediyin yarın gene ediyin. şindi ekmē ediyon
bi Fırın bi hafta sōra ediyin. yiğe eyisi gene eski şeyler_ imiş. tamam
iresillik var imiş ama ĩsannarı ğıymatlıymış.

Gelin Alma

15 şindi cuma ğünü bayrak ğaldırırlardı bizim burda düün olacağı
zaman. bayrā ğaldırdılar mı herkez meselā benim ğayvanım var senin var
herkez ğayvanınnan bi de oduna gidiylerdi. ceyran yok ya odun yağıylar.
onun şavķında düün yapacaķlar. böyle yardımlaşma var imiş eveli.şindi
onnan yok. düüne yemek için mesele zenneler toplanıyı yemē yardım_
idiyler. hindi böyle bi çok nādir. akrabān olusa anca gelip yardım ediyiler.

burası zāten oldū ğımı akrabā. hepsi akrabā. üç maallenin üçünde de
herkesin akrabaları var.

20 deveynen ğoşüb gidiyler varıylar. çadırı kendileri ğuruyi kendileri
yapıylar.

bizim burda duvaķ yapallar. öndan sōra gelene ğor işte ğızı ğor gider
döneller. ona da gene ğayvan keserik. yemek yaparık. akrabalarımız
toplanıllar.

25 şindi mesele düün oluyu. gelinin duvā işde baş oldu mu cumālı
diniliyi şindi ya. öndan sōra meselā ğayınbabasına ğonuşmuyu.

ğayınbabası diy ki ğızım sağ diyi bi altın yapıyıym ğonuş diye_eline öpüyo
ondân kerî ğonuşuyu. mesela ğayınbabası dana veriyi, düve veriyi. sōra
gelin ata binib de geldimnde ğapınığ_öğüne gene ğayınbabası indirmelik
veriydi. inmezdi gelin atdan. ğayınbabası çāriyi mesela düve mi verecek
zeytinnik mi verecek eveli öyleymiş.

geline indiğinde ğaynananın şalvarı keydirilirmiş. bizim burda şalvar
keyiyiz ya şalvar keydiriller imiş. ğaynananın şalvarını keydirillermiş
ğaynananın huyuna gitsin diye esgi ísannarımız. atınan bura mesela olan
evine gelince ğayınbaba işde veriyise indirmelmni indikden kerî bi el sıkı
atallardı.

35

I-79 **Konuşan** : **Şükriye Salman (1942 Doğumlu)**
 Derleme Yeri : **Aydın-Söke-Sofular Köyü (2010)**
 Konusu : **Kendi durumuyla İlgili, Evlenmesi, Eşinin**
Rahatsızlığı ve Vefatı, Köyle İlgili, Cenaze

Kendi Durumuyla İlgili
1 hiç bi iş yok yavrım ğünlük bence zāten hanı bitib duruyun. işte
çamlık var bizim Seytinnikler var kōyden dışda Seytinnikler. unnarnan
malcılık hayvancılık daha dōrusu ūrařıylar.

deyzeysen yalnızım ancañ beş seneye girdi ğāri mefād_ideli. benim
5 bi işim yok yavrım işde bunnarnan evzileniyim ūrařıyım başka bi işim yok
benim. iki ğızım bir ölüm var. büyük ğızım tire var çayırılı kōyünde.
öbürküsü çerkeskōyü var. burunkōyne çerkeskōyü ayrılıyı orda. ölüm da
davıtlarda çocuklarını okuduyu. ōle bi işi ğücü yok buldū işe gidiyi.

hayvanımız var ıdı ğızım sığır hayvanımız unnarnan ūrařırdım.
10 Seytinnimiz demidden didim ya ğış geldi mi Seytin işinnen ūrařıydık.
başka öyle bi işimiz yok. ne amcayın işi var ıdı ne benim. gene de yok
benim. bi Seytin işi bi de hayvannarımız saardık iderdik bi şeyler yapārdık
işte öyle.

zāten de bu ötē_yüzde bizim Seytinnikler belkim bi sātî geçiyi
15 giderik geliriz. şimdiyse de ben hiç gidemiyim ğāri. ortak veriyik olan o

yanda.

Evlenmesi

böyük nişanımı da nişan gollardı. ğayınbabam yetim diye çalgı tutdu
davıl zurna nişanım öyle ğondu. düünüm de gene üç ğún oldu
20 düünüm.benim anam babam bilmiyim anamı babamı. bi yaşındaymışım
mefād_idmişler. ğalamın ğızı var ıdı benim ğımı dul. o böyütmüş beni
sōna ābem saab çıkdı. o dul kadının yanından aldı beni ğalamızın ğızı oluy
zāten dul da. allah rāmet eylesin çoğ_oldu mefād_ideli. ben ana baba o
kadını biliydim. sōra ābem ğāri asgerlmni yapıp gelişde yatimık ya biz
25 onuñ bunuñ ğayvanını ğúdüp şe _ yaparķan askāre gidiyi. askerden
dönüşünde bu kōye geldi ābēm. u kadının yanından aldı ābēm evlendirdi
beni. ana baba yok işde. bilmiyim bile ne zamanda olduklarını bi yaşında
ğalmışım.

üç ğún düünüm oldu. davıl zurna ğāri ğayınbabam o ğarşıkı_ev şu
30 dēl de onuñ_üstündeki ğayınbabamığ_eviydi. yedi tene gelin girdi ğızım
oraya şindi ğardaş olarak iki ğardaş ğaldı. mefād_itdiler hep ğardaşcaķ.
bunnarın ğımı ölüş olmadı. bizim ğımı de dul ğadın ğalış olmadı elticek.
himdi altı denemiz duluk biz. bir ōlan var o da turğutluda. ordan
evlendiydi ora ğoşdü. ğörümcemin biri de benim ufag_ğızın oldū yerd_
işde bi ğörümce var.

35

Eşinin Rahatsızlığı ve Vefatı

pis ğastalığ ğızım pis ğastalıķdan kitdi bunnar írsi. benimki ğāri bi
ğún dışa çıkacām didi çık didim ben ğanı zāten nere gidiyin didim dışa
çıkacām didi. tuvaletlerimiz bizim ayıpdır sōlemesi uzak kōylü tuvaleti
tābi. iğeride ğoydurmadıķ hinden kerı kim ğōduracaķ. baķdım ğapıdan
40 çıkışını beyenmedim. arķasından çıkdım ne oluyu sana. bi şey yok bende
falan dēdi. durmadı ğāri eli ayāna bi dolaşdı düşdü. yeenim oluyu hem bu
evin hem şu evin çocukları oña ünne dim ğāri. düşdü sā ayak felc_ oldu. biz
bunu aldık ğayınçımın_öluna telifon_ iddim ben. taķsiyner geldi sōkeye
ğastāneye ğötürdük ācile almadılar yavrım bizi. sabah gelin hemşerinin

45 birisi. nere gidelim. ben başka ev söyledim. ābemin evi iki ğatta. merdivan
çok. felçli de çıkamācağ diye amcandan için ben didim düz ayak oraya
başka bi ev sōle. hayır, ābeyn_orā gidelim. nası çıkacağsın merdivandan
ayağgabın çıkı çıkıveriyi. olsun oraya gidelim orda ğalırız. sabah geliriz
hastāneye öyle _tdik. niye laf getirecēdig _ğızım. bel fitī diye sabah
50 dokturlar bi bağıdı. bel fitī var amaliyat edecēz teyze amcayı. ōlannan bi
haberleşelim de öyle didim ōlan da bilsin ğörsün. ōlana telefon aştım ben.
adresi var ıdı dokturun kendine aşırdım. sādık bey ōlanın ismi dedesinin
ismidir sādık. gel babanı biz amaliyat idecēz bel fitī var. ondan ğızım
amaliyat olasıya pis hastalık midelá çıkıdı. deyecēm bōle gitdi bunnar işde.
55 başıma bōle işler de geldi. allah rāmet eylesin. beşinci yıldan alıy. şubatın
beşinden beşine senesi oluy. hayırını yapıdık. yeyennere helal hoş ossun.
ōlan mezārını yapırdı ğabrini.

Köyle İlgili

heb _böyle onu biliyon yalnız kaçınıcı senede ğuruldu bilmiyom
çocūm. bizim şu aaşların_arasından ğözükē ibābed_evimiz cem_evimiz.
60 şu ğoca ğól vardır çavdara giderkene. demirçay ğayğılıya giderkene
urda var ıdı. onu da öyle bizim yollar ğāri çavdardan öteye geçmedi mi yol
geçerkene kaçdırdırıyler. o orman dilek_aacı oyudu. unu da hemi dozer
yandı hem adam yandı. işte tekkeyi aldı devirtti diye oldu didik ğāri
hepimiz biz üzüldük. çog_üzüldük. böyūk ğoca çam ācı gibiydi ta o
65 çamlar gibi böyü;üdü. öyle başka bi şeyimiz yok ğızım başka bizim burda.
biz de devriş diller ğāri sādışlı oluşlu devrişimizi dārdan indirirdik
dede gelişde. ğurban keserdik o ibābed_evinde. şindi ise dede gelmiyi
ğızım. olmuy bi şey darda beklilylar işde.
ğurban kesilir. ölüyü goyā ayağda ğalırımış ölü sādışlı diye. sādıcım
70 da öldü benim. allā rāmet eylesin çok otuz beş yaşında öldü erkek sādıcım.
oña ğurban keserdik aynı cem tutuyu gibi dardan indiriliydi ğāri dar
diniydi. biz óteden beri öyle ğördük. e şindiyse dede gelmiyi ibābed
olmuy. kendi ğalbini biliyik ğayri.

Cenaze

75 cenāze gızım hastānede ölenin orda yıykanır. hocaynan barabar gelir defn_ ediller. bizim mezarlımız ordadır. burda ölüse evde ölüse gene bizim çavdar hocası geldi. yıykar burda geriller çul çapıt battāne geriller. yıyqallar hoca duvasını yapar namazını gıldırır. gene aynı gôtürüller defn_ edeller mezarlıa öyle kalkar gızım.

80 şimdi üçünü yaparız biz. yedisini yaparız kırkını. kırkında kesilir hayvan. loğma yapallar yedisinde. pilav tavıq yapallar daıdılar. gene helva alıllar satın helva bazar ekmā hanı çarşı ekmā öyle. kırkında mevlid_ oğudan oğudur. biz elli_ kisinde oğudduk. elli ; kisini oğudduk. büyük hayırını o zaman yaptık. hindi sufra getiriller bizim cenaza çıkan eve kóyde. sen getirisin hep gönşular sufra getiri. cenazadan dönennere teklif idersin o sinileri kim yiyeceg_ o gadar diye. ac_ olan yir giden gider. baş 85 sālı diler gideller.

I-80 **Konuşan** : Hüseyin Yaşar (1940 Doğumlu)
Derleme Yeri : Aydın-Söke-Sofular Köyü (2010)
Konusu :Serbest Konulu, Köyün Geçmişi, Cem, Çadır, Hayvan Adlandırmaları, Akrabalık İsimleri, Deve Kayası

Serbest Konulu

1 geleneklerimiz işte öteden beri örf ve ādet yörük çepni yörük geleneği. eskiden elin_ ye dilin_ ye beline meselesi vardı ya şimdi eline de sāyib deyil adam diline de sāyib deyil. onuğ_ için sen de sen ben de ben oldu. ben cem radyosuna perşembe günler cemleri seyrēdiyóm. hattı_ ya 5 bizim de var dedim ben hic_ olmazsa bi görsel cem ulaşıb da adamları çaarsak faqat cem evimiz de gırık dökük. bōle ē şimdi ekonomi de var. millet şimdi bi kuzu yedi sekiz_üz bi sorgu oluyodu. ibādete girebilmemiz için sādışlı. müsāyib denen bi olgu oluyo. sādıcıyla berāber erkez dedeniğ_ etraFında toplanıyoduğ. sırayla ğurbancı oluyodu ğurban kesmē. kurbanlar kesiliyodu sırayla üç kurban bugün beş kurban yarın. o kurbanların şeyinde ibādet yapıyoduğ. allaha duva ediyoduğ filan. şimdi onu biz biraz 10

yitirdik. ben şimdi o cem şeyine bakıyóm imreniyóm.

Köyün Geçmişi

15 aşmret hâlinde gelmişler buraya yâni köyün geçmişi yüz seneye yâni
yörük dedimiz şeyle gelmişler buralara. aslını dâ incelersem orta asyadan
kuraklık nedeniyle dârih öle yazıyo çıkmışlar. kızılıрмаğ dolaylarından
anadoluya gelmişler. anadoludan da böyle parça parça yerleşmişler şeyi ö
ilk.

20 eskiden tâtacılarla biz gız alıb vermiyoduğ. çünkü o biraz yanniş
olduğunu sōra sōra kız almaya başladık vermeye başladık. çünkü onların
da kendine göre itikadları var. o işi o kültürü götürüyolar savunuyolar.
bâzen o dede diye gelen adamnarın yannişlarından ötürü bazı bazı şeyler
olmuş. onu da şimdi onnar da ğabul etmiyolar zâten. onuğ için o da alevi
hağ muammed ali diyo bizim şeyimizde.

Cem

25 ben şimdi o cemde baba sıfatını daşıyom. dedelerden sonra on iki
hizmet sâyibi var ya okudunuz bilmiyom bilginiz var mı. bâzen dedeler
hatâlı davrandılar. olmıcağ şeyler yapmaya kalkdılar. ondan bu millet de
temelli geriye çekildi.

30 dede geldi mi eskiden beri toparlanıyodu millet. dede gelmiş artık
falan mahallede falanın evine geliyodu herkes. nası etcez nası olcağ cem
cemâat ğuralım mı ğuralım. aynen şey gibi ğurbannar kesilicek, dargınnar
barışcağ çok önemli. şey etdikden sōra dede artık cem bitdi. dee gidicek.
dedeyi uğurlucz her hizmet yapan her o ceme giren adam dedeye ücret
veriyu. çünkü adam işini gücünü bıraktı ordan çıktı geldi. e bu adam tabi
bi şeyler yol parası var. öle bi fiyat şeyi yok standardı yok. herkes gine ö
35 ileri gelen cem cemaatının insannarı büyükler dedeye bu sene mesela
ellişer lira verin diye āşa yoğarı herkez uyardı.

Çadır

çadır da gene ğıl geçi ğılından şe ederlerdi. onu itiyar neneler
kirman diye bi şey vardı. elinde onu eğirirler büyütürler yumağ yumağ
hâlinde yapallar. bi de onun tezgâhı vardı doğuma tezgâhı. köyde evde o

40 tezğâğı ğururlardı. o kıl ipleri çizerlerdi. onu aralarında bōle geçe geçe
geçe geçe büyük şey hāline getiriller bule. bi de onun ortasından üş tāne
aaşdan yapma direklerin yerini şe_etsin deye. òle bi şey vardı. gene etravı
da gene o kıl şēdendi. kendine göre işte adam ğasırlarla filan dolatırdı.

Hayvan Adlandırmaları

45 koyuna bir yaşında şişek derler dişisine. erkēne de toklu derler.
sığırda isim çok. yeni olan buzāya bir yaşına ğadar buzā. bir yaşında yelek
dana derler. iki yaşına ğirdm zaman düve, erkekse dana. geçinin gezen
diller ğancīna, erkēne teke diller. çePiş de yavrusuna.

Akrabalık İsimleri

halaya bibi dērdik. tēzeye tēze, dayıya dayı, amcaya emmi derdik.
ābi aga, neneye ebe, büyük abla yerine bacı.

Deve Kayası

50 deve varken yörükler eskiden deveye ğonub göçellermiş. benim
bildiğim onun gölgesine deve çöktürürlermiş. ordan adı deve taşı ğalmış.

I-81 Adı Soyadı : Gülşen Yaşar (1945 Doğumlu)
Derleme Yeri : Aydın-Söke-Sofular Köyü-Terziler Mahallesi
(2010)

Konusu : Çeyiz ve Giyim, Kış Hazırlığı ve Yöresel
Tarhana, Serbest Konulu

Çeyiz ve Giyim

1 ğız çeyizine bizim bule çember yapallar. çēre yapallardım eskiden.
onnanı ğollardı böyle parçalar ğonurdu. bizim zamanımızda öyleydi. şindi
denişik_ oldu. mobilla daķımı oluyū şindi öyle. böyle çember, yazma,
yālık olmuyo. şindikinner onu zāten ğabıl_itmiyi.

5 geşlimizde bule şalvar giyerdik. daha eski bizim aqlımızıñ ermedinde
var ımış. bizim oğa tabi aqlımız ērmez.

Kış Hazırlığı ve Yöresel Tarhana

ğışa hazırlık yayık yayāriz. ğayvannarımızdan peynir ğoruz. çōkelek
ğoruz. ondun sōra yannık yāmızı ğoruz. maķarna keserik meselā. tarana
yaparız. bizim taranamız un. un tarana oluyū. un taran_ işde yu_uruyosun

yourdunan undán. sōra sovan biber ğatarsın. istedīñ_gibi et suyu ğatarsın yu_rursun onu. ertesı ğünü dókersin avqalarsın. undán sōra ğurutmaya ğorsun. elekden geçirisin. ya ğalburdan geçirisin böyle. bileydırsınız belki òle işde.

Serbest Konulu

15 eskiden tāta yayıķ var ıdı bizim ğücümüzünen yapardıķ onu. şindi tābi makinalar çıķdı. daha duruyu benim damın içinde o yannıķ. bōle tātadan yayardıķ. ğücümüzinen yayardıķ onu. daha da eskiden deri yannıķ varmış. oğa biz ğıt yetişdik.

II. AĞIZ BÖLGESİ

TRABZON'DAN DERLENEN METİNLER

- II-82** **Konuşan** : **Havva Özdemir (1927 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Trabzon-Beşikdüzü-Türkelli Köyü (2008)**
Konusu : **Aile Hayatı, Kocakarı Ayları, Örnek Cümleler**

Aile Hayatı

1 asıl böyüdümüz ev ha şu üst yanda, sınır dēştirmedük, buralıyık. bu
emmemizin olunu aldık eme ifādık yani ne oldunu bilmedük. sābımız
yodu, ğardaşımız yodu. benim babam yīmi yedi yaşında ölmüş. iki
ğızıldık, u bacım öleli otuz bir sene otuz iki sene oldu. ben yaşıyım, ben
5 seksen iki yaşındayım, yīmi yedi doumluyum ğızım. adım hava soyadım
özdemir. benim beş uşam var şindi üçü ğız ikisi olan. biriniñ evini şuraya
yaptık, şu ev olumuñ evi. biri de borda beyle duruyo emme adapazarında
duruyo. beniyle ilgilenmedi otuz dört senedir bu yıl geldi yani ğücük
ayından beri benim ölüm o. şindi de ğarısı geldi fındık topluyar. ben
10 fındıka ğarışmam dedim eme ha urda ēlençe ediyim işte yarım çuval
ayıkladım.

ifak_uşādık ğocalarımız bizden böyüdü tābi. anam da getmiş ğocaya
evlenmiş, biz ile ilgilenmedi kimse. emicemin yanında böyüdük. u da birer
ğat palan etti, çamaşır etti alıverdi bize uşā. u ğünün hökmünde de gene
15 kimine bi küpe oluydu, hiç bi_şēmiz yok, bize çamaşır ettiler yani. gettik
fındıklıkda çalı odun daşırken ğızım başa gelmesin başa geldi mi çekiliyi,
ğücük ayında odun daşırken u bacımla barabar çalı daşırken āşamcağ eve
geldük ki ben nigah olmaya comat çārmışlar. hoca çārmışlar eve ğızım,
ben de āladım eme u bacım u ğadar āladı ki sorma da getsin övlecene de
20 evlendük yani bi sābımız yodu, yāna ğētmeye yokudu. ana ğocaya ğētti,
baba öldü ğētti. ben bi buçuk yaşındaymışım u bacım benden iki yaş
böyükdü o da öldü.

taylalī çok ediyoduğ, bu fındıklıklar yodu, çay da yodu ha urda.

25 çay da oluyu şindi bāçadan topluyar, çaykura veriliyu, alfaya veriliyu. çay var, fındık var, şindi taylalık gayet az ha urda. anca az bi şey oluyu taylalık bi s̄an t̄um ekiyik yani yok ama ilerden yıl on iki ay yiyüdük yani paqlası oluydu, paqla yine oluyu da.

Kocakarı Ayları

mart , arbul , mayıs , kiraz ayı , orağ ayı , austus ayı , hacı ayı , darı ayı , üzüm ayı , ğara ğış , ğalender, gücük.

Örnek Cümleler

30 “bibi derdük ilerden şindi hala diyler”
 “zabāsı alıyduķ yaıt zabahtan atarsaķ ilkindi de alıyıduķ”
 “dava, tepsi, āaç teknemiz vardı sacayā”
 “araba şindi tā nerdeki erzaqları pırtıları buraya getiriyi, burayı dāa çıkarıyı, daı yaylaya çıkarıyu ama ilerden şunların heç biri yokudu ğızım, biz unları heç görmüyüdüķ.”
 35 “çember, buna alışūķ da buna ğosnaķ diyük buna böle bālarsan başına, başın mökem oluyu yani, açılmıyu mökem oluyu işte yıkılmıyu.”

II-83

Konuşan : Müzeyyen Budak (1933 Doğumlu)

Derleme Yeri : Trabzon-Beşikdüzü-Türkelli Köyü (2008)

Konusu : Masallar, Bir Mâni, Örnek Cümleler

Masallar

1. Masal: Māmud ve Devler

1 māmud çok ğorķar ımış. āşam oldu yēne ğapıya gidesi gelmiş. ğarı da hamur yuıurmuş biliyu musun. ğarı ğaķ demiş ğapıya gitcēm demiş. ğarı dēmiş ki elim hamur yuıuruyum ğapının ardına u saā ses ēdeyim de get demiş ğarı. ğapının ardına varıp da bu tūalete vardıyın caķırt ğarı
 5 ğapıyı gitlemiş. gelmiş ğapıya bu baııurmuş baııurmuş; -ķarı aç ğapıyı bi şey beni yedi, bi şey beni yedi, bārmış. ğarı buna ğapıyı açmamış. ķapıda bi çamaşır teknesi varmış girmiş altına yatmış bu āşamın. sabahsen ğaķmış dönmüş ha bure uşā demiş ki –baba nere gidiysin. –tepenizin üstüne gidiyim dēmiş. eve gelmemiş da. gide gide çıķmış bi daın ğırına. daın

10 gırında baksa gırk tene dev var, birbirinin bıyıklarına bālamışlar uyuyular.
 ula gısmet geldi demişler sıça mıça gākmışlar. demişler ki biz bunu
 yiyecūk ama bi iş teklif edelim buna da edemezse yiyelim. peki. selamu
 aleyküm. aleyküm selam demiş bu devlere. hoş geldin, sefa geldin. ha bu
 15 çorba gāzanını elinle deviri misin serçe parmāla demişler gırk oķkalık.
 helbet, ne var demiş u bismillahirrahmanirahim indirmüş gāzanı. devle
 birbirine bakışmış, bu bizi yiycek demiş. niyse biz ava gidiyuk dēmiş, sen
 ha u gāzanın çorbasını biz gelene gāda yeyebili misin.-ha helbet yerim.
 undan devler gettinen başına bi guyu gāzmışla doldurmuş çorbayı ureye
 yemē, örtmüş üstünü. ura gārdaşım, gelmiş devler. ēy demiş. ne yaptın ura
 20 yedin mi? ura unda ne vardı, u gādar tā olsa yerim. bu sefer ura bu bizi
 yiycek demişler, nası etcēk bunu biz şimdi. seninle demişler, ava gidelim
 demişler. hadi gidelim demiş. urmanın götte unu biraķalım da demiş devler,
 biz urmanın baştan aşşa ayları domuzları gōuştıruncı gelip ha bunu yer.
 peki, gidelim demiş, gitmiş. sen ha burda dur da biz yokardan aşşa
 25 gōuşturalım da dutolur mu? hē demiş, helbet. unlar gettiyne hemen bi ācın
 govuna girmiş. ācın dibinden canavarlar gurtlar kütür kütür kütür
 geçermiş. ura gārdaşım, ēy demiş. ura yememiş unu gene bi şey demiş,
 gelmişler. ne yaptın? ura sizin ormanda bi şey yōduķı demiş, ben geleni
 attım āzıma geleni attım da ha buncāzı da size duttum, bi guş dutmuş.
 30 seninle haydi demişler tuvalete gidelim. peki. bunu tuvalete varalım da
 selfi ācının çatırın arasında bunu atalım dereye öldürelim. peki. selfi ācını
 çekmiş aşāda gōyverdīnen tā dereye inmiş bu. laķır luķur hep bile inmişler
 dereye. ura gārdaşım. ēy, demiş bu dereden. ura nere gettin, demiş. derede
 bi şey gördüm, balık sandım da çay daşıymış uysam. üle mi. bunu nası
 35 yolcu etcēk bunu. seni evine yolcu edelim, demişler. buna bi camadan para
 verelim saā da. bu gādar gūrbetlik olu da, demiş, bi camadan parayla köye
 gidilmez bi çuval verecehsiniz, demiş. e peki verelim bi çuval. bi çuval
 parayı ben götüremem biriniz eletin beni eve demiş.

bu getmiş, buna bi çuval para yüklemişler, varmışlar. giderken evine
 40 yanaşıncā bu ilerlemiş, gāpıya varmış. gārdaşım çārmış. ēy, demiş māmūt

çardān öteki dibinde. hemen çuvala bırakmış. bırakmış para çuvalını. ura
 ne_edersin, demiş, çardān öteki başındayım, demiş. ne_ediyon urda, demiş
 dev. ha u ba_a ettiklerinizi hep sa_a sörcam, demiş, babamın palasını
 arıyorum. derken bundan sō dev gitmiş ğaça ğaça māmūt evde ğalmış.
 45 tamam tā yok bu bitti.

2. Masal

evel bi herifin üç ōlu var ımuş üç ōlu. demiş ki ōlum ölürsem ben ha
 şu ğırana varman, demiş. herif ölmüş. büyük ōlan demiş ki babam bize
 böyle böyle dedi eme varem bakem ne var urda, demiş. uysam u tepede bi at
 var ımuş. urā varanları çīnermiş at. duruқан duruқан getmiş_uşaқ gelmez
 50 imiş. ortanca ōlan dērmiş ki varyım bakıyım bo ōlan nēde ğaldı. vārsa
 baksa ki urda bi at var ımuş ōlanı çinámış, öldürmüş. u da gelmiyi, ikisi de
 gediye gelmiyō. bu seer biri ğalıyo evde. duruқан duruқа bu uşaq nerde
 ğaldı, varyım bakıyım diyo. gidiyo mu hemen at gelike uşaq ğardaşlarının
 ōlüsünü içerde seniyo, gidiyo içeri ōlan. bi ğız var ımuş içerde. bi toplayıcı
 55 ğarısı gelmiş demiş ki ōlanı ba_a versene dēmiş ğıza. e u bizim dēl, al da
 get hadı demiş. ğarı ōlanı atmış camadana götümüş sırtına, gideke ğarının
 işeyesi gelmiş. ğarı işemē camadanı bırakıp da gettine ōlan camadandan
 çıkmış da eşşek dikenini bu çaқısu var ımuş, kesmiş dūramış ğuymuş
 camadana, bālamış āzını geçmiş getmiş. ğarı camadanı götürmüş, eşşek
 dikenini sırtına batar ımuş ğarının. ōlum ..gin sırtıma batıyo, ..gini öteye çek,
 60 dērken eve varmışlar. bi ğızı var ımuş evde. demiş ğız, demiş bi ōlan
 aldım. ben gelene ğadar ben gene gidiyim de kes de bişür, demiş. aman
 ğaçurma, dēmiş ğıza. ğapıyı bacayı iyi kitle de, masaya bırakıyo -na kütū
 al emen kes başını, ben gelene ğadar bişsin. peki. gidiyo ğarı, giderke
 65 ōlana yolda gene ras_geliyi. ōlum nerden geldin buraya, diyo. atıyo ōlanı
 camadana gene gidiyo. gelirke tā şēni hesaplıyo. baksağı ğız cāmında
 eşşek dikenini var, içeri girdine bunları niye avladın camadanda eşşek dikenini
 var, diyo. ha bunda esağ_ōlan var, saқın ğaçırma ğızım, ben gene gidiyim.
 70 kaқıp gidiyi, қarı gene gidiyi. bi de camadanın āzını açarken çaқısu var
 ımuş. fasıldı soқuyu ğızın ğarnına, ğızı öldürüyo hırt deyip döküyo,

dolduruyo ğazana, ..ını ğapının üstüne asıyo ğızın. derkene ğızım üşüdüm demiş ğarı gelmiş, olan çıkmış çaltaa. üşüdüm demiş, gelmiş ateşe camadan sırtta, bi parça et yemiş, oh demiş ırahat oldum demiş, ğızını pişürdü olan. geri dönmüş camadanı bırakaam dēye ğızın ..ını caf etmiş ğarının āzına. uy gevuruğ_ōlu sen benim ğızımı mı kesdin, demiş, uraya hele çıkdın, demiş. sacayağ sacayağ üstüne ğuydum çıkdım demiş olan. sacayağ sacayağ üstüne ğuyup çıkağa ğarı düşmüş bi ayā ğırılmış. ūlum ure hele çıkdın, dēmiş gene. sac sac üstüne ğuydum çıkdım, sac sac üstüne ğuymuş çıkağa düşmüş bi ğolu ğırılmış ğarının. ōlum ureye hele çıkdın, dermiş. tencerē tencerē üstüne ğuydum çıkdım. tencerē tencerē üstüne bunun ōbür ğolu da ğırılmış. ōlum hele çıkdın ureye dēmiş gene. ğazan ğazan üstüne ğuydum çıkdım, demiş olan. una da çıkağa ōbür ayā da ğırılmış, ğarı ğalmış. dedim getti bu da u ğada bitti.

Bir Mâni

deli memedin daşdan
 85 ğaşdan gidersin ğaşdan
 yazık oldu isiyne
 evlensin yeni başdan

Örnek Cümleler

“heķā sōledim buna heķā daşdan üş tene heķā sōledim buna. bi kimsecik de ha bu köyde ben biliyim diyen yokmuş.”

II-84

Konuşan : Ayşe Açık (1926 Doğumlu)

Derleme Yeri : Trabzon-Beşikdüzü-Resullü Köyü (2008)

Konusu : Eski Günler

Eski Günler

1 yok yollamadılar bizi. babalarımız analarımız iş etcek diye eskiden iş var ıdı. sıra gētcen, yaprak etcēn, ot etcēn, inek baķcān. gidenlerde yerinürdük yani okula gidenlere yerinirdük yani. şimdi bizim ōda tek bi ğız bi tek erkek uşaın peşi sıra gidiyo okumaya gidiyo.

5 şimdi ben yanımda bi buçuğ yaşımda ilk uşām var, ğurbete gidiyom köye geliyom nēyse. adam şimdi geldi bōle. bi ğouşta üç tene kağın oturuyoz.

benim yanımda çocüm da böle ifağ tā ilk uşām. olan yanıımızdan
 ğayboldu. çocuk gitmiş böle asılmış ğarının etēnden unun yemek yedū
 yere gidüyü gibi. geldi böle arıyım arıyım. sen dedi baā hiç mi dedi ħarf
 10 tanımyısın dedi. tanımyım dedim. oturduum yere gelmişim, ğapı ğapalı
 ya ha oracī bilemyim. senin dedi baā hā ya dedi yedinci ħarf ımış.
 ħalbusem ħapıyı açsam durduum yer uraymış. bilmiyóm ki. baā hiç bi şey
 õretmediler uşām iş etcez iş etcez diye.

ben düünsüz geldim buraya. iki ğarı iki erkek dedi gibi çıkdık buraya
 15 işte ne bilmm. beş tene uşāk ettik, gene beş tene de ğaybettik. netcem tā
 dedim ğaybettim, bunlar da böüktü. ben de ğurbette durdum çalıştım.
 adam urdayke inek bahtım. uralarda sekiz sene diyum ya urlarda durdum.
 gene buriya geldim. ğışında yanıımıza benim güççüg_olan bi ev aldı. urda
 varıb_oturuyu ikimiz beräber.

II-85 Adı Soyadı : Ahmet Kahraman (1935 Doğumlu)
Derleme Yeri : Trabzon-Şalpazarı-Simenli Köyü (2008)
Konusu : Serbest Konulu, Haçkalı Hoca

Serbest Konulu

1 simenli köyünden sütpınar köyü ayrıldı. gökçeköyden kızuluğ köyü
 ve sinice köyü ayrıldı. doğancıdan çamlıca köyü ayrıldı.

bu köyde dōdum ve izmir çamaltı duzlasında çalıştım dört sene.
 ordan beş sene rize çay fabrikasında çalıştım. ordan trabzon tekele tāyin
 5 oldum. ordan da emekli oldum. şimdi burdayım, yazın burdayım. kışın
 iniyorum trabzona. doğuz dene çocuk var. istanbul ğaynarcadan rizeye
 ğadar erkez bi görevde.

Haçkalı Hoca

yalnız onun zamānında oralara kuş uçmaz ımış. u ğadar bi daın
 başında bi yer imiş. ölürsem beni buriya koyun demiş adam. ölmüş, uraya
 kuymuşlar. güzel bi cami yaptılar, trabzon öyle bi cami yok bugün. cami
 10 yaptılar onun camini arķasında türbe şeklinde bacısının gendinin mezeri

var. o da aynı türbe şeklinde giden uraya duva okuyo, şe_yapıyo, yani –
 öle bi yer urası. yemek veriyolā urda, yatmak istersen yatma yeri vā,
 müsafirāne gibi.

II-86 **Konuşan** : **Ali Çinkaya (1931 Doğumlu)**
 Derleme Yeri : **Trabzon-Şalpazarı-Simenli Köyü (2008)**
 Konusu : **Köye Yerleşim, Bir Hikaye**

Köye Yerleşim

1 şini buraya önceleri iki kardeş yerleşmişler. biri bu tarafa bi bu tarafa
 önceleri de. biribişileri görünce demişler ki nası senin arazin. o da demiş ki
 benim arazim biraz sazağlı demiş. yani ıslak. onun_üçün buranın adamıla
 bu tarafın adamı ömür boyu sazağlı dër, ordan geliyu. benim arazim güzel
 5 ama biraz sazağlı demiş, yani saz, u Sözcük öle devam ediyu. hāla
 günümüze ğadar devam ediyu. belki iki yüz senelik bi Sözcük bu.

Bir Hikaye

babamlardan duya duya geldim. o zaman düzköye gidiyomuş o
 mezer, düzköye cenaze. üç kere saldan düşmüş omuzda giderken.
 üçüncüde oraye bırakıvermişler ordan mezerlik olmuş gitmiş, yüz elli altı
 10 sene.

eskiden ha bu suyu_yanında bi āç vardı. buna iplik bālallardı evliyā
 diye gelenek. şimdi başını ğuyuya sokuyo doqlarda bi yerlā var orda
 medet. bunla daha dōrusu en çok cehaletin şeyleri, batıl inançlar ama
 şimdi ğüyümüzde bu işler pek yok da evliya denen şeyler şu var şöle bi
 15 şey var. dovancıda bi evliyā denen bi yer var. orda bi aāç var, bi çatal aāç.
 bu aasar deresi dā öle bi aāç görmedi. evliyā diyi bu aacı kimse yıkmadı
 yıkmadı. en son şalpazarına okul yapılıırken o zamanķı nahiye müdürü
 geldi. bu āca ilk baltayı vurdu, kesti. oķula tahta kesdi, gitti onu yīdı
 şalpazarında rutubetli bi yere bi tane tāta çakamādılār. onun gibi evliyāydı,
 20 yāmur duğası edilirdi urda. orda yāmur duğası edildm an yāmadī baki dējl.

II-87 **Konuşan** : **Ayşe Yanık (1942 Doğumlu)**

Derleme Yeri : Trabzon-Şalpazarı-Sayvançatak Köyü (2008)

Konusu : Kilim Dokuma, Kocakarı Ayları, Mutfak Aletleri, Kıyafetler, Akrabalık Adları, Çamaşır Yıkama, Ekmek Pişirme, Örnek Cümleler

Kilim Dokuma

1 seren diyuk, tahtadan kılıcı var. şu tekirin altına soğduum dallar var. una ğaldırıyuk yoğarı öle dokuyuk. çarşıdan ipini alıruğ, eskiden gendümüz yapardık, eskiden yünjü Tararduk, ejridük, boyardık, ıyar, doğurduk.

Kocakarı Ayları

5 ğalandar, gücük, mart, abrul, mayıs, kiraz, orag_ ayı, aüstös, hac_ ayı, darı ayı, üzüm ayı, ğara ğış.

Mutfak Aletleri

ğazana ğazan diyuk, tencerē tencere diyuk, çalbırā çalbıra diyuk, çalbıra, tencerejn bi deüşüü, sahana sahan diyuk, ğumulda çamaşur bişürüdük.

Kıyafetler

10 bu fistan, bu dizlik ime şindi ayakğabı dirler, elbise dirler. eskiden fistan, dizlik, ğuşşak, peştamal, eskiden yünden doğurduk. gendümüz doğurduk, şindi hazır alıyuk, başımızdakılar cember. çorap, lastik, yazlık.

Erkeklēn ğyidū çapulıyidi. pantulları pantul, cegetleri ceget, gömlē gömlek. önceden işlik denilüdü, şindi gömlek.

Akrabalık Adları

15 ana diyuk, baba diyuk, dedē büyük buba denilüdü, babaannē büyüğana denilüdü, şindi babanne, annanne. ğalaya bibi derdük, amcaya emice, dayıya dayı, teyze dēze.

Çamaşır Yıkama

20 varup dere de çamaşur yeğarduk, çırparduk, daşda yığarduk. evde bişürüdük unu ğuyardık ğumula bişürüdük. ğelderimiz oludu, ğeldere ğuyar alı arğamıza varı dere de yürduk. ğumula çamaşuru ğuyarduk, ğaynar suyu dökerduk_ unu bişürüdük çamaşuru, unu ğuyar ğeldere alı gider dere de yığarduk.

Ekmek Pişirme

bi ileen hamur eşilerdik. bũduy_unundan uş dörd ekmek biřürũdũk uşaqlara. pöşke ekmē derdik, bũday_ekmē. unu biz mayalardıq u ğabaradı çok güzel oludu. başka darı ekmēni saca yamardıq, sac_ekmē dirdũk, bilegi vardı bilegiye Taşa atardıq bilegũ ekmē dirdũk.

daşdan ha bũle bilegi olurdu iči yuvarlaq uřtũnde de kapā oludu, gene daşla oludu. ocaqta ğızdırudıq hamuru atardıq, taşı da uřtũne ğuyardıq uřtũne de kũzlı kũl ğuyardıq u_urda biřerdũ.

Örnek Cũmleler

30 “ip doqıyuyq siz ip doqurqa da gelin de”
 “gečen gelen kamerā alıyı beni”
 “ben ğoyun baqmadım ime sıır baqđım, inek baqđım.”
 “zabah oldu, uleyin oldu, aqşam oldu.”
 “ōlēn arasıyla zabahın arasına ğuşluq deyley, ğüneş çavdı, ğuşluq
 35 deyley.”
 “ğüneş endi.”
 “ayan bozuq, ayan yācaq, çayını topla.”

II-88 **Konuşan** : Havva Özdin (1942 Doğumlu)
Derleme Yeri : Trabzon-şalpazarı-Sayvançatak Köyũ (2008)
Konusu : Örnek Cũmleler

Örnek Cũmleler

1 “evel yemekler yapaylardı ğazannara büyük. ğazannara bunlarla alılar ğoylardı bōle daıdıduq.”
 “misir, fasile, lahana, badadis, paqla, pancar, daru. siz padadis dersiniz biz ğartıbu dirik, pezũk, işimiz unlar ğızım.”
 5 “bu da heyva ācı, armud_ācı, kiraz da ha.”

II-89 **Konuşan** : Ünal Özdin (1958 Doğumlu)
Derleme Yeri : Trabzon-şalpazarı-Sayvançatak Köyũ (2008)
Konusu : Bazı Sözcũkler ve Bir Cũmle
 1 annaq: ğörüř ačısı

	akınduruk << akan doruk: ladin ağacından sızan bir madde
	aķuru: dümdüz
	alacura: büyük çanta, heybe
5	ayak çavı: ayak izi
	bilegi: tandır
	bişi: bir çeşit ekmek
	çentik: küçük çanta
	doruk: ladin ağacı
10	īsi: odunun yanmış
	ilistir: delikli süzek
	iskemli: oturak
	isti: çok sıcak.
	kuşgılık: bir baş bağlama biçimi
15	māzu
	nezük : yeni bitmiş çay.
	pöşke: kuzine (rusça počka)
	saplık: kepçe.
	sekmen-iskemli: oturak
20	serender
	tam
	tekir
	yālaş: guymak
	“maħallenin oluban çocū eve doldu”

II-90 **Konuşan** : Meryem Dıral (1933 Doğumlu)
Derleme Yeri : Trabzon-Şalpazarı-Geyikli Beldesi (2008)
Konusu : Eski Günler

Eski Günler

1 u zamanlar ha bu ğızlar depmiydi ĥoran. Őindi ğızlar mızlar hep ĥoran depiyi. ğanunlar dējšij, seneden seneye dējšij. eskiden aha dūüne gidellerdi, dējrmende ğonuşullardı. taflanda, odunda ha_uralarda Őindi öle diyil millet.

5 u zamanlar aynıma geliğdi, Şimdi bilemiyim. Şimdi unutmuŐum unutmasam slerdim gene.

II-91 Konuşan : Fatma Balta (1948 Doğumlu)
Derleme Yeri : Trabzon-Şalpazarı-Geyikli Beldesi (2008)
Konusu : Serbest Konulu, Yaylaya Gidiş, Tereyağ Yapımı, İmansız Peynir, amaŐır Yıkama

Serbest Konulu

1 Çok gzel grrdn ama Şimdi sis olunca duman olunca ble piskindirk oluyo. nluğla da Şu kf ayı var ya bunda ble oluyo. kf ayı deller Şu aya, rg_ayı deller. mesela tam dirk biz ble ğapılarda ble Şeyler olur unlara tam drk. Çayır ğuyaruğ içerisine ot, ayır drk orada u kf oluyo, kfleniyu mesela. ha Şimdi Őle Şe_yaptıka kf çıkıyı

5 ble içerisinden duman çıkıyı. kf ayı diyk biz bu aya, ekseri Şu ayda olur.

mesela bu ay astus ayı dirk. astos ayı, boş ayı, darı ayı, zm ayı, ğara ğış, zehmeri, ğck, mart, abul, mayıs, kiraz, orak.

10 ben aslında en çok da unu ğullanıyım yani. ben Şu aylarını bilemiyim. ha Şu gençlerin ayını yani fazlasını bilemiyim.

Yaylaya Gidiş

15 eskiden yaylaya gitme var ıdı. Şimdi yaylaya gitme yok. ben bile mesela kirāane drk Şu yukarda sis dağının altında bi oba var, uraya ev yaptım. urada duruyudum. Çocuklar dağınca daha gitmedim. gitmeg_istemiyu canım emme tabi uraya varınca da yani yaylama Şeye varınca rahat ediyim emme çocuklar dağınca daha ğtmek istemiyum. eskiden sıyılları inekleri psklleller ble anını dağarlar ğidellerdi. mesela yani sis dağına işte alacayá ğadırgāye ğevur dağına, ğevur dağına  gnde varılurdu. Şimdi hep arabāyle gidiyler kimse kimseyi daha tanımıyı ğızım.

20 ne biliyim eskiden mesela yrme ğidild yollar. ğelllerdi bunlar. bu eş dost hep urada. ben çay demlerdk, ierdk, muğabbet ederdk, buradan

işte gidellerdi bunlar artuğ biraz daha yüksecükteydi ya sis daı bunlar benden biraz daha yüksecükte. işte ure gidellerdi ne bileyim şimdi bu araba yolları herkes birbirini tanımıyı. eş dost daha kimse kimseyi tanımıyı. 25 alacaya varılıydı mesela bi günde varılıydı. gavırgaya bi günde varılıydı emme gevur daına üç günde yürüme gidiliyodu. doruun altlarında yatılurdu. nerede akşam olursa urada yatacağtın. ulu köy başı derlerdi uraya varullardı. urada yatállardı. tekrar uradan uğara gidellerdi. meleklerin diki derlerdi, uraları çıkar emme dik idi çok dik idi yamaç böle 30 giderke güvende dellerdi. urada galıllardı. uradan o yana dōru bilemiyim artık gevur daı yani getmedim için daha bilemiyum. mesela ekmē biten olurdu. bōle bu ekmēler yōudu gızım eskiden. ekmē biten olurdu_u dorūn altlarında atış yakılıydı gara atış. çam ācına doruğ dēruk biz, ure saç qorlardı, ekmek yamarlardı. mısır ekmēnden unu yerlerdi. işte ureye yolda 35 mesela inē saar, sūdünü bişürü yerdi. yōurt mayalardı. āşamdan yōurdunu alıp yol_ oğarı yiyigene gidellerdi. eki hayat bule giderdi gızım emme şimdi bu işler gāktı, şimdi her şeye ulaşım ulaştı.

Tereyağı Yapımı

inekleri saarduğ, gelir süzeklen süzerdük. gazanlara tencerelere onlarla bişürürdük. gaymanı alırduğ. bi gaba daha önceden bōle şe_ 40 yaparduğ mayalarduğ. u yōurdu her zabağ yayığ yazarduğ her zabağ. yayığ var ıdı aaç yayığ. sūdü bişürürdük yōurd yaparduğ. onu guyarduğ o aaç yayıa, içerisine mayalardığ mesela. onu u zaman eme eskiden her zabağ yayılacağtı. şimdi biri üç günde gıyur. makine alındı sōra sōra makineye verdiler çekdiler. onun gaymānı bişürdüler. undan mesela bir iki 45 günde bi yaydılar yaptılar. yanı yōurd tekrar yōurd yaparsın. onu da karışık gene āç yayında yazarduğ eme şimdi u işler hep gitti.

televizīnlarda āç yayığ gösteriyo gızım eme onların gösterdī gebe bōle galıngene. bizinkinin ucuna dōru inceyrek olur, hafifden gerisi mesela galınca olur emme iki taraftan da gūlpu olur.

İmansız Peynir

50 imansız peynir makineden çıkıydı. imansız peynir işte makineye
verdin miydi ğaymānı ayırırdı onda hiç yā olmuydu da, yā olmayınca
imansız peynir o idi işte. onun yaını işde bişiriysün makineye verince
makinede azcık ılıdacağsın. inekden alıp makineye vereceksin. makinede
tekrar artuğ ğaymānı ayırdıktan sōra bişürüp şey_edeceksin. u peynirin
55 artuğ bişürmiysün, peyniri òlece gene maya atıysun. içine ğarışdurup
bırak. peynir oluyu dutuyu işte. u ğaymānı bişirüsün, bir iki üç günde bi
yayığ yayarsın.

Çamaşır Yıkama

üstümüzü çıkarıdık mesela haftada bi sefer yıkanıdık. çıkardıdık
üstümüzü ondan sōra bōle bi aaç şeyi olurdu. ğumul udu, u da gene
60 aaçdan oluyudu, şōle yuvarlak bule uzunca oluyudu azcuğ. una mesela
reñklileri, altına beyazlıları, ara reñklileri, üstüne en beyazları üstüne
ğoyuyduk. üstüne küllük çulu derdük, küllük çulunu bōle u da ketenden
oluyudu, keten de yani kendirden oluyudu ğızım. ekilirdi eskiden şimdi o
bile yasağ, her şeyler yasağlandı. onun āzına yuvarlacığ oluyudu u küllük
65 çulu da unu ğonuyodu u āzına u aaç şeyinin ğumulun.

kendir ekiliyidu bule boyu büyüydü. büyük boyunu aynı çekeceksun,
küçünü aynı çekeceksun. onu on on beş ğün şuralara bōle bacaklarını
diyneldilerdi, açıylerdi ğuruması için. o urada tel atardı. şimdi kendir tel
atıy ya kendir olacak ya keten unu soyardık. unu artuğ başını bōle gene
70 bālayuduk. şōle saç bālanıysa toğalanı ya onun gibi bālayuduk eme mesela
çok oluyudu üç beş kilo olurdu mesela. toğmā götürülüdü, toğmağda bu
emme toğmağ da suyula dönerdi. toğmağ bōle kōcaman bir āç ne biliyim
ğalın bi āç ğağıydı oğarı küp diye vuruyudu o şeye kendiri. kendiri de
bōle çevirip çevirip bi güzelcik yumuşıyıp oluyudu pamuğ_kibi u. onu o
75 zaman alıylardı darağ var ıdı ğızım önceden. darağdan önce kesiliyudu o
daranıyudu. ondan sōra da artuğ andan sōra mesela darandıktan sōra
ğızım bunu ēriyuduk. örege var ıdı, toğa var ıdı. bēle örege dedimiz ha

büle altında tātası oluyudu basıyuduğ bōle bi āç oluyudu. undan şölece bi
 80 āç unun başında da büle bi şey oluyudu, kendir una sarılıyudu. unda ēridük
 ēcekleriyle. undan sonra tekrar bu bişecekti. u anca ğumul dedik ya unda
 bişecedki aynı küllük çulu ile. ununula bişirüdük u kendiri óndan sōra işte
 kullanmak_üçün de gene tekrar bi yere gider çekeceksin. ónu öle şey şey
 hani dezgağ oluyu. çok çok zahmetliydi emme allah razı olsun ğurtarandan
 bitti o işler. işte o küllük çulu dedimizi ğorduk, üstüne kül şu atēşin külünü
 85 emē eskiden ğara atış vardı. u ğara atışın külünü alıyuduğ, biriktiriyuduğ bi
 yere. birikdirünce on on beş gün bir hafta u bişecedki. her gün suyu
 dēşecedki, çok zahmetliydi. undan sōra da unu diyim_a bembeyaz bōle
 pamuk iplī oluyudu. hani dezgağ görünüyü bazı televizmnlarda gösteriyi,
 bōle maķarası işliyi adam bōle darālā dokuyu, aynı ule dokurduğ. ondan
 90 sōra kızım òle bez hāline gelirdi. unu u zaman artık göyneklik keserdik. iç
 gömlēmiz undan olurdu. erke'lerin picaması undan olüdu. hani kadınların
 iç gömlē, yataķ bezleri, erkēklerin iç gömle'leri emme o çok sālıklıydı.
 eskilerimiz unu gene de arıyı. ha şindi bazıları arıyı emme şindi yeniler biz
 daha aramıyız. şalbazarının işte keteni u.

95 sis daından odun daşıyduğ. mesela iki saħatlık yerden bir buçuğ
 saħatlık yerden, üç saħatlık yerden. ğızım oradan arķamızla odun
 getirürdük buraya da burada yakarduğ. su daşurduğ. ğufa olurdu āçtan
 ğufa olurdu. ğufa derdüğ biz ona. unu bu arķamızdan dē mesela yarım
 saatlik yerden olsun veyaut yala'lardan ğazanlarla daşırdık. bōle
 100 habālarımız ğazanlarımız eskiden ğara atışde ğapğara dışı ğararıyıdu.
 habalarımız simsiyah oluyudu bizim daşırķa bōle buracıķlarımız ıslanıdu.
 ğış oludu, u yalaķlādan alıduğ, yaz gelince de işte uzakdan daşıduğ. bu
 belimizi bule sırf ğapğara su oludu. çürürdü ğuşāmızın ha bu beli. ğorduk
 arķamıza birmaç daķarduğ. u hani ğulpcāz oluyudu, şōle gene birmaçı
 105 daķıyıdık u ğulpuna omuzumuzda bōle gene ğolumuza dolıyıp alıp
 geliyidik ğufiyi. aķşama ğadar daşıyecēdin işde, ğufayla ne ğadar su

daşınacadı ğızım. öle öle allaha şükür çok rahatuk şimdi.

- II-92** **Konuşan** : **Şevki Yaşar (1958 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Trabzon-Şalpazarı-Geyikli Beldesi (2008)**
Konusu : **Kız Kaçırma, Meci**

Kız Kaçırma

- 1 şindi şöle bi _ şe ğaştı _ zaman baharsın adam evi basar diye bi başkasının evine gidiyi. orda gelin oluyo. bi müddet sonradan uymadıye ordan dōru bi herkes bi kalabalık adamlarla berāber gendi kıoca evine geliyo artık.

Meci

- 5 eskiden şöle bi usul daha vardı. mesela diyelim ki şindi u yok. senin üç kilometrede dört kilometrede orda on beş yirmi günlük çayırın var. herkes çayıydı, diyodu ki; sabahleyin gel bana, büyük çayır al. herkes gidiyodu. toplanıp on on beş yirmi kişi gidip, onun çayırını bi günde alıp burē getiriyōlardı. yarın daı bi başkasının hiç kimse yorulmamış oluyodu.
- 10 bi defaya maħsus zabahtan, sabah namazına gitti midi ğāvaltı vaqtine geliyidi. öle oluyodu ama şindi bu tamamen ğaqtı. imece denen şeye biz meci dirdik.

- II-93** **Konuşan** : **Şerife Bayraktar (1958 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Trabzon-Şalpazarı-Geyikli Beldesi (2008)**
Konusu : **Evlilik**

Evlilik

- 1 bizim şimdi on seneden bî_yana isteme var. bizim zamānımızda biz işte çayıra giderdük, çayır biçmeye giderdük, güllük biçmeye giderdük. inēmiz var ıdı, köyde inek ēlenidü. köy inē dirlerdi inek yaymayá giderdük. bizim sevdālarımız da biz nerdeyse uralara gelırlerdi. eyer biz de birbirimizi seviyısak ğonuşıduķ, anlaşıduķ, ğararlaşıduķ. işde babam verise seni alırım, babam vermezse ğaçarım. ya istededük ya istetmezduķ. bi istensin emme biz istetmeden de ğaçduķ. ben de ğaçma evlendim, bu da
- 5

ğaçma evlendi. ben dayımın òluna nişanlanacādım, ne bileyim òle oldu işte. nişan da olamadı ben ğaştım.

10 düün, o zamanlar düün yoğudu òle. düün yapılıydı da işde bi eve getirilerdi gelini. uradan işde ğoran depikene gelinin evine götürülerdi. ule bõle düün alanı filan òle ğurma yoğudu.

II-94 **Konuşan** :Murteza Demirtaş (1968 Doğumlu)
Derleme Yeri : Trabzon-Şalpaazarı-Geyikli Beldesi (2008)
Konusu : Örnek Cümleler

Örnek Cümleler

1 “gel baçalım dēze biraz ğonuşacūk. nerē gidiyusun. gel gidersin baçalım ha urda iki laf idelim canım gel bõle ya.”

RİZE’DEN DERLENEN METİNLER

II-95 **Konuşan** :Mehmet Çepnioğlu (1937 Doğumlu)
Derleme Yeri : Rize-İkizdere-Diktaş Köyü (2008)
Konusu : Çepni Ali

Çepni Ali

1 bizim ásaz çepni ali var alı kırt ali yani yüz elli sene. osmanli döneminde rus ğarbinde yüzbaşı olarak askerlü‘ ğünü yaptı. buraya da bi kıridan seçb kıaldi. kıridan da şõle kıalmış. iki dane kıarisi var miydi
5 bunun. bu da kıasap idi burıya. urıya bi kıarinin kıocası ‘ ğitmiş as‘ ğere on iki sene ğelmedi. inek alsın bizden diye bedara üçüncü kıari. aradan biraz zaman ğeşti ğeldi onun kıocasi. o zamanda velkü idi kıaza. ‘ ğitti _ ure ğākimin kıarşisine ğakim dedi ki kıariya işi bıraқalım. kıari ğanginiz isterse kıabul edicez. tamam dediler. istedī ğ_ ğocasıydı isteydi de şindi o toz var. bu tarafa toz var. tozun yoқuşu, eskiden mahuraydı şindi toz ‘ kıöy, o adam da urda. u da dedi ki yeni ğeline işte allāın işi baқ. ben şindi kıariyi verdim
10 gidiyirim şindi eve. bindirdi mi eve yāızdı, bindirdi eve kıariyi almā

15 kılıncaz evün sâyibi araya girdi. çekdi silaFı vurūdu o adam. bu vukuatı
 budu. bundan seeb aşşa yukarı ottuz sene dışarı kaldı. ha bu bi kari, kari
 dā var iki Tane. şimdi bu rus harbinā gidincez bu ōli kemide eldi. hani o ali
 çetni ali dedūnuz tozdan yoğarı çık biberōlū vardı

20 bizim buraya şimdi ha buraya çepniler denince abimle benik ama
 ōkūler gitmişler kemalpaşaya, bursanın kemalpaşaya. işte velküye var,
 çayeline var, salakaya var, samsuna var. ōle daalmışık, şimdi burdan bi tek
 ben desem saā inan. benim de var, üç dane ōlum. iki danesi çorluyadur, bi
 danesi de, üç tane kız vermişim, bi dane de eve var.

ha bu dereye ben şoferim, bu dereye yedi sene minibüşçülük
 yapmışım. türkiye hep gezmişim kamyonla. irana da doğuz sene gitmişim.
 yaş yetmiş bir. bak ‘ görüysun ha bunu bak çalışıyorum.

II-96

Konuşan : Saniye Çepni (1928 Doğumlu)

Derleme Yeri : Rize-İkizdere-Diktaş Köyü (2008)

Konusu : Örnek Cümleler

Örnek Cümleler

1

adım sāniye. seksene ‘gidiyorum, dā seksen olmadım ama yetmiş
 dokuz. bu ‘köydenim. dōma böyüme burdan. ha dōma yerim ā uraya.
 urdan almışlar amcāmın evine gelmişim. ha bu da gene eltimin kızıdır,
 ‘gelin. kızların_anası, altı dene kızı var.

5

“eyi bu pilden zorum yok da hastā oluyrum çok, belim çok ārı_
 yapıy, gezemiyrim.”

II-97

Konuşan : Alibey Çepni (1923)

Derleme Yeri : Rize-Çayeli-Büyükköy (2008)

Konusu : Çepniler, Düğünler, Örnek Cümleler

Çepniler

1

her bölgeden gelmiş şimdi çepni var ya çepnini ‘kitabı da tarihı da
 var. çepniler oğuz hānın altıncı ölunun ismiymiş. ‘gelmişler yani şey
 impiraturluuni rum, bi şey impiraturluuni kurmuşlar da karadeniz rumları

çıkartmışlar.

Düğünler

5 düğünler şimdi'kinden dā farklı. horon edemesek oraya kāva çıkarırdık. düğünlere 'giderdik o zaman düğün sajbine şey edēdiler sūt sūt. sūt çılıbırı yapardılar yani düğünlere. kız evi olsun erkek evi olsun yemek şart idi yani. hem de sūt çılıbırınla, hoşmer hoşmer.

10 beni as'kerey'ken nişanladılar. ben dört sene as'kerlü'k yaptım izmirde. bin dokuz_üz kırk birde teslim olduk. sonra beş sene öteye de teris olduk. o kadar bi zefilde as'kerlü'k yaptık_ ki ayaklarımıza çaruğ giyerdük deriden çaruğ. onu da bulamazduk yani. şimdi'kü as'kerlü'k as'kerlü'k mü.

15 şimdi'ki gibi git kızlan dolaş 'gel yok. onu bi dā almazdık. yani şindiki usuller şindiki gibi olsaydı o kızlan kimse evlenmezdi çünkü neden 'gezdi dolaştı sōra evlenmediler evlenemediler ondan sonra yok.

20 mesela enişte dāvet edilidi ilk hafta. otuz kırk kişinen berāber enişte 'giderdi kızın evine. kızın evine oraya sofrā enişte sofrası derdi enişte sofrası. yemek, para tōkerdi enişte. kaynana var ya onu bālardı eniştenin kardeşi veya birisi o da para aldı. şimdi bi cün cün cün başka bi şey yok.

Örnek Cümleler

“eski medreseyi şey yıkmış izzet erten deyende bi öğretmen.”

II-98 **Konuşan** : **Yahya Çepni (1958 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Rize-Çayeli-Büyükköy (2008)**
Konusu : **Eski Bir Gelenek**

Eski Bir Gelenek

1 bizim bu yörede ilk önce kızlan olan düğün etti zaman gelirdi şeye. kız tarafi erkek tarafına gelirdi. geldi zaman yemek veridik. şimdi eskiden düğün salonu filan yoktu. mesela akşamdan kızın tarafına düğün oludu erkejn tarafına da. sabāleyin kızın kayınpeder kaynana giderdi kızın babasının evinden alış getirişdiler eve. eve geldi zaman musafirlere yemek verilirdi. o musafirlere yemek verildi zaman kız zāten eve gelmiş. dā

5

türkçesi yāni bāştan giderdi kız düün var ya. şimdi mesela bizim hānımı gitti babasının evinden almaya. olan kapıya dururdu. gelin çıkacak ya evden eski ādet kapıya durur. kapıya kâynpeder gelirdi kızın kardeşine para verirdi, kapıyı açardı. kızını alır getirirdi burıya.

II-99 **Konuşan** : **Saadet Çepni (1942 Doğumlu)**

Derleme Yeri : **Rize-Çayeli-Büyükköy (2008)**

Konusu : **Evlilik, Düğün Hazırlığı, Eski Günler, Mâniler**

Evlilik

1 ben evlendim on dört yaşına. on dört yaşına evlendim dünyayı kaptık, tul aldık başımıza. erken evlendim lafın gelişi başımıza tul koduk. evlendim de tul mu kodum başımıza çok iyi bi şey yaptım anlamına.

5 bizim zamanımıza ‘gene biraz dā ‘gör‘gülü idi. benden öün evlenenler hiç eşini ‘görmezdi yani. mesela ‘gelirdi birisi isterdi ‘gördünü bi yere isterdi. yāni konuşalım da biz eş olacağız evleneceük diye bi şey yok. annesi babası bunu alacāsün bunla yaşıycāsun. çurúk müdü çarık mı dü bet mi dü böyle bi şey_yok. şansına ne çıkarsa.

10 bēz ‘görüşerek evlendük, benim dayımın öldü. anneme ‘gide ‘gele de hılasına biz severek almışık birbirimizi. biz öle ama benden on sene eveli diyirim yāni benden es‘kileri söyliyrim. ben hiç durmadım yāni nişanlı. biz evlendük. bunun annesi babası yodu. beni annem kardeşinin çocūna evlendirdi. ben hiç nişanlı durmadım. büle sözländig yāni verildim, duün yaptım. yāni ben çok şey yapmadım. beşli var idi altın var idi.

15 beşlisüz altınsuz hiç kimse ‘gitmezdi. beşli dedüün bi tane ha böle bi tane orta yere iki de uFağ uFağ lira yan taraFlarına. şindi‘ki ‘gelinler ‘gibi māzalardan ‘gelinlik almak yodu o zaman. terzilere tiktirurduk. hem beyazım var ıdı hem de pembem var ıdı, iki ‘gelınlük tikerdiler. şindi‘ki ‘gelünlük gibi beyaz yani. benim ‘gelünlümü çok ‘güzel tikmiş idi terzi. 20 kaşan giyemezdi yāni mesela seni sevdim kaştım peşine o ‘gelünlük ‘giyemezdi. ona bi düün yapardılar ufağ, sabahın nigahlarını kıyardılar.

Düğün Hazırlığı

25 kina elbiseyi ‘kesersün tiktirusun işte bu‘gün Pazar ‘günü mü olcağ
 dūñ cumadan oda donanıdı. oda bu‘gün donanı yarın ‘gelin ‘geli yani.
 annem, kolu komsu işte akrabam. gelinin yen‘gesi var olur. yen‘ge yāni bi
 ̄retmeye d̄yuruğ yen‘ge, yen‘ge olurdu. şimdi yen‘ge yok şimdi herkes
 bilmiş. eskiden yen‘ge ‘giderdi kızın peşine.

Eski Günler

30 eskiden anlattıma göre valla es‘ki zaman şeylerini ‘göreslenmişik
 yāni özlemişik yani. özlemişik yā. ben o zamanlara ben kırk altı sene kırk
 beş sene evelisi ben bu adamla evlendim. bu evi yaptım, çoluğ çocuğ yedi
 tāne çocūm var. mesela ben biz yāni ne yerdūğ biliy musun. inek
 yapardūğ, ineğın yaını sūtünü yerdūğ. misir kazardūğ çayırlara deremene
 ‘gide ̄ütüdüğ gelidūğ. bu kadar çoluğ çocuğ o pelçi kızacağ ekmek
 olacak. yāni çok zor bu yaşa kadar gelmiş. şini o kadar rahatlıklağ vār.
 bılaşığ ma‘kinası ondan sōra çamāşur, elektrik süpürjesi. benim kapıma su
 35 da akmazdı es‘kiden. oraya kapıya su akmazdı. se‘kiz sene üste su
 ‘getürdüm, kapıya yıрмаğtan taşırdım o cucūmlerlen, işte bazısı da
 destiydi. o es‘ki ‘günlerimi o ‘gelin olduım zaman ‘günlerimi ozliyrum.
 şimdi gızım raatlıa alıştığ, para pul var ama raatlığ yok.

40 es‘kiden bu radyolā yoğudū televizyon yoğudū. bizim erkeklerimiz
 de tür‘kü çarıdı. dūñlere çok karşıklıli tür‘kü derdiler. dūñlerimiz çok
 şahane oludu. mesela benim babamun erazesi var bu arğa tarafa. babamın
 malları var, oralara ‘giderdūğ. arkadaşlar toplanırdūğ ineklere ot
 ‘getürmek için. sallardūğ ordan tür‘küyü. ama şini kızım yōğ. dün eveli
 akşam ābeymin ̄lunun dūñnü var idi. şenollan tür‘kü sóylemişik ki
 45 melekkan şenollan almışık uları kameraya ha bōle. dedüm öldüm zaman
 izlersiniz.

Maniler

İnēj soğtım zarfa
 bi sevdam var etrafa
 adini sorarsanız
 50 adini yazdım zarfa

sen karşıya ben beri
adım adım gel beri
yüzünden akan teri
eyle şerbet ver beri

55 denizin dibi nildür
beni söyleten dildür
bi sen söyle bi de ben
baçalum dertlü ' kimdür

ORDU'DAN DERLENEN METİNLER

II-100 Konuşan : Rukkat Demir (1948 Doğumlu)
Derleme Yeri : Ordu-Ulubey-Kumanlar Köyü (2008)
Konusu : Ailesi Hakkında, Eski Günler, Mutfak Aletleri, Tereyağ Yapımı, Düğün, Keşkek, Kara Lahana Sarması, Fındık, Komşuluk, Kış Hazırlığı, Örnek Cümleler

Ailesi Hakkında

1 biz burıya ben bubam köyü duraç köyü idi. şu bizim bi köyümüz dā
var orası kardeşlere bālıydı sonradan. şimdicek ğarıcaç köyüne gelin
oldum. ondan sonra ğaynatamın yeri iki taraflı idi. biz dört kardeşler idi
ikimiz urda ğaldık yani ğarıcaç köyüne yerleştik buriya geldik. fındıkla
geçim sālıyuğ diyelim.

5 benim bābannem şeyde savaşıda ğalmış beyi bi kıızı iki ölu varmışdı,
bi tane de ölmüşdü. üç çocū varmış bubānnemin. bubānnem yāni şeydi öle
bi kadındı ki yāni erkek filan önünde duramazdı. öle bi kadındı tam
osmanlı kadın_ıdı.

10 benim ilkin nenemim çocū durmamış da bubam onun için annemi
almış. annem gelenden sōra nenemin çocū olmuş. ābem kız kardeşime aga
diye kelime ediyıdu. o kız kardeşim de öldü şimdi.

Eski Günler

ben gine kayınlarıma yāni ōle alıştırmışlardı kōkenden. dursundu bi
 tanesinin ismi. dursun aga diyodum, mahmut aga diyodum ben.
 15 bŷyŷklerime kaynatamıza dayı diyuduğ, kaynanama ana diyuduğ yanlız.

uş gelin bir olduğ. benden iki bŷyŷk elti vardı. uş gelin birlikte
 durduğ. iki uş sene durduğ. ğaynanamın dedŷ oluyodu. u zaman ğaynana
 ne derse unu yapacağsın. dışarı ıķamıyudun ki. biz zabah namazına gelin
 olalağdan ğaynanam ğaynatam mŷslŷman insannardı namaz ğırlardı. su
 20 da ne ğadar diyim sağa yāni yarım sātlıđ yol var ıdı. yarım sātlıđ yoldan
 gidip zabah namazına su yetişdiriyuduğ yāni alıp geliyiduğ uzağdan. şimdi
 evlerde su var ama u zaman ōleydi. dereden depeden alıyuduğ suları. işte
 zabah namazına ğaynanama ğaynatama su abdes suyu yetişdiriyuduğ.
 allah rahmet etsin çoğ da iyi insannardı ğaynanam ğaynatam olsun.

25 bŷyŷk gelin o kŷk kaynımın beşmni gezdirmiş yāni gendi
 ocuğuyunen az bi arası var ımış. ğaynanam gelin alandan sŷna dŷum
 yapmıř. onu eltim gezdŷrmŷ yāni beřini tālłalara beřikle. beřie ğolan
 dađardıđ arđamıza yŷklenirdik. tārłaya gŷtŷrŷrdŷk. tārłaya yer yapardıđ
 bŷle eşinir eşinir yer yapardığ urē beşikleri bırağırdığ tārłaları alışırdığ.

30 keşke u ğŷnler geri gelse de suyu gine daşısan. u ğŷnler daha
 zevkliydi yāni ğafan bi şiye yormuydun. bi tek vŷcud yoruluyodu. şimdi
 beyinden yoruluyosun her şeye. u zamanda yāni şdre girmezdin. beyin işte
 on beş ğŷnde filan gitcek şeker alcağ, duz alcağ gelicek başka bi şey yok.
 yāni çocuklara yiycek filan alırsa alır para var_ısa tābi. para nerde parada
 35 kıtlığ da oğdu. u zamanđı zamanım olsa gine de aynısı_ bi çalışsam u
 dereden u suyu getirsem, u dereye de gitsem çamaşırımı yıķasam, u ğŷnim
 olsa çoğ ğŷzel ğŷnlerdi.

eskiden çamuş var ıdı. bubamgilde var ıdı camuş ama burda ben
 daşımadım camuş. yāmızı gendimŷz yapmıřđanalıđ yāni bi de satıyuduğ
 40 şimdi alıyuk tā.

Mutfak Aletleri

yemek biřŷdŷklerimizimize tencere diyuruğ. bŷrek felan biřŷdŷklerime

tava diyuruq. tencereden alıp gıyarkanalık kepçe diyuruq. eskiden āaş
kepçeler vardı şimdi tabi demir kepçeleri çıqdı. tabā gıyup tabaq diyuq,
tas diyuq, saan diyuq.

Tereyağı Yapımı

45 Tereyāını gülüm inē sādıqdan sōra südü bişiriyusun, maya
yapıyusun. mayayı da yayıq eskiden āç yayımuz var ıdı. unda yayıyuduq.
sonradan şey_yayıqları çıqdı, una yuqurdu gıyuyuduq, bōle çalpalıyuduq
çalpalıyuduq bōle çekip çekip çalpalıyuduq. burda askı var_ ıdı askıda
50 çekip çekip onu olduruyuduq. olmazsa da azcuq ıscak su gıyuyuduq. onun
üzerine yā toplanıyodu yāyı alıyuduq. üzerinden yāsını topluyuduq gışıqla
tābi yekeyeduq duzluyuduq gabına gıyuyuduq.

Düğün

herkesin evinde olur gendi evinde olur. dışarda çayırı vardır. yāmır
yāarsa çadır çekeller, yāmır yāmazsa da açıktā.

55 eskiden düünnerde yāni aynen devam ediyo u düün işi. aħçı
getiriyular yemek yapduruyular. en fazla buralarda keşkek gider. yahni,
pilav, dolma, su berd gider, bi de kompostu yapılır. ħayvan kesiyi yaud_
da bazardan alıyı unun içine baSSı patatis dōruyu, baSSı sade yahni
yapıyō bazı da patatisle karışık yapıyı.

Keşkek

60 kendüme deniyi keşgeklē gendüme deniliyu. unu alıyuq yāni bi
ħaşlaruq. ħaşladıqdan sōna bol yine suda yıkanur. dibine tereyāı ħonulur.
tavuklar ħonulur. üzerine de o gendüme ħonur. suyu ħararında ħonulur.
yavaş ataşda bişer. yāni bizim düünnerde en fazla giden yemek budur.
bişenden sōra yavaş ataşda bişiy_ya bişenden sōra unun bi kepçesi vardır.
65 bōle yapallar güzelgineli, uzungineli, şeyligineli unu yapallar. ħazanda
düveller ħarıřdurullar. bi de řōle kenārlarına çarpalaqdan ezeller.

Kara Lahana Sarması

ħara lānā pancar derik biz pancar. şeyden iç yaparıq pirišten. o
pancarı da toplarıq ħaşlarıq yāni. bulgurdan da yapıyı, mısır unundan da

70 yapılyı. mısır unundan yālaş diyuk biz. ğarışdırup ğarışdırup içine malzemesini ğoyuyosun yālaş gibi yapıyusun. mısır unundan yaparlár yāni seven ōle yapar seven bulgurdan yapar seven pirişten yapar. unu suyu ğaynadıyusun unun mandurusunun işde ğırmızı biberini salçasını sarımsānı nanesini ğoyuyosun. u suya da sōradan mısır unu buluyusun buluyusun bek oluyu. biraz yapılyu undan sōra sarma sarılıyu.

Fındık

75 fındık da var ámma gülüm findīn da işi çok var. dibinden fışkıını alınıyi, fışkın alınıyi, içi temizleniyi, dalı kesiliyi, dalı kesilenden sōra o içinden hışırı temizleniyi yāni zor bir iş bu fındık işi de zor bi şı. gendü yetişmiyi bi de içi demizlediyosun şimdi a şimdi findā yakın. findıın işi çok oluyo. fındık bahçasına hayvanı ğótürüp bıraksan çevürüp tellen 80 çevürüllüy atıysun bahçeye geliysün. akşam gidip alıysun ōle de rahatlık var ama yapmıyı.

Komşuluk

gülüm ben diyödum ki yāni bi yerde nası geçinille işte şey olur ne ğadar_ olsa pislik olur koğu olur şu olur bu olur sōradan beyim ölerden sōra annadım ben ō, toplum yer daha güzel bence şimdi benim burda ğoňşum olsa iki üş tane, ben burayı hiş bırakmam, ğışın orduya da 85 gitmem. ğoňşularım çok iyi allah razı olsun. hepsi çok iyiler. sen eyi olusan insannar eyi olur. ğoňşularımdan hiç acizlīm yok

Kış Hazırlığı

90 ğışa hazırlık eskisi gibi pek olmıydu. eskiden meyvalar elma dirik unu dōruyoduğ. saylarda ğuruduyoduğ. yāni ğışın kompostu gibi bişümek için. fasille eskiden pāla derlermiş unu. fasille ğırıyoduğ yaıt da şōle ğıyıyoduğ ğuruduyoduğ. ğışlık küpler oluyodu, küplere turşu ğuruyoduğ. fasille turşusu ğoyuyoduğ. en fazla yeşil domatis ğoyuyoduğ. bi de cacık var cacık turşusu. salça yaparuğ, biber dikerük, kesme kesilir, yūka_ açılır.

Örnek Cümleler

95 “sonra ben gelincikleri bizim bahçemiz pek yokdu o tarlaydı. gendümüz ektik büyütdük.”

“hem de hayvancılık ğahtı imdi çok az. üç evde yok bi evde var

diyeceksin yāni. o biçim hayvancılık da ğahtı.”

“bağçalara ğoyveriyi adam çeviriyi bağçasına ğoyveriyi.”

GİRESUN’DAN DERLENEN METİNLER

- II-101** **Konuşan** : Halime Dizdar (1947 Doğumlu)
Derleme Yeri : Giresun-Merkez-Burhaniye Köyü (2008)
Konusu : Eski Günler, Çocuk Oyunları, Akrabalık Adları
- Eski Günler**
- 1 eskiden saygı çokdu. uslulara ğarşı çok saygılıdı, çok saygılı idik
yani. ğayınpederiğ yanında oturup yemek yiyemeyizdik yani.
ğayınvalideden izinsiz kapıya çıkamazduk. onlağın ğarşısında ğandillerdik.
böle onlar bize bi şey sölese de biz yapsak diye şe _ yapardık. akşam
- 5 ğayınpeder eve gelince ayakğabısını çıkarıp, ayāni çıkarıp çorabını çıkarıp
ayağlarını yıkardık. beyim ben otuz dört sene beraber oturduk, ben
beyimin ayāni her akşam ayāni yıkardım. şimdiki gençlerimiz de o şey yok
o saygı. o zamanlarda çok şey olurdu böle. her şeyden ğorğardın, acaba
ğayınvalidem duyar mı, ğayınpederden ğorkumuza zaten çok tetizdi, aşırı
- 10 titiz bi insandı. ondan ğorkumuza zaten çolu çocu da yanına gelemezdi
yani o kadar ğorğardı. biz öle yetiştik. böle şimdiki gibi açıklık yokdu. hep
ğapalı, ne ğolumuzu ğaynanamız ğaynatamız ğörürdü ne bacāmızı
ğörürdü, hep ğapalı olarak. giresunun çou şeyleri öleydi. bir evde üş dört
- 15 gelin beraber dururlardı, herkesin birer odası vardı. ben en küçük olanın
hanımı oldüm için ğayınvalidemle beraber oturuyuduk. ben otuz bir sene
ğayınvalidemle beraber ğaldım. on altı sene ğaynatamla ğaldım ki
ğaynatam öldü vefat etti. on altı sene ama ğapıdan berü gelürke böle
ğarşısında ğandillerduk, diğelürduk ğarşısındaki sırtından cekedini alırdık,
ayağğabısını çıkarırdık, ayakğabısını siler yerine koyardık, pantolonu
- 20 mesela picamalarını getirirdim. pantolonu çıkarız, ayāni küçük leğenner
olurdu böle ayak leğeneri onlarla ayaklarını güzelğine yıkar, havlulara
silerduk, ondan sonra onları otutturuduk, erkeklere böle hızmát vardı.

eynesil belen köy. eskiden köseli köyü dirlerdi oraya, sonradan ismi deyişdi belen köyü diyerekden. biz geldikten sonra deyişdi ama ismi.

25 orda bizim fındımız çok olurdu, fındık üretirdik, mısır üretilidi. her şey olurdu, sebze her şey olurdu ama bizden sōra orayı çaylık yaptılar. çou bahçeleri gırdılar çaylık yaptılar. şimdi hep çay üretiyiz, böyle tarlalar mısırlar pek yok. herkesin evinin önünde bi fasulyeli ğadar bi pancarlı ğadar bi yeri var. oralar bizim zamanımızdaki gibi dijl. köyde deyişmiş, eski köy gibi dijl şimdi. eskiden aaşlıkdı, meyveleri gene çok var ama
30 şimdi bütün gözün gördü yer çaylık hep çaylık olmuş. bizim zamanımızda yokdu o, bizim bizim çocuklümüz zamanlarda yokdu. bizim zamanımızda verim çokdu orda, bizden sōra o verim ğağdı. eskiden derlerdi ki bizim ordan çıkınca işte benim babama hacının mēmet diye sölelerdi. hacının
35 mēmet işde köyden ğalktı bütün bereket onlarla beraber gitdi derlerdi yani. bizden sōra köy çok deyişdi.

Çocuk Oyunları

o zamanlarda çizgi oynardık, daş oynardık. böyle daş atma bi de şey oynarlardı ben onu çok severdim. böyle au dalından üç bacaklı sacayağ bacā gibi bi şey yapardık böyle bizim çocukluklarımızda. şöle şöle
40 sobalarımız olurdu, ona vuran yenilirdi, peşine düşerdik böyle bi oyun vardı köyün oyunu yani. orda atar da onu deviren mesela o saçayağ gibi şeyi deviren ğazanırdu. böyle o sobaları atardık hepsi beraber o tarafa geçerdik kimse vuramazdı. bi tanesi vurdu mu hep beraber o sobayı almaya giderdik böyle bi oyun vardı. çocuklümüzda onu hatırlıyım çoğgine.

Akrabalık Adları

45 bizim çocuklümüz zamanda halaya bibi derlerdi. teyze gine aynı hiş deyişmedi, teyze teyze dēlerdi. deyişiklik bizde o var bizim eynesil yöresine ait o ama başka yörede yok. bizim burda da annelerine nene derlerdi. anneye nene derlerdi, büyükanneye nene derler de büyükanneye büyüyen çocuklar onlar hep nine nine derke anneye de öle alışmışlardı.

50 ebe diye çok büyüklerine, bizim çocuklümüz zamanlarda bu sizin ebeñyiz dēlerdi. tā böyükannelere çocuklara ebeñyiz derlerdi ama onu kullanan yokdu pek. böyüklerin bi şeyidi o. mesela böyükannenin ismiyle

böyükanne derlerdi böyüğüana.

II-102

Konuşan : Emine Aktaş (1951 Doğumlu)

Derleme Yeri : Giresun-Keşap-Yazlık Köyü (2008)

Konusu : Kendi Durumuyla İlgili, Yemekler, Yayla Hayatı, Denizle İlgili, Akrabalık Adları, Serbest Konulu, Düğün

Kendi Durumuyla İlgili

1

ben annemi_ilkıydim. ne oğula da gitmedim göndermedi. annem tabi sekiz tâne çocū vardı. ilki bendim. ğardeşlerim vardı. hayvannarı vardı annemin. enem tekdi. işi gücü çoğdu. yelleri çoğdu. babam çalışıydı sâda solda işde köylük işi. gidemedim, beni yollamadı oğula. benden sörakiler gitdi_ışde. kara câhil olarak duruyoruz. ama gine de ne biliyim bi yere gitsem o yollardaki tabilaları şeyleri vardım yellerdeki şeyleri oğurum.

5

10

ha_u_kenan evrenin zâmanında bi oğul açıldı. ali oğulu diyiler. o zamannar yaşlılar oğulu açıldıydı ya oğul_ğutdular a. kenan evrenin zamânında oğula gençler yaşlılar çoluğ çocuk sâyibi olannar bir ay iki ay tabi. ğurs açılmışdı gitmişdim ben seğadayiken. seğada duruyuduk biz giresunda. orda kâât fabriğası belki de haberin duymuşdursun kâât fabriğası var gelikli ağsunun yukarısında. urda duruyodu biz önce evimiz vardı satdığ_orayı. orâ gitdim. bir ay gitdim işde annem trafi_ğazâsı yapıdı öldü. anem gelin alcağtı. undan sonra daha tabi geldim babamığ_yanıya geldim. çocuklarığ yanıda ilgilendim ğardeşlerimle. dâ tabi gidemedik.

15

Yemekler

20

diblee, pezik, laana, pırasa daha çeşitli şeyler oliydi bizim burlarda. hepsini bir toplıyıp berâber inceğine bıçağla dörüyuz. ince oluyu. unū yığkıyıp undan tencereye ğoyarım. tekrar üstüne pirinş bulğur ğarıştıriyıp bişiriyoruz. çeşit çeşit o dible;enin çoğ çeşitleri. çoğ çeşit ğuyarsın daha deyişik oluyi. yaylada daha çeşitli otlar oluyi. hepsinnen birlikde ona diblee diyoruz. yumuşağ_olur yâni çoğ yumuşağ_olur. bâzı insan sever. trabzonnu bi ğomşum var. bunnar hiş bilmezdi. küçük çocū var. küçük değil de on yaşlarında filan vardı. e ben una tabi ğomşu vermişdim tabağla.

teyzesinin yanına tēze sen de yapsana dibleke demiş. biz diblece diyuruz ya
 25 o dibleke demiş. dēdi ki emine didi bōle bizim erhanda istiyi yap dēdi.
 yapalım yapduk tabi tam becāremāmiş ama.

ısrıġan var işde ısrıġan otu diyeler. ısrıġan otunu biz sāde bōle
 mahallebi gibi yapıyoruz. eziyoruz unu. süzgeşte geçiriyoruz ya da
 mikserle şe_yapılıyır böyle ufaġ bayā mahallebi gibi oluyor bōle. sōra yā
 30 yaġıyoruz sarımsaġla ama unnar da ġomşularımız var bulancaġlı. onnar da
 _unu haşlayıp dōrayıb yapallarmış. pışdıġını bilmiyoruz yāni.

biz sādece süzgeç ilistir diyu ilistirde ben ezerim. tamāmını ēle
 geçer. bilendırdan geçen de çok ezik oluyu. unu da pek sevmeyiz biz
 alışdıımız için.

Yayla Hayatı

35 biz ġetdik burdan cuma ġün sabah altıda ġitdik. saat onda vardık.
 yaylada ġaldık iki gece. yatdıġ_ ġaldık urda. yayla daha deyişik daha
 havadar temiz hava. ne biliyim çamlıklarda depelerde gezmek ne bileyim
 daha ġüzel. biz evi de ev yapıdıġ_ uraya. bi de küçüġünü bi ēimiz vardı.
 bahçemiz var öne_ işde lahanamız var. su evin her tarafında. mutfānda var,
 40 tuvaletinde var, lavubasında var. ġapısında var. suyu aşıma ġadar lahanalar
 sulamışsın. olmadı bahçemiz var. yuġallardan şeyle geliyo boruynā. yayla
 yūgseg ama řu tepelerin dibinde su çıġıyı. tepelerden boruyla getiriyu su
 övlere. evlerde hep su var. her evde ġapılarında da var. su çok bol var.

aġşamları ġapıya çamlıklardan ġuru çamlardan daşır yırlar bōle
 45 yūkseġ yūkseġ. bi yaġallar onun başına oturullar. çay içeller sohbed_
 ideller. ne biliyim ki beġ torpil atılır patladılır atılır. millet neşeli ġüler.

biz ġitdik kümbetden ben bōyüġ ölüm ġelmişdi. ġitdik berāber gene
 de şeyitler diye bi şeyit tepesine ġitdik. ha_büle yerde duman çise böyle
 50 işlyi insanı üşütiyi. bōle ġar vardı. böyle ġarlar kenarlarda ġalmış. dışdan
 ġar ġalmış. ġarın işlerinde resim çekdiler. ama çocukla yaylada daha raġat.
 sal çocukları istedi ġibi ġitsiġ işsiġ. suynan ġabda oynasıġ ne biliyin. çise

olunca biraz dıman olunca soğ_olunca olur ama alışan çocuklar sever yaylayı.

Denizle İlgili

55 bi istanbıldan gelen alışganlık heral illa bi denize girecık diye gendilerini şartlanduriyeler ule ossun diye illā. burdakinner pek denizi bilmiyor.

60 bi çocuk vardı gırıklı ha böyle dereli taraflarından. evlendi çocuk bazar gün. bazartesi gün denize geliyer. akşama da yumurta diyer evlenenden sōra üç gün sıra yumurta yimeyē gidiyer aylesine ya. bende burdan gitdim o zāman urda duruyum. vardım kapıda galabalık. gitdim nōldu dēdim. dedi sorma didi akşam gelen çocuk ismini unuttum çok hayli sene oldu. bugün didi denize gētmış bu sāhillere gelmiş keşap tarafına. çocug ārdı arkadaşları dayısı emmisi işde almanyadan gelmişlerdi. onnarın gözünüğ_öñünde dāmat denizde boğulmuş. bayılmış batmış işte denizde boğulmuş. üç günnük evlyikenni işde üçüncü gündü 65 heralda üçüncü günde boğuldu.

70 burda şindiki denizin içersinde dōnek var deller. böyle suyu bōle dōne dōne dōne dōne yere gaynar geliyi. urası çekermiş zāten insanı su bōle dōne dōne gidermiş denizden alda belli olmazmış. insan girince sangi altından bi şey var gibi çeker gibi aşşāya.

75 ben denize gitdim denizin büle kenarında büle az bi şe belime geldim. altında taş var taşın üstünde yōsu var. yeşil yeşil yālıgın olur ya yōsun diller. onun üzerine dēdim beyime dēdim ki ben dēdim düşer filan olusam düşersem dēdim ēr benden haberiğ_olsun dēdim. ben urda tābi paniklesim tābi. dā kendime sāyip çıkamıyım tabi deñize hiş girmeyen insan sāde girip çıkıyım ben kenarda.

80 tēzem deniz taşmış depeköyde benim teyzem vardı. denizin kenāllarından odun alıllar_ımış. ağaşlar gelmiş bōle yuğallardan. odun aaş filan denize garişınca odun toplallar_ımış. teyzeme tabi dalga geliyi yüksek yüksek tabi teyzemi alıyı. u da teyzem gidiyi. şini dalga bunu alıyı

alıyı götürüyü denizin içersine. bi dā tekrar geri atıyı. alıp alıp yürüyüp
götürüyü alıyı. teyzem de diyi ki aklım başımda yalnız diyi. insannar
dutmuş elele şerid olmuşlar bule birbirle. o onu dutmuş o onu dutmuş
kenara ğadar birisi ileriye dutmuş asılmış undan heb_ birlikte çekmişler.
85 tek gitseler gidicekler. herkez bule sıra sıra sıra halka olmuşlar. dutmuşlar
elele işde teyzem dutub_almışlar.

Akrabalık Adları

ben genç_iken bibi vardı. bizim annem babam işde babam tarafında
vardı. bibim diye ğonuşullardı. teyzeye tēze diyoruz. annemin ğız
ğardeşine tēze diyoruz. babamın ğız ğardaşına ğala diyoruz. bibi de
90 deniyordu eskiden vardı bibi. bizim benim bēyim bābasına aga diye çārırdı
aga. çūngi amcası varmış da amcası şimdi büyük oldū_ için gendine aga
dellerdi. abisine aga dermişdi. una aga aga derken benim beyim de
amcaları ğonuşurķa u da aga deniyodu. hālen aga dillerdi ölene ğadar.
ābiye aga dēllermiş aga diye.

95 eskiden büyüklere nene diyulardı. gine var aha şimdi mağallenin
çocukları şükriye abla var. nene deller herkez nene diyi uslu diye herkez
nene diyi.

amcaya emi derik biz. eskiden emidi şimdi amca.

Serbest Konulu

100 bizim burlarda akşam olunca evelden āşam dēllerdi. sabahça dēllerdi
ūle ğonuşmaları vardı. yarın sabahça diyolardı u zamannarı işte ōle bi
şeyler. aslında kitabda dutmuşlardı.

benim āmed, mēmed, ercan, özcan isimleri çocuklarımın. āmed
dedenin benim beyimin dedesinġ_ ismi āmed diye ğoydum. mēmed de
benim babamıġ_ ismi tesādüfen ōle oldu. ben de seķada duruķan u kâât
105 fabriġasının urda ercān ercān özcān özcān annesi çārırdı iki çocuk vardı
ercan, özcan diye. ne biliyim benim aklımda ğaldı. birini ercan ğoydum
birini özcan.

Düğün

şimdiki salonda oluyi. u zamanki evde oluydi. ğına gecesi oluydi.

110 ılan evinden ğız evine atların üstüne yiyecek ğötürürlerdi. unduz denili u zâman unduz diye unduz ğötürüllerdi. ğız evine yiyecek bi şeyler ğötürüllerdi. sonra da küçük düğün gecesi diye u zamanda ğına gelirdi. ğına yağallardı. gidip dâmatan bâşış almak için ğúvey asmaya gidiyik dèllerdi. u zamannarı bâşış alıllardı dâmaddan.

115 beni de pençereden çığartmışlardı. bu yan hindi eski ev vardı. biri bi şey yapar diyâ ğapıdan şe _ yapmadılar beni. mutfân pençere içeriye atdılar. cazılık yapar diye ule bi şeyler diller ya. büyücülük cadılık felen yapar diye birinnen öle bi şey olur diye beni u zaman urdan aldılar. ğar da vardı.

II-103 Konuşan : Sultan Karagöz (1933 Doğumlu)
Derleme Yeri : Giresun-Keşap-Bayrambey Köyü (2008)
Konusu : Eski Günler, Hamilelik, Doğum ve Lohusalıkla İlgili Bazı İnanış ve Uygulamalar, Kız Çeyizi, Büyüklerin Öğütleri, Örnek Cümleler

Eski Günler

1 heç getmedim yavrım adımızı da yazamıyım. bizim zâmanımızda okul yokdu. doktur yokdu yâ yörüye gidiyuduk. a bu fındıkları toplayıp sırtımızda daşırdık sırtımıza. ayaklarımızı da yalınayağ gidiydik gece gederken. geceden gidiyuduk. araba yōuķankı ğatır hayvannarı vardı. unu
5 da zeñginlerin fakirlerin yōudu.

Hamilelik, Doğum ve Lohusalıkla İlgili Bazı İnanış ve Uygulamalar

evelden çocuk çoğ _ oluyudu. olmıyan olmıyduku. ocâ gidiylardı. buralarda da yoK. uzaķlara gidiylardı. bizim yaķınnarda da yoK.
ılan göbekli olur. ılan tömeliydi. ğız bñle yannara dolğun oluyi bule diyilar.

10 aarlık Kirişmezler. işte yalığız o yük ķaldırılmazlar.

düşün diye de aar yük ğaldırırlar. çoğ _ olsun çocuk düşün diye allaha çoğ _ olannar u dē yedi segiz on dene olannar.

bez mez hazırladım ha bu ķabutlardan eskilerden hazırlıyı ha. eskileri

sağlıydık bōle yeēlerine.

15 sūdū bol olsun diyin diyo yidirüller içirüller. sūt yourd çorbalar işde
hebsini yediriller. sen yi sen yi çok yi dellerdi çocuk emdiriken. bārsağ
dağarlar boğaza. aha bu iplikleri e;erdik. eveli bule de bārsağ dağardık
bōğazına sūdū geri gelsin diye. ... unundan hellá yapılırdı sūdūnen. biz
20 helle diyik buna. helle yapılırdı hastalara u giderdi. şimdik gızım bilmez_e
bunnar. yāynan bişirin būdayı yāynan. urdan ğaşın durdū yerden āzına
yālaş iderdük yidürüdük sūdū olmıyannara.

dōdūndan başlallar işte bir hafta gider geliller. şimdi altın gidiyi u
zaman sūt giderdi. yoqurt giderdi. yımırta giderdi. evelden uleydi gızım
yōdu bi şey.

25 al basması nedir. uyumucahsın hiç uyumuycān. kırkın adam
bekliyecek seni. yanında bi adam durucağ. seni gündüz hic_uyutmıyaçak.
uyursan al basıyi seni. onu bekleller hic_uyutmazlar.

Kız Çeyizi

çog_ olurdu gelin çeyizi. gömlek kesellerdi evelden gömlek çog_
olurdu. cember, peştemallar, çoraplar. iki ğarı üç dōrd beş ğarı asallardı.
gelin eve gelenden sonra üç dōrd ğarı bi yandan asallardı.

30

Büyüklerin Öğütleri

eyi olun, işde gönşulan çekişmen, namazın ğıl öle deller. orucūn dut,
dōru yolān get, kötülük yapma. ēnde iyi geçin. öle belledi uslularımız
evelden bizi. anamız babamız öyle diydu.

Örnek Cümleler

emi diyduğ ğaynatamıza emi diyduğ. ğaynanamıza nene diyduğ.

35

bi şey bālamazık, ğarıysa cember taqıyık.

qalıq diniyi ne diycekler. yüzüne diyemez arqasından.

II-104

Konuşan : Hanife Güney (1932 Doğumlu)

Derleme Yeri : Giresun-Keşap-Bayrambey Köyü (2008)

Konusu : Evlenme Geleneği, Atma Türküler

Evlenme Geleneği

1 düünde düün derdik biz böle. āzlarnan deflernen türkü sōlenen
yēllere giderdik ule ğızları gözlerdik.

5 olannar biz ne alıysağ oğu alırdı. o zaman evelki olannar alıydı.
şindikinner gendileri annaşma gendileri heb biraz dā bıraķıylar. gine bi
sene geziyi ğızla bi dā bıraķıylar. u zamanda bıraķma yqudu. ayıb _
oluydu. hem de bi de şu da vardı. ğocamızı ğördük mü nişannımızı
Kaçarduķ sinerdük. onun oldū yirden geçemezduk. öleydi u zaman bizim
zamanımızda utanırdıĝ. āzımızı da sararduĝ ğaçarduĝ ğayadan ğayaya
ğaçarduĝ.

10 on dört yaşında on beş yaşında hemen gidiyduķ, gidiylardı. örkekler
de askerlını etmeden on sekiz on dokuz yaşlarında unnarda evleniydu.
ğızlar gendini bilmeden gidiyudu ğocaya. veriydı anam babam hiş
ğöremiyduķķu bizi verme biz onu almazıķ veya biz istemiyik hiç_öle bi
şey yoķdu. ana baba seni ite verdi ite köpē verdi köpē.

15 ğulaķdan ğulā duyulur. size gelicik dir. onnar u zaman veresi varsa
veriyi, vermiyesi var ısa. ğaynana ğaynata gider eger sözünü aldıysá
aķrabalar.

20 söz enārında altın inci ne ğadar istiysan onnarı söylersin. başlık da
vardı hā. vardı eveli şimdi yoķ tā kalktı. bende de vardı. seksen kuruş ğāri
kaç u zamanın dērinde. baķ kaç sene oldu atmış sene oldu. seksen bin lira
başlık verdi. şindiki zamanın parasıynan on millar para. o zaman öle para
deyeriydi.

25 ğaçma da var ıdı. ğız çekme de var ıdı. evden alıylardı elinden.
elinden çoķları alıydı. beşik kertmesi de oluydu.

bohça vardı. ğayına ğaynatıya ğörümce aķrabā. ayleye ğöre zeņginse
çoh yaķınnara veriydin. çarşaf, ğömlek, mendil, corap, cember ğadın_ısa
cember, erke_ısa atlet felen düşünülüdü.

bu gece ğına gecesı yapardıķ. yarın da akşam da böyük dü;ün
yapardıķ. u zaman öleydi. iki ğün sürerdi. bu akşam ğına gecesı yārın.

30 aynen ğına gecesi düün edellerdi. bōle milletin daılcā zaman da şey _
yağallardı. ğına yağallardın millet daıırdı u zaman. erkek yōķ. sāde
ğadı. pencereden bile erkekler baķamazdın.

Atma Türküler

ey neyimiş neyimiş
ğaderim böyleymiş
35 te güççükten aldı da
ahıla gider imiş.

ey neyimiş neyimiş
ğaderim böyleymiş
geñç yaşta dul ğalması
40 başlara belā_ imiş.

ğadiveden kesesi
ğayveden gelir sesi
işmiş işmiş geliyor
ciyerimin köşesi.

45 ğara gülün ğurusu
bir annenin ğuzusu
aşk ile sevdim seni
ayrılammam dōrusu.

ğarağül ğurutmadım
50 ben seni unutmadım
seni sevdüğüm_ için
üstüne yādırtmadım.

yáylánin yollarında
bilezük gollarında
55 allah canımı alsın

şu yârin yollarında.

yáylânin yollarında
sular oğarı ağar
sen sıkılma sevdüğüm
sevdüğün seni bakar.

60

şu ğarşiki dâlarda
yonanın yapıları
eltem gitdi burlardan
Kitledi ğapıları.

II-105

Konuşan : Ayşe Güç (1934 Doğumlu)

Derleme Yeri : Giresun-Espiye-Çepni Köyü (2008)

Konusu : Serbest Konulu, Yemek Kültürü ve Mutfak

Araç Gereçleri, Örnek Cümleler

Serbest Konulu

1

tekrar hoşgeldiğ diyelim dâ sefâ geldiğ. ben atmış dört yaşımıdım
yetmiş yetmiş. yetmiş dörde getdim. bu köydenim. bir şeyim yok u
dâvelerden yok. yōdu günümüzde çok kötü bi günnerdeyüdük emme
ezberime dē elemnaşşahlerekeden altını vedduhâlardan altını hep oğurum.
urdan altını ezberime oğurum. ũ ğabir duvalarını tōbe duvalarını unnarı
biliyım. mektep yōdu. kitap ğurân yōdu nêrdeydi undan. oğudümüzü da
ne diyim ezberem oğudug _ işde. şindi eyiyüg şindi çoK eyi günnerimiz
zevkimiz _iyi.

5

dōum çoğ oldu da yarı yarıya öldü. yarısı öldü yarısı duruyu işde.

10

beş tenesi duruyu yedi dene toprakda var. Tōum çoK eskiden olması biri
ekiz oldu. dōdu ayına gününe varmadan dōdu öldü. ğalan hep acelîne öldü
_işde. ikisi güççūken öldü bi denesi araba ğazasınnan getdi geçen sene.

yirmi yaşında gelin oldum. düünner gelin almalar bi cılğa yolun var
_ısa atda ğatırda gelürdük. atda geldim. ayrı ev yōdu. ğaynata ğaynana

15 içine dört tene ğaynınnā gelin oldum ben. eltim de benden sōra geldi
gelinner. ben çok memnūnum ğaynānāmdan. çok memnūn ayrıldım allah
rahmet etsin.

herkes beyendūne gediyyidi. beēnmeden alma yōdu. ğörüſülüyūdu.
yāni bi köyde oldūmuz gibi ğörüſüdük. u zaman ğurbet yōdu yōdu.
20 ğurbet ſindi ſindi çıkdı. ğurbet çığalı aſſā uğarı bizim bu tarafda otuz sene
anca var. benim evimin da;alması ſu duruſda otuz senelik anca var.

Yemek Kùltürü ve Mutfak Araç Gereçleri

biz çitlerden bi ğab turſu ederük. duzlu ederük, ğuru ederük
tállalarımızdan. fasille yaparuk. baſka çarſudan alur yerük. padadis
yaparuk ekme. yetmedū gibi yetmedū yerde de satın aluruk.

25 gendimüz de yapıyuk. ſimdi allahın bildūnū inkār mı etcēn.
gendimüz de yapıyuk yu;urur yaparuk. hepsinden ğonuſuyog_iſde. yūka
açar yerük unu. mağarna keser yerük. aldır çarſudan yerük. nası yersen ye
hesabına nası gelise.

tencere, hevlāne derük. saan, tabak. unnar tenceden ufag ufag ſule
30 tāce hevlāne. ibrük derük. tencere, hevlāne ğullanıruk. ĩbrük ğullanıruk.
evelden ğügüm vardı ğügüm ğullanırduk. taſığ ayrı, tabāğ ayrı. tabān cins
cins daķım daķım.

Örnek Cümleler

yapıyuk yapmamuyuk. unnarı yapıyuk unnar yapılyı.

hala derük, yeğe derük. usluların ſeyine abla derük ha òle geder.

35 una emi diyceyn, dayılarına dayı diyceyn.

II-106

Adı Soyadı : Muhittin Güç (1936 doğumlu)

Derleme Yeri : Giresun-Espiye-Çepni Köyü (2008)

**Konusu : Fındık, Askerlik, Köyün Tarihi, Bir Çocuk
Oyunu, Örnek Cümleler**

Fındık

1 kıſın fındık için ſimdi ſu ğördünüz fındık ocaķlarını zamanını
buldun mu arasındaki sıklıķları al da biraz seyredilir. böyle fazla oldū gibi
bıraķsan orman hālini alıyò. fındık olmuyò, olana da içi olmuyò. ſimdi ſu

5 fındık görülür bunu kırdın mı içi yokdur. mesela unu bi makiná üf dedī mī di alıp götürüyo u boş olanı. u zaman yelöünü.

Askerlik

askerlī birinci sınıf birinci ėtim sıvazda, ikinci iki ay kıaysaride ğaldım. undan sōra yirmi ayı malazgirtde bitirdim, muşun malazgirt ilçesinde. yirmi dörd_ay. iki ay sıvazda, iki ay kıaysaride kıaldım, yirmi ayı malazgirtde kıaldım.

10 baħriya sınıfları otuz altı ay, candarma sınıfı otuz ay, undan dier sınıflar yirmi dörd_ay_ıdı. bizden sōra hēpisi aynı seviyeye düşdü. babamın zamanında da babam bin üç yüz on doğuz doğumlu. askerlik on sekiz ay. bedel vermiş, dörd_ay eğitim yapmış ğetmiş. beş yüz lira bedel vermiş, dörd_ay da eğitim yapmış ama devletin yemēni yemiyu, dēvletin yatānda yatmıyo, gendisi ev kiralıyo. kiracı gibi ğedip evde yatıp kıākıp, yemēni yapıp, yīp ğeçip ğidiyi. sade eğitim yaptı u nöbet filan yok.

15

Köyün Tarihi

yüz on hane falandır. ha şimdi bölündü köy. bölünmezden önce yüz atmış hane idi.

20 biz yakın ğeldik, bizden öncekiler varımış tabi. ilk çebniler ğelib yerleşmiş dediler bundan böle devam edī. bu köyün ismini bazı köylerin dēşdi, burayı da dēşdirmek istediler. bura kıalıcı bura dēşemez diye.

ğaraovacık, urā hala hāzır u bizim espiyeye yakın, öbür tarafı ğazuķbeli dā öbür tarafında çakrak var. ğaraovacık mevkīnde çoraķ obası. belli sınırlar emme herkesik mal yok ā kim nere ğederse ğetsin sen ğelme diyen yok.

25

30 bura çepni köyü oldū zamanda şu arķamızda taFlancık köyü var, taFlancık köyü burdan ayrılmış, arķa yüzde demin söledik manastır köyü şimdi dēşdi ismi çalkaya. u burdan ayrılıyo. onun ğarşısında şahinyuva köyü var, u da bu köyden ayrılıyo. bi de yeşilyurt yakın zamanda burdan ayrılan. sōra şu ğördünüz köyün camisini, u caminin yapılış tarihi ilk yabılış tarihi yedi yüz atmış yılı.

Bir Çocuk Oyunu: ğö ğölemece

şimdi şöle tarifini yapıyım. bu bi deynek, bunu bi salladık mıydı bu depesinin üstüne attı mı gèdersi. geride ğalan ileri gedene deynē dutub bölegine bi dene atıyo, vurabilise dabi ğazandı. vuramazsa ğafasındağı şapğayı ğurar oraya herkes vururdu una deynēnen, oyun bu. adı keçe oyunu. şöle yinelib bi attın mıydı yerden bi göbek aldın mı dı epey bi müddet gederdi. unda da bi ustalık vardı, herkes beceremezdi unu. onun şapkası zopayı yir.

II-107

Konuşan : Emine Güvendi (1928 Doğumlu)**Derleme Yeri : Gümüşhane-Kürtün-Taşlıca Köyü (2008)****Konusu : Eski Günler, Ailesi Hakkında, Örnek Cümleler****Eski Günler**

1 ben ğaştım geldim, beni aldı geldi. verdiler çok görmede. kızlar çoudu. kızlar çok_olū_çün babamıla anam onun babasıyla biz ara şey_ettiler çıktı. işte aldık geldik. ğaçma derler ona ğaçma işte ğaşduk geldük, düün yapmaduk.

5

ğaynatam da var ıdı ğaynanam da var ıdı. zaten bi evin bi oluyidi benim aldım uşak. ğardaşı da var idi emme büyük ğardaşı var ıdı ayrı karıdan ıdı. muhacirlikte ölmüş anası, muhacirlikten gelme. ğaynanamı almış ğaynatam. ondan da iki ölu olmuş, biri öldü. ufāuduk.

Ailesi Hakkında

10 şimdikilerin saygısı mı var gendi mi var bırak. eskilerin saygusu daha çohtu yavrum. şimdi saygı yok. herkeş okuyan ekmēni ğurtaran ğadi sen ğaynanáymışın ğaynatáymışın. emme şükürler olsun benim gelinlerimde ūle bi_şi yok. allahıma ğamdolsun ūle ğaynatáymış ğaynana. herkeş ğızmatları var. ben beş tene gelinim var, üş te kızım var. ğızlarımıñ_olsun uşāımıñ_olsun bana hōrmeti çok. he būle anamız ha burdan kalkıp da ha burā otursun demezler ama ben durmam başka. ben gene elümden geldü ğadar bu yaşta adam ne yapar. ha şimdi inēm var benim. inē ben bi senedir altına varmadım. bi inek olsun. adamım öldükten kerı dıuran danasını böyüttüm sattım böyüttüm sattım. gelin geldükten kerı aha inek de senin dana da senin ev de senin ne yaparsan yap. şükür ğamdolsun iyi

15

20 ahas. allahım hepisini  le etsin, birini ikisini diyil hepisini.

büyük kızımı o utmadı  aynanam. suyumuz yo udu hefde. o yanda güvende Şeyi su getiriyok. ha urdan gelirdi su,  ufa ile aa   ufası. biri büyük su getirecek bana diye  ızı b rmedi o ula. gene ben d dimkine benim o umuŐluum yok,  ızı berelim o ula dedim o usun, ben bilemiyom o uyamadım d dimse de olmadı.

25  Ő tene dayım var ımiş, beş tene de d zem var ımiş hep mu acirlikten gelmemiş.   burç aŐŐ g tmiŐler. burç urus dolmuş. urus dold  gibi  a mıŐlar, herkeş bıra an  a mıŐ. daha Şimdi beş altı beş on sene oldu yedi dene mi beş dene mi Şehit buldular ha bu  aŐuki d da bizimkilerden.

30

 rnek C mler

“hemen ha ur  geldi. büyük  lum yanındaydı, bi de torunum vardı  ızı.  lan araba aldıydı, arabayla gelürkeni ayamda  iseliydu saplanmış orada çamura saplanmış.”

35 Őı ırın erkeği tosun, öküz, dişisi inek, d ve. yavrusu dana buza ı. yaşına varu a d ve oluyo artık.

II-108

Konuşan : Aysel Güvendi (1955 Doğumlu)

Derleme Yeri : Gümüşhane-Kürtün-Taşlıca Köyü (2008)

Konusu : Evlenme Geleneği, Mutfak Aletleri ve Yiyecekler, Celecoş

Evlenme Geleneği

1 du n burada z ten genelde bizim  ızlar hep  a ıyo. Şimdi Şimdi du n olmaya başladı. Şimdi aileler isteyip vermedi zaman  o unca her heralde bundan  a ındılardı. hep  a ıyodu  ızlar on beş yaşına varan  ızlar. h l n gene çok. Çoğu aylelerin çocukları h l n gene  a ıyo. e Şimdi az çok ani deyelim ki sen  ızın y  eyilikle du n le altınile inciyle telile

5 duv la verild k e b le b le Şey _ olur ama gene de  a ıyo gene de  a ıyollar. benim dört tane gendimın  ızım var bi tanesi g tmemiŐ. en büyük kızım Şu anda istanbuldan bi ar adaŐımız geldiydi ba a gezme

gidelim dediler ğazuķbeline o dālar uķarı ğēttiler. ben de dedim ki ben
 10 gidemem ğızım. benim dōrt tāne gendūm ğızım var ıdı. ũĉünü evlendi biri
 yanımda. ğızlarımı ben gendim dūūnile verdim. Ńōyle nāsı dēyim Ńaa.
 dēlim ki adamlar istedi Ńimdi Ńimdi Ńle ğōrūŃūp ğonuŃmayla var. evelden
 ne var ıdı. bizim babadan gelip ben senin ğızıyı gelin ētmek istiyom, aile
 de tudup ğızım sen benim evlātımisan buraya verecēm seni diyēdi eski
 15 istemeler bōle oluyodu. ama Ńimdi ule dēl ki telefonlar televizyonlar. heŃ
 tanımadan telefōndan dōru ğız tanıyıp gediyo ğocayı. kıızı istēme Ńlanın
 babası annesi yeņgesi var ısa yeņgesi ablası var ısa ablası, ğomŃusu. iŃte –
 ũle sōz kesiyolar. eskiden būle gelinlik melinlik adeti yoğudu ya normal
 elbise giyiliyodu. tikme makinede tikiyodu entāri diyolādı. baba sōzū
 20 verdīmi tamam veriyodu ule niŃan miŃan iŃi yoğudu. dēlim ğızımı ben Ńaa
 sōz verdim dēlim ki altı ay ũĉ ay beŃ ay sōra anlaŃıyolardı. u zaman alırım
 diyodu alıp gediyo. niŃan iŃi Ńimdi ĉıkdı. dūūnde de iŃte ğōmŃulara
 sōleniyodu ğaber veriliyodu bōle Ńey_yōdu ya telefon televizyon bi Ńē
 yōdu ya. bi ğiŃi gediyo sōliuyodu. ğaberci derlerdi una. eski dōnemde
 25 ya birer ğalıp sabun ya birer Ńeker. dūūn ğünü belirleniyu, eŃ dost
 geliyodu. ğıza āŃamdan ğınasını yakıyulardı akŃamdan geliyolardı.
 ğaynana bir ğaĉ kiŃi geliyolardı toplanıp ğızın_y_eline ğınayı yakıyolardı.
 zabağtan da dēlim ki on birde on ikide. gelinin baŃında bi ŃemŃiye gelinlik
 yōdu ya. ğına yanarken bi baŃ Ńrtū ğırımızı baŃ Ńrtū Ńrtūyolardı, yūzünü
 30 ğabatıyolardı. onu dāmat aĉıyodu. gelin ĉıkarka iŃte gene alıyolar, gelinin
 yūzüne atıyolardı onu. iki kiŃinin ğolundan tutup ğōtūriyu. salduŃ
 diyulardı. ğızın ğolundan dutan da biri ğız oluyodu, biri gelin oluyodu.

Mutfak Aletleri ve Yiyecekler

mutfaķta ne olacaķ ğara ateŃ yanıyodu. ben ha bu ismāĵlin evine
 35 ĉıķmıŃınıza ora ocaķ eviydi. dē evelden tarihini bilen yoķ. bura Ńey
 vardıum zaman Ńnceden zincir oluyodu. bilmem ğōrdūnūz mū heĉ gitdīniz
 yerlerde ocaķ ortadan aŃā zincir var ıdı. ibri Ńeyi zincirden aŃŃā asıyolardı
 ğazanı Ńeyi ama Ńimdi unlar hep ğaķtı. ğazan var ıdı, ıbrıķ var ıdı. baķır

ğazanlar oluyodu içi kalaylı yemek unlarda oluyodu. ekmē saşda yapıyuduğ sacıyağ dā ha bunun üstüne ğonuyodu.

40 şimdi evlerin içi de şöle soba yōdu. ya ğuzine yağıyodun altına içine kül közde uça uçuyodu kapa olsa bile açıyodun ğabatıyodun altında isli odun yanıyo. şimdi dā bakır ğabları da ğaldırdılar, bakır sini var ıdı. soframız var ıdı aaçdan altına ğoymā. kepçe var ıdı aaçtan. darı ğambarı var ıdı, orda darıyı o saplılarla alıyolardı.

45 salça da yapmasını bilmiyuduğ bazardan alıp tükediyoğ. beş on senedir gebzeye bi ğız verdim. urda tállásı var. aşā yukarı on senedür de yapıp ğönderiyo. ben de burda ğarcıyum. ha bu rağmetlik anam ğiresun ğızı benim anam urda bekmez yapıp ğetiriyodu ha bu ğara üzümleden. ha bu köyde millet reçel bile yapmasını bilmiyodu. anacuvazım gene yapıyodu. ha bu ğamurdan maķarna kesiyodu. erişte ğamurdan kesip ğurutuyodu, yufķa açıyodu anacuvazım. ha bu tállalar hep ekiliyodu. mısır ekiliyodu, şimdi hep fındık etti. millet şimdi rağat herkes. ğambara ne ğoyuyolardı evvelden biliyon mu. vatandaşın patatısı oluyodu baķ eskiden şimdi etmiyu. patatise de ğartobu diyolardı. patatısı oluyodu, turşusu 50 oluyodu, çökelēi oluyodu, yaı, peyniri, çökelej kendinin oluyodu, yaylacılık var ıdı. vatandaşın çounun inēi yoķ ha şimdi.

Celecoş

mısır ekmēni dōruyolar suya çökelēi de ufalarlardı bıçāna ğazırdı rağmetlik anacuvazım ha bōle. biraz da yā yaķardı unun üstüne. fakirlik vardı. şimdi turşuyu millet poşette alıp yēyo. bizim anamların mesela zamanında mısır ekmēni dōrarlardı bi sāna mesela bi tava turşıyı 60 kavururlardı yāla soanla. salça yoķ a nerde salça, evelden salçayı bilen kim. dökerdiler o ekmēn üstünden aşşā yer kaķardı şimdi vatandaşa nerde hep hazır.

II-109 **Konuşan** : Celali Güvendi (1960 Doğumlu)
Derleme Yeri : Gümüşhane-Kürtün-Taşlıca Köyü (2008)
Konusu : Cenaze Yemeği

Cenaze Yemeği

1 bi dene daha var. Őurda yine ğara iseyin diye biri var. bu da vefat etmiŐ. demiŐ yā bu adam aar cenaze demiŐ. bunun bűyűk bi koçu var ya hemen koçu getirmiŐ kesmiŐler. keselim bunun cemātı yiyēcek demiŐler. hićbir yerde belki bu çevrede yoćtur ama biz de Őu anda ğalen diyelim ki cenaze evi biz bunu babam vefat_ettinde yapmadık ama.

5

Őimdi Őurda adam gelir cenazede bilirsin. adam hemen hazırlar Őēyini bu cenaze vardır. cenazeye Őey nedir iŐte yiyecek Őeyi ğazannar gurulur. dıŐardan gelen cemāat yedirilir, içerden giden yedirilir. yāni o ipiy bi masrafa yol açar. rāmetli babam bize vasiyet etti ki ōlum bunun ōlűye hićbir Őeyi yoć, dinen de bűle bi Őeyi yoćtur Őē_yapmayın ama gel ğor ki bizim için çevrede dediler ki yā bu imamıı uŐaćları Őē_yapmadılar.

10

III. AĞIZ BÖLGESİ

GAZİANTEP'DEN DERLENEN METİNLER

- III-110 **Konuşan** : Tahsin Yer (1960 Doğumlu)
Derleme Yeri : Gaziantep-Yavuzeli-Göçmez Köyü (2009)
Konusu : Köyün Geçimi, Çepni Köyleri, Köyün İsmi, Akrabalık Adları, Düğün, Yatır-Türbe, Ekmek, Cenaze, Serbest Konulu, Örnek Cümleler

Köyün Geçimi

- 1 genelde fıstıkçılık arpay, bũday, mercimek, nohut, ¼arpuz. u da para etmedi bu sene. pambık ektiydiler pambĩ hiç ekmediler. bu sefer de pambık ekilmiyice pambık para ediyor, ¼arpız yapmadı bu sene de. darlada ğaldı yāni. ¼ifçiler ¼ayvan bıraktı bir ¼ou. sabālen ba¼tım ¼ayvan
- 5 bıraktıla demek ki toparlamadı yāni. ¼ayvancılık da var, var ¼ayvancılık, normal epiy var. küçükbaş dā fazla, farklı var. üç bin beş bin arası küçükbaş var, bine yakın da büyükbaş var. küçükbaş yaygın. köyümüz şimdi men bundan önce de yeni bıraktım, mu¼tardım. yüz elli yedi ¼ane dolu bos. amma yirmi tanesi bos evin. antepde ikāmet ediyolar göç_ettiler.
- 10 gaziantepde burdan dā fazla köy. gaziantepde nerden ba¼san iki yüz iki yüz elli ¼ane var.

- 15 köyde ğalannarı mādur, ¼ifçi dayın mādur, perişan demektir. nereden ba¼san her birinin elli atmışar milyar elektirik borcu var, bankaaya kredi borçları var. devamlı perişan. yine o ğününde göç edenner ekmēni ğurtarmış, durumnarı eyidir gene antepdekilerin. köydekileri zāyi durumnarı.

- 20 eskiden böyle de¼ildi. arazisi malı mülkü olan zengin dirlerdi. burda yāni onnarın üç sene beş sene yanda ¼ifçi işçi tutarlardı. yıllık tutarlardı bizim köyde. yıllık ¼iftini sürerdi, armanını toparladını. şimdi arazi sa¼pleri perişan, arazisi olannar perişan. ğübre do¼uz yüz káát, arpa üç yüz

elli káát. gel bunun altından gâk. en iyi būday dört yüz elli káát.

bu görülenner hep fıstık. yāni o da;ın karşı daın tepesinde görünennerin bile yüzde yetmiş fıstık hep. su ğaralan ğuzuyatānın o yolun kenarınaki üs tarafı urası kōpile fıstık fırata dayanır.

Çepni Köyleri

25 burda beş, on, on iki tâne çepni köyü var bu yavuzeli civarında. unnar yarımca, dereköy, yeniköy sıralama bule gelir. kayabaşı, kırōlunda var ğarışik çepni ve sünniler karışık otururlar. yukarı ğayabaşı var, kuzuyatā var, karşıda sarılar, bizim köy. burda yavuzelinde bulunan bu on iki tane. arabana da bālı var. arabanda dipçepni köyü dirik var. ğarababa var çepni köyü olarak, başpınar var, cobur var nizibe bālı çepni köyü dejl kürt köyü.

30 bu çepni köyleri hepinin birbirine diyalogları var, ğız alıp verirler. şimdi bizim küyümüz aslında yedi āyle burası herbiri bi taraftan bir şeyden gelme. bizim āyle mesela yeniköyden gelmeymiş. dedeler var 35 bizim burda ğaraduttan gelmeymiş. antebin ğaradut köyü var. bi ğısmı bu erzurum tarafından gelme, bi ğısmı hacımalı köyü dirik şu ğarşıda kürt köyü ordan ayrılıp gelmā. nasısa orda heral bu kürtler çepniler ayrıymış, çeçilmiş bure gelmişler. bu köyün temeli dört yüz yıllık bu köy duydūma göre. dört yüz yıllık oldūnu sulüyolar. ilk temelin atılışı dört yüz yıllık. ilk 40 iki āyle burada ğaralanan aybaşlar. bi de ismini bu üç āyle erken gelib_ buraya.

dedelerimiz büyüklerimiz annattīna göre tabi biz bilmek de. bu çepniler ğorasandan gelmeymiş buraya. yalnız köyün de dört yüz yıllık oldūnu sōliylar. ilk temeli ğaç yılında atıldı kesin bilemiyorum.

45 urfada bi köy var ğısas dirik. iki köy de biri küçük, biri çok büyük. biri beş bin nüfusu var belediyelik ğısas köyü. urdan bi geçen sene bi gelin getirdik ğanımın abisine. ğanımı öldü ordan bi gelin getirdik. onnar yalnız kürtler onnar kürt alevileri. kürt alevilerine kürtler dērlar, türk alevilerine çepniler dērlar duydūmuza göre.

Köyün İsmi

50 bura yetmiş yıllarında bi düşmancılık oldu. atmıs_ sekizde başladı

yetmiş dörde ğadar devam_etti. bi göç başladı o zaman. o düşmancılık dan söyle böyle cezēvinde vurulan on dört ğişi vuruldu. ben o zaman on on iki yaşındaydım biliyorum yāni. on on iki ğişi on dört ğişi cezēvinde çātlıyarak öldü. vurularak ölen on dört ğişi öldü. en sonunda göçü durdurmak için göçmez diye ilk milelis yeni ismi göçmez. göçü durdurmak için ta o zaman zāmanında kıaymaķamı, alay kıomutanı falan hākim, savcı araştırmaya geldi. barışmadılar sorā bi de duyduķ gendilerinden gendi aralarında barışmışlar bi iki sene sonā. yedi sene sürdü bu düşmancılık. bu göç ondan çQalınca sonādan ismini dēřtiřdiler göçmez diye. hālā bir çok yirde milelis dimezsek tanımazlar.

60

Akrabalık İsimleri

halaya bibi dērler. dede derler yāni eskiden köylü dil dedo derlerdi. dā anlamlı. köylü diliyņe dedesine çocuk dedov geliy, dedov gidiy, dedov seni çāriyi bōle ünnerlerdi. amca ddşmezdi. dayı da aynı dayı deņiřmīn. neneye ecov dērler. hālā var burda hemen hemen yeni batacaķ durumda. nene geliyi eco geliyi dē köylü diliyņe. bizim burda geğerli ecov neneye.

65

Düğün

köyde döjün eskiden bizim burada ata bindirirlerdi gelini. ğapı ardına durur yol istellerdi. sōra gelinner eskiden dört beş sene gelinnik ederdi. ğaynanasının ğayınbabasının yanında kesinnikle ğonuşmazdı. bu niye ğonuşmuyo dedin mi yabancının yanında bu gelinnik yapıyo ğayınbabasına dirlerdi. bu gelinnm de bıraķmaķ_ için terketmek_ için ğayınbabanın ona bir hediye alması lazımdı. bi hediye mesela elbise, yüzük, küpe gibi bi şeyler alır. o gelinnik perdesi o zaman ğalkārdın.

70

Yatr- Türbe

bizim burda türbemiz var. dedelerimiz mezarlıķları var. hānı geçer yene sizin gibi bōle bi bayan gelip ord mezarlıķa gitmiş. ğara baba türbesi diriz. ğara baba biz buna yıllık bahar günü nisanda er ev gider birer kıurban keserler. her ev bi ğurban keser. pazar günü, önceden Cuma gün gidilirdi. anteb işe ğarışınca pazara çevrildi. bi pazar bure gidiliyi. ikinci pazar da kıayabaşı köyü var burda çepni köyü. urda hācı küreş derik yine bi türbe var bi pazar da hācı küreşe giderik. hācı küreşe ğompile çepni köyü gelir.

75

80 antebi hepsi, yer gök bulamazsın. zaten de yer yok aşlık kalabalık oldu_ için. herkes gelir urda ğubanını keser, yemdni yir, eylenir çayını içer, aħşamda çeker gidersin. yılda bi defa olu bu bayramı nisan ayında baharda.

ermiş bi kişi_ imiş eskiden annatırlardı. ó heyder babanın rahmatı
85 annadırdı. herkesin askeri, elli dene atı urda şimdi üle bi soķusu var, daştan oyma soķu dèrik biz ona. ahır gibi yāni, aynı hayvanın yem yidī şey gibi daştan oyma. hacı kürásin askerinin elli denesi o bi soķudan atı yem yimiş dā da bitirememiş dèrdi babam, böyle ermiş bi kişi dèrdi. bir ilerisinde de seyd-i küres var. o da validesiymiş. o da ondan iki kilometre
90 dā ilerisinde.

Ekmek

bazlama derler. bunu dā kalını olur. ateşde kızartırlar közde ona bāzlama derler. bi de küçük tapılama dèrler. hazır hemen yaparlar pat pat pat vurur, işçi yazıya gittiğinde hemen sıcak yetiştirmek için. eskiden onu da yaparlardı.

Cenaze

95 bizim burda hasta rāsız oldu mu önce çevresi sevenneri akrabası dostu ep görmeye gelirler. moral vermek için görmeye gelirler. hastayı görmeye gelirken boş gelmezler hemen hemen. çayından şekerinden herkes golonyasından biskivitinden ziyarete gelenner getirir. geçindini de duydūnda gine herkes tekrar baş sālına gelirler. bizim burda ben bu öldüç
100 dèrler. sen benine gelmedin, ben de senin bu günkü öldüç dèrler. düjünnen cenazede gelmèyen hèç ğaçmaz.

bi geldin mi bi yerde toplanırlar çardaķ kurular. büyük levhá ayarlállar otururlar herkes. arabayla antebi halebi maraşı nèrde çevresi dostu varsa herkes gelip baş sālı diler. ón daķķa oturu bi çay içer, yemek sātine denk_ gelise yèmejni alıllar. yemek sātine denk_ gelmese bi çay
105 ğāve alır kākırlar. onnar da yine aynı akrabaları çevresi gelirken biri bi goli şeker, bi torba çay üş torba patatis, boş gelmez, bi teneke yā. yāni o cenezeye giden mesereflerden ne gider; yā, çay, şeker, patatis, bulgur, simit herkes bi dene alır gelir. ölen kişi ğas fakirse hemen hemen kimse

110 boş gelmez durumu zayıfsa. bu gelen malzemeyi cenaze sōna eyer aybı
olmasın yāni bōle şey sōlenmez. bir sene iki sene yīb_bitiremez. yardım
amaçlı gelirler. kırkıncı gün gideller mezarlıa götürüp bi ğurban keserler,
örda yemek yaparlar. o ğırķ yemēne bizde ölen saasın āzını açar dērler. bi
dar varmış dardan indirme ğurtarma gibi dērler eskiler unu. bi ğırķında var
115 bi de üç gününde kadınnar gider, çevresi giderler yine. traktörlere
vasıtalara biner örda biskivit, helva, taze ekmeklen halka dürüm yapar
daıdır çevresi. tatlı şeyler gider üç gūnede.

Serbest Konulu

balıkesirde valla bizim urda bi dedemiz vardı. orda oturuyodu,
geçindi orda bizim burdan getme. orda askerdi, evi de götürdü manyasda.
120 manyasda oturuyodu. ibrahim çelevi güneş dī. çok bu ğonuda bilgili bi
adamdı. ōlu da ūu anda amerikada, elektirik ve atom fizik mühendisi.
dünyada üçüncü imiş. var burda arazisi var bi iki yüz dönüm. iki üç sene
de bir çifçisi var, ya gelir ya gelmez. annesi babası da geçindi. oraya
götürüp defnettiler.

Örnek Cümleler

125 “bu dāda hiç su bulamazsın tā ki arabana varana ğadar. o bakımından
burda yaşayamıyorlar.”

“āa demek hükümet, devlet demekmiş önceden. dedem silah
yaķaladmış tüfek, babam annatırdı. āalar getmiş, silahını almış geri
vērmişler jandarmadan ūle yāni. aha bu kırōlu köyü ğompile ā, sennikçe
130 ğompile, yarımca hep, yeniköyler hepsi āa, ğuzuyatānda, sarılarda, bizde
de bir iki ev vardı onnar daıldılar.”

“sonbahara köyde ğüz dirler, yaza normal ama normalde yine yaz
diyılar, bahara yeni başladī zaman teze bahar dirler.”

“eskiden burda paltoya pardüsü dirlerdi. Taķım elbiseye Taķıma
çeket dirlerdi, çekete saķol dirlerdi.”

135 “gelebilicin mi?”

III-111 Konuşan : Hanım Yer (1965 Doğumlu)

Derleme Yeri : Gaziantep-Yavuzeli-Göçmez Köyü (2009)

Konusu : Ekşili Köfte, Düğün Yemeği

Ekşili Köfte

1 ekşili küfte etlen yaparık ekşili kütayi. etlen nohuda ğaynadırık. pişdigine o ufağ şümitlen y_Qurt dökerik ufağ ufağ. o etlen ğaynayan y_Qurdun içine atarık ona ekşili küfte d_{er}ik. bulğur işde ğaba bizim burda da onun küç_ü şümüt.

Düğün Yemeği

5 çok yapallar bizim burda. erkeklere şey _ yapallar. salata, cacık, kebab cumārtesi günneri. ğadınna gene aynı mal kesilir. pilav, cıvık yemek, sulu yemek. erkeklere içkili ya kebabnan şey salata.

III-112 Konuşan : Ali Kadim Çevik (1957 Doğumlu)

Derleme Yeri : Gaziantep-Yavuzeli-Göçmez Köyü (2009)

Konusu : Çepniler, Dedelik, Örnek Cümleler

Çepniler

1 bizim çepniler bin beş yüzlü yıllarda gelmişler burıya. işte türkler orta asyadan çıkınca yavaş yavaş ğonaklaya ğonalak yıllarca sürmüş. kuzey taraftan girmişler ğaradenize yakın yerden orda bölünüyolar. bi bölümü ğaradenize yöneliy, bir bölümü de güneye maraş d_öru yayıyolar. 5 maraşdan burıya geliyolar. bu belkıs kalesi var burda firatın üzerinde geliyi bunun etrafına yerleşiyler ve burada belkıs çepnileri dend_i gibi halep türkmenleri de demişler zaman içerisinde bizim çepnilere. işte burda beş on köy var çepniler. bizim burdaki çepni köyleri eski adıyla bizim köyün korğmazluymuş. sarılı şurda sarılar var, karalar varmış, köseler, bi de 10 şuyipli. burası milelis, yeni adı ğöşmez, d_a eski adı korğmazluymuş ilk bur_e geldiklerinde. işte burdan da yine bi bölümü de ayrılmış egeye gitmişler çepnilerin. orda da işte aydından çanak kale balıkesire ğad_{ar} kırk elli köy varmış galiba.

Dedelik

15 biz dedeyiz. biz dedeler de ehl-i beyt soyundan geldine göre bizim şeyimiz ayrı biz çepni olmuyoruz. biz imam musay_i k_{az}ım evl_{ad}ına sa_{ib}

çıkıyoruz. beratımız da var, soy_ācımız var. imam musayí kâzımın ölu
 ğızı çokmuş. bir ölu da ibrajim mükerreremil necab diye bi ölu varmış. onun
 torunnarından tabi yedinci imam, imam musayí kâzım. muhammed
 semerül kândil diye bi adam büyük dedelerimizden, hacı beктаşı veliyle
 20 beraber loğman perendenin yanında eyitim alıyılar āmet yesevi tekkesinde.
 işte bizim inancımıza göre rumu irşad_ etmek için hacı beктаşı, bizim
 dedemizi bi dane dā var. hacı beктаş da tabi imam musayí kâzım ervādı.
 güvenç_ abdal da torunnarınlan hacı beктаşın, o da hacı beктаş evlādı. bi
 de ali şālı şugul deli mi olacak bu üç adamı beraber gönderiyolar
 25 anadoluya bu rumu irşad_ etmek için. işte hacı beктаş sulucağarahöyüğe
 yerleşiy. bu adam daha iyi başarılı oliy. ali ğızıl deli de yunanistanın
 demeoh şehri varmış. o adam da oraya yerleşiy. orda icraatını gösteriy.
 bizimki de ğazantebin içine, ğale altında bizim şu anda bi yerimiz ğaldı.
 esas bizim yerimiz ora. yüz altmış sene evel bin sekiz_üz kırıklarda o
 30 ğuyucu murat mı mahmut mu o fetva çıkarınca bizim burdaki çeptionilerden
 de iyi görüşüyolar ya devamlı biñ beş yüzlü yıllardan beri çeptioniler
 demişler bizim köylere gelin. bizi almışlar işte öleşmişler burıya köselere.
 yüz atmış sene evel biz bu köye gelmişiz antepten. burda çok büyük vaķıf
 arazileri han hamam, şu anda tarihi bi hamam var naib hamamı diye.
 35 belediye restore ettirdi. o hamam, dülük var, göllüce yalısı deriz antebin
 onnar içinde ğaldı. şimdi bunun urda bi de iki şerefeli cāmi var. u cāminin
 imamlını da urda bizim büyüklerimiz yaparmış o zaman. demek istedim
 yānı bizi ordan burıya getirmişler, burā yerleşmişiz. şimdi tek olarak orda
 bi ocāmızın yeri ğaldı. kara tut deriz. kösengemizin düştü yer. orayı da tābi
 40 ğutsal ğabul_ettimiz için satmıyoruz.

şimdi efendim inancımıza göre şeyde āmet yesevi tekkesinde eyitilen
 olgunlaşan işte bilimle doñanan insannarı anadoluya işte alevilī türklü
 diyelim yaymak için gönderiyolar. bunnardan işte biri de demin dedim
 gimi hacı beктаşı veli bu adam daha başarılı olmuş. daha da isim yapmış.
 rivayete göre mesela ordan tekkeden kösengi atılıyor, bu kösengi nerē
 45

düşerse oraya gideceksin bulacaksın deniyor. hacı beктаşki sulucağarahöyüğe düşmüş, bizimki ayıntaba düşmüş. seyit ali gızıl deli dedimiz o adam da imam musayî kâzım evlâdı, o adamiki de yunanistanın demegoh şehri varmış, oraya düşmüş. kösengi dedimiz yanmış kütük. ó düştü yerde canlanıyo bi yeşeriyor. artık bunu tasavvufi oarak ğabul edebilirsin, inanç oarak ğabul edebilirsin. hacı beктаşdaki de eyle. bi tarafı ğara kütük, bi tarafı da yeşermiş tut āacı. aynı burdaki de eyle.

bu çepniler hakkında en az beş altı yüz senedir biz çepnilerle birlikte oldumuz için yâni biz neredeyse biz de çepni olmuşuz; dilini, kültürünü almışız. mesele ben o amcam ölüken yürmi yaşlarındaydım. tabi her şeyin o ğadar biliciñde dēyildik. adam gendi anlatırdı yâni otururdu gendi anlatırdı. işte duydumuz unutmadımız, ondan sōra babamdan duydum unutmadım o bilgiler var yâni.

Örnek Cümleler

“artık o ğadarlını bilmiyorum. faat bizim bu çepnilere bu yöreñi_ insanları artık halebe bālı oldü için mi ondan mı halep türkmenleri de dērlermiş yâni.”

“memed_ali keskin māmey dede dērler bizim bu yörede.”

III-113

Konuşan : Behzat Dırnaz (1938 Doğumlu)

Derleme Yeri : Gaziantep-Yavuzeli-Kuzuyatağı Köyü (2009)

Konusu : Okur-Yazarlık, Askerlik, Örnek Cümleler

Okur-Yazarlık

1 oğul bizden sōna köyümüze ğuruldu. biz de o zaman oğul çālarındıyiken babam tek kişiydi. o zaan bizim bütün işleri benim üzerime attı. o yönden ben oğula gedemedim. amma öbür şēlerimizizin hepsi oğula ğetti, beşi bitirdiler. askerde òrendim biráz.

Askerlik

5 sifte amasyáda yaptım. ordan bizi samsuna verdiler, ordan erzuruma verdiler. zordu, disiplin ğuvvatlıydi. amasyáda burdan bir bu göçmezli arkadaşā ‘alışan dede vardı bir edres vermiş. demiş amasyáda get bu evi gör, getmen gerekiyo. neyse bi ğün amasyáya çarşı iznine indik. arkadaş

dedi ki yā didi alışan dede baā bi edres verdi dedi. ille bu eve gēt de gör
 10 dedi dedi. da hā dedik gēdelim hadi. biz de beş on gişi varıķ bizim bu
 çevre köylerden. beni arkadaŝa yoldaş seŝtīler dediler beraber gedeceksin.
 gettik amasyanın dere maālesi var_ımış dere maālesindeydi ev. bulduķ,
 oturduķ yāni adamnar teşekkür ederim, o adamnara görgüleri bizden gat
 gat ilerde. çok da bize memnun oldular, hōrmet ettiler bize.

Örnek Cümleler

15 “eski ismi siftah miseyri sōna gözüböyük oldu. şindik de ğuzuyatā.”

III-114

Konuşan : Veysel Yılmaz (1954 Doĝumlu)

Derleme Yeri : Gaziantep-Yavuzeli-Kuzuyataĝı Köyü (2009)

**Konusu : Çepni Köyleri, Köyün Adı, Başlık Parası,
 Cenaze, Akrabalık Adları, Evlilik, Örnek Cümleler**

Çepni Köyleri

1 mesela burdaki çepni köylüleri düün şartları olsun cenazede olsun
 tüm aynı zāten iç içeyik. hepimiz birbirimizin yasına düününe gider
 gelirik, herŝeyimiz farksızdır yāni aynıdır.

5 kayabaŝ var, bekki ğayabaşı bizim bu köyden ayrılma aşşa kayabaşı.
 halılbaŝın yarısı bizim bu köyden ayrılma. undan sōna antepde de zāten çok
 evimiz var. genc kısım da şimdi hepsi antalyāda, büyük ölçüde yurtdıŝı da
 var. köydeki nüfus oranı ondan düşük.

Köyün Adı

10 burdaki ilk yerleŝenlerin soyadı gözübüyük ondan dolayı. belki de
 gözübüyük ismini onnar aldılar. köyün adını gendilerine vermiş soyad
 sonradan çıktı ya. otuz dōrtte mi ne soyad kanunu bin doķuz yüz otuz
 dōrtte mi ne çıktı heral. ondan sōna bunnar gendi köye verilen ismi belki
 gendileri almış da olabilir. bilmiyim amma belki ōle de olabilir.

15 şimdi bizim köyün karakolla filan herhangi bi davasının
 olmadıundan, yıllardan beri en ufaķ bi böyle bi vaķā olmadıundan gendi
 arasında çözer, karakola hiĝbi şeyi bulaŝtırmaz, sorun çıkarmaz, döüş
 kavĝa olmaz, biraz dā bilinşlidir yāni. o açıdan heral kuzuyataı demiş.

Başlık Parası

aslında bizim başlık paramız doudaki gibi deyildi. hayyvan satılır gibi parayı alıp, cebime koyup, kıızı vermek deyil. mesela kız sahibi kalın keserler, kalın derler, o başlık parasının ismi kalın derlerdi yāni, kalın kesildi dērlerdi. bi yere otururlar, ne_ adar harcanacak bu şeye düüne ne 20 gadar harcanacak mesela kızın babası alır, o parayı cebine gör, gider antepde kızına yāni eve harcar eyle alıp da yok. yāni demek istedim bizimki başlık parası vardı, şimdi zāten yok

Cenaze

gün battıktan sōna cenaze gömülmez. heral başkalarında da mı öyle bilmiyim. bayansa bayan yıkıy, erkekse erkek olannarı hoca yıkıy. biz 25 köyce heç o gün işe gētmek. bizim köyde birlik beraberlik hiç bi köyde yok. az uzaqları az uzaqları az uzaqları cenezeden sōna, ondan sōna az yakınnarı bir hāfta bu ceneze evinde gelen misafirleri aırlarlar. gençlerin hepsi hizmet eder. gelen giden misafirlere üç gün bu şart, üç günü geştikten sōna mezara giderler. 30

öldü gün cenāze gömülmeye gedildi miydi bi şey kesmiyeler mi hanı. ona işte ne yemd deniyi ona yā. döşsek yemē mi oliyi o. bi kaç kişi ğaliyi yemeknen ilgileniyi. aslında ğazma takırtısı kimi bi şey de diyiler de una. hanı mezar kazıliy_ ya kazma yemē yāni. bizim burda parasız mezar, eş 35 dost yapar, o ğazma yemd dedī o mezarı eşennere ikram. bütün toplum da, başta en çok eziyeti onnar çekiy_ ya.

Akrabalık Adları

halaya bibo, teyzeye dāzo, amcaya emmo, kıoca nineyle kıoca babo, eco, aney, babo, bacı.

Evlilik

baba dirdi ki düünde ğız beyenmek, baharda öküz beyenmek dērdi. yāni baharda öküz beyenmek, baharda öküzler ğüşlü olıy_ ya. o zaman ot 40 bol olıy_ yāni yeşillik iyi, yāni ēyisi kötüsü bir olıy. düünde kıız beyenmek de yāni işte geyimlüğüne aldanıp amma onun içi ne dışı ne bilmiysin, sen düünde beyenmişsin.

bizimkileri görücü usulüyle deyil. benim babam ikimizi benim bi

45 büyüüm var. bi gün gitmiş ikimizi de o evden kaçmış ona, işte senin gızını aldım, ona da demiş senin gızını aldım. hangisine hangi gızını aldını da bilmiyi. bu şekilde aldı.

Örnek Cümleler

“milelisliler “ş”yi kullanır. biz de “s” normal yāni bizde eyle deyil, aynen böyle normal yāni.”

III-115 Konuşan : Hüseyin Yıldırım (1950 Doğumlu)
Derleme Yeri : Gaziantep-Yavuzeli-Kuzuyatağı Köyü (2009)
Konusu : Eskiden Giyim, Düğün Yemeği, Köyün Geçimi, Bir Anı, Evlilik Hakkında, Nişanlanması, Köyün Tarihi Yerleri, Serbest Konulu, Örnek Cümleler

Eskiden Giyim

1 eskiden şo şey geyimleri vardı üç etek. zubun derdik önnük olurdu. eski analarımızda oydu. fağat şimdiki bizim hanımlarımızda ben bizim hanıma diyim yav o üç etē giy dā diyim. ben almışım geymiyi. ben di bunu geydim mi köyüñ _ içine nası çıkarım di. yō ğapıyı kitlijim,
 5 pencereleri örtijim, perdeleri çekiyim. şunu giy bi tek ben bağıjım, onu dahi ceseret edemiyē. eski analarımız onu giyerdi hanımlarımızda denyişdi.

Düğün Yemeği

pilavlan dövme yapılırdı. dövme çocuklara verirlerdi. pilav biraz daha modarenmiş zaar pilavı da büyüklere.

Köyün Geçimi

10 anteb fistından ğayri bu köyde bi şey ğalmadı. hayvancılık da ticari amaçlı deyil yāni. biz u tek ğalem anteb fisti. üç beş eviyn on eviyn aşşa su kenarında cevizleri. cevizin dışında da bi şey yok. zebze meyve denen bi şey yok. bizim köyümüz ğırsal bölgesi hanı ğırsal didin mi susuz, su yok. kıru tarım, kıru tarım oldūnda da zebze meyve olmaz. daha önce oliydi.

Bir Anı

15 batının ölüe sayğısı bizden az. bi gün ben istanbulda bizim ğapı ğoñşu öldü. ben ne öldünü duydum, ne bi ğalabalık ne bi şey, yalnız ev

olıysın. sen olsa olsa bir merhabetli gönşı olıyı. ben bir ay olanıy_evinde
 galdım, gızınıy_evinde. gómşum kimdi, ben kimdim, onun gac çocü var,
 bizim gac, gacı erkek, gacı dişi ya da evli ben, bekar ben bilmiyim ki.
 20 basambağda bile merhaba deyemiysin. bu gadar birbirinden çekiniysin, bu
 gadar birbirinden görkiysin.

Evlilik Hakkında

eyle şey var. esás gönüllü de daha çok ayrılık olıyı. o görücü usulü
 diyi şey var bunun şeyi var istastikde. görücü usulu meselá anan baban
 tecribeli olıyı, yaşlanmış. onlar beyeniler, alıysin fağat sen garalı sen
 25 verdin mi küçükken veriliyi garal, on beş on yedi yaşında. o garalı o
 gencin o anki gonusma tarzına filan filan aldanıp ona aşıg_olıysin. bu
 ilerde evlülün sadece gonusminen dël. evlendin mi geçinebilmek.
 evlenmezden evvel birbirimize çok Tatliyik, birbirimizi çok seviyik,
 sayıyik de evlendin zaman, yük bindi zaman. o zaman yaşam, geyinmek,
 30 çaba, gazanmak, yuva gürmak, evin var mı yok mu, evin eksiyi noksanı
 var mı iş ciddiye geldin zaman gonusmalar, davranışlar deyişiyó. hadi dili
 çok datlı olur beceriksiz olur.

Nişanlanması

ben bizim hanımın büyük bacısını istiyim.neyse gel oldu get oldu.
 aradan aylar günner işte yıllar geçti. neyse benim başka bi akrabam da
 35 istiyi. benim anam bacım filan yok kız şeyden. onu benden caydırıy kendi
 gardaşına yāmiy. neyse bu dedeye goduya dōru yol açıy. büyükler
 toplaniyeler, yav işte buna da öbür güççük gızı alağ. ne o beni taniy, ne de
 ben onu. eve her gün gettim halda basambağda garşılaştıymız halda ne o
 beni taniyi ne de ben onu taniyim. neyse geldiler dediler böyle böyle
 40 edecék. ben biráz göynüm olmadıysa da göynümü ettiler. tamam dedik
 gararı verdik fağat gızın hiç_gabarı yok. neyse bu garalı verik, büyükler
 getmişler sabahtan. gız o zaman o köyün kenarında köyde ufağ dā böyle
 geniş dël. olağ gütmeye olan cocü yommuş zağar ki olağları köyün altına
 derd götürmüş. nişan dağılacağ, nişan o zaman söz mü diyeler dolu mu
 içme. dolu içme dërlerdi. nişanın bi öncesi söz kesme. dolu içme dërdik
 45

bizim deyimimiznen. dā on dört yaşında olağdan geliy _ ki evde bi ğalabalık var. bi yemek yapıliy eviñ_ içinde. orda diyi ben diyi acıkmışım diyi, geldim diyi, ocağda yemek diyi. hemen elime bi sağan ğaşıık aldım diyi, hele şuna yemek koy dedim diyi. o yemek yapana işte bunnan bi tane vurdum diyi. yā seni falan işte biz hüseyine nişannadık. ben ne nişanı ney ben ğarnımın ğaytındayım, acıkmışım. nişannan mişannan ğabarı yok. o nişana yapılan yemē aliyi hemen yiyi. heç yāni nişannulandūndan da ğabarı yok, nişandan ğabarı yok. biz birbirimizi de tanıımıyık yāni ğonuşmadık yāni şahsen tanıyık, ilişki olarak tanımyık. yāni bu şekilde nişanlanma.

Köyün Tarihi Yerleri

biz de eski tārī yerlerimiz var. eskiden canavarlara ğarşı beyle māralarda daşlar var. o daşların ortasında da delik var. o delüa herhal tahmine o āşları soğarlarmış, gece oldu mu o ācı bükler, o māranı ğapadıllarmış, ğayıtsız yatallarmış. öle māralarda yatağ özel aynı şimdi eski evlerde ğoltuğlar gibi māraların içi ğoltuğlu. her tarafı yataklı. elden yapılmış māralar. daş devri var, māra devri var. o zaman canavarlardan kimse dışarı çıkamazmış ki, māralarda yaşarmış insannar.

Serbest Konulu

şimdi bizim olan var dışarda. olana telefon ettim ğani internetten ğörüşiyik ya. okudum, baba bunnarı sen mi yazdın diyi birinlen mi. dedim, birinin işi gücü bennen mi ūraştı. ben birini kimi tanıyım ki bunu yazın. ben de bunu anniyın, babiyn, bacıların yanında yazdım didim. benim de bōle bi yazarlık şeyim var.

Örnek Cümleler

“sarularınki nası oliydi, deyişikli dēl yā, noğta deyişklī aynı keleme de söylim şekli farklı.”

“bizim antebin öz şeyi. biri demiş ‘aám deme demiş, sağ ney verecem demiş, peki ‘aám demiş demem demiş. bizim antebin şivesi ‘aám.”

“biz dıu kültürünü attık. biz dıuya ğöre dıudan çok ilerdiyik,

istanbula göre gerid yik. biz doğu kültürünün oğklarını atmış durumdayız.”

- III-116** **Konuşan** : **Elif Polat (1924 Doğumlu)**
 Derleme Yeri : **Gaziantep-Yavuzeli-Sarılar Köyü (2009)**
 Konusu : **Aile Hayatı, Düğün, ocuk Sahibi Olmak İçin**
Yapılanlar, Eski Günler, Bir Anısı,  rnek C mler

Aile Hayatı

- 1 ben  de öleli yirmi yedi seneye yaklaştı. yemek yed  yerde alektirik
 geliyi köye yemek yed  yerde hadi ben de boğn siznen yiyim diye hani
 n kerim var ya n keriminen evinde oturiyidi. he ye dedim. yem ni yedi,
 devrildi öldü. ğalbı durdu. t  genç öldü. şimdi de sekiz tene uşaktan bi tene
 5 yanımda yoğ. hepsi entepde oturiyeler. ha şindi işte iki somunnan bi kilo
 şeftalis almıs. biri de bi kilo şeftaliynen biraz mişmiş sarmış. tek
 birbirinden ğabarı yoğ. n kerim ded um herifin bir avradı t  var, üstüme
 geldi. burda, elif k j nde hep de  ft  ft.   yaşında bi ğızı var, ğızın da
  st nde   dört parça malı var. k yinlerim istiyi. hep de maĥkemeye gitt 
 10 yerde diyi ki bizim milletten diyi çıkma diyi emmimizin_ ölunun avradı.
 yoğ diyi, birine varmam diyi, alısam sana varırım diyi.  le d  gelmiş
 herifin ardına düşmüş.

- ben ilk avradıydım. gelen avrat h  bana avrat dedirmezdi. bu damın
 başında beton olanı ğalıbını ben alırdım. herif doğtorluğ etti, göz
 15 doğtorluğu. ğurş görmeye gitti. u t  kapar ben giderdim. aha bu daşın
 uzunluğunda b le daş keserdim yine ha bunun kimi. herif göz doğtor idi,
 ğurş gördü. gendini doğtorluğ etti de köyde g zlerle_ileşlerdi. gendi evel
 oğumuşl  vardı ya bi erk  oğudurlardı ğızlar oğumazdı.

- aynuru ğodum, burda ıoydum oğıydi. antebe g t m, işe gidiyi.
 ğuma getiriyi, puņara suya alıyi, fırat kenarında suya alıyi oğutmiy.
 20 dörtte ğodu ğızımı ha oğutmadı. h  s nada geri gendini burda iştiyen oldu.
 bacımıņ_  luna vermedim, başka birine verdim. o adam da düştü öldü. beş
 altı sene oliyi. senin kimi   ğızı var. kızın ikisini gelin etti, biri de oğıyi.

 şindi benim  lum polisti. aylık bile ekmiyim, polis ölanın üstünde

yazılıyım. sigortalı olusan aylık vermezler imiş. vermiyeler aylık bana.

25 ben güççüüdüm, az şeyliydim. burda babamıy _ evi çoudu, büyüdü. kürtler geldi oturdu. o kürtçe sōlerdi. biraz ondan alıştım. ekmā derler ki nan, aşa şivi, ayrana derler ki dev, şüde derler ki şir. onnarı bilmek biz eyle şeyleri. bizim burda dilimiz dorgudan dorgúye türkçe.

Düğün

heç aynı şindi vaziyet. bōle düün çalınır. ēsikli erkekli tutar oyneller.

30 ā şindi biraz sōna çalınacak. erkekler düzülür, ha bōle de ēsikler düzülür. bōn üç tene mi dört tene mi düün va burda.

Çocuk Sahibi Olmak İçin Yapılanlar

ne yapıcıklar yapacak bi şey_yok. vermezçi vermiyi, verise de veriyi. evvel doğtur youdu gızım. üş tene bi şey buluduk. onun siccāna oturuduk. souduunca sōna ğaldırı yatā kor, yatırdık. benim öve ölümün avradının uşā
35 olmiydi. oturttüm, geride sōna bu áyáklárini bēyle çıtladım, yoğarı astım. astım, burdan belinden de üç kere bōle yitim. sōna geri yatırdım gendini. yatağda bir gün yattı. gelen gün souga vurmadım. tekler geri çocū ğaldı. orē gittünçe alamana mekineyi kıldırımış, dikiş makinesini çocū düşürdü. undan sōna geri tekler bir ölu bi ğızı oldu.

40 benim de ğardaşımıy_ölu memur edirne. bi tek ölu vardı, avradı da üretmen. u sā olmadı. bele sağat oldu, geri tedavi oldu oldu oldu, yap artı diyı doğtur. izin verdi. izin verdi, şindi bi ğızı oldu ha bēyle bu ğadar var.

45 yüz ğaral saman ğaralı da aha şurdan öte ğadar var, eni de aha bu ğadar var. götürür götürür çıkardırdım damı basına. benim ğızçāzım da elinden bir şeile edip de ēlip de yerden bi şey alunça gederdi. ha undan sōna da geri üç ğızı oldu bi de o sağat ölu. bi tā da bi şey olmadı, beş tene ölu getti. kanı zehirledi zehirledi öldürdü. allah kimseye vermesin.

50 geri beş tene ölu göynünde beş aylık oldu kanı zehirledi öldürdü çocū göynünde. beş aylık oldu öldürdü.

Eski Günler

55 hep ğaynanaynan beraber otururduķ. ocūn oldu mu bir iki tene ayrılırdıķ, ayrı evde otururduķ. bir ğat yatacaķ yatāmız olurdu. ataş yaķardıķ. bōyūk teşte bōle teşt olurdu, bōyūk ileen, onda yurdūķ, geri alır ererdik. yemekleri de ocaķda, demirden bōle ū ayak vardı. bōle ū tene ķorduķ. bi saatlik fırat kenerinden su getiridik. ā bōle geçi derisi beyle

60 burda ķadınnar do;um yaptırırđı burda. ben burda ğa tene avrat do;um yaptırđım. birinin bdyle ayaktan geldi. geldim ki ūte ebe ek ek ek dī. ekilir mi dēdim, sen deli misin dēdim. aha baķ ķollar bēyle geliyi. bu ğolunu Őeyle _ ettim, boşandırdım, sōna geri burē de basđım geldi ocuk.

Bir Anı

65 ūzūngūyū yattım, beyle geldi, ūstūme okdū. aacaım ūstūne dēdi. biri ta ķalktı oktū, biri ta ķalktı beş tene oldulā. o beşinin de altından ğımıldıatman hā dedim. Őeyle būkūldūm Őeyle būkūldūm, altlarından sāğıldım ķaķtım. beşinin de ūstūne bindim. hā ğadın ķaķabilir. yāni evelki ğuvvatı diyim.

70 ūnūnde hiç bi Őey yo;umuş, Őeyle oturdum. elemi dērdik bu tarafda ziyeret var. ayāmin birinden benim bōyūk ğızım duttu, birinden de gelinim duttu. ektilēr ektilēr ektilēr ğımıldıatamadılar beni ha beyle yerimden. bene o ziyeret yardım etti. yōķ ziyeret yardım etti baņa. geri gelinim terkledi başıķa bi avrad_duttu. o da çekemedi. benim bōyūk ūlan ha bura ğadar aıķ beyle bure siyrildi, oturdu, ayānnan beni yitti onnar da çekdi geri. ū kişi ğūcilene yerimden oynetti.

Őrnek Cūmleler

75 “işde dāda davar ğūdiy, Őiy_ēdiy, dāda yatıy, ķāķiy ha bu ocuk. bi de ğardeşi var kendi kimi orda. o ğalmış kendi gelmiş.”

“ğarşıya ıķsan baķsan evlerin uçları ğūrūnmes. herbiri bi yerde bura tā dereye iniyi, Őura dereye iniyi, bura hemen ğarşıda hemen derenin içinde buralar dolu.

“eliyn_ altında adam tutarsın oldu mu”

80 “ben bizim rızanın oğula attı diye polis oldu. göbā kesiyin de üstüne galan şiyi var ya eti. o ğuriyi, ğuridunça da geri lapádan düşiyi, düştünçe onu bi yere ğorsan.”

“bōle yastīna bi ğıyık soğarığ ondan bi şey yakın olamaz.”

“devrişin avradı dāzamin devrişin avradı hemi de nēyle gitti.”

85 “ben bi yaşına ğadarı duzlu su depesinden ağtarırım çimdikten kerli.”

“hasanın güççük ğızını anasından dōdu, şoraya ğoyduk, çimdirdim geri de deri dızlar kimi eyicenē duzladım. duzladıp geri tekler başından su ağtardım. o duzunu şey_ ettim. sōna da geri hōmelek_ ettim, ğaldırdım. ğızı geri bi gözellū çıktdı, bōüdükçe irengi gözelleşti.”

90 “allah birbirinizden ayırmiye.”

III-117 **Konuşan : Şerife Yılmaz (1928 Doğumlu)**

Derleme Yeri : Gaziantep-Yavuzeli-Sarılar Köyü (2009)

Konusu : Çepni Köyleri, Eski Günler, Lohusalık, Annenin Sütünü Getirmek İçin Yapılanlar, Yağ Yapımı, Örnek Cümleler

Çepni Köyleri

1 gözüböyüke kızuyatā diller, hasanōlu ondan ileli gettin mi elif köyü, o çepni dēl. hasanōludan öte başka çepni köyü yok. ğarasu var şurda suyun arkası gümüşpınar var, başpınar var, dipçepni var. bu köy, bu köy, milelis burayı çepni déller. oráye hā bizlerden de oranın adları ayrı, onnar kürt, 5 bizler türkük ğızım.

Eski Günler

evel bizim köylerde ğızları oğutmazlardı gözü açılır diye. ben bir ğızım vardı. şimdi bu oğusa çok ğafalıydı, oğula ğodum, üçten geri çıktdı. bi anam vardı olmaz oláy. hū mektıp yazar, istanbuna falan dērlerdi. bağ ğafasızlık işte ğafa mı var. ğızcāzımı yarım çıkarttım. ğız anam dur o ğız 10 oğusun dedim de anam oğutturmadı.

çoudu üç yüz hane vardı bizim köyümüz de. çou entebe göçtü. kimisi alamanda, kimisi entepde, gene de çok adamın ğetti çou;u gidik.

bi ğat yatānan gelin olurduķ. beş altı geyecek olurdu. evel buzdolabı televizyon mu vardı ğızım. aha bu asbaplardan bi ğaç ğat ceyizimiz olurdu. eskiden de ğatır göñül vardı, birbirini bilme vardı. şindi sen sen oldun, ben ben oldum. sayĝı vardı, böyüğün öñünü gesme yōdu bizlerde. kıızlarımız biri geliken derhal ayā kaķmalılardı. arħada otururdu, yan yana oturmazdı büyüginen ğızlar. evel beylelik vardı, şindi o işler kaķtı. şindi açık çılbaķ gezme. ben davıla gittim mi geri geliyim. ille bu işler, biz görmedik ya.

Lohusalık

onu yastīna çalarık nevsenin, çalardık evel. çalarık ki al mal gelmesin diyi yā. ğurān da ğorlar yastīn altına. benim bi bibim var ımış ğorķmuş ölmüş. ğurān ğorduk yastıyn altına ğuran olur bizler de ğurān var beyle ğurān var yastıyn altına ğorlar nevseniñ evel beyleydi. şindi ortalık inceldi er iş ğalktı. şindi doķtora baķıy, evel beyleydi. ğuran ğorlardı yastıyn altına, yastā çuvaldız sançarlardı nevsneye al mal gelmesin diye āniyin mi yā. anam çok nevsne ölürdü evel. şindi ölen yok maşallah. çok ölürdü evel. a henifenin iki tene öldü,devrişin iki tene öldü. şindi şükür ortalık eskisinden güzel. eskiden hesd meydendan heyvan kimi yaşardık. allah dērdik ğurban ossun. ğurban oliyim allah, ya ğaķ ya muhammad sen yardım et. evel beylelik vardı bizim köyde. başka ney bilirdik. çimdiridik çaa gözel ğoķsun diyi, duzlu su ederik, yanına yöresine çalarık orasına burasına, çimdirir, a;ardır oraya ğorduk. bu da et ğızıl et ğoķar ğoķmaz mı. gözel ğoķsun dm daima duzlarık, çimdiririk, ğırķlarık. her çimdikçe duzlu su çalarık, aha bu damaķlarına bile duz çalarık, duzlu su çalarık.

gōbē dūşdü mü ne_ edeller çaaıy çimdiriller, duzlallar, gōbē dūşdü denir orē belemeler gözel gözel. gōbāni de daa atmazlar. evel biz çiççilik vardı önemli, sabana bālallardı. bilmem işte çiççi olsun diyi. şindi de oķul olsun diyi oķulun kırāna gömeller, bilmem ne ēdeller işte bēyle işler de var. bizim olan dōdu ğayınbabam irāmatlık sabana bāladi de yā ğocaman mūtemet memuru oldu o belli mi olur.

Annenin Sütünü Getirmek İçin

ne yapam bizler dskisi bi şey bilir midik. hedik ğaynadırdık, geder ... ziyaret ediyik. o ziyarete ğorduk. beş on kürt uşā yediridik. hedik yerdik

gederdik. memekli d rlerdi bi ziyaret vardı. ziyaretin adı elemler d rler. şurda bi ziyaret var, oreye gittik. aynanem hedik aynattı. muratta balıklara attı, kürt uşaklara yedirirdi, gelen yadırgılara yedirirdi. boncuğ 45 orlar evelden para orlar beş uruş on uruş hedü. o oc n boynuna dizellerdi bonc .

bis r k dirik, bis r k eder yedirirdik. ne biliy m. una su serpen beyle. beyle toparlak toparlak şey_eden y nı suvanın altınnan avırın arıştırın 50 g zel, çorba kimi olur, o da yenli olur nevre içer. bılama ederik ayrenden nevreye iiririk sıcak sıcak.

Yağ Yapımı

bizim yüz tene oyunumuz vardı. yaparık. ab v oudu. beyle küpleri y  dolduruduk. eridirik, bılama çalarık. şindik _keriyken yaı basan 55 duzlan, basan duzl n, o;alduna onu eridmn s zen s zekte dururdun. geri bılama alardın. bılamacı alıan o bılamacı oşşulara daıdın, olmiyene ište ona buna verin yoksuzlara, ya;ını da yerine on. şindi pendir ediyler, lor ediyler, lqurt edip satiyler. şindik azaldı, köyün malı almadı.

 rnek C mler

“şindi de asbapdan aac k, ona buna veriyik de almiyler.”

“yat  yatırır bi bılama alallar, yediriller.”

60 “şindik anasını oturdurlar beyle on yirmi otuz ırk ırk ırklarlar dışarıda çıkarırlar. ırkleyenek serpenek serpenek anasına serpeller aayı da çimdirirler, anasını da çimdirirler y .”

III-118 **Konuşan : Hüseyin Kurt (1958 Doğumlu)**
Derleme Yeri : Gaziantep-Araban-Hasanoğlu Köyü (2009)
Konusu : Köy Hakkında, Köyün Geçimi, Akrabalık Adları, Başlık Parası, Cenaze, Köyün Su Sorunu, Serbest Konulu,  rnek C mler

Köy ile İlgili

1 biz aleviyiz, bize türk Çetmi aşireti derler. arabana b lı olan başka yok. bizim bura var altınpınar var, altınpınar köyü. eskiden ismi kızboğandı, burdan ayrılma. arababa var, onnar da kürtler y ni.

5 şurda bi eski köprü var mesela kervan geçermiş önce, daşdan yapıma, tarihini bilen yok. kaleler var mesela bizim araban kalesi bunnar hep yığma yāni yığma kaleler falan. krallık mı varmış neyi varmış kim biliyi ki.

10 ziyaretlerimiz var. her mayıs ayında işte içlerinde sarlar da var, undan sōna bizim şurda var ziyāret, qarababada var. işte bu tür yerlere gideller yāni. adağ keseller, kurban murban keser geliller. valla bu köyün esaz şeyi gelişi sarılar köyden ayrılma. biz de sarılardan ayrılmayız yāni. temelimiz urdan. dedelerimiz büyüklerimizden zamanında ordan bureye gelmiş yerleşmişler. esaz şeyimiz sarılardan gelme. hasanōlu adını bure köy kurulduktan sōna hasanōlu adını koymuşlar yāni.

Köyün Geçimi

15 zamanda o zaman şey demiş ki erbağan, erbağan başbağan kan heralde. demiş ki, yav işte bu fıstık dāda yetişi, ne fiyatı olacak dimiş biliyin mi. o ūle olarak biliyi ama ūle dīl. yāni. ilacı var, çüftü var, bilmem neyi var. şindi fıstık olmazsa bizim burda çok zor yāni. bizim geçim fıstık üzerine. hayvancılık yok bitti burda. hayvancılık yapamadı millet burda. bi ara bu saman arpa gibi şeyler çok yüksek oldū için millet daıtdı. bi dā da 20 kimse heves itmedi yāni bıraktılar. zaten gençlerimiz bizim genelde şimdi yurtdışında yaıt da şirkette mirkette çalışıyler yāni köyde pek kimse yok.

Akrabalık İsimleri

25 halaya bibi derler, dayıya dayı dēler, deze derler. şindi kuzen diyeler, ilmeme neyim diyeler, bunnar hep deyişdi yāni. nene derler gocāna derler, genelde gocāna derlerdi. şimdi de babāne diyeler, annāne diyeler. bizim zamanımızda gocāna dēlerdi, daha sōna nene oldu, neneden sōna da babāne oldu.

Başlık Parası

30 başlık parası çok azdı vardı. mesela biz bi gün bi tene abimi evermeye gittik. dedi ki -ā;am didi, ben didi nāpsam alacam didi, malımı bilmem yem alacām didi, başlık parasını şu gadar vermezse vermem didi o zaman. o zaman orda vardı yāni. şindi kaçtı onnar. şindi başlık maşlık parası yok. şindi biz veriyik gā gızımızın üstüne valla.

Cenaze Adeti

cenaze oldu mîdî işte gideller, defn _ ideller. ben küskün de ben
 şunun cenazesine gitmiyim demezler. en azından mezara giderler, evine
 gitmezler. mezara gider, defn _ ider, ondan sōna gelir evine baş sālî diler.
 35 orda bizim orda cenaze gömüldükten sōna saıpleri dururlar kenara, herkeş
 baş sālını diler. ondan sōna evine giden gider, gitmēyen de gitmez yāni.
 ikram pek olmaz yāni. önce olurdu şindi onu bıraktılar. cenaze oldū zaman
 öbür gömşuları yemek yapar getirillerdi. şindi o adetler kaçtı. şindi cenaze
 40 sābı yapıyı hep. köyün ortak şeyleri var, masası, sandalyesi var. adam alıyı
 götürüyü işte, gelen misafirlerini aırlıyı yāni.

Köyün Su Sorunu

su şöyle şimdi suyumuz aıyı bizim. nası aıyı. aşşa köynen bizim
 suyumuz şebekemiz aynı. aşşa köy yüz yirmi yüz otuz haná, biz burda elli
 hanayız. yirmi millar para geliyi, on millarını biz ödiyik, on millarını aşşa
 45 köy ödiyi. óndan sōna ikinci problemde şōle. onlā yirmi dört saat içiyi
 suyu, biz iki saat içiyik günlük. suyu bırakmiyeler, onlā suyu açiyleş, bizim
 suyumuz az geliyi. gidiyik kaymakama söliyik, bilmem kime söliyik. bize
 yāni bu öncelm tanımiyeler. ūraşacak adamımız da yokdur dōru dürüs. şindi
 onların suyu git açık, bizim suyumuz şimdi ğapalı su yok. niye, para geldī
 50 zaman ortaıız, suya geldī zaman dörtte bir bize suyun geliyi yāni. o şeyden
 biz biraz çok mādur durumdayız yāni.

Serbest Konulu

benim ismim esaz ismim hüseyin başa sıırım dērler. esaz ismim
 hüseyin yani. küçüklükten, bizim bi dedemiz varmış biliyin mi. dedemiz
 bizim çok ünlü bi adammış yāni alevilerin dedesi yāni daha dōrusu onun
 55 ismini şey_étmişler yāni.

yuğa ekmē yapılır bizde. tapılamayı kürt köyleri yapar. şindi bizim
 zamanında bu okulumuzda; okulumuz vādı bizim burda sōna yapıldı bu
 okul eski okul vādı. şu aşāda sariteke köyü var kürt köyü. o zaman onnar
 azlardı, şindi çoaldı. onnar bizim bureye gelillerdi okula. çocukların
 60 çantaları yokdu, çantaları çaputtandı, bezdendi yāni. o bezin içine ekmā
 ğorlardı tapılama ekmē. biz onnarı ğısganırdık. derdik ki ölüm la bize de

verin, y yek derdik, vermezlerdi.

 rnek Cmler

“bu benim hanımı o zaman taıı maıı bizim burda çok az _ıdı.
dolmuşlan getirdik bunu. dolmuş vadı, dolmuşa bindirdik getirdik. herif
65 şindi taıınen geliyi, biz dolmuşlan geldik.”
“buna biz ardaı diyiz, hayme diniyi, ardaı diniyi.”

III-119

Konuşan : Yıldız Kurt (1966 Doğumlu)

Derleme Yeri : Gaziantep-Araban-Hasanoğlu Köyü (2009)

Konusu : Köyde Kadınların İşleri, Tarhana Yapımı,

 rnek Cmler

Köyde Kadınların İşleri

1 bizde buranın bayannarı dağ işine giderler, evde herkeş gendine
düşse bi işini yapar, bahçe sular.  nce işimiz okdu, simdi yoğ.
salatalık var, acır ekerik, domates ekerik, patlıcan ekerik.
biz en çok k fte yaparığ, dolma yaparığ, ili k fte, s ;örme yapılır.
5 patlıcannan yoırt olur. antebin yemekleri çok gSel olur.
bamyaya ęonur, dolma yaparığ, salça yaparığ. bekmez, ęırma yapılır.
ben yapac m undan.

Tarhana Yapımı

dövmeyi bisirik yo;urtlan onu ... ęamur yoıurmuş gibi bezin arasına
ęor ęapadırlar sabaa o eşkir. zaten onun özelli m eşkimesi. sab len k kar
10 b le bezin _ arasına serilir ipince olur. onu ęurudiyik ęurumazsa u
sağlanmaz.  felersin y ni yim ni yaparsın, aynan yirsin sobanın üzerine
ęorsun kızarır.

 rnek Cmler

“seft li alırdık önce burda yoğdu, o da var.”

“fıstıın işi çok oliyi ama para etmiyi.”

III-120

Konuşan : Ali Ayık (1942 Köseler)

Derleme Yeri : Gaziantep-Nizip-Köseler Köyü (2009)

Konusu : Köy Hakkında, Köyün Ağız  zellikleri

Hakkında, Serbest Konulu, Örnek Cümleler

Köy Hakkında

1 biz alevi kültürünü kabul eden insanları. deriz ki alevi kültürü
kültürlerin üstündedir diye deriz. mezhepçilik sonradan sonradan isdas
edilmiştir. şimdiki particilik gibi deriz yanı hanı alevi kültüründe uygarlık
ve çādaşlık var, ğadere inanmamağ var, yapabildin ğadar dēl, baqabildin
5 ğadar çocuk yapma var, eyitime sayğı var. bizim şeyimiz bu burdaki
durumumuz bu.

biz rivayete göre giyā biz de balıkesirden mi gelmişik balıkesire mi
getmişik. ğaripler dey bizim bi sūlale var. urda bi jandarma ğomutanı vardı
albay nērdeyse aqraba çıktık kendinlen.

Köyün Ağız Özellikleri Hakkında

10 bizim şive var ya ğırtlakdan ğonuşuruğ pek ucumuzlan mesela
ali demeziz alı dēriz. yanı şey olarak mehmet demezik māmēt derik
şeyimiz ōle yāni.

15 biz kalın yanı ince ses yok bizde. ğırtlakdan ğonuşuruğ, dil ucuyla
konuşma yok, dedim ya. mesāla alişan demezler alişan derik. dilimizin
ucuyla ğonuşmazık, kökten ğonuşuruğ ha bureyle. ābey yerine eze derik,
ezem derik, amca yerine emmim derik, ğalaya bŭbŭ derik, qocāney derik,
daza derik, teyze demezik yāni. ğocababa derler.

Serbest Konulu

20 ben esasından şunu söyliyim ilk ōretmen okulu mezunıyım.
mejburen lisans tamamlamağ_ için dışardan ticari ilimlere devam_ ğttim
çukurovaya. bi de ōle bi şey çıkardılar. ağığ _ ōretim falan derken
ōretmenler hep şey oldu. lisans tamamladı yāni. sōna başqa ōretmenliđ
bıraktım. ticaret bakanlığında ğörev yaptım. biraz siyasi yönümüz var yāni.

Örnek Cümleler

“vallahi o qonuda size objektif bilgi veremeyecēm.”

“hele soğuk ná_alırsınız, bi şeyler alığ.”

25 “annıyorum dēdiđizi.”

- III-121 Konuşan : Ali Aslan (1957 Doğumlu)**
Derleme Yeri : Gaziantep-Nizip-Köseler Köyü (2009)
Konusu : Köyün Tarihi Hakkında, Köyün Ağız Özellikleri Hakkında, Köydeki Yapılarla Hakkında, Dedelik ve Cemaat, Ziyaretler, Bir Gelenek, Mamadımı Bulamadım Türküsü Hakkında, Serbest Konulu, Örnek Cümleler

Köyün Tarihi Hakkında

1 bu köselerin isminin nerden geldini dediniz. bunun pek şeyi yok. esas bizim yerleşim yeri burası del. şura şeylerde galmişlar. yörüklerin falan galdi şekilde. işte üç kişi gelmiş çakırören diye bi yerde galmiş. esas garaören, garaören olarak burā gelmişler yanı. biz buranın yerlisi deyiliz. biz de büyük ihtimal ya garadenizden gelmişiz. bin beş yüzlü yıllarda o 5 sürgünde ule gözikiy_yāni. şimdi bizim o halebe o baba ishāk ilyas baba o dönemlerin şeyinde halebe gidenler de olmuş, halepden bu tarafa bu dārendede ayaklanma falan olmuş malatya dārendede. artık biz burdan bu tarafa giderken mi galmişiz burda, ordan bu tarafa giderken mi. bi 10 dayanışma varmış o dönem işte açık net bi şey yok bizim tarihte.

şimdi biz yavuz sultan selim dönemi falan dedik yanı işte öle bi gırımdan falan kaçıp bu dağ_aralarına yerleşmiş bizimkiler su kenarında falan bulamazsın yoklar yanı.

balıkesirde çepnilerin ü turgutluda falan olan o çepnilerin burdan 15 gitti öyle yanı sanıyım yüz yıl da olmamış. yüz yıl işte o civarda bi şey.

Köyün Ağız Özellikleri Hakkında

yalnız şu da var mesela bu bizim burdaki bu antep çepnilerinin arasında bu lehçe şive farklılı alabildine. mesela bizim köy, köselerle sarılar ya da göçmez biri birini tutmaz. yanı bizde daha gabadır, daha gırtlakdan konuşulur falan. onlar “z”yi deyemez mesele “z”yi “ş” olarak, 20 “y” olarak, zarar diyemez, yarar der yanı “y” olarak kullanır. garadeniz gibi gözikiy bizimki. ince sesliler yok bizde, bizim köyde köselerde yok ince sesliler. şeyde var ama sarılar da var, göçmezde var, o tarafda var.

ü, i yok genelde. ince sesliler var ya bizde onları pek kullanmayız. beктаş mesela ismi beктаş bekteş derik biz. iki tene de ince sesli bir araya

25 yāni òle bi ses uyumu da var yāni.

Köydeki Yapılar Hakkında

bu ev benim babamın_ evi ben burda dömuşum. şu evi yaptıran şu evde dömuş. ellili falan yıllarda yapılmış evler. dikkat ederseniz şey yok, çimento falan yok, toprak. bu mal gübresiyle falan toprağı yuuriy, şey yapıliy. bu iki ğat böyle şurdan bak, iki ğat, işte duvarları göreysiniz. iki 30 ğat yanı buna ne sıcak geçer ne souk geçer. daha önceleri işte mesele bu ev benim dedem biraz varlıklıymış. iki ğat yaptırmış, böyle bu hale getirmiş. normalinde diyelim bundan ğırk sene elli sene evelki evler bag_ orda şeyler var aaçlar var, oranın altında otururlarmış. bir ğat yāni. çatı, o da ellilerden sōra geldi. çatılı bir ğaç ev var yāni. şu taşlar dikkat ederseniz, şu köşede taşlar hep şey külüngle falan yapıp şey etme yāni. bir 35 metre falan büyüklüünde var, o köşe taşlar genelde hep elle yapma.

Dedelik ve Cemaat

bizim bu dedelere aslında çepni dedesi deniy ama onnar çepni de deyil tāminim. bu antepde bir vaqıfda bunnarın ğayıtları falan çıkdı. göçmezde olsun bizim köyde olsun dedeler sōradan gelme. meselá bizim 40 köye bu dedelerin gelmesi bizim köy olsun, göçmez olsun oranan bura özellikle göçmezle köselerin dedeleri ya ğardeş ya da âmca çocukları öyle yakınlar. ğardeşler heralde mınla mıtava dedenen bunnarın dedesi ğardeşler mi neyler. biz gönüllü olarak getirmişik onnarı bura işte bizim dedemiz olsun, biz çepniyiz, aleviyiz falan. gerek göçmez olsun, gerek 45 köselerdeki dedeler musayi kāzım bu altıncı mı yedinci imam ondan geldini iddā edeyi bunnar. oysa bazıları da söyliyî onun yokmuş, yāni òle bi şeyi yok. bilmiyim o onnarın sorunu yāni. fağat dedelik benim bildim babadan oğula geçer. sōradan dede falan olunmuyo yāni. meselá bu dedelerin mürşitleri var. sivasdan gelir bizim bu köye. dedelerin bir 50 büyüğü, dede pir onun da bir böyüğü mürşid olur. o da sivasdan gelir bizim bura. yıldızlından gelir bizim buranın dedesi genelde. meselá benim ismim o yıldızlından gelen dedenin ismi. bizim işde bu ev varlıklıymış o zaman. dedenin_ misafir evi de buraymış falan. öylece benim ismimi

55 vermişler. gendinin çocū da olmamış. meselá benim babam amcasının yanına vermişler o zaman, o büyütmüş, evermiş falan. çocū olmamış ama varlıklı birisiymiş ya o zaman evlat edinmiş, öyle yānı. yānı bizde burda dedelerle çepnilin ilgisi yok ama burdan giden balıkesire, manisaya, turgutluya falan giden bizim dedelerimiz çepni deyil ama gittikleri köyler çepni köyleri yalnızca çepni köyleri.

60 diyebilirim ğırķ beş, elli senedir falan bizde cem cemaat olayı bitti yānı yok. gerek dede görevini yapmadı, tālíp görevini yapmadı falan yānı ğırķ beş senedir bu müsajplik olayı ney kalktı ortadan.

65 mesela biri bir āır suş işlemiştir. bunu cemde huzura alıllar bunu. deyirmen taşları var imış böyle diyelim otuz kilo āırlıĝında ğırķ kilo āırlıĝında falan bunu bunun boynuna taķarlarmış.

Ziyaretler

70 şurda aşşa da büyük bir ağaç var. orda ocaķ falan dērler. bu ibrahim ethem soyundan gelen birisinin orda ĝaldıĝı söylenir. gene bizim bu yukarı sünni köylerin arasında iki tane öyle bi yerimiz var. birisi hacı küreş, bir de onun ōlu mu ney işte. burdan niydeden nevşērden bu hacı bekteşin oldū suluca hōyük falan oralardan bu tarafa geldī söylenir. gelirken işte burda mahsur ĝalıp öldū falan söylenir.

75 bildim bu hacı bekteş tarafından gelen o hacı küreyş dedimiz o soydan oldū söyleniyi. onun da yānı şeyiniĝ çocūnun falan olmadını biliyik şimdi biz fagat onun o soydan oldūnu orda işde mahsur ĝalıp öldūnü, türbesi falan var. ora gidilir genelde biz de her sene gidilir. yānı eskiden köy ĝompile giderdi, taşınırlardı. ben ulaştım ona, şimdi ōle dēl. gene gidiliyi pat sat yānı. baharda hıdırellezde falan genelde nisan mayıs aylarında gidilirdi.

Bir Gelenek

80 adamı, yāmur yāmazsa falan, bu hüseyin dedimiz şey ibrahim ethem soyundan gelen birisi yānı. iddā öyle onu da ne derece oldūnu berātı falan varmış ōle sōlenir. bu işde yāmur yāmasa genelde hanı ĝuraķlık olmasın diye bunu dut ağacına, ağaca falan asarlar, ters ayaklarından falan yānı.

işte allah bize acısın da yāmur yādırsın gibi. meselá bazı yerlerde yāmur
duasına çıkılır ya bizde de o şekilde yapılırdı. işte meselá ibrahim ethem
85 soyundan gelen birisi asma da öyle öldürme falan deyil ters sarkıtırlardı
falan. o da yalvarır malvarır böyle, öyle bi gelenek.

Mamadımı Bulamadım Türküsü

o şey genç bi çocuk ğaybolmuş dāğa gitmiş. bi fırtına olmuş falan bi
boran, yāmur şu bu gök gürültüsü o arada çocuk ğorķmuş. bu köy bu çocū
gezmeye çıķmış dağa. o arada ğadın bunu söylemiş. o da biraz gözden
90 mā' durdu ğaybolan çocuk. şimdi rahmetli oldu.

Serbest Konulu

şimdi bunların şeyi ēle din min dēl arķadaş, üniversitede araştırma
görevlisiymiş, tez hazırly bu da çepnilerin ğonuşması şivesi. aslında biz
çepnice ğonuşmayıķ yāni farkındalar heralde. şimdi soķağa köyün içine
çıķtınyız mı esas köylülerin ğonuşması. ğonuşmayıķ biz, biz biraz daha
95 türkçe ğonuşayıķ yāni. köyün dili çok farklı. şurda girin polonu_ avradı
ne girey ğaydetsin teyibe. ya_ne ğonuşey polonu_ avradı ya da alı_osman
ne dey orda küfletine bunlar lāzım bunlara. şurda bize üç kilometre bi köy
var, bu sene yetmişlerde bulundu bu köy. burda mārada yaşıydı bu
insannar hāla yerleşim alanları orā. yetmişli yıllarda o dönem işte bu
100 beriye çıķardılar bunları. ev mev yaptı devlet, konut monut yaptı da
yetmişli ēle yāni mārā esas yerleri, yetmişli yıllarda, kürtler.

Örnek Cümleler

“en son sene atmış birdi sanırım atmış birde bi ğız ğaştı. ğardeşleri
tarafından da ğaştı evde vuruldu yāni.”

“hanek vardı milelisde hanegin ōlu.”

105 “şimdi bu köselerin isminin nerden geldmni dediniz, bunun pek şeyi
yok.”

III-122 **Konuşan** : Ali Çevik (1943 Doğumlu)
Derleme Yeri : Gaziantep-Nizip-Köseler Köyü (2009)
Konusu : Hayvan Adlandırmaları, Başlık Parası, Kız
Çeyizi, Örnek Cümleler

Hayvan Adlandırmaları

1 şindi ğuzulū geştikten sōna mesela örneğin ğoyun ğısmına toklu dēriz.
 ondan sōna doğum yaptı zaman şişek deriz, daha sōra işte büyük ğoyun
 beyle gider. büyükbaşlara örneğin gendi şivemizle buzaıya dana dēriz
 mesela sözüm ona dişi ğayvan iki yaşına filan geldiğinde düve dēriz.

Başlık Parası

5 iki bin beş yüz liraydı u zamanda, işte aşā yukarı atmış birde. para u
 zaman ğıymetliydi. ben u iki bin beş yüz kádi ben buluncaya ğadar nice
 borçlar etme, nice çırpınmalar. o zaman para ğıymetliydi, para mı vardı. o
 günde en büyük paramız yüz liraydı, bi de ikinci ellilikti. şimdi bunun
 10 anası ğani biraz o zamanda ne bileyim dikbaş mı dērler veya cimri mi
 dērler paracıl bi şey. şimdi babası biraz yola yatarı ğanıma ğarşı didi çok
 göstermeg için bunu didi o zamanda ellilik yap da getir. ğanı bir iki diye
 ğanı sayıda göz boyamag için.

Kız Çeyizi

15 herkeşden farklı olarak da biz genelde fıstı;a bāmlı oldumuz için
 gelin olan her kızın çeyizinde çuval derik biz. dokuma çuval yāni nakışlı
 falan ğatta şu an antiğa yerine geçiy. her ğızın çeyizinde ondan işte altı
 adet on adet işte evin durumuna göre. biz öle bi gelenēmiz de vardı. gelin
 olan kızın muğakkağ çuvalı olmalıydı. bi dağım altı veya on iki o civar
 olurdu. o da gendi doğur, gendi yapardı. ceyiz yerine geçerdı.

Örnek Cümleler

20 “ona pazarlık görme denirdi ğani evlenecēne yakın işte ğız tarafı
 olana bi ğiysi bi şeyler alırdı. olan tarafı da ğızın gerekenini alırdı.”

“o zaan şöle rahat oturalım, bi çay ğāve içek zamanınız vārsa.”

III-123

Konuşan : Temam Çevik (1943 Doğumlu)

Derleme Yeri : Gaziantep-Nizip-Köseler Köyü (2009)

Konusu : Çocuklara Konan İsimlere Yüklenen

**Fonksiyonlarla İlgili, Okur-Yazarlık ve Aile Hayatı, Düğün, Çeyiz,
 Eskiden Gelin Giyimi, Örnek Cümleler**

Çocuklara Konan İsimlere Yüklenen Fonksiyonlarla İlgili

1 işte gızımız çok olmuş tamam demişler gene olmadı, döndü var,
yeter var, tamam var. yedi bacıydık. biri öldü geçen sene altı bacıydık.

o zamanda işte ğasın deller. beyle u dodūkları zaman elbise étmezler
evden. konu ğoņşu eder yedi sene elbiselerini çocukların. ondan sōna
5 kalır. işte çocūmuza evden giymesin de ğāsın diye, eski gelenek.

eyle de vardı evelden vardı da şindi yok. beyle bi ğazana daş
gollarmış. o daşı ğazanda bişirdik dellermiş, çocuĝu bişiriyik dellermiş.
işte ondan sōna çocuga biráz bi şeyler afsunnar falan edellermiş, ölmezmiş
çocuk.

Okur-Yazarlık ve Aile Hayatı İle İlgili

10 getmedim, yok heç bilmiyim. şeyle oldu evelden ĝızlar oğmaz
dellerdi, oğutmadılar. işte bizden sōnaķı çālar oğudular. altı çocūmuz var
ikisi ōlan dördü ĝız. evlendiler gitdiler, ikimiz ğaldıķ bir torunumuz var.
üç torunum var da anaları babaları ayrıldı, bana ğaldılar. onnarı da ben
büyüttüm. biri esker, biri ántepde biri de burda yanımda.

15 büyük ōlan yirmide eskerde, onun küççū vā, on sekizde, daha küççū
de on yedide. hepini ben büyüttüm. doğuz çocugu büyüttüm gene de işte
dayandık.

biz yirmide oldu bizim çocūmuz, otuz beş yaşıyana ğadar da bitti. bi
dā istemedik. şindikileri daha bizden bilgili.

Düğün

20 o zaman baya işte köy düyünü olurdu. eve gelirlerdi bi ağşam ĝına
yanardı. sabālen işde gelin çıkardı. herkes gelirdi ğonu ğoņşu ōlan evi
gelirdi ĝız evinde yakardı. eyle düünde falan yakılmazdı, evin _ içinde
yakılırdı.bi davar getirillerdi. sabālen gelin çıkdı, at vardı ata bindirillerdi.
üstüne bi güzel bi çarşaf örtellerdi.

25 geline vermezler gelin çıĝarken kapının ardına durma derler biz de.
ĝapıyı kapatır. ayrıca bi belli para almadıkca gelini yörük bindirmez yāni.
aşā uķarı işte gene ğeş takım oynayan eylenen kişiler gelini çıkarır, ata
bindirilirdi o zamannar, ōle araba filan yōudu. bayraĝı donatırlar aynı
evlerimizdeci _ gibi süs eşyalarıyla mesela portakal, elma gibi bi şeyler
30 dikeller deynejn başına

Çeyiz

bi ğat yatağdı bir iki taná kilim dêrdik, halı malı yıdu bizim
günümüzde. benim kıaynanam doğurdu ben de gendimden alıştıım beyle
kirkit dêrlerdi. beyle el kibi bir şey vura vura beyle doğurduğ. evlere
sererdik sōna halı adat oldu. şindi kimse yapmıy. terçi búkerdik, beyle
35 ipliklēni kıayvannarın yúğünü kıayvannan getirirdik beyle elimize sarardığ,
terçiye kıorduk búkerdik.

nakış işler, işte elbiselerni gendi elinne diker, mekiıe falan yıdu. el
işi yapallardı. eyle ğākađ da terzi bulak falan yıdu, herkes ğiysisini gendi
dikerdi. kıızlar da işte bir iki sene ōnce búyúk ğız oldu mu yapallardı
40 ceyizlerini kıazırlar ğorlardı.

Eskiden Gelin Giyimi

taçi bařlarına ğiyellerdi, dalları da dōkūlūdu ařřa. ğümüř oludu ha
beyle tabak kimi taç deniydi. şindi bu şeyir nasıl ediyse bura da ediyi.
gelinnik iřde yūz búrūmcek dēllerdi. ipekli puřıydi beyle búyyúk ūstūne
de beyle ufağları bālallardı. fes dēllerdi şeyle ğırmızı başlarına ğiyerdi, o
gelinnu da yūzūne búrūrlerdi. onun ūstūne de ipekli puřu olurdu er_reng
45 ufađ ufađ. unnarı ireng_ireng bālallardı çok ğōzel. ūç etek ğiyerdik, ūç
etek ğutnu dēllerdi, ğadife dellerdi. bayā işde bayaz alttan ğiyerdi. kōmlek
dellerdi onun ūstūne de o ğutnu ūç eteyi ğiyerdi. he beyleydi, ayakkıabı
ğondura dellerdi.

Örnek Cümleler

50 “babam demiş ki bizim kıanıımın yanına demiş, beř yūzlı ediđ de
demiř, çok ğōrūksūn demiř.”

“gendi ğızlarıma yaptım. kıaynanamnan burda doğuduğ. e ğızlar da
řērde almadılar. dā urda antepde evimizde duruyu _ unnar. búkūlū
durēylár.”

55 “hoşğeldiğiz, ğelin buyrun içeri ğelin.”

III-124 **Konuşan** : İmam Aslan (1923 Doğumlu)
Derleme Yeri : Gaziantep-Nizip-Kōseler Kōyü (2009)
Konusu : Kendisi Hakkında, Eski ğünler, Evler, Cemaat,

Örnek Cümleler

Kendisi Hakkında

1 oğula getmedim. bizim zamanımızda okul yo;udu. başka bir köyden
bir okumuş geldi burıya. bizi böyle köy evinde on, on beş, yirmi kişi
topladı okuttu. okul yo;udu o zaman, yo;udu. ondan öğrendim. on yedi, on
sekiz yaşındıydık, o okuttu. bizi sōra askere gettim. yirmi yaşında, yirmi_
5 iki yaşında askere gettim. yirmi dörd_ay askerlik yaptım istanbılda. eyiydi
o zamanın şērlerinde, en büyük eyi şdrdi, şindi de. iki yerinde köprü var
ıdı, eyiydi.

iki olan var, üç de kız var. hepi de ayrıldı getti. avrat da öldü. ben tek
oturuyım ha bu evde, tek oturuyım. işte doksan seneden beri burda
10 oturiyım. bu ev üç kere daıldı yapıldı. aklım yeteli üç kere daıldı geri
yapıldı.

Eski Günler

atatürkün cumhuriyeti ğurduında dünyeye gelmişim ben. yirmi üçde
dünyáyá gelmişim. o zamandan beri işte şimdi denyişdi. dünya ğaç çeşide
döndü.heç hastalık yo;udu. kadınnar geder bir saatlik yoldan su getirirdi
15 hayvannan. dādan geder ormandan çalı keser, onu şelek yapar ipinen bālar,
götürür, getirillerdi. arabaya yok, bi şey yok. omuznan sāda. öyle getirir,
onu yakardık işde öyle geçinirdik.

kilim yapallardı geçi kılından, koyun kılından. onu eyirillerdi.
ğadınnar kilim yapallardı, gendileri dokurdu o zaman ha böyle kilim edır
20 serellerdi. bez dokullardı köylerde. şērlerde dezgağ filan yo;udu o zaman.
bez dokullardı ondan yatağ yapallardı, yün qorlardı içine onda yatallardı.
bundan evel heç böyle bir şey yo;udu. bunnar işde tā dirdik sonādan
yapıldı bunnar.

ē işte burda çifçilūnan urğışdım. zirātçilūnan, öküzünen çüt sürerdik.
25 elinen būday yolması yolardık, arpa yolardık elinen. biçer yo;udu o zaman.
bir saatlik yerden hayvan derisinden tuluğ yapardık. onnan merkebinen su
getiri, onnan idare olurdu. dāda kayaların arasında kağlar dirik kıyular
vardı, raħmat suyu dolardı, ondan içerdik, onnan geçinirdik. biz ğısmımız

30 davar güderdi, naħır güderdi, onnan geçindik. ē şindi deñişdi tabi. bağ ekerdik bu dört geçede bu yeşillikler heb_elimizden geşti, ekerdik. şikilni eker böyüdür aşılardı. bũday da ekerdik. unu su dērmeneri vardı sōra bir de el dērmeni vardı böyle elnen ğara daşdan dērmen yapallardı. beyle tene yapallardı. teneyi ħor çevirir idi, un edellerdi, unu ekmek yapar yirdik. dērmen yoıdu, u zaman dērmen ne geziyidi. biraz iri böyük oluşdu. undan
35 gene ekmek yapardıĸ_ işde başĸa çaramız yoıdu. öyle yaşardıĸ. aynı ekmek tahtada tapılar, sacı ataşı yaĸar. sacı ĸorduĸ. ğadınnar üzerinde onda bişirirdi. ev ekmd;i derdik, tapılama dērlerdi, el ekmēj dērlerdi. evvel çörek derdik dorgu, çörek derdik. işte öle eyi olmazdı amma geçinirdig_ işde. onnan idare olurduĸ.

40 darı ekerdik, beyaz darı. kelleler ha böyle olurdu onu öfelerdik, tene eder, üüdüür, un yapar, ekmek ederdig_ondan. sapı misir sapı ĸımı olurdu. misir darısı var ya onun sapı ĸımı boylu olurdu bēyle kelleler, ha böyle tene dutardı. bilmezsiniz onu belki, görmediniz mi acep şimdi var da belki görmemişiz.

45 böyle bu boyda olurdu. seyrek olurdu. bir kök burda bir kök burda ekerdik. onu çyle tene duttugunnan bıçāınan keserdik, tek tek keser ħarman _ eder döyerdik, bunun tenesini alır, üyüdüürdük, dērmende üyüdüürdük, su dērmeni vardı, ona eletirdik, o olmazsa o elnen çekdümüz dērmende çekerdik.

Evler

50 bu evi yaptırılı yetmiş sene oldu. bu tahtaları antepde biçtirdim, getirdim, tahta biçellerdi. bu ev daha eveli daşdan yapardıĸ. evi daşdan yapardıĸ. evi tek tek daşdan üzerine merteg_atardıĸ. dāda ormandan keser getirir. onu beyle döşerdik. daşın üstüne ormandan da dal keser getirirdik. o dalı basardıĸ üstüne, tekrar onu da torpaĸla atardıĸ. ğara daşdan lōv yapardıĸ. daha o lōv burda. onnan işte bunnan. atmış yetmiş sene evel attım ıdı şimdi çıĸmış dışarı çıĸarmışlar. o topraĸın üstüne topraĸı berkidirdi. saman atardıĸ beyle topraĸın üzerine onnan da lovladomunnan

aynı beton kıımı olurdu, hiç su geçmezdi. sōna bu ha böyle bir evde otururdum, otururduk. zamanımızda şurdan şöyle bir delik delerdik, paca. buriya orta yere de bir ocağ çevirirdik. daşdan, çamırdan yapardık. orda
60 ataş yağardık. çırá yok, kız yok, lamba yok, ataşı yağardık. onun ışıında otururduk. öyle yaşardık, duman dolardı, bu a;açlar beyle karalardı, öyle yaşardık. çamır eder kadınlar duvara çarpardı, biraz düzlerdi toprağınan öyle otururduk işte. malnan urğışırdık işte, toprağınan urğışırdık. ekin
65 ekerdik, nohut ekerdik, būday ekerdik, mercimek. bunnarı yolardık. bunu döymeye öküzü goşardı. iki öküzü boyunduruğ bālardık. boyunnarın ikisine gem yapırdık táhtadan gem, táhtadan galın táhtadan. ona da daş çakardı gözlerine. onnan o sapı öküz dolandır, üstüne de biner, dolandırır, ufadırdık. ufānı da onnan yıardı. yabaynan bi de savurması vardı onun.
70 teneyi aralaştırmıya bunnarnan tenesini aralaştırmıya, bunnarnan urğışırdık. e işte zorluğtu eski işlerimiz.

dokuz yüz yirmide, yirmi beşte böyle tā ev ne yodu. işde dedüm kibi çalı basardı, üzerine evin topraklardık, onda otururduk. eşte sonādan dokuz yüz kırktan elliden sonā yapıldı bu tālar, evel yodu. işte beyle iki
75 göz olurdu, üç göz yapardı. işde nüfuzuna göre beş nüfus altı, on nüfus. on nüfuslu olan ev vardı. şimdi onu bile yapmıy şimdiki insannar. fazla çocuk yapmıy. emme evel bilmiydi insannar. ırızkıyı allah veriyi, ne olursa olsun derdi. beş tene, on tene çocū olan ev vardı.

Cemaat

eskiden adam öldüren camāta gelemezdi. tahım atan cemāta gelemezdi. gızdan dönen cemāta gelemezdi. eskiden bundan kırk sene elli
80 sene evel. ceza verirdi, düşkün olurdu, düşkün dellerdi, gelemezdi cemāta. on yedi sene, yirmi sene bir ceza verillerdi. o günü bitene ğadar o cemāta, o cemevine, o toplantıya gelemezdi ama şimdi ğalmadı, geliy şimdik, bi şiy ğalmadı. sōna elini yakallardı cezā olarak, dilini yakallardı cezā olarak
85 suç edenişy. yalan sōlemiş, avrat boşāmış, kızdā dönmüş, adam öldürmüş bunnara bu cezeyi verillerdi. şindik bir kişi on yedi on sekiz yirmi sene bi cemāata gelmezse, topluma, bu hapislik cezāsından da kötü. bu cezāyı

verillerdi. gomsunuḡy_ evine bile gelemiydi.

Örnek Cümleler

“antepdelermiş, bura geldiklerini bilmezik, yüz elli senelik de var.”

90

“eyiyik s̄aol, eyiyim şükür bu_üne yaşıma göre eyiyim.”

III-125

Konuşan : Ali Ekber Kartal (1969 Doğumlu)

Derleme Yeri : Gaziantep-Nizip-Köseler Köyü (2009)

Konusu : Örnek Cümleler, Bazı Sözcükler

Örnek Cümleler

1

“işte imam amcanıḡ_ annattı gibi bōle siyah taştan yuvarlak bi altta bi üste. ortadan onun bi büyle ḡalkası geçirtmesi olur bi de tutacak yeri bu şekilde. unu çevirillerdi yāni un olmazdı. undan biraz dā büyü oluḡ, dēl mi_ imam emmi. iri olurdu.”

5

“hava bulut olunca yāni yāmur hissedilince herkes dama çıkardı. biz de iyi kötü ḡatırlıyık. geder geder büle damın üzerinde gelirdi, toprā sıkıştırırdı. yāmur yādı mı alta geçmezdi.”

10

“tā derdik biz, şöyle ufaḡ şekilde bi hava aydınnıḡ_ olması için bu şegilde büyükler bu sōradan yapıldı. zāten üst ev dedimiz iki ḡatlı ev çok azdı. devamlı tek_ḡattı hepsi. o da yapısı da tek ḡattı. böle çift deyildi, tek_ḡattı derme çatma derik ya o şekilde.”

15

“amma bazı Sözcükleri meselā biz köylü olarak bildimiz halde meselā başka çevre köy ve ilçelerden o Sözcükleri bilmeyen çok. biz onuḡ_ anlamını biliyik meselā ḡullanıyık ama onnar bilmey ḡullanmıylar ama çok deyişik yāni bi Sözcük.”

“bizim şeylerimizi de dikkate alabilirsiniz bak.”

Bazı Sözcükler

alahā : Ünlem, şaşırma ünlemi.

aşlanık : Şaka yapmak.

bācaḡ : İp.

20

baran : Çift sürerken topraḡın açılması, karık.

barmel : Bidon.

bartıḡ taşı: Eşik taşı.

- belik : Saç tokası.
- bekere : Hayvan derisinde yama.
- 25 bertik : Tok.
- beşyaşar : Beş kiloluk çekiç.
- beybah : Melun.
- bıjırık : Kilim dokurken kullanılan bir alet.
- bilegi : Kol bağı.
- 30 bilegi taşı: Masat.
- bişşek : Ağaçtan yayık.
- biz : Eski ayakkabı yapımında kullanılan ucu sivri tornavida.
- bıcılğan : Parmak arasında mantar yarası.
- boyunduruğ : “iki tane hayvanın boyunlarından çatılması.”
- 35 börkleme: Yağda haşlama.
- carif : Boyunduruğla ağacı tutturmak için bir ip örme çeşidi.
- carıs : Bağırtnkan.
- cımnırak: Çingırak.
- çeti : Bir çeşit ot.
- çomça : Kepçe.
- 40 çörtlen : Yağmur suyunun gitmesi için su yolu.
- damdıra : Saz, bağlama.
- dindingara: Bitki
- dolu : Söz kesme.
- 45 dümmeke: Darbuka.
- düyen : Bakkal, manav.
- eşeg_anırdan: Bir tür balık, yengeç.
- encemi : Nihayet, sonunda.
- evirgeç :
- 50 fahlanapusan: Kertenkeleye benzeyen bir hayvan.
- firengi : Kapı sürgüsü.
- ğaraf : Su kabı.
- ğamalak : Nilüfer çiçeği.
- ğavkut : Bir çeşit ot.

- 55 halla ğazanı: Büyük kazan.
 ırbık :
 itegi : Un konulan bez parçası.
 kele : “bre” ünlemi.
 kennav : yāni.
 kevik : Üzüm suyu.
 60 küllāfız : Nohutun közde pişirilmesi.
 küşne : Hayvan yiyeceği.
 lağlağı : Laf.
 lamtı : “pıçā;ın sapsız olanı.”
 65 lök : İri, babayiğit.
 puhārık : Baca.
 ürke : Aĝaç sabanın bir parçası.
 yanlık : Yayık.
 zerde : 1. Kayısı. 2. Hayvan yağı ve unla yapılan bir bulamaç.
 70 zemmil : Fıstık toplarken kullanılan iki taraflı küfe.
 zırzağ : Zerzevat.
 zibil : Hayvan gübresi.

IV. AĞIZ BÖLGESİ

KASTAMONU'DAN DERLENE METİNLER

IV-126 **Konuşan** : Muammer Ateşoğlu (1955 Doğumlu)
Derleme Yeri : Kastamonu-Tosya-Çepni Köyü (2009)
Konusu : Serbest Konulu, Düğün, Gelinlik

Serbest Konulu

1 oğur-yazarlīm vā da ilkoğul mezunuyın. gettim de oğumay oğumay
onu da unuduyoz. bu kóylúyúm.

Düğün

5 bizim zamānımızda şindiki gibi öle kızıla ölanılan ānaşma yōudu hiç
görücü usuluuyen idi. ölanın anası bıbası gider gızın anasından bıbasından
ister, büyüklerimiz giderdi ölanın bıbası anası yakınnarı giderlē isterlē
ondan sōra oldū zaman şerbet içilüdü bizim şerbetimiz içilüdü. pilav
bişerdi bittükten sōna. soğunda nişan töreninde pilav bişerdi. nişan
yapıludu. ondan sōna hemen getürüse millet düün işlemeine geçerdi. biraz
10 beklerse bi sene sōna. düünnerde ya bōle elbiselik atıludu. şindi benim
düünümde ötekinin nişanlısı bizim düünde düünün arasında şī_yaparlardı
başına basma atarlar ıdı öyle. bayramlarda hediye getirürlerdi ölan evi gız
evine, gómlek çorap o gúnün şeyi uleydi. altın almazlar ıdı. düününde vā
da öle bayramlarda geline ādet öle altın getirmezlerdi. bayramlarda elbise
gelüdü. bayramlık hediye alular ıdı. şindi gine alıyollar onu. hediyesi de bi
15 giyim elbise ayakğabı, çorap dip doruğ bi dağım. dağım elbise vardı
eskiden şindi yapmıyola şindi bi iç çamaşuru. şindi öyle dā eskisi dağım
elbise yapıyodu damada ğaynata.

20 düün zamanı eski ādetimiz bi hafta eveli ölan evi gız evi masraf
görmeye giderduğ çarşıya. iki taraflı masraf görölüdü. ondan sōna
ceyizimiz yıkılıdu. ğafalı bazar gún ceyiz yıkarduğ. o gún milleti doyrudu
ölan evi. alınan masrafı bi ipe dağarduk bōle gızın_y _ evinde ceyiz

yıkıyoduğ işte. hayvanlara sararlar ıdı. olan evi ğız evine getürüdü o ceyizi. orda da olan evi gelüdü tekrar malının başına. kız evinde bi ip daķā gerdürülerdi, ne varsa hepisini ipe daķarlardı. kıyún insanı da gelüdü, onlara baķardı. ayakģabımız vardı tē ğırķ elli çift ayakģabı alınıdı. eynüler idi bi ğún.

Gelinlik

içine giydımız altına giydımız şölesi şalvar dirlerdi altında. onuñ üstünde şöle ğóynek dirler. onuñ üstünde şöle delme dirdúķ. onuñ üstüne üç etek üç etdn üstüne marķa. kafamızda da onun tacı vā ğırmızı.

IV-127

Konuşan : Sakıp Yancıoğlu (1956 Doğumlu)

Derleme Yeri : Kastamonu-Tosya-Çepni Köyü (2009)

Konusu : Köyün Kökeni

Köyün Kökeni

1 birine sordum da ben bi tarihçi. esaz bizim gelişimiz şeyden gelmiş rusyadan gelmeymiş, rusyadan buraya ğóçebe olarak gelmişler. yāni ğóçebe olarak gelmiş buraya. rusya işte ortaşya urān gelmişler. bu kıoye gelen üş kişi. üş kişi bu kıoye gelen tapuda yazılı. ahmet boşnak vā, bi şm 5 kapsızölu vā ama ismini bilmiyon bi de çobanölu vā. baķ kapsızölu, çobanölu, boşnağölu bu üçü gelmiş. bunlā ortaşyadan rusyadan gelmişld. bunla üç kişiymiş burda. ötekilē hep bunların yanına sādan soldan gelip yerleşmişlē.

10 trabzondan burda msan var. o zaman rus ğarbinde ğaçmışla, bizim burıya yerleşmişlē gelmişlē, burda yer vermişlē burda ğalmış. mesela burda bi kervan yolu vā. şurda mesela ölenlere bu mezarları ğómerek gitmiş adamlā. yāni mezarlānı burıya ğomuş adamlā, o zaman rus bozđununda ğaçmışlē.

15 bu üç kişinin geldū boy çepni boyuymuş yāni. onun için burıya çepni olarak isim verilmiş mesela şurda aspiras va yukarda ermāni kıoyüdür aspiras, sonradan ğarabey yapıtlā. ğarşuda ödüske vā, ciyeçifter vā, burda müslüman türk kıoyü olarak eskiyi araştursan bu çepni vā, bayat vā, kayı vā, kıızılca vā. bunun ğaricinde olan kıoylerin hebisi rum asıllı.

IV-128 **Konuşan** : **Muzaffer Ateşoğlu (1943 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Kastamonu-Tosya-Çepni Köyü**
Konusu : **Cenaze**

Cenaze

1 evden cenazeyi getiriyolā, yıkıyolā, kefenliyolā. cemaatle beraber
namazı ğılınyo, mezarlıa götürüp defnediliyo. ev saıbi bu evden cenaze
çıktıysa bu evde yemek yapıyodu. onu vazgeştile yāni üzüntülü
bakımından kitapta yiri yok didilē ğaldırdılā, onu yapmıyolā. aşşa yoğarı
5 bayā bi on on beş sene oldu yāni. dıştan bu evde cenaze varsa bu evin
yimē dıştan gelü, hanelē getirü buriya. şimdi öle yapılyo.

IV-129 **Konuşan** : **Neriman Yancıoğlu (1959 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Kastamonu-Tosya-Çepni Köyü**
Konusu : **Düğün Yemekleri, Hayvan Adlandırmaları,
Hamur İşleri, Örnek Cümleler**

Düğün Yemekleri

1 pilav, keşgek, çorba, helva yāni o büyük şiylerde ule yapıyollar
düünlerde. her düünde olmuyo herif isterse benim düünümde yemek
virecİM dirse yapıyo. normal düünde de evinde mesela yaprak dolması
yaparsın, pilav yaparsın, çorba yaparsın, herşey yaparsın.

5 şinci keşgē etini ğoruz so;anını dōrarız. salçasını yāni ondan sōna
denesini ğoruz, fırına ğoruz, duzunu biberini her şiyisini ğoyarak. denesini
ğazana ğoykene kararince ğoyyon yāni. būdaydan oluyo keşgeklik, iri
öveyik būdayından oluyo. onu eskiden bizim burda dibēmiz vardı,
dingimiz su dingimiz şinci saıbleri ölünce çarşıda deyirmende dövölüyo.

10 onu eletiyoz orda dōdürüyo. getiriyoz burda çalgıyo, ğurutuyoz, ondan
sōna yığıyo, yıkadık sōna ğazanın ölçüsüne beraber ğoyoz. o kōzüle
bişiyoz ğazanda belirli bi müddet sōna yire indiriyoz. ondan sōna
ğarıştıryoz ēyce kepçesi va, ğarıştıryoz. ondan sōna özleştükden sōna
servis oluyo, yemek yiniyo. içiniy etinle hepsini ğoyoz.

Hayvan Adlandırmaları

15 inek, bi yaşındakine düve, ğuççüne buzā, dişiyse gine düve diyoz.

böyüse dana diyoz, erkēne dana diyoz.

keçinin yavrusuna ōlağ, göyununkine de ğuzu diyolā, keçi bi yaşına gelince çepiş diyola.

Hamur İşleri

20 būdaydan yaparlā bizim burda kóy hurunları vā, somun ğorlā, ondan sōna saşlarımız vā ekmek ediyoz ğaba hamurlu. ondan sōna bōle oqlavayla açarla, ince ekmek bazlamaç diyola. bōle ekşiyle saşda yapdīmıza ğaba hamuru dirlē. şu kóy hurunları vā şurda bağ, bi tene vā şurda qa da somun ediyola bōle gelmiş hamurdan. ğatmer mıtmer yaparla, mesela içi yalı diyoz. bōle hamuru açaruz ondan sōna içini yālaruz, geri düreriz. ondan 25 sōna oqlavayla bi dā açaruz, çok güzel oluyo.

Örnek Cümleler

“sizi biz keşgē iletelim hādin”

ÇORUM'DAN DERLENEN METİNLER

IV-130

Konuşan : Meryem Çelen (1924 Doğumlu)

Derleme Yeri : Çorum-İskilip-Çetmisipahi Köyü (2009)

Konusu : Kendisi Hakkında, Eski Günler, Örnek Cümleler

Kendisi Hakkında

1 be yavrım aklım kıt öte yanım gitti. bugün sekzen beş yaşımdayım ne didjumu bilmeyom. sekizen beş yaşımdayım çok şügür elhamdülillah.

5 ben mi işte varıp gelip şu kótü evde duruyom yavrım. bebelerim ğurbette. bi yalnız qarım fağat üş tene ölüm var kızım var ámma biri yanımda yok. ğurbette anğarada iskilipde orda duruyular. kızım boluda duruyu. işde ben de bazı onnarın yanına varıyom geliyom. onnar benim yanıma geliyi gidiyi. bazı onnar görüveriyi ben de gendim görüyüm bazı onnarın yanına gidiyom duruyom bir ay neyi bazı evimde duruyom öyle idāre ediyom. beyim ölelli sekiz sene oldu. evelki işler bağ bundan iyi 10 geliyirdi. doğuz bebeler birisi yok yanımda yavrım. o hal iyiydim de

canlıydım da dişim dırnām da vardı e şindī düşdüm işde. çok şükür
gendimi gezdiriyom allahıma bin kere şükürler olsun. hasta sókel oldum
muydu onnarın yanına gēdiyom. onnar benim yanıma geliyola. işde
everdim hepisī yuvacına yerine yerleştirdim. üçü erkek biri kız. bi tek
15 kızım_bar. on iki torunum_var üç birinin vā dört birinin vā üç birinin vā.
vā torunnarım vā çok şükür elhamdülillah onnarı da böyüdüyolā.

Eski Günler

da şurda kıya görükür şu evden görükmüyu oğun dibinden kıca
çaydan getirirdük benüm geldümde su hiç yōdu kıyde. bi yāmur yāınca
tallalardan seırde seırde geliyoduğ su kıpicük sel gelür de bulanır diyi.
20 ışık yōdu yavrum su yōdu. ordan öle öle idare_diyoduğ. benim genşlīm
geştikden sōna su da geldi ışık da geldi. çok şügür maķine yōdu. çamaşır
makinesi yōdu ocağ yōdu e benim günümde. şindi hebisı var.

gidemedim keşke gideydim u şeyinde imzāmı atemiyom. benimkiler
çıkdı ğaylı. torunnarım ğaylı gitdükleri yirde okuyolar.

25 he yavrum ğóbelle delıanlılar hep gitti ğurbete övtiyarlar ğaldı. böyle
deülüdü kıy çokluudu. evel böyle deülüdün emmerek genşler gitti ğurbete
hep övtiyarlar kıaldı.

yapıyoduğ bizim o qā gidiyoduğ iş yapıyoduğ. eyiyidük
ğoņşularımız barabar herkez aşını keser bulğurunu kıynatı ğarmanı
kıalduru o qā yardım eder ederse gendi çok edince. öyle eyiydi çoğ şügür
30 bu kıy. ben bu kıyde bi kıötülük ğörmedim geleli yavrum bu yaşı aldım.
eyiyidi ğene de eyi allah rāzı olsun. ğōşu içinde ğine ğeziyom.

ğızım işde yırtma pōça herşey bulğur aşlık keşgek un hebisini
ediyoduğ. ğışın da yiyyoduğ. öküzünen çift sürüyoduğ. öküzüne düven
sürüyoduğ. böyle motur yōdu. şindi her kıapıda bi motur var. ğayvan
35 daşıyoduğ evēt. sözüüm qā herkesin bi anması ayıp herkesin bi eşşē var ıdı.
öle idāre ediyoduğ. şindi de eşşekden araba çok.

IV-131 **Konuşan** : **Sibel Çelen (1991 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Çorum-İskilip-Çetmisipahi Köyü (2009)**
Konusu : **Köyde Evlenme Geleneği**

Köyde Evlenme Geleneği

1 annaşarak da evlenen oluyo görücü usûlü de oluyo yâni istemiyerek zorla evlendiren yok. gelin dâmat gidiyo ailesi gidiyo. yüzük alıyolar geline bi gaç eşyâ alıyolar. aylesine çeyizlik felen alıyolar işte genelde bõle oluyo yâni.

5 genellikle sõlenir oynanır. dâ çok geline kına yakılır ilâhilerle birlikte. işte böyle. burda düünner cuma günü başlıyo genelde pazar günü bitiyö. cuma günü kız tarafına burdan sandık gider. içinde eşyâ dõlu. cumartesi günleri de işte meselâ şeyler yapılır biraz şõle yarış felen yapılır. koşu yapılır nişan atılır bâzen. karşıya meselâ balon dikiyolar ona atıyolar felan. düğün de yapıyolar cumartesi günü yapılyo. bâzen yapmıyolar gerek kalmıyo çünkü. akşam olunca kına geceleri felan yapılyo. pazar gün de güreş yapılyo. ondân_sõna gelin almaya felen gidiliyo tekrar geliniyo. pazar günü bitiyö.

IV-132 **Konuşan** : **Hafize Körüklü (1979 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Çorum-İskilip-Çetmisipahi Köyü (2009)**
Konusu : **İskilip Dolması, Köyün Ekonomik Durumu Hakkında, Köyün Konuşma Özellikleri ile İlgili**

İskilip Dolması

1 kazana mesela pirinçleri kavurlar. kazanın içine doldururlar üstüne sacâ korlar. onun üstüne tepsi yerleştirirler. o pirinci çuvalların içine goyup içine yerleşdiri onun âzını gapatıllar hamurla hava almasın diye o et sabâa kadar kaynallar o şişer oâ dolma derler.

Köyün Ekonomik Durumu Hakkında

5 bâzi kõyler var farklı onnarın maddi durumu iyi olannar var gelenekleri daha iyi olannar var. bizim kõy şeyinden de belli biraz dâ fâkir yâni başka kõylere bakarak. herkes taşınyo ya o yüzden galanna da yalnız

dī fazla ekemiyolá yāni.

10 tereyā yapılır işde şey südün kıymāndan alınır. onu pişirip mayalayıp şe_yapılır tereyā yapılır. sütçüye süt veriyola. peynir yapmazlā. arada sırada yapan olur gēniye de pek fazla öyle satmag_ için ne_yapan yok. yā da pek gendilerine yetecék ğadar süt veriyolar ya sütçüye o yüzden pek şe_yapmıyolā.

Köyün Konuşma Özellikleri İlgili

15 ğala anneninkine teyze hep benim bildmm gibi ğala teyze. sādece babanne annanne diyolar ya ona ebe dēlermiş.

çeşmēye pınar diyollardı eskiden. meselā konuşurken didim filan diyolar.

IV-133 Konuşan : Hanife Çelen (1934 Doğumlu)
Derleme Yeri : Çorum-İskilip-Çetmisipahi Köyü (2009)
Konusu : Serbest Konulu

Serbest Konulu

1 bu kıy eşde ğeşlē geldükçe değişiyi. sōnadan gelenner değüşüğ oluyu bizden değüşüğ oluyu. bizim zāmanımızda ne bileyim kızım işde onnar öldülē. evelki insannar öldüler. sōna hep cāhilller geldi. ne biliyin. iyi şindiki şey ğani geçim herşey bol.

5 vallā çok eyiyidi çok sayğuluydu herkes birbirine. var ıdı ya herkesin var ıdı. birbirine yirlē içerlē işini dutallar ıdı böyle geçimile ğideller idi. şindi de iyi allāa şüğür herşey.

ni_iderdik çoluğ çocuğ doyuruduğ mal ğorduk. hani o zaman herkez kendine ğore vardı. şindi de çok ğoyan ğoyyo az ğoyannar ğoyyo. ekin ekiyoğ āaç ekiyoğ suluyoğ ekini biçiyok ğaldırıyoğ. işte bu yā onnarı yapıyāduğ.

şindi de eken ekiyī biçen biçiyī. ben de kıyde geziyom ne yapacān yētmiş yaşımdan sōna. sen ne yapabilirsin de bi böyle yapabilin mi?

bi yere gitmedim kıyde bittim kıyde büyüdü.

15 sen bu ğonuşmalardan ne āniyon? bunnarı oreye mi ğötürcīn?

yazınca ne faydamız olur? bi fayda olmaz hinci soğakta geziyoğunca. bi iş de yapamıyoğ gaylı. bi iş yapamıyom hinci.

- IV-134** **Konuşan** : **Rifat Çıdak (1930 Doğumlu)**
Derleme Yeri : **Çorum-Kargı-Çepni Köyü (2009)**
Konusu : **Köy Hakkında, Düğün, Cenaze, Kendisi Hakkında, Örnek Cümleler**

Köy Hakkında

1 eskiden göletçetmiydi şimdi çetmi. şini doğuz kilometre aşası buraya. şini buraya mayıs on beşinde çıkarız. ramazan soñu gideriz. hayvannar da ço;udu. eskiden burda koyun kuzu efendim inek hepsi var ıdı. hiç biri yoğ şimdi. u inekler bu tarafın terkeşin yaylası dirik
5 uzungöprüye yurt vā oranın.

eskiden şöle bi şey var ıdı. burada çoğ insan çılıyodu ondan sōna şey yapıyodu. göyun gözu efendim davar sığır bule ne bileyim hepsi var ıdı. şo karşıdan bi yolu aşdıñ mı karaltōya durulmazdı. şimdi öle bi şey yoğ hepsi bitti. doğuz kilometre geliyoğ.

10 köy iki parça. bi parçası aşşāda bi parçası yoğarda arası beş kilametre.

geçim kaynā eskiden hayvancılığıdı. devamlı hayvancılınan geçinirdik. davar, geçi, göyun, kömüş, inek bunnar hepsi var ıdı. koyunnara gücük baş dirlerdi. kara sığıra şu gördünüz unnara da inek öküz
15 öle dirlerdi. gücük başlar doğunca gücük oluyo kuzu şişek derlerdi. biraz büyüyünce o toklu geçer undan sōna koyun. altı aya gadā gözu dirle altı aydan sōna asıl göyun olu.

burayı yaylayı mahkemeye vedig_ormanıya. ormanıya bağıyo. sekiz sene oldu. çoğ cezālā aldık hepsini barat ettik şindi tapulu oldu. ben yetişeli buraya geliyoğ ondan tā evel başka yere gidiyollarmış.
20

Düğün

eskiden bunnar şindi ben sōleyim üç etek giyelerdi. üç eteği biliyosunuz görmüşsündür. üç eteg_giyerlerdi. sonra gelin olan gızların

başına duvak kıvarlar bōle kırmızı yeşil öğün;ne ufağ bi şey adı vardına .

şindi ilkinde zahra diye bi şey var. zahra gelirdin. o zahra geldikten
 25 sōna bi hazırılık o gún aḥşam kına yaqallardın. hem mi kınadın sōna ertesi
 ki_únde atlara binerdin. atı olan eşşē olan giderdin arabası olan eskiden
 araba nerde oluyoḡ. eḡer zengin olusa mutfak gurardı. davul dövellerdi iki
 tāne davul üş tāne bi tāne. öylelikle yapallardı. gúleş olmazdı. bizim burda
 olmaz gúneş olmazdı. evel olduysa bilmem. ondan sōna cuma gecesi gelin
 30 gidersi davul çalaraqdan gelini gótürürlerdi şeye gúvēnin_ evine. ondan
 sōna imam ilāhi iderekden gótürürdük. dāmadın peşinden taş atallardı
 yumurta atallardı usul ōleydi. ondan sōna tabanca atālā gidēken. böylelikle
 usūlumuz bu.

Cenaze

allah rahmet eyleye adam öldü. şindi onu eskiden qassilhānenin bi
 35 şeyi yoḡdu. hiç evin yanına bi kazan çatardık. orda perdeleri çevürürdük
 ġapadırdık. orda iki ġişi veya üç kişi yıḡardı. erkekler yıḡardı kıadınnar
 ayrıydı. öylelikle defn_iderdik.

şindi bi bide diye bi şey çıkdı. bide daıdıyolar mezárlıklarda. eskiden
 böyle bi şey yoḡdu. üç gún sōna beş gún sōna şe_ yapālādı yimek
 40 verilldi. kıuran okutturullardı şindi o işler onnar kıalktı. bizden kıalktı
 onnar aklı başına gelecek ondán sōna yimēni verecek. viren viriyo
 virmeyen zoru yoḡ.

Kendisi Hakkında

ben okula gitmedim hiç. bizim zamanımızda da yoḡdu. ben dışardan
 aldım sōḡa okuma yazma ōrendim. istanbuldan diploma aldım. kıoye imam
 45 oldum kıırk senedir de kıóyde imamım. emekli oldum u başka.

anqarada iki sene ḡarp zamanıydı. koreye gitdük. gitmedim de
 arkadaşlar gitdi. elli üşde gittik_ óraya. elli birde gittim. elli üşde terris
 oldum.

Örnek Cümleler

bizim kıoye inersiniz bizim kıóyden aşşāda iki kilometire asfata

50 düşersiniz. aşşāda şey var_ımış baraş var_ımış. o baraş için bu ırmağ
boyunu kaldırıyola. onu_üçün bu yolu yapıyola.

bizim kıyde hatta beraber okuduk bi tâne yaşar hafız diye birisi vā o
da İstanbulda.

hala, teyze, amca, amcamın karısına nene deriz. babanne ebe deriz.

IV-135 Konuşan : Fatma Çıdak (1930 Doğumlu)
Derleme Yeri : Çorum-Kargı-Çepni Köyü (2009)
Konusu : Eski Günler, Düğün, Örnek Cümleler

Eski Günler

1 ğayna ğaynata hepimiz bi_ arada durardık eveli. şimdi durmuyola.
paça var ıdı paça. aha buradan da ğaynadıduğ çölmek var ıdı ğara çölmek
topraktan çömlük var ıdı yèveli.

5 keş yaparduk, katık yaparduk, peynir yaparduk, çorbaya ğuyar
haşlarduk. undan sōna yuvruduk. duzunan dōkerdik bule tepisilere keş
oludu. ğışın ğaynaduduk yirduk.

Düğün

10 gelin almasını oludu. bi ğün dū_ün oludu. sabāsi bir ğün gelin çıkardı.
bi ğün artu şey getirürler idi. üç ğün devam ider üç ğün. peçe denur peçe
işte örtülü bi şey örtēle. yav duvağ_ışde üstüne de örteller idi. al şey neyi
diyoy sen. gelin alması olurken peçe.

Örnek Cümleler

unu iri keseller. u çorba içine. bunu bōle yā_ınan bişürüller.

şimdi yağunuz sıra biz yiduğıdi yavrım, şimdi bırakduk, y_ın afiyet
olsun.

nēy_ēdecāğız yavrum bunnarı.

IV-136 Konuşan : Ayşe Tan (1949 Doğumlu)
Derleme Yeri : Çorum-Kargı-Çepni Köyü (2009)
Konusu : Kendisi Hakkında, Eski İşler, Kene Hakkında,
Örnek Cümleler

Kendisi Hakkında

1 bağ şindi benim babamın kóyü çetmi. şu yukarı inmişiniz ya. u kóy
bubamın kóyü buraya ben böylesine geldik. burada bizim esaz merkez
yerimiz bizim burası. burdan gaktılā o yanna gitti genşld yaylaya
yanuşluya, yanuşludan da aqqayaya ev yapıdılā. seráy gibi evlē vā.

5 hayvannarı sorsan inek sammayı biliyiz, dayak yemeyi biliyiz,
ekmek yapmayı biliyız.

emmimizi diyi amcamızı diyi. u bizim amcamız benim beyimin
kardeşinin ōlu hoca. ōteki bi tenesi daha vādı. memmet hoca onnan da
gonuşduşuz mu. o esas benim amcam babamın karteşi o da hoca. neyse
10 işte biz bunnarı biliyız. ekmek ne biliyız, inek sammayı biliyız. o işleri
hepsini biliyız.

yaşımı bilsem sana diyim_ men bilmiyom. yaşım başım gışa yazın
vallā bilmeyēñ. nüfus kādında ne varsa u bilmeyēñ. nüfus kādı nerde
nerden biliyin. telefon da bilmem. çamaşır makinesi geçen ğún çocuk geldi
15 de boyabaddan servis. şurayı şōle yap didi yazdı. len ōlum didim ben
didim şindi bunu yāniş kurāsam bu makine didim dōne dōne nolum. teyze
didi her ğún ben mi gelcem de saa gōsterivecem işde didi. baħa baħa alış
didi. buün de adam ba;a şindi yabancıya tanımıyon ya şindi bu telefoncu
geldi. tēze niye okumadın. ben de didim benim babam annem yōudu
20 didim. ben hortlubedim dōdum doalım dedim annem didim gücūken ben
beşikdeyken ölmüş bilmiyon dim üvey_ annem vā babam vā okutmadılar
dim. zāten mustafa guçici vādı şurda yayıldaydı geldi sizin öğünüz sıra o.
onda herkez okudu bize yoğardan o buā yürümesi zor oluyo bi buçuk
saatte geliniyi şindi ordan bu kóye gelmek. beni övey diye okutmadılā.
25 mal güttüdülē, davar güttüdülē baā. yoğarda doğma. merkezlerimiz
burada. evimiz vardı esas dedelerimiziy_ evi kóy içinde. u evde duruyodu
kayınnam onna satıverince başkasına biz yukarı gittik.

bu benim görümcem oluyu. şindi nedi biliyoñ mu. burdan túrkü çarı
túrkü çarı yoğarı çıkıyomuş. ordan da geligene túrkü çarı túrkü çarı okulu
30 unuduyolā. yazı yazmayı bilmiyolla_ vallah yalan. okumadı túrkü çarıcan

dē eveli sıkı túrkü çārırdı bu. ne diyoñ sen_ıllah gelirkene ormannarda bu túrkü sōledi ondan okumadı dir benim adam kardeşi kardeşi.

beşikde kundağdakildn ellnde ceb tēlefonları vā amma biz bilmiyoz. bilsek alıverilē almazlā mı çocuklā.

35 ama benim anam olmadından insanım olmayınca okutmadılar beni. bebeklē diyi ki alışmadın diyilā. yav nasıl alişi başda alışmayınca. o zamanda mal da var ıdı inek de var ıdı. bebeklē beşikde ālıyolādı. şindiki bebeklē vallahi gölay. bi bezleri şule göyuveriyolā. e ben torpağ aha bu torpağlara beledim.

Eski İşler

40 sabālan gāğardıq bi şeyi yapardık içi yālıyı yaparduk. tālaya giderduk. tāladan geliduk. ōlen sāti yir içerduk. bebeklerin altını üstünü deüştürüdük āşam ezanı gelidi. biz genşlē zaten ezan okunudu. inek sā koyun sā. koyunum da vardı benim. ōndan sōna onnarı ulencekaz yaptım yaptım. şindi bu dizlerimin ārısına bi yere gidemeyon ārıyo

45 kıınıldıyamıyon. şindi şu anımda geşlimde şekerim yūseldi. şeker dūşürmeyē bi çāresini bulamıyon.

inek sā göyun sā kömüş sā. o zaman kömüşte de boludu. yāni mandalā vā ya o zaman boludu. benim bubamın gāpısında çoğudu.

50 eveline hemene beş dağğada bi süpügecen tahta evleri. undan sōna iyi kōtü süpür ağşam zaba inek sā, yat yatā üstünüle başıñıla. şindikilē olsa eve de komazlā bizi.

Kene Hakkında

onnā gene deñl onnā gırkayağ. bağ size ōle televizonnāda bağ görsetiyolā onnā öldürücü gırkayağlādır. bizim bu genelē hayvannāna göyunnan genesi hani sārkene oturuyon da sāıyoñ ya üstümüze aıyo. onnā

55 öldürümüyo.

Örnek Cümleler

“hanife bağ soru soruyo sağ. sen ne iş dutarsın diyo. gızım soru soruyo de sen ne iş yaparsın acaba.”

“bağ şindi bizim gönuşmamız bi ayrudur. şu aşāda dereköy vā,

oranın ğonuşması bi ayrudu.”

60

“çetmi burası, karşıya diyolar gölet çetmi diyi.”

“bizim bura yamalı yokuşluya ondan ule yokarsı düz.”

“karınca mı ārdı, ār valla.”

KONYA'DAN DERLENEN METİNLER

IV-137

Konuşan : Mehmet Ertuğrul (1334 Doğumlu)

Derleme Yeri :Konya-Beyşehir-Akçabelen (Çetmi) Kasabası (2009)

Konusu :Köyün Tarihi Hakkında, Hasan Kalfa, Sarıyapıcı Köyü Hakkında

Köyün Tarihi Hakkında

1

buranın tarihi ilk şu karşıda sekeriya deyi bi yer var az bi yer. ilk o ğonmuş buriya. ondan sonra bura ğonmuş. şura geride şey beş on ev var u ğonmuş. buralar hep toplanma. yürükten göçebeden toplanma. şu mälle şöle oldü gibi benim akrabām antalyanın sarı aba köyünden gelmiş bi yürük. bu ara o yürüğün ha beyle şey.

5

ben üç defa savaşa vardım. biñ üç yüz otuz dört doğumluyum ben. otuzuymuş da dört yazmışlar. bu hatayın adı antakya idi. biñ dokuz yüz otuz sekizde atatürk ölünce cemil cāhit toydemir isminde bi general manavrada başkın yaptı. firansız çıkardı. firansız elindeydi orā. ondan sōna bu tuncelide bi isyan çıktı. bi kırt azġını dā hālā devam ediyor ya yirmi iki ay orda savaş yaptım. gece ġurşun daşa deydi. bi derelikdeyiz daşdan buramı yalış ... atmış beş senedir bu ġözüm yok. bi bi ġözle idare edersek o da duraladı. ondan sōna bi alman ġarbi çıktı. bizi toparladıklā ġaziantep māfız alayına. jandarma çavuşuydum ben. nerde sarp var ora_

10

15

attılar. nerde derin sıkıntı var orā attılar. elli dörd_ay askerlik yaptım. dört buçuk sene. dört buçuk seneden sonra geldik. iki kurşun yedim. biri burda bacāmda. bunda arıza yok da bu ġözümü yakmış yalın yakmış. bi çok sıkıntılar çektik. ne var şimdi elġamdullah hepisi var. eskiden bi inne alacag_olsak beş yere getmemiz lāzım ıdı. şimdi hepisi ayāmızın altında

20 işte satılıpdur. şindi çok eyiyiz allaha şükür şindi çok selāmetdeyiz. biz
 çok sıkıntı çektik. ācın ğab̄nı soyduk da yedik seferberlikde. ācın ğab̄
 yenir mi şu ācın ğab̄nı yedik. burası iki ğardaşınmış biri bu muharrem
 ğolu denen yer şindi ğayabaşı. birinin adı muharremmiş, birinin adı
 çátmiymiş. bu da buraya ğonmuşlar. o muharrem gece ğorku dolar ımış.
 25 rüyāsında kākımış bizim olan ben burdan gidecēn demiş çátmeye. neye
 burā fesat toprā atılmış beni ğorkuduyollar demiş. şindi yakınımızda
 ğayabaşı var. ora o zaman maħrem ğoluydu. adı muħarrem ğolu. bura
 ondan çetmi ğalmış. şindi deyişdi aķçabelen.

Hasan Kalfa

onda heç bi şey duymadın. işte daşında yazılı ne var ısa. yalnız
 30 adamın ölüm doım tārihini yazmamışlar. bāzı amanetleri var āyilesine
 onnarı yazmışlar. doımunu ölümünü yazmamışlar yog_o. şindi bu ğasan
 ğalfanın şeyi burda eski cāmi varmış. bu gece ğar yağacak. beni cāmının
 arkasına ğoyun. o gece havada hiç kış yomuş. cemaat demiş āşam
 cāmisinde bu gece dehşetli bi kār yağacak. ya bāa da bi cenaze olacak ne
 35 yapacaħsınız. bizim buranın ğabristanı aralıyidi. şindi yakında aldılar da.
 eyi kótü ğötürürüz demişler. şura ğoyuverseniz nōlur demiş. o adam
 ölmüş. bu burayı istedi burā ğoyuvermişler. cāmının içindeydi bu. o
 cāmiyi bi yıktık başka cāmi yaptık. o cāmi yapılıcānda birāz bō yanna
 çektiler. o cāmiyi de yıktık şindi dışarda ğaldı yaptılar ğabri. bunun ne
 40 oldūnu nereli oldūnu kimin nesi oldūnu bilen yok bi allah dostu. havada bi
 şey yok ğarın yağacānı ne bildin demek ki allahın dostuymuş.

bi de şey var bu adam allah dostuymuş gider şurda bizim bi puħar
 var gider gider urda onlarla namaz ğııarmış. bir öyle iki böyle bi kardaşı
 var ımış. ulen şu nere gider ben bi bakayım. getmiş ardına düşmüş şeyin
 45 başına varmış orā varmış derenin başına.

Sarıyapıcı Köyü Hakkında

şindi o bostannarda boyān deyi bi ot biterdi. şindi o bostan ettiler
 orayı ya boyan deti bi ot biterdi. bi aynı şó ğırmızı renkte onu bi boyası
 çıkardı. o zaman bu fabrikalar bunnar yodu ya beyaz pambık beyaz yün

50 boyallardı. şõle kıamış gibi kııkardı. bir de şu kıaramıkklar var ya kıaramın kıõkü yumurta sarısı gibi boya kııkardı. şimdi o boyacı sarı yapıcı orē bi kıardaķ yapmış. bizim bunnar da kıaķ get dememiş. ğaçanı ğõçeni kıırsızı cabbarı oralara doldurmuş. ora bu kıõy olmuş. şindi ne dēllerse o oluyor kıõkü bi yafıcıdan kıurulma. bu şeyi o sülāleden ğalma diyolar şanalları.

IV-138 Konuşan : İbrahim Duman (1946 Doğumlu)
Derleme Yeri :Konya-Beyşehir-Akçabelen (Çetmi) Kasabası (2009)

Konusu : Köyle İlgili Genel Konular, Düğün Geleneĝi, Sünnet Düğünü, Cenaze Geleneĝi, Örnek Cümleler

Köyle İlgili Genel Konular

1 vallā kıõyümüzün ğeçim ğaynā çoĝu bizim burası avrupada. tābi burda ğalan fākir kıısmını almanyadaki kışiler yardımleşmeyle yāni çok yardım edeller. yāni şeylere zayıf kışilere veyahıt da fākir kışilere çok yardım edeller. mesele yüzde sekseni almanyada. şimdık bizim bura beş 5 yüz hāne ama iki yüz elli hāne anca. ğerisi izmirde antallā kıalabalık. iki bin yılında ben mālle muhtarıydım. burda biz nüfus saydıķ. dört bin dört yüz seksen nüfus yazdıķ. bu kıasabada yāni daha dıřlā hariç. bi de ğeçen yıl iki bin sekizde sayım oldu. bin yüz kıırķ nüfusa düştü. tekrār biz muhtar olduķ. şimdi bin yüz kıırķ nüfus ile ğeri aldım ve de kıasabamız yetmiş 10 ikide kıasaba oldu. burası şimdi kıõy hāline düştü ama allahın izniyle kıalışıyoruz. aralın yirmi doķuzuna ğadar iki bini ařacāz. seksen dördde mālle muhdarı oldum. iki bin dördde ğaybettim. bu beşinci devre muhdar olmam benim.

15 ğüzün birāz herkes yiyecd ğadar arpa bũday bi şeyler ekeller. ule dışa filan fazla bi şey satmazlar. anca kendini idare edicek zebze. bol şimdi mesela fasillesi domatesi patlıcanı biberi onnar çok. aķarsuyumuz var içme suyumuz ayrı. şimdi tekrar derebucaķda řē var baraj var. o barajdan tekrar arazımıza şimdi şey dõřeniyor. şu an için kıalışma yapılıyo. ğanallara borular dõřeniyor. allah izin verise yeni yer daha şansı açıĝ_olacak tabi 20 yāni araziniy_epsi sulanacak sözde öyle.

burda biñ doqız yüz elli sekizde açıldı ilkoqul. elli sekiz demeyim. biñ doqız_üz ellide açıldı bura. elli sekizde ben birinci sınıf oqula gëttim onu hatırlıyom.

postānemiz vardı ğapandı.

Düğün Geleneği

25 dūn aqşam üş tāne dū_B-ün var ıdı. yurtdışından da oluyo. bi de yaS tatili oluyo. şeyde o bizim turizimde çalışanımız çok antályada manavğatta. onnar tābi tātile geliyorlar. yirmi_ün bir ay on beş gün işte şimdi ğalabalığız yāni dū_ünner burda oluyor.

30 biz afedeşsin çalgısı getirdik üç ğun davul dōvdūrdük evin öğünde. şimdi bi gece ğına gecesi yapıyorlar bi çalgıcı buluyorlar. Pazar ğününe işte vayaıt Perşembe ğun gelin alırlar.

35 şimdi çok eski annadırsağ dū_ünner dū_ünden bir ğun evel dū_ün odununa giderdik biz öküzlerimizle. öküz arabaları vardı. burda giderdik dādan odunnarı keserdik öküzlerin arabasına yıardık. muhdarımız ğađnıñ öğüne dikelirdi. sen diyordu ki falanca odaya. senin ğağnı senin araba öteki odaya, seniñ odunuñ bi fākire, seniñ odunuñ ğız evine seniñ odunun olan evine bōle daıdırlardı arabaları. ğız evine gelenner sevünirdi. sevündükleri tabi ğız evi odunna gelenlere tabi birer armağan verilerdi. onuñ_ için biraz sevinirlerdi. dū_ünden sōna mal kesilir bayrağ dikilir 40 silahlar atılır. üş ğun dū_ün ederdik ama şimdi tabi farklı. şimdi ne dū_ünde odun var ne bi şey var, bi şey ğalmadı.

sādıçları olurdu tabi dāmadın da sādıcı olurdu gelinin de sādıcı olurdu. dūñürçü olurdu geliniğ_ arqasında alları suratlarına şe_ edellerdi üçer dōrder tāne dūñürçü olurdu geliniğ_ arqasında. eveli ata binerdi gelin.

45 bol et olurdu keşkek dirdik eskiden ama bol et olur. kıız evinde hem olan evinde yemek verilir.

Sünnet Dūğünleri

valla sünnet de eskikini dutmaz yāni. řimdi bi dođtor getiriyor adam sünneti çocūnu yaptırıyor. beş gün sōna dū_ününü yapıyor amma eskiden

meselá ben afedersin benim aqlım erelek sünnet oldum. ben çok küçük
 50 dēldim. ilkoğula girerken sünnet oldum. bi ne dēyim bi abdal deyim abdal
 hüsejn derlerdi una abdal hüsejn vardı bi. adamın gözünü bōle
 ğabadırlardı. birisi dutardı bōle sünneti yapardı abdal. ya bi duz basıveridi
 afedersin yarasına ya bi veyahıt bi tütün basıveridi yatırdırladı. iyi olusa
 olur amma burda şimdi bi doğtur getiriyorlar sünnetini yapıyorlar dikişini
 55 atıyoru. sünnete dúün olmuyordu o zaman yokdu amma şimdi yapıyor
 şeyini sünnetini yapıyorı üş gün sōna beş gün sōna dúününü yapıyor.

Cenaze Adeti

cenāze adedimiz çok güzel. yāni bu köyün adamı cenāzeyle yangına
 yāni yeniden yetmişi hiç cenāze oldū ğün hiç bi yere her işimizi bırakırız.
 bir tek gişimiz heç bi işe ğetmeyiz ğatti suretle. ğaş tāne burda érkekmiz
 60 varsa cenāzenin başında duruğuz. yāni cenāzeyle saygımız eyi. şōle burdan
 cenāze çıktında bi tanısan sankı yeryüzünde adam ğalmamış gibi o ğadar
 ğalabalık cenāzeyle çok şe yaparız. şimdi cenāzeden döndümüzde tabi
 cenāze evine gideriz. orda bi mevlid oğurlar amma fazla bi şey o zaman
 yemek filan olmaz da meselā pasta gibi bi şeyler hazırlarlar getiriller
 65 dükkāndan. çay veriller o zaman savallar. yalnız üş gün sōna beş gün sōna
 bir hafta sōna büyük bi yemek veriler. biz de bi elli iki dēller elli iki ün
 sōna da bi yemek dā veriller. bi cenāzeyle iki sefer yemek veriler. cenāze
 sābi verir. mesel bir āfta oldu birisi burda vefāt etti. şimdi bugün yemē
 var ıdı. elli iki ün sōna bi yemek dā veriler.

Örnek Cümleler

70 şimdi bu eski buranın tarihi mesea sen hocalara annadın ya biñ
 dođuz yüz kırkıta filan filan şōle oldu diyon. sana sordū sorulardan öyle
 cevap verivir.

şimdī sa ne dēyim.

gencek nētcen.

- IV-139 **Konuşan : Fadime Eşiyok (1928 Doğumlu)**
Derleme Yeri : Konya-Taşkent-Çetmi Beldesi (2009)
Konusu : Köyün Tarihi Hakkında, Düğün Geleneği, Katmer, Örnek Cümleler

Köyün Tarihi Hakkında

- 1 köyümüzüñ adını çetmi köyü dirler gızım. köyümüze evel bir adam gelmiş eñ_ önce şu bizim evin kóşesinde şurda eviñ_ oldü yere yurt_ dutmuş bi gişi ğaramandan gelmiş yurt_ tutmuş işte adını çetmi köyü ğoymuşlar üremiş çQalmış getmiş.

Düğün Geleneği

- 5 ayleler belirlerdi gızım. hindi gençler ğorúşür tanışır. telefon olannar biri birini severse ondan sonra anaya babaya düşer söz. ana baba geder ister onnan sonra o yana verdikden sonra sohbet edeller ordan gederler. bi ondan sonra epey bi ara verdikden sonra asbab keser çamaşır keseller oturuv_ edeller. işte öyle öyle dúüne başlállár. büyük nişan yaparız. geçen sene rızā olanı everdik ölunun ölunu. istedik istedi olan gelin bitirdik bitirdik sonra bütün köyü bilir dāvet ettik. bütün köylü geldiler nişanımızı yaptık. aradan hayla bi zaman geşti ğızı geçen sene ıramazandan üş ğün evel mi dört ğün evelsi mi evlendirdik. işte buranın ürüsümü bu gızım.

- 15 dúünü şindi gızım baķ mal kesersin ğazannarı vursun aşçı dutarsın yemek bişer. bütün köylüyü dāvet edersin. akrabālara_ amma köyde de ne ğadar akrabā var ısa yakın akrabā olsun uzag_ akrabā olsun hepisine oķu yollarsın. ikişer meturu basma, biz yazma derik büyük o ince yazmalardan dēl bizim aār yazmalar var. yazma ğómlek ğolundan ne ğopduysa ne münasibisa akrabāsına ğöre değşiyor. ğız tarafına öyle atar öte taraftan da şey tarafı da hediye getiriller dúünde

- 20 ğına gecesi yapılı kızın evinde değil duún salını var aşşāda belediyenin duún salını yapıldı. ğına gecesi orda millet duún salındı oynar ğüler ordan daılır. işte akşam eylencesi ğına gecesini akşam ederik akşam eylencesi olur. duún dernek ğurulur gelin alıcı arabalar ğırķ elli alıllar

25 getiriller.

gelin aldıktan bir gün sonrada ağşama ğadar davıl döveller oynallar ğúleller genşler. buranın duúnü deryá budur.

30 kızım bağ duúnde yapılır da benim oğlum talebeydi. dört yaşında babadan ğaldı bağ benim iki yaşında çocuğum ğaldıyđı. ben seksen yaşındāyım. dā otuz altı otuz yedi yaşındaydım benim ğocam öldúđünde. onula bunula işde ölmedim de sürünürüm. öğsüz nası duún yapsın oğul talebesi. beş sene antalyada oğudu. beş sene ilkoğulu burda bitirdi. bi sene hocayı bitirdi. ondan sonra geşti ántalyaya ğardeşim vardı bubam var ıdı. orda götürdüler beş sene onnarın yanında oğudu. üç senede ğaramanda oğudu. ondan sonra geldi ydi bunuğla ğavilleşmişler haydm.

35

Katmer

ekmā şöle bi üstüne yazarız. şundan ötesini içine bi ceviz döşeriz. ceviz tabi soğanlarız biberleriz ğüzelcelik yanın üstüne örteriz. öyle_ ttímízí sacığ _ üstüne atar bişiriyiz. ğızım çok ğúzel olu katmer u. antalyanın katmárını da deyiverēn onnar koça bi bu çıkarım şe_ ediller. adam ağıllı yaziye yaziye yazeller. tā böyle içine bi dahanı süreller. onu ortasından beriye beriye yuvalla yuvalla gene bi beze yapallar. yeğiden bi ekmā atallar. oranın ğatmarı da o. bizimki içine ot da ğoruz biz ğızım ne bulusan.

40

Örnek Cümleler

“gel gelini ne ğal aldın onu soracağ gel.”

45

“çimdirir duzlarız ğızım itti bi çimdirmz ıslagıyla duzlarız sararız çapıdıla.”

IV-140

Konuşan : ? Eşiyok (1950 Doğumlu)

Derleme Yeri : Konya-Taşkent-Çetmi Beldesi (2009)

Konusu : Evlenmesi, Örnek Cümleler

Evlenmesi

1

hindik gelen deliğanlı var ya onuğ ğanı mı yın ğızım ben. bubamı ğodum anamı ğodum yatağdan ğaştımla ğaştım gettim. isteme falan yoğ_

gızım. biz öyle ğavilleşdik haydi ğaçalım dedik ğaşdıķ gittik. bubam
huysuz_udu benim bubam. bubamın ğorkusu işde biz de biri birimizi
5 seviverdik oķul arkadaşımız. düşüverdik yola háydī. ne duúnü yapacāz
gızım. biz anca biz o ğadar ğaşdıķ duún ne.

ğaşdım ya yaşım yirmiyi falan geşdiydi. ğüçük dēldim ya ēiydim –
ēiydim. aķlım başımdaydı gene de ğaşdığımda öyle şey dēl. gızım benim
ğaşmam dipden temel başlasam zāten bitmez. dipden başlasam dē bi saatta
10 bitmez.

Örnek Cümleler

yeni olan bebeler bunnar hindi bi duz atar, āğzın yüzün her yanın duz
_ilan öveleller her yanı duz olur.

IV-141 **Konuşan : Aynur Kılıçlı (1953 Doğumlu)**
Derleme Yeri : Konya-Taşkent-Çetmi Beldesi (2009)
Konusu : Eskiden Çocuk Sahibi Olunması ve Karşılaşılan
Sıkıntılar Üzerine, Bebekle İlgili Uygulamalar, Eskiden Gelin Giyimi,
Köyün Geçimi

Eskiden Çocuk Sahibi Olunması ve Karşılaşılan Sıkıntılar Üzerine
1 kimse bilmezdi u zaman. heç annamazlardı onu üzeriñe ne zaman
düşdü ğarnıñdan ne zaman çıkdı o zaman onu bilirdik. ğonturul da y_udu.
hapı da y_udu, innesi de y_udu, çuvaldızı da y_udu. dāları daşları yükleni
gelidik bi şey olmazdı. hindikinner o sāt düşüverir.

5 doumda dooramayıp da ölen de çog_ oldu. yol y_udu, soķak y_udu,
doķtur y_udu, hekim y_udu gızım. üş tenesi öldü benim ğúnúmde benim
ufaķlığımda biri benim yeñgem oludu. üş ğún ebe elinde döndü. üş ğünden
geldi öldü üzerinde getti.

10 hatibin ğarısını filan bilmem. u şeyi biliyin. habib_āyla çolān tırlān
ğarısını oldu da öldü. benim akrabāmın biri benim akrabām_ıdı. benim ile
yaşıt_ıdı onuñ oldu olduķdan geri öldü. doķtursuzluķdan gızım şindi
elhamdülillah hepisi çok şükür elhamdülillah. k_oyúmüze memleketimize

devletimize din güvveti versin.

Bebekle İlgili Uygulamalar

15 hêş bi şey yapılmaz işde burda duzlarız çapıdın arasıña duzlarız. bi saat iki saat duzun içinde galır ondan geri bebē çimdiriz. çok bişgin olur èyi olur.

ğırk gün oldu muydu ğırk gün sonra bi çimdiriller. hemen yīkanı da o ğırk günde ğırk ğaşıq su atallar ya bi numurtanın içinde onun içinde ğırk daş sayallar. ğırklandı deller onu çimdiriller ğırklama yapallar burda öyle.

20 diş kirkidi bişiriller daıdıllar ğoñşulara akrabālara. buyday bakla nofut atallar bişiriller ğazanda. onu daıdıllar ğoñşulara. burda diş gollesi dèriz.

Eskiden Gelin Giyimi

25 ah olsa da şindi saña bi ğostersēk bura gelen adam var ya hüseyin onun bilgisayarında eskiden geydikleri tellik var onu saña bi ğostersin. eskiden gelini bu yazmalar dēl tā ni_ğūzel yazmalar var. onu birini şöyle_ederdik. terlik geydiridik bi yazma da arçaya sallardıq. urā toka cıĝa onnarı da yapardıq. ğıyāfet şunnardan oluyor kadededen ğutnu evel ğutnu dellerdi. üş peşli geydirillerdi hindi de bundan geyiyoruz. aynı üstü altı da ğadife fistan yapıyoru. buna da darabulus dèriz ğuşaq ğuşanıyoru. tokalı 30 ğuşaq darabulus dèriz.

Köyün Geçimi

ekin ekermz nofut ekermz fasülle_ keriz. patatis ekeriz. domatisi biberi her şeyi meyva da çok. satma şeyimiz yok burda herkez gendi ehtiyacını yapıyoru. fasille ğuruduruz, salça ederiz.

IV-142 **Konuşan** : Cafer Kılışlı (1944 Doğumlu)
Derleme Yeri : Konya-Taşkent-Çetmi Beldesi (2009)
Konusu : Bir Askerin Hatırası

Bir Askerin Hatırası

1 şindi çinin mühümmāti geçecek bi kóprü varmış. o kóprüye demişler ki burayı mayınnan kim patladırsa amerikan şeyi bunu hem terhis edicejz hem de amerikada annesini babasını iki yıl amerikan ordusuna aid_olarak

gezecek misāfir olacak ve de şu ğadar maaş vereceğiz. o demiş ben yapacām. şimdi o kóprünün şeyini yerleşmiş ne diyeyim mayın konacak yeri de onun da adı var. adını unutuyorum işte. mevziye girer bombalar ğonur. mühümmat üş tāne gelir. üş tiren şeysi geldi miydi kóprü onu patlatdı mıydı tabi gelen mühimmatlar da patlar gelen mühimmatçının mühümmatları. ora bir cehennem hālini alır. orda biraz bayılmış ğafa getmiş. varillar ölmemiş. alıllar şeye ğötürüller tokçoya. tokçoda altı ay tedāvi ğösteriller. tedāviyi bitirdikten sōna ğönderiller get diller. türkiyeye geldi mi annesi babası biz seni böyle mi ğönderiydik dēller. tabi kabul etmezler. yāni çok kızmışlar annesi babası get nerē gedersen get. iki yıl amerikada ğalmış. ama ğafa bozuktu. onun için askeri çok sever de ölmüştür şimdi. o zaman bak korede onu askerlik yaptı ilk koreye gidişin ilk devreleri. öyle bi adam vardı.

IV-143 Konuşan : Fatma Çamırcı (1929 Doğumlu)
Derleme Yeri : Konya-Taşkent-Çetmi Beldesi (2009)
Konusu : Gençlik Günleri, Cenaze Geleneği,
Bayramlaşma, Kendisi Hakkında

Gençlik Günleri

1 gençlikde boyna çalışırdık. yaylalarda dālarda ekin biçerdik ot biçerdik. arkamıza çocū alıdık. omuzumuzda heybe torba iki saatlik yere çıkardık ora varırdık. çocukları indiridik bi salıncağ yapardık. salincā belerdik. kendimiz orā elimize alıdık. orā filan bilmezsiñ _ ya. bu orā elimize alıdık. otu biçerdik ekíní biçerdik. ölen oludu oturu bi yemek yerdik. allah kabul etsin kılāsak namaz ğılan olusa ğilādı. ğılan olmazsa dōru yalan mı ğardaşım ğılan olmazsa herkās işine bakardı. ikindiye_adar çalışırdık. ikindin çocukları yüklenidik kōye ēnerdik gelidik. ataş yok ekmek yok. başlardık ğayrı yemek yapamaz su getir. himdi ne var ğardaşım hindi her evde su herşey hāzır. ataş yağardık. ataş yağardık gedersin çeşmeden bi su doldur. zāten bi su doldurup gelesiye azal bi saat geçer. oradan bi yemek yapıp yedim yattım deyesēye yatsı soñu olur.

15 hindi sitil gótüren de yok. oralarda hindi herkez bi kuye yapar. kuyeler hazır zāten orda çayını ğaynadır yemēni orda bişiri orda yatır ğākar. zāten yürüyen yok. arabayla moturla taksiyle bizim ğúnümüzde òle dēl_idi ādet.

20 ekini biçerdik ğayri sapı ğarmana çekerdik. iki óküz buluveridik ğayri ğoşşardık dolan ğayri dúvenin üstünde dolan. amma hindi biştinde burā yıkıvriler paçoz dayadıklarıyla paçoz_atallar arabaya dolduruveriller ğaydi bakayım armandan ğurtul. o zaman ğayri savırdım ettim deyesē ğar yaardı. çoğu da ğarın altında ğalıdı.

25 hindi herşey ğolay ğızım her şey yerinde ámma bizler ğocaldık. geşlere allah ömür versin. amma bizler atmış yetmiş yaşına vardık. hindi geşlere ğolay.

30 dúven olurdu dúven dirlerdi tahtadan. o tahtalara bi daş çaçallardı diş deyi o ğayri sapı eridirdi. iki ğişi biner üstüne ğayri dolan içini dışına. atıñ süpürüñ süpürgeyle süpürüñ içini dışına atın ikindide oldurusun ğayri onu yığarsın geder bi sap dā çekersin. onu unu doldurusun ğayri iki sepim olan beş sepim olan bitiri ondan ğayri savıruz. būday bi yere çığar samanı bi yere çığar.

35 ğışın ğızım ğar yaar damları kürüyü kürüyü kürüller. çok yaardı hindi pek o ğadar yāmaz. hindi ğarıñ üstüne damı kürürdün yövardın. ğışın ğayri yazın ne ğattın ısa odununu ğatarsın her şeyin_azar ğışın ğayri oturursun yersin. malın varsa malı olan malına baçar malı olmayan hepsiz oturu biz gibi gezer.

40 un uúdürdük bulğur ederdik hindi bulğur etmek yok. úğúnmuş hazırca geliyi. un dersin tahıl yumaç yok. hindi ğarmandan gelillerdi eve tahılı yurduğ seredik onu bi ğurudurduğ. bu tahılı iki ğazan ğurduğ bulğuru ğaynadırdık. iki daş buluveridik ğayri yarma taşı oludu eveli de hep de onda çekellerdi bulğuru. sonra sonra dērmende uútdüler ğayri. hindi uútmesi de yok ğaynatması da yok. hindi düğkannara bulğur çuvalları geliyi ordan alınır. un da hindi di ğoca dērmen yapıldı. hindi o

dērmene toplallar ğayrı herkez būdayı olan būdayını iletir una deĝişir urda.
būdayı olmayan undan iki çuval alır. alır gelir yer hazırca. ne var hindi.
45 hindi her şey ğólay.

Cenaze Geleneği

ben ğızım on beş senedir cenāze yurum kıyın cenāzesini yurum ben
ĝadınların. benim ĝórevim bu. aylık yıllık yok vermezler. aylık yıllık
vermezler allah azatsın.

óldüjünde ğızım işte yatırdırız. üstünü başını soyarız işde. kaldırasıya
50 ĝadarı çenesini çatarız. oraya evel ĝazan ĝullardı. tahtadan üstünde tapıt
dēllerdi tapıtın üstünde yurduğ. şindi şey geldi neydi onun adı cenāze
arabası. onuñ içine ĝoruz onuñ içinde yīkarız. her şeyi içinde ordan defn_
eder kaldırır ederiz. şimdi cenāze öldü müydü tokturlara muayene ettirir
evel muayana filan yóudu. hindi gelir muayane eder rapur veriş ne ĝal
55 öldü ne ĝal kaldı. hindi yūrular. ondan geri sararız kefēne kefēnin keseriz.
dışına da bi kilimini sararız kıoruz o şeyin içine salın içine ĝótúrüller orda
ĝollar. dışının ĝayrı şeyini buraya alıllar geliller. sonra burda biri dā öldü
mü mecbur unnarı çārıllar öyle edeller.

ora ĝoyup geldiklerinde ğızım altını üstünü hesab_ edeller burda
60 oğullar. ondan geri aħşam yēmdni veriller ĝomşular.

öldü mü zor devrine oturullar. zor devrini veriller ya hocalar iki_üç
hoca getiriller. ne etmiş unuñ_ altı üstü iki yüz lira etti yemin dutamadı
oruç. u adam cenāze ne_ etmiş yüz millon elli millon. hocalara işde beş on
milon veriller hocalar şeyin okuyuverir.

65 aħşam olu ĝayrı ĝoñşulardan yemek geli oturla. bi de ĝurānını
oğullar cenāzeninki de bu. ĝoñşular getiri evden yaptırmazlā. óldü ĝún
evden yemek vermezler. cenāzeyē ĝoñşular getirir. hindi hocalar ĝarı ĝız
toplını yeller. erkek bi yanda ĝarı bi yanda yeller. ĝurānını oğullar
gedeller.

Bayramlaşma

70 bayramda ğızım biz cāmıdan çıkdıklarında ĝurbanı keseller ya.
cāmıdan çıkdılar mıydı etini keseller eti bişiriller toplanıllar damlara.
ikindin herkez ikişer sahan elinde ora varı. orda yeller bi ĝurān oğullar

75 daıllıllar gedeller. hindi ıramazan çıktığında herkez birer yemek bişirir. aynı mahalle mahalle herkezin mahallesi var toplanıllar o zaman orlarda yeller. ğurbanınkını ikindin yeller ıramazanda cāmıdan çıkdılar mı herkez ğayrı maallesine toplanı yellē birer ğurān oğullar ğākallar gedeller. işte bizim kıyümüzün ādeti de bu ğuzum.

Kendisi Hakkında

80 bizim ğúnümüzde çocūkana pek oğudan yodu. bir iki işte hocaya hacıya ollara bollara gettik. oğula getmedim. gettim deyip de övünüp de nolucāk. benim ğúnúmde öle bir şey yodu.

benim de akrabālar var dıřāda onnar gelise burda ğórúyun ben ğitmem. hindi benim allah verise üç ölüm var. üçü de burda yabana yaķaya getmediler. sāde torunları var dışarda. onnar geder. onnar da geli beni burda ğórúr gider. araba dutar beni ondan ğorķarın ondan çıkmam.

IV-144 **Konuşan : Merve Demirlek (1995)**
Derleme Yeri : Konya-Taşkent-Çetmi Beldesi (2009)
Konusu : Yöresel Yiyecekler, Örnek Cümleler

Yöresel Yiyecekler

1 kömbe börek hani yeņgemin annattı gibi deyil amma biz ekmē açarız tepsie. büyük tepsiler olu fırın tepsileri o ekmē içine ğoruz. patatis ceviz sovan ğaymaķ. ğaymaķ duzlu ğaymaķ yāni ğarıştırıllar içine döşenir. öyle on bir ğat çıķallar ondan geri fırında bişiriller.

5 biz ekmā atarķan falan mesela bittide şey bittisi ne bitti bitti deriz. ğalın bitti hōyle ğalın olur. onu rendeyle rendelerler .ğaymā ğarıştırıllar. onnar falan bizim yöresel şeyimiz o var. onu meselā işde biz oyarız içini bazı bazı yāda da ğızdırırız. işde oyarız içine ğaymaķ ğoyarız fırına ğoyarız fırında bişer o var. bī südine bi tarhāna yapallardı süt tarhanası deriz. o var. onu yazın yapallar ğışın yeller. meselā dērmende yarma öğüdüller yarmayla ayran tarhānası yapallar. böyle topaķ topaķ olur. onnarı falan ğışın işde yemēni yaparız ğızdırırız. tāze fasülleyi dōrarız. biz meselā biz burda kıonserve yapan olmaz pek fazla. tāze fasülleyi dōrar

ğurudururuz onu ğışın aħşamdan ısladırız. sabah bişirir yeriz.

Örnek Cümleler

15

eskiden dúvenne sürerlerdi. ğapı gibi bi şey. iki tâne ğatırı öğüne bālallardı.

burā getiriller burda hocalar bi ğurān okur. ondun _ sonra işte bōle kōmbe deriz biz kōmbe yapallar kek yapallar burada daıdıllar. tespih çekeller.

KIRŞEHİR'DEN DERLENEN METİNLER

IV-145

Konuşan : Eyüp Polat (1944 Doğumlu)

Derleme Yeri : Kırşehir-Çiçekdağı-Çepni Köyü (2009)

Konusu : Serbest Konulu, Elvan Çelebi Türbesi, Düğün Geleneĝi ve Düğünlerde Güreş, Cenaze, Akrabalık Adları, Hapishane Günleriyle İlgili Anıları, Geyik Koşmuş, Örnek Cümleler

Serbest Konulu

1

bu kōyün adı çokdan çepni. bu civarda çepni yoħ burdan başka çepni yoħ bōle. buĝün de bizim çocuħlar almanyadan geliyo ayānız da ğudumlúymüş.

5

ben askerlī istanbulda yaptım. istanbul boĝaziçindeydim. üç sene yaptım. o zaman askerlig _ iki seneydi. deniz saħilindeydik ya deniz saħilini bahriyeliye çevirdiler. bahriye üç sene üç sene boĝaziçinde askerlik yaptım ben.

10

zātan bizim kōkde hemen hemen on beş kişi var ımış bizim sülāleden hep seferberlikde ğalmış. çanaķkaledede ğalmışlar hep. bi ebemden başka kişi kalan olmamış bi de babam rahmetlik ufāıymış. babam ebem çif sürermiş işde u yetişiyo babamı everiyó işde ondan biz oluyók. biz yedi kardaşık aynı isimleri ğorlar eyip sādık hacı kā seydi yāni o seferberlikde olannarı adlarını kōy ebem ıraħmetlik. durum bu şekilde.

15

ben gendim inşaat ustasıyım. çok çalıştım bu cāmi yaptım. şu yanda bi cāmi yaptım. adamıñ beş milyon parasını almışlar. bazarlık yapmışlar

falan diyi. on sekiz motor saman yıhtı. bo _ ónde dün orda benim ğardaşımın çocū var oğa tēlefon etmişdi yem al dört beş ton yem al deyi. bizim çocuk orda çalışıyo ya oğa tēlefon etmiş durum bōle.

Elvan Çelebi Türbesi

şindi orda orası türbe büyük bi türbe. hacı bektāşı velīnin bi
50 koluymuş bura. ordan şeyini çıkaddılar dosyasını çıkaddılar. burda yatar
burda ğalmış shebelikde elvan çelebi. yemekhāne yaptılar yemek pişirme
yeri vār çok teşkilatlı. bi kadın var oreye bakıyo ankarada oturuyu. çok
kurban getirip kesen var oluyu urda. adağ getiriyollar. çorumdan beş tene
tosun geldi kurban. burda ufağ bi ğóz yeri vardı yāni oraya gelen giden
55 oluyodu ura. istersānız giderken allah izin verise bi ūrayverin. orda da
bizim bilāderiñ hanımı bakıyo oraya da. urā çeviriyu meviriyu
temizliyveriyu. gidēken bi ūra her gelen ūryu zāten. dilāğız milāğız varsa.

geliyoñ oraya ğurban adıyoñ ğurbanı getiriyoy kesiyoy getirip
icābında kōye dađdıyoñ. ğavırmayı icābında orda yemek yapıyoñ. millete
60 burda hocaya anos ettiriyoy. yemek var hacı bektāş veli türbesinde diyoñ.
millet burda toplanıyı gidiyu. orda masa var her şey var. orda yemek
yeniyo. yemē orda şe _ aparsan orda veriyoy olmazsa kōye gesiyoy
dādıyoñ. türbe şurdan dōru gidēken yol hemen çiçekdāna yol döndü
müydü ordan tákrar türbeye yol var.

Düğün Geleneği ve Düğünlerde Güreş

65 düün meselā senin alla_mle kıızı alırık. düün ederik. düünü ğúnünü
keserik. üç ğún gelini getiririk evimize düünner bōle olu.

düünnerde ğüleşirdim eskiden düünnerde ğüleş vardı biliyoñ
eskilerden ğüleş vardı düünnerde. her düünnerde ğüleş olurdu pevlıannar
gelirdi ğüleş olurdu. başa bi koç ondan aşşā toklu ondan aşşā çorap kıvır
70 zıvır ne bilim. düüne gelirlerdi bu pevlivannar düünnerde ğüleş yapardı.
şey kōyü var büyük bi beş yüz hāne kōy orē bi düüne gettik. dört beş tene
pevlıan var orda. şeye girdik

Cenaze

burda şey de var kıyúñ_ içinde hemen at başda cenāze evi şeyi var
 evi var şurda. cenāzede işde meselā buğún cenāzemiz var. şeyi eşdiriyok
 75 mezeri kızdıriyok para veriyok gidiyok. kıyden kıymalı yapıdıriyok yāni
 iki yüz üç yüz ğaç tāne. cenāze ğaldırınca millet orda cenāze_ vide yemek
 yiyo. ğuran okunuyo óndan sōna millet daılıyo durum bōle. ólen kışı için
 işde yemek veriliyo yapabilen de ğurban da kesiyó sonra ğırkına şe_
 yapıyola. ğırkında ğiñe yemek yapıyola ğurban kesiyolar.

Akrabalık Adları

80 eskiden işde amca babama babamıñ kıardaşına amca diyok, kıız
 kıardaşına abla diyok, bibi diyok, deze diyok, babamı annesine ebe dirdik,
 dayımıñ ğanımına deze dirdik sizin bildiniz gibi yāni deyişik yok.

Hapishane Günleriyle İlgili Anıları

on iki sene yattım. gezmedim cezāevi ğalmadı. benim ustalim vardı
 cezāevinde müdürler felan çok severdi. ben kıāriker yakıyodum mahkımlar
 85 banyo yapıyolar. ğırk beş dakka araylan çorumdan bi arkadaş var benim
 altımda da boncug örüyoru ranza çift ya. o çamaşırını toplamış gelmiş beş
 dakka var yā. dedi eyüb_ amca ben dedi banyo şeyi yapacām , ula beş
 dakka kıaldı dedim bunnar çığınca ikinci fostaya gir. yav herkezin eline bi
 fırsat geçmiş dedi arkadaş sanki ben sanki paralar ğazanıyom orda bi şey
 90 yeter ki vañıt geçsin. ulan dedim ben şerefsiz adam dedim ben saā türkçe
 ğonuşuyóm beş dakka sōna girecek posta dedim. şimi beş dakkanın içinde
 soyunmana dēmez ben saā dōru sulüyom sen fırsat geçmiş bilmem falan
 dā ğaba konuşuyon lan dedim. neyse çamaşırını aldı getti de yene aynıyız.
 benim ranzanın altında boncug örüyo. ben de cıaram bitti de ordan bi
 95 cıara alıyodum. şōle bi cıara aldım éniyodum ‘ gine aynı lavı tekrarladı.
 ben turis ğéttiydim almanyaya turis gettim. oranın düzenini sēmedim iki
 sene ğaldım geri çıktım geldim. orda bi belçika ayakkıbası vardı sivri
 topuklu ayāmdıydı. bu ōle deyince āzınığ_ üstüne bi dekme vurdum. üst
 damağ alt damağ bi şey ğalmadı. diş miş ğomadım. indim aşşā ula bu
 100 cezāevinden ğurtulamıyacāk didim yav ğırtlāna çoktım öldürüyodum. bi

de o arada arkadaşlar nāpıyon eyîp dayı felan dediler. yâ şurda az bi günün ğaldı felan elimden aldılar ğurtardılar.

arkadaş yirmi beş gişilig_ otobüs duttular. yedi candarma iki baş çavuş ta beni edirneye ğötürdüler. ulā nere ğötürürsağız ğötürün türkiye dēl mi yā.

105

müdürüĝ_ eviniĝ_ öĝüne bi göz ev yaptım. müdür ba_a bi tüfeg_ aldı. müdürüĝ_ eviniĝ_ öĝünde yatıyom. yemām ordan getiriyolar orda yemāmı yiyom geziyom sāda solda ustalıĝ yapıyom.

Geyik Koşmuş

110

burda bizim kıyde bi dede var ıdı iriza dede dēllerdi. onun da türbesi burda. babası geyik koşmuş bu kıyden getme. tek öküz ilen gidermiş. burda yoğarda emine hātın derler kadınıĝ_ adı emineymiş. kadın kıurnaz olu deller biliyoğ mu diyo ki yā bu adam diyo tek öküz ile gediyo tek öküz ile çif sürülür mü diyo. bu gece diyo ben peşi sıra gedeyim diyo. peşi sıra gediyo. yoğarda dā köyüne girdik yerde orda yolun kıyısında bi çeşme var. araya varıyo varıyo ki orda çift sürüyo adam. bi geyik gelmiş koşmuş çift sürüyo. bereketli olsun felan diyo. adam diyo ki bereketi merketi hep sende ĝāsın diyo sırrıma erizĝāh oldun diyo allah senin canını burda alsın diyo. kadın orda ölüyo çeşmenin orē kıómülüyo. ora emine hātın çeşmesidir yolun kenarı sol tarafta. onuğ babası işte burda onuğ ölu da rizā dede. ó da türbesi var ó da öte yanda dēl. o da bu mezerlikte. bi ĝöz yer yaptılā başında.

115

120

Örnek Cümleler

asma diyok

yūka ekmek yapıyolar işte bazlama da yapāla ayrıyeten. yūka ekmā yururlar. iki üç kadın ağışama ĝadar edeller.

125

biz burda yalınızığ.

şu loğantada bi içeceak

şimdi ne yanna gidiyoğuz.

başka bi emriğ var mı.

IV-146

Konuşan : Adının Kullanılmasını İstemeyen Bir Kadın

(1944 Doğumlu)

Derleme Yeri : Kırşehir-Çiçekdağı-Çepni Köyü (2009)

Konusu : Serbest Konulu, Köyde Evlenme Geleneği, Evlenmesi, Köydeki Mekânlar Hakkında, Dini Uygulamalarla İlgili

Serbest Konulu

1 bālar vardı Şo yanda bekmez ğaynadıyoduğ alma ğaynadıyoduğ. bā
yoh burda heç kimsenin yok. benim Şurda gendim ditdim Őurā var sdde.
heç kimsenin yok. kapısında herkēsün bi asması var. başka da nolacağ ki
iŐte ileŐberlik yapıyoruz. davar sūr inek sā koyun sağ. ekiliyo gene ekiliyu
5 da nohut muhut ekilmiyo ğayri ğa senedir ekemiyollar ucuz gediyo diyi.
kışı hazırlık işde fasilye ğuruduyoduğ batlıcan ğuruduyuh. ōle dolaba
ğoyoh eskiden yok ğurunuyodu Şindi dolaba ğonuyo.

benim ocuğlarım her birisi bi tarafda. dŔrt denesi anğaradalar biri
ğırŐehrinde biri istanbulda ikisi gebzede. hep uzakda ēŐini bulan ğetti
10 evlenen ğetti. dŔrt ōlan dŔrt kış ıdı. sekiz deneydi işde biri mefād_etdi. bir
ōlu bi ğızı var gebzede oturuyolar. biz ğırŐēhere bālıyuh.

KŔyde Evlenme Geleneği

ōlan seni beāniyosa kŔyün içinde dŔnjŔr geliyodu anası babası. heç
kıza sorulmuyodu bile babayın anayın ğŔnŔ varsa veriyolardı. ğŔnŔlleri
yŔsa vermiyolardı. istersen hoŐlan ister hoŐlanma o ğapıya gediyoudu. kış
15 beānmesse kış beānmen dirse anası babası kāil olmuyodu. veriyodu
hemen.

nişan yapılyodu davul alınıyodu. elbise geydiriyolardı burda işde.
bŔle Şerbet oluyodu yemek veriyolardı. nişan ğız evinde oluyodu. dŔjŔnde
ōlan evinde de oluyodu ğız evinde de.

20 kıına gecesinde eskiden ōle pek ğına gecesi yapılmıyodu da Şimdi
yapılıyo. eskiden işde ğŔnŔz senin elbiseni geydiriyolardı. ğınanı
yağıyolardı yimā veriyolardı Şerbet daılyodu. bir ğŔnde olub_bitiyodu.
sabah baŐlıyolardı ağsama bitiyodu. dŔjŔn bitmiyodu dŔjŔn ũ ğŔn
alınıyodu. bir ğŔn ğına bir ğŔn bayrağ kağıyodu. yemek veriyolardı bir
25 ğŔn ğına yanıyo yemek veriyolardı. gelinin çıktı ğŔn yemek verililyodu.

30 bayrak işde bayrak dikiyolardı olan eviniñ damıñ_ üstüne iki bayrak bi biyaz bi ğırmızı bayrak dikiyolardı. o bayrā işde gelin çıġanaca duruyodu. gelinin çıķdı ğún yıķıyolardı. gelin gelince yıķıyolardı. aşıadan gelin gelirken iki çocuk çıķıyodu yıķıyodu oña töre alıyolardı. para veriyolardı bayrā alıyolardı çocuklardan. gelin evinde bayrak olmuyodu. sede ğına yaħmaya gelirken bōle herkeş bōle doluyodu avrad uşag erkek bayrā ğaldırıyolardı sálavatlıyarak geliyolardı. ğapıya gelip diñeliyolardı. ondan sōna ğınası yanıyodu gidiyolardı.

35 kına yanarken işde şe_ yapıyolardı māni sōlüyolardı. şimdi de aynı sōleniyo o zamanda aynıydı. şimdi de sōlüyolar tābi. ğına yaħarken heç diñlemiyon mu. kōylerde aynı şimdi televizonnara girdi.

40 düñner bizim eskiden fes şey var ıdı. bōle sepet var ıdı. sepeti ğaFasına geçiriyolardı. gelinnik yok aynı bōle daķım elbiseyner gelinnik yok. ya kānıya bindiriyolardı ğótürüp dolandıriyolardı. şurda şeyi var tülbe var. o tülbeyi dolandırıp şu yandan şu yandan geliniyodu. bu yandan gedince şu yandan geliniyodu. şu depenin ardında yōsa ata bindiren ata bindirip dolandıriyodu. at arabasına bindiren ōle araba mıraba yōdu eskiden.

45 aynı bōle elbise dikiniyodu bōle etek ne de yōdu. bōle fistan deriķ tüm elbise dikiniyolādı. onu geyiyoduķ işte onunlan o şeyi sebedi de ğaFana vur buralarına yemeni çıncıġlı boncuġlu işde daħıp bālıyolardı yüzün de örtülüyodu gediyoudu. yeñgeler biniyodu ōle biniyolardı. sırtlarına kimi çarşaf kimi bi şeyler alıp biniyolardı yeñge. yeñge biniyi işte gelinin yanı sıra gidiyu geliyu yeñgenin ğorevi ne olacaķ.

Evlenmesi

50 benim de ōle oldu. beni bi istemiyerek birine vėrdiler. heç hoşlanmadım. babam vėrdi ya kaçar dedi yōsa verecēm buna düñüre. ben de istemedim ğardaşım eskerdeydi. ğardaşım eskerden gelince bōçayı attı ğardaşım yüSSū attı. hindi istedīme vardım. istedīme sevdīme vardım.

55 ğardaşım büyük ğardaşım eskerdeydi. eskerdeyken babam verdi. ğardaşım gelincek de ben āladım sızladım istemiyim dedim. ondan sōna geri yūSSū attılar. nişan bozuluyo. ayıplıyolardı nişanı bozdu deye ayıplıyolardı. ayıplasa da ğözüm ğörmiy istemedin adama varamayon. tābiki aklım yeterek varamayon aklı yetmeyen de varıyodur.

Köydeki Mekanlar Hakkında

60 adı aĝız ımiş işde uraya türbesi ocā ımiş türbesini yoĝarı yapmışlar. işde ocā ımiş orda bi mezeri vardı tülbesi vardı. urda gedip uĝunuyodu herkeş işde tülbe diyo. burda da aynı urda da aynı uĝunuyolardı. urda yemek veriyolardı. yāmur olmayınca oraya yoĝarı çıkıyolardı. şu dereden çıkıyomuş bizim uşahlar gediylardı da çıkmışlar. yol var yol da aha şu dikmeler var ya ora eksel gelmiş ya araba çöküyomuş zorunan çıkıyolar.

65 bizim kıyden bi denesi erişdi bi ğadın anĝarada şimdi ayşe diyi hep buraları o yaptırdı. getirdi şeyden ĝacı bektāşiden şeyini getirdi uraya tülbesini yaptırdı.

burā keyik koşmuş aşşā da evlan çelebi oluyo. burda geyik ĝoşmuş oluyo yoĝarda aĝız oluyo şu depeniğ_üstünde.

70 aha şordaki bāçe çevrili hem cenāze damı hemi şey oturuyolar. cenāzenin yeri ordan kākıyo. yemēni neyin orda veriyolar ceme oturlarsa orıya oturuyolar. dede burda yoĝ dede başka yerlerde. şeyden gelirdi dayıpden gelirdi önceleri şimdi heb_ anĝaraya ĝoçtüler. dayıp kıyü var şurda irelide yozĝat şeyinde yozĝadın kıyülüünde orda dayıp kıyü var ordan geliyodu. bir dānesi çorumdan geliyodu. şimdi anĝarada oturuyolar 75 çoĝu öldü işde yeni genşler orda. bek de gelmiyolar ceme neye bek oturmuyolar evel oturlardı gelillerdi.

Dini Uygulamalarla İlgili

80 herkeşin var ıdı eskiden şimdi bek yoĝ. ceme de oturan yoĝ ōle müsājbi olan da yoĝ. eskiden bizlerin var ıdı. kıyden oluyodu. ceme oturunca biri ĝurban kesiyoduñ bacı ĝardaş oluyoduñ işde bi şeye giriyoduñ. şimdi kākı şimdi bek yoĝ ceme de oturan çoĝ yoĝ olan da yoĝ. herkeş şēhere ĝoştüler ya herbirisi bi tarafda.

oruş tutarık yimāni şeyini çorbasını da yaparık. muharem ayı orucu

on iki gün dutulur. öte oruşda otuz oruç ramazan orucu onu da dutarık.
 85 dutan dutuyo dutmayan işde dayanan dutuyo hasta olan dutamiyo. toktur
 müsade etmiyo dutmuyo dutan da dutuyo. su içilmiyo heç su içmiyecēū.
 bi aḥşam saati var o zaman yiyon gece kaḳıyon şeyini yiyon zöhrünü
 yiyon. su içmiyon ayran içiyon bi bardaḥ. hoşaf ğaynadıyon bi bardaḥ
 onun suyunu içiyon saf su içilmiyo.

SİVAS'DAN DERLENEN METİNLER

IV-147

Konuşan : Hüseyin. (1924 Doğumlu)

Derleme Yeri : Sivas-Gemerek-Çepni Beldesi (2009)

Konusu : **Gazi Olan Babası Hakkında, Askerliğı, Belde Hakkında, Serbest Konulu, Dügün Yemekleri, Eski Günler**

Gazi Olan Babası Hakkında

1 şurda şarkışlardan kart geldi ki gessin sāsa şeref aylını mürācat itsin
 diyi. tabi babam öldü getti orda bi avkat vardı. didi ki bu ğānun atmış
 sekizde çıkarttı. ne ğadar eskiden şey kaldıysa üç bin beş bin kişi bunnarı
 māşa balıyan diyi bir yasa çıkartmışlar. atmış dörtte öldü _ çin olmaz
 5 dēdiler alamadık tabi ki ama babamız da şey dērdi. o yaşlılık māşı alannar
 ben devlete nē _ yaptım ki doḳuz sene vazifemi yaptım vatandaşlık
 vazifemi dērdi. allah rāmet ēylesin. neler yapmışlar babama. bu memleket
 nelernen kırtarılmış. atlā topu çeksın diye didi hayvannarın şeyini arpasını
 kesmezlerdi didi ama insanın yēycēğı keserler de u zaman tabi unnarı
 10 çıkanı yihadıḥ tenekenin üstünde kıruttuḳ da yēdik derdi.

Askerliğı

ben ikinci dünya savaşında dıu bayazıtta yaptım. dört sene yaptım
 ben. u zamanda türkiye çapında bi kıtlık vardı. kırğ_ ikide başladı kıtlıḥ.
 kırğ_ üşde asker oldum ben. yaptıḥ o zaman işte alman harbiydi. alman
 bitti. ruslar bizi tehdid_ etdiler ama amerikānın porupağandasıymış şindi
 hatırlıyım artıḥ. hiç bi tā karağollara gēttik yüzbaşıynan ama o zaman çok
 15 zayıf_ ıdık. on dört ğışinin ğarşısında bir rus da tabur vardı. ğarağolun

20 ğarşısında onarın ğoca gözetlemeleri muafazalı. çit nöbetçi bekler. bizim tek nöbetçi bekler. dōru dürüs tēlefonumuz yōdu ki gelip de ğarağoldaki on dört ğişiyi ğötürseler geriye tēlefonumuz yōdu haber vērcek ama şimdi allaha çok şükür tabi öyle deyil ama şimdi de işte kıymetini bilmiyirlar.

Belde Hakkında

25 bura biñ dokuz _ üz elli üşde oldu. sōra bu şeyimiz kasabamız beldemiz bayā kültürlü oğur yazarları çok. burada bir içinde bir müderriz_ ahmed _ efendi derler imiş. o yaptırmış bu oğulu. il genel mejlisi üyesiyimiş. oğur yazar çok şeyimiz de çok. iki tāne üş tāne kırmayımız vardı. kırmay albay yüksek müendislerimiz çok.

30 geçimi çifçilik pancarcılığ ğavaçcılığ. azaldı ğavağ. ğavağtan yetişir tabī onun yetişmesi çok uzun sürer de ama işte bu suyumuz felen bol oldū için eskiden boludu ya şimdi artık azaldı. yetiştirdik gelip kereste yılıçbıkda şeyler var. üş dört tāne keresteciler var. unnar gelip satın alıyurlar. bağım da gerektirir sulanır. su kenarlarında tallaların kenarında olur ama uzun işte on beş yimi senede anca yitişiyi bir ğavağ.

Serbest Konulu

35 ilköğula gittim de bir rahassızlandım şādetnāme alamadım. undan sōra kendim askerde òrendim. burada ilköğul var ıdı çocuklūmuzda.

benim çocuklarıım da hep dışarıda. küçük kız kimya mühendisi. kızım da evelkü _ ün ğetdi buradan istanbula. istanbulda çalışıyordu. bir ilaç fabrikasında çalıştı. şey idi çocuk zehirlenmiş undan sōna kayın babası da urda bırağmadı. tekrar òretmenlik lisede orta oğulda òretmenlik yapıyor.

Düğün Yemekleri

40 düğün yemē olarak hepsini yapālar. keşkek eskiden vardı ya şimdi ğāktı. eskiden çok ğüzel keşkek kanırlarda yapalardı. çoğ lezzetli olurdu. etinen Keminen ğüzelce keşgek derlerdi. çoğ lezzetli olurdu. bağlāvı yapıyūrlar. kıru fasile yapalar.

Eski Günler

eskiden çıhardıh yaylaya mayısın on beşinde yirmisinde çıhardık. iki
 45 ay orda dururduk. óndan sōra iki ay sōna gelir. on beş sürü koyun vardın
 hep beşer yüzden aşşā deyildiğ bu kıyün ama şimdi üç sürü kaldı.
 türkiyede yedi ülkeden biriydi hayvancılığ da tarımda ama şimdi ne tarım
 ğaldı ne de hayvancılığ ğaldı.

o eski çocuğların oynunnarı olurdu. aynız oynallardı. birdirbir derdik
 50 bayannarın oynunnarı ayrıydı geş kıızların.

IV-148 Konuşan : Asıye. (1933 Doğumlu)
Derleme Yeri : Sivas-Gemerek-Çepni Beldesi (2009)
Konusu : Kendisi ve Ailesi Hakkında, Köyün Adı, Evlenmeleri, Düğün Geleneği, Sunnet, Yöresel Bazı Yiyecekler, Cenaze Geleneği, Okur-Yazarlık Hakkında, Eski Günler, Yöredeki Kutsal Bir Yer, Örnek Cümleler

Kendisi ve Ailesi Hakkında

1 benim annebaşım okumuş çok şey. anne tarafım çoğ oğumuşumuz
 var hep dışarıda yazık.

vallā eski kıltüller bázi adetlerimiz o zaman şeydi şimdik de iyi ama
 pek tadı ğaştı. benim babamı tatarōlu dendi mi anılırdı fağat çok şey idi.
 5 adete neye çok bāliyidi. şimdi işte bilip ... var ıdı ihtiyat var_ıdı. bi iyi
 şeylik var_ıdı hürmet var_ıdı. şimdi her şey bilmem. bize ğöre eskilere
 ğöre.

annemiz öldü. biz dört kıız kaldık. kıalmışlığ ben en küçükleriydim.
 babam çoğ zengin idi fağat oğul evlādı yıdu babamın. biz dört ğız
 10 kaldıh. sonradan evlendi babam. üç tāne ölumuz oldu kardeşlerim çok
 şúğur beş de kıızımız oldu bacılarım. sekiz tāne analımdan çocuk oldu.
 eyiyidi. babam öldünğden sonra kardeşlerim da yerini kıjaltmedi eyi çok
 şúğür. eni çıbığ anğara dutdular. ezzācıydı ne biliyim çok şeyler
 kardeşlerim fağat geldik yavrım bōle bi dúüne neye çok şeydi babam
 15 karşıydı. buğün bir dúún olacağsa ğetme yolunu ğönderim ğetme öle şey
 öleydi. biz pek ule şey içine çıkartmadı babam bizi. diyordu ki benim oğul

evlādım yok kız evlādına olur ya bi yanasalıh düşünürler diye sakınırdı bizleri. olur ya bir şeylik yanlışlıkla belki kızlar diye öle bi şeylik. eyiyidi yavrım eski ādetlerimiz de. sāde eskileri bilemem. dūñnerimiz de eyi
20 gezerdi. bayrāmız sēmennerimiz çok eyiydi o zamannarı. şindi bayrān atda kimse yoḡ. gelin gelirkeni ya bir ya iki geş var kimse yoḡ.

benim babannem var _ ıdı. çok oturaqlı bilgili bi kadındı. ismine fetfalı dēllerdi. kadınnara fetfā verirmiş fetfalı dēllerdi. oruşlarda ramazannarda kadınnara kūrānı kerim okurdu babannem. her yer tümnden bilgili aydın bi kadın. babam hāfızıdı. kayseride şeyde okumuş medresede.
25 yāni bōle babam açı seçi babam öle bir şeyli sevmeyen bir insan _ ıdı.

Köyün Adı

çepnililer var _ ımış eskiden çok eskiden. bunarı babam söylerdi. şimdi izmirde mi áceba bir yerde soyadları çepnilerölu var _ ımış. çepnilerölu var _ ımış öle koymuşlar yāni. onnar artık buradan getmişler çepni diye kalmış. bi çepni daha var _ ımı. boğazlıyanın yazıçepni diyollar
30 oraya da.

Evlenmeleri

ben okulda okuyordum. ben okuyarkene ilkoğulda okuyarkene benim büyük ablam kaştı. bi sevdım babam vermem dēdi oraya dēdi ablam gāştı. onun küçüğü ablam kendini astı intıar etti. o da öyle gitti. onun
35 küçüğü ablam şimdi sivasda. kayseride okudu. emekli öretmen. ben de ilkoğula dörde gēdiyordum. dörddeydım. undan sōra benim haberim yok. babamdan istemişler beni. undan sōra sonradan didi ki üvey annem yavrım didi seni istiyen vā. ben okuycam didim. ben hiç olmazsa diplomamı alıyım elime didim. okula gidiyim etmen didiysem de küçüüm dā dördden
40 beşe geştım. beşe bir gün salmadılar beni beşinci sınıfa. undan sōna babam beni bi çit kızıma danişiyım danişın gönüllü mü gōülsüz mü öyle de yoıdu u zamannar. yoḡ baba nereye keser kızın kanı oraya aḡacak öleydi ādetler. babam peki veriyim buraya dēmiş. beni buraya nişannadılar yavrım. bi

45 sene nişanı kaldım. undan sōra herkeS u zamannar gündüz gōtürü babam
gece gece gōtürürler gelini dēmiş. babam huyluydu ōle şeylerde gece
getirdiler beni. u da bi dūın yaptılar. biz kaynanam rahmetli millete
oħuytu derdik oħudular. Şimdi kart daılıyo. o zaman bi kadın tutallardı
kadın okurdu bi filanın dūınüne buyrun diye. ondan sōra yāvırım
dūınümü yaptılar. evlenmemiz de bōle geŐti yavriçım. oğumağda ahdim
50 vardı uŐamın dōrdünü de oğuttum. dedim kıza bu yanan geldim ki çok iş.
dōrt tāne elti iki kaynana iki kaynata çoħluğ varlığ da çoħ insan da çoħ.
neyse undan sōna yavırım ben çoħ çekdim dēdim kızlarıma. kızlarım da
kabiliyetliydi oħudular çocuħlarıım oğullarıım kızlarıım. üç ōlum askeriyeyi
kazandı maşallah.

55 bi tek gōrümcem var ıdı. ōbürleri gelin olmuŐdu. hep bir arada
oturduğ. kaynanam allah rahmet ētsin idāreliydi iyiyidi yavrum. birer
ikişer üçer çocuk sābı olduğ. undan sōna hadi bizi ayırdılar evlerimiz. o
naddeden sōna ayrıldığ. çoħ sōnadın ayrıldığ. benim büyük ōlum var ıdı
zaferim. ondan sōra ayrıldıım sene bi de u askeriyeye kazanan ōlum oldu.
60 kızlarım daha sōna oldu derkene ōbürleri de ōyle hepimiz bi yere ayırdılar
bizi. eksiklerimizi yetirdiler kaynanam kaynatam nurda yatsınlar. ondan
sōra yavırım tarla toprağ çifçi çifçilinen bunnarnan ama mülkümüz eyiyidi.

Düğün Geleneği

65 dūınneri burda yaptığ. büyük ōlumun dūınünü burda yaptığ. büyük
kızın dūınü de burda yapıldı. gūçük kızım dūınünü istanbulda yaptığ
gıtdik yaptığ.

70 Şimdi Őōle olurdu. cehizi ħazırlanır. kız kendi çıħacağ bir hafta
önceden de danıŐığ derdik danıŐığ yenir. akrabalar birikir. sen der bi ben
alacām ben der bi ben alacām gūvāyi alıllar gūvāyi. undan sōra gene bi şey
gezer. deller ki cehiz yazılacağ cehiz yazılır. gōtürürler kōyün büyükleri
cehizi yazallar Öyle undan sōra cehiz yazana bir gōmlek varsa kıavat bir çif
çorap ayrılır uraya kōnur cehiz yazannara.

urdan bayraq gelir. gelini çıķarırlar gelin gelir. ertesı gūnde dūınü

yapılır. eyi olurdu öyleydi ādet ama şimdi tabi işde sālön dutuluyo.

Sünnet

75 iki kardeşime de babam sünnet dúnü yaptı. vallaha işte gününden evel yemē yēnir. toplanır herkez. davetiye geder arķalarına. öyle belirli – ĩsannardan gelir alıllar ocūnun ħanı. ekmek yenir. ata atlata araba yōdu u zamannar atlara bineller ocuĥlara sünnet elbisesi gēydirirler. bütūn şeyin ii dolaşır ķōyūn ii.

80 sünnetimizde de gene bōle yemek yapıldı. ocuĥları şeyin içinde atın üstünde dolandırırđı bule şey olannar. undan soĥra doĥtur o zamannar doĥtur yōdu. yalan yoĥ ŗurda şeyler var ıdı ķōy vardı alakilise diylār ordan gelirdi sünnetiler. geliller oturullar ōndan sonra kivreleri dutar ocuĥlar sünnet olur. yatırıllardı ocuĥları ilaşlallar emleller herkes yolunu verir. o zamannar ocuĥları undan sōĥra bizim ķardaşlarım sünnet olunca 85 biz bōyle bir ķoş gōnderdik ķoş gōtürdük ķoumuz var ıdı. ō zamannar davarımız var_ıdı. herkeş kendine gōre damarına gōre ķanını verillerdi yāni. şimdik gene var. bāzen oluyor sünnet dúnü de eskizi gibi deyil.

Yöresel Bazı Yiyecekler

90 ġaysıyı ġūzel ġaynadırlar ķuru ġaysıyı. tabi en fazla Kışın olurdu o zamannarı. ezilir ġūzēl ezilir kevgirden sūzūlyoy. ondan sūzūlyr bol nohut bol fasūlyá ondan sōra dōvme diyurlar şimdi biz yarma dērdik. o zamannar onnarna berāber ķaynar. bol ķuru üzüm al üzüm ķaynar hepsi bunnarı ķarar ķatallar bolca ķışın. tadını da ēyice ķarar_edeller pişiriller ķaynadıllar ķoca ķazannarına çok ġūzel olurdu. millet onu yer idi. şeker atan yoĥsa pekmez ķoy her neyse.

95 ōndan sōra ķadayıf dirdik biz ekmekden yūķadan kesilirdi kesellerdi keserdik. onnardan tabaķ tabaķ tatlı yapıldı. yemek verillerdi. yemeklerimiz de bōleydi yavrım.

Cenaze Adeti

100 şimdi ōlülerimize bile etli ekmek etli bide oluyor. eskiden dūnyaları yemek yapayordu ōlü ōlünce ama ōlülerimizin ġırĥında elli_kisinde gene yēmek ġoruķ. mezara ġonunca millet birikince evet ōle olurdu. ādet –

öleyidi evet şimdi mezercılar geldi mi ekmek hazırlanır. onun bi sayılı günü var_ıdı. günü gelince kesilir idi. gırhında elli_kisinde et kesilir. et keserdik kesellerdi. güzel yemekler yapılır millet oğunür güzelce yenirdi ama şimdi etli bide olalı millet şimdi etli bide yapıyór hemen.

Okur-Yazarlık Hakkında

105 ğızım aqlın kesiyür mu okuyabiliyun mu ben seni okudacām sorardı ana baba. heyır ben okuyamam aqlım kesmiyur başka şeynen meşgul oliyim. ülesem ben seni terzilîe vereceām. benim büyük kızıma dēm ki büyük kızıma rāziyem dēdim ğızımın ismi annemin ismi rāziye. rāziyem didim gel sen okuma ğızım dēdim abinnerin okuyor ben seni tērzilîe
110 veriyim sivasda teyzejn yanında dēdim. anne ben okıyaceām didi. kayserinin iki üç yıllık okulunu uretmen okulunu oğuttuğ kongre lisesinden mēzun o kızım benim sivasın kongre lisesinden. bāzı yerlerden işte sede eskiler sede şeyler kız kısmına okuma neymiş evde işini bilsin işini aşını bellesin ordan sōra nişannısına mehtup yazacağ işte öyle
115 dēyecekleri buydu eskiden. şimdi fağat bizim buralarda öle şey yapıcak bizim buralarımız aydın.

Eski Günler

bağ kızım gene eski şeyimiz eyiydi. evlerde su yōdu. sāde şurda çeşme var. çeşmeden çamaşırımızı öz dērdik akan dere vardı. şurdan urdan gider çamaşırlarımızı büyük kazannarı kırar orda yıhardığ çamaşırlarımızı
120 ama şimdi evlerde su. kazannarımız burda kırule daşlarımız burda. bunnarnan yıkardığ asbapları çamaşırlarımızı dúve dúve sabunnan.

tandırız olurdu ekmāmız tandırda yapardığ. yūka yaparığ unda günlük yūka yaparığ. ekmāmızı yūka yapılır. arkasına da şöle az bir pazlama yapılırdı tandırda çilek vuruduğ tandıra güzel olurdu öleydi
125 yavrım.

buzdolabı yōdu. büyük seleler örülürdü sele dērlerdi. o selēy çibīndan örerdi. o büyük selenin altına südümüz yōrdumuz kavırma yapardığ. böyle hālı vaktı yerinde olannar mal keserdin. mesele babam bi_

130 inek kesdiridi dōradırdı. birazını pastırma yaptırırđı. pastırma yapannarı var_ıdı burda.

Yöredeki Kutsal Bir Yer

135 burda aleviler dirler ya unnar tā şeyden geliyurlar. burda kurbannarını kesiyöllar. şeyde herkeş namazını kılıyór. şeyini de kılıyor. ibádetini yapıyöllar gidiyöllar imiş. ben görmedim nasıl oldū da hatta ben de didim ki onnar gelince ben de gidiyim bi orda gılıyın dedim. urdan geçenner yeñi hāmile olannar urdan geçerkene bi mērmur buram bembeyaz oluyor imiş. bir kaç tenesi olmuş. undan sōra var_ımiş ūle şeylik unnar biliyollar.

Örnek Cümleler

140 “rahmetli babam onu eşşā yükletip gönderidi o sivasdaki bacım okuyárkene kıayseriye. şindik okumaqlar da kıolay.”

kimseniz nerden geldiniz?

hoş geldiniz çok éyi etmişsiniz.

“torun var dayanamıyoñ”

IV-149

Konuşan : Habibe Uludağ (1933 Doğumlu)

Derleme Yeri : Sivas-Gemerek-Çepni Beldesi (2009)

Konusu : Konuşmasıyla İlgili, Kendisi Hakkında, Evlenmesi, Bir Anısı, Yöresel Yiyecekler, Bir Anısı, Eskiden Giyim, Örnek Cümleler

Konuşmasıyla İlgili

1 geçen şey diyorkin rus kıızı bizim haliñ_hanımı hala diyor ótekilerin dedini anlıyor diyor seninkini zor anlıyor diyor türkçede. õrendi de, baybars mı dı_úşān biriydi biri_ıdı. annem didi esas çepniliyi sōlüyor da dedi söz konuşlardan da anlamıyoñ dedi.

Kendisiyle İlgili

5 ben mi ādan ġarayı seçerim. gendi işimi gendim yāparım. okula gettim. bir õretmen beni dōgdü. ondan ġorķdum ġetmedim. māhaneye de zaar heral baķarım. kındüzünü alırım anam salmaz ġetme ne_ólcen kıātip bir kıātip var ıdı kıātip mi olacāñ. okuyup da oynāşa mektup mu yazacān.

oğula da getmedim öğretmen de beni bir doğdu. o gelmeynen geldi babam
 10 da dōru varıyōr öğretmen de gacıyōr. o gedişinen burdan da getti.
 okumuşlūm o kader amma ağı karayı seçerim.

Evlenmesi

şimdi yavrum herşey serbes. o zamannar dōrunudu utanma var ıdı ayıp
 var ıdı. dūjir gelirdin vermezse alınmazdı. şimdi gızlar hemen şū cip_alo
 hepisine yetiyo. evel öle bi şey yōdu.

15 kızım o zaman kim kimeydi. anne baba ne derse görücü usulü ne
 derse oyudu. çakti vėrdiler. bir hafta sōna bu geldi oturdukü bunu böyyük
 sesi ğart bir olan nişannın buyumuş ule olmadı mı erif öle oldu.
 ğaynınnan ben bir miyim ben ondan güzelidim. öle olmadı mı herif. on beş
 on altı mıydım aşşā yoğarı öleydim gızım.

20 dūjünümüz o zaman duvağ yüzümüze atallar. kolumuzdan iki dene
 adam dutar eve atir. araba nirde ney nirde. at arabası da yōdu. biz gelerken
 yürüyerken geldik yürüyerek geldik. o zaman eyleydi evlerde yapallardı
 dūğünü. def çalallardı başımızdan būday atallar _ ıdı. para ney yōdu.
 üzüm atallar _ ıdı. şeker de bulunmuyordu. bizimkide şekerde
 bulunmuyordu. kúp kırarlar. kazana basarlığ hani ğara_hazan gibi kalıcı u
 25 evde mükembel kalacēn devamlı kalacēn. kaynana āzımıza datlı su verir
 duz verir ki tabi dūnyanın tadı duz gızım onu verir āzımıza. orda kalacıyın
 öyle derler kazana basıp mutlağā çığacān. akşam oluncu ğaynata seni
 otutturur dēr ki bağ inatlın var mı bu kapıdan öyle geri getme kūsme
 durumun var mı. benim kayınbabam eyle etti. inad_olursan dedi ēr bir şey
 30 dērse evde herşey olur eyisi de olur bi evin kōtüsü de olur. kūsüp
 gedecēsen geri merdivāndan adımıñı atamağ dedi. e ben de dīniyim bi şey
 diyemem. gelinm hēş demiyōğ. dört uşah olana_dar yemek yemezdik biz
 ayrı sufra yirdik. afedersin kediye ğor gibi gollar şorayā orda yėrdik. iki
 sefer de āladım bēn. aŞ ğaldım. herkez ğalabalığ ben de gelinnidim
 35 sofraya oturamam.

Bir Anısı

40 kuru fasilye bişiriyo şinin birinin de bir davar ölmüşdü. gaynanam
getti harman veresine yarı üleşi aldı getirdi. kuru fasilye bişiriyor. içinde
bir sürü kemik doldurmuş. büyük mantı hazırlımız var. hem koca geldi
ama fasilye bişdi hepimize duttu kevser abam kemik koydu. benim
45 tuhafıma getti. halā dedim evel anne yordu ğızım. hala dedim erkek ne
yiyecek dedim. kaynanıya hala didim niye etleri göyyoñ dedim erkek ne
yiyecek dedim. iki dene ğaynım var bir ğaynatam var bir de bu var bir
sürüyük hep evde. siz nōrürsünüz dedim anam biz erkē ğoruk dedim. biz
45 yemezdik ğız_ıdıķ ya. e bizim āzımız yok mu dedi anam geri. lafımdan bi
utandım.

Yöresel Yiyecekler

50 yūķayı bilir misiñiz. bizler sajda yūķa yaparık. onnar kŭlte kŭlte
kŭlte suFralara birañılır. yiyen yir. aside çalarıķ üzüm ezmesi bi ğaç çeşit
olur yāni ay ne datlı olurdu ay ğaysi taranası. bizim mantımız hiç bir yere
benim dāmadım şeyli antep̄li dün dıor ki sizin mantınızı başına hiçbir taraf
bizim buranı hamur içini hiçbir tarafı. biz ince normal yaparık. mersin
tarafında bunnar benim çacuķlarım burda hiç kimsem yok. üç olan
adanada bir ğız mersinde bir ğız antep̄de. mērsine bir cenazēye getdik.
bunce de güççüüdü ó şeygili ismañlin. amān bir bşrek çorbası getirdiler.
55 sāde hamırı yastılamışlar bastırmış bastırmış vērmişler. ay nası yiyōllar
onu ben yemedim. bir tek aldım dişlerim içine kōmüldü.

ķıymayı ğúzel terbiyelerik kızım. patatis kaynadırık. içine bişiririk.
ğúzel yāñnan kavırırık onu ğoruk. biz hamır işlerimiz heş tutmaz. benim
dāmadım bizim buranın hamır içini çok sever aha burdan ğötürüller ōle.

Bir Anısı

60 işte bunnardan aldığım dersden oraya vardım irellettim. hemen
tahminlerim işden çıkdım. fırsat buldum muydu yumuşak yemek ellerin şu
şuymuş şu şuymuş deyerken söktüm hey yarabbi şükür. şimdi git denen
çıharım ne korharım ne şaşırım deye. o sene balıkesire siziñ_ orāya.
balıkesirde biniyo savaştepeye beş altı dene tur ğāķtı. olanın hiç haberi yok

65 savaştapedeydi. burdan bindim oraya vardım aqtarma dolmuşa. üç dörd de
torbam var her birini de bir adam anca kaldırıır. oraya vardık aqtarmalı.
nereye diyor savaştapeye diyor. eh oraya indik neyse bi iki adam ağır da
şundan dut hiş de bunalmam. aldılar oraya gôtürdü. dölmuşçu gôrdüydü
70 dedı ki tēyze be, e yavrım ben sivasdan geldim burda mı galıyım dedim e
mecbur gedeceyık. ikiniz ėnin dedi ne var gelen arabaya binüp bunu
buraya goyak. herkeş ba_a bakıyo. gonusmam da değişik geliyo dērken
abla ben de torbayı çekiyom ha içeri neyse çekdim goydum. bi şey de
diyemiyollar. ben de savaştapeye çılıyom dedim oreye vardıh. burda
baybars dedi ki girişde anne dedi orda dedi bayrak ne asılı utku orda dedi.
75 şeye vermişler kıreşe. ara dolmuş oraya varmış dolmuşçuya dedim ki
kardeş bir dakka ne_örcēn tēyze dedi hemen ėnip pinecem dedim. anam
ėn sormadan hāla gir içeriye. ben şuraya girecēm torunum var onu alacām
didim. oraya girdim aynı seninki_ gibi hoca kadın bir hoş oldu. başım
dülbeptli üstüm bōle geyili oraya girdim. ney teyze ne arıyoğ dedi.
80 torunumu arıyom aman olan yok.

Eskiden Giyim

kızım şimdi biz sayvanlı derdik. canımız isterse geşler keserdik
yanını buraları büzmeli elbise ėderdik. bōle boydan boya şindiki gfbı dar
değelidi geniş idi. göllarımız geniş geniş kolcah dağardıh. öñümüze iş önlü
olarah onu dağarıh inek saarken davar saarken.

85 al unümüz var ıdı. şal unül uğümüze bālardık. guşāmızı bālardık
belimize. uzun gēyerdik külotlarımız şurda olmaz burda olur. iliklerdik
āzını ōle ōle giyerdik. hem yamşaklıydık bōle kızlar bōle tāzeler bek
olmazdı.

90 geline gelinnik olmaz. gene empirme dirlerdi ipekli veya ōle eyice
basmalardan alırdı. onnarda gelinere ūle ayrıksa onnardan alırdı. ipekli
olurdu gelininki. ipekli mallardan kaşmir diyellerdi. onnardan alınırdı
gelinnere. onu gelinnm bilmezdik. bir ėırmızı dülbet poşu olurdu. onu
atardık. duvak dikerik dülbede biyaz dülbede. yüzümüze o duvā verillē

95 işde onna gedēdik. o zamanda gelinmmiz oyudu ğızım. altında ğúzel elbisemiz empirme ipekli olurdu. ayāmızda da ayakğabımız yāni ayakğabıya ğücü yeten. potin olurdu lasdig_ olurdu lastig. sivas yemenisi olurdu durumu eyi olanlarıdı. şindiki _ ibi üs yanınığ çiçēne uygun geyiyollar.

100 erkeklerimiz doğuma pantol ğeyerdi doğullar şavlar. siyah ünden çok ğúzel dikerdi.

Örnek Cümleler

“her eviñ bi so;an dōraması olur deller dōru.”

“bizden üçün mü? beklerin ğörüsen di”

ben arabın ğızı baña tarif_etti. oña dikdim ben o elbiseyi oña dikdim.

IV-150 **Konuşan** : Hasan Uludağ (1928 Doğumlu)

Derleme Yeri : Sivas-Gemerek-Çepni Beldesi (2009)

Konusu : Serbest Konulu

Serbest Konulu

1 bu kōyde yāni üş kişi oğur-yazar var ımış. caferimin amcam halilā. kâat yokmuş aac tahta üzerine yazallarmış.

erkēn eer beğendiği bir kız olursa o düğünde biri şōle kendisine yakın bir

bayan tarafından başına çarşaf geçirilerek yāni bayanmış gibi içeri alınıp

5 onların arasından bahtırılırmış.

V. AĞIZ BÖLGESİ

AFYON'DAN DERLENEN METİNLER

V-151 Konuşan : Hüseyin Kabak (1954 Doğumlu)
Derleme Yeri : Afyon-Hocalar-Çepni Köyü (2009)
Konusu : Köy Hakkında, Hayvan Adlandırmaları, Hıdırellez, Akrabalık İsimleri, Dügün, Köydeki İnançlarla İlgili

Köy Hakkında

1 dilekçede vëdik biz de arkadaş annattıya dört köy dodurğa, gınık,
 sorğun bi de bizim köy tarihi köy oldündan isim de deyiştirmedilë
 deyiştirilemedilë. bazı köylë deyişti de biz de bazı yerlëde biz kendimizi
 tanıdamëyoz. izmire düşüyo çepni dëyoz bõle dinnen de bazı yerlëde bu
 5 çepnilë yadırganıyo. şëde var. izmir taraflarında var. turgutlu taraflarında
 var. o yana gittiñ mi yadırgayolā mesela filanca kişilëden bunna dëlek. o
 kişilerde de vukat çok çıkāmış, vurma yıkma olayları çok olurmuş da o
 yönlëden biz bi kendimizi temize almag_ için baş da vüduk dört köyü o
 köyler bak sorgun, dodurğa, bizim köy bõle dört köy de deyiştirmedil. o
 10 köyleri de deyiştirmedilë. tarihi köy oldündan. köyümüzün bõle bi ileri
 tarihi şëleri var. efendim gelenek göreneklerine gelince çifçidir,
 hayvancıdır.

Hayvan Adlandırmaları

goyuna gelince gızım şindi goynun gızsı olur, dişisine dişi gızu,
 erkëne erkek denir. erkdne şişek. yılını yaşını doldurunça gurbana uygun
 15 geldī anda da şişek ismini alır. bi yaş dā giderse öveç denir. bi yaş dā
 giderse gart denir.

geçiye gelince yavrısına olāk deniyo, yaşını doldurunca cebiş denir.
 yaşını geçince seyis ismini alır.

Hıdırellez

20 bazı kişilë kütleyo ama uygunsuz kütleyolā. rakıynan şarabınan
 allahın lāyık gıldī isim aldirdī hıdırellez ossun kısım ossun bunnā allahın
 men ettm bi şeynen kütlanan bi şey heralda yanlıştır.

Akrabalık İsimleri:

ebe Şimdi neneye d6ndü, hala.

Düğün

ilk gün çeñiz diye geçer kız evinde. ikinci ğún de gelin alma Şeyi geçer yani. ilk ğúnün aķşamı çeñiz kına gecesi deye.

25 bi ayrımlık Ő6le oldu. eskiden düyün ettikten sonra bir veya ikinci
günü aķrabáye áliye dostuna dávet olurdu. Şimdi 6le olmeyo. gelin
almazdan 6nce mevlit oķuduluyo. k6y umumi Şeyimiz vâ deniliyo.
düyünümüze mütâkip mevlidimiz vâ deniliyo. k6y buyrun ediliyo. mevlit
Şey oķunuyo. ondan sonra gelin almaya gidiliyo. Şimdi bu deyişdi. evelden
30 oķucu oķu veriliyodu. oķu hâlá veriliyo bi dâ haricinde anos yaptırılıyo.
bütün k6y unutulduysa düyünümüze davetlidir, düyünümüze mütâkip
mevlüdümüz vâdir deye tekraş anos yapılıyo bu deyişdi düyünde. yemek
mevlüt haricinde da düyünde oynáyan alaķalanan kiŐilê dost olsun hâlá
kim olusa olsun yimek verilir. k6mŐu k6ylere de oķu verilir. bu oķu işi
hâlá ilerdendir. mesela k6zlucada aķrabân var, k6zdâda aķrabân var,
35 arıdâda var. aķraba harici arkıdeş asker arkıdâŐı ğızın arkıdâŐı 6lanın
arkıdâŐı derken bule k6mŐu k6ylere de oķulanır onla da gelirlê. onlar gelin
alcê gün geliyolâ de mi. gelinin alıncê gün geliyola. gelinin alıncê gün ya
perşembe olur ya pazar olur. iki ğünden biri. 6nce perşembe ğünü olurdu.
40 Őindî esnafı oluyo mámurı oluyo o yüzden de dernê tatile dek getiriliyo.

K6ydeki İnançlarla İlgili

Ő6le olur adam kaza yapabilir 6ocü hata yapabilir. ne denir atadan
Ő6le bi az sadaķa 6oķ beladan ğurtarır deye bi Őöz vâdir atas6zü. b6lesi
başına bi kaza gelsin 6olunun 6ocüna gelsin bi Őeylerine gelsin b6le
yerlêde kesê. bazı da Ő6le oluyo. 66lu 6ocü olmuyo sekiz on sene sonra
45 oluyo bazı yerlerde deyolâ işte 6ocüa filan ayda falan yere ğurban kescen
diniyo. yâmir duası yapılır. o da dedelêde kesilir.

V-152 **Konuşan : Ahmet 6elik (1954 Doğumlu) (2009)**
Derleme Yeri : Afyon-Hocalar-6epni K6yü

Konusu : Cenaze Geleneği, Köydeki İnanışlarla İlgili, Sünnet, Kış Hazırlığı, Örnek Cümleler

Cenaze Geleneği

1 şindi ğabir işi de cenazeyi aynı hocayla imam yīka. mihek taşı vādır
namazı kılnır. toplum olulak kabire konur gelir. eveli aynı günün yemek
verilirdi. şindi onu kaldırdılar. akşamleyin her evden yemek getirilddi.
konşu tarafından geliyodu orda toplum olulak yiniyodu. kadınar olulak
5 yāni erkek diyil. emme şimdi iki üş gün sonra bi toplum şöle normal bi
yemek yapıyo. o ğıyı ğulak ünleyip onu yidiriyo. aradan bir ay geştikten
sonra da adam durumuna göre mevlid okuduyo.

Köydeki İnanışlarla İlgili

10 şindi senin çolün çocūn olur. rüyāsında der ki şu dedeye ğurban
kesceksin. gider veya bunun evelden bunnarın dā eskiden neyse bi dedesi
oluyomuş. dedesi demeyek de devamlı o sülale ord kesermiş ğurbanını. o
yüzden şindi işte öle nolmuş senin çocūn yaşamācemiş veya şu kazadan
beladan göründü. şu dedeye ğurban kessen yāni qa göre ağaşlıktır. orası
ardaca zatān oraya gidē bōle bi şey kesē çoluğ çocuk bōle bir kişiye
yedirile.

Sünnet

15 eskiden yokdu ğızım bu, on senedir. sünet geleneği vardı da
sünetçiye kesdirilirdi. mevlüd yodu, geleneği yodu. şindi onu mevlidli
yapıyo, düünlü yapıyo. düünlü yapsa da mevlidini okuduyo. ilahinen olsa
da mevlidini okuduyo şahıs şindi. o deyişliklik oldu. ilerden sālık ocānda
kesdiriyodun onnan ğalıyodu. o şey yok şindi doğturu geliyo mesela.

Kış Hazırlığı

20 fişne kurusu, erik kurusu bule şdle konserve olarak õsun kurutulmuş
olsun. biberin kurusu patlıcanın ğurusu, fasilye ğuru fasilye zāten o
mercimek ğuru onna depolanır ğızım ğış harşlı olarak bulğur pirinç
kendimiz yaparız. önceden bunnarı bi dibek deye bi şē dövülürdü kepē
çıkardı. onna battı. şindi onnarın makenası çıkdı. belirli yerlēde makene
25 vā. orlara gidip yaptırıp geliyo.

Örnek Cümleler

“bozağış dedesi, ġaradaş dedesi, fıraz erenleri dedesi”

“bu köyden ayrılma yüz ġane arızlā diyoız ya.”

V-153

Konuşan : Güllü Şahin (1954 Doğumlu)

Derleme Yeri : Afyon-Hocalar-Çepni Köyü (2009)

Konusu : Düğün Geleneği, Kış Hazırlığı, Eskiden Gelin Giyimi, Nişan, Serbest Konulu

Düğün Geleneği

1

benim beş çocuğum vā. iki ōlum vardı. ikisi de pólis birini ankarada düün ettim birini izmirde düün ettim. burda güççüğ_ ōlanı aldım geldim yaptım. biz burda bayá yaparız. mevlid_ okuduruz. düün salonu gibi kına gecesi ederiz. orda kına gecesi ettik oğulda şōrda. ērtesi gün mevlidini okuttuk. yemeklē bişiriz üş dört çeşitli. köylüyü bi dāvet ederiz davulumuz çalā. pilav, et, çorba ederiz. havl_ ederiz ağ havla deriz. alıyoız bazı, bazı kendimiz ġarıyoız irmikte. onnadan işte salata gibi marul salatası tomatis salatası beş altı çeşit gelennere ġkram ediliyo, masalara döşenir.

5

10

benim gelin yabancıydı. kıız evi olur evin biri. davul çala çala var oraya. eviniğ öñü diñelir tağsild. neyse beş altı tağsi olur. gelin tağsisi süslenir. istēlē ġapıya diñelirlē alırlā. elli yüz gününden ne ġopāsa ōlan evinden alırlā. gelini çıkarıvāmaz. ġız evi ġapıyı ađıvāmaz ōlan evinden alır. ondan sōra hoca gelir. ilāhi çeke çeke vedālaşır. işte ġısımı akrabāsi dağı dāġa para daġā. böyüklerin elini öpē. ġız evinden vedālaşırlā çıkarırlā. 15 ġapıdan çıkarıveriz bindiriveriz. kıız evi de o tağsi yōrūmez o da qa bahşit veri. kıız evinden aldı mı ōlan evi götürü ġāri. yadda olusa köyde olusa köyde yabanda olusa yabanda. emme yabanda olu da memur olusa balōya salona götürüse götürü.

15

Kış Hazırlığı

20

fasille ġonserve_ ederiz, biber ġoruz, ne_ ise fişne ġoruz. şindi donduruculā vā ġāri. tarnā yaparız. bulğurumuzu yaparız. tarnamızı yoğurdunan ġararız. fasille ġatarız. patatis ġatarız. soan döyeriz. acı biber datlı biber ġatarız. kırmızı ederiz. onu durduran üş dört gün durduru, durdurmāyan yirmi dört sağat durduru. güneşte ovarız eleriz. aynı u şekli

25 gıyarız un gibi oluyo. oruşlukta erişte deriz keseriz hamur aşu gibi onu
incecik guruduruz gızardırız.

Eskiden Gelin Giyimi

ben gelin oluğanan uştu keyilirdi ğırmızı. ğırmızı olurdu. uştu
denirdi. başına dağtığım cıga derlerdi, salağ derlerdi, cıngıl derlēdi,
yüzümüzü örtēlēdi bōle alınan. ğumluyla yüzünü örtēlē. üstüne cıga hōle_
edēlē. burlara cıngıl sallālā. Şindi televizyonlāda çıķā onnar gibi Şindi ōle
30 olmeyo. Şindi gidiyo ķōfōre, ķōfōr düzüyo keydiriyo gelinnē geliyo işte
bitti.

Nişan

eskiden evde ğız evi ōlan evi gelirdi. üş beş kişi isterdi. söz bi yüzük
bi küpe dağıverirdi gidēdi. nişanlı olurdu. Şindi ōle deyil. Şindiki ādeti iyi.
Şindi nişanda dağı dağıyon. üş ğat urbayı alıyon. ondan sōra ğāri orda
35 eylence orkestıra dutuyola oynuyola ğülüyollā daha ğözel, Şindi ğözel. ben
ğızlarımın ikisini ōle ğodurdum. ōlannarı da orlāda ğodum geldim.

Şindi bolluğ var. Şindi ğız evi çok eşyā ediyō. ğızlā ğayınnasıgile
vādı mı ğayinnāye ğayınteye muhtāş ğalmıyo. her eşyānla varıyo. bizlē
evel bi Őēcimiz yōdu. her eşyāsınlan gidiyo muhtāşlık yōđ. ben iki kız
40 gelin ettim. süpürkesine varasıya ğadā aldım. ōlan evi çok yapā bizim
burada.

Serbest Konulu

elli beş yaşındayın. biz ğüççükene bıbamgil faķır idi. oğul o ğadā da
köy yerinde aranmāyodu. oğutulmeyodu. biz de bıbam yollamadı
oğumadım. heş ben oğul ķapısından girmedim. var ıdı ilķođul var ıdı.
45 ođutmāyince ne _ ētcen o zımanda aranmadından boyum böyüyünce
ōretmene ğösterivēdi. bu yaşda bunu nası oğuden dedi. yaşım zāti olmuş
on beş on altıyı olmuş. on altı yaşında dá_evlendim.

SÖZLÜK

“A”	
ā	: ağa (I-20, 70)
āacıdı	: ağaç idi (I-13, 40)
āaç	: ağaç (I-20, 41)
āar	: ağır (I-31, 28)
āarlık	: ağırlık (II-103, 10)
āasar	: Ağasar (II-86, 16)
āat	: ağıt (I-67, 65)
āār	: ağır (IV-139, 18)
āaş	: ağaç (I-48, 9)
aba	: abla (IV-149, 40)
abdás	: abdest (I-1, 80)
ābem	: ağabeyim (I-79, 23)
ābey	: ağabey (II-99, 44)
ābi	: ağabey (III-118, 28)
abōv	: bir şaşırma ünlemi (III-117, 52)
abul	: abul (II-91, 9)
acalá	: acele (I-45, 52)
acár	: peki (Derleme Sözlüğü C: 1)(I-20, 79)
áceba	: acaba (IV-148, 28)
acel	: ecel (II-105, 11)
acep	: acaba (III-124, 43)
acıcık	: azıcık (I-73, 4)
acık	: azcık (I-41, 3)
ācın	: ağacın (I-47, 48)
açî	: açığı (IV-148, 26)
aççı	: aşçı (I-51, 15)
açıĝ	: açık (I-73, 79)
ādan	: aktan (IV-149, 5)
adar	: kadar (IV-143, 7)
adat	: adet (III-123, 34)
ādıın	: ağıdığını, yükseldiğini
afidersin	: afedersin (I-70, 32)
afsun	: efsun, büyü (III-123, 8)
afta	: hafta (I-67, 2)
áfta	: hafta (IV-138, 68)
aga	: ağabey (II-100, 11)
aĝar-	: tırman-, yüksel- (I-61, 1)
aĝcaĝız	: akkız, şevketibostan (I-65, 10)
aĝşama	: akşama (IV-139, 26)
aha	: bir çeşit işaret zamiri (I-23, 44)
aħça	: akçe, para (I-1, 13)
aħçı	: aşçı (II-100, 54)
ahkemi	: ahkâmı (I-36, 69)

ahrata	: ahirete (I-11, 62)
aḥşam	: akşam (III-113, 82)
āḥr	: ağır (I-31, 24)
āḥṣ	: ağaç (I-45, 30)
āḥyo	: ağıyor, sığıyor (IV-136-54)
aid	: ait (IV-142, 3)
aḳciyer	: akciğer (I-49, 2)
aḳramā	: akraba (I-41, 70)
aḳsar	: Akhisar (I-54, 64)
al	: hâl (I-1, 14)
alaman	: alman (I-69, 4)
alāvı	: alevi (I-70, 24)
alāvi	: alevi (I-70, 18)
alāvi	: alevi (I-9, 6)
alcē	: alacağı (V-149, 38)
aldīna	: alır almaz (I-11, 30)
alektirik	: elektrik (I-32, 20)
alem	: âlem (I-41, 54)
alerci	: alerji (I-47, 19)
alışganlık	: alışkanlık (II-102, 54)
alımıyon	: alüminyum (I-25, 32)
āliye	: ahaliye (V-151, 26)
alla_emle	: Allahın emriyle (IV-145, 65)
allā	: Allah (I-79, 68)
almıyan	: alüminyum (I-56, 51)
almiyon	: alüminyum (I-67, 114)
alümiyom	: alüminyum (I-16, 1)
ám	: ağam (III-115, 70)
āmad rafıg	: Ahmet Vefik (I-70, 6)
amaliyat	: ameliyat (I-28, 85)
amanat	: emânet (I-39, 4)
amanet	: emânet (I-67, 16)
amantácli	: avantajlı (I-45, 43)
āmat	: Ahmet (I-11, 6)
āmed	: Ahmet (II-102, 102)
amıca	: amca (I-25, 1)
amma	: ama (IV-148, 30)
amme	: ama (I-36, 79)
amtı	: şimdi (II-99, 33)
anacuvazım	: anacağızım (II-108, 49)
analım	: analığım (IV-146, 11)
ana	: anne (I-2, 7)
anasıdıł	: anasıgil (I-8, 16)
ānaşma	: anlaşma (IV-126, 3)
anca	: ancak (I-31, 40)
aney	: anne (III-114, 38)
ānıyin mi	: anlıyor musun (III-117, 26)
anı	: hani (I-26, 7)

ani	: hani (I-57, 9)
annanna	: aneanne (I-30, 32)
annaş-	: anlaş- (I-1, 9)
ánnenne	: aneanne (I-10, 35)
annennem	: aneannem (I-39, 13)
anniyn	: annenin (III-115, 66)
anos	: anons (V-151, 30)
antallá	: Antalya (IV-138, 5)
anteb	: Gaziantep (III-113, 77)
antiġa	: antika (III-122, 15)
aŋ-	: an- (I-1, 6)
arġa	: arka (III-117, 17)
ārı	: aġrı (IV-136, 44)
arızlā	: Arızlar (V-152, 27)
arkídáš	: arkadaş (V-151, 36)
arkídeş	: arkadaş (V-151, 36)
arman	: harman (II-110, 19)
arnacında	: yanında (I-73, 125)
arnımız	: alnımıza (I-5, 48)
arpay	: arpa (III-113, 1)
artuġ	: artık (II-91, 54)
arız ġambar	: Arzu ile Kamber adlı halk hikayesi (I-41, 99)
asaz	: esas (I-74, 12)
ásaz	: esas (II-95, 1)
asbap	: esvap (I-22, 9)
asfat	: asfalt (I-63, 14)
asgerlīni	: askerliğini (I-79, 23)
asirleri	: asrīleri (I-73, 26)
askár	: asker (I-46, 89)
assubay	: astsubay (I-26, 51)
astalī	: hastalığı (I-56, 33)
ásvabımı	: esvâbımı (I-67, 8)
aş-	: aç- (I-19, 24)
aŞ	: aç(IV-149, 35)
aşā	: aşı (II-108, 36)
āşam	: akşam (I-41, 19)
āşe	: ayşe (I-73, 23)
aşım	: âşım (I-12, 10)
aşşā	: aşı (I-20, 1)
aşşa	: aşı (III-113, 4)
aşşaġı	: aşı (I-80, 36)
aştır-	: açtır- (I-15, 5)
at	: alt (IV-145, 73)
ataş	: ateş (I-20, 13)
atbaş	: alt baş (I-30, 20)
atda	: altında (IV-148, 20)
atiş	: ateş (II-91, 33)
atmış	: altmış (I-2, 3)

attıa	: altına (I-23, 23)
austós	: ağustos (II-87, 4)
avçalanacā	: avuçlanacağı (I-57, 20)
avıca	: avuca (I-39, 4)
avış	: avuç (I-57, 43)
avkala-	: avuçla yuğur- (I-81, 11)
avkat	: avukat (IV-147, 2)
avlı	: avlu (I-73, 89)
avrad	: avrat (IV-146, 31)
ayag	: ayak (I-63, 92)
ayam	: gökyüzü (II-107, 32)
ayıntab	: Gaziantep (III-112, 47)
āyile	: aile (IV-137, 30)
āyit	: ait (I-49, 21)
ayle	: aile (I-72, 83)
aynan	: aynen (I-56, 8)
aynıma	: aklıma, önüme (II-90, 5)
aynız	: bir çocuk oyunu (IV-147, 49)
ayren	: ayran (III-115, 50)
ayrıksa	: ayrıca, ayrı olarak (IV-149, 90)
ayriyâttēn	: ayrıyeten (I-12, 33)
ayvakısu	: Çukurhüseyin köyünün eski ismi (I-19, 8)
āzımızdan	: ağızımızdan (I-34, 12)
azır	: hazır (I-25, 8)
azmak	: “bataklık sazlık, büyük su birikintisi” (Derleme Sözlüğü Cilt: 1)(I-60, 14)
B	
bā	: bağ (IV-146, 1)
baa	: bana (I-26, 57)
baā	: bana (I-36, 49)
bāalanlı	: Bağalanlı (I-56, 19)
baam	: bakalım (I-29, 17)
bāarası	: Bağarası (I-76, 18)
baı	: bağı (I-10, 3)
bāış	: bağış (I-26, 6)
baışla-	: bağışla- (I-41, 28)
babāna	: babaanne (I-30, 33)
babanna	: babaanne (I-30, 32)
babasıdıl	: babasıgil (I-8, 16)
babiyn	: babanın (III-115, 66)
babo	: baba (III-114, 38)
bacāmızı	: bacağımızı (II-101, 12)
bācān	: bağcağın (I-23, 36)
bāça	: bahçe (I-40, 34)
bāçe	: bahçe (I-40, 35)
bādād	: Bağdat (I-26, 59)

badadis	: patates (II-88, 3)
bādaş-	: bağdaş- (I-73, 85)
badılcan	: patlıcan (I-40, 33)
bag	: bak (III-121, 32)
bağa	: bana (I-39, 57)
bağ-	: bak- (IV-136, 17)
bağım	: bakım (IV-147, 31)
bağlāvı	: baklava (IV-147, 42)
bahrinde	: zamanında, ortamında (I-24, 1)
bahriya	: bahriye (II-106, 10)
bahşit	: bahşiş (V-153, 15)
bakıt-	: baktır- (I-60, 4)
bāla-	: bağla- (I-20, 46)
bālı	: bağlı (I-29, 10)
balıgesir	: Balıkesir (I-36, 9)
balla	: Balya (I-28, 41)
balle	: Balya (I-39, 12)
bamiya	: bamya (I-45, 1)
bāmlı	: bağımlı (III-121, 13)
banya	: banyo (I-20, 14)
bar	: var (IV-130, 16)
barābar	: beraber (I-12, 23)
barabar	: beraber (I-79, 72)
bāralak	: bağırarak (I-11, 23)
baraş	: baraj (IV-134, 50)
barat	: beraat (IV-134, 19)
bardaḥ	: bardak (IV-146, 88)
bāri	: beri (I-42, 30)
barmak	: parmak (I-32, 27)
bārsaḥ	: bağırsak (II-103, 16)
bas	: baş (III-116, 46)
basambaḥ	: basamak (III-115, 20)
baSSı	: bazısı (II-100, 57)
başbā	: başbağı (I-46, 41)
başga	: başka (I-38, 31)
bāşiş	: bahşiş (I-67, 23)
batlıcan	: patlıcan (IV-146, 6)
battāne	: battaniye (I-79, 74)
bayā	: bayağı (I-41, 26)
baya	: bayağı (III-123, 20)
bayğış	: baykuş (I-11, 44)
bayı	: bayağı (I-67, 96)
bayramcalık	: bayram eğlencesi (I-8, 1)
bayrāmız	: bayrağımız (IV-148, 20)
bazan	: bâzen (I-54, 20)
bazar	: pazar (I-30, 49)
bazartesi	: pazartesi (II-102, 58)
bāzen	: pâzen, bir çeşit kumaş (I-59, 23)
bāzi	: bazı (IV-145, 3)

bazin	: bâzen (I-29, 10)
bazlamaç	: oklavayla açılan bir çeşit ince ekmek (IV-129, 21)
beân-	: beğen- (IV-146, 12)
bedā	: bedava (I-46, 43)
bedara	: bedava (II-95, 5)
behriz	: perhiz (I-54, 67)
bek	: pek (IV-146, 76)
bekki	: aşağı (III-112, 4)
bekmez	: pekmez (II-108, 48)
bel	: “işaret, nişan” (Derleme Sözlüğü C: 2)(I-7, 3)
bele-	: kundakla- (III-117, 36)
belkim	: belki (I-79, 14)
bene	: bana (III-116, 70)
benü	: benim (III-116, 1)
bêr-	: ver- (II-107, 23)
berbad	: berbad (I-41, 104)
berē	: böreği (II-100 56)
bergamı	: Bergama (I-50, 25)
beril-	: veril- (I-36, 19)
berkid-	: incit- (III-124, 57)
bêrtlenli	: böğürtlenli (I-45, 17)
berü	: beri (II-101, 17)
bet	: kötü (II-99, 8)
beyle	: böyle (I-26, 14)
bēyle	: böyle (I-4, 3)
bēyle	: böyle (III-115, 39)
beynine	: önüne (I-24, 7)
bezdirme	: bir çeşit hamur işi yemek (I-54, 80)
bezleme	: bir tür hamur işi yemek (I-8, 7)
bıba	: baba (IV-126, 4)
bıbanne	: babaanne (I-26, 49)
bılama	: bulama (III-117, 50)
bılamaç	: bulamaç (III-117, 53)
bılaşık	: bulaşık (II-99, 34)
bınar	: pınar (I-20, 100)
bızā	: buzağı (I-30, 28)
Bızā	: buzağı (I-38, 66)
bızak	: buzağı (I-21, 31)
bıadış	: Bigadiç (I-7, 6)
biberölú	: Biberöglü (II-95, 15)
bibo	: hala (III-112, 37)
bicāz	: bir tek, biricik (I-61, 6)
bícık	: buncağız (I-26, 25)
bide	: pide (I-20, 28)
bilāder	: birader (IV-145, 56)
bilegi	: tandır (II-87, 25)
bilene	: bile (I-36, 82)
bilet	: minet (I-23, 24)

bilezük	: bilezik (II-104, 54)
bilişsiz	: bilinçsiz (I-63, 70)
bilinşli	: bilinçli (III-114, 16)
birdirbir	: bir çocuk oyunu (IV-147, 49)
birez	: biraz (I-56, 10)
biri biren	: birbirini (I-69, 15)
birik-	: toplan- (I-1, 5)
birmaç	: su taşımaya yarayan bir kap (II-91, 104)
bis_süre	: bir süre (I-23, 40)
bisürük	: un ve yağla yapılan bulamaç kıvamında bir yiyecek (III-117, 48)
biş-	: biç- (I-25, 10)
bişek	: yayıkta yağ dövmeye yarayan alet (I-13, 39)
bişgin	: pişkin (IV-139, 15)
bişî	: hamurdan yapılan, yağda kızartılan bir yiyecek (I-40, 21)
bitindi	: sonu, bittiği nokta, ardı (I-67, 71)
bitti	: ekmek piştikten sonra ardından az ateşte pişirilen bir tür çörek (IV-141, 6)
biyaz	: beyaz (I-39, 40)
bizaz	: Bizans (I-9, 25)
bizine	: bizimle (I-46, 20)
bò	: bu (IV-137, 38)
bo_ön	: bugün (III-116, 2)
bqaz	: boğaz (I-56, 44)
bqum	: boğum (I-46, 26)
bo_ün	: bugün (I-30, 12)
boğón	: bugün (IV-145, 22)
bollar	: buralar (IV-143, 79)
boncug	: boncuk (IV-145, 86)
borda	: burada (II-82, 7)
bos	: boş (III-113, 9)
boyağ	: keçi derisinden yapılan tuluma koku vermek için ovulduğu çam
kabuğuna verilen ad	(I-23, 14)
boyān	: iplik boyamak için kullanılan renkli boya elde edilen bir ot (IV-137, 46)
boyna	: durmaksızın, boyuna (I-11, 28)
bozağıç	: Bozağaç (V-152, 26)
böçük	: böcek (I-25, 20)
börē	: böreği (I-54, 5)
börkle-	: közle- (I-54, 82)
böyükbaba	: büyükbaba (I-30, 35)
böyüt-	: büyütmek (I-14, 4)
böyyük	: büyük (IV-149, 16)
bıtçe	: bütçe (I-67, 77)
bu_ün	: bugün (III-124, 90)
bu	: böyle (IV-139, 39)
buā	: buraya (IV-136, 23)
buaz	: boğaz (I-1, 14)

buuz	: boğaz (I-12, 35)
buün	: bugün (I-78, 8)
buba	: baba (I-60, 1)
bubānne	: babaanne (II-100, 7)
būdā	: buğday (I-20, 29)
būday	: buğday (I-23, 27)
būdey	: buğday (I-15, 5)
būduy	: buğday (II-87, 2)
bōdü mü	: büyüdü mü (I-70, 56)
bōle	: böyle (I-73, 102)
būle	: böyle (IV-146, 18)
bulqur	: bulgur (IV-143, 40)
bunarı	: bunları (IV-148, 27)
buncāz	: buncağız (II-83, 29)
bunna	: bununla (I-1, 10)
bunuğ	: bunun (I-56, 55)
bur-	: yemeği ateşe koy- (I-5, 10)
bureá	: buraya (I-39, 38)
burlara	: buralara (I-30, 59)
burlarna	: buralarına (I-13, 16)
buva	: boğa (I-54, 24)
buyday	: buğday (IV-141, 20)
búyügoba	: Büyükoba (I-56, 4)
bübü	: hala (III-120, 16)
bükme	: bir tür hamur işi (I-20, 33)
büle	: böyle (I-23, 19)
bürelen-	: sarın- (I-1, 3)
büyle	: böyle (III-125, 2)
büyügana	: büyükanne (II-101, 53)
büyüköy	: Büyükköy (I-56, 25)
C	
çaa	: çocuk (I-61, 50)
caf et-	: vur- (II-83, 74)
caferimin	: Cafer Emminin (IV-150, 1)
çakırt	: tabiat taklidi bir ses (II-83, 4)
camadan	: bohça (II-83, 36)
camāt	: cemaat (III-124, 79)
cāmında	: camadanında (II-83, 66)
camuş	: camış, manda (II-100, 39)
candarma	: jandarma (II-106, 10)
cavur	: kâfir (I-73, 68)
cāyil	: câhil (I-73, 5)
caz miz	: caz maz (I-46, 30)
cazılık	: cadılık (II-102, 116)
cejz	: çeyiz (I-4, 9)
cebiş	: çepiş (V-151, 17)
ceget	: ceket (II-87, 12)

ceğiz	: çeyiz (I-1, 15)
cehiz	: çeyiz (I-45, 53)
cemâl	: cemâl (I-34, 19)
cemât	: cemaat (V-156, 3)
cember	: çember (II-87, 11)
cenabül-alâ	: Cenâb-ı Allah (I-12, 31)
cenaza	: cenaze (I-61, 29)
cēnem	: cehennem (IV-145, 40)
ceseret	: cesâret (III-115, 6)
cevşe	: cenaze (I-63, 76)
ceylan	: ceryan, elektrik (I-25, 8)
ceyran	: ceryan, elektrik (I-78, 12)
cezâ	: ceza (I-2, 19)
ceze	: ceza (I-2, 28)
cıga	: gelinin başına takılan süs (V-153, 27)
cılka	: “ince, dar, taşlı yol, patika” (Derleme Sözlüğü Cilt: 3)(II-105, 13)
cıngıl	: gelinin başına takılan süs (V-153, 27)
cjara	: sigara (IV-145, 94)
cjër	: ciğer (I-35, 24)
cincik	: boncuğa benzer ikileme sözü (I-26, 15)
cingán	: çingene (I-46, 36)
cinleralanı	: Cinleralanı-Yeşilyurt köyünün eski adı (I-15, 1)
circor	: Derleme Sözlüğünde “carcur” şekli fermuar anlamıyla bulunmaktadır. Burada düğme, yaka anlamlarına gelecek şekilde kullanılmıştır. (I-5, 96)
civaplandır-	: cevaplandır- (I-54, 4)
ciyer	: ciğer (I-13, 38)
cocüm	: çocuğum (I-20, 46)
comaat	: cemaat (II-82, 18)
corab	: çorap (I-10, 4)
cōrafya	: coğrafya (I-56, 16)
cucüm	: güğüm (II-99, 36)
cumartisi	: cumartesi (I-71, 3)
cume	: cuma (I-25, 23)
Ç	
çā	: çağ (I-36, 75)
çaacaım	: çıkacağım (III-116, 62)
çaar-	: çağır- (I-48, 23)
çabık	: çabuk (I-47, 16)
çādaşlık	: çağdaşlık (III-120, 4)
çalpala-	: çalkala- (II-100, 47)
çaltaa	: “ağaç çatalı, budaklı dal” (Derleme Sözlüğü, C: 3)(II-83, 72)
çaltik	: çeltik (I-31, 14)
çamāşur	: çamaşır (II-99, 34)
çamuş	: camış, manda (II-100, 38)
çanā	: çanağı (I-36, 62)
çapıd	: çaput (IV-139, 46)
çapıt	: çaput (I-76, 15)

çapulu	: bir erkek giysisi (II-87, 12)
çār-	: çağır- (I-30, 12)
çara	: çâre (III-124, 35)
çardān	: çardağın (II-83, 41)
çaruk	: çarık (II-97, 11)
çāşır	: bir bitki-arap saçı (I-28, 104)
çatma	: yayığın asıldığı tahtalar (I-25, 14)
çav-	: yüksel- (II-87, 33)
çavış	: çavuş (I-31, 18)
çebiş	: çepiş, oğlaklıktan çıkmış yavru keçi (I-44, 28)
çeblemik	: çitlenbik (I-45, 31)
çeçilmiş	: seçilmiş (III-113, 38)
çeket	: ceket (III-113, 135)
çekirdák	: çekirdek (I-60, 30)
çelemi	: çelebi (III-116, 67)
çember	: baş örtüsü (II-82, 37)
çencere	: tencere (I-16, 1)
çencereş-	: bakır tencerenin zehirleyici hâle gelmesi (I-23, 18)
çepken	: cepken (I-46, 71)
çepmi	: Çepni (I-36, 13)
çepnilerōlu	: Çepnileroğlu (IV-148, 28)
çer-	: ser- (III-116, 55)
çēre	: çevre (I-81, 1)
çetlemikli	: çitlenbikli (I-39, 46)
çetmi	: Çepni (I-50, 50)
çetnemi	: çetlemik (I-55, 1)
çetni	: Çepni (II-95, 15)
çevür-	: çevir- (IV-134, 35)
çıbıg	: çubuk (IV-148, 13)
çığart-	: çıkart- (II-102, 114)
çıh-	: çık- (I-20, 16)
çırık	: çırık (I-10, 1)
çıkad-	: çıkart- (IV-145, 50)
çıkım	: gelinin çıkması (I-71, 3)
çılbağ	: çıplak (III-117, 18)
çızgı	: çizgi (II-101, 37)
çībından	: çubuğunan (IV-148, 127)
çiçák	: çiçek (I-61, 74)
çiçekdā	: Çiçekdağı (IV-145, 17)
çif	: çift (IV-148, 71)
çifçi	: çiftçi (III-113, 12)
çifçilūnan	: çiftçilikle (III-124, 24)
çim-	: yıkan- (III-114, 85)
çiná-	: çigne- (II-83, 51)
çīne-	: çigne- (II-83, 49)
çingen	: çingene (I-28, 66)
çinke	: çinko (I-41, 93)
çipri	: çırpı (I-20, 80)
çirpili	: çırpılı (I-41, 32)

çise	: “ince yağmur” (Derleme Sözlüğü C. 3)(II-102, 48)
çit	: çift (IV-147, 17)
çit-	: çat- (I-41, 49)
çítla-	: bağla- (III-116, 36)
çiy	: çığ (I-11, 111)
çiz-	: diz- (I-39, 67)
çiz-	: ipi ger- (I-80, 40)
çoukları	: çokları (III-115, 74)
çounlıy	: çoğunluğu (I-33, 11)
çocuum	: çocuğum (I-23, 33)
çocuḥ	: çocuk (IV-146, 8)
çocuḥ	: çocuk (IV-147, 35)
çocūm	: çocuğum (I-67, 8)
çoh	: çok (IV-147, 41)
çohluk	: çokluk (IV-148, 51)
çōla	: çoğu, çokları (I-41, 33)
çolān	: çolağın (IV-141, 9)
çolūn çocūḥ	: çoluğun çocuğun (V-152, 8)
çonça	: çokça (I-61, 59)
çökelek	: bir çeşit peynir (I-13, 40)
çökeli	: çökeleği (II-108, 57)
çökelik	: çökelek (I-20, 33)
çölmek	: çömlük (I-50, 99)
çömçe	: kepçe (I-23, 13)
çu	: şu (III-116, 15)
çucūna	: çocuğuna (I-72, 76)
çukurhüsein	: Çukurhüseyin (I-91, 1)
çüçücük	: küçücük (I-29, 12)
çüft	: çift (III-116,8)
çüngi	: çünkü (II-102, 91)
çüt	: çift (III-124, 24)
D	
dā	: daha (I-21, 6)
dā́al	: değil (I-73, 112)
daanık	: dağınık (I-70, 27)
daılma	: dağılma (I-50, 1)
dāım dāım	: bölüm bölüm (I-72, 17)
daul	: davul (I-22, 3)
dabanca	: tabanca (I-5, 54)
dabi	: tabi (II-106, 34)
dadı	: tadı (I-45, 7)
daḥ-	: tak- (I-2, 42)
daḥ-	: tak- (IV-126, 23)
daḥı	: takı (V-150, 14)
daḥım	: takım (II-105, 32)
daḥka	: dakika (I-31, 34)
dāmetlinle	: damatlığınla (I-50, 26)

damızlıĝ	: mayalık (I-76, 43)
dane	: tâne (I-16, 5)
dānık	: daĝınık (I-56, 42)
daniş-	: danış- (I-73, 99)
dap-	: tap- (I-63, 104)
darabulus	: bir çeşit yöresel kıyafet (IV-141, 29)
darak	: tarak (II-91, 75)
darat-	: daralt- (I-45, 2)
darın	: hemen, acil olarak (I-61, 52)
dārih	: tarih (I-80, 15)
darla	: tarla (III-113, 4)
darmadānık	: darmadaĝınık (I-36, 10)
daru	: darı (II-88, 3)
daş	: taş (I-9, 38)
daşā-	: taşı- (I-76, 23)
daşdan	: özel isim-Taştan (II-83, 88)
daşı-	: taşı- (I-32, 27)
datlı	: tatlı (I-20, 18)
dava	: tava (II-82, 32)
dāve	: dāvâ (II-105, 3)
davıl	: davul (I-5, 22)
davıtlar	: Davutlar (I-79, 8)
dayip	: Yozgat'ta bir köy (IV-146, 73)
daylesan	: bir çeşit kumaş (I-30, 9)
dáyza	: teyze (I-30, 36)
dāza	: teyze (III-120, 17)
dāzo	: teyze (III-114, 37)
dē	: deĝil (I-28, 44)
deāl	: deĝil (I-39, 11)
dēel	: deĝil (I-56, 30)
deermen	: deĝirmen (I-63, 64)
dej	: deĝil (I-1, 18)
dejrmen	: deĝirmen (I-56, 37)
deüşüü	: deĝişiĝi (II-87, 7)
deüşüg	: deĝişik (IV-133, 1)
dedeyegodu	: dedikodu (III-115, 36)
dēdi mi	: deĝdi mi (I-28, 42)
dedī	: dediĝi (IV-137, 47)
dedo	: dede (III-113, 61)
dedov	: dede (III-113, 61)
deg	: denk (I-39, 69)
dek	: denk (V-151, 40)
dēl	: deĝil (I-1, 10)
dēlek	: diyerek (V-151, 6)
delıanlı	: delikanlı (IV-140, 1)
delig	: delik (I-73, 80)
deliĝanlı	: delikanlı (I-33, 11)

dēlim	: deyilim (II-108, 12)
dēm	: dedim (IV-146, 107)
demegoh	: bir şehir adı (II-109, 49)
dēṛmen	: değirmen (III-124, 32)
demeoh	: bir şehir adı (III-112, 27)
demid	: demin, az önce (I-79, 10)
demizle-	: temizle- (II-100, 77)
dene	: tâne (I-20, 77)
denişig	: değişik (I-56, 20)
denişfk	: deyişik (I-56, 7)
depe	: tepe (I-19, 12)
depelik	: tepelik-bir çeşit baş giysisi (I-13, 9)
dērek	: kavak ağacı (I-45, 21)
derelt-	: toplama, bir araya getir- (I-54, 14)
deremen	: değirmen (II-99, 31)
dērinde	: dehrinde (II-104, 20)
dernēn	: dernekle (I-20, 16)
deryá	: derneği (IV-139, 27)
desti	: testi (I-36, 53)
dēş-	: deyiş- (II-91, 87)
dēştirme-	: deyiştirme- (II-82, 1)
devriş	: derviş (III-116, 84)
dey	: diye (III-120, 8)
dēye	: diye (I-12, 30)
deyerli	: değerli (I-30, 48)
deyi	: deyiş (I-12, 32)
deyi	: diye (I-42, 17)
deyirmen	: değirmen (I-40, 16)
deyiş	: dini içerikli şiir (I-11, 2)
deynē	: deyneği (I-61, 8)
deyza	: teyze (I-47, 28)
dēze	: teyze (I-79, 34)
dıķ-	: tık- (I-2, 21)
dıman	: duman (II-102, 52)
dırnaķ	: tırnak (I-72, 28)
dırnām	: tırnağım (IV-130, 4)
dırnāna	: tırnağına (I-49, 32)
dıvan	: bir mutfak aleti (I-47, 39)
dızla-	: tuzla- (III-116, 87)
dī	: diye (III-113, 120)
dij	: diyor (I-36, 50)
dijor ki	: diyor ki (IV-149, 50)
dibeciē	: düpeciğe (I-39, 13)
dibēmiz	: dibeğimiz (IV-129, 8)
dibleē	: dibleğe (II-102, 16)
didiğodu	: dedikodu (I-63, 110)
dihe_rtesi	: daha ertesi (I-39, 22)
dihi	: daha (I-30, 47)

dīl	: değil (II-83, 55)
dilāğımı	: dileğimi (I-61, 40)
dilençī	: dilenci (I-73, 111)
dillerdin	: derlerdi (I-39, 77)
dinen	: denen (I-26, 10)
ding	: denk (IV-129, 9)
dinne-	: dinle- (I-57, 64)
dinnen	: dînen (V-151, 4)
diñel-	: dikil- (V-153, 10)
diñeld-	: dikilt- (I-41, 53)
diplama	: diploma (I-70, 70)
diş göllesi	: bk. diş kirkidi (IV-141, 27)
diş kirkidi	: bebeğin dişi çıktığında buğday ve nohutla pişirilen ve komşulara akrabalara dağıtılan bir yiyecek (IV-141, 20)
dişbudag	: Dişbudak (I-74, 1)
dişcelik	: bebeğin dişi çıktığında bulgurdan bir yemek yapılması ve eş dostun bebeğe hediyeler getirmesine verilen ad (I-67, 10)
divaná	: divâne (I-2, 38)
diyer	: diğér (I-38, 31)
diyın	: diye (II-103, 15)
diyneld-	: dinelt- (II-91, 68)
doḡu	: doğu (I-50, 1)
dodān	: dudağın (I-36, 52)
doḡu-	: doku- (IV-149, 99)
doḡuma	: dokuma (IV-149, 99)
doқан	: dokun- (I-23, 18)
doқtur moқtur:	ikileme (I-39, 82)
doқtur	: doktor (I-19, 23)
doқuzan	: doksan (I-39, 2)
dolat-	: dolat- (I-80, 43)
dolı-	: dola- (II-91, 105)
dolmalī	: dolmalığı (I-39, 67)
domat	: domates (I-20, 21)
domatız	: domates (I-30, 26)
domatis	: domates (I-13, 6)
domatiz	: domates (I-31, 17)
domatizma	: romatizma (I-69, 20)
doprāa	: toprağa (I-39, 8)
dōrama	: doğrama (IV-149, 101)
dorđú	: doğru (III-116, 29)
dōru	: doğru (I-11, 32)
dorum	: dorum-deve yavrusu (I-2, 37)
dorun	: torun (I-41, 6)
dos	: dost (I-71, 3)
dova	: dua (I-61, 44)
dovancı	: Doğancı-Vakfikebir'e bağlı bir köy (II-86, 15)
dōdür-	: dövdür- (IV-129, 10)
dōün	: düğün (III-113, 66)

döüş	: dövüş (III-114, 15)
dölüm	: dönüm (I-20, 26)
döndemeşli	: döndürmeli (I-46, 62)
dönder taşı	: bulgur çekilen taş (I-13, 26)
dönek	: girdap (II-102, 67)
dönüş-	: dövüş- (I-5, 90)
döşçelik	: eskiden kullanılan bir üst giysisi (I-46, 73)
döşsek	: döşek (III-114, 32)
dövlet	: devlet (I-73, 90)
döy-	: döv- (III-124, 47)
duak	: duvak (I-5, 57)
dúün	: düğün (I-1, 8)
dúür	: dünür (IV-149, 13)
dudāmi	: dudağımı (I-36, 51)
dudumāmmet	: özel isim (I-20, 73)
dūra-	: doğra- (II-83, 58)
durgutlu	: Turgutlu (I-28, 57)
dúrust	: dürüst (I-2, 44)
duşarıık	: ineğin yavrusunun ön ayaklarına bağlanıp sağılması (I-21, 33)
dut-	: tut- (I-32, 31)
dutgulu	: tutkulu (I-41, 45)
duvā	: duâ (I-54, 63)
duvā	: duvağı (IV-149, 93)
duvancı	: Doğancı (I-31, 6)
duzla-	: tuzla- (I-6, 4)
dūürçü	: dünürcü (I-72, 58)
düün	: düğün (I-78, 4)
düğür	: dünür (I-30, 16)
dülbet	: tülbent (IV-149, 92)
dülük	: düllük (III-112, 35)
dümbek	: darbuka (I-26, 33)
düpecik	: bir köy adı (I-39, 11)
dürü	: toprağı işlemek için kullanılan kürek benzeri bir alet (I-7, 1)
düt	: korna sesi (I-30, 77)
düşgün	: düşkün (I-2, 32)
düv-	: döv- (II-100, 65)
düyün	: düğün (III-123, 20)
E	
eer	: eğer (IV-149, 3)
ējr-	: eğir- (I-60, 11)
ebe	: büyükanne, nine (I-11, 1)
ebedel	: ebediyete kadar (I-12, 14)
ebegómeci	: ebegümeci (I-28, 99)
ebegúmeci	: ebegümeci (I-21, 19)
ebmek	: ekmek (I-45, 4)
ēcek	: elcek (II-91, 80)
eci	: anneanne (I-54, 46)

ecov	: nine (III-113, 64)
ede	: abla, yenge (I-39, 81)
ehbâb	: ahbâb (I-28, 63)
ehtiyac	: ihtiyaç (IV-141, 32)
ekiz	: ikiz (II-105, 11)
ekmâ	: ekmeği (I-7, 10)
ēl-	: eğil- (III-116, 47)
ēle	: öyle (I-39, 82)
elemnaşşahlereke:	sûre ismi (II-105, 4)
ēlençe	: eğlence (II-82, 10)
elet-	: ilet- (II-83, 38)
ellapan	: Elyapan (I-36, 18)
elle	: illâ (I-54, 19)
elli_ki	: elli iki (IV-148, 99)
elpise	: elbise (I-67, 62)
ēlti	: elti (I-41, 3)
eme	: ama (I-60, 1)
emen	: hemen (II-83, 64)
emice	: amca (II-82, 13)
emle-	: ilaçla (IV-148, 83)
emmâ	: ama (I-70, 24)
emma	: ama (I-13, 3)
ēmme	: ama (I-59, 18)
emmi	: amca (I-11, 6)
emmo	: amca (III-114, 37)
ēn-	: in- (I-39, 77)
en-	: in- (II-87, 36)
enârında	: esnâsında, sırasında (II-104, 18)
ēnde	: evinde (II-103, 32)
ēndi	: şimdi (I-54, 20)
enik	: çocuk anlamında kullanılmış (I-32, 17)
enistitüt	: enstitü (I-69, 10)
enkinden	: elindekinden (I-67, 106)
entâre	: entâri (IV-145, 20)
enteb	: Gaziantep (III-117, 6)
entepli	: Gaziantep (I-42, 30)
entere	: entâri (I-22, 11)
ep	: hep (I-50, 85)
épçeli	: önce (I-5, 15)
epiy	: epey (III-113, 6)
epöz	: öpöz (I-73, 18)
epsin	: hepsi (I-50, 85)
ēr	: eğer (IV-149, 30)
ēr-	: eğir- (I-41, 89)
er	: her (I-9, 24)
eralde	: herhalde (I-26, 57)
erazê	: arazi (II-99, 41)
èrejz	: reis (I-30, 41)

erif	: herif (IV-149, 17)
erişti	: erişte (I-6, 1)
erke'	: erkek (II-91, 91)
erkēn	: erkeğin (IV-149, 3)
erkes	: herkes (I-57, 26)
erkēse	: erkekse (I-70, 55)
erkeş	: erkeç (I-28, 29)
erkez	: herkes (II-85, 6)
ermání	: Ermeni (I-73, 55)
esah	: esas (II-83, 68)
ēsik	: kadın (III-116, 30)
esker	: asker-insan, adam anlamında kullanılmış (I-54, 60)
eskerlik	: askerlik (I-30, 2)
eskizi	: eskisi (IV-148, 87)
eslilē	: eskiler (I-28, 99)
eşē yap-	: şey yap- (I-9, 34)
eşki-	: ekşi- (I-6, 11)
eşkili	: ekşili (III-111, 1)
eşkiye	: eşkiyâ (I-32, 27)
eşşā	: eşşeğe (III-116, 57)
ētim	: eğitim (II-106, 6)
etmā	: ekmeği (I-21, 30)
ētmen	: eyitmen (I-69, 10)
etrav	: etraf (I-5, 80)
evendim	: efendim (I-45, 14)
evlan	: Elvan (IV-146, 68)
evlet	: evlât (I-54, 52)
evli	: evveli (I-25, 32)
evvelkü	: evvelki (IV-147, 36)
evzilen-	: eğlen-, oyna-, uğraş- (I-79, 5)
ēyce	: iyice (IV-129, 13)
eyer	: eğer (I-2, 15)
ēyi	: iyi (I-8, 11)
eyib_ā	: Eyüp Ağa (I-28, 16)
eyileş-	: iyileş- (I-19, 30)
eyip	: Eyüp (IV-145, 12)
eyir-	: eğer- (I-9, 33)
eyitilmemiş	: eğitilmemiş (I-12, 2)
eyitim	: eğitim (I-12, 3)
eyitmen	: eğitmen (I-14, 7)
ēyle	: öyle (I-31, 36)
eylence	: eğlence (I-5, 53)
eylesi	: öylesi (I-4, 1)
eyleş-	: eğleş- (I-54, 75)
eytim	: eğitim (I-63, 115)
eze	: ağabey (III-120, 15)
ezerd-	: yemeği ateşte kavurarak diriliğini al- (I-54, 81)
ezzācı	: eczacı (IV-148, 13)
ezzār	: yılan (I-11, 23)

F

fağat	: fakat (I-63, 35)
faprika	: fabrika (I-60, 28)
fasıldı	: tabiat taklidi (II-83, 70)
fasılla	: fasülye (I-54, 81)
fasile	: fasulye (IV-147, 43)
fene	: fenâ (I-30, 43)
fetfalı	: fetvâlı (IV-148, 23)
filan	: filan (I-20, 100)
findâ	: findığa (II-100, 77)
fişkın	: fındık ağacının altına düşen yaprak vb. (II-100, 75)
fitî	: fitiği (I-79, 47)
fî	: hayvanlara yiyeceği olan bir bitki (I-28, 39)
filim	: film (I-63, 45)
fişne	: vişne (V-152, 20)
fiyetli	: fiyatlı (I-30, 49)
fosrak	: küçük çocukları korkutmak için uydurulmuş bir varlığın ismi (I-41, 102)
fosta	: posta (IV-145, 88)
fur-	: vur- (I-32, 45)

G

ğab	: kap (II-102, 51)
ğaba	: kaba (I-63, 21)
ğabad-	: kapat- (IV-138, 52)
ğabahat	: kabahat (I-39, 62)
ğabar-	: kabar- (II-87, 23)
ğabaran	: kabaran (I-20, 98)
ğabarı	: haberi (III-115, 41)
ğabile	: kabile (I-38, 5)
ğabrı	: kabri (IV-137, 39)
ğabristan	: kabristan (IV-137, 35)
ğabū	: kabuğu (I-13, 33)
ğadā	: kadar (V-153, 40)
ğadağ	: kadar (I-53, 6)
ğadan	: kadar (I-32, 41)
ğadarı	: kadar (I-1, 8)
ğader	: kader (III-120, 4)
ğadın	: kadın (I-73, 55)
ğadırğa	: Kadirga (II-91, 18)
ğadife	: kadife (III-123, 47)
ğafa	: kafa (I-11, 13)
ğağnı	: kağnı (IV-138, 35)
ğak-	: kalk- (II-91, 73)
ğala	: kala (I-49, 15)
ğalabalı	: kalabalık (I-71, 6)
ğalb	: kalp (I-63, 45)
ğalbur	: kalbur (I-41, 64)
ğale	: kale (II-112, 28)
ğalem	: kalem (I-11, 114)

ğalemköy	: Kalemköy (I-63, 25)
ğalender	: ocak ayı (II-82, 29)
ğalfa	: kalfa (IV-137, 3)
ğalıb	: kalıp (III-116, 14)
ğalıngene	: kalınca (II-91, 48)
ğalıp	: kalıp (I-59, 6)
ğalk-	: kalk- (I-5, 93)
ğan	: kan (I-20, 83)
ğancī	: kancığı, dişisi (I-80, 47)
ğandille-	: kandille-, hizmete hazır şekilde bekle- (II-101, 3)
ğanser	: kanser (I-49, 1)
ğanun	: kanun (II-90, 2)
ğānun	: kânun (IV-147, 2)
ğapalı	: kapalı (I-41, 18)
ğar	: kar (I-21, 22)
ğar-	: kar- (I-6, 10)
ğara fāyık	: Kara Faik (I-20, 70)
ğara ğış	: aralık (II-82, 29)
ğarababa	: Karababa-Araban'a bağlı bir köy (III-117, 3)
ğarabey	: Karabey (IV-127, 16)
ğarabölüklüler:	Karabölüklüler (I-74, 2)
ğaracāören	: Karacaören (I-28, 56)
ğaracaahmat	: Karacaahmet (I-61, 46)
ğaradut	: karadut (III-113, 35)
ğarağuş	: karakuş (I-32, 41)
ğaral	: karar (III-115, 24)
ğaraman	: Karaman (IV-139, 34)
ğaraovacık	: Karaovacık-Espiye'ye bağlı bir köy (II-106, 22)
ğaraören	: Karaören (III-121, 4)
ğarasu	: Karasu-Yavuzeli'ne bağlı bir köy (III-117, 2)
ğarataş	: Karataş (V-152, 26)
ğardaş	: kardeş' (I-20, 77)
ğarı	: karı (I-1, 17)
ğarıcağ	: Karıcak köyü (II-100, 2)
ğarığ	: karık (I-10, 2)
ğarışdır-	: karıştır- (I-25, 18)
ğarışık	: karışık (I-41, 104)
ğāri	: gayrı (I-54, 13)
ğari	: karı (I-39, 3)
ğariben	: gariban (I-52, 7)
ğarnı	: karnı (I-2, 46)
ğarosmanōlu	: karaosmanoğlu (I-56, 36)
ğarpız	: karpuz (I-45, 10)
ğarşu	: karşı (IV-127, 16)
ğart	: kart (V-151, 16)
ğart	: yaşlılar (I-39, 82)
ğartıbu	: patates (II-88, 4)
ğartobu	: patates (II-108, 53)
ğasıla ğasıla	: kasıla kasıla (I-5, 59)

ğasım	: kasım ayı (I-57, 29)
ğāsın	: kalsın (III-123, 3)
ğaste	: gazete (I-14, 8)
ğaş	: kaç (I-13,30)
ğaş-	: kaç- (I-50, 86)
ğaş	: yolun uçurum tarafı (II-83, 85)
ğāşı	: karşı (I-72, 46)
ğaşık	: kaşık (I-67, 47)
ğāşın	: kaşığın (III-106, 20)
ğāşlar	: Kayışlar-bir köy (I-73, 51)
ğāşu	: karşı (II-107, 29)
ğat ğat	: kat kat (III-113, 14)
ğat-	: kat- (I-6, 8)
ğat	: kat (II-82, 14)
ğatıklı	: katıklı (I-54, 2)
ğatır	: katır (II-103, 4)
ğatī	: katığı (I-54, 77)
ğatıķ	: katık (I-54, 77)
ğātil	: kâtil (I-74, 20)
ğatķılı	: katkılı (I-25, 12)
ğatķısız	: katkısız (I-25, 12)
ğatlım	: katlim (I-20, 83)
ğatmer	: katmer (IV-125, 23)
ğatti	: kat'î (IV-138, 59)
ğavaķ	: kavak (IV-147, 27)
ğavaķbaşı	: Kavakbaşı (I-53, 4)
ğavaķlın	: kavaklığın (I-32, 37)
ğāvaltı	: kahvaltı (II-92, 10)
ğāve	: kahve (I-41, 18)
ğāveci	: kahveci (I-74, 2)
ğavırğa	: Kadırğa (II-91, 25)
ğavilleş-	: kavilleş- (IV-139, 36)
ğāvur	: kâfir (I-63, 38)
ğavurmasız	: kavurmasız (I-28, 28)
ğay-	: kay- (I-30, 20)
ğayabaşı	: Kayabaşı-Gaziantep ve Konya'da birer köy (IV-137, 18)
ğaybet	: gıybet (I-34, 10)
ğaygılı	: kaygılı (I-79, 58)
ğayınbaba	: kayınbaba (I-5, 73)
ğayınça	: eşin erkek kardeşi (I-50, 62)
ğayinná	: kaynana (V-153, 38)
ğayinnasıgil	: kaynanasıgil (V-153, 37)
ğayinte	: kaynata (V-153, 38)
ğayışlar	: Kayışlar-bir köy (I-73, 52)
ğayıt	: kayıt (III-121, 38)
ğaylı	: gayrı (IV-130, 24)
ğaynana	: kaynana (I-5, 73)
ğaynarca	: Kaynarca (II-85, 5)
ğaynata	: kayınpeder (I-14, 3)

ğayrimeşurun	: gayrimeşru (I-11, 12)
ğayrın	: gayri (I-54, 10)
ğaysı	: kayısı (IV-145, 41)
ğayt	: dert (III-115, 51)
ğayve	: kahve (I-58, 8)
ğazan	: kazan (I-1, 7)
ğazata	: gazete (I-45, 44)
ğazı	: bir bitki-pazı olması muhtemel (I-20, 34)
ğazı-	: kazı- (II-108, 57)
ğazuğbela	: Kazıkbela-Espiye'ye bağılı bir köy (III-109, 23)
ğazzı	: kazığı (I-74, 7)
geç	: genç (I-63, 54)
geçe	: yan, taraf, etraf (III-124, 30)
geçi	: keçi (I-9, 32)
geçinceme	: geçim (I-47, 14)
ged-	: çentikle-, kert- (I-31, 5)
gelder	: "süt, yağ, turşu, vb. şeyler konulan tahta kap, fıçı" (Derleme Sözlüğü C: 6) (II-87, 18)
gelenā	: geleneğı (I-73, 101)
gelim	: söz gelimi (I-70, 72)
gelimi	: gelin bibi-dayı, amca hanımı (I-39, 80)
gelinnū	: gelinliğı (III-123, 45)
gelişet	: gelişât (I-25, 30)
gendi	: kendi (I-61, 35)
gendü	: kendi (II-87, 2)
gene	: kene (IV-136, 54)
gene	: yine (I-20, 10)
gēniye	: kendine (IV-132, 11)
gerdür-	: gerdir- (IV-126, 24)
ges-	: kes- (IV-145, 62)
gesme	: kesme (III-117, 16)
geş-	: geç- (I-11, 49)
geşler	: gençler (I-8, 8)
get-	: git- (II-82, 15)
get-	: getir- (I-39, 64)
gettir-	: getir- (I-1, 6)
ğevur daı	: Gevur Dağı (II-91, 18)
gey-	: giy- (I-26, 35)
geydir-	: giydir- (I-5, 89)
geyim	: giyim (III-115, 1)
geyimlüğü	: giyimliğı (III-114, 42)
geysi	: giysi (I-41, 64)
ğıbgırmızı	: kıpkırmızı (I-68, 29)
ğıbla	: kible (I-63, 112)
ğıç	: kıç (I-63, 112)
ğıdar	: kadar (I-40, 49)
ğıl	: kıl (I-9, 32)
ğımı	: gibi (I-78, 17)
ğımıldat-	: kımıldat- (III-116, 64)

ğımsı	: kısmı (I-40, 76)
ğına	: kına (IV-146, 21)
ğınā	: Kınık'a (I-56, 38)
ğınık	: Kınık (I-54, 7)
ğırafı	: grafiği (I-63, 45)
ğıranda	: yanında (I-5, 81)
ğırh	: kırk (IV-148, 99)
ğırı	: tepesi (II-83, 9)
ğırıklı	: Kırıklı-bir ilçe veya bir köy (II-102, 57)
ğırım	: kırım, kıyım (III-121, 12)
ğırımız	: kırmızı (II-108, 29)
ğırkayak	: kırkayak (IV-136, 52)
ğırkla-	: kırkla- (III-117, 60)
ğırmızı	: kırmızı (I-13, 33)
ğırsal	: kırsal (I-48, 5)
ğırşehir	: Kırşehir (IV-146, 9)
ğırşerli	: Kırşehirli (I-73, 56)
ğıs	: kız (I-3, 4)
ğısas	: Kıyas-Şanlıurfa'da bir köy (III-113, 45)
ğısğan-	: kiskan- (III-118, 61)
ğısıkla-	: kısıtla- (I-52, 7)
ğısıtlan-	: kısıtlan- (I-51, 11)
ğısқанma-	: kiskanma- (I-46, 34)
ğış	: kış (I-9, 32)
ğıt	: kıt (I-81, 17)
ğıvrışık	: kivrışık, kırışık (I-73,78)
ğıy-	: kıy- (I-40, 29)
ğıyafatı	: kıyafeti (I-13, 17)
ğıyas	: kıyas (I-63, 29)
ğıyı	: kıyı (V-152, 6)
ğıyık	: çuvaldız (III-116, 83)
ğıymat	: kıymet (I-54, 40)
ğıymetli	: kıymetli (III-122, 6)
ğızdur-	: kızdır- (II-87, 27)
ğızılbaş	: kızılbaş (I-73, 83)
gid-	: git- (I-36, 71)
gideşet	: gidişât (I-25, 30)
gími	: gibi (I-67, 34)
gimin	: gibi (I-13, 38)
girebişen	: bir çeşit kumaş (I-22, 12)
gireP	: bir çeşit kumaş (I-22, 13)
gişi	: kişi (I-5, 57)
gitle-	: kilitte- (II-83, 5)
giyā	: güyâ (III-120, 8)
giyecēū	: giyeceği (I-1, 11)
gíylē	: türlü (I-73, 92)
gō-	: kov- (IV-145, 40)
ğouş	: koğuş (II-84, 6)

ğouştur-	: koştur- (II-83, 23)
ğöülsüz	: gönülsüz (IV-146, 41)
ğóbel	: genç (IV-130, 25)
ğóbēnde	: göbeğinde (I-66, 7)
ğocababa	: dede (III-120, 17)
ğocağarı	: kocakarı (I-4, 4)
ğocal-	: yaşlan- (IV-143, 22)
ğocāna	: kocaana (IV-117, 24)
ğóğüllü	: gönüllü (I-30, 70)
ğók	: gök renk (I-10, 2)
ğókçēren	: gökçeören (I-26, 1)
ğóklū	: yeşilliği (I-45, 12)
ğoláy	: kolay (I-54, 40)
ğōla-	: dedikodu yap-(I-34, 9)
ğolay	: kolay (IV-136, 38)
ğoli	: koli (III-113, 107)
ğolonya	: kolonya (III-113, 98)
ğoltū	: koltuğu (I-2, 30)
ğonā	: konağı (I-56, 13)
ğonakpınarı	: Konakpınar (I-24, 12)
ğondura	: kundura (III-123, 49)
ğonserve	: konserve (I-54, 81)
ğonturul	: kontrol (IV-141, 2)
ğonu ğomşu	: konu komşu (I-1, 12)
ğonu ğōşu	: konu komşu (I-23, 32)
ğōnū	: gönlü (IV-146, 13)
ğonşı	: komşu (III-115, 17)
ğonşu	: komşu (I-1, 7)
ğorarlarmış	: koyarlarmış (I-55, 3)
ğóre	: göre (I-1, 13)
ğórenā	: göreneği (I-73, 101)
ğorġu	: korku (I-72, 88)
ğorġma-	: korkma- (I-72, 34)
ğórpe	: körpe (I-47, 17)
ğórset-	: göster- (IV-136, 53)
ğoru-	: koru- (I-14, 5)
ğoru	: koru (I-32, 48)
ğōserve	: konserve (I-39, 66)
ğosġos	: kuskus (I-31, 9)
ğosnaġ	: kasnak (II-82, 37)
ğóş-	: göç- (I-78, 19)
gov	: “dedikodu, birisinin arkasından çekiştirme” (Derleme Sözlüğü, C: 6)
(I-34, 9)	
ğóvelek	: geçmiş, gençlik günleri, taze günler (I-39, 73)
ğovū	: kovuğu (II-83, 26)
ğovuk	: kovuk (I-23, 45)
ğovus	: kovuz (I-5, 25)
ğoy-	: koy- (I-32, 47)

goyā	: güyâ (I-79, 67)
ġóyünnüġnü	: göklüġünü, yeşilliġini (I-20, 23)
goz	: göz (IV-145, 54)
ġózçü	: gözcü (I-66, 10)
ġózetleme	: gözetleme (IV-147, 17)
ġozpınar	: Kozpınar (I-36, 18)
ġöbā	: göbeġi (III-116, 80)
ġōnü	: gönlü (V-153, 11)
‘ġöreslen-	: ġöresi gel-, özle- (II-99, 27)
ġöşmez	: Göçmez (III-112, 10)
ġöt	: dip, aşıġısı (II-83, 20)
ġövercin	: güvercin (I-74, 32)
ġöyneklik	: gömleklık (II-91, 90)
ġöynü	: karnı, içi (III-116, 50)
ġöynüm	: gönlüm (III-115, 40)
ġözellü	: güzelliġi (III-116, 89)
ġözübüyük	: Gözübüyük-Kuzuyataġı köyünün eski adı (II-117, 1)
ġrep	: bir çeşit kumaş (I-13, 10)
ġriz	: kriz (I-48, 5)
ġuatere	: guatr (I-28, 85)
ġucānda	: kucaġında (I-11, 6)
ġucümle	: gücümle (I-9, 2)
ġücük	: küçük (IV-134, 14)
ġudumlú	: kudümlü (IV-145, 3)
ġuduret	: kudret (I-36, 24)
ġufa	: kova (II-91, 98)
ġufi	: kova (II-91, 106)
ġúher	: gevher (I-36, 26)
ġulaġ	: kulak (V-152, 6)
ġulām	: kulaġım (I-32, 25)
ġúleş	: güreş (IV-145, 67)
ġullardın	: koyarlardı (I-63, 15)
ġulp	: kulp (II-91, 49)
ġúlúzar	: Gülizar (I-41, 38)
ġuma	: kuma (III-116, 20)
ġumarcı	: kumarcı (I-28, 49)
ġumaş	: kumaş (I-26, 39)
ġúmbúrtú	: gümbürtü (I-59, 16)
ġumlu	: bir çeşit kumaş (V-153, 28)
ġumraġ	: bol (I-70, 51)
ġumul	: çamaşır kaynatılan büyük kazan (II-87, 7)
ġún	: gün (I-2, 8)
ġundura	: kundura (I-30, 19)
ġúnüz	: gündüz (I-41, 18)
ġúnüz	: gündüz (IV-146, 21)
ġupa	: kupa (I-39, 35)
ġuraklık	: kuraklık (I-63, 1)
ġurālar	: kurralar, yaşıtlar anlamında (I-47, 3)

ğuran	: Kur'ân-ı Kerim (I-38, 43)
ğurban	: kurban (I-1, 6)
ğurnaz	: kurnaz (I-72, 88)
ğurs	: kurs (II-102, 10)
ğurş	: kurs (III-116, 15)
ğurşun	: kurşun (I-28, 46)
ğurt	: kurt (I-2, 48)
ğurud-	: kurut- (I-39, 66)
ğuruluş	: kuruluş (I-26, 5)
ğurun-	: kurun- (I-30, 8)
ğuruş	: kuruş (I-72, 31)
ğus-	: kus- (I-11, 27)
ğusğus	: kuskus (I-31, 7)
ğuş	: kuş (I-2, 48)
ğuşan-	: kuşan- (I-46, 71)
ğuşluk	: kuşluk (II-87, 33)
ğuşşak	: kuşak (II-87, 10)
ğutnu	: kutnu-bir çeşit ipekli kumaş (III-123, 47)
ğutsal	: kutsal (III-112, 40)
ğuva	: kova (I-76, 34)
ğuvây	: güvey (IV-148, 68)
ğüvemde	: Güvemçepni (I-36, 19)
ğüvenin	: güveyin (IV-134, 30)
ğuvvatlí	: kuvvetli (III-113, 6)
ğuy-	: sıvıyı dök- (I-13, 32)
ğuyruk	: kuyruk (I-39, 39)
ğuyucu	: kuyucu (III-112, 30)
ğuzğun	: kuzgun (I-19, 12)
ğuzine	: kuzine (I-56, 45)
ğuzsu	: kuzusu (V-151, 13)
ğuzu	: kuzu (I-1, 6)
ğuzuyatā	: Kuzuyatağı (III-113, 15)
ğüüs	: göğüs (I-63, 90)
ğübü	: küpü (I-54, 72)
ğücük (ay)	: şubat (II-82, 8)
ğüççük	: küçük (I-8, 15)
ğünnük	: günlük (II-102, 65)
ğüş	: güç (I-38, 56)
ğüyümüzde	: günümüzde (II-86, 14)
H	
hā	: hangi (III-116, 65)
habā	: aba, giysi (II-91, 100)
ħabāre	: habire (I-19, 15)
ħac_ay	: eylül (II-82, 28)
ħacı bekteş	: Hacı Bektaşî Veli (III-121, 69)
ħālān	: hâlen (II-108, 4)
ħalbukisem	: halbuki (I-38, 34)
ħalbur	: kalbur (I-39, 29)

halbusem	: halbuki (II-84, 12)
halça	: kalça (I-61, 2)
halım	: gülüm anlamında bir hitap sözcüğü (I-41, 28)
hálí	: halı (I-41, 90)
hambar	: ambar (II-108, 43)
hamır	: hamur (I-46, 1)
hānā	: hâne (I-32, 13)
hana	: hâne (I-9, 4)
hanķısı	: hangisi (I-76, 45)
haraba	: araba (I-77, 6)
haral	: büyük çuval (III-116, 45)
harşlī	: harçlığı (V-152, 22)
hasanōlu	: Hasanoğlu-Araban'a bağlı bir köy (III-117, 1)
hasiyet	: haysiyet (I-39, 18)
hastāna	: hastane (I-30, 59)
hātın	: hatun (IV-145, 111)
hatlas	: atlas (I-5, 29)
hattı	: hatta (I-80, 4)
havla	: helva (V-153, 6)
havlı	: havlu (I-46, 49)
hayıt	: hayat (I-68, 54)
hayla	: hayli (IV-139, 12)
hayvancılıh	: hayvancılık (IV-147, 47)
hazan	: kazan (IV-149, 25)
hazret	: hazret (I-36, 30)
heólde	: herhalde (I-26, 16)
heç	: hiç (III-124, 14)
hedā	: hediye (III-117, 46)
hef	: ev (II-107, 21)
hekā	: hikaye (II-83, 88)
hekiman	: Hekimhan (I-74, 3)
helá	: hele (I-70, 42)
helbet	: elbette (I-11, 75)
helbet	: elbette (II-83, 15)
hele	: nasıl (II-83, 76)
helen	: filan (I-25, 1)
helen	: hâlen (I-40, 33)
hellá	: helva (III-106, 18)
helle	: helva (III-106, 19)
hellen	: hâlen (I-10, 66)
hemi	: hem (I-25, 9)
hemşēri	: hemşire (I-79, 42)
henife	: Hanife (III-117, 27)
heniz	: henüz (I-63, 98)
hepi	: hepsi (I-11, 8)
hepicī	: hepsi (I-5, 79)
hepine	: hepsine (I-67, 110)
heral	: herhalde (II-102, 54)

heralda	: herhalde (I-28, 77)
herâlde	: herhalde (I-14, 9)
herişte	: erişte (I-31, 7)
herkás	: herkes (IV-143, 7)
herkeş	: herkes (I-1, 13)
herkez	: herkes (I-72, 26)
hesē	: “doğru, gerçek” (Derleme Sözlüğü C: 7)(III-117, 28)
hêş	: hiç (IV-149, 35)
heş	: hiç (V-153, 44)
hevlâne	: tencereden küçük kap (II-105, 29)
heyder	: Haydar (III-113, 84)
heyır	: hayır (IV-148, 106)
heyli	: hayli (I-63, 11)
heyva	: ayva (II-88, 5)
heyvan	: hayvan (III-117, 28)
hıdırillez	: Hıdırellez (I-33, 10)
hıdırillez	: Hıdırellez (I-40, 20)
hırt	: tabiat taklidi bir ses (II-83, 70)
hısıl ol-	: hâsıl ol- (I-73, 53)
hızmakâr	: hizmetkâr (I-36, 22)
hızmağarı	: hizmetiçi (I-36, 61)
hızmát	: hizmet (I-19, 18)
himdi	: şimdi (I-5, 91)
hinci	: şimdi (I-14, 9)
hincik	: şimdi (I-30, 31)
hinçij	: şimdiki (I-41, 93)
hinden	: şimdiden (I-79, 37)
hindi	: şimdi (I-1, 3)
hini	: şimdi (I-57, 37)
hinpi	: şimdi (I-61, 1)
hiş	: hiç (I-5, 90)
horâz	: horoz (I-31, 5)
hormenli	: hormonlu (I-13, 42)
hoşmer	: süt çılbırı da denilen, düğünlerde yapılan bir yemek (II-97, 8)
hökmid-	: hükmet- (I-63, 27)
hörmet	: hürmet (I-46, 98)
hörmetli	: hürmetli (II-107, 14)
hōyle	: şöyle/böyle (IV-144, 6)
höyücēn	: höyükcüğün (I-32, 48)
humuyan	: bir çeşit kumaş (I-46, 70)
humyan	: bir çeşit kumaş (I-13, 15)
hurşut	: hurşit (I-39, 6)
hurun	: fırın (IV-129, 19)
hussusu	: hususi (I-41, 94)
huyan	: bir çeşit kumaş (I-39, 40)
hüsejn	: Hüseyin (I-12, 26)
I	
ıçú	: için (I-47, 5)

ılbada	: kadınların özel günlerde giydiği bir üst giysisi (I-16, 5)
ılıd-	: ılıt- (II-91, 53)
ıllah	: Allah (IV-136, 31)
ıradê	: radyo (I-60, 31)
ırâfık	: Refik (I-32, 9)
ırahmatlıĝ	: rahmetli (I-39, 13)
ırâmatlık	: rahmetli (III-117, 39)
ıramazan	: Ramazan (IV-143, 73)
ırâtsiz	: rahatsız (I-12, 18)
ırbıkçı	: ibrikçi (I-35, 9)
ırıza	: rıza (I-54, 48)
ırızk	: rızk (III-124, 77)
ıscak	: sıcak (II-100, 49)
ısla-	: ıslat- (I-39, 70)
ıslag	: ıslak (IV-139, 45)
ıstanbul	: İstanbul (I-28, 87)
ıy-	: Derleme Sözlüğünde “iy” Sözcüğünün karşılığı olarak; “pamuk, yün gibi şeylerden iplik eğirmekte kullanılan, ortası şişkince, sivri olan uçlarından biri çengelli olan ağaç araç” (C: 7) tanımı verilmektedir. ıy- bu araçla yapılan işin adıdır. (II-87, 3)

İ

ıbadet	: ibadet (I-5, 13)
ıbram	: İbrahim (I-36, 61)
ıbrâim	: İbrahim (III-112, 17)
ıbrâm	: İbrahim (I-36, 60)
ıbrî	: ibriği (II-108, 36)
ıçĝı	: içki (I-76, 6)
ıdari_ıd-	: idare et- (I-36, 12)
ıd-	: et- (I-32, 17)
ıg	: ilk (II-95, 8)
ıhtıkâT	: itikat (I-62, 21)
ılâne	: lahana (I-73, 29)
ılaşla-	: ilaçla- (IV-148, 83)
ılâzım	: lâzım (I-72, 45)
ıleân	: leğen (I-25, 32)
ıleen	: ileğen (I-1, 18)
ıleli	: ileri (III-117, 1)
ılerdiyik	: ilerideyiz (III-115, 73)
ıleşle-	: ilaçla- (III-116, 17)
ılgokul	: ilkokul (I-38, 49)
ılkin	: ilk olarak (I-76, 19)
ılmem	: bilmem (IV-117, 24)
ılvanlı	: elvanlı (I-22, 12)
ımdi	: şimdi (II-100, 95)
ıme	: ama (II-87, 10)
ımece	: imece (I-30, 10)
ımim	: ümüğüm (I-20, 40)
ıimme	: ama (I-76, 48)

impıraturlu <u>u</u>	: imparatorluğu (II-97, 3)
imsali	: emsâli (I-44, 30)
inad	: inat (IV-149, 30)
inceld-	: incelt- (I-7, 4)
indi	: Şimdi (I-30, 44)
inej	: iğneyi (II-99, 47)
inēm	: ineğim (II-107, 16)
inne	: iğne (I-5, 4)
intıar	: intihar (IV-148, 34)
ipákli	: ipekli (I-39, 44)
ıpiy	: epey (II-109, 8)
irek	: renk (I-46, 78)
ireli	: ileri (I-28, 93)
irellet-	: ilerlet- (IV-149, 60)
irengi	: rengi (III-116, 89)
iresillik	: rezillik (I-78, 10)
iriza	: rıza (IV-145, 109)
ısan	: insan (I-39, 54)
isdas	: ihdas (III-120, 2)
ıseyin	: Hıseyin (II-109, 1)
ısiyn	: Hıseyin (II-83, 85)
ıskenboru	: İskenderun (I-25, 5)
ıslah	: ıslâh (I-28, 47)
ıspanak	: ıspanak (I-20, 34)
ıssan	: insan (I-2, 49)
ıstanbul	: İstanbul (I-39, 6)
ıstanbıl	: istanbul (II-102, 54)
ıstanbun	: İstanbul (III-117, 3)
ıstifá_et-	: istifra et- (I-54, 72)
ıř-	: iç- (I-11, 48)
ışde	: işde (I-26, 12)
ışşallah	: inşallah (I-20, 74)
ıştiyen	: isteyen (III-116, 21)
ıtát	: itaat (I-30, 1)
ıtıbaran	: itibâren (I-20, 23)
ıtıyac	: ihtiyaç (I-67, 53)
ıtıyar	: ihtiyar (I-11, 5)
ıtti	: Şimdi (IV-139, 45)
ıttikát	: itikat (I-2, 49)
ıveli	: evveli (I-54, 58)
K	
káát	: kağıt (III-113, 20)
káat	: kağıt (IV-150, 2)
ķabı	: kabuğu (I-23, 9)
ķadan	: kadar (I-72, 69)
ķader	: kadar (IV-149, 11)
ķadı	: kağıdı (III-122, 6)

ḳadıfa	: kadife (I-10, 6)
ḳādım̄da	: kağıdımda (IV-136, 13)
ḳafı	: kafa (I-63, 112)
ḳaḥ-	: kalk- (I-39, 18)
ḳāk-	: kalk- (I-11, 30)
ḳaḳdırdır-	: kaktırttır- (I-79, 60)
ḳalık	: evde kalmış kız (II-103, 36)
ḳanınama	: kaynamaya yakın (I-23, 4)
ḳaḅrıl-	: meylet-, ilgi duy- (I-20, 84)
ḳapā	: kapağı (II-87, 26)
ḳapçık	: “tahıl tanelerinin kabuğu” (Derleme Sözlüğü C: 8)(I-13, 33)
ḳaplumbā	: kaplumbağa (I-57, 45)
ḳaradeyiz	: Karadeniz (I-70, 28)
ḳaraosmanōlu	: Karaosmanoğlu (I-56, 39)
ḳararlı ğurtlu	: karalı kurtlu-kumaş deseni (I-46, 78)
ḳārifer	: kalorifer (IV-145, 84)
ḳarpız	: karpuz (I-20, 24)
kart	: yaşlılar (I-39, 82)
ḳarteşi	: kardeşi (IV-136, 9)
ḳassilhāne	: gasilhane (IV-134, 34)
ḳaş-	: kaç- (I-40, 89)
káš	: kaç (I-38, 52)
ḳaş-	: kaç- (IV-148, 33)
ḳaštıy	: kaçtığı (I-22, 3)
ḳaTın	: kadın (I-40, 74)
ḳāva	: kavga (II-97, 5)
ḳāve	: kahve (I-11, 10)
ḳavıḣ-	: kavuş- (I-20, 22)
kavkas	: Kafkas (I-9, 13)
ḳavurġa yak-	: havaya silahla ateş et- (I-5, 54)
ḳaybel-	: kaybol- (I-26, 31)
ḳayfa	: kahve (I-11, 9)
ḳayfe	: kahve (I-29, 20)
ḳayha	: kahve (I-39, 37)
ḳayınçı	: eşin erkek kardeşi (I-50, 64)
ḳayınna	: kayınvalide (IV-136, 27)
ḳayınvāldē	: kayınvalide (I-5, 95)
káyıdı	: kağıdı (I-41, 7)
ḳāyin	: kayın (III-116, 9)
ḳayli	: artık (I-26, 54)
Kaysari	: Kayseri (III-106, 6)
ḳayun	: köyün (Yanlıḣ telaffuz)(I-36, 60)
ḳayva	: kahve (I-58, 6)
ḳaz	: gaz (III-124, 61)
ḳazzāsı	: kaz ayağı (I-28 99)
kel-	: gel- (I-72, 48)
keleme	: sözcük (III-112, 68)
kelli	: kendi (I-20, 79)
kemīnen	: kemiğiyle (IV-147, 42)

kenálları	: kenarları (II-102, 78)
kener	: kenar (III-116, 56)
kepaj	: kepeği (I-23, 10)
kepē	: kepeği (V-152, 23)
keramat	: keramet (I-36, 64)
kerbálá	: Kerbela (I-36, 1)
keremet	: keramet (I-2, 44)
keri	: sonra (I-23, 15)
kericāzım	: sonra (I-47, 39)
keriyken	: önceden (III-117, 53)
kerli	: sonra (III-114, 85)
kerter	: kemter (I-34, 7)
kesbit	: Kepsut (I-41, 34)
kesiK	: bir çeşit tuzsuz peynir (I-21, 11)
kesmil	: bk. kesiK (I-50, 12)
kevinlik	: kefenlik (I-5, 89)
kevşid-	: çekiştir- (I-5, 96)
keyik	: geyik (IV-146, 68)
keysı	: giysi (I-39, 39)
ķılış	: kılıç (I-34, 5)
ķımı	: gibi (III-124, 41)
ķımıca	: gibi (I-39, 5)
ķımın	: gibi (I-39, 4)
ķınıa	: Kınığa (I-51, 7)
ķıPlegáh	: kıblegâh (I-74, 37)
ķırāna	: yakınına (III-117, 38)
ķırķaāç	: Kırkağaç (I-36, 19)
ķırķcalıķ (I-67, 86)	: bebeğin kırkı çıktığında evde düzenlenen yemek ve bir nevi kutlama
ķırnı	: soy, yakınlık (I-50, 56)
ķırōlu	: Kıroğlu-Yavuzeli'ne bağlı köy (III-113, 2)
ķırşehir	: Kırşehir (I-73, 38)
ķısım	: kızım (I-73, 8)
ķıtlıķ	: kıtlık (IV-147, 12)
ķızboān	: Kızboğan-Araban'a bağlı Altınpınar Köyünün eski adı (III-117, 3)
kibi	: gibi (I-59, 22)
Kider	: gider (I-67, 1)
kilā	: kilo (I-67, 31)
kilametre	: kilometre (IV-134, 11)
kilē	: kilo (I-50, 10)
kilometire	: kilometre (IV-134, 9)
kimi	: gibi (I-47, 33)
kimyen	: kimyon (I-40, 30)
kine	: yine (I-26, 43)
kire	: kira (I-21, 6)
Kiriş-	: giriş- (II-103, 10)
kirmen	: "elde yün eğirmeye yarayan araç" (Derleme Sözlüğü C: 8)(I-9, 33)
kitab	: kitap (I-56, 15)

kivre	: kirve (IV-148, 82)
koca baba	: dede (III-114, 37)
ķocāney	: büyük anne (III-120, 16)
kōfōr	: kuaför (I-50, 25)
ķolcaĥ	: kolluk (IV-149, 83)
ķólge	: gölge (I-25, 15)
ķolu ķomŗu	: konu komŗu (II-99, 24)
ķólülük	: köylülük (I-30, 26)
ķóm-	: göm- (I-20, 90)
ķompile	: komple (I-75, 18)
ķonŗu	: komŗu (V-152, 4)
ķonyurol	: kontrol (I-20, 80)
ķoņu	: koku (I-6, 9)
ķoruz	: horoz (I-46, 15)
ķós-	: toplan- (I-4, 3)
ķoŗ	: koŗ (I-73, 105)
ķóvlü	: köylü (I-73, 90)
ķóynek	: gömlek (I-22, 13)
ķoŗebe	: göŗebe (I-38, 9)
ķömbe	: bir çeŗit hamur iŗim, ķörek (IV-144, 1)
ķömüŗ	: manda (IV-134, 13)
ķöpē	: köpeġi (II-104, 14)
ķösenge	: pirin yanından ayrılacak olan mürŗidin gideceġi yeri belirlemek için pirin bulunduġu yerden atılan ve atıldıġı yerde yeŗeren yanmıŗ odun parķasına verilen ad (III-112, 39)
ķösengi	: bk. ķösenge (III-112, 45)
ķoŗek	: köŗek-deve yavrusu (I-38, 64)
ķöynej	: gömleġi (I-16, 4)
ķrap	: krep-bir cins kumaŗ (I-46, 26)
ķuba	: kupa (I-59, 8)
ķülte	: külte (IV-149, 47)
ķündelik	: gündelik (I-49, 76)
ķündüz	: gündüz (IV-149, 7)
ķúraķ	: kürek (I-36, 74)
ķurbā	: kurbaġa (I-57, 47)
ķúrd	: kürt (I-73, 46)
ķuye	: tarlada ateŗ yakılmak için hazırlanan yer (IV-143, 13)
ķuzuyatā	: Kuzuyataġı (III-113, 28)
ķüçķük	: küçķük (I-9, 27)
ķüflet	: külfet (III-121, 97)
ķüfte	: köfte (III-111, 1)
ķülod	: külot (I-28, 13)
ķürās	: küreŗ-Hacı Küreŗ (III-113, 87)
ķüte	: köfte (III-111, 1)
ķütü	: kütüġü (II-83, 63)
ķüy	: köy (III-113, 33)
L	
laġabı	: lakabı (I-31, 38)

laana	: lahana (III-105, 16)
lafa	: asfalttan ayrılıp köye gelen yol (I-50, 71)
laķır luķur	: tabiat taklidi ses (II-83, 32)
lāmızın	: lafımızın (I-10, 66)
lāná	: lahana (II-100, 66)
lapádan	: tabiat taklidi ses (III-116, 81)
lavuba	: lavabo (II-102, 40)
laylom	: naylon (I-25, 33)
leēn	: leēen (III-102, 20)
léra	: lira (I-70, 49)
leylan	: naylon (I-69, 20)
lezet	: lezzet (I-63, 70)
lōv	: evin üzerine çatı yerine konan toprağı sıkıştırmaya yarayan silindir
biçimindeki alet	(III-124, 54)
M	
maallim	: muallim (I-69, 10)
mādur	: mağdur (III-111, 12)
mafād	: vefāt (I-32, 8)
māfız	: muhafız (IV-137, 14)
māhane	: bahane (IV-149, 6)
maħarna	: makarna (I-40, 28)
maħrem	: muharrem (IV-137, 27)
makane	: makine (V-152, 24)
maķına	: makine (I-25, 11)
māli	: vali (I-36, 80)
mālle	: mahalle (I-59, 10)
mámet	: Mehmet (III-120, 11)
māmud	: Mahmut (II-83, 1)
mámur	: memur (V-151, 40)
mancılık	: köy ismi (I-40, 22)
manduru	: mandıra (II-100, 71)
māne	: mâni (I-39, 74)
mānes	: mâni (I-39, 74)
manısa	: Manisa (I-28, 57)
māni	: mânâ (I-40, 52)
mapıslık	: hapislik (I-50, 87)
mar	: yılan (I-11, 87)
māra	: mağara (III-115, 57)
mas-	: bas- (I-28, 17)
masiyat	: nasihat (I-2, 28)
masrav	: masraf (I-46, 44)
māř	: maaş (IV-147, 4)
maşandıra	: maşınga-kuzine de denilen bir tür soba (I-46, 5)
maşınga	: fırın olarak da kullanılabilen bir tür soba-kuzine (I-13, 24)
māteb	: mâtem (I-36, 35)
maya ğur-	: mayala- (I-78, 4)
mayāne	: muayene (I-19, 28)
mayane	: muayene (I-20, 80)

māza	: mağaza (II-99, 17)
me'erse	: meğerse (I-11, 14)
mecene	: ıssız (I-20, 88)
meci	: imece (II-92, 12)
mecit	: büyük gümüş para (I-5, 71)
mēçul	: meçhul (I-28, 52)
mefad	: vefat (I-20, 3)
mehremet	: merhamet (I-45, 58)
mehtamını	: matemini (I-36, 2)
mehtup	: mektup (IV-148, 114)
mejburen	: mecburen (III-120, 19)
mejlis	: meclis (IV-147, 24)
mekine	: makine (III-116, 39)
melen	: filan (I-40, 37)
melmeket	: memleket (I-54, 11)
memed	: Mehmet (I-32, 40)
mēmed	: Mehmet (II-102, 102)
memekli	: bir ziyaretin adı (III-117, 43)
memmet	: Mehmet (IV-136, 8)
men	: ben (I-23, 1)
mencilis	: meclis (I-2, 20)
merā	: merağ (I-67, 95)
mēras	: miras (I-28, 53)
mēras	: miras (I-50, 108)
mercimē	: mercimeği (I-63, 60)
merdivan	: merdiven (I-79, 45)
merkep	: merkep (I-73, 85)
merteg	: “damın üzerindeki kısa ağaç örtü; mezarda ölü üzerini örten tahtalar” (Sağır, 423)(III-124, 52)
mesā	: mesela (I-12, 19)
mesebe	: mezhebe (I-63, 103)
mesel	: hikaye, masal (I-41, 98)
mesen	: mesela (I-2, 29)
meseref	: masraf (III-113, 108)
mesmele	: Besmele (I-5, 69)
meşereti	: mucizesi, ünü (I-55, 3)
meturu	: metre (IV-139, 17)
meyhānacı	: meyhāneci (I-28, 49)
mezer	: mezar (I-75, 14)
mezercı	: mezarıcı (IV-148, 101)
mezerlik	: mezarlık (IV-145, 120)
mıhdar	: muhtar (IV-145, 16)
mınla mistava	: Molla Mustafa (III-121, 42)
millar	: milyar (I-46, 44)
millon	: milyon (I-26, 23)
mindallı	: bindallı (I-42, 47)
miraşlama	: miraçlama (I-12, 24)
misāviğ	: misafir (IV-145, 29)
misir	: mısır (I-23, 27)

mınasip	: münâsîp (I-4, 8)
mobila	: mobilya (I-67, 52)
modaren	: modern (III-115, 8)
motur	: motor (I-7, 2)
motusiklet	: motorsiklet (I-56, 27)
mökem	: muhkem, sağlam (II-82, 37)
mıabbet	: muhabbet (I-40, 26)
mıafazalı	: muhafazalı (IV-147, 17)
mıakkağ	: muhakkak (I-36, 4)
muarrem	: muharrem (IV-137, 27)
mubaşşır	: mübaşir (I-30, 62)
mucêtesi	: mucizesi (I-45, 13)
muçu	: hizmetkâr (I-36, 22)
muğâdır	: muktedir (I-4, 9)
muharem	: muharrem (IV-146, 83)
muhtâş	: muhtaç (V-153, 38)
munâr	: bunlar (I-2, 12)
munnar	: bunlar (I-38, 1)
musâip	: musahip (I-66, 5)
musâip	: müsahip (I-34, 2)
musafir	: misafir (II-98, 5)
musêjplik	: musahiplik (I-34, 1)
musêb	: musahip (I-65, 5)
musêplen	: musahiple (I-40, 65)
mûtar	: muhtar (I-31, 52)
mûtar	: muhtar (I-41, 2)
mutlağa	: mutlaka (IV-149, 28)
mutlağ	: mutfak (I-46, 6)
muyandız	: mühendis (I-76, 13)
müendis	: mühendis (IV-147, 26)
müdema	: mutlaka (I-25, 20)
müderriz	: müderris (IV-147, 23)
mühümmât	: mühimmat (IV-142, 1)
mükembel	: mükemmel (IV-149, 26)
müsaip	: müsahip (I-34, 2)
müsafir	: misafir (I-50, 41)
müsafirâne	: misafirhâne (II-85, 13)
müsâplı	: musahipli (I-73, 124)
müsâvir	: misafir (I-39, 30)
müsâyib	: musahip (I-80, 8)
müsêp	: musahip (I-41, 43)
N	
na	: işaret zamiri olan bir söz (II-83, 63)
nadde	: radde (IV-145, 58)
nağır	: “değişik tür hayvanlardan oluşan sürü” (Derleme Sözlüğü C: 9)(III-121, 29)
nahsibini	: nasibini (I-28, 46)

namıs	: namus (I-20, 89)
napacık	: ne yapacağız (I-20, 80)
nāpaḳ	: ne yapalım (I-54, 23)
napcez	: ne yapacağız (I-70, 47)
napijm	: ne yapayım (I-39, 10)
nāpsın	: ne yapsın (I-48, 5)
nar	: ateş (I-11, 79)
nasıysa	: nasılsa (I-41, 23)
nasiat	: nasihat (I-2, 12)
ne_adar	: ne kadar (III-114, 20)
ne aptınız	: ne yaptınız (I-32, 46)
neetlen-	: niyetlen- (I-57, 42)
nedi	: nedir (IV-136, 28)
nerē	: nereye (IV-142, 13)
nergele	: nargile (I-63, 110)
nevşe	: lohusa (III-117, 20)
nevşēr	: Nevşehir (III-121, 69)
ney	: ne (I-13, 1)
ni	: ne (IV-141, 25)
niden	: neden (I-49, 6)
niḡâh	: nikah (I-50, 94)
nina	: kına gecesinde söylenen mâni (I-5, 19)
nirde	: nerede (IV-149, 21)
nişannulan	: nişanlan- (III-115, 52)
niyde	: Niğde (III-121, 69)
nous	: nüfus (I-54, 36)
nōusçu	: nüfusçu (I-41, 34)
nout	: nohut (I-6, 10)
nofut	: nohu' (IV-141, 21)
nolum	: ne olur (IV-136, 16)
nöker	: kuma (III-116, 3)
núhus	: nüfus (I-51, 7)
nuhut	: nohut (I-40, 24)
numurta	: yumurta (IV-141, 18)
nurürsünüz	: ne yapıyorsunuz (IV-149, 44)
nusḳa	: muska (I-11, 76)
O	
oã	: ona (I-2, 5)
óün	: öğün (II-99, 4)
ocānda	: ocağında (V-152, 18)
ōda	: orada (II-84, 3)
oğur	: okur (IV-126, 1)
oğalak	: oğlak (I-70, 56)
oğun	: onun (IV-130, 17)
óğú	: önu (I-61, 70)
oḡu-	: oku- (IV-148, 47)
oḡumuş	: okumuş (IV-148, 1)

oḥuytu	: okuntu (IV-148, 47)
oḥallar	: köy ismi-Çakallar olabilir (I-40, 22)
oḥarı	: yukarı (II-91, 73)
oḥḥa	: bir ağırlık ölçüsü birimi (I-6, 8)
oḥlanèn	: oklavayla (I-54, 76)
okonomit	: ekonomi (I-30, 48)
oḥuan	: okuyan (I-26, 27)
oḥuntu	: davetiye (I-28, 63)
ōlak	: oğlak (I-44, 28)
ōlan	: oğlan (I-1, 11)
olana_dar	: olana kadar (IV-149, 33)
ollara	: oralara (IV-143, 79)
olū_çün	: olduğu için (II-107, 2)
olucaḥ	: olacak (I-38, 44)
olulaḥ	: olarak (V-152, 4)
onarın	: onların (IV-147, 17)
oncaḥ	: oyuncak (I-5, 78)
onluk baı	: giysilerin önüne bağlanan önlk benzeri parça (I-10, 3)
onnā	: onlar (IV-136, 52)
onuḥḡ	: onun (I-57, 27)
oḥara	: onlara (I-68, 8)
orā	: orağı (IV-143, 4)
orag ayı	: temmuz (II-82, 28)
orānı	: orağını (I-63, 32)
oray	: oraya (I-36, 69)
ordan	: oradan (I-2, 6)
orē	: oraya (III-113, 74)
oretmeye	: öğretmene (II-99, 25)
órkek	: erkek (II-104, 10)
orlāda	: oralarda (V-153, 36)
orlar	: oralar (I-64, 11)
orta_sya	: Orta Asya (I-9, 10)
ortaız	: ortağız (III-118, 50)
ortaḥul	: ortaokul (I-28, 4)
ortan	: ortanca (I-57, 56)
oruḥ	: oruç (I-5, 1)
ossa	: olsa (I-28, 69)
ōsun	: olsun (I-31, 42)
oturama	: bir eğlence (I-5, 50)
otuS	: otuz (I-9, 4)
oyneller	: oynarlar (III-116, 30)
ozli-	: özle- (II-99, 37)
Ö	
öüne	: önüne (I-23, 23)
öḡsürük	: öksürük (I-63, 91)
öḡsüz	: öksüz (IV-139, 31)
öḡü	: önü (I-13, 7)

öldüç	: cenazeye baş sağlığına gitme, cenazede bulunma (III-113, 99)
ōķüler	: öbürküler (II-95, 17)
ōlen	: öğle (I-11, 31)
ōleş-	: üleş- (III-112, 32)
ōnümüz	: önlüğümüz (IV-149, 85)
ōmür	: öbür (I-65, 7)
ōnnük	: önlük (III-115, 1)
ōretim	: öğretim (I-12, 3)
ōrütmen	: öğretmen (I-50, 110)
ötē	: öteki (IV-146, 84)
öv	: ev (II-102, 43)
öve	: üvey (III-116, 35)
öveç	: iki yaşına gelmiş erkek kuzu (V-151, 15)
övey	: üvey (IV-136, 24)
öveyik būdayı:	iri keşkeklik buğday (IV-129, 8)
övke	: öfke (I-45, 55)
övlcene	: öylece (II-82, 19)
övtiyar	: ihtiyar (IV-130, 25)
öyl_iş	: öyle iş (I-40, 37)
özlúu	: özlüğü (I-56, 7)
P	
paca	: baca (I-46, 99)
paçoz	: patoz (IV-143, 19)
pağat	: fakat (I-56, 8)
pağadinle	: pakedinle (I-45, 39)
pağat	: paket (I-60, 26)
pakla	: bakla (I-37, 6)
pağ-	: bak- (I-72, 14)
pāla	: bakla (II-100, 89)
palan	: giyecek (II-82, 14)
palaz	: kilim (I-60, 23)
pambıķ	: pamuk (III-113, 3)
pamıķ	: pamuk (I-46, 106)
pancarcılığ	: pancarcılık (IV-147, 27)
Panğa	: banka (I-41, 13)
pantol	: pantolon (IV-149, 99)
parā	: pāreye (I-36, 34)
parala-	: parçala- (I-2, 47)
partisi	: pardesü (I-36, 67)
pasilla	: fasülye (I-54, 59)
pat sat	: seyrek anlamında kullanılmış tabiat taklidi bir söz (III-121, 77)
patatis	: patates (I-50, 43)
paygambarlık	: peygamberlik (I-9, 8)
pazlama	: bazlama (IV-148, 124)
pelçi	: ocak (II-99, 32)
pempeli	: pembeli (I-46, 80)

- pendir : peynir (III-117, 56)
 peşgir : peşkir (I-16, 4)
 pevlīan : pehlivan (IV-145, 72)
 pevlivan : pehlivan (IV-145, 70)
 pındır pındır : kalaylı demir su kaplarını tarif etmek için kullanılmış tabiat taklidi bir söz (I-41, 97)
 pıransa : pırasa (I-73, 29)
 pırtı : eşya (II-82, 33)
 pıynar : bir ağaç cinsinin adı (I-44, 18)
 pi_key : bir köy veya bir kamyon anlamında kullanılmış yanlış telaffuz sonucu bu şekilde ortaya çıkmış bir sözcük (I-39, 49)
 pi'nik : piknik (I-45, 35)
 picama : pijama (II-101, 20)
 pillik : hindi (I-30, 27)
 piriç : pirinç (I-54, 59)
 Pire : biraz (I-26, 26)
 pirinş : pirinç (II-102, 18)
 piriş : pirinç (I-39, 33)
 piskindiruk : puslu hava için kullanılan bir söz (II-91, 2)
 porupağanda : propaganda (IV-147, 14)
 pöl- : böl- (I-4, 4)
 Pölük : bölük (I-41, 35)
 pöşke ekmē : bir çeşit mayalı ekmek (II-87, 23)
 pulis : polis (I-20, 4)
 puñar : pınar (III-116, 20)
 puzuli : Fuzuli (I-12, 20)
 pütün : bütün (I-71, 8)
 pīza : buzağı (I-38, 66)
R
 raatlīa : rahatlığa (II-99, 38)
 rahassız : rahatsız (IV-147, 33)
 rahmatı : rahmetli (III-113, 84)
 rahpir : rehber (I-74, 23)
 rāmet : rahmet (I-40, 85)
 rapur : rapor (IV-143, 54)
 rāsız : rahatsız (III-119, 95)
 reisi cumur : cumhurbaşkanı (I-63, 80)
S
 sā- : sağ- (I-11, 44)
 sā : sağ (I-56, 45)
 saā : sana (I-42, 20)
 saab : sâhip (I-79, 21)
 saan : sahan (II-105, 29)
 saân : sahan (III-115, 48)
 saardık : sağardık (I-21, 32)
 sabāça : sabaha kadar (III-119, 9)
 sabālen : sabahleyin (III-113, 4)

sabān	: sabahleyin (I-67, 20)
sabānda	: sabahında (I-46, 39)
sābımız	: sahibimiz (II-82, 2)
sābi	: sahibi (IV-138, 68)
sacā	: saç ayağı (IV-132, 1)
sāda	: sâde (III-124, 16)
sādiç	: sağdıç (IV-138, 42)
sādışlı	: sağdıçlı (I-79, 64)
sādış	: sağdıç (I-41, 80)
safā	: sefâ (I-11, 99)
sāfi	: sâfi (I-68, 42)
sağa	: sana (I-54, 22)
sāğıl-	: kurtul- (III-116, 65)
sahat	: saat (I-28, 72)
saḫatlık	: saatlik (II-91, 96)
saıyog	: sağıyoruz (I-54, 16)
sājibi	: sahibi (I-35, 10)
saj	: saç (IV-149, 47)
saḫandırık	: bir çeşit giysi (I-46, 74)
saḫol	: ceket (III-113, 135)
salak	: gelin başına takılan bir süs (V-153, 27)
sālam	: sağlam (I-64, 16)
sālan-	: sağlan- (I-56, 56)
salduş	: sağdıç (II-108, 31)
sālī	: sağlığı (I-79, 84)
sālīk	: sağlık (V-152, 18)
salıklıylar	: yolcu ediyorlar (I-36, 66)
salın	: salon (IV-139, 21)
salıngaç	: salıncak (I-33, 10)
sallangiç	: salıncak (I-59, 17)
salir	: Salur (I-32, 20)
samma	: sağma (IV-136, 5)
sān	: sahan (II-82, 26)
sancā	: sancağa (I-60, 18)
saḫ-	: sapla-, batır- (III-117, 25)
sangi	: sanki (II-102, 70)
saplū	: ambardan hububat almaya yarayan bir çeşit tahta kepçe (V-155, 44)
sarıgız	: Sarıkız (I-28, 34)
sarımsānı	: sarımsağımı (II-100, 72)
sarlar	: Sarılar (III-118, 8)
sarular	: Sarılar (III-115, 68)
saş	: saç (I-20, 30)
saŞ	: saç (II-108, 38)
sātan	: zâten (I-29, 20)
sāt	: saat (I-36, 4)
Sāten	: zâten (I-38, 28)
saten	: zâten (I-40, 74)
savır-	: savur- (IV-143, 20)

saya	: küçükbaş hayvan barınağı (I-28, 24)
saygulu	: saygılı (IV-133, 5)
sayıb	: sâhip (I-2, 44)
sayrı	: hasta (I-32, 16)
sē-	: sev- (IV-145, 96)
sēir	: sefer (I-30, 17)
seırde seırde	: seğirte seğirte (IV-130, 19)
sebed	: sepet (IV-146, 45)
sebilullā	: Sebilullah (I-36, 47)
seçî	: seçiği (IV-148, 26)
sede	: sâde (I-46, 32)
sēde	: sâde (IV-146, 2)
sefiye	: seviye (I-5, 93)
seftāli	: şeftali (III-119, 13)
seğa	: SEKA (II-102, 10)
segiz	: sekiz (II-103, 12)
sehebelik	: sahabelik (IV-145, 51)
sekeriya	: Zekeriya (IV-136, 1)
sekizen	: seksen (I-54, 32)
selemet	: selâmet (I-75, 8)
selfi	: selvi (II-83, 31)
sēmen	: seymen (IV-148, 20)
sennikçe	: Şenlikçe (III-113, 129)
seráy	: saray (IV-136, 4)
serbes	: serbest (I-3, 4)
sere	: sera (I-6, 6)
sesten-	: seslen- (I-54, 72)
seş-	: seç- (III-113, 11)
seştî	: seçtiği (I-2, 11)
sever	: sefer (I-47, 20)
seyis	: iki yaşında keçi (V-152, 18)
Seytinlik	: zeytinlik (I-79, 2)
sezan	: sezon (I-46, 7)
sır	: sığır (I-76, 22)
sıkman	: kadınların giydiği bir alt giysisi (I-22, 10)
sımsığı	: sımsıkı (I-68, 51)
sıtaş	: staj (I-47, 7)
sıvaz	: Sivas (II-106, 6)
sıyıl	: sığır (II-91, 17)
sîdi	: kompakt disk (I-33, 14)
sifte	: siftah, ilk (III-113, 5)
silaf	: silah (II-95, 12)
simdi	: şimdi (III-119, 2)
sitil	: çalışılan yere yemek götürmeye yarayan kap (IV-143, 13)
siyec	: altına takılan altın ya da gümüş paralara verilen ad (I-22, 14)
siyeç	: bk. siyec(I-10, 6)
siyeÇ	: bk. siyec (I-13, 19)
siyetik	: siyatik (I-69, 20)

siyiril-	: sıyrılı- (III-116, 72)
sō	: sonra (II-83, 44)
soan	: soğan (I-5, 3)
soud-	: soğut- (I-8, 20)
soug	: soğuk (II-102, 52)
solcan	: solucan (I-25, 19)
sōütlü	: Söğütlü (I-26, 2)
soba	: sopa (II-101, 39)
soğul-	: hayvanın –annenin- süttten kesilmesi anlamında kullanılmış (I-57, 50)
soḥ-	: sok- (IV-145, 32)
sohu	: sofu (I-11, 108)
sokāmız	: sokağımız (I-56, 47)
sókel	: hasta (IV-130, 12)
soḫu	: sokuntu (III-113, 85)
solğırım	: soykırım (I-70, 21)
sōna	: sonra (I-73, 117)
sonna	: sonra (IV-134, 22)
sōra	: sonra (I-2, 7)
sosyetig	: sosyetik (I-56, 16)
sovan	: soğan (I-57, 17)
sōle	: düğüne davet etme (I-45, 39)
sōürme	: bir yemek (III-119, 4)
söyle	: şöyle (III-113, 52)
söylim	: söyleyiş (III-115, 69)
su	: şu (III-113, 23)
suān	: soğan (I-63, 56)
sufra	: sofrası (I-5, 77)
sufra	: sofrası (I-59, 23)
suğan	: soğan (I-40, 54)
súlfikar	: Zülfikâr (I-36, 27)
sulucağarahöyüğe	: Sulucakarahöyüğe (III-112, 25)
suş	: suç (I-38, 42)
suvra	: sofrası (I-13, 23)
sūvra	: sofrası (I-28, 78)
süd	: süt (I-8, 20)
süleymen	: Süleyman (I-32, 27)
sün-	: uza- (I-21, 29)
sünet	: sünnet (I-28, 65)
sünnü	: sünni (I-70, 18)
süpürje	: süpürge (II-99, 34)
süpürke	: süpürge (V-153, 40)
süsüle-	: süsle- (I-30, 75)
süzgeş	: süzgeç (II-102, 28)
Ş	
şādetnāme	: şehadetnâme (IV-147, 33)
şāhir	: şair (I-63, 88)

şalbazarı	: Şalpazarı (II-91, 94)
şapğa	: şapka (II-106, 35)
şavk	: ışıık (I-78, 14)
şavlar	: şalvar (IV-149, 99)
şē	: şey (V-151, 5)
şēir	: şehir (I-40, 47)
şēit	: şehit (I-9, 4)
şēcimiz	: şeyciğimiz (V-153, 39)
şeftalis	: şeftali (III-116, 6)
şele	: şöyle (III-116, 47)
şelek	: “sırtta taşınan yük” (Derleme Sözlüğü C: 10)(III-122,)
şemsiye	: şemsiye (II-108, 28)
şēr	: şehir (I-10, 10)
şerid	: şerit (II-102, 83)
şeyir	: şehir (I-13, 21)
şeyle	: şöyle (I-4, 7)
şeytán	: şeytan (I-12, 37)
şikāet	: şikayet (I-40, 55)
şimi	: şimdi (IV-145, 91)
şinci	: şimdi (I-47, 10)
şincikinner	: şimdikiler (I-30, 45)
şindi	: şimdi (I-1, 10)
şindik	: şimdi (III-113, 15)
şini	: şimdi (II-99, 33)
şinin	: şimdi (IV-149, 37)
şipit	: “kalın sac ekmeği, bazlama” (Derleme Sözlüğü C. 10)(I-39, 63)
şişek	: koyunun yavrusu (I-70, 58)
şivleri	: şiveleri (I-27, 8)
şiy	: şey (I-23, 10)
şo	: şu (I-32, 29)
şó	: şu (I-32, 2)
şofer	: şoför (II-95, 21)
şoraya	: şuraya (III-116, 86)
şörda	: şurada (V-153, 4)
şordaki	: şuradaki (IV-146, 70)
şúgúr	: şükür (IV-148, 13)
şura	: şuraya (I-26, 12)
şurut bağla-	: nişan günü belirle- (I-45, 46)
şüde	: süte (III-116, 28)
şümit	: şimit de denilen bir çeşit ince bulgur (III-111, 2)
şümüt	: bk. şümit (III-111, 4)
T	
tā	: dağ (III-124, 74)
tā	: daha (II-83, 45)
tā	: küçük pencere (III-125, 8)
ta	: te (I-22, 2)
taa	: daha (I-8, 9)
taan	: yer (I-58, 3)

taın	: tahin (I-28, 19)
tāuķ	: tavuk (I-30, 26)
tālā	: tarla (I-5, 94)
tabēn	: tabağın (I-54, 6)
tabıla	: tabla (I-51, 16)
tabıla	: tabela (II-102, 6)
tabıt	: tabut (I-73, 89)
taha	: daha (I-5, 88)
tahmine	: tahminen (III-115, 58)
tahtı	: tahta (I-61, 1)
taķķa	: dakika (I-67, 105)
tákke	: tekke (I-39, 45)
taķlit	: taklit (I-13, 29)
tákrar	: tekrar (IV-145, 64)
taķsı	: taksi (I-30, 75)
taġınımı ġır-	: “ölü gömüldükten sonra mezar başında imamın dinsel sözler söylediği kısa tören” (Derleme Sözlüğü C.10)(I-20, 75)
tállá	: tarla (II-100, 27)
talla	: tarla (IV-147, 31)
tāmin	: tahmin’ (III-121, 38)
tapılama	: mayasız hamurdan yapılan saç üzerinde pişirilen, elle vurularak şekil verilen ve adını şekil verirken çıkan tap tap sesinden alan bir tür ekmek (I-20, 27)
tapıt	: tabut (IV-143, 50)
tapla	: tabla (I-5, 72)
tarana	: tarhana (I-13, 2)
tarav	: taraf (I-73, 36)
tārına	: tarhana (I-31, 7)
tārī	: tarihî (III-115, 56)
tarnā	: tarhana (V-153, 20)
tastı	: taşı (I-11, 26)
tāta	: tahta (I-39, 63)
tātacı	: tahtacı (I-73, 54)
tatarōlu	: Tataroğlu (IV-148, 4)
tatbig	: tatbik (I-63, 107)
tavıķ	: tavuk (I-5, 3)
taylalī	: tarlalığı (II-82, 23)
tē	: işaret için kullanılan bir sözcük (III-116, 15)
teciribe	: tecrübe (I-73, 100)
tecribeli	: tecrübeli (III-115, 24)
tehdid	: tehdit (IV-147, 14)
tekger	: tekrar (I-31, 31)
tekgeri	: tekrar (I-1, 8)
tekler	: tekrar (III-116, 38)
telēön	: televizyon (I-26, 39)
telefön	: telefon (II-108, 16)
televizen	: televizyon (I-30, 8)
televizon	: televizyon (I-33, 14)
televizyen	: televizyon (I-73, 24)

telefon	: telefon (I-79, 41)
tellik	: terlik (IV-141, 24)
temiS	: temiz (I-62, 22)
tene	: tâne (I-1, 1)
tenevizen	: televizyon (I-39, 2)
tepelek	: “yüksekçe yer” (Derleme Sözlüğü C. 10)(I-7, 9)
tepsi	: tepsi (IV-135, 5)
tepleme	: tapılama ekmeği (I-23, 21)
terçi	: “çengelli iğ” (Derleme Sözlüğü C. 10)(III-120, 34)
teris	: terhis (II-97, 11)
terkle-	: bırak- (III-116, 71)
terris	: terhis (IV-134, 47)
teselleme	: teselli (I-45, 9)
teşt	: çamaşır yıkanan büyük leğen (III-116, 54)
teyemmül	: teyemmüm (I-34, 18)
teze	: tâze (III-113, 133)
tēze	: teyze (III-102, 77)
tezgā	: tezgâhı (I-60, 25)
tezgâğı	: tezgâhı’ (I-80, 40)
tıngır	: tepsi (I-28, 19)
tıpılıyn	: tıpıla- hamura yufka şekli vermek için yapılan harekete verilen tabiat
taklidi sözcük	(I-76, 20)
tırlān	: Tırlağın-bir lakap (IV-141, 9)
tīb	: tip (I-41, 4)
tiken	: diken (I-73, 115)
tikme	: dikme (II-108, 19)
tiskin-	: tiksini- (I-26, 55)
tiyzá	: teyze (I-30, 32)
Tqum	: doğum (II-105, 10)
toklu	: bir yaşını geçmiş kuzu yavrusu (I-70, 58)
toqmā	: tokmağı (II-91, 71)
toktor	: doktor (I-41, 21)
toqtur	: doktor (IV-146, 85)
tomatiz	: domates (I-6, 4)
toprağ	: toprak (I-77, 11)
torpağ	: toprak (IV-136, 38)
toruk	: çam fidanı (I-44, 22)
tömel-	: şişip sivril- (II-103, 8)
töreme	: türeme (I-47, 30)
trafi_ğazāsı	: trafik kazası (II-102, 13)
tūalet	: tuvalet (II-83, 4)
tōbe	: tövbe (II-105, 5)
tūla	: tuğla (I-38, 21)
tuluk	: ayran saklamak için deriden yapılan kap (I-72, 35)
turb_otu	: turp otu (I-50, 6)
turis	: turist (IV-145, 96)
tut	: dut (III-112, 39)

túvek	: tüfek (I-41, 62)
tüfeg	: tüfek (IV-145, 106)
tüğle-	: zıpla-, sıçrayarak oyna- (I-5, 52)
tükkan	: dükkan (IV-145, 35)
tülbe	: türbe (IV-146, 39)
türiyen	: türeyen (I-73, 39)
U	
u	: o (I-3, 1)
uüt	: öğüt (I-2, 27)
úçún	: için (I-3, 4)
ufag	: ufak (I-63, 13)
uğarı	: yukarı (II-105, 20)
úğüd-	: öğüt- (I-30, 38)
uqara	: yukarıya (II-91, 28)
uqarı	: yukarı (II-87, 2)
üle	: öyle (I-46, 43)
ülesem	: öyleyse (IV-148, 107)
ulum	: oğlum (II-83, 77)
unar	: onlar (I-26, 10)
unduz	: kına gecesinde oğlan evinden kız evine getirilen yiyecek (II-102,
110)	
ur-	: vur- (I-1, 6)
ura	: bir hitap sözü (II-83, 19)
urā	: oraya (IV-141, 26)
urān	: oradan (IV-127, 3)
ūraş-	: uğraş- (I-31, 12)
urba	: giysi (V-153, 34)
urda	: orada (I-2, 12)
urē	: oraya (I-50, 51)
urğaş-	: uğraş- (III-124, 24)
urman	: orman (II-83, 20)
ūru	: uğuru-yolu (I-20, 71)
urufuna	: ruhuna (I-33, 9)
urum	: Rum (I-36, 14)
urus	: Rus (II-107, 27)
usul	: usûl (IV-134, 32)
uşā	: çocuğu (III-116, 35)
uşaım	: çocuğum (II-82, 6)
uşag	: uşak (IV-146, 31)
uştu	: eskiden gelinlerin giydiği kıyafet (V-153, 26)
uvak	: ufak (I-25, 29)
ūyle	: öyle (I-67, 25)
uyna-	: oyna- (I-46, 30)
Ü	
üüd-	: öğüt (III-124, 41)
üç peşli	: “bazı elbiselerin yakalarına veya eteklerine eklenen üçgen şeklindeki
parça” (Gülseren, 2000) (IV-141, 28)	
üçürü	: için (I-73, 106)

üğüd-	: öğüt- (I-30, 38)
ülüzgar	: rüzgar (I-63, 16)
ün	: gün (IV-147, 36)
ünne-	: seslen- (I-79, 40)
ünnük bağa	: önlük bağı (I-30, 9)
ürā	: rüya (I-45, 13)
ürüsüm	: tören, resm, adet (I-5, 15)
üs	: üst (III-113, 24)
üseyin	: Hüseyin (I-26, 62)
üslük	: başa giyilen bir kıyafet (I-46, 28)
üslük	: başa giyilen bir kıyafet (I-39, 43)
üstāz	: üstād (I-36, 44)
üstüe	: üstüne (I-23, 23)
üş	: üç (I-5, 1)
üşlü	: üçlü (I-56, 45)
üyle	: öyle (I-40, 44)
üyüd-	: öğüt- (III-124, 47)
üz	: yüz (I-51, 3)
üzüm ayı	: Kasım (II-82, 29)
üzüngüyü	: yüzükoyun (III-116, 62)
V	
vād et-	: vaad et- (I-28, 48)
vağıt	: vakit (I-42, 34)
vaḥıt	: vakit (IV-145, 90)
vaqıt	: vakit (I-39, 70)
vallā	: vallahi (I-28, 70)
varaḳa	: baraka (I-63, 13)
varırken	: varuḳa (II-107, 35)
varlıḳ	: varlık (IV-148, 51)
vasāıt	: vesâit (I-32, 21)
velisi	: evveli (I-46, 45)
velkü	: Rize-İkizdere-Diktaş köyünün eski adı (II-95, 6)
vere	: sürekli anlamında kullanılan bir sözcük (I-66, 12)
vesāre	: vesâire (I-56, 17)
veyahıt	: veyahût (IV-138, 3)
vır-	: vur-, yor- anlamında kullanılmış (I-73, 43)
vilāyat	: vilâyet (I-63, 86)
viya	: veya (I-40, 73)
vū-	: vur- (V-151, 8)
vüçut	: vücut (I-34, 19)
Y	
yā-	: yağ- (I-29, 10)
yāıt	: yahût (I-70, 24)
yau	: yâhut (I-56, 37)
yaut	: yâhut (I-2, 8)
yabilış	: yapılış (II-106, 31)
yadırğı	: yabancı (III-117, 45)

yafıcı	: yapıcı (I-137, 53)
yāfit	: yâhut (I-67, 2)
yafit	: yâhut (I-73, 53)
yağlık	: bir mendil, başaörtüsü (I-5, 95)
yağunuz	: yanınız (IV-135, 12)
yakıb	: Yakup (I-74, 7)
yāla-	: yağla- (I-54, 6)
yala'	: yalak (II-91, 99)
yālaş	: yağlı aş-bir çeşit helva (II-103, 21)
yālaş 68)	: yağlı aş-içine mısır unu koyularak yapılan lahana sarması (II-100,
yalığız	: yalnız (II-103, 10)
yālîk	: yağlık, bir çeşit baş örtüsü (I-39, 43)
yalınız	: yalnız (I-20, 92)
yalıñız	: yalnız (I-5, 31)
yalıñuz	: yalnız (IV-130, 4)
yalız	: yalnız (I-50, 110)
yālız	: yalnız (I-54, 42)
yalînız	: yalnız (I-32, 28)
yalâñız	: yalnız (I-47, 30)
yāmır	: yağmur (I-8, 7)
yamşak	: yaşmak (I-10, 11)
yanasalıh	: terbiyesizlik, lâubâlılık (IV-145, 17)
yānda	: yanında (I-46, 96)
yāniş	: yanlış (IV-136, 16)
yanlık	: içerisinde ayran yapılan deri kap (I-8, 19)
yanniş	: yanlış (I-64, 15)
yanuşlu	: bir yerleşim yeri (IV-136, 4)
yanlışlık	: yanlışlık (I-38, 44)
yapā	: yapağı (I-23, 26)
yaşah	: yasak (I-36, 21)
yasdıq	: yastık (I-67, 121)
yastıla-	: yasılt- (IV-149, 55)
yaşaan	: yaşayan (I-30, 67)
yatim	: yetim (I-79, 23)
yavıS	: yavuz (I-5, 27)
yavıt	: yâhut (I-67, 84)
yavriçım	: yavucuğum (IV-148, 49)
yavut	: yâhut (I-38, 59)
yavuz	: iyi, başarılı (I-8, 22)
yayıyın	: yayığın (I-68, 38)
yayka-	: yıka- (I-39, 71)
yáyka-	: yıka- (I-60, 12)
yazı	: ova (III-113, 93)
yazmı	: yazma (I-10, 6)
yeen	: yeğen (I-79, 39)
yēke-	: yıka- (I-23, 15)
yelöünü	: yelöğünü-içi boş olan fındık (II-106, 5)

yemák	: yemek (I-76, 56)
yemáni	: yemeğini (III-116, 3)
yene	: yine (I-67, 113)
yeñ	: yeni (I-30, 76)
yêrë	: yöre (I-12, 11)
yerin-	: özen- (II-84, 3)
yesir	: esir (I-36, 17)
yetiş	: yetmiş (I-54, 32)
yev	: ev (I-56, 32)
yèvel	: evvel (I-30, 18)
yèyceği	: yiyeceği (IV-147, 9)
yıñ	: yığın (I-23, 33)
yığad-	: yıkat- (I-73, 93)
yılha-	: yıka- (IV-134, 36)
yılaf	: yulaf (I-28, 42)
yılbada	: bk. ılbada (I-10, 5)
yılıçıbık	: Yalıçubuk (IV-147, 30)
yımırta	: yumurta (II-103, 23)
yırmağ	: ırmak (II-99, 36)
yīdı	: yığdı (II-86, 18)
yimeci	: imece (I-30, 10)
yimek	: yemek (I-22, 6)
yīmi	: yirmi (II-82, 3)
yit-	: it- (III-116, 37)
yitmiş	: yetmiş (I-72, 33)
yiyecek	: yiyecek (II-100, 34)
yıykan-	: yıkan- (I-79, 72)
yókarı	: yukarı (I-20, 12)
yónan	: Yunan (I-56, 42)
yoardım	: yoğunlaştırırdım (I-8, 25)
youdu	: yok idi (I-25, 2)
yourd	: yoğurt (I-54, 16)
yog	: yok (I-39, 18)
yoğdun	: yok idi (I-25, 2)
yoh	: yok (I-36, 50)
yoh	: yok (I-42, 12)
yoksuz	: yoksul (III-117, 56)
yolān	: yoldan (II-103, 32)
yonan	: Yunan (I-38, 11)
yörd	: yoğurt (IV-148, 127)
yörük	: yörük (I-8, 18)
yōsam	: yoksa (I-45, 28)
yōsu	: yosun (II-102, 72)
yoz	: kısır (I-11, 54)
yōmiye	: yevmiye (I-26, 23)
yönmiye	: yevmiye (I-54, 35)
yōretmen	: öğretmen (I-20, 6)

yörü-	: yürü- (I-7, 18)
yörüt-	: yürüt- (I-70, 22)
yur-	: yuğur- (I-25, 7)
yūdur-	: yıkat- (I-79, 93)
yuka	: yufka (I-20, 29)
yumānla	: yumağıyla (I-46, 8)
yurd	: yurt (I-70, 8)
yurtaşlık	: yurттаşlık (I-56, 16)
yūsel-	: yüksel- (IV-136, 45)
yügseg	: yüksek (II-102, 42)
yüğünü	: yününü (III-121, 35)
yünksek	: yüksek (I-20, 55)
yüssü	: yüzüğü (I-41, 52)
Z	
zāan	: zaman (I-59, 8)
zār	: zahir (III-115, 8)
zaba	: sabah (IV-136, 50)
zabah	: sabah (II-87, 33)
zaban	: saban (I-23, 30)
zabāsi	: sabahı (II-82, 31)
zafar	: zafer (I-70, 1)
zahra	: zahire (IV-134, 24)
zajire	: zahire (I-11, 41)
zalata	: salata (I-50, 43)
zān	: zaman (I-56, 39)
zatan	: zaten (I-26, 27)
zātın	: zâten (I-70, 26)
zāti	: zâten (I-39, 14)
zebza	: sebze (I-76, 27)
zebze	: sebze (I-40, 35)
zefil	: sefil (II-97, 11)
zeherlen-	: zehirlen- (I-28, 52)
zehmeri	: Ocak ayı (II-91, 9)
zenāat	: zanaat (I-25, 30)
zenne	: kadın (I-76, 1)
zeroş	: sarhoş (I-5, 9)
zıman	: zaman (I-45, 3)
zıman	: zaman (V-153, 45)
zirātçılūnan	: ziraatçilikle (III-124, 24)
ziyarād	: ziyaret (I-73, 77)
ziyeret	: ziyaret (III-116, 68)
ziytin	: zeytin (I-44, 24)
zopa	: sopa (II-106, 38)
zöhrü	: sahur "sahur" (Derleme Sözlüğü C. 11) (IV-146, 87)
zubun	: zıbın (III-115, 1)
zurne	: zurna (I-5, 22)
zümbül	: sünbül (I-73, 17)

KAYNAKÇA

- Akay, İ. Hakkı. (1935). *Çepniler Balıkesir’de*. Balıkesir: Halkevi Neşriyatı.
- Akkuş, Tacettin. (2001). *Tanzimat Başlarında Balıkesir Kazası (1840-1845)*. Balıkesir: Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı.
- Aksoy, Ömer Asım. (1945). *Gaziantep Ağzı I Gramer (Fonetik-Morfoloji-Sintaks) Başlıca Diller ve Ağızlarla İlgiler-Halk Ağzından Parçalar*. İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi.
- Alkaya, Ercan. (2009). Eski Türkçe –gıña Ekinin Türk Lehçelerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kullanımı Üzerine. *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri 25-30 Mart 2008 Şanlıurfa*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arıkoğlu, Ekrem. (Güz 2000). Tuva Türkçesinde Gırtlaksız Ünlüler. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi S. 10*, 543-547.
- Atalay, Besim. (1998). *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi I. Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ay, Özgür. (2009). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekimi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ayhan, Aydın. (1999). *Balıkesir ve Çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacırlar*. Balıkesir: Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı.
- Brendemon, Bernt. (1996). Trabzon Çepni Ağzı ve Tepegöz Hikayesinin Bir Varyantı. *Uluslar Arası Türk Dili Kongresi 1988 (26 Eylül 1988-3 Ekim 1988)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 211-223.
- Bostan, M. Hanefi. (2002). Anadolu’da Çepni İskânı. *Türkler, C: VI*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s. 299-311.

- Boz, Erdoğan. (2006). *Afyonkarahisar Merkez Ağzı (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Buran, Ahmet. (1996). *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Buran, Ahmet. (2007). Türkçede ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında s/ş Meselesi. *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, 2 / 2, 121-127.
- Caferoğlu, Ahmet. (1954). Pallacı, Tahtacı ve Çepni Dillerine Dair. *Türkiyat Mecmuası*, C. XI, s. 41-57.
- Caferoğlu, Ahmet. (1994). *Anadolu Ağızlarından Toplamalar*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Clauson, Gerard. (1972). *An Etimological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: The Clarendon Press.
- Çelik, Ali. (1999). *Trabzon-Şalpazarı Çepni Kültürü*. Trabzon: Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Çelik, Ali. (2002). Anadolu'nun Türkleşmesinde Önemli Rol Oynayan Bir Türk Boyu Çepniler. *Türkler*, C: VI, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s. 312-323.
- Demir, Necati. (2001). *Ordu İli ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Demir, Necati. (2006). *Trabzon ve Yöresi Ağızları Cilt I-II-III*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Demir, N., Şen, Ü.. (2006). *Sivas İli ve Yöresi Ağızları (Boysal Yapı-Dil İncelemesi-Metinler-Sözlük)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Demir, Necati. (2007). *Hacıemiroğulları Beyliği*. İstanbul: Neden Kitap Yayıncılık.

- Demir, N., Aydoğdu Ö. (2009). *Giresun İli ve Yöresi Ağızları (Tarih-Dil İncelemesi-Metinler-Sözlük)*. Giresun: Giresun Valiliği Yayınları.
- Durgut, Hüseyin. (2004). Türkçede Yalın Hâl Kavramı Üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 2004*, 71-78.
- Duymaz, A., Aça. M., Şahin H. İ. (29-30 Kasım 2007). Balıkesir Çepnilerinde ve Tahtacılarda Kamberlik Geleneği. Somut Olmayan Kültürel Miras Yaşayan Âşık Sempozyumunda sunuldu, Ankara.
- Duymaz, A., Şahin, H. İ. (20-25 Ekim 2008). Balıkesir Çepnilerinde Gizli Dil İzleri. VI. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayında sunuldu, Ankara.
- Ercilasun, A. Bican. (1999). *Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri*. Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 43-48.
- Erdem, M. D., Gül M.. (2006). *Kapalı e (é) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi*. Karadeniz Araştırmaları, 11, 111-148.
- Ergin, Muharrem (hızl.). *Türklerin Soy Kütüğü*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser:33.
- Ergin, Muharrem. (1997). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Esin, Osman. (1972). Balıkesir Çepni ve Yörük Ağızları. Yayınlanmamış Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. İstanbul.
- Fatsa, Mehmet. (2010). *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Giresun (Sosyal ve Ekonomik Hayat)*. Ankara: Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi.
- Gabain, Anne Marie von. (2000). *Eski Türkçenin Grameri*. Ankara: Hacettepe Yayınları.
- Gülay, Abdullah. (2001). *Ağasar Çepni Kültürü-Geyikli-Folklor İnceleme Araştırma*. İstanbul: Geyikli Belediyesi Kültür Yayınları.

- Gülensoy, T., Alkaya, E.. (2003). *Türkiye Türkçesi Ağzları Bibliyografyası*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gülseren, Cemil. (2000). *Malatya İli Ağzları İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, Güner. (1990). Türkçede –sA Şart Gerundiumu Üzerine. *Türk Dili*, S. 489, 256-261.
- Gülsevin, Güner. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, Güner. (2000). Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf Fiiller. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 122-143.
- Gülsevin, Güner. (2002). Eski Türkiye Türkçesinde “İstek Kipi” Üzerine. *İlmî Araştırmalar*, S. 13, 35-50.
- Gülsevin, Güner. (2002). *Uşak İli Ağzları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, Güner. (2007). Ağız Araştırmalarında Ses Özelliklerinin Sınıflandırılması Üzerine Düşünceler ve Uşak İli Ağzı Örneği. *IV. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 727-740.
- Gülsevin, Güner. (2009). Anadolu Ağzlarında Etnik (Boysal) Özellikler ve Çepni Ağzları Üzerine. *Turkish Studies*, 4/3, 1067-1080.
- Günay, Turgut. (2003). *Rize İli Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Günşen, Ahmet. (2000). *Kırşehir ve Yöresi Ağzları İnceleme-Metinler-Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Günşen, Ahmet. (2007). Anadolu Ağzlarında Farklı Bir Gelecek Zaman Eki ve Çekimi: -ICI/ -İCİ/ -UCU/ -ÜCÜ. *IV. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I 24-29 Eylül 2000*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 747-768.

- Halaçoğlu, Yusuf. (1991). *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorlu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karahan, Leyla. (1996). Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-fiil Ekleri. *Türk Kültürü Araştırmaları Zeynep Korkmaz'a Armağan*, XXXII / 1-2, 205-236.
- Karahan, Leyla. (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, Leyla. (2003). Türkiye Türkçesi Ağızlarında ř>s Değişmesi ve Çalış Beldesi (-Haymana) Ağzı. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 13, 41-61.
- Kaymaz, Zeki. (2003). *Türkiye'deki Gizli Diller Üzerine Bir Araştırma*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Kocaoğlu, Timur. (2003). Tarihî Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é / i Meselesi. *Türk Kültürü*, S. 483-484, 266-281.
- Korkmaz, Zeynep. (1953). Batı Anadolu Ağızlarında Aslı Ünlü Uzunlukları Hakkında. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1953*, 197-203.
- Korkmaz, Zeynep. (1971). Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 1971, 21-32
- Korkmaz, Zeynep. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep. (1994). *Bartın ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep. (1994). *Güney-Batı Anadolu Ağızları Ses Bilgisi (Fonetik)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep. (1994). *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Korkmaz, Zeynep. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep. (2005). Bartın ve Yöresi Ağızlarındaki Lehçe Tabakalaşması. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, İkinci Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 162-178.
- Köprülü, M. Fuat. (2003). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Küçük, Abanoz. (2011). Giresun Çepni Folkloru. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.
- Mutlu, H. Kahraman. (2008). Balıkesir İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük) Cilt I-II. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Mutlu, H. Kahraman. (2009). Balıkesir Çepnileri ve Ağız Özellikleri. *Turkish Studies* 4/3, 1577-1605.
- Orhonlu, Cengiz. (1987). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Özmen, Mehmet. (1998). -IcI / -UcU Ekinin Gelecek Zaman Eki Olarak Kullanılması Üzerine. *BİR Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. 9-10 Prof. Dr. Kemal Eraslan Armağanı, 545-556.
- Sağır, Mukim. (1995). Erzincan ve Yöresi Ağızları İnceleme-Metinler-Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sağır, Mukim. (1997). Anadolu Ağızlarında Ünlüler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1995*, 377-390.
- Sağır, Mukim. (1997). Anadolu Ağızlarında Ünsüzler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1995*, 391-409.

- Sümer, Faruk. (1992). *Çepniler Anadolu'nun Türk Yurdu Hâline Gelmesinde Önemli Rol Oynayan Oğuz Boyu*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Sümer, Faruk. (1992). *Tirebolu Tarihi*. İstanbul: Tirebolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları.
- Şahin, H. İbrahim. (2004). Balıkesir Çepni Kültürü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.
- Tekin, Talat. (1975). *Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Togan, A. Z. Velidî. (1982). *Oğuz Destanı Reşideddin Oğuznâmesi Tercüme ve Tahlili*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Türk Dil Kurumu. (1963). Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü C. 1. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1965). Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü C. 2. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1968). Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü C. 3. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1972). Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü C. 6. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1974). Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü C. 7. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1975). Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü C. 8. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1977). Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü C. 9. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Türk Dil Kurumu. (1978). Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü C. 10. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1979). Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü C. 11. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1998). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2000). İmlâ Kılavuzu. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Tüylek, Ali. (1974). Söke Çepni Ağzı. Yayınlanmamış Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. İstanbul.
- Üstüner, Ahad. (2000). *Anadolu Ağzlarında Sıfat-fiil Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yalçın, A., Uysal, B., Dikeroğlu, G.. (2005). Karadeniz Çepnileri-3: Şalpaazarı ve Gürgentepe. *Hacı Bektaş Veli Dergisi*, S. 35, 43-46.
- Yalçın, A., Uysal, B.. (2005). Karadeniz Çepnileri-1: Taşlıca Köyü. *Hacı Bektaş Veli Dergisi*, S. 35, 29-36.
- Yalçın, A., Uysal, B.. (2005). Karadeniz Çepnileri-2: Eskiköy. *Hacı Bektaş Veli Dergisi*, S. 35, 37-42.
- Yılmaz Ceylan, Emine. (1991). Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü. *Türk Dilleri Araştırmaları 1991*. 151-165.
- Yücel, Bilal. (1999). Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları. *Türk Gramerinin Sorunları II*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 156-223.